Risale-i Nurda Usul
(Metodoloji, Ontoloji ve Epistemoloji)

Bediüzzaman Said Nursi

Hazırlayan
Bahaeddin Sağlam

İÇİNDEKİLER

Otuzuncu Söz'ün İkinci Maksadının Anahtar Kavramları	3
(30. Sözün 2. Mebhasiyle İlgili Olarak) VARLIĞIN HARİTASI	16
Besmelenin Tefsiri	24
Bediüzzaman'ın İlme ve Felsefeye Bakış Açısı Veya Süleyman Hayri Bolay Hocamıza Cevaplar Veya 30. Sözün Birinci Maksadının İzahı	26
Psikolojik Açıdan Ene (Benlik) Bahsinin Anahtar Kavramları	43
(Sanat, Bilim ve Epistemoloji Olarak) 24. Mektubun Şerh ve İzahı	63
(Sanat, İlim ve Epistemoloji Olarak) 24. Mektubun Şerh ve İzahı Üzerine	78
Risale-i Nur ve Tarikat	84
Bilim ve İnanç	89
Bilinmedik Musibet	91
Şehit ve Şahit Farkı	93
Şer ve Kötülük Yenilecektir	99
Muhakemattan "Müslümanların Cahil; Dolayısıyla Geri Kalmasının Sebepleri"	101
Eymen Mollaalioğlu'nun İtirazları	103
Risale-i Nur'da Mehdiyet Haritası	112
29. Söz'ün Anahtar Kelimeleri (Ruh ve Melek Gerçekleri)	120
Kur'an Sempozyumu Hakkında İlmi Bir Müzakere	130
Risale Haber'deki İki Yazı Üzerine	135
Katre Risalesinin Mukaddimesi	137
Bilim ve Bediüzzaman	146
Bünyamin Hocamla Bir Müzakere	163
Risale-i Nur ve Medya	166
İlim Tarihini Kritik Eden Bir Kitabın Kritiği	168
Abdülaziz Bayındır Beye	172
Bediüzzamanda Usul'ül-İlim	195
Yeni Said'in Bilimlere Bakış Açısı	205
Allah Kâf-Nûn Fabrikasında Yaratıyor	216
Prof. Dr. Alparslan Açıkgenc'in Metodolojisine Göre Bilimler	219
İman Hizmetinin Selameti İçin Müthiş Bir Müdebbiriyet	229
Güncel Beş Önemli Mesele (Kader, Ehl-i Sünnet, İsbat, Darbe ve Cemaat..)	231
Kürdistan Medreseleri ve Bediüzzaman	237
Muhakemat Hakkında	244
Önemli Bir Strateji	251
Risale-i Nur'da Hakikat ve Ehl-i Hakikat Kavramı	252
Risale-i Nur ve İlim (İki Nur Talebesi Arasında Yapılan Bir Müzakere)	254
Risale-i Nurda İsbat, Tevhid, İrfan ve Muhabbet	259
Yedinci Şifre: İnayet Delili İle İsbat:	276
Yeni Bir İsbat Modeli Olarak 22. Söz	279
Risale-i Nur'un Tefsir Boyutu	285
Muhakemat İçin	291
Risale-i Nur'da Felsefe Eleştirisi	299
Son Dönem Din-Bilim İlişkileri	311
Rahmet Hakikati (Üç Nükte)	338
Tefsir Çalışmalarımla İlgili Dokuz Sorunun Cevapları	348

Otuzuncu Söz'ün İkinci Maksadının Anahtar Kavramları

Otuzuncu Söz'ün iki maksadı (ana konusu) var. Birincisi elif ile ifade edilen benlikten ve benliğin mahiyet ve sonuçlarından söz eder. İkinci maksad, nokta ile ifade edilen atomların tahavvülatından (dönüşümlerinden) söz eder. Ehl-i tasavvuf noktayı, sonsuzluk ve soyut gerçeklik sembolü olarak kabul ettiğinden; elifi de şekil ve boy almış nesnelerden kinaye olarak bildiğinden *elif noktadan çıkmıştır; nokta elifin aslı ve kaynağıdır* derler. Bediüzzaman ise asıl olan ruh ve bilinçtir; bu mücerred vacip varlık tecelli eder, madde ve beden olur, der. Ona göre nokta ve noktanın temsil ettiği atomlar elif ile ifade edilen ruh ve bilinçten kaynaklanıyor. Bu tartışma ta Hz. İsa zamanında bile vardı. O zamanın materyalistleri aynen bugünkü çağdaş materyalistler gibi sadece maddeyi gerçeklik kabul ettiklerinden ve ruh ile benlik, maddenin bir arazı ve fonksiyonudur, diye iddia ettiklerinden Hz. İsa onlara şöylece seslendi:

"Maddenin, saf bilinç olan ruhtan çıkması bir mucizedir. Fakat eğer sizlerin iddia ettiğiniz gibi ruh ve benlik denilen bu mucizevî gerçeklik, katı-kaba maddeden çıkmışsa bu daha da mucizedir." (Thomas İncili)

Evet, Hz. İsa da Bediüzzaman da önce ruhu, benliği ve bilinci esas alırlar. Maddeyi ve somut nesneleri onun bir tecellisi ve somut hali olarak görürler. Fakat ehl-i tasavvufun nokta dediği ile materyalistlerin nokta ve atom dedikleri arasında sonsuz farklar var. Biri somut atom demek iken diğeri boyutsuz sonsuz soyut varlık demektir. Onları birbirine kıyas etmemek gerekir. Nitekim ehl-i tasavvufun Vahdetül-Vücudu ile (varlığın birliği tezi) materyalistlerin Vahdetül-Vücudu yine sonsuz derece birbirinden farklıdır. Biri mana namına maddeyi inkâr eder; diğeri madde namına manayı inkâr eder. Kur'an ise *"İster Rahman (somut) deyin, ister Allah (soyut) deyin; soyutluk ve somutluk Onun güzel niteliklerinden sadece iki niteliktir."* diyor. (17/110) Bu konuda da mucize olduğunu gösteriyor.

30. Söz.. 2. Maksad

Üç sayısı ve onun türevleri çokluk ve kesretin sembolüdür. 2 sayısı ise, başta soyut-somut olmak üzere ikili yapının remzidir. Üstad Bediüzzaman 31. Söz'de *"Harekât-ı zerrat, kesretin en çok yayıldığı alandır*" diyor.

"Zerre" en ufak somut nesne, ekilebilir temel çekirdek, rüzgârla uçuşan hafif şeyler manasına gelir.

"Tahavvülat" halden hale dönüşümler demektir. Bu deyim o tarihlerde normal kimyevi reaksiyonlar ve atomların yer değiştirmesi manasında kullanılırdı. Fakat kelime manasıyla bu ifade, kuantum parçacıklarının değişim ve dönüşümlerini de kapsar.

Üstad Bediüzzaman bu maksadın başında yazılan ayet için (34/3) iki sefer ***hazine tabirini*** kullanıyor. Demek başta bu ayetin genel yapısına bakmamız lazım ki, açıklamalarda bunun nasıl bir hazine olduğunu görelim:

Ayetin Kısa Bir tefsiri:

"Gerçek bilgi onlara geldiği halde; küfür ve inkârda aşırı giden o kimseler "Kıyamet bize kesinlikle gelmez" dediler. Sen vahiy diliyle de ki: "Evet her şeyi geliştiren, her varlığı bir nokta-i kemale doğru yürüten Rabbime and olsun! Kıyamet kesinlikle size gelecektir. Rabbim, bütün gaybı (özellikle geçmiş ve geleceği) bilendir. Ne göklerde ne de yerde miskal-zerre bir şey Ondan kaybolmaz. Miskal-zerreden küçük de, ondan büyük şeyler de Rabbimden kaybolmaz. Büyük-küçük her şey apaçık bir kitapta yazılıdır." (34/3)

Bu ayette dikkat etmemiz gereken 5 önemli nokta var:

a) Eğer bu kâinatta herhangi boyutta bir gerçeklik varsa mutlaka ahiret ve diriliş olacaktır. Çünkü ahiret ve diriliş olmadan hiçbir gerçeklik gerçek olarak kalmıyor.

b) Kıyametin bir ismi olan ***saat*** kelimesi zaman demektir. Remzen der ki; *Kâfirler, maddede ve mekânda boğulduklarından, zamanı ve manayı göremiyorlar*. Evet, sırf bu çağdaş körlüğü gidermek ve bu kaybı önlemek için dindar bir bilim adamı olan Whitehead "Süreç Teolojisi" diye bir çalışma yapmıştır.

c) *"Gaybı bilen*" ifadesi der ki; maddeden ve görünür âlemden önce, görünmeyen ve ilmen var olan bir hakikat var ki, o şablona göre madde ve mekân şekilleniyor.

d) *"Miskal-zerre"* deyimi atom ağırlığınca demektir. Ayetin devamında *"Bundan daha küçük şeyler de var. Ve bunların hepsi Kitab-ı Mübinde yazılıdır"* deniliyor. İşte 1400 sene önce atom altı varlıklara bir işaret! Ayrıca *atom ağırlığından sonra* atomdan daha küçük deyimi de nötronların ağırlığının olmadığını ifade ediyor.

e) Ayet önce ilme vurgu yapıyor. İlim, öncü İmam-ı Mübindir. İlim her şeyin manevi kalıbıdır. Fakat tam soyutluk var olmadığından o ilmin kendilerine ruh olduğu atomlar ve atomların hareketleri ikili yapıyla yani 0–1 sistemiyle Kitab-ı Mübinde kayıtlıdır. Yani bir şey enerji ve somut boyut olarak varsa, onun mutlaka sibernetik sistem içinde yeri vardır. Yerinin olması ise, onun matematiksel olarak yazılı ve kayıtlı olması demektir.

Şimdi bu ikinci maksadın izahına geçiyoruz:

"Zerre sandukçasındaki cevher.."

Yani atomun proton, nötron ve elektrondan oluşan yapısı küçücük bir sandık gibidir. O sandık içinde önemli ve büyük bir ölçüde enerji cevheri yerleştirilmiştir. İlim bugün hala bu kadar küçük bir yerde nasıl bu kadar çok enerji, bilinçli ve planlı bir şekilde yerleştirilmiş, diye merak ediyor. İsviçre'deki Cern tesisleri bu merakın bir sonucudur. Bediüzzaman 30. Söz'ün İkinci Maksadı bu cevheri gösterir derken, enerjiyi bilir ve tanırsanız, atomu da bilirsiniz, demek istiyor. Fakat fizik ilmi her gün yeni bir enerji çeşidini keşfetmekle bu konuda henüz yeni okula giden bir öğrenci gibi duruyor.

"Nakkaş-ı Ezeli.." Bilindiği gibi, fizikte en son kabul gören teori, sicim teorisidir. Bu teorinin özeti şudur: Evrende 11 boyut var. Âlemimiz ise üç boyutludur. Diğer boyutlardan işe ve olaya göre bu üç boyutlu âleme enerji sicim olarak akıyor. Ve sayısız farklı nesne ve olaylar ve farklı alanlar var olduğundan bu sicimler de çoktur. Bildiğimiz birkaç tanesi, ışık, ısı, çekim ve elektromanyetiktir.

Üstad Bediüzzaman ***"Ezeli"*** kelimesiyle enerjinin üç boyutlu zaman ve mekânın dışından geldiğine işaret ediyor. 14. Lem'ada bu sicimlere (ki galiba 10 adettirler) atkı ipleri tabirini kullanıyor. Katre Risalesinde kudret diğer esma ve sıfatları da tazammun ediyor, diyor. Burada Cenab-ı Hakk ikili sistemle kâinatı bir ilim ve yazılım kitabı yaparken ondalık sistemin bir işareti olan bu atkı iplikleriyle de şu kâinatın nakışlarını ve dekorlarını dokuyor veya kâinat kitabını, kudretin ölçülü sicimleri diyebileceğimiz kuvvet (enerji) mürekkebiyle yazıyor, demek istiyor.

Bilim adamlarını henüz ilmen tam ispat edilmediği halde sicim teorisine yönlendiren gerçeklik Newton ve Einstein'ın teorilerinin kâinatta her işte ve her yerde geçerli olmayışıdır.

İbn Arabî kâinattaki somut varlıklara esma-i ilahiye, diyor. Üstad Bediüzzaman ise esmaya atkı ipleri; varlıklara da nakışlar ismini takıyor. Esma içinde bir ism-i azam olduğu gibi; nakışlar içinde de bir nakş-ı azam vardır; o da insandır, diye söylüyor.

Hulasa: Zahiren karışık görünen bütün fizikî ve kimyevî hareketler, bütün enerji çeşitlerini kullanan ilahî kudret kaleminin, varlıkları yazarken veya dokurken ortaya çıkan titreşim ve dolaşımıdırlar. Osmanlıca deyimiyle zerratın ihtizazatı ve cevelanıdırlar. Bu iki kelimede de dikkat çeken iki özellik var: İhtizaz titreşim demek; cevelan ise dolaşım demektir. Bu iki özellik ise fizik ve kimya faaliyetlerinin iki temel vasfıdırlar.

"Maddiyyun ve Tabiiyyun"

Maddiyyun materyalistler, kâinatta maddeden başka bir gerçeklik yoktur, diyenler demektir. Tabiiyyun ise naturalistler ve doğacılar demektir. Yani doğada, harika birçok şey açıkça görünüyor. Dine inanmayan bilim adamları bu harikalıkları maddeye veremeyince, bunlar doğanın yapısından kaynaklanıyor, diyorlar. Fakat bu bilim adamları, tabiattaki harikalıkların İlahî sonsuz ilim, kudret ve iradenin eseri ve meyvesi olduğunu göremediklerinden; varlığı, yaratılışı hayat ve ölüm sorununu çözemediklerinden kâfir sayılıyorlar. Hâlbuki bunlar bu güzel tabiat tablosundaki işlerden, sonsuz soyuta ve Allah'ın sonsuz esmasına çıkabilseler, tabiatı "Allah'ın Rahmaniyetinin bir boyası"[1] olarak görseler, oradan sonsuza çıkabilseler, safiyane bir imandan daha makbul bir imanı elde ederler. Buradan anlaşılıyor ki, eğer insan sonsuza ve ebediyete iman etmezse, korku ve üzüntülerine çare bulamaz. Dolayısıyla ehl-i necat sayılmaz.

Bu tabiat meselesinden anlaşılan diğer bir mesele de Kur'anın bir mucizelik nüktesidir. Bilindiği gibi müşrikler Allah'a inanıyordu. Fakat deist idiler. Yani Allah'ın varlıklarla ilgilenmediğini, vahiy göndermediğini iddia ediyorlardı. İşte şirkin bu sönük iddiasına karşı

[1] Arabî Mesnevi-i Nuriye

Kur'an somut varlıklardaki bilinci, özellikle vahyi anlatırken daha çok Rahman ismine vurgu yapıyor.[2] Rahmaniyet ile ifade edilen bu somut ilahî boyutu şöyle açıklıyor:

"Ancak hiç ölmeyene tevekkül et (yaslan.) (Demek ölümlülere yaslanılmaz.) Onu tesbih et (Onun sisteminin temizliğini ve kutsallığını gör. Demek kirli işler yapanlar tesbih ve kutsanmaya layık değiller.) Ve Ona hamd et. (Bütün nimet ve güzelliklerin Ondan olduğunu bil ve bu nimetleri şükür dairesi içinde yaşa. Demek başta hayat olmak üzere nimetleri mükemmel nitelikleri yaratamayana tapılmaz.)

Evet, imtihan ve özgür irade gereği bazen eksiklikler ve yanlışlar olur. Fakat bunlar yine Onun sistemine bağlıdırlar. Dolayısıyla günahları ve eksikleri, sonsuz sistemi içinde değerlendiren gerçek bilgi sahibi sadece Odur." (25/58)

"O gökleri ve yeri (metafizik ve fiziği) ve hayat gibi ara varlıkları altı günde (dönemde) yaratan ve onları düzenli olarak yönetendir. (Arşa hâkim olandır.)[3] O Rahmandır. (Yani sonsuz soyut bilgiyi pratize edendir.) Artık habir (bilgiyi en üst seviyede somutlaştıran) olarak sadece Onu bil." (25/59)

"Müşriklere, sadece Rahmana secde edin, denildiğinde, Rahman da nedir? dediler."[4] Sonra Rahmanı inkâr edercesine, sırf sen istedin, diye biz böyle bir şeye mi secde edeceğiz? dediler. Ve bu ilahî emir, onların nefretini daha da arttırdı." (25/60)

Evet, insan bilmek istemediği şeyden nefret eder. Ayrıca eğer o şeyle yüzleşirse nefreti daha da artar.

Bakın bu materyalist ve naturalistler, bütün fizikî ve kimyevî olayları (atomların hareketini) tesadüf oyuncağı, karışık (kaos) ve manasız tevehhüm ediyorlar. Bu cümlede dört önemli deyim var:

"Tesadüf" rastgelelik, rastlantı demektir. Bugün ilim, özellikle Biyoloji ilmi ispat etmiştir ki, rastgelelikle bir şeylerin olma ihtimali sıfıra yakın bir şeydir. Fakat burası uzun detayların anlatılmasına müsait olmadığından burada bu ihtimaliyat hesaplarını başka yüzlerce belgesel ve ilmî kitaba havale ediyoruz.

Ayrıca tesadüf kelimesi, etimolojik olarak inci sadeflerinin birbirine tam denk gelmesi demektir. Evet, insan bazı olayları rastlantı sanıyor. Fakat iyice dikkat ederse, içinde bir mana incisinin saklı olduğunu görür.

---

[2] 19. ve 25. surelere bakınız.

[3] Arş, taht yani gerçek idare alanı demektir.

[4] Yani sonsuz bilgi sahibi olup sonsuz bir şekilde bu bilgileri somutlaştıran Âlim ve Habir Allah'ı bile herhangi bir nesne gibi sandılar. ***"Rahman da kimdir?"*** diyeceklerine Rahman da nedir? diye bilgisizliklerini ve materyalistliklerini gösterdiler.

"Karışık" kelimesi bugün bilim dünyasında *kaos* ile ifade edilir. Acaba bu materyalistler ve naturalistler hiç düşünmüyor mu?!.. Bu güzelim ve düzenli evrene, bu kozmosa biz iftira ediyoruz; ona kaos, diyoruz, diye korkmuyorlar mı?!

"Tevehhüm" delilsiz ve bilgisizce girilen kuruntu demektir.

"Manasız" anlamsız, faydasız ve fonksiyonsuz demektir. Acaba böyle şeyler evrende var mı? Dünyamızda böyle şeylerin olmadığını, dindar-dinsiz herkes biliyor. Fakat bu sonsuz uzayda bu büyük galaksi ve güneşlerde de gerçek böyle midir? Bu sayfayı yazmadan önce TV'de gezegenlerdeki fırtınalarla ilgili bir belgesel seyrettim. Gördüm ki biz dünyadaki fırtınaları dahi tam bilmiyoruz. Dış âlemdekiler hakkında ise daha yeni yeni bir şeyler sadece görüyoruz. Yani yorumlama seviyesinde henüz değiliz. Fakat şöyle 4–5 not düşebiliriz:

1) Evvela kara madde, kara enerji ve kara deliklerin içyapısı hariç bugünkü bilim, ana hatlarıyla kâinat kitabının ana alfabesini okuyabiliyor. Bu alfabe de ana hatlarıyla şunlardır*: "Isı ve ısının dereceleri, kütle çekimi ve bu çekimin mertebeleri, ışık ve ışığın çeşitleri; elektrik ve elektriğin çeşitli fonksiyonları; kimyevi reaksiyonlar ve bunların türevleri.."*

İşte bakın sonsuz bir bilinç, birlik ve sanat çerçevesinde beş on kalemlik bir emirler toplamı ile bu evreni bir kitap, bir beden, bir tablo gibi yaratmıştır. Ve bunları canlı kılmıştır; yani her an onları yeniliyor.

2) Bu harika tablonun bir cümbüşü, bu manidar kitabın bir satırı da bizim güneş etrafındaki gezegenlerimizdir. Bunların da dünya gibi, atmosferleri var. Bunlarda yüzyıllık fırtınalar ve çok güçlü şimşekler oluyor. Saatte 2000 km hızında tayfunlar gerçekleşiyor.

Bu küçücük satırda gözümüze çarpan, son derece güzel manzaralar, dünyaya göre son derece büyük ve süratli hareketlerdir. En önemlisi de dünyamızı dış tehditlerden koruyan birer kalkan vazifesini görüyor olmalarıdır. Dünyaya gelecek, saldıracak sayısız meteorları güçlü çekimleriyle üzerlerine alıyorlar. Güneş sisteminin dengesini kuruyorlar. Kim bilir, nice gizli ve bilinçli melek ve ruhanilere meskenlik ve araçlık yapıyorlar. Melekler soyut, bilinçli varlıklar olduğundan somut varlıklara ihtiyaç duyarlar.

3) Bu gezegenlerde henüz biyolojik bir ize rastlanmadı. Fakat sırf fizik ve kimya bazında dahi olsa bunların da evrim kanunundan geri kalmadıkları görülüyor.

4) Evet insanoğlunun bildikleri, bilmediklerinin yanında henüz çok az bir orandır. Fakat insanın bildiği ve gördüğü kısmın çok güzel ve harika olduğu kesindir. Evet, varlık cennetinde absürt, işlevsiz, faydasız hiçbir şey yoktur. Kur'an, cenneti tarif ederken *"Altlarından nehirler akan cennetler"* deyimini tekrarla ve ısrarla kullanır. Evet, varlık katmanları ve sahaları çoktur; hepsinin de altında zaman nehrinin değişik boyutları akar. Varlığı temizler ve güzelleştirir. Varlıkta artı-eksi, yaşam-ölüm, soyut-somut sahneleri sürekli yenilenir ve yeni güzellikler gösterir. *"Cehennem ise dar ve sıkıntılıdır. Orada insanlar ne yaşar, ne de ölürler."* Yani yokluk, durağanlık ve soğukluk birer cehennem gibi ise varlık, ışık ve ısı birer nimet ve cennet gibi görünürler.

5) Uzaydaki yıldızlar özellikle gezegenler, sanki ileride dünyaya alternatif olabilecek yedek evler ve meskenler gibi duruyorlar. Her ne ise, kısa aklımız ve yeni bilimlerimiz henüz bu sahada yeterli birikime sahip değiller. Biz de dünyamıza geri gelip, sadece canlı skala denilen biyosfer cennetini inceleyelim:

İşte canlılar âleminde her zerre (atom ve molekül) işe başlarken Allah'ın adıyla işe başlıyor. Çünkü çok büyük işler beceriyor. Allah'ın adıyla başladığını şuradan anlıyoruz: Giriştiği iş ancak bütün evreni, bütün kimyevî yapıları, bütün geçmiş ve geleceği elinde tutabilen birinin işi olabilir; DNA'daki atomların yaptığı iş gibi. Hemen hatırlatalım ki biz dindarlar, bu sonsuz bilince, kudret ve iradeye Allah diyoruz. Yoksa her şey Allah'ın bir yansımasıdır; negatiflik ve eksiklik dışında Ondan ayrı bir şey yoktur.

Ve bütün atomlar, yaptıkları işin sonucunda ***Elhamdu lillah*** derler. Yani Allah'ın sonsuz güzelliklerini, nitelik ve nimetlerini gösterirler. Hamd Allah'ın nimetlerini ve güzelliklerini dile getirmek ve onları yaşamak demektir.

Bismillah dediklerinin örneği çekirdeğin DNA'sıdır. Evet, dört yüz bin defa büyütüldükten sonra ancak görülebilen bu kimyevî dizge, dağ büyüklüğünde bir ağaca dayanak oluyor; o ağacı manen sırtında taşıyor.

"Elhamdu Lillah" dediklerinin örneği de nar ve mısırdır. Buradaki hamdın dili şudur: Bu canlı çekirdekler, bütün akılları hayrete bırakan, hiçbir aklın yapamayacağı güzel sanat eserlerini netice verirler. Evet, güzellikleri hiç tartışılmaz. Sanat ise özel ilgi demektir. Ve bu canlıların her birisi üzerinde sonsuz ilgi ve bilinçli müdahale izleri görülüyor. Dolayısıyla bazı yazarların doğal şeyleri sanattan saymamaları bir gaflet ve cehalettir. Ayrıca bu canlılarda yararlı güzel nakışlar da vardır. Yani nar ve mısırı böyle güzel ve faydalı bir şekilde yaratmak için bütün geçmiş ve geleceğe hâkim olmak ve her değişiklikte sonsuz bir yetkinlik isteyen tercihli bir müdahale yapmak gerekir. Demek bizim de güzel şeyler yapmamız için sonsuz ilahî sisteme entegre olmamız ve faydalı, estetik ürünler vermemiz gerekir. Yoksa GDO'lu ürünler gibi, sistemi kanser ederiz.

Eğer doğada bu işlerin işletim mantığı nedir? diye sorulursa cevap şudur:

"Atomların hareketleri İmam-ı Mübinin düsturlarına (temel yasalarına) ve dikte etmesine göre Kitab-ı Mübinden kopya edilerek zaman denilen Levh-i Mahv ve İsbatta (silmek ve yazmak şeridinde) kudret (enerji) ürünlerini yaratmaktan gelen harekât ve manalı bir titreşimdir."

Şimdi bu üç temel kavramı açıklayalım: "İmam-ı Mübin" kelime olarak açık ve temel öncü demektir. Eşyanın geçmiş ve geleceğinin düzenini sağlar. İlim ve ilahî buyrukların bir ismidir. Bu hakikat daha çok gaybî olduğundan elbette ilmin gözlemine tamamıyla gösterilemez… Fakat üç noktada bazı özellikleri gösterebilir:

DNA… Bütün DNA'lar, canlıların geçmiş ve geleceğini gösterir, düzenler. Adeta o dominant nükleik asit dizgesi bir düstur (anayasa) gibi çalışır. Ve lisan-ı haliyle (dizgelik diliyle) canlının düzenli yaratılması için bir dikte ediş programı olur.. Metinde geçen ***"imla"*** deyimi,

yazdırma ve dikte etmek demektir. DNA'daki bu komut özelliği kök hücrelerde dahi bir süre devam eder..

Bu DNA dizgeleri, adeta soyut olan ilahî ilim ve iradesinin somut görüntüleridir. DNA molekülleri böyle olduğu gibi, kâinattaki bütün konumlar, bütün şekil ve biçimler de ilahî ilmin ve iradenin somut noktalarıdır, fakat insanoğlu bugün için bu sonsuz genomu çözmüş değildir. İnsan genomunun bir kısmını dahi ancak 30 sene içinde 2006'da açıklayabildiler.

"Kitab-ı Mübin" ise şu üç özelliği ile dikkatimizi çekiyor:

a) Gayb âleminden daha çok, gözle görülen bu şehadet âleminden oluşur.

b) Eşyayı yaratmakta tasarrufa medar (kaynak ve sebeptir.) Enerji kullanma tüzüğüdür.

c) İlahî kudret ve iradenin bir ismidir.

İmam-ı Mübin için DNA'yı misal verdik. Yani bugünkü ilim bugün için o kütüğün işleyişini sadece DNA'larda görebiliyor. Fakat bazı büyük evliyalar, her şeyin şekil ve fizyolojisinden birçok manalar çıkarabilmişler. Kitab-ı Mübin için ise ilmî bir misal versek, bütün fizikî ve kimyevî yasalar, onun birer satırıdırlar. Ve psikolojide arketip denilen kalıplar da o kitabın birer babıdırlar. Ki Kur'an tarihin değişmez yasalarına daima *"Bunlar Kitab-ı Mübinin ayetleridir.." diyor.*

Kitab-ı Mübin kudret ve iradenin ismidir; bu görünen âlem ondan kopyalanarak yazılıyor, denildi. Evet, sonsuz bir enerjiye bilinçli bir irade ve müdahale ile şekil veren, onu olabilir en tasarruflu şekilde kullanan bir kitap (yasa) vardır. Çünkü yasa olmadan kâinat yaratılmaz. Olsa da devam etmez. Demek bu görünen âlem, görmediğimiz yasalardan kopyadır. Fakat her an itibarî değişiklikler göstermekle sonsuz bir iradenin de belgesidir.

Hulasa, İmam-ı Mübin evrenin mimari projesi ise, Kitab-ı Mübin onun mühendislik işlerini idare eden bir defteridir. Bu iki projenin bilgileri zaman denilen misali bir şerit üzerinde yazılıyor. Halk dilinde bu şeridin ismi yaz-boz; kevn u fesad tahtası olarak geçmiş. Hâlbuki bunun doğru ismi –ki bu Söz'de bu açıkça vurgulanmış- Levh-i Mahv ve İsbattır. Yani önce silmek, ayıklamak sonra yaratılanları onun üstünde tesbit ve isbat etmek tablosu.

Bu derin ilmî gerçeğin izahı da şudur: Zaman denilen bu sayfada adeta sonsuz imkanat (olabilirlikler) var. İşte İmam-ı Mübinin yasa ve yönetmelikleriyle, bu olabilirliklerin çoğu silinir, faydalı ve hikmetli güzel olanları somut olarak yaratılır, sinema gibi gözlere gösterilir. Kur'an, asla Allah yazar, bozar demiyor. Allah istediğini siler, istediğini de sabit yapar; yani somutlaştırır, der.. Bu imkanat modern tabirle olabilirlikler ilkesi çok derin bir meseledir, ilim yeni yeni bunun farkına varmıştır.

Bir ihtimal yazar-bozar ifadesindeki *yazar* kelimesi, Cenab-ı Hakk o olabilirlikler içerisinden birini takdir eder manasındadır.*"Bozar"* kelimesi de o şeyin o misali varlığını bozar, yani onu somut-maddi bir varlık yapar demek olur. Bağ bozmak ifadesinde olduğu gibi..

Bununla beraber birinci şekildeki mana ve ifade daha gerçektir. Çünkü olmaması gerekenleri silmek, olması gerekenleri yaratmak kadar zordur. Nitekim bilgisayar anti-virüs programları en çetrefilli ve zor yazılımlardır.

Bu mukaddimenin haşiyesinde işaret edildiği gibi zaman, olabilirlik ilkesiyle bir sayfa ve bir tablodur.. Olmuşluk ilkesiyle bir mürekkeptir. İnsan rüyada olabilirlik ilkesine göre olacak şeyleri görür. Fizikçiler de ikinci ilkeye bakarak, hareket ve fizik varsa zaman vardır; yoksa zaman diye bir şey yoktur, diyorlar.

Mukaddimeyi inşaallah özetle anlatabilmişsek şimdi geçiyoruz; bu maksadın 3 noktasının anahtar kavramlarına.. İşte Birinci Noktanın iki mebhası var. Birincisi kâinat ve maddeyi tanımamızı sağlar. İkinci Mebhas ve İkinci Nokta, ilmin ve hikmetin geniş katmanlarını bize öğretir. Üçüncü Nokta ise irade ve yönetim gerçeğini bize gösterir. Yani eğer bizler ilim, kudret ve irade denilen varlığın üçlü sacayağını anlasak kimya ve fiziğin konusu olan harekât-ı zerratı da anlarız.

Birinci Noktanın Birinci Mebhası

"Her zerre, hem hareketlerinde; hem durgunluğunda Allah'ın birliğini gösteren iki ışık saçıyor."

Evet, eğer atomların birer birer veya molekül bazında hareket imkânları olmasaydı ve bununla beraber toprak gibi katı halleri olmasaydı; eğer sayısız amaçlar taşıyan kimya elementlerinin katı, sıvı ve gaz halleri olmasaydı, kâinatta özellikle dünyada, özellikle biyolojik âlemde hiçbir iş yapılmazdı. İşte bütün kâinata bu yararlı halleri verebilmek için bütün her şeye egemen olmak gerekir.

"Atomlar, Allah'ın ilim ve kudretiyle hareket etmezse, her şeye hâkim olup o şeylere söz geçirmesi gerekir."

Bu cümle başta da izah ettiğimiz ilim, kudret ve irade üçlüsüne dikkatimizi çekiyor. Bu üç temel vasfın modern isimleri ise enerji, yazılım ve gelişme sürecidir.. Burada önce ilim gelir. İlim, enerjinin içine yazılım ve program olur. Onu irade ile gelişmeye tabi tutar. İşte yaratılış mekanizması budur. Fakat bu mekanizmada monotonluk ve tekdüzelik yoktur. Çünkü:

"Eşyanın iç düzenleri ve teşekkül (oluşum) kanunları birbirinden çok farklıdır."

Yani kanunların ve düzenin varlığıyla beraber, her işte, her şeyde bizzat ilahî irade egemendir. Yoksa sistem işlemez; işlese de çok fire ve yanlışlar ortaya çıkar. Burada incir kabuğunun çuha kumaşına benzetilmesi ve nar kabuğunun şeker fabrikasına benzetilmesi dikkatimizi çekiyor. Ayrıca hava zerresinin öğrenciye, toprak zerresinin bahçıvan (mandal) veya kapıcıya benzetilmesi ilginç birer misaldir. Avrupa'yı misal vermesi ise onların materyalistliklerine bir atıftır.

Evet, hava daha çok emir ve yönetim âlemidir. Toprak ise daha çok koruma (hıfz) âlemidir. Canlılar gıdalarını daha çok hava ve sudan alırlar. Toprak ise sadece menşe (kaynaktır) ve

medardır. (Sadece sebeplik yapar.) Onun için metinde hava zerresi için "*öyle eserler yapar ki…"* ifadesi kullanılırken, toprak için menşe ve medar deyimini kullanmıştır.

Üstad burada maddeyi ne hor görür, ne de onun hiçbir fonksiyonu yoktur, der. Maddeye sadece sonsuz bir ilim ve irade katar. Evet, madde kör ve sağırdır. Onda ilim ve irade, göz ve kulak olmazsa hiçbir şey yapamaz. Demek atomların hareketleri ilim ve iradeye dayalı olunca kâinat, büyük ve ruhlu bir insan olur. Veya sonsuz manalar gösteren bir kitap haline gelir. İşte varlığın, değişim ve dönüşümün gerçek izahı budur. Ayrıca bu değişim ve dönüşümün, bu fizikî ve kimyevî âlemin başka binlerce faydası ve hikmeti vardır; işte bazıları:

İkinci Mebhas:

Birinci Noktanın Birinci Mebhası Allah'ın kudretinin sonsuzluğunu ve yetkinliğini anlatır. *Kudretin nasıl işlediğini* gösterir; İkinci Mebhas ise *Kudretin neden işlediğini* bize izah eder. Nasıllık bilimin konusudur. Onun için Birinci Mebhasta bilimsel yönler gösterildi. Nedensellik ise hikmet ve felsefenin konusudur. Ve bu konuda iki felsefe var: Biri materyalist felsefe; biri de Kur'an-ı Hakimin hikmeti..

Bu İkinci Mebhas hemen başta materyalist felsefenin şu dört özelliğine dikkatimizi çekiyor:

a) "Akılları gözlerine inmiş materyalistler.." (Yani hiçbir soyut değeri görmeyenler.)

b) "Hikmetsiz hikmetleri"[5] (Yani bunların ilim ve felsefesinde hiçbir fayda, hiçbir anlam yoktur.)

c) "Abesiyete dayanan felsefelerinin en birinci ilkesi rastgeleliktir." Onun için bunlar varlıkta hiçbir sanat ve mana görmezler. Fakat kendileri de varlık ağacının bir parçası olduklarından onlara göre diyebiliriz ki: **d)** "Bu materyalistlerde hiçbir hikmet ve mana yoktur. Bunlar karmakarışık şizofren şahıslardır."

Kur'anın hikmeti ise şu gelen beş temel amacı gösterir. Birinci ilkesi de şu ayettir: ***"Hiçbir şey yoktur ki; tesbih ve hamd ediyor, olmasın." (17/44)*** Yani varlık cennetinde her şeyin birinci ilkesi, yaratılış yolunu ve sistemini kirletmemektir. (Tesbih kutsama ve temizlik demektir.) İkinci ilkesi de görevlerinde daima faydalı ve güzel şeyleri meyve vermektir. (Hamd, nimetleri ve güzellikleri izhar etmek manasına gelir.)

İşte yaratılış kervanının, değişim ve dönüşüm fabrikasının beş temel amacı:

Birincisi: Varlığı vacip (sonsuz yetkinlikte, madde ve mekândan münezzeh, bütün varlıkların gerçek nedeni, soyut ve kutsal) olan Allah, somut varlıkları icad etmiştir. Bu icatlarını yenilemek (tecdid) ve tazelendirmek (rektifiye etmek) için atomları görevlendirip harekete getiriyor. Her bir ruh ve formu birer model yaparak onlar üzerinden sürekli yeni varlıklar yaratıyor. Onları birer kitap yaparak çoğaltıyor. Her bir gerçekliği sonsuz şekillerde gösteriyor. Kâinatı nano teknoloji gibi kâinatlar doğuran bir fabrika yapıyor.

[5] Hikmet kelimesi dört manaya gelir: felsefe, mantık, bilim ve yararlılık ilkesi.

İkincisi: Gerçek mülk sahibi olan Cenab-ı Hakk, bu âlemi özellikle yeryüzünü bir fidanlık ve bir tarla yapmıştır. Başka bin bir gaybi âleme sonsuz kudret mucizelerini yetiştiriyor. İşte bütün fizikî ve kimyevî oluşumlar, bu fidanlığın verimli olması içindir.

Üçüncüsü: Her biri bir bilim dalının hakikati ve sonsuz araştırma alanı olan ilahî isimlerin icraat ve faaliyeti için atomlar tahrik edilip son derece düzen içinde görevler yapıyorlar. Bazılarının zannettiği gibi, zerrelerin dolaşımları bir savurganlık veya rastlantı değildir. Her şey bir esmanın somut şeklidir. Ve eşyadaki itibari (göreceli) değişiklikler isimlerin sonsuz nüanslarını (az farkla değişik manalarını) gösterir.

Dördüncüsü: *"Dünya ahiretin tarlasıdır"* hükmünce sayısız, metafizik âlemlere malzeme ve zahire ve ziynet yetiştirmek için dünya bir bostan ve bir tarla olup atomlar onda çalışan birer görevli askerlerdir.

Beşincisi: Allah'ın son derece yetkinlikte olan kemal, cemal ve celal gibi öz nitelikleri vardır. Bunlar ise sonsuz faaliyet ister. O da sonsuz güzel ve vücudî ürünler vermek ister. Bu da sonsuz bir tahrik ve görevlendirmek ister. Demek bu kainat sahasında sonsuz atomların, sonsuz hareketleri bir rastlantı ve kaos değildir. Metinde anlatılan sayısız manaları ve ürünleri sonuç vermek için bir görevlendirmedir.

Üçüncü Noktada altıncı uzun bir hikmet daha anlatılacaktır. O da bütün atomlar, bu kâinat kışlasında eğitim görmek, gelişmek ve başka bir âleme yani ahirete malzeme olmak için harekete ve göreve gelmişlerdir, diye anlatılacaktır. Ve altı kanun ile bu evrensel hikmet ispat edilecektir.

Eğer "Burada anlatılan beş hikmet neden sadece yeryüzündeki hareket ve faaliyetle sınırlı olarak anlatılıyor?" dense cevap şudur:

Aslında burada anlatılan bu altı hikmet bütün kozmos için de geçerlidir. Fakat bunları dünyadaki varlıklarda özellikle canlılarda görüp göstermek daha rahat olur. Ayrıca materyalistlerle Kur'an arasındaki tartışma konusu dünyadaki faaliyet ve canlılık üzeredir. Yoksa Kur'an ayetleri her şeyi bu göreve dâhil ediyor.

İkinci Nokta:

Biz burada bu Noktanın metnini az açıklama ile aynen alacağız; çünkü bu noktanın nihai konusu ilm-i ilahidir. Yani Birinci Noktanın Birinci Mebhasının konusu kudret idi; kudret dolaylı olarak nedensellik ve bilimsellik demektir. Bu İkinci Noktanın konusu ise ilimdir.[6] İlim ise sonsuz bir iletişim ve yazılım demektir. Nitekim Üstad, metinde *"Her zerrede Allah'ın vacip varlığına ve birliğine iki inkâr edilmez delil (şahit) vardır."* diyor.

---

[6] Üçüncü Noktanın konusu ise, iradedir. Ki bu irade ile kâinatın özellikle atomların özellikle canlılardaki atomların nasıl maddeten ve manen geliştirildiğini, ödüllendirildiğini ve başka bir âleme malzeme olmak için hazırlandırıldığını göreceğiz.

Evet, Allah'ın vacip vücudu maddi olmayan varlığı demektir. Ki bu da sonsuz soyut ve ilmî bir varlıktır. Allah'ın birliğine delil de, bütün atomların sonsuz bir bilgi ile birbiriyle haberleşerek, paslaşarak hareket etmeleridir. Her ne ise sözü fazla uzatmadan bu ilim noktasını aynen okuyalım; Üstadın seksen dört yıl önce bilişim ve sibernetik teknolojiyi ve iç içe yazılım dosyalarını nasıl gördüğünü görelim. İşte:

"Her zerrede Vâcibü'l-Vücudun vücuduna ve vahdetine iki şahid-i sadık vardır. Evet, zerre, acizlik ve cümûduyla (donukluğuyla) beraber şuurkârâne büyük vazifeleri yapmakla, büyük yükleri kaldırmakla Vâcibü'l-Vücudun vücuduna kat'i şehâdet ettiği gibi harekâtında nizâmât-ı umumiyeye (genel düzenlere) tevfîk-ı hareket edip (ayak uydurup) her girdiği yerde ona mahsus nizâmâtı mürâât etmekle, her yerde kendi vatanı gibi yerleşmesiyle Vâcibü'l-Vücudun vahdetine (sonsuz birliğine) ve mülk ve melekûtun mâliki olan Zâtın ehadiyetine (her yerde hazır ve nazır olduğuna) şehâdet eder.. Yani, zerre kimin ise, gezdiği bütün yerler de onundur.

Demek zerre (çünkü acizdir, yükü nihayetsiz ağırdır ve vazifeleri nihayetsiz çoktur) bir **Kadîr-i Mutlak**ın ismiyle, emriyle kâim ve müteharrik olduğunu bildirir. Hem kâinatın nizâmât-ı külliyesini bilir bir tarzda tevfîk-ı hareket etmesi ve her yere mânisiz girmesi, tek bir Alîm-i Mutlakın kudretiyle, hikmetiyle işlediğini gösterir.

Evet, nasıl ki bir nefer, takımında, bölüğünde, taburunda, alayında, tümeninde ve hakeza her bir dairede birer nispeti ve o nispete göre birer vazifesi olduğunu ve o nispetleri, o vazifeleri bilmekle tevfîk-ı hareket etmek nizâmât-ı askeriye tahtında tâlim ve tâlimât görmekle bütün o dairelere kumanda eden bir tek kumandan-ı âzamın emrine ve kanununa tebâiyetle oluyor; öyle de, her bir zerre, birbiri içindeki mürekkebâtta (birleşik oluşumlara) birer münasip vaziyeti, ayrı ayrı maslahatlı birer nispeti, ayrı ayrı muntazam birer vazifesi, ayrı ayrı hikmetli neticeleri bulunduğundan elbette o zerreyi o mürekkebâtta bütün nispet ve vazifelerini muhâfaza edip netice ve hikmetleri bozmayacak bir tarzda yerleştirmek, bütün kâinat kabza-i tasarrufunda olan bir Zâta mahsustur..

Meselâ, Tevfik'in göz bebeğinde yerleşen zerre, gözün asab-ı muharrike ve hassâse ve şerâyin ve evride[7] gibi damarlara karşı münâsip vaziyet alması ve yüzde ve sonra başta ve gövdede, daha sonra heyet-i mecmûa-i insaniyede (bütün insanların) her birisine karşı birer nispeti, birer vazifesi, birer faydası kemâl-i hikmetle bulunması gösteriyor ki, bütün o cismin bütün âzâsını icad eden bir zât o zerreyi o yerde yerleştirebilir.. Bilhassa rızık için gelen zerreler, rızık kafilesinde seyr ü sefer eden o zerreler o kadar hayret-fezâ (hayret verici) bir intizam ve hikmetle seyr ü seyahat ederler ve öyle tavırlarda, tabakalarda intizam-perverâne geçip gelirler ve öyle şuurkârâne ayak atıp hiç şaşırmayarak gele gele tâ beden-i zîhayatta dört süzgeçle süzülüp rızka muhtaç âzâ ve hücrelerin imdadına yetişmek için kandaki küreyvât-ı hamrâya yüklenip bir kanun-u keremle (ücret ve ödül yasasıyla) imdada yetişirler.. Ondan bil-bedâhe anlaşılır ki, şu zerreleri binler muhtelif menzillerden geçiren, sevk eden, elbette ve elbette bir Rezzak-ı Kerim, bir Hallâk-ı Rahîmdir ki, kudretine nispeten zerreler, yıldızlar omuz omuza müsavidirler.

---

[7] Asab-ı muharrike kasları çalıştıran sinirler demektir. Hassase, duyan sinirler demektir. Evride toplardamarlar; şerayin ise atardamarlar demektir. Küreyvat-ı hamra alyuvarlar; küreyvat-ı beyza ise akyuvarlar demektir.

Hem, her bir zerre öyle bir nakş-ı sanatta işler ki, ya bütün zerrâtla münâsebettar, her birisine ve umumuna hem hâkim ve hem herbirisine ve umumuna mahkûm bir vaziyette bulunmakla, o hayret-fezâ sanatlı nakşı ve hikmetnümâ (faydalı) nakışlı sanatı bilir ve icad eder; bu ise binler defa muhâldir veya bir Sânı-ı Hakîmin kanun-u kader ve kalem-i kudretinden çıkan harekete memur birer noktadır..

Nasıl ki, meselâ, Ayasofya kubbesindeki taşlar eğer mîmarının emrine ve sanatına tâbi olmazlarsa, her bir taşı, Mîmar Sinan gibi dülgerlik sanatında bir mahareti ve sâir taşlara hem mahkûm, hem hâkim olmak, yani *"Geliniz, düşmemek, sukut etmemek için baş başa vereceğiz"* diye bir hüküm sahibi olması lâzımdır; öyle de, binler defa Ayasofya kubbesinden daha sanatlı, daha hayretli ve hikmetli olan masnuâttaki zerreler, Kâinat Ustasının emrine tâbi olmazlarsa, her birine Sâni-i Kâinatın evsâfı kadar evsâf-ı kemâl verilmesi lâzım gelir..

Feyâ sübhânallah! Zındık maddiyyun gâvurlar, bir Vâcibü'l-Vücudu kabul etmediklerinden, zerrât adedince batıl âliheleri kabul etmeye mezheplerine göre muztar (mecbur) kalıyorlar. İşte şu cihette, münkir kâfir, ne kadar feylesof âlim de olsa, nihayet derecede bir cehl-i azim içindedir, bir echel-i mutlaktır. (Cehaletine sınır yoktur.)"

Üçüncü Nokta:

Bu Noktada anlatılan gerçeklik kâinat kadar büyük bir göz ister ki; onu görelim: O gerçeklik de şudur: *"Her şey, her zerre, maddeten ve manen gelişme, tekâmül ve aydınlanma sürecinde birer öğrenci birer memur, birer zakir olarak çalışıyorlar."*

Evet, atomlar kara bir enerjiden hidrojene, oradan her birisi bir güzellik ve sanat harikası olan diğer elementlere, oradan cennet hurileri gibi olan canlılar seviyesine gelmekle ve bu eğitim yolculuğunda acayip fizikî, kimyevî ve biyolojik özellikler ve manevi yetenekler kazanmakla anlaşılıyor ki, atomlar ebedî sonsuz güzel bir âleme doğru evrimleşiyorlar. Bu iddianın gözle görülecek derecede delili, gayet açık olan şu sekiz evrensel yasadır:

1) Kanun-u Rububiyet.. Yani canlı, cansız her şey gelişiyor ve güzelleşiyor. Demek atomlar da gelişmek ve güzelleşmek yasası dışında olamazlar.

2) Her şeyin bir görevi ve fonksiyonu vardır. Ve hiçbir görev ücretsiz değildir. İşte bakın bütün canlılar üreme görevinde ne kadar büyük ve lezzetli ücretler alıyorlar. Bu ücretin dinî edebiyattaki ismi kerem ve ikramdır.

3) Cenab-ı Hakk yarattığı hiçbir şeyi yok etmiyor. Bu Onun rahmetinin gereğidir. Yani rahmet yasasının gereği her şey baki ve ölümsüzdür. Demek atomlar da bekaya mazhar olmak için ahirete doğru gelişiyorlar.

4) Her şeyde birçok fayda ve hikmet var. Hiçbir şey israf edilmiyor. İşte bu israfsızlık ve yararlılık yasası gösterir ki; atomlar, özellikle canlıların atomları israf edilmeyecektir.

5) Yoksa büyük bir adaletsizlik olur. Ki kâinatta ve varlıkta asla bunun adı bile geçmiyor. Çünkü adaletsizlik demek yokluk demektir.

6) Atomlar zahiren cansız görünüyorlar. Fakat atom üstü olan canlılarda ve atom altı denilen kuantum parçacıklarda sonsuz bir bilinç ve bilgi görünüyor. Bu da bütün kâinatı kuşatan bir bilinç ve ilim kanununu gösterir. Demek atomlar çok daha güzel bir âlemde malzeme olacaklar.

7) Çünkü her şey gittikçe güzelleşiyor. Kâinatta güzellik diye bir kanun gerçekliği var. Evet, *"Ahiret dünyaya göre çok canlıdır. Ve dünya bir gün başka bir dünyaya dönüşecektir."* ayetleri bu kanunların birer delilidirler. Kanun sonsuz olup her yerde her zaman geçerli olan soyut gerçeklik demektir. Üstadın gösterdiği misaller ise sınırlı olduğundan "Burada şu kanunun ucu görünüyor" der. Kanunun gerisini ilmî istatistiklere ve akla havale eder.

Eğer "Ahiret çok uzaklardadır; yıldızların ve dünyanın çekim gücü, bırakmaz ki, atomlar başka bir âleme gidebilsinler" diye sorulsa cevap şu 8. Kanun olan kayyumiyet kanunudur. Bu kanun der ki; maddeye çekim gücü veren Allah'tır. Allah istediği zaman bu kanunu kaldırır. İşte bakın biyolojik bir kanunla atomları ve hayvanları, su ve buharı yerden koparıp yükseltiyor. Teknolojik bir kanun ile insanı uzaya çıkarıyor. Demek çekim gücü sırf düzen ve intizam içindir. Yoksa her şey yerinde sabit dursun, hiç gelişmesin diye değildir.

"Demek bütün canlı cisimler o gezgin zerrelere sanki birer mektep, birer kışla, birer misarfirhane-i terbiye (tekye) hükmündedirler." İşte bu evrensel sonsuz hikmetler içindir ki, canlılar beslenmeye ve rızka muhtaç edilmişler. Yoksa canlıların da durgun, sabit, sakin bir vücudu olabilirdi.

El-Hâsıl (Yani bu İkinci Maksadın Özeti şudur:) Birinci Söz'de denildiği ve ispat edildiği gibi her şey bismillah der. İşte bütün varlıklar gibi, her atom ve atomların her bir taifesi (her bir element) ve mahsus bir grubu (molekül) lisan-ı hal (davranış dili) ile bismillah der; Allah namına hareket eder. Ve hareketinin sonunda her sanatlı nesne gibi her atom ve her element davranış diliyle "Bütün nimetler ve güzellikler, bütün âlemleri geliştiren Allah'a mahsustur" der. Sanatlı, nakışlı varlıklarda kudret kaleminin küçük bir ucu gibi kendilerini gösterirler. Belki de her birisi son derece harika bir fonograf olan varlıkların seslerini ibadetlerini ve dualarını dile getiren bir iğne ucu gibi görünüyorlar. Bu İkinci Maksadın sonunda zikredilen ayet ise çok manidardır. Şöyle ki:

"Onların varlık cennetinde istek ve arzuları, ey Rabbimiz, sen sübhansın; tek maksadımız sensin. Yani senin sisteminde hiçbir tıkanıklık ve kirlilik olmadığı gibi; her şey sana bağlanmakla; sonsuz bir şekilde sana ibadet ediyor. Ve onların oradaki hayatları selam, barış ve denge iledir. Ve en son istekleri, bütün âlemleri geliştiren Allah'ın güzelliklerini ve nimetlerini görüp, yaşayıp göstermektir."

"Bu meşhud (görülen) nizam (düzen) ve mizan (denge) Allah'ın müşahhas tecellisinin ifadesi olan Rahmaniyetin iki tutamıdır. (Allah bu iki kabza ile kâinatı idare ediyor.) Bu düzen ve denge aynı zamanda Kitab-ı Mübin ve kâinat kitabının iki bölümüdürler. Kur'an ise bu iki kitabın tercümanı; o iki bölümün fihristi ve o iki tutamın özetidir."

Zühre Risalesi

(30. Sözün 2. Mebhasiyle İlgili Olarak) VARLIĞIN HARİTASI

Pek değerli kardeşim Hakan Yalman, "Kuantum Dilinde Kâinatın Hecesi" isimli bir kitap yazmış oldu. Kitap kâinatın iki temel şifresini çözen 30. Söz'ün Şerhi olma iddiasını taşıdığından ben de merakla okudum. Bu değerli kardeşim güzel manalar tespit etmiş, avlamaya çalışmış. Fakat izahlar yetersiz olduğundan o güzelim manalar avlanmamıştır.

Hemen belirtelim ki; 30. Söz'ün İkinci Mebhası ancak ikinci derecede kuantum nazarı ile atomların dönüşüm ve değişimine bakıyor. Daha çok kimya ilmi çerçevesi içinde atomların hareketinin ne ifade ettiği gerçeği etrafında dolaşmıştır. Çünkü Üstad'ın zamanında kuantum fiziği henüz keşfedilmemişti.

İşte bu değerli kardeşimin "Kuantum Dilinde Kâinatın Hecesi" adlı kitabının başlıklarının iyi anlaşılması için "Varlığın Haritası" adlı bu notları yazıyorum. Niyetimiz birilerini eleştirmek olmayıp yarım kalan bardağı bu damlalarla doldurup taşırmaktır; bu sayede marifet bahçesinde güzel çiçeklerin çıkmasına yardımcı olmaktır.

Değil Hakan kardeşimin, belki düşünce dünyasının yüzde doksanının düştüğü en birinci hata şudur: Kâinatı reel ve müstakil varlıklar olarak kabul edip, Allah'ı uzaklara, bilinmez bir yere ve biçime sokmaktır. Hâlbuki tevhid gereği olarak ve bütün dinî metinlerden –özellikle Uzak Doğu dünyasından- öğreniyoruz ki; Varlık birdir, sonsuzdur, onda ayrılık gayrılık yoktur. Gayrılık sadece eşyanın belirli bir nokta olarak görünüp, sınırlanmasıdır; bu mana ile sonsuzdan farklılaşmasıdır. Yoksa vücut ve realite olarak Varlık birdir; sonsuz ilim, kudret ve iradesiyle belirli noktalarda sonsuz varlığının belirli tecellilerine şekil veriyor, insanoğlu da bu şekillerden biridir ki; kapsamlılık neticesinde, bu sonsuz şekillere isim takıyor, Allah'ı bir derece bu esma ile bilmiş oluyor. Yoksa "Sonsuz" kuşatılamadığı için bilinemez.

Bu derin meseleyi modern fizik terminolojisiyle ifade edersek, kâinat dediğimiz bu belirlenmiş noktalar, fizik dilinde kuantitedir, parçacıktır, niceliktir. Sonsuz bir mananın mürekkebidir. Sonsuz bir yazılımın print edilmiş şeklidir.

Arada ve arkada sonsuz bir mana var. Bazıları bu manaya, etkinliğinden dolayı Allah diyor. Fakat gerçek dinî metinler, soyut ve somutun bir farkını görmedikleri için, Allah şekilsiz, belirlenmesiz her şeyin; artı sonsuzun toplamıdır, diyorlar. Bir noktaya dikkat etmek şartıyla… Evet, sonlu noktaları sonsuz ile eşit görmemek gerektir; İsa Allah'ı gösterir, ama sonsuz olmadığı için Allah değildir. Sadece O'nun canlı bir vahyi yani Allah'ın kelimesi ve ruhudur. (Nisa, 171) Hıristiyanlar, ruhanî gittikleri için ve kâinatta, sonsuz nitelik, ruh, mana daha etkin olduğundan Allah bir Ruhtur, diyorlar. Fakat İslam, bütüncül baktığı için, Allah sadece bir Ruh değil, *"O, El-Muhittir"* her şeyi kuşatıyor, diyor. Sadece niceliği ve kuantiteyi esas alan fizikçilerin kulakları çınlasın! Peki, tevhid ve birlik, kuşatıcılık esas ise, kâinattaki dualite realitesine ve diyalektik sürece ne diyeceğiz?

El-Cevap: Bir insan düşünün, aklı bir, beyni ve bütün yönetim merkezleri bir, fakat iki eli var. İşte sonsuzda Allah böyle sonsuz bir birliğe sahiptir. Fakat nicelik ve maddi âlemde iki eli kullanır; şer ve hayır, cennet ve cehennem, melek ve şeytan, geçmiş ve gelecek gibi… Eğer

insan tevhid zirvesine çıkabilirse onun için iki el de birbirine yardım eder, her şeyde hayır sonucu çıkar. Nerede olursa olsun cenneti yaşar. Zaten bir hadis-i şerifte; *"Rahman'ın iki eli de sağdır."* denilmiştir. (Tirmizî)

Mesela, kaos, kozmosu devam ettiren ve ona bir mânâ katan bir realitedir. Ayrıca kendi içinde bir âlem tarzında bir nevi kozmostur. Mesela, atom altı parçacıkların sabit olmayışı ve ölçülemeyişi yanında, atomun milyar senelerce sabitesini besleyen ve atomun özgünlüğünü koruyan durumu bir realitedir. Bu iki realite birbirine aykırı değiller. Zaten İslam âlimleri, eskiden beri atomdaki sabitliği kabul ettirdikten sonra, diğer davalarını onun üzerine bina etmişlerdir. Bediüzzaman da bunlardan biridir. "*Eşyanın bir realitesi vardır*" der. (Mektubat)

Şimdi *Temel Değerler*, *Temel Kavramlar*, *Küçük Örnekler*, *Temel Yasalar* ve *Sonuç* olmak üzere özetle altı not yazacağız; detaylarını diğer kitaplarımıza ve zekâvetinizin keskinliğine bırakıyorum. *İşte kâinatta temel değerlerden başlıyoruz.*

1. TEMEL DEĞERLER

1.1 Sünnetullah (İlahî bütüncül yasa)

Arapçada *senne* ve *kanne* kök kelimeleri yasa ve düzen manalarına gelirler. Evet, kâinatı kâinat yapan ondaki düzenlilik ve bir dereceye kadar sabitlik gerçeğidir. Ve kâinatın bir tercümesi olan Kur'anda da bu sünnetullah kavramı önemli bir yer tutmuştur. Ve çok gerekli olmadan, mucizeler gibi çok acil bir önem gösteren işler dışında bu ilahî yasa dediğimiz tabii kanunların düzenliliği değişmemektedir. Kur'anda Peygambere hitaben birkaç yerde, sen bir insan olarak Allah'ın yasasının değiştiğini göremeyeceksin, denilmektedir. Özellikle olağanüstü sayılan, emir ile ifade edilen mucizevî azaplar ve yardımlar. Demek dindarların pozitivizmi, determinizmi, evrimi red makamında, kâinattaki değişmez realiteleri inkâr etmeleri ve Kuantum Fiziğine sığınmaları Kur'anî bir yaklaşım değildir. Olsa olsa, bizim görevimiz, o yasalar çerçevesi içinde İlahî ekstra müdahaleleri ve yönlendirmeleri görmektir ve göstermektir. Zaten, kâinatın birinci yasası sayılan dualite gereği her şeyin bir zıddı olduğu için düzen ve kozmosun yanında kaos da olduğuna göre, standart yasaların dışında mucize ve olağanüstü olayların varlığı da o kadar tabii, normal bir realitedir; tevhid ve bütünlüğün gereğidir. Demek, bir kanadı düzeltirken öbür kanadı kırmamak gerektir.

1.2 Kâinatta mana ve niteliğin etkinliği

Yani sağ da var, sol da var, madde de var mana da var, ruh da var beden de var; fakat etkinlik genelde sağda, manada/ruhtadır. Veya en azından nicelik bazında eşittirler. Ve nitelikte tamamen üstündürler. Çünkü nicelik sınırlıdır. Mesela 2×2=4 eder formülü kâinat değerinde nitelikli manevi bir realitedir. Fakat nicelik itibari ile dört kalemin bir araya gelmesiyle gerçekleşmiş olur. Bu dört kalem de, inkâr edilecek yadsınacak bir şey değildir. Tam tersine o paha biçilmez formüle bir elbise oldukları için ve onu ispat ettikleri için çok önemlidir. Durum böyle olduğu halde bir kısım dindarların niceliği tamamıyla dışlaması, ellerindeki paha biçilmez manevi nitelikleri de kaybettirir. En azından geçici de olsa, materyalistlerin haklı görünmesine sebep olur. Hâlbuki Allah dengeyi sağlamak için, o sonsuz manevi nitelikleri,

sonsuz somut niceliklerle örnekleyerek adaletini, dengeli oluşunu gösterir. Dindarlar gibi, güzelim gerçekleri bireyselleştirmiyor, onları hurafe yapmıyor.

1.3 Enerji ve form realitesi

Aristoteles'ten beri enerjinin, somut varlığın temel yapısı olduğu biliniyor. Fakat Aristoteles sadece enerjiyi yeterli görmüyor. Ona göre enerji (kuvvet-heyula) + suret (form) varlıkları oluşturuyor. Ve öğrencisi İbn Rüşd'ün naklettiğine göre form, eşyanın bir nevi ruhudur; mesela telefon ahizesini telefon yapan onun yararlı şekildeki formudur. Evet, entropiye rağmen, enerjiyi atom, molekül, hücre ve beden olarak geri toplayan bir yazılım, bir form, bir ruh vardır ki eşyanın varlığını devam ettiriyor.

Bediüzzaman Risalelerinde formu şöyle tarif eder: Kudret-i İlahiyenin bir yansıması olan enerji, İlm-i İlahî tarafından sınırları tespit edilen eşyanın manevi kalıplarına sürülür; eşya müşahhaslaşarak gözlere görünür (26. ve 23. Lem'a.) Demek dindarların enerjiyi, maddeyi, formu (yanlış okuyarak) dışlaması gerçekçi bir yaklaşım değildir.

1.4 Sibernetik yapı realitesi

Bütün varlık âlemlerinde, enine boyuna ve derinlemesine, geçmiş ve gelecek arasında öyle bir sibernetik yazılım var ki; en ufak bir parçacık ve atomun dahi bütün her şeyle alakası vardır. Özetle diyebiliriz ki; Varlık, bütün boyutları ile bir yazılımdır, sibernetik bir dengedir. Saf bilgidir. Kur'an *"Yaş-kuru, küçük büyük her şey Kitab-ı Mübîndedir"* derken bu ikili yapıya dayalı sibernetik sistemi bildiriyor. Onun için eski Yunan feylesoflarının bir kısmı ve Mutezile, Allah saf bilgidir, demişler. Eğer, form almış nesneler Allah'ın dışında bir varlık olarak kabul edilirlerse!...

İslam mutasavvıfları ise, bu nesneleri bir gölge varlık gibi görüp gerçek varlık sadece Allah'tır, demişler. Fakat bunlar içinde İbn Arabî ve ekolünün bir kısmı, tevhid gereği olarak kâinatı bir bütün yazılım olarak kabul edip sonlu sonsuz bölünme olmadan her şey odur, demişler. Demek dindarların, bu sistemde bir şeyleri yadsımaları ve Allah'ı uzaklarda hayalî bir varlık olarak görmeleri gerçekçi değildir.

1.5 İsrafsızlık realitesi

Yani kâinat enine boyuna bir yazılım ve bilgisayar içi gibi sibernetik yapıya sahip olduğu için; onda hiçbir data fazla ve eksik değildir. Yani israf, fazlalık, çirkinlik ve anlamsızlık asla yoktur. Hiçbir şey onda kaybolmuyor. Dolayısıyla dindarların, Allah'ı ve güzelliği uzaklarda aramaları yanlıştır. Ve yirmi sayfa ile anlatılabilecek gerçekleri -bu tutumlarından dolayı- bir cilt kitapta (beceremeden) anlatmaları israftır. İlahî bir erk değildir. Yetmişli yıllara kadar belki, insan bazı şeyleri israf görebilirdi. Fakat sibernetik teknolojisinin keşfinden sonra artık böyle bir kanaat yanlıştır, sanal dünyada bile yeri yoktur.

1.6 Evrim realitesi

Kâinat, derinlemesine bir yazılım olduğu için hiçbir şey onda israf olmadığından tabii bir sonuç olarak evrim gerçeği önümüze çıkıyor, kendini kabul ettiriyor, tabiat müzesinde örneklerini sergiliyor. Evet, eğer evrim olmazsa, yazılım olmaz, gelişme olmaz, geçmiş ve gelecek arasında sibernetik ve adalet sistemi ve israfsızlık gerçeği var olamaz. Bu konuda müstakil bir eser yazdığımdan işi ona bırakıp bu kadar derim ki, 30. Söz'ün en birinci konusu olan atomların nurlanması ve ahirete malzeme olması gerçeği, ancak evrimin varlığıyla ve sistemiyle reel olabilir. Ve ancak bu şekilde zihinlerimiz öyle sonsuz bir parıltıyı görebilir. Demek Darwin -çünkü dar bir alanı gördü- eleştirilebilir. Fakat evrim realitesi inkâr edilemez. Çünkü kâinat mana üretmek için var olmuş. Bu da ancak evrimin uzun ve çok manalı filmiyle mümkündür.

2- TEMEL KAVRAMALAR

Varlıkla ve kâinat ile alakalı kavramlardan en önemlisi Kur'anda sıkça geçen *Kitab-ı Mübîn* ve *İmam-ı Mübîn*'dir.

2.1 Kitab-ı Mübîn

Kitab-ı Mübîn, apaçık açıklayıcı, yol gösterici güçlü kitap demektir. Kitap kelimesi ise burada, bizim kalemlerimiz ile yazılan kâğıt-mürekkep değildir. Belki kitap burada sibernetik yazılım demektir ki, Bediüzzaman'ın ifadesine göre; kudret ve enerji yasalarının rehberi demektir. Evet, kâinattaki engin derin sibernetik denge ve yazılım, başta enerji olmak üzere her şeyin enerjisel olan hal-i hazırdaki sonsuz mükemmel yapılarına yol gösterir, onları belli bir yapıda dengeler ve o dengede korur. Yani İmam-ı Mübîn, eşyanın çekirdekler ve DNA gibi geçmiş ve geleceğindeki yol gösterici rehber ise, Kitab-ı Mübîn eşyanın hal-i hazırdaki dengesinin, kalıbının ve onda ne kadar enerji kullanılacağının rehberidir.

2.2 İmam-ı Mübîn

İmam-ı Mübîn her şeyin başındaki ve köklerdeki yol gösterici komut demektir ki; bütün çekirdekler, DNA'lar bu büyük rehberin birer örnekleridirler. Eşyanın hal-i hazırdaki durumundan ziyade geçmiş ve geleceğinde olup mevcut varlıkları dikte eden komutlardır. Onun için bazı zatlar Kitab-ı Mübîn ile İmam-ı Mübîn arasında bu ince farkı göremedikleri için, iki si birdir, demişler. Hulasa, gerçekleri kâinatın dışında kabul edip onlara hayali bir varlık vermek gerekmez. Bütün gerçekler kâinat sistemi içinde saklıdır. Fakat bu gerçeklerin isimleri insanî kavramlar ile ifade edildiğinden ve biz de kendi beşerî ölçeklerimizle başka bir âlemde onları aradığımızdan bulamıyoruz.

İşte gördüğünüz gibi, Kitab-ı Mübîn'i bir kitap olarak ararsak asla onu bulamayız. Fakat yazılım olarak baktığımızda her yerde, her şeyde gözümüze açıkça çarpar. Bu iki kavram konusunda Kur'anın çok mucizevî iki tabiri vardır:

Birinci ifade, *Yaş-kuru; küçük-büyük her şey Kitab-ı Mübîndedir*. Yani Kitab-ı Mübîn ikili sisteme dayalı sibernetik bir realitedir ki; o denge ile (zıtlıklara rağmen) eşyanın düzenini ve akışını sağlıyor.

İkinci ifade *"Her şeyi İmam-ı Mübînde saymışızdır*." Yani mesela DNA'da insanın kılları, hücreleri, hastalıkları ve bütün diğer özellikleri sayılıdır, belirlidir. O kıvrak imam tarafından komut alıyor; sıra ile ve sayı ile tek tek ortaya çıkıyor; İmam-ı Mübîn, Kitab-ı Mübîn oluyor. Sonra vahiy olarak dile dökülüyor; Arapça Kur'an oluyor.

2.3 Zaman ve mekân

Zaman Farsça bir kelime olduğundan ve Kur'an zamanında henüz Arapçalaştırılmadığından Kur'anda geçmiyor. Bu manada dehr (zamanların tümü) vakit ve ecel (belirli bir zaman) geçiyor. İslam mutasavvıfları kâinatın DNA'sı olan İmam-ı Mübîn ile eşdeğer olarak Levh-ı Mahfuzu kullandıkları gibi levh-ı mahv ve isbat (bozma-yazma tablosu) deyimi ile de zamanı tarif etmişlerdir. Yani Levh-i Mahfuz kâinatın ana belleği ise, zaman onun ekranı gibidir ki, ana bellekte sıra ve zaman yoktur; fakat ekranda belli bir hareket, sıra ve zaman vardır. Bellek değişmese de ekrana bazı şeyler, niceliksel durumlar, arız olur.

Bir hadiste "*Dehr (zamanların tümünün koordinatları) benim (yani benim emrimde koordine oluyor) ona sövmeyin."* deniliyor. Evet, sibernetik nazar ile bakarsak zaman, eşya arasında bir yazılımdan ibaret kalır. Yazılıp bozulması ise sadece şekil itibari ile olur. Zaman Varlığın ekranıdır, ekrandaki hareketten ibarettir. Bir nehir, bir film gibi akar, durur; her şeyi hikmetlidir. Dolayısıyla sövülmemesi ve kendisinden şikâyet edilmemesi gerekir. Evet, Levh-i Mahfuz denilen ve ana bellekte tevhid gereği dualite yoksa da varlığın üretilmesi için ekranda ve zaman nehrinde bazen karışıklar olabilir. Fakat bunlar zahiridir, kötü görülmemesi gerektir.

Mekân ise, maddenin uzam alanıdır. Maddi bir "niteliktir". Zaten madde ve matter uzayan nesne demektirler; sınırlıdırlar, somutturlar. Allah ise sonsuz olduğu için böyle niteliklerden münezzehtir. Fakat bu somutları o kadar çok yaratıyor (şekillendiriyor ki) adeta onlar somutlukları ile beraber, Allah'ın sonsuzluğuna bir nisbî ayna oluyorlar. Ve üstlerinde taşıdıkları sonsuz mana ve bilinç meşaleleriyle o manalara beden oluyorlar. İşte eğer materyalizme sebep olmazsa ve yanlış anlaşılmazsa, "Zaman (bütün bilgi ve iletişimlerin koordinasyonu) Allah'ın ruhu, mekân (bütün somut veriler) Allah'ın bedenidir." diyebiliriz.

Evet, kâinattaki sonsuz bilinç ve sonsuz nesneler ve olaylar bize böyle bir sözü dedirtir, eğer böyle sözler, yanlış kullanılıp su-i istimal edilmezse, değersizlik ve dinsizlik şeklinde algılanmazsa…

2.4 Emir ve halk

Emir, kâinat dışından yüce âlemlerden gelen ekstra komut, buyruk, mucizevî olay, mucizevî azap, kıyametin ekstradan kopması gibi manalara gelir. Kur'anda, insanın beynindeki ekstra yönlendirmeler, atmosferdeki rüzgârın ekstra yönlendirilmesi de bu emir kavramı içinde ifade edilmiştir. Halk ise, şekillendirme, standart yaratma, tek düze kanun demektir. Emir bir nevi zaman üstü ise, halk tamamıyla determine ve zaman kalıpları içinde oluyor. Tevhid gereği

olarak ikisi de Allah'ın işidir. Ayrım gayrım olmamalı; fakat dinsizler, Halka yapışıp Allah'ın ekstra müdahalelerini inkâr ettiklerinden dindarlar, dinsizlik bahaneleri yüzünden bu halk alanını, ellerindeki en güçlü silahı kâfirlere kaptırıyor, mucize ve emir kavramına sığınıyorlar. Bu ise çok nadir olduğundan genellikle dindarlar yenik düşüyorlar. İddiaları standart bir zemine oturmuyor. Hâlbuki K. Kerim, 7/54'te: *"Emir de Halk da Allah'a mahsustur*" deyip bu yanlışı düzeltiyor, varlığın dengeli olduğunu gösteriyor.

2.5 Zerre ve zerre altı

Kur'an, (Sebe' suresinde) zerreyi *ağırlığı olan şey*, diye ifade ediyor. *Zerreden daha küçük şey,* deyip başka bir ifade de kullanıyor. Demek zerreden daha küçük şey, ağırlığı olmayan nesnelerdir. Nötrinolar gibi. Her ne ise bu konuda söz bana düşmez; işi fizikçilere, özellikle kuantum fizikçilerine bırakıyorum. Şimdilik bu kadar diyebiliriz ki, zerre (ağırlığı olan parçacık) somut olup ölçülebilen ve tartılabilen bir şeydir. Halk kavramı içine girer, Allah'ın yasaları demek olan temel sabite ve kanunlarla yönlendirilir. Bir de *"zerre altı"* var ki, ölçülemeyen, yakalanmayan fakat varlığı kesin olarak bilinen bir gerçektir. Bu da Allah'ın emriyle; yani direkt yönlendirmesiyle olur. Bazen üst üste gelir, bazen bir anda çok yerlerde bulunur.

Demek 30. Söz'deki zerrelerin tahavvülü (değişim ve dönüşümü) kavramını birinci manada kimyadaki değişimler olarak kabul edebileceğimiz gibi, atomların bu harika parçacıklarla beslenmesi ve kimya dilinde başka elementlere dönüşmesi olarak da anlayabiliriz.

3-TEMEL YASALAR

Kâinatla ilgili bütün yasaları isim listesi bazında dahi yazmak bir cilt kitabı aşar. Fakat sadece kâinatın manevi ve nitelik yönüyle ilgili 6–7 kanunu hatırlatıp onların ispatını ve gerekli izahlarını ehline bırakacağız. İşte:

3.1 İlim kanunu

Her şeyin her şey ile ilgisi ve her şeyi yaratamayanın bir şeyi yaratamayacağı gerçeği artık bütün ilmî mahfillerde kabul edilen bir realitedir. Hem ilim ve bilgi olmadan hiçbir şeyin olmayacağı artık bütün aklı olanlarca kabul edilmektedir. Ayrıca kâinatın sibernetik yazılım ile çalıştığı artık –bilgi çağında- net olarak gözüküyor. Öyle ki bu yazılım bilgisi olmazsa, sadece serseri dataların hiçbir mana ifade etmeyeceği çok açıktır. Bu iki evrensel boyut yanında, her biri sanat harikası olan sayısız varlıklardaki sonsuz bilinç ifade eden yapıları da varlığın ve kâinatın özünün ilim olduğunu gösterir. Eğer kâinattan bilinç ve bilimi çeksen kâinat beyinsiz bir leş durumuna düşer, belki yok olur.

3.2 Kerem yasası

Yani bütün kâinatta bir görevlendirme ve o görevlere göre harika bir şekilde ücretlendirme yasası var. Ekoloji dünyasındaki bitkileri, hayvanları hatta cansızları dahi düşünün, bunun sayısız örneklerini görebileceksiniz.

3.3 Rahmet ve hıfz (koruma) yasası

Evet, dikkat ile kâinata baksanız, hiçbir şeyin tamamıyla yok olmadığını, yüzlerce yönden koruma altına alınıp muhafaza edildiğini göreceksiniz. Bitkilerde ve hayvanlardaki neslin devamı, bunun sayısız örneklerinden sadece bir tanesidir. Diyebiliriz ki; kâinat holografik özelliğiyle büyük bir kayıt sistemi gibidir. Hatta o sistemdeki en ufak parça dahi adeta sonsuz bir kayıt cihazıdır. İşte insan DNA'sı.. İçinde insanın, hatta bütün hayat tekâmül sürecinin, geçmiş ve geleceğin bilgileri kodlamıştır. Dünyamız bütün kâinatın bir nevi özeti gibidir. Evet, her şey sonsuzluk kokuyor. Dolayısıyla yokluktan korkmamak gerekir.

3.4 Adalet ve kayyumiyet kanunu

Allah'ın her şeyi dengeleyerek ve dengede tutarak ayakta ve yaşamda bırakma yasası demektir. Dindarlar, bu yasaları yanlış anlayıp, Allah'ın uzaklardan kâinatı ayakta tutuğunu anlıyorlar. Hâlbuki Allah her şeyi bir sebeple (bir buyrukla) yapıyor. Kendisi bizzat mübaşeret etmiyor. Mesela varlıklara ölçülerine göre bir çekim yasası bırakmış ve sibernetik yazılımlarla o çekimlerin toplamını ve ayrı ayrı birimlerini dengeleyerek hem adaletini hem kayyumiyetini gösteriyor. Kâinatı bir kitap gibi manalı ve düzenli kılıyor. Kâinatı bir *Kitab-ı Mübin* yapıyor. Sonra onu Kur'an olarak vahiy ettiriyor. Evet, Allah'ın en büyük özelliği demek olan ismi, El-Adldir. Yani her şeyi sibernetik sistemin yazılımıyla dengeliyor, neticede o şeylere varlık (şekil) vermiş oluyor.

4- KÜÇÜK ÖRNEKLER

4.1 Nar

Özellikleri (mesela;)

a) Her zaman içi görünmez; fakat beslendiği belli bir kaynak var.
b) İçindeki her bir tane bir nar âlemidir. Bütününe eşittir. Yani holografiktir.
c) İçinde değişik bölmeler ve âlemler var. Bir âlem gezdiğinde önüne başka bir âlem gelir ve aralarında bir perde var.
d) Onu kaplayan ve canlılığını devam ettiren bir ambalajı var.
e) Yuvarlaktır, sonsuz bir zaman ve mekân istiap edebiliyor.
f) Adeta küçük bir kâinattır. Küçük bir cennettir. Rahmet şerbetçisidir.
g) Yenildiğinde, gözlemlendiğinde Allah'ın bütün kemalatını gösterir; kâinatın teşekkülünü lisan-ı haliyle bildirir. Hulasa eğer kâinatı anlamak istiyorsanız nara dikkat edin!

4.2 Mısır

a) Holografiktir. Her bir tanesi, bütününü ve türünü gözlere gösterir.
b) Bire yedi yüz, bire yedi bin meyve verir.
c) Kâinat âlemleri gibi iç içe gömlekleri var.
d) Gayet besleyicidir.
e) Her yönüyle Allah'ın kemalatına bir aynadır. İnsana hamd ettirir.

f) Nar ile mısır mesela; biri ağaç biri bitki, biri gıda biri fakihe(meyve)dir.
g) Nar, gayb-şehadet âlemlerinin örneği ise, mısır daha çok şehadet âleminin örneğidir ki, Üstad Bediüzzaman tarafından özellikle misal verilmişler.

4.3 Beyin ve Atmosfer

a) Komuta merkezidirler.
b) Yuvarlaktırlar ve mana âleminin sembolüdürler.
c) Atomların yükseldiği ve manevi kemalat kazandığı iki âlemdirler.
d) En ufak bir dengesizlik ikisini de bozar.
e) Katmanları ve bölmeleri ve iç âlemleri var.
f) Elektrikle çalışırlar, her birisi küçük bir kâinattır.
g) Oksijen her ikisinin de temel besleyicisidir.

5- SONUÇ

Hulasa, kâinatın, atom ve parçacıkların hareketinin nihaî amacı güzelliği yani Allah'ın mükemmelliklerini göstermek, yaşamak ve yaşatmaktır ki, bu Varlığın en güzel boyutu olan cennette, cennetliklerin son isteği ve en son dualarıdır. Kur'anda mealen şöyle deniliyor:

"Onlar, cenneti kirletmeden (yani tesbih ederek) barış içinde yaşarlar ve Onların cennette en son duaları bütün hamdin (kemalatın, nimetlerin, güzelliklerin) Rabbü'l-âlemin[8] olan Allah'a mahsus olduğunu görmeleri, göstermeleri ve yaşamalarıdır."(Yunus,10)

Bu ayet, bu manasıyla tahavvülat-ı zerrat hakkında olan 30. Söz'ün son ifadesidir. Hulasa, kâinat ve varlıklar tevhitten dualiteye (gelişmeye) geliyor. Oradan da tevhide geri dönüyor. Kesret ve dualiteyi yaşayıp yine birliğe dönüyor. *"O'ndan geldiniz ve O'na dönüyorsunuz."*

***

[8] Bütün varlığı evrimleştirerek geliştiren…

Soyut-somut; mucize-kanun; varlık ve nedensellik[9] kavramlarının izahı olarak: Besmelenin Tefsiri

1) Evrensel vahiy dışında insanın metafizik duyularına dayalı oluşan bütün yol ve metotlar, sınırlı ve lokal olarak düşünürler ve lokal olmaya mahkumdurlar. Lokal düşündükleri için sonsuz olan gerçeği görmek uğruna dünya ve ahireti, ruh ve bedeni, bilim ve inancı ve Allah'ın iki eli sayılan diğer zıtları birbirinden ayırmak zorunda kalırlar. Dolayısıyla onların hayatı, varlığın tümünü kuşatamaz; kuşatıcı ve canlı olamazlar.

2) Kur'an ve Peygamber yolu ise, bütüncül olduğundan ve zıtları barıştırdığından o yolda sonsuzluğu ve realiteyi görmek çok kolay ve herkese nasip olabilir. Ayrıca Tasavvuf, olağanüstü bir eğitim gerektirdiğinden çok az insana nasip olabilir. Bu yolda yetişenler dahi Sahabeler kadar gerçeği göremiyorlar. Onun için en küçük sahabe en büyük veliden daha büyüktür, diye ümmet kabul etmiştir. (27. Söz ve Eki)

3) Kur'an ve İslam, madde ve hayat içinde ruhu gösteriyor. Dolayısıyla ruhun varlığını ve ölümsüzlüğünü ispatlamaya gerek kalmıyor. Ve bu yolda bütünlük ve gerçeklik olduğundan insanın geçim için yaptığı kavgalar bile, camide yaptığı itikâftan daha sevaplı olur.

4) İslam'da ilim kaynağı 5 duyu verileri ve icmadır; yani bilimsel gerçeklik, ihtisas ehlinin genel kanaati ve beş duyunun tespit ettiği mucizelerdir. Metafizik keşif ve kerametlerin ölçüsü tutturulamadığından onlar epistemolojik kaynak olarak kabul edilmiyorlar. Onun için Sahabe yolunda keramet az olur. Kur'anda ise sonsuz mucizelikler ve bilimsel veriler var. Demek keramet, bilimsel veri ve mucize seviyesinde olamayacağı gibi, sofiler de Sahabe seviyesinde olamıyorlar.

5) Hayatımızın maddi-manevî bütün ihtiyaçları Kur'anda mevcuttur. Dolayısıyla dışarıda çare aramak yanlıştır. Kur'an Fatihadadır. Fatiha da besmelededir. Besmele de şu demektir:

a) *Bismi..* Bi ile demektir. Yani Müslüman kişi, her şeyi Allah'tan bilmekle beraber, her şeyin bir sebebi olduğunu ve kendisinin bu sebebe başvurması gerektiğini bildirir.

b) *İsim* demek belirlenen, adı konulan, sınırı çizilen varlık ve hakikat demektir. Bu manada somut-soyut her şey Allah'ın bir ismidir. Dolayısıyla varlığın bazı kısımlarından uzaklaşmak ve onları mutlak kötü görmek yanlış olur. Kur'an, bizim sonsuzluk ve tevhid içerisinde o kötü kabul edilen şeyleri çalıştırmamızı ve onları birleştirip barıştırmamızı yani Müslüman olmamızı emrediyor. İslam demek, barıştırmak demektir.

c) *Allah*.. Yani soyut bütün değer ve maneviyat; bizim öz varlığımız ve dayanağımız. Bu varlık boyutu, ölümsüz ve sonsuz olduğu için, bu noktaya dayanan kişi hayatında ne korkar ne de üzülür. (Bakara, 62)

---

9 Burada bu kelime eşyanın maddi oluşumlarının nasıllığı manasındadır. Yoksa hikmet ve amaç denilen nedensellik manasında değildir.

d) *Rahman*.. Yani Allah ile ifade edilen bütün değerlerin sonsuz örneklerle somutlaşması; yani kâinat; yani somut olan her şey.. Onun için Kur'an çoğu yerde insanı Rahman'a yönlendiriyor. Evet, kâinat diyalektik yapıya dayanır. Yani kâinattaki bütün yasalar ve kurallar Rahmaniyetin iki eli gibidir. Bunlar asla kötü değildir. Sadece gelişmek ve üretmek için bir miktar sıcak ortam oluşturur. Bu fırına dayanmak için dahi sabır tavsiye edilir. Ki, dinde sabır imanın yarısı kabul edilir. *Rahman* kelimesi 298 eder. *Sabur* kelimesi de 298 eder. Ki, esma-i hüsna hadisinde *Sabur* Allah'ın en son ismi olarak rivayet edilmiştir.

e) *Rahim*.. Yani ilahî ekstra rahmet, inayet ve şefkat… Yani insan bu maddi hayat ve düşünce serüveninde yani Rahmaniyet fırınında çok pişerse veya zor durumda kalırsa, bu sefer Rahimiyetin ekstra tecellilerine ve esintilerine mazhar olmak için; yalvarır, yakarır, dua eder, keşif-keramet arar. Yasalar üstü bir tecelli bekler. İşte tasavvuf hakikati bu beş realiteden sadece *Rahimiyet* tecellisinin bir kısmıdır. Ki, Kur'anda bu boyut dahi vardır. Yani Kur'an Allah'ın yasalarına dayanır. Allah'ın yasalarının yaşanmasını tavsiye eder ve insanın kendi akıl ve yetenekleriyle bunu bilmesinin gerekliliğini bildirir. Fakat vahiy ve özel inayetlerle insanlığa ekstra bir destek olduğunu söyler. Ki konusu vahiy olan Meryem suresi Rahmaniyet çerçevesi içinde vahiyler tarzında gelen İlahî ekstra şefkat ve inayetleri anlatıyor. 19. sure oluşuyla 19 harflik Besmelenin bir tefsiri oluyor.

Hulasa: İslam ve Kur'anın ve Hz. Muhammed'in yaşam biçimi, bu 9 madde gibi binlerce realiteye dayanır; onun için son din olmuştur. Ve İslam âlemi, bu 9 maddeyi ihmal ettiği için geriliyor ve bazen de çamura düşüyor.

Rahmaniyet Süreci

"Bütün zıtları geliştirmek için çalıştıran Rabbine (Rububiyetine) and olsun! (Yokluğu, kaçışı, inanmamayı tercih eden) o kâfirleri ve (yokluğun adı olan) şeytanları toplayacağız. Sonra onları cehenneme dayayacağız. (Ki; o yokluk kirlerini temizleyelim.) Sonra her gruptan, Rahmana (Allah'ın diyalektik düzenine) karşı hangilerinin daha azgın olduğunu ortaya çıkaracağız. Biz hangilerinin o cehenneme dayatmaya daha layık olduğunu biliriz. Evet, sizden hiç kimse yoktur ki; mutlaka o cehennemden geçiyor, olmasın.. Hepinizin bu evrensel cehennemden geçmesi, Rabbinin terbiye edici isminin kesin olarak gerektirdiği ve asla firesi olmayan kat'i bir hüküm ve kanundur. Sonra biz, kendi özünü zulüm ve dengesizlikten koruyanları kurtarırız. Ve zalimleri ise orada diz çökmüş olarak bırakırız."(19/68–72)

***

Bediüzzaman'ın İlme ve Felsefeye Bakış Açısı
Veya Süleyman Hayri Bolay Hocamıza Cevaplar
Veya 30. Sözün Birinci Maksadının İzahı

Çok değerli, ilahiyat ve felsefede önemli çalışmalara imza atmış olan Süleyman Hayri Bolay *Bediüzzaman'ın Felsefeye Bakışı* isminde bir tebliğ sunmuş; kendisi gayet saygı ile Bediüzzaman'ın genel bakış açısını beğenmekle beraber, yer yer yanlış anlamalardan ve metnin siyak-sibakını bilmeden Üstadın felsefeye yönelik 30. Sözdeki bazı ifadelerini eleştirmiştir. Veya katılmadığını beyan etmiştir. İşte hem Risale-i Nur talebelerine bir katkı, hem o Hocamızın medar-ı itiraz ettiği noktaların izahı ve açıklaması olarak otuz madde yazacağız. Fakat konuya girmeden önce felsefe meselesinin genel çerçevesini ve temel bir kısım deyimlerini açıklamak üzere kısa bir giriş yazacağız. İşte:

Varlığı, tarihi, düşünce ve felsefe tarihini bilmek için *kader ve irade, doğallık ve yapaylık, akıl ve kalp, soyut ve somut, düşünce ile vahiy* kavramları başta olmak üzere 10–15 maddeyi sözlük tarzında yazacağız. Fakat bunlardan önce "felsefe" deyiminin ontolojik ve etimolojik izahını vermemiz gerekiyor.

Felsefe, Yunanca bir kelime olarak *bilgelik, bilgi sevgisi* ve *aşkı* demektir. *Filo seven; sofya ise bilgelik* demektir. Ontolojik bir bilim olarak felsefe "*varlıkların ve olayların nasıllığını ve niçinliğini araştıran bilim dalı*[10]" demektir ki, İslam ve Kur'an literatüründe buna aynen *Hikmet* denilir. Hikmet, eşyayı ve olayları nasıllık ve niçinlik çemberi içinde kayıt ve zapt altına almak demektir. Ki, bu hikmet kelimesi dilin geliştiği ilk dönem kökü itibari ile deveyi yanlış davranışlardan kurtaran sap ve tahta parçası yani kalıp manasına gelir.

Kur'an Tevrat'a "*kitap ve yasa*" diyor. İncil'e de "*hikmet*" (anlayış kalıbı) diyor. Kendisine de ikisini birleştiren mucizevî bir ***zikir*** ismini veriyor. İncil, bir hikmet anlayışı manasında Hz. İsa ile indiğinden yani yaşanılan bir form olarak indiğinden, kıyamete kadar devam eder. Hz. Peygamber bu anlayışın Kur'anda da var olduğunu, fakat zamanla ümmetten kaldırılacağını buyurmuştur. (Tirmizi)

Şimdi yukarıda sıraladığımız beş ana kavrama dönüyoruz:

Düşünce ve Vahiy

Biyolojide, Anatomide ve Psikolojide bilindiği gibi; kâinatta ve bütün varlıkta bilişimin ve bilginin iki boyutu ve iki sahası vardır: Düşünce; insanın bireysel veya doğal olarak öğrendiği bilgileri basamak yaparak belli bir sonuca varmasıdır. Ki, Arapçada etimolojik manası ile *tefekkür*, yeri kazıp içindeki özü ve çekirdeği çıkarmak demektir. Fakat insan kapasitesi sınırlı olduğundan ve genelde insan düşüncesi soyut kaldığından insanın bu kazanımı, bütün soyut ve somut varlığı, geçmiş ve geleceğin bilgi ve bilincini içine alan vahiy gerçeği yanında, bizim bilgisayarlarımızın veya yapay gıda ürünlerinin, insan beyni yanında ve gerçek organik

[10] Felsefenin aslı konusu hikmet ve amaç manasında nedenselliktir. Fakat bunun anlaşılması için felsefe çoğu zaman nasıllık detaylarına da karışır; özellikle bilimlerin felsefesi sahasında ise…

gıdalar yanında oranı ve kalitesi ne ise, düşüncenin vahiy yanında yeri, o kadardır.. Bunun manası düşünce kötüdür, demek değildir. Tam tersi düşünce insanlığın temeli ve kutsal bir değeridir. Fakat değişik gerçekleri ve değerlerin birini öbürünün yerine geçirmemek gerekir. Sözü burada kısa kesip "*Kur'an Vahyinin Hakikati"* adlı makaleme havale ediyorum. Sadece şu kadar deriz ki: *Vahiy, varlıkta ve sonsuz bilgi taşıyan tabiat içinde bütün hayatın ve nimetlerin ismi ise, düşünce o nimetleri pişirmek ve geliştirmek gibi kalır.* Maalesef, pişirme sanatında usta olmuş bazı insanlar, vahiyden ve İlahî bilincin somut şekli olan tabiattan koptukları gibi; geri kalmış ve halen orman hayatından kopmamış insanlar da bu soyut sanayiden mahrumdurlar.

Bu ayrılış ve kopuşun bir benzerini de insanlık, *kader ve irade* sahasında yaşıyor. Aklı, bireysel girişimi, düşünceyi ve sorumluluğu esas olan zihniyet, kâinatta insanın iradesinden başka bir irade ve bilinç tanımıyor, görmüyor. Görse de izah edemediği için ondan kaçıyor. Felsefecilerin ve onların İslam versiyonu olan Mutezilenin kaderi inkâr etmesi böyledir. Buna mukabil; *Bütün varlık bir yazılımdır; bir dosyadır, bir tek bilinç içeren sonsuz bir iradedir,* diyenler de insan iradesini, insanın lokal dosyasını görmezlikten gelip, varlığı ve imtihan realitesini manasız bırakıyorlar. Cebriyecilerin genellikle Semavi dinlere mensup insanların içinden çıkması, bu dinî taassuptandır.

İnsanlığın, doğanın bir parçası olarak yaşadığı dönemde kargaşa, anarşizm, başsızlık ve benzeri eksiklikler oluyordu. Dinler geldi, bu açığı kapattı. Fakat yapaylığa, şehirliliğe, soyut yasa ve kanunları yapma ve sanayileşme seviyesine çıkınca, doğayı ve insan kalbinin doğal bir açılımı olan vahyi bıraktı. Allah'a ve doğaya karşı zafer kazandığını iddia etti. Demek insanlık için en acil ihtiyaç, bu iki yönü birleştirmek, onları genel yapısı içinde dengelemektir ki; semavi dinler bunu gerçekleştirmişlerdir. Fakat insanlar ifrat ve tefrit adrenalinini çok sevdiklerinden bu dengeyi her zaman yakalayamamışlardır. Fakat yakaladıkları bütüncül dönemlerin ismi *asr-ı saadet'*tir. Mesela Zül-Karneyn sanılan Büyük İskender, Helenizm döneminde Batı kültürünü Doğu dini ile birleştirince insanlık 300 yıl mutlu ve müreffeh yaşamıştır.

Ve mesela Abbasiler, İslam dini ile Yunan ilmini birleştirince ve Osmanlılar, Doğunun (İran'ın) ve Batının idare sanatlarını birleştirince insanlık iki kere asr-ı saadet yaşadı. Zaten Hz. Muhammed'in (a.s.m.) dönemindeki 40 yıllık asr-ı saadet bu birlik ve tevhid nurundan kaynaklanıyor. İşte bu sırrı bilmeyen Süleyman Hoca, Bediüzzaman'ın "*felsefe ve nübüvvet elele verince insanlık asr-ı saadet yaşamıştır"* sözünü anlamadan "*Nübüvveti felsefe ile eşleştirmek yanlıştır; nübüvvet ulvi yüce bir şeydir.*" deyip Risale-i Nur'u eleştirmiştir. Yanlış bir laikliği savunmuştur. Evet dinin başına gelen bela, felsefeden ziyade bir nevi felsefecilik olan Kelâmın aşırı, aşkın tanrı inancından kaynaklanıyor, diye 2–3 makale yazmıştım.

Soyut ve Somut

Mesela insan beyni bilinçaltı veya Jung'un deyimiyle bilinç dışı yönüyle, bütün kâinat kadar bilgi işlem hacmine sahip iken, soyut algı işlerine bakan insanın üst korteksi yani kendisini temsil eden ben ise; insanın genel yapısı içinde "*ancak şuurlu bir tel, beşeriyetin kaftanından kalınca bir ip ve âdemiyetin kitabından ince bir elif* " gibidir.. Süleyman Hoca 30. Söz'ün bu gibi temel deyimlerinin anlamını bilmediği için "*Nasıl oluyor da bu kadar zayıf bir şey milyarlarca insanın zulmüne ve küfrüne ve azgınlığına sebep olabilir?* " diye soruyor.

Evet, kâinat, sibernetik olduğundan ve bütün işlemlerin uçları insan beynine bağlı olduğundan, böyle küçük bir hakikat, bu kadar kötü sonuçlar doğuruyor. Ayrıca benliğin bu üç niteliği çokça önemlidir. Bediüzzaman'ın *ene*yi (benliği) böyle tarif etmesi de büyük bir keşiftir.

İnsanlık değeri için *"şuurlu tel* " yani farkına varmanın farkındalığı, insanı insan yapar; onu diğer hayvanlardan ayırır. Onu İlahî kutsal emaneti taşıyan bir halife ve vekil yapar.

"*Beşeriyetin kaftanından kalın bir ip…*" Evet, insanı hayvandan ayıran ve onun çıplaklığını örten, onu yeryüzü subayı yapan bu kılık kıyafet değeridir; forması ve nişanıdır.

Ve insanlığın en bariz mucizesi onun okuma–yazma gibi soyut değerleri bilip bunları kitaplaştırmasıdır. *İnsanın (egonun) âdemiyet kitabından ince bir elif olmasıdır.*

İşte soyut düşünce, ilimler ve siyasi sorumluluk demek olan insan beni, kendi özünde ne kadar zayıf de olsa, yanlış yapınca kalınlaşır ve tahribata sebep olabilir; insanoğlu da Allah tarafından kendisine verilen bu *"Ene"* emanetine hıyanet etmiş olur. Özellikle bu Ene, millet, madde ve felsefe ile insanlığın bütün mirasına konunca artık yeryüzünde Tanrılık iddia eder, Allah'a meydan okumaya çalışır. Bizim kültürümüzde her üç niteliğiyle "Ene" bir emanet iken ve Allah, bir üstünlük işareti olarak onu insana vermişken, Yunan kültüründe, *İnsanlık (Prometeus) onu Tanrı'dan çalmıştır,* diye daha değişik ve felsefi bir tanım geçiyor. Evet, Doğunun dindarane bilgisi bir emanet iken, Batı'nın materyalist felsefesi, bilimleri adeta gasp etmiştir; onu maneviyat ve sonsuzluk gibi kutsal değerlerinden çalmıştır.

Akıl ve kalp

İşte bu değerlendirme çerçevesinde biz *Ene'*nin bireysel ve nefsanî ve menfaate yönelik olan kısmına ve bu yönden kaynaklanan insanî ilimlere *akıl* diyoruz. Geçmiş ve geleceği içine alan sonsuz soyut ve somutu barındıran insanın diğer bilgi katmanlarına da *kalp* diyoruz. Üniversite, aklı çalıştırır. Tekye ve zaviyeler ise kalbi çalıştırır. Demek saadet birlikte... Fakat insan aklını kullanmazsa veya kaybetse bir tek şeyini zayi etmiş olur. Ama kalbini kaybeden her şeyi kaybeder. *Bütün fen bilimlerini bilip de yüzmeyi bilmeyen adam ile sadece yüzmeyi bilen adamın devrilen kayıktaki hikâyesini hatırlayın.*

Fen ilimleri ve felsefe beyni çalıştırır. İnanç ve din ilimleri ise kalbi çalıştırır. Her ikisinin beraberliğinde hayat, ışık ve insaniyet doğar; ayrıldıklarında, insanlık sarayı çöker. Bir daha söylersek, kalbi aşk çalıştırır; beyni de NLP'ler. Ve dünyadaki bütün NLP'lerin yaptırdığı iş gücü, en küçük bir aşığın enerjisinin yanında çok küçük kalır. Süleyman Hayri Hocamızın tespit ettiği noktalara geçmeden önce, ikinci bir kısa giriş yazacağız. Şöyle ki:

Tefsir ile meşgul olan herkes bilir ki, Kur'anda sure bütünlüğü, surenin anlaşılması ve mucizeliğinin görünmesi için çok önemli bir anahtardır. Zaten Bediüzzaman da Risale-i Nur'u ayetlerin mealinden ziyade, onların ve cümlelerinin birbiriyle olan münasebetlerinden çıkarmıştır. Mesela insana Allah tarafından verilen "Ene"nin, temel konusu nübüvvet ve nübüvvetin sonuçları olan Ahzap suresi içinde zikredilmesi, açıkça bize diyor ki: *"Varlık ve kâinat bir imtihan ve gelişmedir. Bu gelişmeyi tetikleyen de nübüvvet ile insanın benlik ve en-*

esidir. Hayat bu tarzda anlam kazanır. Sonsuz gelişmeler ve güzellikler gerçekleşir. Ve bunların olması için de, iman ve şirk, bencillik ve fedakârlık, namus ve cehalet, müspet ve menfi çalışmalar gibi zıtların İlahî irade çerçevesi içinde çatışması ve gelişmesi gerekir. Peygamberler ve tabileri, bazen şeklen diğer kâfirlere benzese de, neticede biri içe bakar, somut ve kısa olur, diğeri dışa ve sonsuza bakar, manevi ve ilmî olur, ebedileşir."

Süleyman Hoca"Eskide felsefe yoktu. Dolayısıyla Bediüzzaman'ın *'felsefe ve nübüvvet zaman-ı âdemden beri var olup gelmişler,'* sözü yanlıştır" diyor. Maalesef Hoca, şeytanın âdemiyete karşı gelmesinin, müşriklerin Hz. Muhammed'e (a.s.m.) karşı o günkü beşeri bilgileri esas almalarının bal gibi felsefe olduklarını; kısa, dar ve bencilce bir davranış olarak tarihe geçtiğini görmüyor. Evet, insan, âdemiyetten yani insanın soyut değerleri bildiği çağdan beri felsefe yapması yani kendi gücüne göre, kendi bilgisini esas alması ve buna güvenerek doğal peygamberleri kabul etmemesi bir gerçektir.

Maalesef tabiplerin Biyoloji bilmemesi, mühendislerin Matematiği kullanamaması, ilahiyatçı ve edebiyatçıların dil ve kavramları bilmemesi çok acıklı sonuçlar doğuruyor. 5 yıllık ilahiyatlarda Arapça okuyup da Antere'nin dişi mi erkek mi, olduğunu bilmemeleri gibi, tuhaf manzaralar ortaya çıkıyor. Mesela Süleyman Hoca ve Hilmi Ziya Ülken Hocamız, Bediüzzaman ve Gazali'yi birer feylesof olarak görmeleri bir meslek yanlışlığıdır. Çünkü bir şeyi bilmek insanı o meslekten kılmaz. Çünkü Gazali tamamıyla nakli ve inancı esas alan bir Eş'aridir. Bediüzzaman ise asrın fen ve felsefesini bilmekle beraber, kendi anlayışı çerçevesinde Kur'anî ve dinî bilgileri çok daha öte ve yüce ve gerçek olarak görüyor. Farabi, İbn Sina, Eflatun gibi zatlar ise, inançlı, idealist ve zaman zaman dinî sahalarda söz sahibi de olsalar, mademki onlar felsefi bilgi ve ilkeleri peşinen dinin bilgilerine tercih ediyorlar, onlar felsefenin talebesidirler. Bunların yanında Bediüzzaman, Gazali, İbn Arabî gibi zatlar da Kur'anın talebeleri olarak kalıyorlar.

Burada sadece temel bir mesele kalıyor. Akıl ve nakil çelişirse ne yapmalı? Maalesef bu noktada insanlık çok acı çekmiştir. Mesela, İbn Sina felsefeyi tercih ediyor ve felsefi ilkeleri esas almıştır. Ona mukabil Gazali nakli ve dini esas alıyor. İşte İslam dünyasının yıkılışının en büyük sebeplerinden biri bu ayrılıktır. Maalesef, Süleyman Hayri Hoca da, Hilmi Ziya Ülken de bu ayrılığın acısını bilmedikleri için Gazali'yi en büyük feylesof olarak görüyorlar.

Ve mesela; a*klı ve bilimi esas alıp, nakli tevil etmek gerekir, diyen Bediüzzaman'ın cemaati bugün için bize Ebu Zerr'in imanı gerek, İbn Sina'nın araştırıcılığı değil!* diyebiliyorlar.. Üniversiteyi ve bilim dünyasını dinsizlere bırakıyorlar, çarşı–pazarın inancı ile yetiniyorlar. Bediüzzzaman reel bilimleri ve dil yapısını esas almak gerekir ki, müminlerde hurafe olmasın, diye iki yüz yerde uyarıda bulunduğu halde, Nurcuların çoğu, bugün hurafeler üzerinde saltanat sürüyor. Hemen hatırlatalım ki, "akıl ve nakil çatıştığı zaman nakli esas alanlar da bu yanlış yolu yine akıl ile tercih ediyorlar. Evet, vahiy esastır. Ama bizler, onu yine duyularımızla ve insan nevinin duyuları olan fen ilimleri ile ancak anlayabiliriz. Süleyman Hoca'nın, dindar feylesoflar olarak göğsüne bastığı birçok feylesof da, aslında akıl ve nakil arasında sıkışıp kalmıştır. Ontolojik bir aydınlanmaya çıkamamıştır. Sonra bunun örneklerine döneceğiz.

İnsanlığın kültür ve medeniyet hayatı sarkaç gibi sağa sola daima kaymıştır. Ve gerçek denge çok az yakalanmıştır. Biz bu sarkaç sürecinin ana şemasını şöyle özetleyebiliriz:

Âdem (insanoğlu) iyi ile kötüyü bilince, evliliğin, namusun ve mülkiyetin farkına vardı. Sonra bu diyalektik süreç hızlanınca arada dengesizlikler ve ihtilaf oldu. Allah da bu dengesizliği ve ihtilafı gidermek için peygamberleri gönderdi (Bakara, 213). Bu tevhidi anlayış bir müddet sonra yerini üretim araçlarına bıraktı. Yunanistan, Ortadoğu ve Anadolu bölgesi, bu konularda önemli meyveler verdi. Yunanistan'da Sokrat ve Eflatun gibi zatlar bilimi ve inancı dengeleyebildiler ve kurtuldular. Fakat gerek Eflatun'un aşırı maneviyatçılığı ve gerek Sofestailerin kafa karıştırıcı davranışları, Aristo'yu mantık, dil ve doğa ilimlerinde önemli gerçekleri yazmaya zorladı. Dile, düşünceye ve o günün tabii ilimlerine düzenli ve dengeli bir sistem getirdi. Maalesef 2400 sene sonra da insanlık, birçok konuda halen onun seviyesini yakalayamamıştır. Mesela felsefede profesör olmuş Süleyman Hayri Hocamız dahi, o kadar basit noktaları söylüyor ve nakil edebiliyorlar ki, köylü feylesoflar dahi ona gülebilir.

İnsanlık, geçmiş bütün tarihi süreci bireysel ve toplumsal olarak yaşıyor. Onun için, ilk tufuliyet çağında soyut ve sonsuz bilgileri anlayamazdı. O dönemde bencil ve akılcı olması, gerekli idi ki, bir benlik ve o benliğin gelişmiş şekli olan devlet ve imparatorluklar kurulsun. Sonra din geldi; insanı "*Ben yerine Bize*, a*kıl yerine sonsuzluğa ve fedakârlığa yöneltti*." Evet, insanlar çocukken bencil olmalı. Sonra Biz'i ve toplumu düşünmeli. Vatan, millet gibi değerleri hatta insanlığı bilmeli. Fakat hocalarımız, edebiyatçılarımız ve ilahiyatçılarımız "*Vatan onbaşının anasıdır*" demenin ötesine çıkamıyorlar. "*Her şeyin başı ne ise sonu da öyle olur*" kaidesince galiba insanlık yine o ilkel ve basit düşünceye geri dönmüştür. Bir numune olsun diye "*Süleyman Hayri Hocamızın söylediklerini ve onların cevaplarını bu yazıda size tek tek sunacağız.*"

Bugünkü Dünyada Felsefenin Yeri:

İnsanlık başta basit ve ilkel de olsa varlığı kendine göre biliyor, kutsuyor ve ona göre davranıyordu. Tıpkı bugün de çocukların yaşadığı gibi. Evet, ister doğru, ister yanlış, insanın varlığı bilmesi, yorumlaması onun ekmek ve sudan önce gelen en temel bir ihtiyacıdır. Nitekim eksik ve yanlış da olsa, köylülerin varlığı yorumlaması, onları materyalist zihinli veya materyalistçe yaşayan şehirlilerden daha çok mutlu ve dolayısıyla daha çok sağlıklı kılıyor. İşte gerek 10 bin yıllık birikim sonucu ve gerek insanın varlığı yorumlamaya olan şiddetli ihtiyacı, bugünkü dünyada felsefeyi ve bilimsel gelişmeyi (yani varlığın nasıllığı ve nedenselliği konusunu) birinci gündem ve en temel bilim yapmıştır. Bütün bunlara rağmen insanoğlu mutlu değildir. Çünkü en temel özelliği olan kutsalı kaybetmiştir. Fen ve teknoloji lehine kutsalı ve soyut değerlerini yitirmiştir. Haliyle bu yitirmenin en birinci sebebi aydın geçinen dindarlardır. Şöyle ki:

İnsanlığın mitolojilerle bilgilendirildiği çağdan sonra şehirleşme, zenginlik ve siyaset uğruna dünyada geniş çapta beşeri felsefe egemen oldu. İnsanlar, tanrılık iddia etti, her şeyi kör ve sağır maddeye isnat ettiler. Zevk ve psikolojik tatmin için diğer insanları kendilerine taptırdılar. Bu aşırı ucu dengelemek için, o günkü dünyayı teşkil eden Ortadoğu'da ve Uzakdoğu'da peygamberler geldi. Sonra bu dinlerin müntesipleri aklı, felsefeyi ve o günün bilimlerini o kadar çok ötekileştirdiler ki, genelin kabul ettiği gibi, aydınlanma ve bilim konusunda

Ortaçağ karanlık bir çağ olarak şekillendi. Ve bunun için bu çağda felsefeciler ve bilimciler, bu bin yıllık karanlıktan kurtulmak için, bütün kutsal değerleri imha etmeye çalıştılar. Bencilliğin ve zulmün bir tezahürü olan kapitalizm, sosyalizmi ve komünizmi doğurdu. Dünyanın dengesi tamamıyla bozuldu. Dindarların bu yenilgiye düşme dönemi Fransız İhtilalinden beri devam ediyor. Ve hala Semavi dinler –ki metinleri doğrudur– bilimle ve bu çağın felsefesiyle yüzleştirilmiş değildir. Bundan dolayı sosyal sarsıntılar devam etmektedir. Herkes –evet dindar, dinsiz herkes– bu belaya ve bu bölücülüğe karşı başını kuma sokup, işleri para ve siyaset ile çözebileceklerine inanıyor. Hâlbuki Felsefe kendi mevzuu olan varlığı kutsal görse ve dinler laboratuar görevini fen ve bilimlere bıraksa, iş çözülmüş olur. Dünyaya yeni ve evrensel bir barış dönemi gelir.

Şimdi Ana Notlarımıza Dönüyoruz

1) Değerli Hocamız Süleyman Hayri Bey *"Benim sözüm de olsa, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip, mihenge vurmadan kabul etmeyiniz"* sözünü Bediüzzaman'ın felsefe hakkındaki görüşlerine uygulayıp o görüşlerinin bir kısmını eleştiriyor veya reddediyor. Hâlbuki Bediüzzaman, bu sözü ile ancak talebelerinin ilmî ahlaka ve metotlara uymalarını ve onları esas almalarını istiyor. Yani eğer kendi görüşleri, ilme ve usule uymuyorsa, hurafevari olarak o sözleri kabul etmemelerini diliyor. Bediüzzaman, kaziye-i makbuleyi reddediyor. Bilimsel olarak ön kabulleri ilmin kaynağı saymıyor. Demek Süleyman Hoca burada bir metot yanlışlığına düşüyor.

2) Bediüzzaman'ın Kur'anî prensipleri esas alması, onun bir felsefe kurmak niyetinde olmadığını ve kendisine "feylesof" denilmesine razı olmadığını gösteriyor. Demek S. Hocanın "*Bediüzzaman acaba yeni bir felsefe anlayışı mı getiriyor? Veya felsefeyi tamamıyla red mi ediyor?"* sorusu çok anlamlı değildir.. Hocanın, Risaleleri tam okumadığını gösteriyor.

3) S.Hoca, Tanzimat'la başlayan ve II. Meşrutiyet ile zirveye çıkan Batının münkir felsefesine karşı Müslümanların çaresiz ve şaşkın kaldıklarını, sonra bu saldırının Ahmet Hilmi ve Elmalı gibi feylesofların savunması ile defedildiğini söylüyor. Burada üç nokta Hocanın gözünden kaçıyor:

a) Bediüzzaman'ın şu tespiti: "*Osmanlı saltanatının Kur'anı koruması kırılacak; Osmanlı'nın güç ve silahlı kuvvetlerine mukabil Kur'an, kendini mucizeliği ile savunacak. Kendisi de bu işte çalıştırılacaktır.* "

b) Filibeli Ahmet Hilmi'ye bir şey demem, o gerçekten Avrupa ile hesaplaşabilmiştir. Fakat Hocanın Elmalı'yı feylesof sayması çok gülünçtür. Daha sonra bu noktayı açıklayacağım.

c) İşte Osmanlının yıkılışından beri, İslam Âlemi Kur'anın manevi mucizeliklerini tam bilmediklerinden ve Risalelerin bu yönü kapalı kaldığından Süleyman Hocanın dediği gibi, bu asrın azgın felsefesine karşı dindarların reddiyeleri çoğu zaman zayıf ve gülünç kalıyor.

4) Müslümanların, Avrupa'nın bu tek gözlü felsefesine karşı yine onların felsefi ilkeleri ile cevap vermeye çalışması, bunun yanında eskiden sadece Baha Tevfik ve ekibini, şimdi de Turan Dursun ve ekibini dinsiz sayıp memleket aydınlarının % 90'ının, ateist ve agnostik

olduğunu görmemeleri, gerçekten çok yanlış bir değerlendirmedir, saflıktır, dünyadan gafletir. Bu yanlış değerlendirmelerin bir tanesi de Batı fen ve felsefesine karşı dindarların bazen bilim anarşistlerine veya delilik düzeyinde siyasi çıkış yapan liderlere sığınmasıdır. Evet dindarların böylelerden kuvvet almaya çalışması, gerçekten çok acıklıdır. Bediüzzaman Yeni Said olarak bu hataların farkına varmış, Müslümanların felsefeye karşı çaresizliklerini görmüş, Ontolojik olarak varlığı ve gerçeği Kur'anın engin ve mucizeli bakış açısıyla göstermiştir. Bizim, Batı değerlerine muhtaç olmadığımızı, onların bize muhtaç olduğunu söylemiştir. [30. Sözü, 24. Mektubü ve 29. Sözü bu iddiasına delil olarak gösteriyor.]

5) Ve bu minvalde Bediüzzaman, diğer dindarların tersine *tabii seleksiyonu*, *enerjinin esas olduğunu, kuvvetin de bir hakkı olduğunu, her şeyin bir kanunu ve determine hali olduğunu söylüyor. Şöyle ki:*

1) Arabî İşarat'ül- İ'caz'da, *Büyük inkılâplar sonucu yeni türler ve onların yeni fasılları doğar,* diyor. Fakat işin içinde İlahî irade, inayet ve kasıt olduğunu gösteriyor. Evet, Bediüzzaman 5–6 yerde evrimi kabul ediyor. Evrim sürecinin motor gücünün İlahî irade olduğunu ve insanlık dünyasında bu iradenin *Ene'*nin şekilleri ve dinin gelişmeleri olarak kendini gösterdiğini söylüyor.

2) Süleyman Hoca da, bütün Hıristiyan ve Yahudiler de, varlığı yoktan var etme hatasına düşüyorlar. Kendi kutsal kitapları olan Tevrat, İncil ve Kur'ana ters gidiyorlar. Ve bu ters anlatımdan dolayı insanlık dinlerden kaçıyor. Hâlbuki Bediüzzaman, işi ve yaradılışı kudretin bir yansıması olan enerji ile başlatıyor. Ve Aristo'nun tabiri ile *suret ve formu*, modern tabir ile *yazılımı* ve kendi tabiri ile *ilmi* o enerjinin içine bir ruh olarak üflüyor. O saf enerji cisim olarak karşımıza çıkıyor. Sonra o cisim ve form almış madde, irade gereği sürekli olarak gelişmeye doğru yükseliyor; diye kudret ilim ve iradeye bin sayfa yer vermiştir. İşte bütün kuvvetimle yemin ederek diyebilirim ki, eğer dindarlar bu birliği ve bu üç sıfatı beraber ve bir arada görselerdi, işi *ex nihilo*ya veya deli kurtarıcılara havale etmeseydi, bugün dinsizlik dünyada çok az olarak görünecekti.

3) Ve mesela Batı felsefelerinin çoğu, hayatı bir cidal yasası olarak takdim ediyorlar. İşte Bediüzzaman bu yönü inkâr etmemekle beraber (eski eserlerine bakınız) ilave olarak da hayatın içinde kerem, ikram ve teavün prensiplerini gösteriyor. Mesela 50 dükkânlık bir çarşının her bir dükkânı ürün çeşidi ve kalitesiyle diğer dükkânlarla rekabet ve mücadele ederken İlahî rahmetten olarak o çarşının o mallar ile tanınması ve müşterileri ekstradan çekmesi, reklâm giderlerinin azalması, rekabet duygusunun insanın gözlerini açması, manevi bir yardımlaşmadır, bir kerem ve ikramdır. İşte bu bilgiyi bilmeyen biri bütün modern çağa karşı "*Efendim hayat mücadele değildir, sadece teavündür.* " dese hem muvaffak olmaz, hem kendini zamana rezil eder.

4) Ve mesela dindarlar; hem Bediüzzaman hem Ali Şeriati ve hem de M. İkbal gibi diğer Müslüman mütefekkirlerin kabul ettiği ve sonsuz mucizelikler içeren ve tabiat denilen İlahî yasaların etkinliğini ve determinizmi susturacağız, diye reddederlerse başarısızlık kanunu tarafından cezalandırılacaklardır; sünnetullahın tokadını yiyeceklerdir. Demek bugünkü Müslümanların Mutezileye karşı gelişen Eş'ariliği yüzde yüz esas alması ve bunu Gazalinin kita-

pları ile klişeleştirmesi, öyle büyük bir yanlıştır ki, İslam dünyasını yokluğun kenarına getirmiştir.

5) Bediüzzaman'ın gayet sadık ve bilgili bir talebesi Risalelerle ilgili konferansında açıkça *Bediüzzaman, çağının dindar bir pozitivistidir,* diyor. Bu iddia Sözler'de aynen yayınlanıyor. Maalesef imkânsızlıkların getirdiği baskılar sonucu Nur cemaati daha sonra ilim ve burhan yerine sloganlarla yetinmeye başladı. Ümmet-i Muhammed de bu durumda yetim kaldı. Bence çok önemli bir metot kitabı olan Muhakemat bilinmeden Risaleler okunmamalı. İşte S. H. Hocanın doktora tezini, anti determinizm olarak yapması ve Gazali gibi her şeyin mucize ve kerâmet olduğunu söylemesi, gerçekten bizim bu cephede ne kadar zayıf olduğumuzu gösteriyor.

6) S. H. Hoca, Eski Said'in neden felsefeyi bıraktığını sorguluyor. Hâlbuki Bediüzzaman bunu üç sebeple açıklıyor:

a) Eski Said ve çağdaş İslam mütefekkirleri Avrupa felsefesini sarsılmaz değerler, diye kabul ediyorlardı. O gün eleştirilen İslami meseleleri o felsefe ile kurtarabileceklerini sanıyorlardı. Hâlbuki zaman gösterdi ki, o felsefe çok yönleriyle çürüktür. İşte bu metot ile İslam'ın meselelerine hürmetsizlik etmeyelim, diye Eski Said felsefeyi bıraktı.

b) Yeni Said olarak, hem kalb ile hem insanlığın temel duyuları olan tecrübî ilimlerle gösterdi ki; İslami değerler, Avrupa felsefesinin yanında binlerce kat daha ulvi ve daha gerçektirler.

c) Eski Said sadece aklı esas alıyordu. Vahyin sonsuz mucizeliğini tam göremiyordu. Yeni Said kalb ile vahyin mucizeliği altında aklın ve fenlerin ayakları ile varlığı, hayatı, saadeti, dünya hayatının özünün mahiyetini o kadar güzel izah etmiştir ki, 50 senedir, Asya ve Avrupa kâfirleri onu kıramıyorlar.

7) Hoca "*İslam feylesoflarından İbn Sina ve Farabi gibi dahiler felsefenin şeklî parlaklığına aldanarak o mesleğe girdiklerinden adî bir mümin derecesini ancak kazanmışlardır.*" ifadesinde iki yanlış bulduğunu söylüyor. Hâlbuki Üstad satır arasında ona cevap veriyor. Hoca diyor ki: "*İbn Sina gayet dindar, tefsir ve namaz risalelerini yazan, peygamberliğe ve haşre iman eden büyük bir zattır. Bediüzzaman bu sözü ile onlara hakaret etmiştir.*" Üstadın cevabı ise şudur: Evet dâhidirler ve İslam feylesofudurlar, birçok ilimleri kökten biliyorlar. Fakat meslekleri aklı ve felsefeyi yüzde yüz esas aldığından onlara bu noktadan bakılınca bir âmi mümin kadar rahatça inanamamışlardır, diye görünüyorlar. Demek burada İbn Sina eleştirilmiyor. Onun bel bağladığı tek taraflı felsefeye bakış açısı eleştiriliyor. Nitekim 30. Söz'ün sonunda "*Nihayet o da (İbn Sina da) batmıştı*" sözü, onun tabiat karanlıkları içinde aydınlanma ışığını görmediği manasına gelir. Yoksa "*İbn Sina kâfir olarak öldü*" demek değildir. Üstadın "*yüzde bir kurtulur; Eflatun, Sokrat gibi*" sözü de "o ikisi kutsal ve sonsuz manevi değerlere inandıkları için kurtuldular. Bunlara mukabil Aristo'nun has talebesi olan Farabi ve İbn Sina bu aydınlığı ve yorum netliğini görememişlerdir." demektir.

8) "Eski felsefenin inanç prensiplerinden biri de "*Birden ancak bir çıkar, diğer şeyler vasıtalar yoluyla ondan çıkar*" ilkesidir. Bu söz izaha muhtaç olduğundan, S. Hoca da, diğer Nur talebeleri de, eski feylesofların neden böyle dediklerini anlamamışlardır. O feylesoflar, *Allah*

maddi ve katı bir varlık değildir. O saf soyut bir varlıktır. Ve fiil ve eylem gibi saf soyut varlıklar, ancak bir kere aktif olabilirler, diye inandıklarından Allah ancak bir tek aklı yaratmış; diğer kesretli varlıklar ise, o birinci akıl ve felekten çoğalmışlar. Bazılarına göre de en alt akıl ve felek olan ay altı mertebesinden çoğalmışlar. Evet, insan yanlış da olsa bazı ilkeleri ön kabul ile kalbine koyduktan sonra, bütün bilgilerini o ilkelere uydurmak zorunda kalır. Bugünkü bilim ehlinin de, eskilerin bu hurafe ilkeleri gibi ilkeleri var olduğundan evrensel ve soyut değerleri kabul etmekte zorlanıyorlar. Bakın, ontolojik olarak ilkel ve kaba olan varlığın bu şekilde nitelendirilmesine mukabil Bediüzzaman varlığı ve hakikati onların en birinci vasfı olan birlik –bugünkü tabir ile yazılım, *kader, denge ve hayat*– ile nitelendiriyor. Bütün varlığın bir tek gözlemle görünebilirliğini ve algılanabilirliğini söylüyor. *Birliği olan bir şey, ancak Birden çıkabilir,* diyor.

9) S. Hoca, *Ene, münfail (edilgen) yönüyle hayra ve vücuda bakar, dolayısıyla yaratıcı olmak, Allah'ın ortağı durumuna geçmek söz konusu değildir,* olan ontolojik bilgiyi anlamayıp, enenin de mutlaka fail olması gerekir, yoksa insan iradesinin bir manası olmaz, diyor. Kesp (kazanmak) ile yaratmayı birbirine karıştırıyor. *Edilgen bir kesbin veya iktisabın (menfi kazancın) insana ait olduğunu* ifade eden şu iki ayetin de manalarını göz ardı ediyor:

"Kime bir kötülük gelirse o onun nefsindendir. Ve kime bir iyilik gelirse o iyilik Allah'tandır. Herkesin kazandığı iyilik kendine ve sebep olduğu (iktisap ettiği) kötülük de aleyhinedir."

Demek bir insan, eğer kesp ve halk kavramlarını bilmiyorsa, illet-i tamme (neticeyi zorunlu kılan neden) ile iktisabı (hak edişi) birbirine karıştırıyorsa; feylesof da olsa, ilahiyatçı da olsa, o meslekten sayılmaz. Bu gibi konularda tufeylî sayılır.

10) Bediüzzaman *"Kendine ve bene bel bağlayan, sonsuzluğa ve İlahî değerlere saldıran felsefeyi bir zakkum ağacı gibi görür."* Süleyman Hoca ise, onun bu sözü neden mutlak bıraktığını; çünkü dindar feylesoflar da bunun içine girer, diye eleştiriyor. İşte bu eleştiri gereksizdir. Çünkü Bediüzzaman'ın ifade ettiği felsefe, dinsiz ve insana sen kendine yetersin, diye bel bağlatan felsefedir. Ayrıca Bediüzzaman dindar feylesofları ve dindar kelamcıları beğenmemekle beraber onları, Kur'an şecere-i tayyibesinin şakirtleri olarak kabul ediyor.

11) S. Hoca, *Ene* mevhum farazi bir çizgi gibi iken nasıl olur da, insanlığın başına Firavunları, Nemrutları musallat edebiliyor, diye mütarizane olarak soruyor. Evet, ene son derece büyük bir fabrikanın merkezi bir düğmesi gibidir. Ve o düğmenin küçük olması onun sonuçlarının küçük olmasını gerektirmez. Çünkü kâinatın ve varlığın bütün çarkları, bağlantı ve iletişimleri insanın kafasındaki Eneye bağlanmış, insanı bütün kâinattan sorumlu tutacak kadar önem kazanmıştır.

12) Hoca, Bediüzzaman'ın dinden kopuk olarak yaşayan felsefeyi şerh ve izahını adeta anlamamış ki; "*Ene olmadan da Firavunlar, Şeddatlar çıkmıştır. Ve eneyi kötü kullanmayan dindar feylesoflar da var olmuştur. Hatta felsefe yok iken de Şeddatlar, dehriyyun ve âliheler vardı.*" diyebiliyor. Burada böyle bir soru ve bir değerlendirme ile Hocanın, insanın bireysel aklını ve onun tarihini ve felsefeyi sadece Ortaçağda Aristo'yu okuyanlardan ibaret sandığını görüyoruz. Meslek ve ihtisas bilgisinin olmadığını anlıyoruz.

13) Bunun yanında sadece fakih kimliği ile imtiyaz eden Elmalı'yı, büyük bir feylesof sayması da bizim, Hocanın felsefi birikimi hakkındaki kanaatimizi pekiştiriyor. İşte size Elmalılı Hocanın şahane sözleri:

"... Fakat neticede anladım ki; o akıl (Batı aklı) bütün cereyan ve seyri ile bizim dinimiz olan Allah'ın birliği akidesine doğru koşmuş ve bütün arzulara rağmen gerek dinsizliği ve gerek teslisi ispat edememiştir. Onu takip ederken, İslamiyet'ten aldığım akıl ve felsefe, sarsılmak şöyle dursun, gittikçe kuvvet kazandı, gelişecek noktalar buldu. Şimdi bizden evvelkilerin felsefi bilgileri bu üslupla bir tarih ile gösterebilir ve Descartes'ten başlayan muasır felsefe ile tanışmamız sağlanabilirse, Felsefenin İslam'dan başka bütün dinlere düşman ve ayrı kalacağını, bilfiil ispat etmek mümkün olacaktır."

Maalesef böyle hamasi bir ifade çok bariz dokuz hatayı açıkça ele veriyor. Ve Süleyman Hocanın da bir felsefeci olarak hataları görmeyişi ve iddialara katılması da ayrıca ilmî bir skandaldır.

– Demek Elmalılı, Batının materyalist zihniyetini *bilmiyor*. Tevhidi, teizm ile *karıştırıyor*. Teslisi, kilise gibi *yanlış anlıyor*. Yahudilik, Budizm ve Taoizm gibi dinlerden *bihaberdir*. Felsefenin yani akıl yürütmenin neden onlara haram olacağını *temellendiremiyor*; kuru hamasi bir üslup *kullanıyor*. İslam dünyasında kendisinden önce Batıyı bilenin olmadığını *söylüyor*. Tamamıyla dine, Tevrat'a, İncil'e dayanan ve felsefeyi Gazali gibi araç olarak kullanan Kant, Descartes ve Pascal gibi müminleri, *evet sadece onları görüyor*. Felsefenin cereyanını elinde tutan diğer azgın akımı *göz ardı ediyor*. İslam dininin maddi bilimlerle felsefi bazda yüzleşmediğini hamasi duygularından dolayı *bilmiyor*. Süleyman Hocanın da bu gibi hamasi duyguları görmeyip, bu iddialarla Bediüzzamanı tashih etmeye kalkışması ise, gerçekten İslam namına bir kayıptır, bir üzüntüdür.

Evet, Elmalı Hoca gibi, bir miktar Batı dillerini öğrenen ve 3. sınıf bilgilerle dini ve bilimi birbiriyle karıştıran türedi allameler bugün de var. Ve toplumumuz bunların neyi ne kadar bildiğini tartamadığından bunları milli birer kahraman sayıyor. Bir de bu zevat, eğer İslam'ın Ortaçağ felsefe ve tefsirlerinden üç–beş kelime topladılarsa ve birbirine karıştırıp kullandılarsa artık *"lenterâni"* oluyorlar. Maalesef Nur talebelerinin bir kısmı da, Elmalı merhumu tefsirde ve felsefede Bediüzzaman ile eşit görmeleri, ayrı bir yokluk ve kıtlığın belirtisidir.

14) *"Ruhçu, idealist, hatta dindar panteistler de felsefenin kuvve-i akliyesinin ürünüdürler."* Bediüzzaman neden bunları *dehriyyun ve tabiiyunlar* ile bir tutmuş? diye S. Hoca sorguluyor. Evvela bunlar tamamıyla felsefe ekollerinden değiller. İkinci olarak sonsuzluk, ruhanilik, tevhid gibi felsefe olmayan ve vahiylerle anlaşılan kavramlara dayanıyorlar. Üçüncü olarak felsefe tarihinde bunların oranı ancak % 1'dir. Ayrıca insanların tepesine binmemişlerdir. Demek Hocamız bunları ayırt edemiyorsa, felsefe ve felsefe tarihini bilmiyor, demektir.

15) Hocamız İlahlık yani mabutluk iddia edenlerin, azgın felsefe talebelerinin kuvve-i şeheviye ile ilişkilendirilmesini anlamadığından *"Hedonist (lezzetçi) olup da felsefeyle hiç ilişkisi olmayanlar da var!*" diye itiraz ediyor. Burada Hoca yine üç noktayı atlıyor:

– Şöhret, takdir toplamak, insanların kendi önünde eğilmesi öyle nefsanî bir lezzet verir ki, yemek ve cinsellik lezzetleri ve şehvetleri onun yanında çok küçük kalır.

– Lezzeti ve maddi şehveti esas alan insanlar, felsefe okumamışlarsa da anlayış ve hayat biçimi olarak felsefe talebeleridirler. Allah'a ve ahirete inanmayan, fakat milyarlarca yardım ve bağış yapanların bağışları da, bu kuvve-i şeheviyenin yani şöhretin ve tapılmanın ve reklâmın bir sonucudur.

– Evet, insanlar, sonsuzluğu ve soyut değerleri kaybedince başta, kadınlara ve şehvete taparcasına bağlanıyorlar. Felsefi hayat tarzlarının, tarihte tanrıçaları dikmesi ve bu çağda da teşhircilik ve çıplaklığı pazarlaması, Hocamızın sorusuna ve sorgusuna yeteri kadar bir cevap olur, kanaatindeyim.

16) S. H. Hoca Bediüzzaman'ın felsefeye *"insanlığı yutan bir şecere-i zakkum"* demesini abartı ve haksız olarak görüyor. Galiba bu gibi eleştirilerde, Hoca müspet ilimleri ve sağlıklı düşünceyi felsefe ile karıştırıyor. Çünkü *felsefe genelde faydalı bir ilimdir, feylesofların çoğu mümindir,* diyor. Felsefeye, Bene ve Bencilliğine dayanan beşeri tarihi görmüyor. Hâlbuki Kur'an, insanlığı putperestliğe, zulme, tecavüze ileten bu anlayışa ve bu anlayışı besleyen materyalist bilim anlayışına iki yerde Saffat ve İbrahim surelerinde "ş*ecere-i zakkum ve şecere-i habise*" diyor. Onu vahiy, iman, selam ve barış şecere-i tayyibesiyle karşılaştırıyor. İlginç bir noktadır ki; içinde bu deyinmelerin geçtiği ayetler ebcedi değerleriyle 1780, 1823 gibi tarihleri gösteriyor ki, müspet ilimler bu tarihlerde materyalize edilmişler, içlerindeki sonsuz İlahî bilinçten koparılmışlardır. Kaf suresinde geçen *"İnsanın nefsi, kendisine vesvese veriyor."* mealindeki cümle de bu tarihi (1824) gösteriyor. Evet, 10 bin yıldır, bilim ve felsefe var. Fakat hiçbir zaman, bu kadar vesvese verici ve diyalektik yapıdan kopup, materyalize olmuş değildi.

17) Hoca, Bediüzzamanın "*felsefe, gaga ve pençesiyle, bağlılarını putperestliğin derin uçurumlarına atmıştır.*" sözünü haksız buluyor. İnsanların çoğunun, dinden ziyade felsefi yaşadığını unutuyor. Kur'anın "*Allah'a ortak koşan kişi, sanki gökten düşüp kartallar onu kapıvermiş veya rüzgârlar onu derin bir vadiye atmıştır*. " (Hacc, 31) ayetini hatırlamıyor. Şirkin en eski ve en etkili bir felsefe anlayışı olduğunu bilmiyor. Yani şirki, ilkellikten yaşanmış bir şey olarak görüyor; felsefeyi ise, çağdaş ve güzel olarak değerlendiriyor. Hâlbuki şirk tarihinde hiçbir asır, bu kadar azmamıştı, bu kadar manevi ve kutsal değerlerden kopmamıştı, insanlığı bu kadar hırpalamamıştı.

18) Süleyman Hoca yine Bediüzzaman'ın "*felsefede hakk yerine kuvvet esastır, kuvveti eline alan tecavüz eder*" sözünü haksız görüyor. Çünkü kuvveti esas almayan feylesoflar da var. Ayrıca kuvveti eline geçiren Osmanlı ve Selçuklular, zulmetmemişlerdir. Burada yine üç şey gözden kaçıyor.

– Kuvvete bedel hakkı esas alan feylesoflar çok azdırlar. Tarihe şekil veren felsefe genelde maddeci, bencil ve azgın olmuştur. Ve o dindar feylesoflar, daha çok semavi dinlerin etkisiyle dengede kalmışlardır. Tıpkı Süleyman Hocanın Kur'an ve dinden aldığı terbiye ile saf kalıp, küfrün ve felsefenin azamet-i cesametini göremediği gibi.

– Bediüzzaman nübüvvet ile felsefenin ürünlerini karşılaştırırken, İslamın sultan ve krallarına *"melek gibi melikler"* diyor, onları dinin şakirtleri olarak kabul ediyor.

– Ayrıca İslam Tarihinin, hilafetten saltanata geçişini tasvip etmiyor. Çoğu zaman o sultanlar istibdat etmişler, diyor. (Münazarat)

19) Süleyman Hoca Bediüzzamanı sarf ve nahivden başka kitap okumayan dolayısıyla İbn Sina gibi zatların fikirlerinin derinliğini bilmeyen bir Kürt Mollası olarak tasavvur ediyor. Hâlbuki gerek Bitlis Valisinin evinde ve gerek Van Valisinin evinde o gün ne kadar kitap ve neşriyat varsa hepsini okumuştur. Sonra İstanbul'da 1907 ile 1913 ve daha sonra 1918 ile 1922'de, o günün bütün kitaplarını, özellikle Avrupa'dan gelen neşriyatı okumuş ve takip etmiştir. Evet, onun bazı detaylarda yanlışı olabilir. Bizzat kendisi Barla Lahikasında "*Üstadınızı teferruatta layuhti bilmeniz hatadır,*" diyor. Fakat esasatta bu çağın bütün fikirlerine karşı meydan okumuştur. Risale-i Nur buna delildir. Hocanın onu böyle basit görmesi ve Hilmi Ziya Ülken Hocanın Gazali'yi felsefede ondan üstün görmesi gerçekten Türk insanı namına bir kayıptır, belki de bir skandaldır.

20) Hocamız *"Nemrut, Firavun, Şeddat ve tanrıçalara tapanlar hiç felsefe bilmiyorlardı; Bediüzzamanın bunların suçlarını felsefe anlayışına dayandırmasının doğru olmaması gerekir"* diyor. İşte böyle bir iddiaya ve bunun gibi iddialara ancak gülünebilir.

21) *"Bediüzzaman'ın tarihî bütün azgınların sebebi olarak felsefeyi göstermesi yine yanlıştır. Çünkü nice azgınlar felsefe bilmezken, nice feylesoflar da âdil davranmışlardır."* diyor.

İşte Hoca burada birçok şeyi görmüyor. Çünkü: - Şeytanın da, müşriklerin de dayandıkları şey kendi benleri ve kısa aklî bilgileri idi. - Bir insan vahyi, dini kabul ettikten sonra "*varlıkların nasıllığını ve niçinliğini incelemesi*" ayrı şeydir; akıl, nefis ve materyalizmin vahye, dine ve kalbe karşı meydan okuması ayrı şeydir.

Maalesef Hocamız felsefe profesörü olduğu halde, bu bariz farkları görmemesi, onun adeta hiç felsefe bilmiyor, iltizamen ilahiyatçı ve dindar biri olduğunu gösteriyor. Yani, nefsi, aklı, şehveti, menfaati esas alan bir köylü, felsefenin talebesi sayılır. Buna mukabil ilim ve irfana dayanarak varlığın en derin meselelerini çözen bir aydın da vahiy talebesi sayılır. Bu konuda başımdan geçen iki olayı size aktarayım.

Gençliğimde, Bediüzzaman'ın "*felsefe talebesinin gayesi ihtiyaç ve isteklerini tatmin etmesidir*" sözü beni çok rahatsız ediyordu. Çok şükür sonra, sonsuzluğu ve manevi değerleri öğrenince fedakârlığı, şefkati, hizmeti, diğer-gamlığı öğrendim, o sıkıntıdan kurtuldum. Ve insanoğlu küçük iken felsefenin temel taşı olan Ben–merkezli yaşamasının yanlış olmadığını anladım. Fakat bu benmerkezlilik, 30–40 yaşlarından sonra devam ederse işte bu büyük bir yanlış olur.

– Bu ikinci dönemde on sene boyunca bir yükseköğrenim talebesine baktım. Sonra onun köylü ailesiyle tanışınca "*senin neden bizim çocuğumuzla ilgilendiğini halen bilmiş değiliz*" dediler. Okuryazar olmayan bir felsefe talebeleri olduklarını gösterdiler.

22) Nasıl bugünkü insanlık, milyar senede kasıtlı ve doğru olarak biriken DNA bilgilerini tam kuşatamıyorsa; işte hem eski, hem yeni felsefecilerin bir kısmı yani günlük düşünceyi esas alanlar, Allah'ın varlığını kabul etmişlerse de, onun bir anda, bilerek binler işi yapmasını, inayet ve ikramını anlayamamışlardır. Bunun sonucu olarak da mecburen Allah'a "*mûcib-i bizzat* " demişler. Yani Allah var, fakat otomatik olarak iş yapıyor ve zorunlu olarak nesneleri yaratıyor.

İşte biz, hem bu yazdığımız 22 maddenin iyi anlaşılması için; hem Allah'ın varlığı ve iradesinin binler delillerinden biri olan bilinci göstermek için; Bediüzzaman'ın ontolojik ve emprik anlayışı hakkında yine onun kitaplarından bir fihriste bir hülasa yazacağız. Burada Süleyman Hocanın hakkını teslim edelim. Çünkü o da Bediüzzaman'ın bu harika bilgilerini hürmet ile takdir ediyor. İşte:

1–1) Varlık sonsuz bir Ben yani sonsuz bir bilinçtir. Sonsuz olduğu için anlaşılmaz. Onun için insan beni gibi, göreceli ve vehmi bir sınırlandırma ile ancak anlaşılabilir. Eğer bu ben, görevini doğruca yapsa, ebedileştirilir. Sonsuz bir hayata sahip olur. Yok, eğer o ben, bir ölçek olduğunu bilmezse, kendisini müstakil ve varlığın gerçek sahibi olarak görürse, o bütün dünyayı yutsa da doymaz. Hırs ve kini için bütün insanları öldürebilir. Ve bu bozuk benden o kadar çok kötü şekiller (dosyalar) ürer ki, insanlık onlara daha isim bile bulamamıştır.

İşte bu ilke ve bu bilgi bütün çağları anlatan ve gösteren berrak bir aynadır. Ve bu tehlikeden dolayı Bediüzzaman, sonuna kadar içine daldığı felsefeyi eleştiriyor. Hatta birliğin, bilincin ve tevhidin bir ifadesi olan Vahdetül–Vücud akidesini dahi bu tehlikeden dolayı reddediyor. "*İnsanlar vehmi, hayalî, göreceli olan benlerini ve nefs-i emmaresini şişirip, şımarıp ilahlık dava ederler. Tevhid, şirke dönüşür, bilinçlilik kesret ve kaosa dönüşür"* diye uyarıyor.

Gerçekten insanlık için en büyük yanlış küçük bir karakol gibi olan benliklerini sonsuz Varlık Devleti ile bir tutmalarıdır. Nitekim Firavun *"Rabbiniz ancak benim"* dedi, büyük bir yanlışa düştü. Ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Mehmet Ali Aynî, İsmail Fennî gibi zatlar, M. Kemal'e gidip *"Sakın kâfir olma! Çünkü biz zaten Allah'ın bir parçasıyız*" deyip onu Vahdetül–Vucudçu yapmak istedilerse de, o "Bunda dahi bir maneviyat var. Ben materyalistim" diyerek onları reddetti, diye söyleniyor. Bu konu ile ilgili belgesel iki kitap var.

1–2) Bediüzzaman'ın Bilimsel (emprik) Metodu:

a) "Akıl (Bilim) ve nakil (vahyin metinleri) zahiren birbirleriyle çatışırsa; akıl esas alınır; nakil tevil edilir. Yoksa modernistlerin yaptığı gibi nakil çöpe atılmaz."

b) "Avrupa'nın tek gözlü felsefesi ile medeni maarif ve fenler aynı şey değiller."

c) Ortaçağ İslam'a muhalif olarak, ilmi ve aklı kullanacağına duyguyu ve hayali kullanmıştır. Bu konuda Muhakemat kitabı gerçekten iyi bir mihenktir. Bediüzzaman o kitabında diyor ki: *Biz ehl-i haliz (şimdiki zamanın çocuklarıyız;) namzed-i istikbaliz; geleceğin adaylarıyız. Ortaçağdaki gibi davaları şaşaalandırma ve tasvir ile aldanmayız; her şeyde delil ve ispat isteriz.*

d) *Ulûhiyet ve Rahmaniyeti, küçüklük ile büyüklüğü, vahidiyet ile ehadiyeti, ucuzluk ile değerliliği, uzaklık ile yakınlığı ve benzeri binler zıtları birlik ve tevhid basıncı ile fikir fabrikasında birleştiremeyenler; sırat-ı müstakimi, gerçeği, mücerred ve sonsuz değerleri anlayamazlar. Zahiren ve maddeten 20. Asrın çocukları iseler de Ortaçağın birer yadigârıdırlar. Mürtecidirler. (Muhakemat)*

e) *"Her ilmin bir mevzuu var; bir de onun felsefesi var. Eğer o ilim hakkında tam vukufiyet yoksa o ilmin felsefesi tam anlaşılmaz." (Muhakemat)*

1–3) "Allah'ın idare ve yönetiminin şekli ve biçimleri birçok olabilir. Hayvanların çoğunu açlık ile yönettiği gibi, arı ve karınca gibi sosyal türleri de kraliçe veya özel bir yazılım programı ile idare eder. Asya insanlarının kalbî gidişlerinden dolayı onları peygamberler ve dinler ile yönetirken Avrupa'yı daha çok ilim ve felsefe ile yönetir. Demek, bütün varlığı ve dünyayı seküler ve laik olarak görmek ve inanç ile dinin sahasını üç beş tane hacı ve hocaya münhasır göstermek doğru ve gerçekçi bir bilgi değildir." (Muhakemat)

Gerçekten dindarların dindarlığı cami ve çarşıya sokması bilim ve teknolojiyi din alanının dışında göstermeleri çok büyük bir utanç kaynağıdır.

1–4) Bediüzzaman tamamen Avrupa biliminin son 300 yılda her değeri madde ve tabiat içinde göstermesine karşı değildir. Darwinizm ve Marksizmin bazı görüşleri de dâhil hemen hemen bütün bilimsel tezleri ve tespitleri kabul ediyor. Sadece onların tek gözle varlığa ve hayata bakmalarını eleştiriyor. Onların tespit ettiği madde ve enerjiye ilaveten ilim (yazılım) ve iradeyi (inayeti) de koyuyor ve müşahedelerle bu manevi değerleri gösteriyor. İslam dünyasında onun bu metodunu bilerek veya bilmeyerek uygulayan Ali Şeriati ile Muhammed İkbal var. Fakat gerek kilisenin ve gerek İslam dünyasının skolâstik bataklığında çırpınmaları ve neticede orada kalmaları dünyada dinsizlik lehine teraziyi yükseltiyor. Dindarların ellerinde 7 trilyon dolar hizmetin parası dururken ve milyonlarca fedai genç varken 5–10 dinsize yenik düşmeleri bu ayrımdan ve dindarların skolâstikliğindendir.

Hemen hatırlatalım ki; "*Bediüzzaman*, *vahyi bilginin aslı olarak gören, bilinci ve maneviyatı tabiat dünyasının içinde ve insanın beyin katmanlarında gösteren ve buna göre dini konuları izah eden Carlyle gibi dindar feylesofları skolâstik, teist ve dinî mecazları aynen anlamaya çalışan Müslüman bir hocadan ve Farabi gibi bir İslam feylesofundan üstün tutuyor.."* Bundaki inceliğin esprisi şudur: Bediüzzaman, emprik bakış açısını, yorumsuz nakilden ve keşiften almıyor. O, dinin ve ontolojinin gerekli gördüğü bütün değerleri bizzat madde içinde ve tabiat içinde görüyor ve gösteriyor. Şöyle ki:

1–5) Bediüzzaman, kendisini siyasi ve sosyal bir kimlikten alıp, bir ehl-i hakikat ve ehl-i şuhud ve ehl-i irfan yapan Mesnevi-i Nuriyenin mukaddimesinde diyor ki; *Ehl-i keşfin gözü kapalı olarak gördüğü gerçekleri o, Mevlana, Gazali, İmam-ı Rabbani gibi büyük zatlar gibi; Yeni Said ve gözü açık olarak (ilmen) ve onlardan daha geniş ve evrensel bir şekilde görmüş ve gösteriyor.*. Altını çizdiğimiz bu son cümlenin pratik ve ilmî izahı şudur:

– Soyut değerleri ve sonsuzluğu anlayan ve nefsin katı katmanlarını seyr u sülük ile aşan büyük zatlar, keşfen çok büyük gerçekleri görmüşler. Onların zamanı ilim çağı olmadığı ve

tarikat kültürü o zamanlarda hâkim olduğundan onlar bu büyük gerçekleri keşfen (gözü kapalı) olarak görmüşler. Fakat keşif, rüya gibi tabir ve yorum ister.

– Bu asır ilim, tecrübe ve müşahede asrı olduğundan Yeni Said o meseleleri Kur'andan ve Kur'anın maddi bir versiyonu olan kâinattan deney kadar kesin, net ve yorum istemeyecek tarzda görmüş. İşte bu kardeşiniz de Risale-i Nur Külliyatından öğrendiği bu metot sayesinde; yine Risale-i Nur'daki hakikatlere dayanarak diyorum ki: (5 misal:)

A) "Madde ve atom içinde, özellikle kimyanın çok bilinç isteyen reaksiyonları ve terkipleri içinde ve özellikle beynin –adeta sonsuz gibi olan– yazılım katmanları içinde ruhu, ilmi ve iradeyi (özel ilgi ve inayeti) görmeyen bir mümin, bir şakirt, bu asırdaki materyalistlere ve onların tesirinde kalan vesveseci nefse ruhun varlığını ve icraatını ispat edemez; ruhu spiritüalist faaliyetler içinde görmeye muvaffak olamaz.."

B) "Ve yine varlığın, zamanın, geçmiş ve geleceğin bir hülasası, bir mikrofonu, bir levh-ı mahfuzu olan peygamberlerin mübarek ve temiz kalp ve beyinlerinin derin katmanları içinde vahyi görmeyen, göstermeyen, kâinatın sonsuz bilinç içeren bilgi işlem hacmini ve onu temsil eden Cebrail'i gösteremez. Ancak takliden inanır."

C) Eski büyük müceddid ve mürşidler, dinin içerdiği binlerce teşbih ve mecazı ve dinin zahiren anlattığı hakikatlerin özünü, manasını keşiflerine dayanarak yorumlamışlardır. Allah hepsinin mertebesini âli etsin. Bediüzzaman ise fen ve tecrübî ilimleri, özellikle edebiyat, mantık ve hakikat literatürünü kullanarak o keşfî gerçekleri daha somut ve daha görünür tarzda görmüş; bu keşiflerin hakikatlerini Kur'an içinde –Kur'an'ın mucizeliğine dayanarak– göstermiştir.

D) "Bediüzzaman, özü itibari ile duygusal olan ve insan ömründe 2–3 kere ancak aktif olan ve insanların ancak binde birinde bulunan *aşk mesleği* yerine, özü itibari ile insanın beyin ve bilincinin çoğunda egemen olan ve realize edildiğinde akıl tarafından takdir edilen ve ömür boyu insandan ayrılmayan ve % 99 insanda var olan şefkat ve merhameti esas alıyor.. Herkese, hakikat ve gerçeği görebilmenin ve yaşamanın yolunu açıyor."

E) "Kur'an-ı Kerim kendi anlattığı gerçeklere "*Enba'ül–Gayb*" (metafizik gerçekler) demekle beraber bu metafizik gerçekleri gözle görünen varlıklar içinde, Asr-ı Saadette özellikle Hz. Muhammed'in hayatı içinde görüyor ve gösteriyor. Hz. Peygambere şöyle demesini ve yaşamasını buyuruyor: *"Deki: Ben ve bana tabi olan müminler (âlâ–basîretin) görerek inanıyor. Ve görerek insanları bu gerçeklere davet ediyoruz. Varlıkta çirkin ve anlamsız hiçbir şeyin olmadığını görüyoruz. Ben, varlığı bölünmüş ve değersiz gören müşriklerden değilim.*" (Yusuf suresi, 108)

Şu beş misali özetlersek şöyle dememiz gerekiyor: Mana, bilinç ve ruh, soyut ve temel değer olduklarından tek başlarına var olabilirler. Fakat madde ve somut realiteler ve beden tek başına var olamadıkları için, her somut realite mutlaka soyutu içerir. Fakat her soyut, her zaman somuta muhtaç değildir. Yani: Musa'nın şeriatı olmadan da İsa, maneviyat ve zühdü ile var olabilir. Fakat Musa'nın şeriatı Harun'un velayeti olmadan tek başına yetmemiştir. Taha

Suresinde Hz. Musa'nın, Hz. Harun'u veziri olarak istemesi ve beraber hizmet etmesi bunu ifade eder. Nihayet Hz. Muhammed (a.s.m.) bu iki boyutu birleştirme ve tekmil için gelmiştir.

Hülasa: Bilimin ve Felsefenin ve Dinin anlattığı bütün gerçekler, Bediüzzaman'ın ifadesiyle "*Birer kanun-u külli-i meşhudenin birer örneğidir.*." (Yani bu üç tip realiteler evrensel ve her yerde gözle görülebilen şüphesiz gerçeklerdir.) Fakat bilim ehli, tek bir örnekten yasa yaparsa; felsefe, evrenselliğe ve çeşitliliğe zıt olan materyalizm veya teizme kayarsa ve din hocaları, somut verilerin manalarını bilmeden, dilin girdabında boğulursa; işte o zaman kaos ve kıyamet kopar, insanlık geri geri gider; sistem iflas eder.

Bilindiği gibi, varlık ve varlığın dayandığı sistem çok boyutludur. Fakat insanlar, dar görüşlülüklerinden bunu tek boyuta indirince, o gerçek de uçup gider. İnsanlık kuraklık ve kıtlık yaşar. Veya doğaya ayak uydurması için ormana ve mağaralara geri sığınır. Zaten bir şeyin başı ne ise sonu da o olur. "*Beşerin ilk dönemlerinde, vahşet ve hayvaniyet yaşandı. Sonra kölelik ve göçebelik.. Sonra, esaret (feodal düzen). Sonra, işçilik devri geldi ve geçiyor. Daha sonra malikiyet devri gelecek!" (28. Mektup 6. Mesele)*

"*Materyalist felsefe ve sınırsız özgürlük eğilimlerinin, bu asırda kutsal değerleri zihinlerden silmesi, insanlığı öyle bir anarşizme sürükleyecektir ki; ancak şiddetli semavi belalar, onu durdurabilecektir."(5. Şua)*

"*Bir bilim adamı veya bir dindar zat, atomda ve maddede kudreti (enerjiyi) görse, ondaki ilmi, bilinci ve iradeyi görmezse sapıtır. Gerçek inanç ve gelişmek (seyr u sülük), ancak bu üçünü beraber görmekte ve birer evrensel değerler olan Allah'ın diğer isimlerini beraber yaşamaktadır."* (24. Söz. 1. Dal)

"*Teşebbüh'ü bil'Vacip*" yani manevi bir şekilde Cenab-ı Hakkın İsimlerinin gölgeleriyle ebedileşmek veya Firavun gibi şirk bataklığı içinde ilahlık iddia etmek, başlı başına bir araştırma ve makale konusu olduğundan, burada o konuya girmeyip sadece ehl-i tasavvufun melekvari kişilikleri ile dinsiz ehl-i felsefenin çürümüş mumyalarını hatırlatıyoruz.

Şimdilik bu kadar.. Fakat bütün Risaleler ilmî bir perspektif ile taransa bu ekstra tespitler 3000'i bulur. Ayrıca Bediüzzaman ilmî, felsefi ve dinî bakış açılarını bir arada görebildiğinden denilebilir ki; o birçok mürşitten, feylesof ve bilim adamından daha gerçekçi ve daha şanslıdır. Onun ısrarla "*Risale-i Nur ilim içinde hakikatül–hakaike bir yol bulmuş*.." olan sözünün manası budur. İşte İslam dünyası –Türkiye'deki İlahiyatlar da dâhil– bu birliği ve ilmî tevhidi kullanmadıklarından bugünkü perişan ve mağlup durumdayız. Cenab-ı Hakk, hepimize gerçeği, birliği ve bütünlüğü nasip etsin.

Kaynaklar

Sözler, 1, 2, 12, 20. ve 24. Sözler
Lem'alar, 1, 2. Lem'alar, 17. Lem'a 5. Nota
Mektubat, 28. ve 29. Mektupların Kısımları
Muhâkemât, Mukaddimeler (1–12)
İşaratül İ'caz, 6. 7. 23. ve 24. ayetler
Münâzarât
Sünûhat
30. Söz (1. Ve 2. Maksadı)
Bakara Suresi 1–30. ayetler ve 213. ayet
Ahzap Suresi (Nazm-ı Meanisi ile..)
İbn Rüşd, Hilmi Ziya Ülken, İslam Ansiklopedisi
İbn Sina " "
M. İkbal, İslam Düşüncesinin Yeniden Teşekkülü
Ali Şeriati, İslam Sosyolojisi ve İslam Bilimi
Zaman Gazetesi Kürsü İlaveleri

Psikolojik Açıdan Ene (Benlik) Bahsinin Anahtar Kavramları

Daha önce Süleyman Hayri Bolay'ın "Bediüzzaman'ın Felsefeye Bakış Açısına Eleştiriler" adlı tebliğine verdiğim cevapta bu 30. Söz'ün Birinci Maksadını uzunca açıklamıştım. Fakat o çalışma cevap niteliğinde kaldığından ene ve benliğe ait olan bu maksat, temel kavramlar olarak bir derece kapalı kalmıştı. Şimdi inşaallah bu birinci maksadı bu boyutuyla ele alacağız. Ve çok önemli olan bu ene (benlik) bahsini daha çok Psikoloji bilimi açısından irdelemeye çalışacağız. Çünkü bu maksadın yazılışının birinci amacı, Müslümanlar için sağlam bir Psikoloji epistemolojisini oluşturmaktır. İşte bu 30. Söz'ü anlatan ilk cümlede beş anahtar kelime var; şöyle ki:

"Tılsım-ı kâinatı keşfeden Kur'an-ı Hakîmin mühim bir tılsımını halleden…"

Evet, eski insanlar kâinatı ve varlığı bir büyü yani tılsım olarak biliyorlardı. Büyü ve tılsımın ise iki temel özelliği var:

Bilinmezlik ve korku vermek.. Bu iki nokta ise insan benliğini ve psikolojisini öldüren ve zehirleyen iki ejderhadır. Buna karşı, Kur'an ise kâinatı ve varlığı keşfediyor; açıyor. Yani son derece bilinçli yasa ve kurallar çerçevesinde çalıştığını anlatıyor. Ve bu açılımını iki şeyle gerçekleştiriyor: a) Okuma- yazma (kıraat) ile.. b) Hikmet, bilim ve anlayış ile.. (Bir daha bu canlı cümlenin kelimelerine bakın..)

Fakat kâinatı ve varlığı anlamakla iş bitmez. Çünkü Kur'an ve Kur'anın temsil ettiği din de başlı başına birer tılsımdırlar. Onun mahiyetini anlamak ve onun en büyük davası olan insanların imtihan için yaratıldığının esprisini çözmek ve yaşamak, açılması ve anlaşılması çok zor bir meseledir. Fakat bu zorlukla beraber insan, benliğinin mahiyetini bilmekle, maddeyi ve zerreyi tanımakla bu sorunun çözümünü başarır. Demek insanda sağlıklı bir psikolojinin gerçekleşmesi için şu beş temel şart gerekir:

a) Bilinmezleri azaltmak
b) Keşif ve başarı ile yol almak
c) Kültür ve bilimde ehil olmak
d) Dini bilmek
e) Dini halletmek.. yani yaşamak..

Bu ve benzeri alanlardaki başarı da, bütün bu sistemlerin özü ve meyvesi olan ve ene denilen benin mahiyetini (öz yapısını) ve ene tohumu üzerine gelişen sonuçları bilmekle ancak olur. İşte benlik ile ilgili Kur'anın önemli bir ayeti:

"Biz, sonsuz İlahî varlık sistemi olarak, özel ve özerk bir yetkiye sahip olan benliği emanet olarak göklere, yere ve dağlara sunduk. Onlar o benliği taşımaktan kaçındılar; ondan şiddetle korktular. İnsan ise onu yüklendi. Fakat insan, bunun sonucunda çok zalim ve cahil oldu." (33/72)

Ayetin tefsirine geçmeden önce ben ve benlik hakkında kısa bir ara izah vermemiz gerekiyor; şöyle ki: *Ben* organize olmuş; sınırları belli, özerk ve bilinçli yapı, demektir. İnsanın yüzündeki ben veya başka nesnelerdeki benek kelimesi de bu kökten türemiştir.. Çünkü ben ve benek, neticede birçok küçük belirti ve datanın birleşmesinden oluşmuş, belirginleşmiş bir organizmadır. Onun için Arapçada bu ben manasındaki *"ene"* kelimesi *"inna"* olarak yazılır.[11] Yazı olarak işareten der ki; "ben" dediğimiz gerçeklik aslında birçok data ve farklı nesnelerin oluşturduğu organizmanın kollektif bilinci ve ruhudur. Burada hemen iki soru sorulabilir:

1) Allah dediğimiz sonsuz ve soyut olan vacip varlığın benliği yok mu? Ve eğer benliği varsa, onun sonsuz varlığı sınırlanmıyor mu?

2) Göklerin, dağların ve yerin de kendilerine göre benlikleri var. Bunu insana tahsis etmenin ne anlamı var?

Birinci sorunun cevabı şudur: Asıl benlik, yetkin bilinç ve ruh, sonsuz ve soyuttur; bu da Allah'a mahsustur. Benliğin bu gerçek boyutu Taha 15. ayette şöylece ifade edilmiştir: *"Ben benim, ben Allah'ım, sonsuzum[12].."* Fakat bu yetkin ve aşkın ben, ehadiyet tarzında yani lokal bir biçimde tecelli edince, o da kendine birçok farklı somut datayı beden olarak edinir. Onun için ayette "Ben emaneti, göklere, yere ve dağlara arz ettim" denmeyip de *"Biz arz ettik"* deniliyor.

İkinci sorunun cevabı ise şudur: Kâinatta her varlığın, her nesnenin hatta her olayın da bir beni, bir bilinci, bir ruh ve formu vardır. Bugün bilim, eşyanın bu boyutuna "yazılımlı dosyalar" diyor. Fakat bu dosyaların hiçbiri insan benliği gibi özel, özerk ve serbest çalışma ile sonsuz derecede denilebilecek kadar iyilik ve kötülük yapamıyor.

Evet, varlık ve yaradılış son derece güzel olan bir cennettir. Ve bu cennette her nevi nimet olduğu gibi emaneten de olsa serbestiyet ve özgürlük tarif edilmeyecek kadar büyük bir nimettir. Fakat insan bu emanete hıyanet edince sonsuz bir şekilde zalim olur; sistemin diğer varlıklarının hakkını çiğnemiş olur. Ve emaneti kendi öz mülkü olarak gördüğü zaman da büyük bir cehalete ve yanılgıya düşer. Onun için ayetin sonunda, *İnsan çok zalim ve çok cahil oldu,* denilmiştir.

Demek insan psikolojisinin temel yapısı, asıl ve sağlıklı varlığı özgürlüktür. Bütün kâinat insanoğluna bu hediyeyi vermek için seferber olmuş; yememiş içmemiş, insan denilen evladına bırakmıştır. Onun için ayet: "Biz, insana özgürlük emanetini sunduk.." diyor. Yani çoğul ifadesini kullanıyor.

Ayette "gökler"den maksat metafizik âlemler; "arz"dan maksat fizik varlık; "dağlar"dan kasıt da devlet gibi tüzel benliklerdir, diye farklı bir mana da verilebilir. Bu mana, gerçek devletin

---

[11] Arapçadaki ene de, Türkçedeki ben de 52 ediyor. Bu sayının rakamlarının toplamı da, çıkarması da, çarpımı da çokluk ve birlik ifade eder.

[12] "Lailahe illa ene"nin tam çevirisi ben sonsuzum, şeklinde olur. Manası da şudur: Sonsuz olmayan bir şey, ibadete layık değildir."

cansız varlıklar gibi masum olması gerekir, diye bir işaret olur. Ayette anlatılan cansız varlıkların çekinmesi ve çokça korkması, yapıları gereğidir. İnsanın ve şeytanların emaneten özgürlüğe sahip olması ise, izin iledir. Yoksa gerçek manada Allah'ın ortağı yoktur ve olamaz… Böyle bir iddiaya girişen kişi ve benlik, en kısa zamanda selekte olur; meğer imtihan gereği olarak Allah ona izin verirse. İlginçtir ki; *İnsan emaneti yüklendi* cümlesinin harfleri 13'tür. Bu sayı ise özerklik, ehadiyet ve özel izin işaretidir.

Şimdi benlik bahsi olan bu Birinci Maksadın anahtar kelimelerinin izahına geçiyoruz. İşte:

"Şu ayetin büyük hazinesinden tek bir cevherine…"

Bu sözün açık anlamı, bu ayetin bir anlam ve kavram hazinesi olduğudur. Çağrışım yöntemiyle ikinci manası ise, insanın ilk olarak mülkiyet ve stok yapma kavramı ile benlik kazandığını ve muhtemelen bu mülkün de ilk başta parlak mücevherler olarak gerçekleştiğini hatırlatıyor.

"Emanetin müteaddid vücuhundan…"

Demek bu emanet kavramının birçok manası var. Bunlardan bir mana da ene ve benliktir. Diğer manalar ise vahiy alma, devlet kurma, akıl, mülkiyet ve benzeri katmanlardır. Hepsinde de bu kâinat kitabı, Kur'anı tasdik ediyor. Evet, bu emanetleri yüklenmekte yegâne varlık insandır.

"Ene zaman-ı Âdemden şimdiye kadar…"

Yani yüz bin sene yaşayan homosapiens insan, ancak âdem olduktan yani mülkiyet, kanun ve soyut kavramları öğrendikten sonra bu emanet yükünün altına girmiştir. Geri kalan yılları ise ya hayvaniyet veya masum çocukluk (tufuliyet) dönemidir. İnsanoğlu bu ilk dönemde emaneti üstlenmediği için sorumlu değildir. Fakat bu sorumlu ikinci dönemin bir senesi, o eski masum dönemin bin senesine bedeldir.

"Ene bir dalı nimetler ve mutluluklar meyve veren; diğer dalı, zehirler ve acılar doğuran bir ağacın çekirdeğidir. Birinci dalı, nuranidir; yayılmaya elverişlidir. İkinci dalı maddidir, büyüklüğü dehşet vericidir." (mealen)

Demek bu evrensel çekirdek çift sarmallıdır. Demek ikili diyalektik yapı evrenseldir ve gereklidir. Demek en sağlıklı psikolojik yapı, diyalektik süreçten geçmekle ancak gerçekleşir; ikinci şartı ise, nimet ve mutlulukla beraber insanın ilmen aydınlanmasıdır. Üçüncü şartı ise acı ve zehir de olsa, maddi yapıyı görmek ve yaşamaktır. Fakat eğer nuranî boyut olmadan insan, bu maddi yapının dehşeti altında kalırsa; ya zehirlenir, acı çeker veya üste çıkar, zehirlenir ve çokça acı çektirir.

Bu özet tanımdan sonra, giriş sayılan bu iki sayfada *"Neden böyle bir benlik yaratılmıştır?"* gibi bir soruya cevap olabilecek yedi temel kavram var; şöyle ki:

1) *"Her biri gizli bir define olan Allah'ın isimlerini açmak.." (Yani onları aklen bilmek, kalben hissetmek ve fiilen işletmek için[13]..)*

[Mesela bütün temel kavramlar, bütün bilim ve sanat dalları Allah'ın birer isminin somut yansımalarının alanıdır. Benlik ve özgürlük olmazsa bunlar ne bilinir; ne de istifade edilir. Burada insana düşen tek vecibe, emanetçi iken kendini gerçek sahip ve malik sanmamasıdır. Metinde vurgulandığı üzere *"ene"* yani insanın kendini kâinattan müstakil olarak hissetmesi, insanı kâinatı anlamaya götürür. Fakat Allah'ın isim ve sıfatlarını anlaması için aktif olması gerekir. Ki enenin bu aktif haline *enaniyet* denilir.]

2) *"Âlemin kapıları zahiren açık görünür; fakat gerçekte kapalıdır." (Bu kapalı kapıları açmak için..)*

[Yani insanoğlu benlik ile ve benin müspet gelişmesiyle fizik-metafizik bütün varlığı anlar, benlik anahtarıyla o kapalı kapıları açar.]

3) *"Mutlak (sonsuz) ve muhit (her şeyi kuşatan) ve hudutsuz (sınırsız, dolayısıyla tanımsız) olan Allah'ın bütün sıfatlarını (niteliklerini) bildirecek, gösterecek bir ölçü olmak için.."*

[Yani ene ile sonsuzluk ve sonsuz nitelikler kazanılır. Çünkü bir şeyi bilmek ve görmek onu kazanmak gibi bir durumdur. Evet, insan, sonsuzluğu ve ölümsüzlüğü anlamadan, onu kendi âleminde yaşamadan, insan psikolojisini ezen ve zehirleyen üzüntü ve korku şeytanından asla kurtulamaz.]

4) *"Binler gizli haller, nitelikler ve duygular enede saklıdır."*

[İşte bundan dolayıdır ki; Cenab-ı Hakk *"Ben yere ve göğe sığmadım. Fakat mümin kulumun kalbine sığdım.*." diye buyurmuştur.]

5) *"Benlik, insanın kalın varlık kordonundan bilinçli bir teldir."*

[Yani insanın maddi geçmiş varlığının bir birikimi olan bedenin içinde benlik, sadece bilinçli bir tel (kıl) gibi durur. Biz bu tele bilinç diyoruz. Diğer kalın vücut katmanlarına da bilinçaltı veya bilinçdışı diyoruz. Ki, bu katmanlarda bütün hayvanî ve bitkisel duyu ve cihazlar vardır.

Demek tam soyut olmasa da, bitki olsun, hayvan olsun; bütün canlılarda bilinçli bir ben bir ego var. Bu ilk aşamada insanoğlu henüz çıplaklık döneminde dahi olsa, diğer hayvanlardan farklı olarak kendi kendini bilme bilincine sahiptir. Ve bu bilgi onun için bir benlik oluşturur: Kendini aynada görünce bu benim der.. Hayvanlar ise o kalın varlık kordonuna sahip de olsalar; onlarda henüz o bilinçli tel filizlenmiş değildir. Demek Freud'un bu aşamaya sadece "id" demesi eksik bir tanımdır. Çünkü burada dahi benlik diyebileceğimiz bir seviye vardır. Ki; bu aşamaya İslam literatüründe *"nefs-i emmare"* (her şeye saldıran kişilik) deniliyor. Bu katman, biyolojik hayatın bütün geçmiş birikimine sahip olduğundan biyolojik ilkelliğin ifadesi demek olan çok büyük bir ejderha veya çok büyük bir balık ile temsil edilir. *"Yunus*

---

[13] Esmaya mazhariyet denilen hakikat, o sonsuz gerçekleri kendi küçük dünyasında yaşayıp onları işletmek demektir.

kendini kınarken Hut (büyük balık) onu yuttu.. Eğer tesbih edenlerden olmasaydı, (varlık sistemini pak ve nezih görmeseydi) Kıyamet gününe kadar onun karnında kalacaktı." (Saffat, 142–144)

Neden insan gibi zarif bir varlığa hayvan diyorsun, demeyin. Çünkü insanın özgün tanımı "İnsan düşünen hayvandır" şeklinde sunulur. Ve gerçek insanlık, kendisinin bu hayvanî duyguları iptal edip kesmesi değil de, onları soyut ilkeler emrinde kullanmaktır; diye semavi dinlerden öğreniyoruz. Bu hayvaniyet boyutu yanında 6. ve 7. maddelerde anlatılan iki üstün boyut daha var ki; gerçek insanlık ancak budur.

6) *"Benlik, mahiyet-i beşeriyenin kaftanından ince bir iptir."*

[Yani insaniyetin varlık boyutu benlik sahibi olacak kadar soyut algılama seviyesine çıkınca düşünceler, dert ve kederler onun beynini geliştirmiştir. Bunun üzerine hayvanî boyut ve onun baş sebebi olan hayvanî hormonların salgılanması azalmış; bunun bir sonucu olarak tüyleri dökülmüştür. Beşer tüysüz varlık demektir. Ve memeliler içinde bu özelliğe sahip tek tür de insandır.[14] Metinde geçen *mahiyet-i beşeriye* deyimi, bu soyut düşünce ve onun getirdiği çıplaklık kavramı ve bunun sonucu olan örtünme hakikati demektir.

Bu ifadede psikolojik yapının temel öğeleri olan beş şeye işaret var:

a) *Mahiyet* (öz soyut yapı..) Bu nokta, hem insan psikolojisinin öz yapısıdır. Hem insanı gerçek insan yapan yani onu mahiyetleri öğrenebilen bir varlık kılan temel bir kavramdır. Öyle ki mantık ilminde mahiyetleri başka bir tabir ile makuleleri bilmeyen insana akıllı denilmez.

b) *Beşer,* çıplak ten sahibi demektir. İşareten der ki: Çıplaklığı ve buna paralel olan soyut sonuçları; örtünmeyi ve örtünmenin manasını bilmeyenin psikolojisi sağlıklı olmaz.. Böyle biri, kendisini ya hayvan olarak hisseder. Veya bedenini satmaya çalışan bir esir durumuna düşer.

c) *Kaftan,* süslü ve statü bildiren giysi demektir. Demek giysi ve giysinin iki temel özelliği olan süs ve statü, insanın eksiklerini ve ayıplarını örtmenin dışında, insan psikolojisinin üç temel ayağıdırlar.

d) Ayrıca bu kaftan tabiri, insanın yeryüzünün yöneticisi kimliğini bize gösterir.

e) *İnce bir ip* deyimi de, insanın kimlik ve benliğinin zarafet, sanat ve sanayi boyutunu hatırlatır.

Demek Freud'un dediği gibi örtünmek toplumun baskısı sonucu olan bir iş değil de beş açıdan insan benliğini ve kişiliğini gösteren bir gerçekliktir. Ayrıca bu temel izahlar bize bildiriyor ki; insanın varlığını ve benliğini oluşturan bütün bu katmanlar ve aşamaların hiçbiri fazla ve yer-

[14] Balina ve Yunus balığı konumuzun dışındadırlar. Çünkü onlar başka bir ortamda yaşıyor. Fil ise ince bir tüyle kaplıdır. Filin üşüme gibi bir derdi olmadığı gibi serinlemeye ihtiyacı vardır. Ayrıca bu üç tür, insan kadar olmasa da önemli derecede zekâya sahiptirler.

siz değildir. Ve eğer ölçülü ve sanatlı bir biçimde kullanılsalar, hiçbiri herhangi bir hastalığa sebep olmazlar. Tam aksine bunlardan bazılarının (özellikle çocukluk ve gençlik döneminde) olmaması, kişide benlik ve kişilik kırılmalarına, dolayısıyla hastalıklara sebep olur.

7) *"Ve benlik, şahsiyet-i âdemiyetin (soyut insanî kişilik) kitabından bir eliftir."*

[Yani insan varlığının ve benliğinin, bilinçaltı ile ifade edilen birinci birikim aşaması üzerine, bireysel benlik denilen beden, elbise ve zihinsel (mahiyet) boyutunun yanında, bir de tamamıyla soyut, kültürel kişilik olan sosyal benlik boyutu var. Bu boyutta insanî değerler (âdemiyet,) kitap (yasa ve hukuk) ve soyut bir nam (isim ve statü) ortaya çıkar. Elif soyut manasıyla değerlere, harf manasıyla kitaba ve alışkanlık manasıyla da sosyal dokuya işaret eder.

Freud bu üçüncü aşamaya süper ego diyor. Beşeriyet boyutuna da ego diyor. Alt basamakların birikimine de id diyor. Ve adeta, ego ve süper egoyu suçlar gibi; neden idin bütün isteklerine yol verilmedi, diye dinleri ve insanlığı suçluyor.

Hâlbuki gerçek manasıyla din (yani takıntı tarzında değil;) idi de, egoyu da, süper egoyu da bir nefis (can) kabul eder. Her nefsin kendine has hakları vardır, der. Bütün varlık katmanları arasında adaleti sağlar; sağlıklı bir beden, sağlıklı bir birey ve sağlıklı bir sosyal hayat kurar. Ve der: Varlığın biyolojik boyutu gerçek olduğu kadar, soyut ve sosyal boyutu da o kadar belki daha fazla gerçektirler.

Şöyle ki: Varlığı, benliği ve benliği oluşturan insan bilincinin bu yedi temel görevini bilen ve ona göre yaşayan kişi nefsini (benliğini) arındırır; *"Benliğini arındıran kesinlikle kurtulur"* (91/9) ayetinin manasına misal olur. Emanet olarak ona verilen benliğin sorumluluğunu yerine getirir. Onun benliği her şeyin anlamlı ve manalı olduğunu gören bir mercek olur. İnsan ruhunu ezen bilinmezlik ve absürtlük sıkıntılarından kurtulur. Allah'ı ve onun gereği olan ebedilik ve sonsuzluğu yakalar. Gerçek manasıyla *mülk* de, *övgü* de, *yargı* da, *merciiyet* de Allah'a ait olduğunu kabul eder[15].

[Burada Arabî ibarede geçen bu dört kelimede insan benliğinin gelişmesinin dört aşamasına işaret eder:

a) İlk önce, bu tarla, bu eşya benimdir, diye söylenmek ve sahiplenmekle gelişen mülkiyet kavramı.. (özellikle gençlerde..)

b) Güzel hayat yaşamak ve onun sonucu övgü istemek.. (özellikle çocuklarda..)

c) Yargılamak ve yönetmek.. (özellikle orta yaşta..)

d) Merciiyet makamı olmak.. (özellikle yaşlılarda..)

[15] Bu sözde sırası ile insan benliğini ve insaniyet tarihini oluşturan amillere işaret var: Mülkiyet ve ekonomi; din ve inanç; hukuk ve devlet; ideoloji ve sosyal akımlar.

Eğer benlik bu görevlerini yapmazsa, kendini gerçek malik ve sonsuz sanırsa (yani yanılgılar yaşarsa, o zaman *"Nefis ve benliğinin o katmanlarını arındırmayıp, onları desise ve hilelerle örten kişi ise o, büyük bir hayal kırıklığına uğrar."* (91/10) ayetinin altına girer.

Evet, hayal kırıklığına uğrar; çünkü bu tarzdaki bir ene ve benlik, kendini ebedî ve tanrı sanır; ona göre yaşar; bir de ne görsün!. Yokluk kuyusuna düştüğünü, üstü süslü, altı kirli olduğunu görür. Bakın, Kur'an kâfirleri tarif ederken genellikle *Habitat a'malühüm* (Bütün işleri patlayıp boşa gitti.) tabirini kullanır. Habitat kelimesi canlı bir bedenin şişip patlaması demektir. Evet, küfür insan benini esas aldığından onu sonsuza dek geliştirmek zorundadır. Bu ise tabiatı gereği benin patlaması ve heba olması demektir. Ve bu en büyük hayal kırıklığıdır: En çok sevdiğin bir şeyin en parlak ve büyük olduğu bir anda patlayıp yok olması durumudur.

Evet; insan benliği ince bir elif, bir kıl kadar zayıf ve vehmî bir varlık iken mahiyeti bilmezse, ona göre yaşamazsa, yanılgı ve desiseler toprağı altında gelişir, gittikçe kalınlaşır. İnsanın bütün varlığına yayılır; koca bir ejderha gibi gerçek insan boyutunu yutar. O insan bütün varlık ve duygularıyla adeta benlik kesilir. Sonra diğer bütün insanların ve milletinin benlik ve değerlerine dayanıp dünya büyüklüğünde bir ben olur; sonsuz olan ve sonsuz bilinç taşıyan Allah'ın emirlerine karşı kendi bencil ilkeleriyle karşı koyar ve eli ulaşamadığı diğer varlıkları da sebeplere verir; kâinatın sonsuz birliğini bozar; sayısız malikleri kabul etmekle büyük bir şirke düşer; hadsiz bir zulüm işlemiş olur.. *"Şirk en büyük zulümdür."* ayetinin mealine misal olur.

Çünkü zulüm dengesizlik demektir. Ve varlığın bütün katmanları ancak denge ile var olduğundan, zalimlere en büyük ceza olan yokluk cehennemi bütün boyutları ile yedirilir. Evet, fizik demek denge demektir; biyoloji demek denge demektir; sağlık demek denge demektir. Böylece incelerseniz her şeyin mayasının denge olduğunu görürsünüz.

Ve bu konumdaki bir benlik, karanlıklar içinde olduğundan kendi duygu ve ölçeklerini kullanamadığından, kâinattan ve bilimlerden gelen sayısız verileri dahi göremez; sınırsız bir cehalet içinde kalır; her şey onun nazarında anlamsız ve ruhsuz olur. İşte bundandır ki; "Bu kadar okumuş insanlar, nasıl böyle yanlış düşünür?" diye insanların çoğu şaşırır.

Bu haldeki eneye saf bilgi ve kesin manalar da gelse, sınırsız bir absürtlüğe dönüşür. Çünkü zayıf ve sınırlı varlığını sonsuz ve yıkılmaz gören birinin bakışının rengi ve mahiyeti; ya şirktir. Yani sayısız tanrıları kabul etmektir. Veya ta'tildir. Yani bir tanrıyı kabul ettiği halde onu niteliksiz ve aksiyonsuz görmektir. (Ta'til inancının modern karşılığı deizmdir.) Veya Allah'ı inkârdır. Bu üç aşama küfür tarihinin üç aşamasını bize hatırlatır; önce putperestlik ve şirk; sonra deizm; en sonunda da inkâr ve hiçbir değer kabul etmemek… Demek küfür gittikçe gerileşen bir irtica hareketidir.

Burada giriş bitti. Şimdi bu benlik çekirdeği üzerinde gelişen, sosyal hayat bostanındaki sonuç ve gelişmeleri göreceğiz. İşte:

Ene ve benlik bir yazılım, bir çekirdek, sanal ve farazî bir dosya da olsa, bütün insanlık âlemini saran iki şıklı bir ağacın aslı olmuştur. Ondan iki büyük akım (cereyan) çıkmış; birey, sınıf

ve toplum bazında her seviyede kendi mahiyetini muhafaza eden iki fikir zinciri ve şeceresi her tarafa dal budak salmıştır.

Biri peygamberlik ve onun pratik şekli olan dindarlık şeceresi ve zinciridir. Diğeri ise felsefe ve onun pratik şekli olan hikmet zinciridir. Her iki akım ve zincir gerçekliğin "ben" ile bilineceğini söylemekte müttefik.. Fakat felsefe benin kendine özgün, müstakil, yetkin bir şey olduğunu iddia ediyor. Ve benin en işlevsel cihazı olan aklı esas alır; onu yeterli ve yetkin görür. Peygamberlik de aklı ve beni gerçeklik ölçüsü olarak kabul eder. Fakat asıl gerçekliğin insan beni kadar, zayıf ve sınırlı olamayacağını söyler. Beni ancak gerçekliği öğrenme aracı olarak kabul eder. Hulasa; felsefe, kendini müstakil sanan beni amaç olarak görür. Peygamberlik ise, onu ancak araç olarak kabul eder. Ve sonsuz gerçekliğe geçmek için sonsuz bilgi dağarcığı olan kalbi ve kalp yoluyla gelen vahyi esas alır…

Bilginin ve gerçekliği öğrenmenin iki yolu olan bu akımlar, tarihte bazen ittihad ve imtizaç eder (birleşir ve homojen olurlar.) Bu dönemlerin ismi asr-ı saadettir. İşte Zül-karneyn.. İşte Süleyman.. İşte Muhammed.. Bunlar bütün zıtları, barış ve dengeleme demek olan İslam hakikati içinde birleştirip insanlık âlemine güzel baharları getirmişlerdir. Fakat bu bahar süreçleri az olmuştur. Genelde iki akım ayrı ayrı gitmişlerdir. Bu durumda gerçeklik ve güzellik sadece peygamberlik ve dindarlık (diyanet) tarafında kalmıştır. Çünkü benliğin canlı olması ve gelişmesi için üç temel gücü ve duyusu var:[16]

Kuvve-i şeheviye veya cazibe gücü: Beslenmek için kendisine lazım olan şeylere karşı iştahlanıp onları içine cezp etmek gücü.. (İştah ve şehvet aynı kökten gelir.)

Kuvve-i gadabiye: Organizmasını ve birliğini bozacak şeylere karşı kızarak saldırıya geçip, benliğini yıkacak şeyleri defetme gücü..

Kuvve-i akliye: İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt eden düşünce ve akıl gücü demektir.

İşte Allah'ı, sonsuzluğu, ebediyeti kabul etmeyen ikinci benlik ve bunun ilk meyvesi olan felsefe, akıl alanında insanlık tarlasında, dehriyyun, maddiyyun ve tabiiyyunları yetiştirmiştir.

Dehriyyun, her şey, her olay bilinçsiz ve kör bir süreçtir; cebri ve karanlık bir varoluş ve kör bir kaderdir, diyen akımın adamları demektir. *Maddiyyun,* gerçeklik, katı kaba maddeden ve maddenin hareketinden ibarettir, diyen akımın adamları demektir. *Tabiiyyun* ise, tabiatçılar demektir. Yani bunlar bir düzeni görüyor; içinde önemli bazı şeyleri hissediyorlar. Fakat bunun sonsuz, ilahî bilinçten kaynaklandığını kabul etmiyorlar; kendi benliklerini yine nihai yetkin kaynak olarak görüyorlar; aydınlanamıyorlar; ebediyeti kazanamıyorlar.

Dehrilik, küfrün ilkel biçimidir; maddecilik onun ikinci aşamasıdır; tabiatçılık ise son şeklidir. Eğer buradan sonsuz İlahî bilinci anlamaya çıkabilseler zaten imana gelmiş olurlar.

---

[16] İşaratül-İ'caz'da ruhun bedende kalması için ona bu üç kuvvet verilmiştir, deniliyor. Burada ise benlik için deniliyor. Çünkü ruh, nefis ve ben kavramları bir açıdan aynı şey; diğer açıdan nitelik ve görev farkları olan öz ve özgün duyulardır. Mesela nefis için ruhun somut şeklidir, benlik için ruhun bilinçli boyutudur, denilebilir.

Kuvve-i gadabiyede benlik ve felsefe, Nemrudları, Firavunları ve Şeddatları doğurmuştur. [Nemrud Doğu sembolü, Firavun Batı sembolü, Şeddat Ortadoğu sembolü olarak seçilmiştir.]

"Evet, Nemrutları, Firavunları yetiştiren ve dayelik (analık) edip emziren, eski Mısır ve Babil'in, ya sihir derecesine çıkmış veyahut hususi olduğu için etrafında (civar bölgelerde) sihir telakki edilen eski felsefeleri olduğu gibi, aliheleri (tapınak heykellerini) eski Yunan kafasında yerleştiren ve esnamı (putları) tevlid eden (doğuran) felsefe-i tabiiye bataklığıdır. Evet, tabiatın perdesiyle Allah'ın nurunu görmeyen insan, her şeye bir ulûhiyet (tanrılık) verip kendi başına musallat eder."

Felsefenin asıl aldığı benlik, kuvve-i şeheviyede sayısız sanem ve tanrıları doğurmuştur. Bunlar, kendilerini insanların tanrıları ve biricik sevgilileri olarak gösterip, insanların bütün gelirlerini, sevgilerini ve ibadetlerini sömürmüşlerdir. Şöhret saikasıyla insanların bütün manevi yeteneklerini ezip öldürmüşlerdir. Her tarafa, her köşeye bu haksız ve zalim sömürünün taşlaşmış somut biçimleri olan putlarını dikmişlerdir.

Demek küfür ve benlik toplumlarında ancak milyonda bir insan psikolojisi zirveye çıkar, gelişir. Diğer insanlar ise, ezik ve kök seviyesinde kalır. Ki, zirveye çıkan o bireyler dahi, kendilerini ölümden, yokluk ve tesadüf karanlıklarından kurtaramadıkları için, Cebbar da olsalar, kendi benlikleri, korkak ve acizdir..

Peygamberlik ve din ise, Allah'a sonsuz manevi kulluk kapısını açar; bütün bu beşeri zulüm kapılarını kapatır. Çünkü dinde manevi meziyet ve fazilet dışında herkes eşittir; herkes kardeştir; herkes sadece Allah'a kulluk eder. İşte gerçek kişilik gelişmesi ancak bu ortamda gerçekleşir.

Evet, peygamberliğin kabul ettiği benlik, akıl ve düşünce dalında enbiya ve elçiler, evliya ve gerçekçi âlimler (sıddıklar) çıkarmıştır.

Dafia ve savunma dalında[17] adil yöneticileri, melek karakterli melikleri (kralları) meyve vermiştir.

Cazibe ve iştah dalında; güzel ahlakı, masum ve nezih güzelliği, cömertlik ve ikram hakikatlerini netice vermiştir.

Şimdi burada benliğin bu iki farklı veçhini (yönünü) esas alan nübüvvet (peygamberlik) ve felsefenin ilkelerini mukayese edeceğiz; işte:

1) Peygamberliğin benliğe bakış ilkesi, saf ibadettir. İbadet ise kölelik ve esaret manasında değildir. Metinde anlatılan maddelerde insanın sonsuz bir hakikate bağlı olduğunu anlaması ve ona göre yaşaması demektir. Evet, ibadet kelimesi etimolojik olarak asla esaret manasında değildir. Sadece önemli bir merciye mutlak manada tabi olma ve uyma manasındadır; şöyle ki:

[17] Dinde gazap ve kızgınlık yok. Evet, kuvvet bazen kullanılır; o da sadece dafia oluşturmak ve savunmak için..

a) Benlik bu vecihte başkası için hizmet eder. (Dolayısıyla bencillik ve iş endişesinden kurtulur.)

b) Mahiyeti harf gibidir; başkasının manasını bildirir. Bu da nasıl olursa olsun; her durumda ve her biçimde gerçekleşir. (Dolayısıyla ben şöyle düştüm, şöyle oldum, diye hayıflanmaktan kurtulur.)

c) Bu yönde; benliğin varlığı başka sabit bir varlık ile ayakta kalır. (Dolayısıyla yok olacağım, diye endişe etmez.)

d) Mülkiyet hakkı sanaldır.. (Dolayısıyla kayıplardan dolayı üzüntü çekmez.)

e) Hakikati (kendini gerçekleştirmesi) gölgeseldir. (Eksinin artıya ayna olması tarzındadır. Bu da insanın eksiklik ve kusuru nispetinde gerçekleşir.)

f) Görevi, bilinçli bir şekilde Allah'ın esma ve sıfatlarına ölçü olup onları bilinçli (şuurlu) olarak yaşamaktır. Her ismi bir bilimdalı olarak yaşayıp yeryüzünü bir irfan mektebi yapmaktır.

Peygamberliğin bu *birinci ilkesinin* özeti, iman ve ibadet kavramının gerçek manasıdır. Fakat burada; *İnsan böyle yaşarsa, fizik varlığı ve dolayısıyla bilimleri öğrenemez; dünyadan, hayattan ve gerçeklikten kopar!* gibi bir iddiaya karşı şöyle beş madde ile cevap veriliyor ki; bu beş madde, peygamberliğin *ikinci ilkesini* oluşturuyor:

• Mümin insan, varlığın ve niteliklerin her safhasında sonsuz bir birliğe inandığı için, diğer insanlardan yüz kat daha fazla bilimlere yatkın ve yakındır. Çünkü bilim demek birlik ve düzen demektir.

• Tabiat denilen bilimsel alanı, Allah'ın doğal şeriatı olarak görür. İnanç ve ibadet ilimlerinde bilgili olduğu kadar; fen ilimlerinde de en az o kadar bilgili olması gerektiğini anlar.

• Tabiatın İlahî bilinçli kanunlar mecmuası olduğunu ispat eder. [Burada her kanun bir bilim dalı demektir. Tabiatta onlarca bilim dalı olduğundan, biz bu kanunlar mecmuası deyimini "Bilimler Ansiklopedisi" diye çeviriyoruz.]

• Tabiatın Allah'ın kudret ve enerjisinin bir kullanım mistarı (çizelgesi) olduğunu fiilen gösterir. [Yani mümin kişi, tabiat âlemi gibi enerjiyi en verimli tarzda kullanır. Bu tutum ise, bilimlerde zirve bir konumun belirtisidir.]

• Beşincisi ise, mümin kişi Allah'ın esma ve sıfatlarını bilimsel olarak kullanır; onları sadece sözcüklerde bırakmaz.

[Ki birinci ilke olan ibadetin son görevi olarak bu noktaya dikkat çekilmişti. Demek en büyük ibadet ilim öğrenmek, öğretmek ve onu uygulamaktır. Peygamberlik yolunda insan, bilimleri ve bilimlerin araştırma alanı olan sebepleri, birer perde olarak gördüğünden, bilim ehli olmak, sonsuz derecede etkin ve yetkin olan Allah'a inanmaya engel değildir. İşte metindeki "esbabı

birer perde-i kudret bilir." ifadesi bu manayı anlatmak içindir. Demek gerçek dindar kişi, bu beş şartı yerine getirendir. Eğer getirmiyorsa ona dindar demek yanlıştır.]

Eğer *"Her iki durumda da insanlar ölüp gidiyorlar. Bir fark kalmıyor!!"* gibi iddialı bir soru gelirse cevap şu gelen paragraftır. Bu da peygamberliğin *üçüncü ilkesini* oluşturur:

"Peygamberliğin ve diyanetin tuttuğu şu parlak nuranî, güzel yüz, canlı ve anlamlı bir çekirdek hükmüne geçmiş ki, Halik-ı Zülcelâl, bir şecere-i tuba-i ubudiyeti (ebediyete entegre olma sistemini) ondan halk etmiştir ki; onun mübarek dalları, âlem-i beşeriyetin her tarafını nuranî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mazideki zulumatı (geçmişin bütün karanlıklarını) dağıtıp, o uzun zaman-ı mazi, felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber (en büyük mezar) ve yokluk ülkesi olmadığını, belki istikbale ve saadet-i ebediyeye atlamak için ervah-ı âfilîne (gayb alemine geçen ruhlara) bir medar-ı envar (aydınlanma ve nurlaşma sebebi) ve muhtelif basamaklı bir mirac-ı münevver (nuranî yükseliş basamağı) ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nuranî bir nuristanı (ışık ülkesi) ve bir bostanı (yeşerme ve yeniden canlanma alanı) olduğunu gösterir.."

Demek peygamberliğin birinci esası ibadet; ikinci esası ilim; üçüncü esası ise ruhanileşmek, ermek ve olmaktır.

Buna mukabil felsefenin ise şu üç ilkesi var:

1) Benlik sadece kendini anlatır. [Demek eğer bu anlatım eksikse ki, doğal olarak herkesin birçok eksiği var; o zaman kendinden nefret eder. Evet, bu nefret mümin olmayan herkeste var. Fakat değişik perdelerle bastırılıyor.]

Üstad bu manayı ikinci bir ifade ile şöyle açıyor: *Felsefeye göre, benlik sadece kendine çalışır.* [Dolayısıyla yani ben içe baktığı için kendini asıl ve sonsuz bilir, çalışması ise, dışarıda kaldığından yaptıklarını küçük ve geçici olarak görür. Bu ise, büyük bir şikâyet ve memnuniyetsizliğe (şükürsüzlüğe) sebep olur.]

2) Felsefe benliğin sabit ve özünde var olduğunu; asıl değer ve gerçeklik ölçüsü olarak onu görmek gerektiğini iddia eder.

[İşte sırf bu iddiadan dolayıdır ki; bugünkü Batı bilimleri, zirve olacak kadar geliştikleri halde bir düzen, bir gerçeklik, gerçek bir ilim oluşturamamışlardır.]

3) Felsefe, olmak ve ermek gerçeği konusunda narsizm denilebilen hubb-u zatiyi ve makyaj denilebilen tekemmül-ü zatiyi önerir.

[Narsizmle, bencillik ve makyaj ile insanın ne kadar olgunlaşabileceğini artık siz düşünün. Hubb-u zati, yalnızca kendini sevmek; tekemmül ise niceliksel olarak güzelleşmek ve gelişmek demektir.]

Eğer *"İddia ettiğin bu durum, çağdaş felsefe içindir. Eski felsefe böyle değildi?"* dense[18] Üstad cevaben şöyle diyor:

"Hatta silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o silsilenin dâhileri olan Eflatun ve Aristo, İbn-i Sina ve Farabî gibi adamlar "İnsaniyetin gayetü'l-gayatı (en zirve amacı) teşebbüh-ü bi'l-Vâcibdir yani Vâcibü'l-Vücuda (sonsuz derecede yetkin ve gerçek varlık olan Allah'a) benzemektir" deyip firavunâne bir hüküm vermişler. Ve enaniyeti (benliği) kamçılayıp şirk derelerinde serbest koşturarak, esbapperest, sanemperest, tabiatperest, nücumperest gibi çok enva-i şirk taifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esasında münderiç olan acz ve zaaf, fakr ve ihtiyaç, naks ve kusur kapılarını kapayıp ubudiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükrün geniş kapısını bulamamışlar."

Bu paragrafın özeti ise şudur: Felsefenin bu iddiası, fikirde, inançta, sosyal hayatın bütün katmanlarında şizofrence yaşamak olduğu gibi; olgunlaşma ve gerçekten var olmayı kazanma yollarını kapamak demektir. Çünkü böyle bir iddia, sınırlı bir şeyin sonsuz olduğunu söylemek gibi bir şeydir. Gerçekliğin zıddına dönüşmesi demektir.

İşte küfrün, felsefenin ve şirkin bu iflasına karşı peygamberlik, temel bir çare ile beraber bu gelen beş adabı uyguluyor:

Asıl çare: "Allah'ın isimleri (ahlakı) ile ahlaklanmak yani onları yaşamak ve secaya-yı hasene ile (güzel karakterlerle) tahalluk etmekle (yaşamakla) beraber:

1) Aczini (çaresizliğini) görüp Allah'ın yetkin kudretine sığınmak.. [Demek sonsuz bir çare var. Herhalde bilim ehli çaresizliğin ne kadar yıkıcı bir şey olduğunu biliyorlar.]

2) Zayıflığını görüp Allah'ın kuvvetine (gücüne) dayanmak..

3) Kıtlığını görüp sonsuz İlahî rahmete güvenmek.. [Psikolojide güven duygusu özellikle çok önemlidir.]

4) İhtiyacını görüp, Allah'ın gınasından (bolluğundan) istimdat (medet istemek..)

5) Kusur ve yanlışını görüp af dilemek, Allah'ın kutsallığına ve kemalatına sığınmak..

---

[18] Eski edebiyatta yazının gelişmesi içinde hatıra gelebilecek sorular yazılmadan, konu bölünmeden direkt olarak onlara cevap verilirdi. Böyle sorulara mukadder sualler denilir. İşte bu sanatın edebî yönden birkaç faydası var.

a) Belli bir soru yazılmakla konu daraltılmıyor. Çünkü cevap olacak yazı kısmının bu soru gibi başka sorulara da cevap olacak yönleri vardır.

b) Konuyu evet, hayır şeklinde daraltmadan, düşünceyi genişletmek, yazılan parçanın genişliğine ve derinliğine, dikkatleri çekmek için bu yöntem seçilir. Aksi takdirde o kadar çok detay yazılır ki; ana hedef kaybolur.

c) Okuyucuyu basit bir dinleyen makamından alıp, metnin sahibi ve düşünürü seviyesine yükseltmek için.

d) Yazıda ve sözde tasarrufa gitmek için.. Bu ise doğal ve öz bir davranıştır.

[Demek pısırıklık, çaresizlik, çöküş, fakir kalmak dindarlık değildir. Çünkü görüldüğü gibi dindarlık, gerçekleri görüp onların gereğini yapmaktır. Eksileri görüp bu sayede sonsuz artılara geçmektir.]

"Böyle diyorsun; fakat medeniyetlerin çoğu felsefeden başlamışlar; onun ilkeleri sayesinde gelişmişler.." şeklindeki bir iddiaya karşı Üstad şöyle üç noktayı nazara veriyor: Diğer mukayeseleri ise 12. Söz'e havale ediyor.

*Rakipsiz görünen şu medeniyetin geçmişte de, şimdi de kuvve-i şeheviye alanında bel kemiği ve temeli sayısız sanemler (putlar) ve âliheler (tapılan figürlerdir.) Yani kim güçlü olmuşsa put olmuş ve tanrı edinilmiştir. Çünkü beşeri anlayış ve felsefede kuvvet ve güç müstahsendir (güzel görünür.)[19] Evet, bir medeniyet ki, zulmü alkışlıyorsa ve cebbarlara (diktatörlere) tapıyorsa, o medeniyet olmasa daha iyi…

Bu medeniyet, ekonomi ve siyasette (kuvve-i şeheviye alanında) birçok put edindiği gibi; sanattaki sonsuz soyut ilahî güzelliği inkâr ettiği için, güzel olan her şeyi de put edinir. Sonsuz güzellik kaynağını görmez, belirli ve dar bir noktada boğulur.

Bu medeniyet, kuvve-i şeheviyenin cinsellik sahasında ise*"Herkese satılan, muzahraf (kof,) hodfruş (bedeni satan,) gösterici (teşhirci,) riyakâr (samimiyetsiz) bir hüsnü (maddi güzelliği) istahsan ettiği (beğendiği) için riyakârları alkışlamış; tanrıça kesilen (sanem misal) o güzelleri kendilerine tapanlara kul ve köle ettiriyor. Yani o sanem-misaller perestişkârlarının hevesatlarına hoş görünmek ve teveccühlerini kazanmak için riyakârane gösteriş ile ibadet gibi bir vaziyet gösteriyorlar."*

Gerçekten bugünkü medeniyetin çarşısı da, ekranı da kasaplar deresinden çok farklı değildir. Bu medeniyetin begrandı (backgroundu) ise sahtekârlık, kokuşmuşluk ve fuhuş bataklığıdır.

*Kuvve-i gadabiye dalında ise, ne kadar canavar, despot cebbar varsa hepsi bu medeniyetin çocukları olarak ortaya çıkmıştır.

*Akıl ve düşünce dalında ise, o kadar çok farklı kafalar çıkmış ki; bu kadar bilimlere rağmen insanlık adeta şizofren olmuştur. Üstad bu noktayı *Felsefe, beşerin beynini bin parça etmiştir,* diye özetliyor. Ve ardından dört misal ile felsefe ve peygamberliğin bir kısım sonuçlarını açıklıyor:

Birinci netice, bireysel hayat alanındadır: Peygamberlik topluma önem verdiği gibi her bireyi de bir toplum kadar önemser. Ölümlü ve fani olan bireyi şu düstur (prensip) ve kaide ile kurtarır; ona ebedî bir hayat sağlar.

"Her birisi sonsuz ve ebedî bir hazine olan Allah'ın isim ve sıfatlarının yaşanmış şekilleri olan Allah'ın ahlakı ile ahlaklanın."

[19] Bundandır ki; insanların çoğu, genellikle güçlü düşmanlarını severler.

[Metinde geçen Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmak onun soyut olan isim ve sıfatlarının halk olmuş, karakterize olmuş somut şekillerini yaşayın, uygulayın, demektir. Bunun manası şudur: İnsan soyut ve sonsuz olan Allah'ın niteliklerine giremez. Fakat o niteliklerin hulki (somut) boyutları olan kâinattaki gerçeklikleri yaşarsa, kâinat sistemi kadar bir varlık kazanır.

"Peki, her halükarda insan fanidir, bu çare de onun derdine deva olamaz" gibi bir soruya karşı şöyle deniliyor:

"Cenab-ı Hakka (yüce gerçeklik olan Allah'a) alçak gönüllülük ile yönelin; çaresizliğinizi, sonsuz fakrınızı ve faniliğinizi bilip Onun ebediyet dergâhına abd olunuz (entegre olup, bağlanınız.) Bu sonsuz aczinize ve faniliğinize biricik çaredir."

Buna mukabil felsefe, insanın bu faniliği ve çaresizliği için şu kaideyi öneriyor: *"İnsan nefsi ve beni özgün bir varlıktır. En sonunda tanrı gibi soyut (vacip) bir noktaya gelir. Dolayısıyla her insan tanrı gibi olmaya çalışmalıdır."*

Ve Üstad bu paragrafın son cümlesinde bu prensibin yanlış olduğunu şöylece özetliyor: *"Ebediyet konusunda her yönden çaresiz (aciz) olan ve çok az bir güce sahip (zayıf) bulunan; sonsuz ihtiyaçlarla müptela olan insanın mahiyeti (öz yapısı) sonsuz güç ve enerjiye, sonsuz bolluk ve imkânlara sahip, sonsuz etkinlik ve yetkinlikte bulunan Allah'ın mahiyetini asla elde edemez.."*

[Olsa olsa, acz ve fakrın acıları içinde kıvranan saf bir ruh olarak kalır. Onun için Üstad, başka risalelerde; ispritizmacılığı ve saf ruhanileşmeyi tavsiye eden bazı tasavvuf akımlarını, "Bunlar İslamî değildir; bunlar felsefenin bir ürünüdürler" diye uyarıyor.] (27. Söz'ün Zeyli ve Emirdağ II)

Bir daha hatırlatalım; Allah'ın ahlakı demek, İlahî hakikatlerin, kâinatta ve madde âleminde şekil almış müşahhas hakikatler, demektir. Halk ve ahlak şekil almış somut varlık ve karakter demektir. Yoksa hâşâ! Allah, sonradan olan ahlaklanmak gibi bir kavramdan münezzehtir.

İkinci netice, toplumsal hayat alanındadır: Peygamberlik, galaksilerden ay ve güneşe kadar, bitkilerden hayvanlara, hatta beslenme hücrelerine ve bedene kadar her sahada yardımlaşma prensibinin, kerem (ödül) kanununun, ikram yasasının geçerli olduğunu söyler. Felsefe ise toplumsal hayatta yegâne yasa, mücadele prensibidir, der. "Hayat bir mücadeledir" diye hüküm koyar.

Burada Üstad, satır arasında bu prensibi kabul eder, fakat çok dar bir alanda bunun geçerli olduğunu söyler. Bu da sadece zalim ve canavar insanların ve vahşi hayvanların fıtratlarını (ruhî yazılımlarını) su-i istimallerinden (kötüye kullanmalarından) kaynaklanıyor; der.

[Evet, Üstad kendisi de Münazaratta "Hayat bir cidaldir" der. Her millet kendi özgün adet ve dillerini korumakla beraber, siyasette ve iktisatta diğer milletlerle rekabet etmeli, diye söyler. Fakat burada maksadı, müspet manadaki yarıştır. Ki; Kur'anda bu mana dört yerde müsabaka (yarış) kelimesi ile geçiyor. Evet, yarış ve müsabaka, milletler arasında da, dinler arasında da

geçerlidir. Evet, müspet manada milliyetçilik ve rekabet, insanı evrensel değerlere ve evrensel teavün ve yardımlaşmaya götürür.]

Üçüncü misal, tevhid (başka bir tabir ile ontoloji) alanındadır: İşte peygamberlik; içinde ve özünde birlik olan her şey, ancak sonsuz birliğe sahip olan Allah'ın eseri olabilir; der. Çünkü her bir şeyde birlik olduğu gibi, bütün kâinatta da sonsuz bir birlik vardır. Bu ise sonsuz bir düzen ve bilimsellik demektir. Bu ise Allah'ın varlığının ve birliğinin apaçık ayetidir.

Eski felsefe (yani Aristo ise) aşırı ruhanileri ve hiçbir düzen ve değeri kabul etmeyen sofestaileri susturmak için, kâinattaki nedensellik ve nasıllık ilkesine çok önem verdi. Bunun sonucunda deist oldu. Yani bir Allah var; fakat bu, sadece ilk temel yasayı (akl-ı evveli) yaratmıştır. *"Birden ancak bir çıkar"* dedi. (Yani Allah soyut olduğu için ancak soyut temel yasayı yaratmıştır.) Ki Aristo ve onu esas alan Meşşai akımı, yaratma da demiyorlar, sudur (çıkış) diyorlar. Aristocu akım, bu ilkeden dolayı ve güya bilimsel gitmek gerekir, diye, yüzde yüz olarak sebepleri esas alırlar, İlahî iradenin, sonsuz yetkinliğin bir neticesi olan mucize ve kerameti, inayet ve kastı inkâr ederler. İslam feylesofları olan Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd, bu akımdandırlar. Onun için Gazali böyleleri tekfir ediyor. Fakat bunlar kâfir değiller. Çünkü bunların Meşşai kimlikleri yanında başka İslamî kimlikleri de vardı. Mesela İbn Rüşd, yüksek derecede fıkıh ve tefsir bilir. Aristo'nun Şarihi olarak deist görünse de, fakih ve müfessir niteliğiyle, Allah'ın inayetini kabul ediyor, kasten her şeyi yarattığını söylüyor. Eş'arilerin hudus ve imkân teorilerinin Allah'ın aşkınlığına yakışmadığını iddia ediyor.

Farabi ve İbn Sina da, Meşşai kimlikleri yanında Plâtoncu, İsmaili ve hatta Karmati kimliklere sahiptirler. İslam felsefesinin Meşşai ekolünü temsil ettikleri gibi, İslam felsefesinin ve bir çeşit İslam tasavvufunun adamları olan İşrakiyyun grubunu da temsil ediyorlar. Onun için burada Üstad *"Feylesofların yüksek kısmı olan İşrakiyyun böyle karıştırsalar, nerede kaldı, maddiyyun ve tabiiyyun gibi aşağı kısımları! Bunların ne kadar karıştıracaklarını siz kıyas edin.."* diyor. İşte bu farkı bilmeyenler, Bediüzzaman neden burada bu ismi, yanlış kullanmıştır? Burada İbn Sina batmış, diyor; İktisad Risalesinde ise, ona övgüler yağdırıyor, diye itiraz ediyorlar.

Dördüncü misal, bizzat felsefî alanda yani eşyanın hikmet ve amaçlarını tespit etme sahasındadır; şöyle ki:

"Her şeyin, her zî-hayatın (canlının) neticesi ve hikmeti, kendine ait bir ise, Saniine (sanatkârına) ait neticeleri, Fâtırına (yaratanına) bakan hikmetleri binlerdir. Her bir şeyin, hatta bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri, neticeleri vardır, tarzındaki mahz-ı hakikat (saf gerçeklik) olan düstur-u hikmet nerede? Felsefenin "Her bir zî-hayatın neticesi kendine bakar veyahut insanın menfaatlerine aittir" diye, koca bir dağ gibi ağaca hardal gibi bir meyve, bir netice takmak gibi gayet manasız, abesiyet içinde gördüğü hikmetsiz hikmet-i muzahrefe (faydasız kof felsefelerinin) düsturları nerede? Şu hakikat, Onuncu Sözün Onuncu Hakikatinde bir derece gösterildiğinden kısa kestik."

İşte bu dört misale binler misali kıyas edebilirsin. (12. Sözde, 17. Lem'ada ve Lemeatta 10 misal daha veriliyor, diye hatırlatalım.)

Biraz da İslam âlemindeki benlik ve felsefenin kısa tarihçesine bakalım. İşte İslamiyet metinlerinin mucizevî manaları mürur-u zamanla kaybolunca, başta İbn Sina ve Farabi olmak üzere İslam âlimleri, felsefenin bilimsel parlaklığına kapıldılar. Çünkü onlara göre dinî metinler, avama ancak hitap ediyordu; varlık ve oluş için hiçbir bilimsel izah getirmiyordu. Felsefe ise aklı, bilimi ve bilim kisvesine bürünmüş izahları esas alıyordu. Haliyle dinden soğuyup, felsefeye sığındıklarından iman konusunda sıradan bir avam gibi kaldılar. Hatta İmam Gazali, onların bir kısım ilkelerini delil getirerek onları tekfir etmiştir.

İslam'ın 2. yüzyılında Kelam ilminin büyük âlimleri olan Mutezile imamları, felsefenin şekli güzelliğine tutulup, ciddi bir biçimde felsefe ile ilişki içinde olduklarından aklı hâkim edindiklerinden (tek geçerli ve zorunlu değer olarak aklı kabul ettiklerinden) iman konusunda günahkâr, bidacı bir mümin derecesinde kaldılar. Aklı hâkim tutmalarının manası şudur: Allah, akla göre hükmetmek zorundadır, dediler. Mutezile imamları İbn Sina ve Farabi kadar dinî metinleri dışlamadıklarından, onlar için sadece "felsefeye temas ettiler" diyor.

[Zaman gösterdi ki; İbn Sina ve Farabinin tutuldukları felsefenin biçimsel parlaklığı ve Mutezilenin tutuldukları felsefenin şekli süsü ve Eş'arilerin kullandığı bazı felsefî prensipler, kof, boş ve binlerce yönden yanlışlanabilir spekülasyonlardır, öz manalarını kaybetmiş, köhneleşmiş, Aristo'nun ve Platon'un tortularıdır. Maalesef bugünkü Batı bilimine karşı bir çare üretemeyen sözüm ona çağdaş Müslümanlar, yine bu müteaffin felsefeyi bir daha kullanıyorlar. Müslümanların kendi mucizevî kaynaklarına geri dönmelerini bilmeden engelliyorlar.]

"Edebiyat alanında ise İslam edebiyatçılarının meşhurlarından ve karamsarlıkla bilinen, Ebul-Ala El-Maarri; ve yetimane ağlayışıyla (psikolojik çöküntü) ile anılan Ömer Hayyam, nefsi okşuyor ve nefse tam zevk veriyor, diye felsefeden beslendikleri için birçok âlim ve kamil insanlar tarafından edepsizlik ve edebiyatsızlıkla suçlanmışlar. Bunlar dinsiz oldukları gibi dinsizleri yetiştiriyorlar, diye reddedilmişlerdir."

[Maalesef bugün için İslam dünyası da, dış dünya da edebiyat ve sinema konusunda henüz bu çukurdan çıkmış, değildir.]

İşte dinin metinlerinin mucizevî manalarının kaybolmasıyla, felsefenin her sahada her şeyi tasallutu altına almasıyla ve dünya edebiyatı tamamıyla hedonist ve zevk-perest gitmesiyle insan ve insanlık en son şu hale gelmiştir:

"Hem meslek-i felsefenin esasat-ı fasidesindendir ki; ene, kendi zatında hava gibi zaif bir mahiyeti olduğu halde, felsefenin meş'um (uğursuz) nazarıyla mana-yi ismî cihetiyle baktığı için, güya buhar-misal o ene temeyyü edip (sıvılaşıp) sonra ülfet cihetiyle ve maddiyata tevaggul (aşırı dalmak) sebebiyle güya tasallub ediyor (katılaşıyor.) Sonra gaflet ve inkâr ile o enaniyet tecemmüd eder (donar.) Sonra isyanla tekeddür eder, şeffafiyetini kaybeder. Sonra gittikçe kalınlaşıp sahibini yutar; nev-i insanın efkârıyla şişer. Sonra sair insanları, hatta esbabı kendine ve nefsine kıyas edip, onlara –kabul etmedikleri ve teberri ettikleri halde- birer firavunluk verir. İşte o vakit Halık-ı Zül-celalin evamirine (emirlerine) karşı mübareze vaziyetini alır, "Çürümüş kemikleri kim diriltebilir" der, meydan okur gibi Kadîr-i Mutlakı acz ile ittiham eder. Hatta Halik-ı Zül-celalin evsafına müdahale eder; işine gelmeyenleri ve nefs-i emmarenin firavunluğunun hoşuna gitmeyenleri ya red, ya inkâr veya tahrif eder."

Felsefenin çağımızda vardığı bu vahim durağın neticesinde, insanlık âleminde şu beş sakat inanç biçimi ortaya çıkmıştır: [Bu beş hastalığın tespiti, bizim bu bahse bir ilavemiz değildir. Burada iktibas ettiğimiz bu paragraftan sonraki iki sayfanın muhtasar özeti ve icmali bir açıklamasıdır. Böyle bir mana Üstadın buradaki sözlerinin nazm-ı maanisinden anlaşılıyor. Şöyle ki:]

1) Allah'a inanır, fakat onun gücünün sonsuzluğunu bir türlü kabullenemez. Dine inanır, fakat işine gelmeyeni ya reddeder veya tahrif eder. Çünkü yozlaşmış bir mecburiyetten dolayı Allah'a ve dine inansa da, benliğinin firavunane serbestiyetine aykırı olacak şeyleri asla kabul etmez.

2) Allah'ın sonsuz gücünü ve sonsuzluğunu ilmen görse de Onun soyut olan iradesini reddeder. Allah mucib-i bizzattır; mecburiyetten ve otomatik olarak yapıyor; yegâne irade benim ve benim temsil ettiğim milletimindir, der.

3) Allah birçok şeyi bilse de, küçük şeyleri özellikle bireysel işleri, özelikle beni bilemez, diye kendi benine dokunulmazlık koyar.

4) Bazı şeyleri Allah yaratmışsa da, diğer bazı şeyleri tabiat ve bazı şeyleri de insan yaratır, diye düşünsel ve psikolojik olarak kendini kaosa ve karanlığa atar.

5) "Hem, Onuncu Sözde isbat edildiği gibi, Cenab-ı Hak bütün esmasıyla ve kâinat bütün hakaikıyla ve silsile-i nübüvvet bütün tahkikatıyla ve kütüb-ü semaviye bütün âyatıyla gösterdikleri haşir ve ahiret kapısını bulmayıp haşri nefyedip (yok sayıp) ruhlara bir ezeliyet isnad etmişler. [Metinde maddi dirilişin delilleri olarak geçen dört cümlenin izahı şudur:

a) "Cenab-ı Hakk, bütün esmasıyla.." [Yani kâinatta her biri bir isim (bilim alanı olan) müşahhas olarak da var olan ve yansımaları görünen; her biri, tükenmez birer hazine olan Allah'ın bütün isimleri, cismanî dirilişi gerektiriyor.]

b) Kâinat bütün özellik ve gerçekleriyle yine bu cismanî dirilişi gerektiriyor. Mesela varlığın tükenmezliği, gelişmesi, güzelliği, soyut ve somut bütünlüğü ve mutlaka bir meyve verme özelliği kâinatın binlerce olan gerçekliklerinden sadece beş tanesidir.

c) Bütün peygamberler, araştırma ve gözlemlerine dayanarak cismanî dirilişin gerçek olduğunu söylemişlerdir.

d) Kâinatın gerçek bilinci ve ruhu olan vahiy sonucu gelen semavi kitaplar, haşri ve dirilişi açıklıyorlar.

Bu dört şahide rağmen, dindar oldukları halde feylesoflar, felsefenin dar ve kısa görüşlü nedensellik ve nasıllık ilkelerine yaslandıkları için "Haşir (cismanî diriliş) aklın ölçülerine göre değildir. Sadece ruhlar ölümsüzdür, ezelidir." demişlerdir.

Bunların piri olan Aristo ise, bireylerin değil de türlerin cismanî dirilişini kabul ediyor. Buna mukabil Üstad, birkaç yerde *"İnsanın her bir ferdi, fikir ve yapısının çokça genişlemesiyle, adeta bir nev (tür) gibi olduğundan insanın her bir ferdi, bizzat haşr olacaktır.."* diyor. (17. Lem'a 3. Nota)

İşte felsefe bu ve buna benzer binlerce yanlış ilke ve çürük değerlere dayandığından en sonunda mutlak dinsizlik cereyanına dönüştü. Birey bazında da, toplum bazında da, hatta tabiat bazında da Allah'a karşı gelen, Allah'ın sistemini bozan ve zehirleyen bir yapı halini aldı. Kur'anın dilinde bu yapının ismi çok çok azgın manasına gelen Tağuttur.

"Evet, şeytanlar, güya enenin gaga ve pençesiyle dinsiz feylesofların akıllarını havaya kaldırıp, dalalet derelerine atıp dağıtmıştır. Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tağutlardandır." Bu uzunca cümle Bakara 256. ve Hacc 31. ayetlerin mealidir.

Bundan sonra Üstad, keşfen gördüğü felsefenin mahiyetini kaleme almıştır; bu manevi keşif ve seyahatini, Fatihanın sonundaki ayetin çok manalarından bir manasının tefsiri olarak sunuyor. Bu manevi seyahati okumak isteyen metinden okusun. Biz burada bu keşifte geçen 4–5 sembolün yorumunu verip yazıyı bitireceğiz.

Risale-i Nur literatüründe, *Vaka-i Hayaliye* deyimi, ehl-i velayetin keşif dediği şeydir. Çünkü ehl-i velayetin keşif dediği gerçeklik, hayal duygusunun fazlaca gelişmesi sonucu olarak görünen sembolik imgelerdir.. Nitekim kendisi de bu deyimi "hadise-i misaliye" ve "rüyaya benzer bir olay" ifadeleriyle açıklıyor.

Metinde geçen *sahra-i azime* gerçeği, ucu bucağı olmayan bu varlık alanıdır. Burada bilinmezliklerden dolayı her taraf karanlıktır, hayat sıkıcı ve boğucudur. İnsana nefes aldıracak bir maneviyat esintisi, onu aydınlatacak bir marifet ışığı, hayatını devam ettirecek bir inanç burada görünmüyor. Mecburen bu sahayı geçip, başka bir yüzde bu üç şeyi temin etmek gerekiyor.

İşte ilk yolda, katı karanlıklı maddeyi geçip, maddenin öteki yüzünde bu üç şeyi temin etmek ve onlardan faydalanmak için bir tünele girmekle başlıyor. Bu maddi küre felsefeciler için, tabiiyyat ve ilahiyat dedikleri metafizik konulardır. Yolculuk da tabiat ve maddenin ötesinde gerçeği keşfetme yolculuğudur.

Feylesoflar, bu sahada çok derin gitmişlerse de neticede maneviyat, irfan ve imanı bulamamışlardır. İbn Sina ise, gerek dindarlığından ve gerek aşırı zekâsından, bu sahada çok cazip ilke ve sözleri varsa da, bu felsefî bakış açısında neticede o da bir şey bulamamıştır. Bediüzzaman da bu yolda gitmiş. Fakat Kur'andan aldığı bilgi (lamba) ve manevi güç (alet) ile kurtulmuştur.

Bu birinci yol tabiatçılar ve maddeyi inceleyenler yoludur. İslam feylesofları bu yolda İşrakiyyun sayılırlar. Fakat Aristo talebeleri olarak kaldıklarından, maneviyat ve ruhaniyatta üstad olan Eflatun ve Sokrat seviyesine çıkamamışlardır. Çünkü Aristo Eflatun'un öğrencisi de olsa, kendi zamanına göre bilimselliği ve nasıllığı dolayısıyla esbabı esas aldığından, gerçeğe ulaşamamıştır. Küreyi dolaşarak çıkanlar ise, Meşşaiyyun denilen İbn Sina, Farabi ve diğer Aristo öğrencileridir.

Dallin, saplananlar demektir. Çünkü birinci yolun yolcuları, maddeye ve tabiata saplanmışlar. Evet, buradan gerçekliğe ve aydınlanmaya yol var. Fakat bu büyük kütleyi geçmek çok zordur. Genellikle buradan gidenler, boğulurlar. İkinci yol, akıl, ilim ve fikir gibi araçlarla yola çıkanların yoludur. Bunlar, varlığı sadece dış yönüyle incelerler. Bu yolda da çok badireler var. İnsanın başına birçok bela gelir. Onun için bunlara "Gazaba uğrayanlar" diye işaret edilmiş.

Üçüncü yol ise, vahyin gösterdiği yoldur. Herkese açık, en kolay ve verimli yoldur. Bu yolun yegâne aracı olan vahiy ekstra bir nimet olduğundan bu yolun yolcularına "Kendilerine özel olarak nimet verilenler" denmiştir.

Bu üçüncü yolun sahipleri için hazırlanan araçları tarif ederken, uçak, araba ve zembil diye üç araç çeşidi anlatılır… Kuvvet ve yeteneğe göre onlara binilir. Bu da İslam âlemindeki, arif, âlim ve sofilere işarettir.

Son Bir Hatırlatma:

Üstad Lemeatta *"Felsefe yolunda binde bir kurtulan olur; Eflatun, Sokrat gibi."* der. Burada ise iki yerde Eflatunu Aristo ile beraber zikreder ve onun da battığını söyler. Bu farkı araştırmak gerek.. Büyük bir ihtimalle Plotino ile Eflatun dizgide birbirine karıştırılmıştır.[20] Ki; bu Plotino ile Eflatun dediğimiz Platon birbirine karıştırılmasın diye bazen Eflatuna "Eflatun-ı ilahi" deniliyor. Plotino ise yeni Eflatunculukla yani Eflatun ile Aristo'yu birleştirmekle meşhurdur. Fakat kendisi felsefe öğrencisi olduğundan, ağırlıklı olarak Aristo'ya meyletmiştir. Çünkü Aristo felsefenin piridir.

İşte bu farkı ya böyle açıklayacağız. Veya bir kardeşimizin dediği gibi; Eflatun ve Sokrat'ın kurtuluşu esbap yolundadır. Madde ve tabiat konusunda ise hiç biri kurtulmamıştır, diyeceğiz. Ki, metinden de böyle bir ayrım anlaşılıyor.

Burada bir ara (mukadder) sual varid oluyor. Fakat metin ile birebir uyumlu olmadığından Üstad o soruyu ve cevabını ayrı bir dipnotta açıklamıştır; şöyle ki:

"Eğer desen: "Sen necisin, bu meşahire karşı meydana çıkıyorsun? Sen bir sinek gibi olup da kartalların uçmalarına karışıyorsun?" Ben de derim ki: Kur'an gibi bir üstad-ı ezeliyem varken, dalâlet-âlûd felsefenin ve evham-âlûd aklın şakirtleri olan o kartallara, hakikat ve marifet yolunda sinek kanadı kadar da kıymet vermeye mecbur değilim. Ben onlardan ne kadar aşağı isem, onların üstadı dahi benim üstadımdan bin defa daha aşağıdır. Üstadımın himmetiyle, onları gark eden madde, ayağımı da ıslatamadı. Evet, büyük bir padişahın, onun kanununu ve evamirini hamil küçük bir neferi, küçük bir şahın büyük bir müşirinden daha büyük işler görebilir.."

Bu notun özet manası ise şudur: Üstad bu haşiyede: "Felsefe, küçük insan zihninin düşüncesi ve mantığı ise, Kur'an ve Kur'anın temsil ettiği vahiy, kâinatın aklı ruhu ve mantığıdır" de-

[20] Demek bu tahlile göre bu kelime Eflotin şeklinde dizilmeli.

mek istiyor.. 20. Mektupta da izah ettiği gibi; fen ve bilimleri felsefeye değil de vahye ve Kur'ana ilhak ediyor. Çünkü bilimler, müşahhas bir vahiy, ilim ve hikmet olan kâinat kitabının tefsiridirler. Taşıdıkları sonsuz bilinç ile kâinatın ruhu ve mantığıdırlar, denilebilir.

Bahaeddin Sağlam

(Sanat, Bilim ve Epistemoloji Olarak)
24. Mektubun Şerh ve İzahı

Birinci Makam

Yedi işaretiyle Mehdiyet hakkında olan 29. Mektubun 7. Kısmının izahında gördüğümüz gibi; Üstad Bediüzzaman Mehdiyet görevini, Müslümanların Avrupa'da çıkan materyalist bilim ve felsefesine karşı kendi bilim ve felsefelerini kurmaya bağlıyor. Ve bu hayatî meseleyi özellikle 30. Söz, 29. Söz ve 24. Mektuba havale ediyor. Geçen bölümlerde 29. ve 30. Sözlerle ilgili epistemolojik notları bir miktar gördük. Şimdi inşaallah bu Mektub'da bu boyutu gözlemlemeye çalışacağız. Yani bu Mektub'daki derin irşadî derslerden daha çok bu Mektubun sağlıklı bir ilim ve Epistemoloji anlayışına nasıl anahtarlık yaptığını göreceğiz. Bunun için önce Mektubun ana şemasını ortaya çıkarmaya çalışacağız; daha sonra detaylı bir şekilde bu ilmi ve epistemolojik boyutu izah etmeye çalışacağız. İşte:

Bu Mektubun başındaki soru ve cevabın detaylı tasviri bize diyor ki; materyalist bilim ve felsefe, kâinatın üç temel neden ve sebebi olan fail (yapan) sebep, maddi (malzeme olan) sebep ve gaî (amaç, erek) sebebi bilmemesi yanında; kâinatın, özellikle dünyada olan bitenlerin, özellikle canlılar âleminin, olabilecek en zirve seviyede trajik bir manzara arz etmesi bu asırda materyalizmi besliyor; başta İlahî değerler olmak üzere ferdi ve toplumsal bağlar çözülüyor..

Yani Avrupa bilim ve felsefesi, yapan sebep olan Allah'ı ve amaç sebep olan metafizik âlemi ve bu boyuttaki neticeleri bilmediği gibi; malzeme sebep olan kâinatın üç sacayağı olan kudret, ilim ve iradeden sadece kudreti yani enerjiyi o da yarım olarak biliyor.. Bir de felsefe ve edebiyatları, varlık ve yaratılışın akışını absürt bir trajedi olarak yansıtıyor. Varlık ve yaradılışın en güzel meyvesi olan insanlığı zehirliyor.

Bediüzzaman bu soru ve cevap ile yaradılışın, hayat ve ölümün dış görünüşüyle bir trajedi olduğunu kabul ediyor.[21] Fakat başka bilgileri ve başka boyutları göstermekle geniş, derin ve yüksek bir perspektifle kâinata, varlığa ve hayata baktırıyor. Manen şöyle diyor: Kâinat, çok boyutlu ve zahiren de olsa zıtlardan örülen muhteşem bir tablodur; gayet geniş, derin ve yüksektir; elbette bunun izahı ve açıklaması da böyle çok boyutlu olmalıdır. Fakat Avrupa tek gözle, sadece tek boyutu gördüğü için insanlık değerlerini zehirleyen deccal görevini görüyor.

Cevapta geçen *"Dai"* yaptıran, isteyen sebep manasına gelir. Zihinlerin, "Varlığın bu trajik yapısı, Allah'ın Rahim, Hakîm ve Vedud isimlerine uymuyor" şeklindeki itirazlarına cevaben "Tam aksine bu üç isim varlığın bu şekilde akmasını diliyor" diyor.

Manen diyor ki: "Allah'ın sonsuz soyut yetkinliğinin bu şekilde somutlaşması bir rahmettir, bir şefkat ve tenezzüldür. Demek bu faaliyet ve hareket, Rahimiyet hakikatine uygundur.

[21] Bu kabulde yani kendi kendine sorduğu bu sualde ne kadar edebî ve yüksek derecede zıtlardan örülmüş simetrik bir üslup kullanıldığını görüyorsunuz.

Ayrıca bu akışın, bu zahiri trajedinin sonsuz gaye, fayda ve hikmetleri var. Demek Hakîm ismine de uygundur. Ve nihai manada bu somut yaradılış nehri, bir aşk ve muhabbetin fışkırmasıdır; bir sevgi selidir. Bu ise mutlak güzellik ve kemaldir." Metinde geçen Vedud ismi münezzeh, aşkın ve kutsal âşık manasına gelir. Aşkta ise her zaman bu aşkınlık ve münezzehiyet manası olmaz.

Bu önemli soru ve cevaptan sonra bu öz manaları beş remizde anlatıyor. Ve ikinci makamda erek ve amaç gaye olan beş büyük fayda ve neticeleri gösteriyor.

Üç bin yıldır, özellikle Aristo'dan beri insanlık felsefesi, bir şeyin olması için yukarıda anlattığımız üç sebebi vazgeçilmez görürken[22] bu çağdaş bilim, malzeme sebep ve nasıllık içinde o kadar çok boğuldu ki, asıl sebep ve gerektirici olan bilinçli diğer iki sebebi unuttu; en açık gerçekleri dahi göremez oldu.

***"Suâl:** Eâzım-ı Esmâ-i İlâhîyyeden (Allah'ın en büyük isimlerinden) olan Rahîm ve Hakîm ve Vedûdun iktiza ettikleri şefkatperverâne terbiye ve maslahatkârâne tedbir ve muhabbetdârâne taltif, nasıl ve ne sûretle müdhiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile zevâl ve firak (ayrılış) ile musîbet ve meşakkat ile tevfik edilebilir (uyuşabilir?) Haydi, insan saadet-i ebediyeye gittiği için, mevt yolunda geçtiğini hoş görelim; fakat bu nazik ve nazenin ve zihayat olan eşcar (ağaçlar) ve nebatat envaları ve çiçekleri ve vücuda lâyık ve hayata âşık ve bekaya (ebediyete) müştak olan hayvanat taifelerini (gruplarını) mütemadiyen hiçbirini bırakmayarak ifnalarında ve gayet süratle onlara göz açtırmayarak idamlarında ve onlara nefes aldırmayarak meşakkatle çalıştırmalarında ve hiçbirini rahatta bırakmayarak musibetlerle tağyirlerinde ve hiçbirini müstesna etmeyerek öldürmelerinde ve hiçbiri durmayarak zevallerinde ve hiçbiri memnun olmayarak firaklarında hangi şefkat ve merhamet var, hangi hikmet ve maslahat bulunur, hangi lütuf ve muhabbet yerleşebilir?!"*

***" Elcevab:** Dâî ve muktazîyi gösteren beş remiz ile ve gayeleri ve fâideleri gösteren beş işaretle şu suali halleden çok geniş ve çok derin ve çok yüksek olan hakikat-ı uzmaya uzaktan uzağa baktırmağa çalışacağız."*

Bediüzzaman burada malzeme ve maddi oluşum sebebine muktazi sebep diyor. "Eşyanın özü ve asıl malzemesi başta kudret, ilim ve irade olmak üzere Allah'ın isimleridir" diye açıklıyor.

Muktazi ise gerektirici sebep demektir. Bunun kelam ilmindeki ifadesi "illet-i tamme"dir. Bu ise sonucu zorunlu olarak netice veren neden demektir. Bu manasıyla daha çok maddi sebep manasına gelir. Dikkat edilirse görülür ki, bu Mektupta Üstad sürekli olarak muktazi sebep olarak Allah'ın isimlerini gösteriyor. Çünkü isim demek belirlenmiş somut varlık noktaları demektir. İbn Arabî bu muşahhas maddi noktalara *Allah'ın isimleri* diyor. Dini metinlerde geçen Esmaül-Hüsna denilen kelimelere de *İsimlerin isimleri* diyor. Fakat Bediüzzaman, es-

[22] İbn Sina kitaplarında bu üç neden üzerinde ısrarla duruyor. Fail sebep olarak ilm-i ilahiyi, malzeme sebep olarak suret ve heyulayı ve amaç sebep olarak da varlığın, özellikle insan nefsinin kemale ermesini gösteriyor. Burada İbn Sina'yı tashih etmek gerekir.. Çünkü dai ve yaptıran sebep, Allah'ın rahmeti ve sevgisidir. İlim ve ilmin bir tecellisi olan suret (form) ve kudretin bir tecellisi olan heyula ise yapan değil de muktazi sebeplerdir. Kemal ise binlerce amaçtan sadece biridir; çünkü lezzet ve vücud gibi başka amaçlar da vardır. İbn Sina'yı böyle eksik bir kanaate vardıran şey, onun skolâstik bir feylesof olmasıdır. Çünkü skolâstikler, dinî ve ilmî bilgilerden ziyade felsefî ve hayalî spekülasyonlarla düşünüyorlar. (Talikat)

manın mahiyetindeki sonsuzluk boyutuna yanlış bir anlayış girmesin, diye bu maddi mükemmel mükevvenat için esmanın nakışları tabirini kullanıyor. Demek imam Gazali'nin ve diğer Müslümanların gerekçiliği mutlak manada inkâr etmesi eksik bir yaklaşımdır.

Nitekim bu Mektubun başındaki iki ayet cümlesinin birincisi der ki: *"Kâinat ve varlığın özü, somutlaşmış irade (meşiet) çerçevesinde Allah'ın fiili ve aksiyonudur."* İkinci cümle de der ki: *"Allah her ne kadar bu meşiet kalıbı ve kanunları çerçevesinde yaratıyorsa da O, sonsuzluk ve yetkinliğin zirvesinde olduğundan her an, her zaman özel iradesiyle yeni şeyleri buyurur, istediği kararı alır."*

Şimdi öneminden ve üslubunun güzelliği için bu sorunun metnini buraya aynen alarak; beş remiz ve beş işaret ile cevaplarının özetlerini yazacağız. Remizler daiyi yani bu işlerin böyle olmasını isteyen fail sebebi anlatıyor. İşaretler ise bu oluşumların sonundaki sonuç ve neticeleri gösteriyor. Remiz kelimesi işaretin biraz daha kapalısı demektir. Evet, sonsuzluğu, Allah'ın öz niteliklerini, varlığın özünü, yapısal yasaları bilmek, ahireti ve ölümün sonuçlarını görmekten daha derindirler. Onun için bu ilk beş cevabı remizler olarak isimlendirmiştir.

İşte Birinci Remiz: (özet olarak)

Bu remizden dolaylı olarak anlıyoruz ki; Avrupa bilimde özellikle nedensellikte çok ileri gittiği halde, olmamış (madum ve yok) şeylerin nedensellik istemediğini bilmiyor. Bu çok açık bir çelişki ve eksiklikleridir. Ayrıca bedavacılığın olmadığı gerçeğini, hayatlarının felsefesi yaptıkları halde, kâinatta kendilerinden başka bütün varlıkların kemal, lezzet ve kazanımlarını göremiyorlar. Kendilerinden başka her şey boş ve angarya çalışıyor, diye iddia ediyorlar..

Bu gibi açık yanlışların ontolojik sebebi şudur: Avrupa insanı Allah'ı inkâr edince kendini bilerek veya bilmeyerek Allah'ın yerine koydu. Ve sonsuz yetkinlikte olan Allah'ın asıl yetkileri olan üç niteliği kendi fani ve dar düşünen benlerine verdi. Şöyle ki:

Allah sonsuz olduğundan ve her şeyi sonsuz bir derecede değerlendirdiğinden Ona göre olmamış konum ve oluşların da bir hikmeti ve nedeni var. Yani adeta sonsuz nimetler içinde boğulan bugünkü insan, kendini tanrı gibi hissederek "Neden ben ölümsüz değilim? Milyar dolarım var, neden, trilyon yok? Neden sonsuz olamıyorum" diye haksızca itiraz ediyor. Çok sıkıntılar çekiyorum, diyor.

Bu sıkıntı ve hayatın görevlerinin karşılığını ve ücretini fazlaca aldığı halde kendini kâinatın gerçek sahibi sandığından, mevcud nimetleri yeterli görmüyor. Kendi kendisiyle çelişiyor. Şöyle ki:

"Yirmi Altıncı Söz'ün hatimelerinde denildiği gibi; nasıl ki bir mahir sanatkâr kıymettar bir elbiseyi murassa'(cevherlerle süslü) ve münakkaş surette yapmak için, bir miskin adamı lâyık olduğu bir ücrete mukabil model yaparak kendi sanat ve maharetini göstermek için; o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir.. Şu miskin adamın hiç bir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra desin: "Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun? Ve beni kaldırıp oturtup meşakkatle benim istirahatımı bozuyorsun?.."

Aynen öyle de: *Sani-i Zülcelâl her bir nevi mevcudatın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmasıyla kemâlât-ı sanatını göstermek için; her bir şey'e husûsan zihayata, duygularla murassa' bir vücûd libasını giydirerek, üstünde kalemi kaza ve kaderle nakışlar yapar; cilve-i esmasını gösterir. Her bir mevcuda dahi, ona lâyık bir tarzda bir ücret olarak; bir kemal, bir lezzet, bir feyiz veriyor.*

مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ

Sırrına mazhar olan O Sani-i Zül-celal'e karşı hiçbir şey'in hakkı var mıdır ki, desin: "Bana zahmet veriyorsun. Benim istirahatımı bozuyorsun."

Bu paragrafta yapan sebep olarak sanatkâr; yapılan işin mahiyeti olarak sanat; işin ücret ve sonucuna da kemal, lezzet ve feyiz denmekle üç temel sebebe işaret ediliyor.

Metinde geçen iki öz cümle:

1) "Olabilirlikler (imkanat) ademdir (yokluktur.) Yokluk ise illet (gerçek neden) istemez."

[Hastalığa da illet denilir. Çünkü her hastalık bir (illete) maddi nedene dayanır. Veya maddi bir zarara sebep olur.]

2) "Olabilirlikler nihayetsizdir (sonsuzdur.) Sonsuza ise illet (neden) olamaz."

Bu iki cümlenin hem insana hem de Allah'a bakan ikişer yönü vardır. Bize bakan yönüyle der ki; olmamış veya olmaması gereken şeyler o kadar çoktur ki; eğer bunlar neden isteyip olsalar, siz onları değerlendiremezsiniz; ayrıca olmamış şeylerin oran olarak olumsuz olma ihtimali daha yüksektir. Bunlar olmadı, diye şekva değil; şükredin.

Allah'a bakan yönüyle der ki; Allah'ın yetkinliği ve sistemi o kadar sonsuzdur ki; o bütün olumsuzlukları olumlu yapar; yokluk denilen durumları da hayra çevirir, kendi emir ve rahmetini onlara neden yapar. Çünkü *"Gerçek mülk sahibi Odur. O mülkünde istediği gibi işler yapar."*

İki ayetin meali olan bu Arabî ibareye bakılırsa, Allah rast gele keyfine göre iş yapar, gibi bir mana anlaşılıyor. Fakat gerçekten öyle yapmıyor. Daima kaide ve kural, düzen ve hikmet dairesinde iş görüyor. Şöyle ki:

Bu ibare 26 harftir. 13 ve 26 sayıları ise özel musibetlere ve kadere bakar. Remzen der ki; varlık bir yazılım, kader ve plandır. Kanun ve düzen altında yürüse de Allah'ın şerleri ve şeytanları yaratması gibi özel amaçlı işleri de var. Ve hepsinde de özel hikmetler ve amaçlar var. Çünkü bu kâinat bir mülktür; mülk ise verim ve ürün içindir.

"Keyfe yeşa" kelimesinin zahiri meali, istediği gibi demek ise de, sayısal değeri 422 eder ki, kitap ve kütüp (kitaplar) kelimelerinin sayısal değerleri ile eşittir. İşareten der ki: Onun meşiet

ve isteği yasa, kural ve düzen çerçevesinde devam eder. Çünkü kitap kelimesi etimolojik olarak yasa ve hukuk demektir. Yazılı ve sabit düzen manasına gelir.

"Yetasarrafu" tasarruf eder, işler mealindeki kelimenin de sayısal değeri (şedde ile beraber) 980'dir. Bu ise şeriat kelimesinin değeri ile eşittir. Diyalektik manayı hatırlatan ve sayısal değeri 98 olan birçok kelimeyi çağrıştırır. Hamim (çok sıcak) ve cehennem kelimeleri gibi.. Diyalektik yani zıtlar tarzındaki yaradılışın ifadesi olan "Rahman" kelimesinin de sayısal değeri 298'dir.

"Mülkihi" 95 (19×5) eder. Fi 90 eder. Bunlar da tasarruf süreçlerini ve yapısını hatırlatırlar. Demek Allah mülkünün içine girmiyor. Sadece 9 ve 9'un katları olarak bir süreç başlatıyor. Demek zaman, hareket ve süreç onun işleyişinin suretidir.

"Malikül-Mülk" (mülkün Sahibi) kelimesi ise 212 eder. Birlik ve üretim alanı olan çift yapılı diyalektik süreci hatırlatır.

İkinci Remiz:

Birinci remiz, varlığın muktezasını yani maddi neden ve illetini etraflıca anlattıktan sonra bu 2. Remiz, dai yani fail ve yapan olarak Allah'ı açıklıyor. Şöyle ki:

Burada iki grup anahtar kelimeler var: *a) Faaliyet, hareket, lezzet, cemal ve kemal.. b) Şefkat, muhabbet, şevk, sevinç, lezzet ve memnuniyet…*

Bu iki grup kelimelerden birinci grup, materyalist Avrupa'ya diyor ki; sizler varlığı katı, kaba, anlamsız, isteksiz, karanlık bir kütle olarak görüyorsunuz. Hâlbuki gerçekte sayısız güzel sonuçları ile beraber, bu görünen haliyle dahi kâinat ve varlık, bir faaliyettir, bir harekettir, arzulu bir coşkudur; lezzet alma ve olgunlaşmadır.

Sizler bu değerleri, birey ve toplumsal yapınızın asla vazgeçilmez ilkeleri yaptığınız halde, bunları bilimlerinizde ve felsefenizde yok sayıyorsunuz. Demek sizler ya kendi kendinizle çelişiyorsunuz veya insanlığı aldatıyorsunuz. İkinci grup kelimeler de diyor ki: Siz ey Avrupalılar, kendinizi tanrı yerine koyduğunuzdan kâinatın ruhu ve bilinci olan bu değerleri özellikle şefkat ve muhabbeti kâinatta inkâr ediyorsunuz. Bencil nefsinizde bu mücevherler olmayınca sanıyorsunuz ki, bunlar varlık ve kâinatta da yoktur.

Hâlbuki bütün insanlığın bütün çağlarda kabul ettiği üzere, kâinattaki bu sonsuz faaliyet, değişim ve dönüşüm, sonsuz bir şefkat ve rahmetin, sonsuz hikmetlerle kendini yaşamasıdır. Haliyle o sonsuz olduğundan onun kendini yaşaması da sonsuz olacaktır.

Ey materyalist Avrupa, sizler aşk ve sevgiyi tanrı yapıyorsunuz. Sonra bunların varlığını, kâinatın ruhu ve elektriği olduklarını inkâr ediyorsunuz. Kâinat hakkındaki bu sonsuz inkârdan sonra, bencilleşmekle içinizdeki o sevgi ve aşk parıltısını dahi söndürüyorsunuz.

Bu İkinci Remizde iki ayrı soru zihne geliyor.

1) Sizin bu ifadeleriniz Antropoformizme benziyor. Bu ise ilkel bir inanıştır, diye söylenebilir. 2) Kâinat ve evren sadece Allah'ın sonsuz aşk ve sevgisinin coşkusu ise, benlik ve bilinç sahibi diğer varlıklara haksızlık olmaz mı? diye sorulabilir.

İşte Üstad, birinci soruyu burada ve İkinci Makamın mukaddimesinde şöyle cevaplıyor:

Allah'ın bu muhabbet, aşk, lezzet ve şefkati, Onun sonsuz kudsiyetine (aşkınlığına) ve istiğna-i zatisine (yetkinliğine) uygun bir şekildedir. Ayrıca bu gibi ifadeler, birer mecaz ve teşbihtirler; hatırlatma ve tefekkür vesileleridirler.

Çünkü insan ölümlü ve fani ise de, insandaki bütün olumlu nitelikler, Allah'ın sonsuz varlığının birer numunesidirler. İnsanoğlu bu emanet numunelerle, dil hazinesinden birer kelime ile o hakikatlere işaret koyup ebediyet ve sonsuzluk yolunu buluyor. Hulasa bu terminoloji, bu kayıtlı ve şartlı tarzda ilkel bir inancın ifadesi değiller. Tam aksine felsefeye muhalif olarak Allah'ın canlı, yetkin sıfatlarını insanın özü ve dili üzerinden ifade etmektir. Dinî terminoloji, bu konuda dahi mucizedir, diye göstermektir. Çünkü dinin bu terminolojisini beğenmeyen ve felsefelerine güvenen bilim adamları, bu sonsuz varlığa ya sağır, dilsiz ve bilinçsiz tabiat ismini veriyorlar. Veya sofestai (nihilist) olup varlıkta bilinç, gerçeklik ve güzellik yoktur, diyorlar. Veya Allah'ı "Bilinçsiz, iradesiz, yapmak zorunda olan bir ilke" diye kabul etmişler. Metinde geçen mucib-i bizzat deyimi, *zorunlu olarak yaratan* demektir.

İkinci soruya da şöyle cevap veriyor: *Eşyanın üç yönü ve üç benliği var:*

1) Kendilerine bakar. 2) Sistemdeki diğer varlıklara ve canlılara özellikle bilinç sahibi olanlara bakar. 3) Varlıkların gerçek sahibi olan Allah'a bakar. Allah ise, sonsuz olduğundan asıl amaç bu son boyuttur. Fakat eşyanın birbirine ve kendi şahsi boyutlarına bakan yönleri, fayda ve hikmetleri de bir gerçektir.

"Evet, bütün canlılarda faaliyette olan hayatın sayılamayacak ve kuşatılamayacak kadar gayeleri vardır. Bunlardan sadece biri o canlıya bakar. Canı veren ve besleyen Allah'a bakan gayeler ise, Allah'ın nihayetsiz malikiyeti kadar çoktur. Demek yaratılma boyutunda büyüğün küçük üzerine böbürlenmesi gerçek olamaz. Çünkü Allah'a bakan gayeler yönüyle ikisi de birdir. Ve bu ikinci grup gayeler nazara alınsa, gerçekte abesiyet ve anlamsızlık bulunmaz. Abesiyet ve anlamsızlık ancak, gururlu, bencil insanın bakış açısında bulunur ki; o her şeyin kendi faydasına ve hevesine yönelik olduğunu iddia eder. Sanır ki, ona bakan boyuttan başka o canlıda hiçbir amaç yoktur. Evet, yeryüzünün sırtına serilmiş bu ziyafet, insan nev'i için bir ikramdır, bir ödüldür. Fakat eğer yeryüzünü Allah için yönetebilirse ve yaptıklarıyla o ikrama layık olduğunu gösterebilirse!. Evet, bu ikram ve bu ödül sadece insanın nefsi ve istifadesi için değildir." (Arabî Mesnevi'den)

Evet, eğer vahdetül-vücud düşüncesi esas olursa yukarıdaki bu sorunun haklı bir yönü ortaya çıkar. Fakat Allah'ın sonsuz birliğiyle beraber, bireylerin, türlerin diğer değişik varlıkların bilinçli özel ve özerk yapıları da bir gerçektir. Demek kâinatta çok boyutluluk, çok gerçeklilik esastır; farklı açılardan bakmak ve değerlendirmek doğru bir yaklaşımdır.

Bu Üçüncü Remiz ile kâinatın bilmem kaç milyar ışık yılı mesafesinde adeta sonsuz galaksi, güneş ve uyduları içermesi yani kâinatın son derece büyük olması meselesi de çözülmüş olur. Çünkü Allah ve Allah'ın esması sonsuz olduğundan onların yansıması ve somut biçimleri de elbette bir derece sonsuz gibi olacak. Yani Cenab-ı Hakk sonsuz bir şekilde kendini yaşıyor. Münezzeh ve mukaddes bir tarzda sonsuz lezzet alıyor ve memnuniyet hissediyor.

Ayrıca her bir dağ, her bir gezegen, her bir güneş ve galaksinin de birer bilinçli ve özel özerk kişiliği var; onlara müekkel olan melekler tarafından temsil ediliyorlar. Dolayısıyla dinin çözümleri ve izahları sadece dünya ve yer küre içindir, denilemez.

Bununla beraber, biz henüz güneş sistemimizi dahi tam tanımıyoruz. En yakınımızdaki kürelerin kimyevî, jeomanyetik ve sibernetik dengelerinin formüllerini bilmiyoruz. Fakat her varlığın bir fonksiyonu, bir faydası ve çok yönlerden güzellikleri vardır, diyebiliriz.

Üçüncü Remiz:

İşte genel bir kanun ile ve bugünkü Fiziğin, Biyolojinin ve Psikolojinin son tespitleri ile diyebiliriz ki; kâinatta yokluk ve eksi bir durum yoktur; yaradılış sadece sonsuz bir varlığın biçim ve durum değiştirmesidir. Kudretten ve somut varlıktan, ilme ve soyut varlığa geçiştir. Bir yönden varlıktan çıkmak gibi görünen bir durumdur; fakat onlarca yönden başka şekillerde varlık kazanmaktır.

Bu 3. Remizde Avrupa bilim ve felsefesine iki acı hatırlatma var:

a) Onlar entropiye tabi olan enerji açısından *"Hiçbir şey yoktan var edilmiyor. Ve hiçbir varlık yok edilemez"* diyorlar. Buna rağmen varlıkların özü ve ruhu olan ilim ve irade (yazılım ve süreç kazanımları) açısından neden hiçbir şey yoktan var edilemez ve yok olmaz, demiyorlar? diye sormak gerektir. Böyle bir sorunun cevabı olarak "Sadece materyalizmin körlüğünden böyle şaşırdılar. Ve insanlığı şaşırtıyorlar" denilebilir.

b) İkinci hatırlatma ise şu ifade ile geçiyor: *"Eğer ehl-i dalâlet ise; kendi elemiyle beraber, bütün mevcudatın helâketiyle ve fenâsiyle ve zahirî idamlarıyla; eğer o varlık zîruh (ruh sahibi) ise o ruhlunun âlâmlariyle müteellim olur. Yâni onun küfrü, onun dünyasına adem (yokluk) doldurur, onun başına boşaltır; daha Cehennem'e gitmeden Cehennem'e gider."*

Bu ifadenin açıklaması şudur: *"Ey materyalistler! Sizin gittiğiniz yolda hiçbir değer, hiçbir güzellik, hiçbir fayda olmadığı gibi, sizin yolunuz sonsuz bir yokluk ve cehennemdir. Demek bu yola bilimsel yol, gerçeklik yolu, ideal buluş denilemediği gibi; etik açısından da mutlak kötülük, karanlık ve karamsarlık yolu olduğundan bu yolun sahiplerine normal insan bile denilemez.*

Ve eğer sizler dinî değerlerle bilim ve felsefî birikiminizi değerlendiremezseniz, insan olarak yaşayamayacağınız gibi; hayvan olarak da yaşayamazsınız. Demek herkesin küçük gördüğü çıkarcılık ve hedonizm gibi en alt değerler bile elinize geçemez.

Ayrıca sizin bilimsel alan dediğiniz ortam ve içindeki varlıklar Allah'ın birer isminin somut yansımalarıdır. Siz bu değerleri kaynağından ve sonsuz tükenmez yapılarından koparmakla bir nevi gasıp ve hırsız sayılıyorsunuz. Halbuki kâinat gasp edilecek ve hırsızlanacak bir mal değildir; sonsuz manalar taşıyan kitaplardır; sonsuz değerlerle dolu bir devlettir; burada kaos, anarşizm ve başıboşluk olamaz."

Dördüncü Remiz:

Sizin yokluk, ölüm, çirkin ve anlamsız yapı dediğiniz şeyler, aslında varlıkların İlahî bir bakanlığın organizasyonundan başka bir bakanlığın emri altına geçmesidir. Bir manayı ifade ettikten sonra başka manaları gösterime geçen sinema sahneleridir. Son derece şahane bir akış içinde büyük bir padişahın güzelliklerini yaşaması için bir resmigeçittir.

Burada Üçüncü Remizden dolaylı olarak anlıyoruz ki; dinsiz insan, ailevî ve sosyal dokuyu muhafaza edemeyeceği gibi; kendi sağlığını da koruyamaz. Hele mana ve değerlere dayalı olan bilim ve felsefe adamı ise hiç olamaz.

Dördüncü Remizden de dolaylı olarak anlıyoruz ki; dinsiz ve değersiz insan, devleti, eğitimi çeşitlilik demek olan serbest ticareti de tanımaz. Varlığın kategorilerini ve yükselişini kabul etmez; renk ve akıl körü bir aptal olarak yaşar. Hâlbuki kâinat ve bütün varlıklar, insana yücelerden gönderilen manalı mektuplardır. Onun biricik görevi ve hedefi, bunları doğru okumakla yücelmek olmalı.

Beşinci Remiz:
Bu remzin iki nüktesi var. Birinci Nükte, insanın, yokluğu, kötülüğü, eksi dereceleri nasıl yenebileceğini, sonsuz bir şekilde ebedî bir hayatı ve mutluluğu nasıl elde edebileceğini gösteriyor..

İkinci nükte ise*"Ben dindarca yaşarsam nefsime hiçbir şey kalmaz?"* gibi bir korkuya cevaben *"Varlığın ve dünyanın ve hayatın bir boyutu da nefse bakar."* der. *"İnsan, ebedî ve sonsuz olan ile geçici olanı birbirine karıştırmamalı!"* diye hatırlatıyor. Aşağıda metni okuyabilirsiniz.

"Birinci Nükte: *Madem Cenab-ı Hak var, her şey var; madem Cenab-ı Vâcibü'l-Vücûd'a intisap var, her şey için bütün eşya var. Çünkü: Vâcibü'l-Vücûd'a nispetle her bir mevcûd, bütün mevcudata, vahdet (birlik) sırrıyla bir irtibat peyda eder. Demek; Vâcibü'l-Vücûd'a intisabını bilen veya intisabı bilinen her bir mevcut, sırr-ı vahdetle, Vâcibü'l-Vücûd'a mensub bütün mevcudatla münasebetdar olur. Demek her bir şey, o intisap noktasında hadsiz envâr-ı vücuda (varlık ışıklarına) mazhar olabilir. Firaklar, zevaller (yokluk ve ayrılışlar,) o noktada yoktur. Bir an-ı seyyale (geçici bir an) yaşamak, hadsiz envâr-ı vücuda medardır. Eğer o intisap olmazsa ve bilinmezse, hadsiz firaklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü o halde alâkadar olabileceği her bir mevcuda karşı bir firakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek kendi şahsî vücûduna, hadsiz ademler ve firaklar (yokluklar ve ayrılışlar) yüklenir. Bir milyon sene vücudda kalsa da (intisapsız); evvelki noktasındaki o intisâbdaki bir an yaşamak kadar olamaz. Onun için ehl-i hakikat demişler ki: "Bir an-ı seyyale vücûd-u münevver (aydınlanmış varlık) milyon sene bir vücûd-u ebtere (kesik ve karanlık varlığa) müreccahtır;*

üstündür..” Yani: “Vücûd-u Vâcib’e nispet ile bir an vücûd, nisbetsiz (bağlantısız) milyon sene bir vücuda müreccahtır.”

Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik (gerçek bilgeler) demişler: “Envâr-ı vücûd ise Vâcibü’l-Vücûd’u tanımakladır.” Yani: “O halde kâinat, envâr-ı vücûd içinde olarak melâike ve ruhaniyat ve zîşuurlar (bilinçli dosyalar) ile dolu görünür. Eğer onsuz olsa adem zulümatları (yokluk karanlıkları) firak ve zeval elemleri (acıları) her bir mevcûdu ihâta eder. Dünya, o adamın nazarında boş ve hali bir vahşetgâh suretinde görünür.” Evet, nasıl ki bir ağaç meyvelerinin her birisi, ağacın başındaki bütün meyvelere karşı birer nispeti var ve o nisbetle birer kardeşi, arkadaşı mevcut olduğundan, onların adedince arızî vücutları vardır. Ne vakit o meyve ağacın başından kesilse, her bir meyveye karşı bir firak ve zeval hâsıl olur. Her bir meyve onun için madûm hükmündedir. Haricî bir zulmet-i adem (maddi bir yokluk karanlığı) ona hâsıl oluyor. Öyle de: Kudret-i Ehad-i Samed’e intisâb noktasında herşey için bütün eşya var. Eğer intisap olmazsa, her şey için eşyâ adedince haricî ademler (somut yokluklar) var. İşte şu remizden, imanın azamet-i envarına bak ve dalâletin dehşetli zulümâtını gör. Demek iman, şu remizde beyan edilen hakikat-ı âliye-i nefsü’l-emriyenin ünvanıdır ve iman ile ondan istifade edebilir. Eğer iman olmazsa nasıl ki; kör, sağır, dilsiz, akılsız adama her şey madûmdur; öyle de imansıza her şey madumdur, zulümatlıdır.”

“İman, hakikat-i nefsül-emriyenin bir ifadesidir.” *sözünün açılımı şudur:*

“Kâinatta sonsuz bir şekilde varlık, bilinç, güzellik, birlik, hayat ve saadet var. Eğer insan bunlara inansa, o güzel gerçekler onun dünyasına, onun ruh ve kalp yazılımına, onun ilişkide olduğu her şeye yansır. O da bunlarla gerçekten mutlu bir şekilde yaşar.. Çünkü bu kavramların varlığı gerçek olduğu gibi; iman ile insana yansımaları ile de gerçekten var oluyorlar. Fransız feylesoflarının en derin gidenleri bile “Varlık, ruh, kişilik ve insanın benliği varlıkların ve olayların insan aynasında yansımasıdır.” demişler. Yani insanın gerçek özü, et ve beden değildir; âlemin insan bilincine yansımasıdır, demişler.

“Hakikat-i nefsül-emriye” işin özünde gerçekten var olan şey demektir. Evet, iman, kaynağı itibarı ile de, mahiyet olarak da, insana yansıması olarak da hakikat-i nefsül-emriyedir.

Mesela sonsuzluğu anlamış bir imanlı, en tehlikeli ve trajik bir duruma karşı dahi “Allah’ım sen kâmil-i mutlaksın; senin sistemin de mükemmeldir. Dolayısıyla ben olmasam da benim yapacağım güzellikleri sen yaratırsın; eğer hak etmişsem veya fazlından, beni daha sonra o güzelliklere sahip kılarsın.” der.

“İkinci Nükte: *Dünyanın ve eşyanın üç tane yüzü var.*

Birinci Yüzü: *Esma-i İlâhîyyeye bakar, onların ayineleridir. Bu yüze zeval ve firak ve adem giremez; belki tazelenmek ve teceddüd var.*

İkinci Yüzü: *Âhirete bakar, âlem-i bekaya nazar eder, onun tarlası hükmündedir. Bu yüzde baki semereler ve meyveler yetiştirmek var; bekaya hizmet eder, fâni şeyleri baki hükmüne getirir. Bu yüzde dahi mevt ve zeval değil, belki hayat ve beka cilveleri var.*

Üçüncü Yüzü: *Fânilere, yani bizlere bakar ki; fânilerin ve ehl-i hevesatın maşukası (sevgilisi) ve ehl-i şuurun (bilinç sahiplerinin) ticaretgâhı ve vazifedarların (sorumluların) meydan-ı imtihanlarıdır. İşte bu üçüncü yüzündeki fenâ ve zeval, mevt ve ademin (ölüm ve yokluğun) acılarına ve yaralarına merhem için, o üçüncü yüzün iç yüzündeki beka (ebedilik) ve hayat cilveleri var."*

***

İkinci Makam:

Bir giriş (mukaddime) ve beş işarettir. Mukaddime iki (kısa) bölümdür.

Birinci bölüm, "Gerek dinî bakış açısı için olsun, gerek bilimsel bakış açısı için olsun, kâinatta ve varlıktaki olan biten durumların kanuniyetini yani düzenliliğini, soyutluğunu ve sonsuzluğunu bilmek ve görmek gerekir" diye dört somut kanunun dörder misalini veriyor:

Birincisi: Ambalajlama ve ambalaj değiştirme kanunu..

Mesela: *Hâlık-ı Rahîm, bir kuşun tüylü libasını hangi kanunla değiştiriyor, tazelendiriyor; o Sâni-i Hakîm aynı kanunla, her sene Küre-i Arz'ın libasını tecdid eder. Hem o aynı kanunla, her asırda dünyanın şeklini tebdil eder. Hem aynı kanunla, kıyamet vaktinde kâinatın suretini tağyir edip değiştirir.*

İkincisi: Çekim ve döndürme kanunu..

Hem hangi kanunla zerreyi, mevlevî gibi tahrik ederse; aynı kanunla Küre-i Arz'ı meczup ve semaa kalkan mevlevî gibi döndürüyor ve o kanun ile âlemleri böyle çeviriyor.. Ve manzume-i şemsiyeyi gezdiriyor...

Üçüncüsü: Tamir ve tazeleme kanunu..

Hem hangi kanunla senin bedenindeki hüceyratın zerrelerini tazelendiriyor, tamir ve tahlil ediyorsa, aynı kanunla senin bağını her sene tecdid eder ve her mevsimde çok defa tazelendirir. Aynı kanunla, zemin yüzünü her bahar mevsiminde tecdid eder, taze bir peçe üstüne çeker.

Dördüncü: Organize etme ve diriltme kanunu.

Hem O Sâni-i Kadir, hangi kanun-u hikmetle bir sineği ihya eder; aynı kanunla şu önümüzdeki çınar ağacını her baharda ihya eder ve o kanunla Küre-i Arz'ı yine o baharda ihya eder ve aynı kanunla Haşirde mahlûkatı da ihya eder.

Beşinci kanun ise bu dört kanundan önce tek bir örnek ile verildi. Böylelikle Üstad, 4+1 kanununun numunesini sunmuş oluyor. İşte o birinci kanun:

"Bir çiçek bu görünür varlıktan gider; fakat arkasına binler varlık çeşitleri bırakarak gider."
İşte bu durum her şeyde geçerli olan bir kanundur.

İkinci Mebhasta ve İkinci Mebhasın devamı olan Beş İşarette her şeyin 20–30 yönden nasıl binlerce vücud çeşitlerini arkasında bıraktığı, gayet tafsilatlı, güçlü ve akıcı bir üslup ile anlatılıyor. O kadar güzel anlatılıyor ki; ayrıca bir izah ve açıklamaya gerek kalmıyor.

Biz burada bu 24. Mektubun ilme, felsefeye ve ilmin usulüne (epistemolojiye) bakan noktalarının açıklamalarına son veriyoruz. Fakat bu Mektubun iki önemli zeyli (eki) var. Dua bahsi ve Hz. Muhammed'in Allah'ın sevgilisi olma konusu.. Evet, eğer dikkatle bu iki ek okunsa görülecektir ki; bunlar ilim, epistemoloji ve felsefî manası itibarıyla bu Mektuba ek olmuşlardır. İşte:

Birinci Zeyl: Dua Bahsi

Bu zeyl yani ek, özü itibari ile bize der ki: Kâinat, özellikle canlılar, özellikle insanlık âlemi, anlamsız, kaba, duygusuz, isteksiz, içine kapanmış karanlık bir âlem değildir. Başta insan olmak üzere her şey sonsuz bir istek ve aşk ile kemale, olmaya, manaya ve var olmaya koşuyor; maddi manevi varlığını devam ettirmek için adeta titriyor.

Fizik ve Astronomi ilimleri, ilk patlamadan bugüne gelinceye kadar varlığın bu somut sıcak ve renkli dualarını artık dünya büyüklüğünde olan gözlerle görüyor. Biyoloji canlıların özellikle dölleme durumlarındaki bu sevimli dualarını belgeliyor. Din bu dua yani aşk ve istek gerçeğini binlerce Peygamber ve evliyada gözlemliyor.

Eğer "Bediüzzaman, bu birinci eki neden böyle bir üslupla değil de, din dersi gibi anlatmış?" dersen cevap şudur: *Onun birinci amacı imanı kurtarmak idi. İkinci amacı da toplumu ihya ve irşat edip materyalizmin yaralarını tedavi etmekti. Onun için ilmî yönü, 3. ve 4. sırada, ancak bağlantılar ile anlaşılabilecek şekilde anlattı.*

Böyle bir soru ve cevap, Hz. Muhammed'in Allah'ın sevgilisi olma bahsi için de geçerlidir. Şöyle ki:

İkinci Zeyl: Sanat, Güzellik ve Sevgi Bahsi

Bu ekte özetle beş temel kavram anlatılır. O temel değerlerle kâinatın ve varlığın anlamsız, ruhsuz olmadığını, son derece bilinçli ve güzel bir sistem olduğunu gösteriyor:

1) Kemal ve güzellik
2) Sevgi ve güzellik
3) Sanat ve güzellik
4) Sanat ve sevgi
5) Ahlak ve güzellik

Bu iki kutuplu beş temel değerin manası şudur:

a) Başta Allah olmak üzere kâinat son derece mükemmel ve güzeldir.

b) Dolayısıyla Allah varlıkları gayet güzel olarak en zirve bir şekilde sever.

c) Kâinatla ilişkisi, bilinç, ruh, aşk ve sevgi demek olan sanatkârın sanatıyla ilgilenmesidir.

Bunun sonucu olarak sonsuz âlemler, çok büyük insanlar, sayısız güzellik gülleri ve binler âşık bülbüller yetişmiştir. Bu âlemlerin zirvesinde olarak dünya ve cennet var olduğu gibi o bülbüllerin en büyüğü de Hz. Muhammed'dir.

Hz. Muhammed'in büyüklüğü ve zirve oluşu da son paragrafta beş kelime ile vurgulanıyor.

1) Her sahada gerçekleri anlatan bir üstad-ı küll oluşu,
2) En güzel ahlakta olması,
3) Tek başına bütün dünyaya meydan okuduğu halde gayet güven ve rahat bir halde ömrünü tamamlaması,
4) Kur'an gibi mucizeli bir eseri ortaya koyması,
5) Allah'ın sanatını en gür ve en açık bir sada ile bütün kainata ilan etmesi; o sada ile kara ve denizi çınlatması..

İlk dört konuyu burada açmak haddimiz değil; ayrıca her dört konu için de onlarca cilt kitap yazılmıştır. Fakat son görevin ispatı ve açıklaması için düşündüm, bu manayı tam yansıtacak bir rivayet ve siret kaydı bulamadım.

Gerçi Cevşen'de kapalı da olsa bu görevin icra edilişinin yüze yakın numunesi var. Fakat daha sonra bu evrensel görevin asıl yeri Kur'an olmalı, diye düşündüm. Numune olarak Ra'd suresine bakmak istedim. Karşıma Nahl suresinin ilk sayfası çıktı. Kâinatın hem sanat hem bilinç hem fayda hem güzellik yönlerini anlatmada gayet açık ve kolay bir üsluba sahip bu ilk sayfayı okudum. Yalnız bu sayfa tek başına bu gayemiz için yeter, diye karar verdim. İşte size bu ilk sayfanın tefsiri..

Evet, varlıkta ve hayatta gerçekliğin sanat ve güzelliğin var olduğunu ispat edip göstermek peygamberlerin en birinci görevidir. Bakın, Hz. İsa bu asli görevi şöyle anlatmıştır: *"Kimse şüphelenmesin, diye benim krallığım uhrevidir; ben bu şekilde yaşamakla yani dünyayı ve faydacılığı terk etmekle gerçekliğin ve güzelliğin şahidiyim..*" (Yuhanna İncili)

Demek: Eğer sevgi varsa, sanat görünüyorsa, ilahî inayet demek olan yasalar ve mucize kabul ediliyorsa; gerçekliği arama durumu varsa, güzel ahlak ve etik davranış uygulanıyorsa, bilim, bilim olabilir, felsefe insanları aydınlatabilir..

Şimdi, bilim ve felsefenin en birinci konusu olan *gerçeklik*, *güzellik*, *sorumluluk*, *gelişme* ve *faydalanma* ilkelerini anlatan, gösteren ve yaşatan Kur'anın 14 ayetinin tefsirine geçiyoruz:

[Bütün varlığı ve hayatı sanat olarak gören ve bütün hayatı sanat olarak yaşayan Hz. Muhammed, Allah'ın sanat, inayet ve ilgisini ve varlığın başıboş, karanlık ve kaos olmadığını Kur'anın sadasıyla şöyle seslendiriyor: Nahl, 16/1–14]

1. Ayet: "Allah'ın düzen ve kanun tarzında varlığı ve hayatı idare etmesi, özel olarak ilgilenmediğine ve onları sanat olarak yaratmadığına delil değildir. Özellikle, varlığın ve hayatın değerini inkâr eden, birliği ve bilinci bozan şirk ve büyük günahların olması durumunda müdahale eder." manasında birinci ayetin açık meali şöyle diyor:

"Allah'ın özel emri olan azap emri ve uyarı metinleri geldi. Bir an önce gerçekleşsin diye acele etmeyin. O bölücülük, bilinçsizlik ve maddilik demek olan şirkten çok münezzeh ve çok yücedir."

2. Ayet: *"Mesela: O her zaman özel emri demek olan ruh ve vahyi meleklerle kullarından istediğine indirir ki, Allah'ın ben ve bilincinden başka hiçbir şeye bağlanmasınlar. Onun yasalarını çiğnemekten sakınsınlar."*

3. Ayet: *"Allah, ruh ve vahiy gibi özel emirleri yanında, gökleri (metafiziği) ve yeri (fiziği) yasal ve düzenli olarak, yani belirli sabit bir realite ile yaratandır."*

[Fakat bu sabit yasalar ve somut realiteler Onun ortağı değiller. Çünkü Onun sonsuz birlik ve bilinç manasına gelen yetkinliği ortak edinmekten çok yücedir.]

4. Ayet: *"Allah'ın bu özel ve düzenli iki çeşit icraatı yanında üçüncü bir kategori olarak insanı bir spermden yaratmıştır. Ama bir de bakıyorsun Allah'a meydan okuyan açık bir düşman kesilmiştir."*

[Yani insanın yaradılışı kanunidir. Fakat hayat ve faaliyeti serbesttir. Bu da sonsuz varlık ve yaradılış sisteminin bir gereğidir.]

5. Ayet: *"Serapa nimet olan hayvanları da Allah yaratmıştır. Onlarla ısınıyorsunuz; sizin için onlarda başka nice faydalar var. Ve onlardan yiyorsunuz."*

[Bu üç nimet çeşidi genel olarak her zaman geçerli ise de, hayvan hayatının üç dönemini anlatıyor: İlk dönem ki onlar petrol ve gaz oldular. İkinci dönem ki özellikle kırsal kesimde hayvancılığın bin bir faydasını anlatır. Bu dönemde hayvan adeta hayatın her şeyi demektir. Nitekim faydalar manasına gelen "menafi" kelimesinin sayısal değeri 241'dir. Bu da dolar ve lira kelimelerinin sayısal değeri ile eşittir.

Üçüncü dönem ki, şehircilik ve modern hayat dönemidir. Bu dönemde her şeyleriyle nimet olan hayvanlardan sadece yemek ile istifade ediliyor. Demek eğer böyle bir yoruma gidilmezse ayetin belagati görünmez… İki kelime boşta kalır.]

6. Ayet: *"Ayrıca sizler, hayvanları akşam eve getirirken ve sabah onları kıra bırakırken son derece güzel bir manzara seyredersiniz.."*

[Bu modern çağda da bu güzellik ve terapi kanununun bir numunesini, insanların sabahleyin işe gidişlerinde ve akşamleyin rahatlamak için eve dönüşlerinde ve trafiğin düzenli akışlarında gözlemliyoruz. Trafik diyorum; çünkü bugün için arabalar, yine hayvan enerjisine (petrole)

bağlıdırlar. Ayetin sabah çıkışını serbestlik ve akşam dönüşüne rahatlık manasına gelen "serahat ve iraha" kelimelerini seçmesi de ilginçtir.]

7. Ayet: *"Ayrıca bu hayvanlar, sizin çok meşakkatlerle ancak varabileceğiniz memleketlere bütün ağırlık ve yüklerinizi taşıyorlar. Hiç şüphesiz; Allah son derece özel şefkat ve özel rahmet sahibidir."*

[Yani Allah size özel olarak acımış, bu araçları emrinize vermiş. Artık siz de bu hayvanlara şefkat edin, acıyın; çok ağır yükler yüklemeyin. Bu son asırda da milyonlar yıl önceden hayvan fosil enerjisini size taşıyan tabiata acıyın, onu israf etmeyin, onu kirletmeyin.]

8. Ayet: *"Atları da, katırları da, eşekleri de o yaratmıştır. Ki; onlara binesiniz. Ve size süs olsunlar. Ayrıca Allah, sizin henüz bilmediğiniz şeyleri de daima yaratıyor*."

[Katır, at ile eşeğin ortak yavrusu olduğundan "katırlar" kelimesi ortada anlatılmıştır. Ayrıca at, Arap devletlerini, eşek Fars devletlerini, katır ise Arap ve İran kültürünün bir melezi olan Türk devletlerini remzen hatırlatıyor. Melezlik de bilinçli bir yaratmadır, tesadüfî değildir, diye hatırlatıyor. İlginçtir ki; atlar kelimesinin sayısal değeri 671'dir. Katırlar kelimesinin sayısal değeri 1071'dir. Eşekler kelimesinin de sayısal değeri 295'tir. Evet, Araplar miladi olarak bu tarihte İslamiyet devletinin yükünü taşımaya başladıkları gibi; Türkler de bu tarihte İslam devletinin yükünün altına girdiler. İranlılar ise Hicri 290'lı yıllarından itibaren Abbasi devletinin yükünü paylaştılar. Fakat Araplar ve Türkler kadar cihanşümul olamadılar.]

9. Ayet: *"Bir yola, bir hedef ve projeye yönelmek de, ondan vazgeçmek de Allah'a aittir. O isteseydi, hepinizi her işte başarılı kılardı. Fakat imtihan gereği, çeşitlilik ve renklilik murat etmiştir. Bu ise Onun özel iradesini ve sanatını gösterir; tesadüfî karışık bir durum değildir."*

10. Ayet: *"O özel bir şekilde size gökten su indirmiş; onun bir kısmı içilir; bir kısmından da bitki ve ağaç olur; onunla hayvanlarınızı otlatırsınız."*

[Bu ayette; işarî ve çağrışım metoduyla su deyiminden vahiy diye anlayabiliyoruz. İnsanın bitkisel, hayvanî ve insanî beyin katmanlarını da anlayabiliyoruz. Ayrıca şehircilik, ziraatçılık ve hayvancılık mesleklerini de görebiliyoruz.]

11. Ayet: *"Allah o su ile ekini, zeytini, hurmaları ve üzümleri yeşertir. Ve başka nice meyveleri de… Bunda düşünen bir toplum için büyük bir belge ve ayet vardır."*

[Ve bu vahiy suyu ile başta Orta Doğu'da ekine dayalı olan imparatorlukları yarattığı gibi, zeytine dayalı olan dindar Roma ve Bizans'ı ve hurmaya dayalı olan Arap imparatorluklarını ve üzüme dayalı olan Türk imparatorluklarını yaratmıştır. Demek Biyolojik âlem güzel ve sanatlı olduğu gibi, sosyolojik âlem de öyledir.]

12. Ayet: *"Size gece ve gündüzü de birer hizmetçi etmiştir. Güneşi ve ayı da size hizmetçi etmiştir."*

[Yani bütün zıtlar, sizin faydanızadır. Varlık zıtların simetrik yapısından doğan bir sanat tablosudur. Evet, gece ve gündüzün farklılıkları, değişim ve döngüleri, sonsuz faydalar içeriyor. Ay ve güneş de büyüklükleri, uzaklıkları ve enerjileri ile açıkça gösteriyor ki, bunlar insanın emrine verilmiş iki hizmetçidir.]

"Fakat yıldızlar Allah'ın özel emriyle düzendeler. Bunların hepsi insan için değildir. İşte eğer insan düşünürse ve bu zıtların imtihan için olduğunu anlayıp kazanmak üzere riski yenebilirse bunlar içinde sonsuz belgeler ve ayetleri görebilir."

[Tefekkür, gerçeği araştırmak demektir. Akıl ise zıtların sistemini bilip kazançlı tarafı seçebilmektir.]

13. Ayet: *"Sizin için yeryüzünde ektiği nice şeylerin renkleri farklıdır. Bunda zikir eden bir toplum için önemli bir belge vardır."*

[Bu 13. ayet kelimeleriyle biyolojik ve sosyolojik kalite ve sanat kanununu bize bildiriyor. Çünkü yerde yarattıkları denmeyip de tohum olarak ektiği ifadesi, tohumların mutasyonu ile olan renklerin değişikliği, biyolojik yapılara ve bu yapıların çeşitliliğine ve nasıl gittikçe kalite kazandıklarına dikkatimizi çekiyor. Bunda zikir eden, yani mesaj alan, bilgi üreten, biyolojik yasaları sosyolojiye uyarlayan bir toplum için önemli bir ayet ve belge vardır.]

[Bu 11, 12 ve 13. ayetlerde sırası ile kalite ve kazanç sürecine işaret vardır: Önce fikir ve düşünce; sonra riski yenip başta iman olmak üzere gerçeği kazanma (akıllı olma;) sonra ibadet, zikir ve bilgiye geçmek.. Daha sonra şükür makamında hayatı yaşamak ki bu gelen 14. ayette bu şükrün en lezzetli ve ideal şekli sunuluyor.]

14. Ayet: *"Yalnız Allah'tır denizi emrinize veren. Ki ondan taze et yiyesiniz. Onun mücevherleri ile süslenesiniz. Ondan suyu yararak giden gemileri göresiniz. O gemilerle Allah'ın ekstra bir ihsanı olan ticaretin kâr ve gelirini isteyesiniz. Ve en sonunda sizden umulan memnuniyet demek olan şükür vazifesini yerine getiresiniz."*

[Bu ayetin mana denizi çok geniştir; hepsini kuşatamıyorum. Fakat sağlık açısından beş önemli şarta açıkça işaret ettiğini görebiliyoruz; şöyle ki:

1) Deniz ve sağlıklı çevrede yaşamak..
2) Deniz yiyecekleri ile beslenmek..
3) Güzel ve bakımlı giysi ile moral bulmak..
4) Seyahat, özellikle deniz seyahati ile hava değişikliği..
5) Sağlıklı bir kazanç elde edip kaygı ve endişeyi silmek.

Demek dünya ve tabiatın belirli kanunlarla yönetilmesi, özel ilgi, ruh, mana ve estetik demek olan sanat eseri olmasına aykırı değildir.

Bahaeddin Sağlam

(Sanat, İlim ve Epistemoloji Olarak)
24. Mektubun Şerh ve İzahı Üzerine

Rafet KALYONCU:

Risale-i Nur'la ilgili olumlu anlamda her çalışma, kuşkusuz takdire şayandır. Ancak, bir eserin şerh yazısı, şerh'e muhtaç olmamalı. "Epistemoloji" kelimesinin ne anlama geldiğini acaba genel okuyucu kitlesinin yüzde kaçı bilir? Yazı içinde geçen ve sıradan Risale okuyucularının bile manasını rahatlıkla bileceği; adem, elem, vahdet gibi kelimelerin yanlarına parantez açarak (yokluk, acı, birlik) açıklaması yapma ihtiyacı duyulduğuna göre söz konusu "Epistemoloji" kelimesinin yanına Türkçe karşılığı verilmeliydi. Aynı husus yazıda geçen "Antropoformizm" gibi daha başka kelimeler için de söz konusudur.

Ayrıca yazıda dikkatten kaçan bazı maddi hatalar bulunmaktadır. Örnek olarak; Nahl Suresi 13. ayet mealinde geçen "zikir" kelimesi ile sanırım "tezekkür" kastedilmek istenmiştir ama zikir kelimesi aynı karşılığı vermemektedir. Dolayısıyla bu ayet için verilen meal ayetin doğru anlamını yansıtmamaktadır.

Bununla birlikte, ayet meallerinin yanında köşeli parantez içinde verilen zorlama yorumların bilimsel geçerliliği tartışılır. Üzüme dayalı Türk imparatorluğu hangisidir doğrusu merak konusu.. Türk devletlerinin Arap ve Fars kültürünün bir melezi olduğu genellemesi ise sanırım maksadı, aşan kuru bir iddiadır.

Diğer önemli bir hata; "…Başta Allah olmak üzere kâinat son derece mükemmel ve güzeldir." ifadesinde, güzellik ve mükemmellik noktasında; Allah ile kâinatı birlikte kategorize etmek itikadi açıdan ne derece uygundur?

Netice olarak; özgün düşüncelere ve kişisel felsefelere elbette saygı duyulur. Ancak, konu başlığı "24. Mektubun Şerh ve İzahı" ise o çerçevede kalınmalı ve kişisel felsefe ve düşünceler ayrı bir çalışma konusu olmalıydı. Aksi takdirde, 24. Mektubun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak şerh ve izah yerine; kafaları karıştıran ve zihinlerde pek çok soru işareti oluşturan, karmaşık bir sonuç ortaya çıkar ki; herhalde ne sayın makale sahibinin ve ne de Risale Akademi'nin böyle bir amacı olmasa gerektir.

RAFET KALYONCU KARDEŞ'E CEVAP:

Rafet Kalyoncu kardeşimin alaka ve dikkatli okumasından dolayı teşekkür ederiz. Fakat eleştirileri için kısa beş not yazmak gerekiyor; şöyle ki;

1) Biz dindarlar, maalesef "kendin pişir, kendin ye!" sözünü yaşar gibi, kendimiz söyler, kendimiz oynarız. Bizim gibi düşünmeyenlere hitap etme yolunu asla düşünmeyiz.

İşte böyle bir eksiklikten kaçmak için; bu şerh ve izah yazısındaki yöntemimiz, Osmanlıca bilmeyen Nur talebelerine Üstad'ın 24. Mektubdaki fikir akışını göstermek yanında; Risale-i

Nur'un bir dinsizi ikna yönünü esas almak olmuştur. Dinden uzak böyle insanlar ise, modern kültürü aldıklarından onlara göre epistemoloji kelimesini açıklamak ayıp sayılır. Fakat aynı nesil, hatta Müslümanların çoğu da, elem ve vahdet gibi kelimeleri ıstılah manaları ile bilmiyorlar. Ve internete baktığınızda epistemoloji için sağlıklı bir mana çıktığı halde, vahdet için siyasi birlik veya askeri birlik gibi manalar çıkar. Nitekim bizim neslimiz Avrupa dillerinden sağlıklı tercüme yapabildiği halde Osmanlıcadan sağlıklı bir sadeleştirme yapamıyor.

2) Antropomorfizm kelimesi paragraf içinde yeteri kadar açıklanmıştır. Bu açıklama, Rafet kardeşin dikkatinden neden kaçtı; bilemiyorum..

3) Rafet kardeş, Osmanlıcadaki kullanımı esas aldığından zikir ve tezekkür konusunda yanlış değerlendirme yapıyor. Kelime meali ile ayetin maksut manasını birbirine karıştırıyor. Ayrıca söz konusu fark Arapçada yoktur. Çünkü mana birdir. Biri isim-mastardır; birisi de hal manasını bildiren mastardır. Kur'anda zikir kelimesi daima mesaj, değer ve önemli şeyleri hatırlama manasında geçmiştir. Bugün kullandığımız şekilde esma-i İlahiyeyi lâfzen tekrar manasında asla kullanılmamıştır.

4) Rafet kardeş Allah'ı bilinmez, ötede meçhul bir varlık olarak tasavvur ettiğinden kâinatı da şeytanların oyun alanı hissettiğinden, kâinat ve Allah ilişkisini sağlıklı ve ehl-i irfana yakışır bir tarzda bilmiyor. Hâlbuki kâinat Allah'ın kemalatının, esma ve sıfatlarının müşahhas halidir. (Her ne ise bu terim çok izah ister.) Hemen hatırlatalım; yazıda siyak ve sibak göz önünde bulundurulursa, yazıdan sizin anladığınız gibi eksik bir mana çıkmaz.

5) Başta İlber Ortaylı gibi gerçek araştırmacılar "Türk kültürü, İran ve Arap kültürünün bir karışımıdır." diyorlar. Ayet de ona işaret ediyor. Bu bir eksiklik değildir. Mesela; Amerika, Avrupa karışımıdır. Ama Avrupa'yı geçtiği gibi; Müslüman Türkler ve Osmanlılar bu iki geleneği en mükemmel şekle getirdiler, demektir.

Hulasa: Rafet kardeş, kendi anlayış eksikliğini idrak etmeli; elinin yetişmediği şeye ekşi dememeli. Gerçekten üzüldüm.. Çünkü izah isteyen bir metin ile sözlük isteyen bir metni birbirinden ayırt edememiştir. Avrupa felsefesine cevap olan bir metnin ilmi tahlilini, kafa karıştıran kuru bir felsefe sanmıştır.

Maalesef bugün birçokları Risale-i Nuru ilmen tahlil edeceğine o güzelim metinleri bir zikir olarak okuyorlar. Zamanında bazılarının Buhari'yi zikir niyetine okudukları gibi..

Bahaeddin Sağlam

Rafet KALYONCU:

Eskiler "üslûb-u beyân ayniyle insandır" demişler. Akl-ı selim sahibi fazıl kişiler fikirleri hedef alır, sözlerinden herkes nasiplenir; nefs-i emmaresine esir olan cahil kişiler ise şahısları hedef alır sözlerinden ne kendilerine ve ne de gayrıya bir fayda dokunmaz. Kabil-i hitap olmadığı her kelimesinden belli olan saldırgan kişileri bu mübarek ayda muhatap almayıp, "Bilhassa oruçlu iken çirkin konuşmayınız. Birisi size sataşırsa 'ben oruçluyum' deyiniz" emr-i Nebeviye riayet ederek, sadede gelmek gerekirse..

Değerli Bahaeddin Bey, öncelikle "24. Mektubun Şerh ve İzahı" başlıklı yazınızla ilgili eleştirilerime cevap verme nezaketini gösterdiğiniz için teşekkür ederim. Cevaplarınızla ilgili bazı hususları izninizle dikkatlerinize sunmak isterim:

1) Sizin niyetiniz "Osmanlıca bilmeyen Nur talebelerini ve dinden uzak bazı kesimleri" muhatap almak olsa bile bu niyetiniz okurlarınızca na-malumdur.

2) Takdir edersiniz ki; umuma açık bir sitede; Risale-i Nur'u şerh ve izah amaçlı bir yazıda, bu amaca uygun bir dil kullanılması şayan-ı tercihtir. Bu bağlamda, yazının içeriğinde yer alan "epistemoloji, antropomorfizm, entropiye, hedonizm" gibi kelimeler; ileri sürüldüğünün aksine modern kültürü alan kişilerce de kullanılmayan, kısacası Türkçemizde yazı ve konuşma diline yerleşmemiş olan, sadece terminolojik değeri olan kelimelerdir. Fizik ilmiyle iştigal edenler dışında 'entropiye' kelimesini bilenlere rastlanmayacağı gibi, anılan diğer kelimelerin anlamlarını da ancak felsefe ile uğraşanlar bilirler. Bunun aksini iddia etmek toplumu tanımamaktır. 'Antropomorfizm' kelimesinin parantez içinde izahını ise göremedim. Diğer yandan ifade edildiği gibi; Osmanlıca bilmeyen Nur talebeleri için birçok kelimenin yanında Türkçe karşılığı verilirken, daha zor olan bazı kelimeler için bu yapılmamıştır.

3) O Ayet mealindeki "zikir eden toplum" ifadesi gramatik olarak doğru olabilir; ancak, buradaki maksat ayetin birinci yarısında açıklanan "zirai nimetlerin" üzerinde düşünen, tefekkür ve tezekkür eden, onlardan ders alan bir toplum için büyük bir ibret ve mucize vardır, manası anlaşılmalıdır. Malum-u âliniz mealler birebir tercüme olmamalı kaynak dilde murat edilen manayı hedef dile doğruya en yakın bir şekilde aktarmalıdır. Sizin kendi ilminizle "Bunda zikir eden bir toplum için önemli bir belge vardır" cümlesinden anladığınız ve idrak ettiğiniz mana ile Arapça bilmeyen sıradan muhatabın algıladığı mananın aynı olması mümkün değildir. Sizin ilminizin doğruluğunu tartışmak haddimize düşmez; önemli olan bu cümleden okuyan ne anlamaktadır. Özellikle "zikir eden toplum" ve "önemli belge" terimlerinin Türkçede ifade ettiği manaların, ayetin maksadını ifade etmeye yeterli olup olmadığı hususudur. Esasen Meallerde sıkça karşılaşılan bu durum tamamen ana dil sorunudur ve başka bir bahistir.

4) Sayın Sağlam, bendeniz için "… Allah'ı bilinmez, ötede meçhul bir varlık olarak tasavvur ettiğinden kâinatı da şeytanların oyun alanı hissettiğinden, kâinat ve Allah ilişkisini sağlıklı ve ehl-i irfana yakışır bir tarzda bilmiyor." buyurmuşsunuz. Doğrusu siyasilerin niyet okuma dedikleri konu bu olsa gerek. Elhamdülillah bizler müslümanız ve de böyle bir itikat bozukluğundan uzağız. Cenab-ı Hak'ın; Rabbül-âlemin olduğu, hâşâ! Meçhul değil, mutlak varlık sahibi olduğu, kâinatın Sanii olduğu iman ve itikadımızdır ki; sizin yazınızda "…Başta Allah

olmak üzere kâinat son derece mükemmel ve güzeldir." ifadesi içimize sinmemiş ve Sani ile masnuu bir kefede ikisi de güzeldir anlamına gelen bir tanımlamanın doğru olmadığına dikkat çekmek istemişizdir. Evet, mutlak güzellik Allah'a mahsustur. Kâinat ise onun sanat eseri olduğu için Sanii'nin güzelliğini yansıtmaktadır. Bilmem anlatabildim mi?

5) Zikrettiğiniz tarihçinin sözleri hakikati tebdil edemez. İslamiyetle birlikte Arap ve Fars kültürünün Türk kültürü üzerinde etkisi doğrudur. Esasen coğrafi olarak irtibat halinde olan bütün kültürler az çok birbirini etkilemiştir. Ancak, katır'ın Türk kültüründe önemli bir yeri yoktur. Bilindiği gibi katır dağlık yörelerin yük hayvanıdır. Türklerin nakil aracı atlardır. Arapların deve olduğu gibi.. Türk kültürünü Orta Asya kültürü temsil eder. Orada atın, sadece binek aracı olmadığı, eti ve sütü için de yaygın olarak beslendiği görülür. Türkler, Anadolu'ya katır sırtında değil at üzerinde gelmişlerdir ve atla özdeşleşmişlerdir. Osmanlı tarihini, en iyi şekilde anlatan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi okunursa Padişahların ve Vezirlerin alıp verdiği en değerli hediyelerin iyi cins atlar olduğu, katır'ın ise daha ziyade bugünkü Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Kuzey Irak Bölgelerinde yer alan eyaletlerde kaim beylik ve hanlıklarda nakil aracı olarak kullanıldığının ifade edildiği görülür.

6) Üzüme dayalı Türk İmparatorluğunu ise tarih kaydetmiyor. Türklerin temel iki ürünü vardır tarlada buğday, mer'ada koyun. Hatta Türkçede "buğdayla koyun, gerisi oyun" özdeyişi meşhurdur. Anadolu'da üzüm kültürü yani bağcılık, Türklerin değil; Rumların ve Ermenilerin, şarapçılık da dâhil olmak üzere geleneksel uğraş alanıdır.

Değerli Bahaeddin Sağlam Bey, konusu Risale-i Nur olduğu için yazınızı ciddiye aldım ve düşüncelerimi ifade etmek istedim. Takdir çok değerli Risale Akademi okuyucularınındır. Amacım şahsınızı eleştirmek değildir. Benim için her insan hususan her Müslüman ve hassaten her Nur talebesi saygıya değerdir. Sürç-ü lisan sizleri incitecek bir kelime sarf etmiş isek affola. Bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diler; bu mübarek günlerde dualarınızı beklerim. Selam ve saygılarımla..

Bahaeddin Sağlam:

"Türk-İslam kültürünü Orta Doğuda yaşamış bütün medeniyetlerin bir güzel meyvesi olarak değil de; sadece göçebe Orta Asya adetlerine indirmek, hem bu necip Türk milletine, hem onların komşu ve akrabaları olan diğer milletlere büyük bir hakaret olduğu gibi;
gerçekle ilgisi olmayan büyük bir yalan da olur. Ve emperyalistlerin ekmeğine yağ sürmek sayılır..

Ayrıca işari mana dahi olsa, ayette benzetme yönü ve nedeni melezlik ve coğrafyadır. At-katır meselesi değildir. Mesele padişah-vezir meselesi de değildir. Nitekim Kur'an hiçbir zaman hiçbir toplumu ırk bazında söz konusu etmemiştir.."

Ve Kur'an birçok surede kâinatı Allahın rahmaniyeti diye gösteriyor. O şöyle buyuruyor: *"İster Allah (soyut) deyin, ister Rahman (somut) deyin fark etmez. Başta soyutluk (mücerretlik) ve somutluk (müşahhaslık) olmak üzere bütün güzel isimler (nitelikler) O'nundur."* (17/110)

Fakat maalesef bizim neslimiz meal ile maksut manayı ayırt edecek bilgilerden mahrum olduğundan şimdi Rafet kardeşim çıkıp bunlar zorlamadır, diyecek ve Kur'anın öngördüğü bir Allaha inanacağına felsefenin akli ölçülerine uyan bir tanrıya bağlanacaktır. Dedim ya, bu konu uzun izah ister. Makam kaldırmaz. [Hemen söyleyelim sizin o yanlış anlamanız, imani hassasiyetinizden kaynaklanıyor. Yoksa metinden öyle eksik bir mana çıkmaz.]

Tahmin derim Rafet kardeşim büyük bir devlet memurudur. Kendisi entropi gibi kelimelerin manasını bilmiyorsa ve gayret edip interneti tıklamıyorsa, beni değil de aldıkları eğitim programlarını kınasın..

Birinci cevabımda "parantez içi" yerine "paragraf içi" olacak; sehivden dolayı özür dilerim.. Diğer ithamlar ve iddialar şahsi kaldığından cevap vermeyi uygun görmüyorum. Cenab-ı Hakk, hepimizi kendi kendimizle çelişmeden kurtarsın..

Rafet KALYONCU:

Değerli kardeşim, üzülerek, yanıldığınızı ifade etmek durumundayım. Türklerin İslamiyeti kabulu Orta Asyada olmuştur. Orta Asya büyük bir medeniyet merkezidir. Şahsen gezip görme fırsatı bulduğum o diyarları, sizlerin de yerinde görmenizi ve Buhara şehrine gidip, Kasr-ı Arifan köyünde Muhammed Bahaeddin Şah-i Nakşibendi K.S. Hazretlerini ziyaret etmenizi; sonra Semerkant şehrinde İmam Maturidi ve İmam Buhariyi ziyaret etmenizi; sonra da Uluğbey rasathanesini ibretle temaşa etmenizi; oradan Taşkent şehrine geçip, Ali Şir Nevayi'nin Sirac-ül-Müslimin, Tarih-ül-Enbiya ve Mahbub-ül-Kulub fil-Ahlak gibi eserlerine bir göz atmanızı; oradan daha kuzeye Türkistan şehrine uzanıp, gönderdiği Horasan Erenleriyle, Anadolu'nun İslamlaşmasında en büyük bir paya sahip olan Hoca Ahmed Yesevi'nin Divan-ı Hikmetine nazar etmekle, nefsi değil hakkı savunmanın ne olduğunu idrak ederek; böylece belki "göçebe adetleri ve yalan" ithamınızı geri alıp tavzih etmenizi temenni ederim..

"Emperyalistlerin ekmeğine yağ sürmek" ifadesiyle ilgili açıklama: Bilindiği gibi İngilizler Türklere "Araplar sizi arkadan vurdu" Araplara da "Türkler Müslümanlıktan çıktı" tarzında; Ruslar ise Türkiye'de "Orta Asya Türkleri Şamanist göçebe barbar topluluklardır, Orta Asyada da "Türkiye'deki Türkler melezleşip Türklükten çıktı, Amerikan emperyalizminin hizmetçisi oldular" tarzında propaganda yaparak, aradaki bağları koparıp sömürgeciliği sürdürmüşlerdir.. Oysa Anadolu'yu Müslüman Kürt aşiret beylerinin de desteğiyle fetheden Sultan Alparslan, Horasandan gelen Mevlana gibi o Medeniyette yetişmişti. İbn-i Sina, Farabi gibi dehaları ve padişahlarca İstanbula davet edilen ve Osmanlıyı Osmanlı yapan pek çok şair, sanatkâr ve ilim adamını saymaya bile gerek yok. Bunların yanında birçok cami, medrese, kervansaray, rasathane gibi sanat eseri yapılar, Orta Asya Müslüman Türk Medeniyetinin kanıtıdır. Tüm bunları Bahaeddin Bey gibi münevver bir kişinin göz ardı etmesini hayretle karşılıyorum.

Ahmet Sağlam: Kur'anî bir üslupla yazılmış Yirmi Dördüncü Mektup seküler bir kafayla şerh edilemez, edilmemeli. Bu şerh denemesi, şerh nasıl olmamalının cevabı olabilir. Öncelikle Risale-i Nur'un şerhinin nasıl yapılacağının kriterleri belirlenmeli ki, bu tür ibretlik yan-

lışlara düşülmesin. Yazar iyi niyetlidir. Fakat abdest bozulunca, namaz da bozulur, niyetin tesiri yoktur.

AHMED SAĞLAM KARDEŞİM İÇİN..

"Sekülerizm nedir, bilmeyen; hissiyat ile üslup sanatını birbirinden temyiz edemeyen; kendi kendine müftü kesilen; dinde hassas, muhakeme-i ilmiyede bi-behre bir kardeşime nasıl cevap vereceğimi bilemedim.. Varsın, onun dediği gibi olsun, dedim.. Selam ve hürmetlerimle"

RAFET KALYONCU KARDEŞİM İÇİN..

"1000-1400 yıllarındaki Orta Asya medeniyet birikimi, İran-İslam medeniyetinin sayılır. Nitekim başta İbn Sina olmak üzere o günkü bütün âlimlerin isimleri de, konuştukları ve yazdıkları dil de, Farsça ve Arapçadır. Ve Rafet kardeşin isimlerini saydığı zatlar da çoğunlukla seyit ve sahabe torunlarıdır.

Buna rağmen işi ırk bazına indirip övünmek, Hükümetimizin F-16 uçaklarının kaportasıyla övünmesi gibi bir şey oluyor. Gerçekten dar ve hissi düşünmek, işi ırk bazına indirmek, dine de, medeniyete de, insanlığa da büyük bir hakarettir.

Medeniyet tarihçisi Toynbee'nin "Gelmiş-geçmiş en ideal medeniyet Osmanlı medeniyetidir." dediği Osmanlı zihniyetine ve ümmet anlayışına bir darbe olur.." Selam ve saygılarımla..

Risale-i Nur ve Tarikat

İnsanlığın en birinci özelliği, kendine bir nokta-i istinad ve nokta-i istimdat arayıp bulmaya çalışmasıdır. Yani karanlık ve belirsiz gibi görünen varlıkların ve olayların manevi saldırısına karşı sırtını dayayacak bir kuvvet ve arzularını gerçekleştirecek bir alan bulması gerekir. Bu iki noktayı elde eden ne korkar, ne de istek ve arzularım gerçekleşmedi, diye üzülür. Kur'an bu mertebeye erişenlere evliyaullah (Allah'a yakın kişiler) tabirini kullanır.[23] İnsanın velisi ona en yakın kişi demektir.

Evet, sonsuz bir kudret ve rahmetin ifadesi olan Allah'a ve ahirete iman, ancak gerçek bir nokta-i istinad ve nokta-i istimdat olabilir. Bütün insanlar bilerek veya bilmeyerek bu saadeti arıyor. Ve bu arayışta üç farklı yol kullanılmıştır.

a) Akıl ve nazarî ilim ile gerçeği arayıp bulduktan sonra o gerçeğe dayanıp, ondan medet almak isteyen felsefe yoludur.

b) Kalp ve hiss ile varlığın metafizik boyutunu görüp o boyuttaki gerçeğe dayanıp sükûnet bulan tasavvuf yoludur.

Eskiden kalp ve akıl yolları yani felsefe ve tasavvuf şimdiki gibi tamamıyla ayrışmamıştı. Felsefe kelimesi sofya (hikmet ve ilim) kelimesinden ve seven manasına gelen filo kelimesinden türemiştir. Feylesof, hikmet ve ilim aşığı demektir. Tasavvuf kelimesi de Yunanca bir kelime olan bu sofyadan Araplaştırılmış bir kalıptır. Eskiden bütün sofiler, aynı zamanda bilge ve hakîm kişilerdi.

c) Üçüncü yol, peygamberlik yoludur. Peygamberlikte bilgi kaynağı kalp akıl ve diğer bütün duygular kendi emrinde çalışan insanın kapsamlı ruhudur. Yani peygamberlik yolunda, akıl ve kalp hayatı da vardır. Fakat ruh gerçeği görmede ve algılamada onlardan binlerce kat daha geniş ve daha net bir yelpazeye sahiptir. Yani sadece ilim ve sezgi ile değil de, adeta bütün varlığın ve olayların bir kopyası, bilgi-işlem tarzında peygamberin ruhuna tecelli etmesidir. Ve onunla uygulanmasıdır. Az ilerde bu yolları bir miktar daha açıklayacağız.

Şimdi sadede dönüyoruz; konumuz da şudur: B. Said Nursi kendisinin de fiilen içinde olduğu felsefe ve tasavvuf yolunu neden yeterli görmedi de bütün enerjisini, Peygamberin en geniş mirası olan Kur'ana verdi? gibi bir sorunun cevabı şu beş maddedir:

1) *"Eskiden dalalet cehaletten gelirdi. Buna karşı ahlakı düzgün zatlar o dalaletin hakkından rahatlıkla gelirlerdi. Şimdi ise dalalet, fenden ve ilimden geliyor, ona karşı gerçek fen ve ilim kitabı olan Kur'an mucizeliğiyle ancak gelinebilir."* (5. Mektup)

[23] Bakara, 62; Maide, 69; Yunus, 62

"Evet, Cenab-ı Hakkın sonsuz ilim ve hikmeti tecessüm etmiş, kâinat olmuş. Sonra bu mücessem ilim ve hikmet Kur'an-ı Hakîm olarak ilan edilmiştir. İşte beşeriyetin bütün ulum ve fenleri bu iki kitabı anlamak içindir." (20. Mektup, 2. Makam)

2) *"Eskiden kalp yoluyla metafizik açılım sağlayıp gerçeği görmek, 40 günden ta 40 seneye kadar sürebilirdi. Şimdiki insanlar bu uzun sürece dayanamazlar. Hâlbuki Kur'anın ilmine ve mucizeliğine dayanan Risale-i Nur 40 dakika içinde insanı gerçekliğe ve imanın gerçekliğine ulaştırıyor. İşte kırk dakikayı bırakıp 40 seneye gitmek akıl işi değildir."* (5. Mektup)

"Risale-i Nur kalbin yaralarını tedavi ettiği gibi, heyet-i İslamiye (İslam toplumunun) yaralarını da tedavi eder. Aynı zamanda ilim peşinde koştuğu halde yolunu şaşıran ehl-i ilme de rehberdir." (5. Mektup)

"Buna mukabil tasavvuf (eğer gerçek bir iman ve amel varsa) sadece kalbin hastalıklarına şifa olabilir." (5. Mektup)

3) *"Tarikat yolunda Cenab-ı Hakkın sonsuz tecellisi direkt olarak görünmez. Şeyhin kalp aynasının yansıtabildiği kadar tecelli gerçeklik görünür. Evi ve bahçesi[24] karanlıkta olan insan ancak o ayna kadar aydınlanabilir. Peygamberlik ise, direkt olarak Allah'ın o sonsuz nurunu görür. Sonra, kalbinden ve hayattan ona pencereler açar, daimi olarak onun büyüklüğünü hem görür; hem ona göre istifadesi büyük olur."* (31. Söz)

4) *"Tarikat çoğunlukla insanı bir isme mazhar eder. O da dar bir kapasitede.. Peygamberlik ise, insanı bütün isimlere en geniş mertebede mazhar eder."* (31. Söz)

"Ehl-i keşif, manevi şuhutlarına dayanarak iman hakikatlerinin özünü görürler. İmanlarını kurtarırlar. Fakat nasıl rüyanın üç şıkkı var. Keşfin de üç şekli var. Dolayısıyla keşif, yüzde yüz bir delil olmayabilir. Keşif sahih de olsa tevili mümkün olabilir. Fakat Kur'anın ilmî mucizeliğine dayanan Risale-i Nur, insanı ehl-i keşif mertebesine çıkarmadan, bizzat ilim içinde hakikati gözlere de gösterir ve inkâr edilmez bir halde hakikati insanın eline koyar." (18. Mektup ve Kastamonu Lahikası)

5) Üç çeşit velayet var. Birincisi, ehl-i tarikatın seyr u sülûk ile gittiği ve elde ettiği ilahî yakınlık tarzında gerçekleşir. Bu da imanî konularda kişinin şüphelerinin olmaması ve normal farzlarını ve ibadetlerini yerine getirmesi şartına bağlıdır. Bu uzun yolda insan ilerleyince çile ve riyazet sonucu bir derece normal biyolojik şartlar dışına çıkar. Haliyle bu yolda birçok keşif ve kerametlere mazhar olur.

İkinci çeşit velayet orta velayettir. Yani hem ruhen hem ilmen Allah'a yaklaşmaktır. Ki Risale-i Nurun nihai hedefi budur. Fakat bu yol umum için zordur. Onun için Üstad burada bu velayet, Risale-i Nurun yoludur, demiyor. Nurcular için veraset-i nübüvvet velayetini tavsiye ediyor, o da şudur:

[24] Bedeni ve hayatı..

Üçüncü velayet velayet-i kübradır ki; Sahabe yoludur. Yani Sahabe gibi Peygamberin izinde Kur'ana muhatap olarak Allah'ın tecellilerini, dinî bilgilerin gerçekliğini görüp yaşamaktır. Bunun yanında Sahabe içinde İmam Ali gibi ruhanî veliler de olduğu gibi; Risale-i Nur cemaati içinde de böyle fertler olabilir. Fakat bu asıl hedef değildir. Asıl hedef bu asrın dinsizliğine karşı koyabilmektir. Asıl hizmet, imanı kurtarmaktır. (5. Mektup) Bediüzzaman bu mesele üzerinde çok duruyor. Emirdağ 2'de: *"On iki tarikat ehli, kendi birikimlerini basamak yapıp bu konuya yönelmeleri gerekir"* diyor.

Evet, ehl-i tarikat bu görevini tam yapmadığından ve Nur Cemaatinin çoğunluğu Risale-i Nurun Kur'andan yansıttığı mucizelikleri ilmen anlamadıkları için maalesef bugün ilim dünyası, üniversite âlemi, sosyal hayatın etkin tabakaları dinden habersizdirler. Bu konu o kadar çok önemlidir ki; Bediüzzaman Emirdağ Lahikasında bana mehdiyet ve bütün dünyanın yönetimi dahi verilse *"Ben imanı kurtarma vazifesi dışına çıkamam. Hatta beklenilen mehdi dahi gelse, dünya siyasetini başkalara bırakmak zorunda kalacaktır. Bütün gücünü bu vazifeye harcayacaktır."* diyor. Maalesef şimdiki Müslüman cemaatlerin hedefi dünyayı siyaseten ıslah olduğundan bu önemli uyarıları işitemiyorlar.

Bu meselenin önemini şöyle açıklayabiliriz:

"Müslümanlar içinde tarikat olabilir. Fakat onların da İmam-ı Rabbani gibi, tek hedefi imana hizmet olmalı." (5. Mektup)

"Eğer ehl-i tasavvuf, ispirtizmacılar gibi işi sürekli olarak metafizik noktalara çekerlerse bu bir sapıklık olur." (Emirdağ, 2) Evet, bütün semavî dinler sadece ruhanî giden, sosyal ve kişisel hayatta belirli semavî bir din ardınca gitmeyenleri, putperestler ile eşit tutmuşlardır.

Evet, Nurculuk bir tarikat olmadığı gibi; sade bir cemaat organizasyonu da değildir. Nurculuk Kur'anın ilmî mucizeliklerini anlayıp muhtaçlara ulaştırmaktır. Burada önemli olan keyfiyettir. Keyfiyet yani nitelik olursa az çok kişi hesabı yapılmaz.

Bediüzzaman, şahsını büyük görüp gelenlere asla kapısını açmadı. Fakat Risale-i Nur hakikatleri için gelenlere kapıyı sonuna kadar açık tuttu. Hâlbuki tarikatta şahsın büyüklüğü vazgeçilmez bir kaynaktır.

Risale-i Nurun hiçbir mektubunda Bediüzzaman'ın tarikat dersini verdiğine dair en ufak bir işaret yoktur. Tam aksine *"Tarikat keşfe ve dolayısıyla hayale dayanır. Risale-i Nur yolu ise ilim ve hakikate dayanır. Ben şeyh ve sofu değilim"* gibi ifadeler var.

Risale-i Nur Cemaati diye bir kavram Risale-i Nur'da yoktur. Risale-i Nur talebeliği kavramı vardır. Bu da iman ve ilim hizmeti demektir. Bunun için de çok adam gerekmez. Her şehre ve her mahalleye bilen bir kişi yeterlidir. Maalesef bugün için cemaatler ticaret, rant ve fakir fukaraya yardım toplamaktan başka bir iş yapmıyorlar. Hâlbuki özünde din, iktidara gelmek için değildir. Sosyal alanda dünyevî iktidarları doğru yolda tutmak içindir. Birey olarak da ebediyeti kazanmak içindir.

Bazıları ilimlerde iman olmaz. İlimler genelde dinsizliğe yarıyor gibi bir kanaat ortaya koyabilirler. Fakat onların ilim dediği sadece bazı laboratuar verileridir. Kur'an bu müspet verileri aynen kabul eder; onlar içinde sonsuz İlahî bilinci, ilim ve iradeyi gözlere de gösterir. Evet, Kur'anın nazarında yasal ve düzenli yapılardaki mucizelik, inayet ve bilinçli sanat, olağanüstü durumlardaki mucizelikten daha önemlidir. Ve daha çok gerçekliğin varlığına delildir.

Hulasa: İnsanın hakikati arayış yolculuğunda tarikat çile önerir. Çile, kırk günden ta kırk yıla kadar riyazet yapıp, insanın en büyük engeli olan nefsi öldürmektir. Kur'an yolu nefsi ve onun soyut bir hali olan ben ve bilinci öldürmez. Onu arındırır, dünyayı dini gerçekliklerin yaşandığı bir tarla, bir pazar yapar.

Bediüzzaman, Kur'andan ve Peygamberden aldığı derse binaen nefsi arındırmak için çile ve riyazeti değil de Kur'anın ve dinin mucizeliklerini kullanır. Adeta her bir mucizelik nüktesi o kaba katı nefsi arındıran, temizleyen bir ışık olur. Evet, Kur'an *"Kim nefsini öldürürse o kurtulur"* demiyor. *"Kim nefsini arındırırsa o kurtulur"* diyor. (Şems suresi)

Nitekim kâfirler, Allah'a isyan ederler. Fakat Kur'an onlara *(Wema entüm bi-mu'cizin) "Siz Allah'ı aciz bırakamazsınız"* derken, insan nefsinin mucize bilgilerle ve ilahî yasaları yaşamakla arınabileceğine işaret ediyor. Çünkü hayat ve varlık bir nehir gibidir, tükenmez ve tıkanmaz bir şekilde akar. Bu akıntının çok önemli yasa ve kuralları vardır. Şeriat denince bu nehir demektir. Yoksa sadece bu nehrin akıntısının bir kısım kuralları demek olan fıkıh değildir. Din denince de bütün hayat nehri ve düzeni anlaşılır. Din kutsal düzen demektir, keşif ve keramet demek değildir.

Osmanlıcada ve Risale-i Nur'da şeriat dinin tümü demektir. Mesela Üstad 29. Söz'de: *Şeriat dilinde ruhanî varlıklara melek ve cinler denilir*, diyor. Ve Ahmet Mithat Efendi insanın biyolojik bedeninin elementlerden oluşması şeriat dilinde *"topraktan yaratıldı"* şeklinde ifade ediliyor, diyor. Kur'an Allah'ın müşahhas tecellilerinin ifadesi olan Rahmaniyet sıfatı Kur'anı insana öğretmiştir, diye söylüyor. 55. sure *"Er-Rahman allemel Kur'an"* diyor.

Kur'an kâinatın tercümesidir. Kâinat demek Allah'ın isimlerinin somut yansımaları olan bütün ilimler demektir. Kur'an bu somut tecelliyi Rahmaniyet ile ifade ediyor. Onun için konusu vahiy olan 19. surede 16 sefer Rahman ismini zikrediyor. Demek vahiy bütün bu kâinattan süzülmüş bir şuur ve ilmî kanunlardır. Tasavvuf ise, Rahim ismine mazhariyet demek olan kişisel keşif ve keramet yoludur; tasavvuf muhterem bir zatın kalbi kadar gördüğü perdeli gerçeklerdir. Onun için bir şeyh *"Benim rabbim"* derken, bütün kâinatın keşif ve bilinci demek olan vahye mazhar bir peygamber *"Rabbul-âlemin"* der. 30. Surenin 30. ayeti bizi şöyle uyarıyor:

"Bütün gücünle orta yol olan dine yönel. Bu orta yol olan din, Allah'ın insanları onun üzerine yarattığı fıtrattır. Allah'ın bu yasal yaratmasında değişiklik olmaz. En değerli ve faydalı yol budur. Fakat insanların çoğu ilimden mahrumdurlar. Dolayısıyla ya maddeci veya ruhanî oluyorlar."

"İslamda tasavvuf yoksa tasavvuf nereden topluma girdi?" gibi bir sorunun cevabı şudur:

Kur'an ve Hz. Peygamberin açtığı bu dengeli ve geniş cadde ancak üç yüz yıl devam etti. Başka kültürler İslam toplumuna girince Müslümanlar Kur'anın manasını kaybettiler. İşte bu kayıptan ve Abbasi dönemindeki ilmî ve sosyal refahtan dolayı insanlar dünyaya ve maddeye çok daldılar. Binbir Gece Masalları bu dönemi anlatan tarihî bir belgedir. İşte bu katılığa karşı sofi ekoller gelişti. Müslümanları bir daha mana ve takvaya yönlendirdiler. Ayrıca Moğol istilasının da verdiği sosyal çöküntüye karşı Müslümanların manevi liderlere ihtiyacı arttı.

Sonra bu manevi yapılar Osmanlıyı 500 sene götürdü. Fakat nasıl Abbasi Devleti maneviyat eksikliğinden yıkıldıysa, Osmanlı Devleti de ilimsizlikten yıkıldı. Hâlbuki Müslümanlar eğer Kur'anın fıtrat dediği gerçeği anlasalardı, belki bugün dünyanın hali daha değişik olurdu. Çünkü fıtrat demek yazılım, plan ve program demektir. Bu da ilim ve gelişme demektir.

Hulasa: Eğer insanlık bu dengeli ve orta yolda yürümezse, iki aşırı uç ortaya çıkar; katı bir materyalizm ve hayatın gerçekleriyle çatışan bir ruhanilik olur. İnsanlık da ya ölür veya fıtrata geri döner; dengesini bulur.

Sadece ruhanî bir hayat bugünkü sosyal ve ilmî yapılara cevap veremez. Mecburen din ve dünyayı ayırır. Ki bu ayrımda birçok gerçeklik kaybolur. Hayat ve varlık absürt olarak görünür. Böyle bir durumda ise ya kâfirler üstün gelir. Veya Müslümanlar kuvvet kullanarak iktidarı ellerine geçirirler. Ve dengeli bilimsel bir hayat sunamadıkları için dinsizlik her iki durumda da güç kazanır. Zaten Bediüzzaman'ın en çok çekindiği şey, işte böyle bir yanlış idi. Onun için o hiçbir siyaset ve devlet makamına hoş bakmadı. Meslek ve görev olarak sosyal hayatın binlerce bağıyla alakası olduğu halde..

Şimdiki tarikatlar artık tarikat değiller, cemaattirler. Nurcular da cemaattir, artık birleşsinler, gibi bir tavsiye de yanlış olur. Çünkü Nurculuk cemaat değildir. Nurculuk iman kurtarma hareketidir. Ayrıca Nurculukta baş ve lider şahsiyet gerekmez. Hâlbuki Üstadın Münazarat'ta ifade ettiği gibi; şeyhler birbirini inkâr ediyorlar. Zaten bir mürit benim şeyhim bütün şeyhlerden büyüktür, diğerleri neden ona uymuyor, inancını taşımazsa mürit olamaz.

Hulasa: İslam dünyası için sadece ruhanî esintiler yetmez. Bütün dinî gerçeklerin, bütün varlık ve hayat kategorilerinin mucizeliğini, bilimselliğini ve gerçekliğini gösteren bir hareket ve ekol gerekir.. Bu da ancak, bu asrı deccal asrına çeviren Batının fen ve felsefesiyle hesaplaşacak bir bilgi olmalı. Çok acıdır ki, Bediüzzaman 29. Mektubun 7. Kısmında bu ilmî stratejiyi anlattıktan sonra 9. Kısımda tarikatın savunmasına geçer. Fakat bu savunmamı yanlış anlamayın; zamanın ilcaatından (mecburiyetinden) ben bu savunmayı yapıyorum, diyor. Çünkü Cumhuriyet rejimi, tarikatları yasak etmişti. O ise bu milletin ecdadının bin sene bağlandığı bir hakikat yasak edilemez, diyordu. Ve bu 9. Kısımda tarikatların sağlıklı yürümesi için Dokuz Telvih yazmıştır.

Bu dizayndan işareten anlıyorum ki; Nur Cemaati 7. Kısımda anlatılan o ilmî hesaplaşmayı yapamayacaktır. İş yine ehl-i tarike kalacak ki; 9. Kısmın başında zamanın ilcaatından dolayı bunu yazıyorum, ifadesi bu remze işaret olabilir.

Bahaeddin Sağlam

Bilim ve İnanç

Bugünlerde çokça; özellikle değer verdiğim ve saygı duyduğum biri hukukçu ve profesör, diğeri ilahiyatçı ve doçent önemli iki zattan tekrarla işitiyoruz:

– Biz bilimi kabul ediyoruz; fen bilimlerini bilmeyen, dinî ilimleri öğrense de koyu bir cehalete mahkûm kalır, diyorlar. Ve bütün medya araçlarında yazıyorlar. Fakat bunların ve benzeri zatların bu tarz açıklamaları, üç önemli noktayı bize unutturmaması lazımdır.

1- Bu gibi zatlar, kendilerinin taklidvâri giden ilmî çalışmalarını aklamak için böyle demeçler verirken; ardında hemen ilave ediyorlar: Fakat bu bilimlerin dine ve Kur'ana aykırı olmamaları şartıyla… Zaten Kur'ana aykırı olan bilim, bilim olamaz, diyorlar.

İşte bakın; bu muhterem zatlar, bilimsel olmaktan ziyade siyasi demeçlere benzeyen bu gibi sözleriyle önemli birkaç zaaflarını gizlemiş oluyorlar:

a) Bilim ile dinî metinlerin çelişmediğini bilmediklerini dolaylı da olsa itiraf ediyorlar. Aslında içlerinden bilim ile din çelişiyor ve biz bu bilimi reddediyoruz; Kur'anı esas alıyoruz, diyorlar. Haliyle meal-i zahirisiyle.. Yani asla tevil ve tefsire girmeden..

b) Evet, bu zatlar bu davranışlarıyla Dinî Literatürün gerçek manalarını bilmediklerini, Kur'anı da avam gibi meal-i zahirisiyle anladıklarını ifşa etmiş oluyorlar. Çünkü bu zatlar, Biyolojiyi, Antropolojiyi, bilimsel Tarihi bilmediklerinden Kur'anın nazm-ı maanisini ve müfredatının maksud manalarını göremiyorlar. Dolayısıyla profesör oldukları halde Kur'an hakkındaki bilgileri, Kur'anı meal-i zahirisinden okuyan bir ilkokul öğrencisinin bilgi seviyesini geçemiyor.

c) Bu ve buna benzer demeçler veren ve sosyal konularda akademisyen olan zatların, normal bir lise seviyesinde bile fen ilimlerini bilmedikleri açığa çıkıyor. Ben bunların çoğunu tanıyorum; bu tespitimi belgeleyebilirim.

Evet, din ile bilimin farklı disiplinler olduğunu söyleyen eskiden de şimdi de muhakemeli bir kısım ehl-i ilim var olmuşlardır. Eskiden böyle bir çıkış, yeterli olabilirdi. Fakat bilimin her sahaya girdiği ve her şeye bir açıklama getirdiği bu çağda, Bediüzzaman'ın tabiri ile asr-ı maarif ve terakkide bu yöntem yetmez. Ayrıca bir çeşit sekülerizm olan bu yöntemin sadra şifa olmayacağı gayet açıktır. Aslında eskiden de bu yöntem yetmediğinden çoğunlukla Mu'tezili olan âlimler, çıkışı şu gelen üç sacayakta bulmuşlardır:

2- **a)** İnsanın başta din olmak üzere hayatı ve varlığı anlaması için; güçlü ve sağlıklı bir seviyede dil bilmesi; **b)** Asrının seviyesinde fen bilmesi; **c)** Bir de özgürce düşünebilmesi gerekir..

İşte bundan dolayıdır ki, İslam'ın ilk üç yüz yılında, bütün dilci ve gramercilerin ve bilim adamlarının çoğu Mutezileden çıkmışlardır. Hemen hatırlatalım ki; bu dinî ve ilmî alanda özgürce düşünmek, geçmiş büyük insanlara saygısızlık manasına gelmez. Çünkü insanoğlunu âdem yapan yalnızca bu üçlü sacayağıdır: Yani ilmî ve edebî kitap yazacak kadar dil.. Tıp

fakültesi amfisinde dersi dinleyebilecek kadar fen.. Ve Kur'anın *"aklınızı çalıştırın!"* olan tekrarlı emirlerini yerine getirecek kadar özgürce düşünmek.

3- Biz medeniyet, coğrafya, din ve genetik açıdan Avrupa'dan daha zengin olduğumuz halde; geri kalışımızın tek sebebi, eğitim sisteminde bu üçlü sacayağını kullanmayışımızdır. Bazı değerli insanlar bu büyülü üçlü formülün üçte birini gerçekleştirmişse de, bizde üçünü bir araya getiren hemen hemen hiç yok gibidir.

Evet, tarihte İslam âlemini gerileten tek şey, bu üçlü formülü esas alan Mu'tezileye karşı; taklidi ve düşünmemeyi doğuran ehl-i hadis ve ehl-i rivayetin soğuk taassupları olmuştur. Şimdi de bizi sefalet çukurunda tutan bu zihniyettir. Sonra Bediüzzaman geldi. *"Akıl (fen) ve nakil (dini metin) çatışırsa, akıl esas alınır; nakil yoruma tabi tutulur. Fakat o akıl, akıl olsa gerek.."* dedi. Numune olsun, diye birçok şey yazdı. Fakat şimdiki Nurcular; tahkik, dil ve ilim yerine taklidi ve meal-i zahiriyi; kitap yerine hatıraları esas aldıklarından İslam Dini önemli bir şansını yine yitirmiş oldu.

İki önemli hatırlatma:

1- Üstad Bediüzzaman'ın *"Fakat o akıl, akıl olsa gerek.."* sözünden maksadı, sıradan insanların veya art niyetli kişilerin aklı değil de yukarıda değindiğimiz; dilde, fende ve özgür düşüncede yetkin olan; inanç ve ibadetinde sağlıklı yaşayan insanların aklı demektir. Zaten kendisi de bu sözüyle ehl-i hadise muhalefet ediyor. Çünkü ehl-i hadis yani rivayeti esas alanlar hiçbir zaman tevile yanaşmazlar; aklı ve dil kurallarını reddederler. İşte bu yanlış noktadan dolayıdır ki ehl-i hadis, sonunda Mezheb-i Zahiriye ve daha sonra Vehhabiliğe dönüşmüştür.

2- Ehl-i hadis ve ehl-i rivayet tabiri, Ehl-i Sünnet tabirinden farklıdır. Ehl-i Sünnet, Mutezile'nin aşırılığına tepki olarak ortaya çıkan; İslam ümmetince pratik olarak uygulanan *fiili sünneti* esas alan ve yer yer rivayetlere de başvurarak asıl kaynak olarak Kur'anı kabul eden; orta yolu esas tutan, istikametli giden, İslam ümmetinin genelidir. Eskiler bu genel kitleye Sevad-ı Azam derlerdi. Bediüzzaman, İkbal, Ebu Hanife, Maturidi ve Eş'ari, Ehl-i Sünnet kavramını ehl-i hadis kavramından farklı olarak ele alıyorlar.

Son Bir Hatırlatma:

İnsanı insan yapan, onu âdem etmekle yeryüzüne varis kılan, başka bir tabir ile insan nevini hayvaniyetten çıkaran yine âdemiyetin bu üçlü sacayağıdır:

1) İnsanın dil öğrenmesi**..** **2)** Fen ve teknik bilmesi..
[Bu iki madde Kur'anda talim-i esma ile ifade edilmiştir.]
3) Hür bir hayat yaşaması.. [Bu da yasak ağaçtan yeme serbestiyeti ile ifade edilmiştir.]

Demek bu üç hakikat ne kadar yüksek olursa, insan o kadar daha çok insan olur. Ve eğer bunlar zayıflar veya yitirilirse insan yine gerisin geriye hayvanlığa düşer.

"Bazı idareler, insan haklarını o kadar çok çiğnediler; cehalete o kadar çok prim verdiler ve o kadar çok istibdad yaptılar ki; insanın hayvandan farkı adeta kalmadı." (Münazarat)

Bilinmedik Musibet

Tevrat'tan, İncilden, Kur'andan ve diğer bütün İlâhî evrensel öğretilerden gördük ve anladık ki; bütün dinî bilgiler, zamanlar üstü, evrensel birer kanun ve hakikatlerdir. Âdem'den, Cennet bahsine kadar gördük ki; bu bilgiler her zaman ve her yerde, her şahıs ve her toplumda yaşanılan gerçeklerdir.

Bir insan isterse; Âdem Kıssası'nın bütün hükümlerini kendi şahsi hayatında görebilir; zaten hepimiz farkına varmadan bu hükümleri daima yaşıyoruz. Kitap ve makalelerimde bunun yüzlerce numunesini görebilirsiniz. İnsan isterse; sonsuzluk, iman, maneviyat ile kalbinde, ailesinde ve çevresinde Cennetteki bütün nimet ve saadeti yakalayabilir ve yaşayabilir. Hatta diyebiliriz ki; bir mümin dünyada iken bu değerler ile Cennet hakikatini yakalayıp yaşayamıyorsa, yani korku ve üzüntü şeytanları tarafından ruhu ve hayatı sürekli kemiriliyorsa; o insan, ahirette de Cenneti bulamaz.

Hulasa: Bütün dinî hakikatler, birer kanun-u külli-i meşhutturlar. Bugünkü tabir ile, *Dinî bilgiler, evrensel ve gözle görünen sonsuz gerçeklerdir.* Ben bu hakikati düşünürken *Kabir Sorgusu* manası, hatırıma geldi. Acaba bunun kanuniyet ve evrensel yönü nedir? diye. Düşündüm işte şu beş basamaklı nükte, şöylece anlaşıldı:

a) Allah, başta insan olmak üzere varlığı zıtlarla geliştiriyor. Bir şeyin zıddı ve düşmanı ne kadar güçlü ve büyük ise o şeyi, kendi makamında, kendi boyutunda o kadar güçlü ve büyük yapıyor. Evet, Musayı Musa yapan Firavundur. Mehdiyi Mehdi eden, Deccaldir. Ve dindar, dinsiz bütün insanlar bu hakikati *Diyalektik süreç* deyimiyle ifade ediyorlar. Fakat yorumları farklı…[25]

b) İnsan denilen zavallı ve zayıf bir hayvanı da yeryüzünün halifesi yapan, onun bin bir musibet ile mücadele etmesidir ve bu musibetlere karşı çare üretmesidir.

c) İşte bu musibetlerin en büyüğü, birer melek (kollektif kişilik) ile ifade edilen "*Münker ve Nekir*" dir. Münker: Bilinen, fakat iğrenilen, kabul edilmeyen, güzel görülmeyen her şeydir. Kanser gibi… Kelime olarak bunun zıddı, ma'ruf'tur. "*Emr-i bil-maruf, nehy-i anil-münker*" ifadesinde geçtiği üzere.

Yani sosyal yaşayan her insan; toplum tarafından maruf (güzel ve iyi) bilinen şeyleri yapmak için çalışması ve münker (kötü, iğrenç) şeyleri de engellemesi dinî bir görevdir.

d) İşte terbiye yani rububiyet ve gelişme gereği her insan, her zaman yüzlerce münkerler ve musibetlerle karşılaşıyor. Kollektif bir bilinç ve dosya taşıyan bu musibetler hal ve kal diliyle insana soruyorlar:

Senin Rabbin kimdir? Yani ey insan, iğrendiğin bu musibetin sistematiğini ve terbiye konusundaki aktifliğini biliyor musun? Eğer insan, bunlar Allah tarafından geliştirmek ve

[25] Bediüzzaman, 29. Söz de, Remizli Nükte başlığı altında bu süreci şu beş kanun ile ifade ediyor: "Cem-i ezdad kanunu → kanun-u mübareze →kanun-u tağayyür → kanun-u tekâmül → kanun-u imtiyaz.

imtihan için gönderilmiş, mesaj yüklü birer elçi ve melektirler; Allah onları sonsuz sistemi içinde, nimet ve saadete çevirir; yani *Rabbim, (beni terbiye ve imtihan eden) sonsuz olan Allah'tır,* diyebilirse, cennete geçer.

Bu sınavın birinci bölümüdür, çok kişi buradan geçer. Fakat sonra *Nekir* gelir. Bu kelime ise, daha önce hiç görülmedik, bilinmedik, tanınmadık, korkunç bir azap, demektir. Mülk (67/18) suresinde geçiyor. İşte bu görülmedik, tanınmadık, eşi benzeri olmayan bu azap meleğine karşı da: *Rabbim Allah'tır.* Yani, bunun da ilahî sonsuz imtihan ve rububiyet çerçevesinde bir yeri vardır. Ben Allah'a inanıyorum, O'nu tanıyor ve O'nun her şeyini kabul ediyorum; diyebilirsen, final kurtuluş gerçekleşmiş olur.

Eğer dense: Madem bu tarz terbiye ve imtihan soruları ve melekleri evrenseldir; her zaman ve her yerde insanın önüne gelebiliyorlar. Neden buna *Kabir Sorgusu* denilmiştir?

Cevap şudur: Kabir hayatın finalidir. Bu gibi bilinmedik, görülmedik, tanınmadık korkunç musibetlerle karşılaşıp denenmek de final bir sorudur ve final bir kurtuluştur. Soruyu çözmenin teknik yönü de sabır ve sebattır. Varlığı ve hayatı absürt görmemektir. [Geniş izah için 8. Sözü okuyun!]

e) Kabir sorgusu ile ilgili hadisin senedini ve metnini tahkik edecek imkânlarım yok. Fakat madem bu hakikat evrenseldir; diyebilirim ki; bu kabir sorusu, sadece *Men Rabbüke?* ifadesidir. Cevabı da *Allahtır.* Burada anahtar kavramlar, rububiyet (imtihan, gelişme) ve Allah (sonsuzluk) hakikatleridir. Bir medrese hocası da "Bu çok kolay bir sorudur, daha zor soruları sorun. *Men Mübtedadır, Rabbüke de onun haberidir.*" demiştir. Demek bir kısım medrese hocalarının rububiyet ve gelişmeden nasibi, sadece gramer bilmeleridir.

[Burada maksadım, Üstad'ın Meyve Risalesinde zikrettiği ve ehl-i keşfin müşahede ettiği, ihlâslı ve safvetli talebenin verdiği o mübarek cevap değildir. Sadece bir nükte tarzında ehl-i medreseyi umumi rububiyete mazhariyet için bir teşvik ve bir ikazdır.]

Bir Hatırlatma: Rivayetlerde *Münker-Nekir* meleklerinin korkunç şekilleri ile ilgili bilgiler, hayattaki özellikle diyalektik alanlardaki kaybın, acının, tehlikenin büyüklüğünü tasvir etme ifadeleridir. Hurafe sözler değiller. Bazılarının, bu metafizik kavramların izahını bilmeden bu gibi rivayetleri inkâr etmeleri, yanlıştır; bu dünyada dahi onları korkunç korkulara itmeye sebep olabilir.

ŞEHİT VE ŞAHİT FARKI

Bu iki kelimenin kök kelimesi olan şehadet, görerek ve yanılma payı olmayacak şekilde bir gerçekliğin ve gerçek olan bir olay veya nesnenin gözlemlenmesi demektir. Bu gözlemi yapan kişiye şahit denilir. Öyle ki bir olayın, bir nesnenin gerçekliğine ilmen yani veri ve delillerle vâkıf olan âlime de, şahit denilir. O olayı ve o nesneyi gözle görmemiş dahi olsa..

Eğer o âlim, bizzat yaşayarak ve gözlemleyerek bir işe ve varlığa şahit ise ona şehit denilir. Demek, şahit gözlemci manasında iken, şehit hem gözlemci hem gözlemlediği şeyi bizzat yaşayan demektir. Çifte şahit manasına gelir. Gramerde buna mübalağa kipi denilir. Evet, bir insan bir dava uğruna kendini feda ediyorsa o insan, o davanın gerçekliğini gözlemliyor ve o gerçekliği bizzat kendisi yaşıyor, demektir. Onun için dinde, şehitler ölüm sonrası hayatın ve inandıkları dinin gerçekliğine birer delil sayılırlar. Ve bu mana ile Kur'anda peygamberlerle beraber zikredilmişler. Bediüzzaman Risalelerinde, peygamberlerin ve evliyanın gaybî ve metafizik olan gözlemlerine *şuhud;* ehl-i ilmin bu âlem-i şehadetteki ilmî gözlemlerine ise *şehadet* diyor. Risalelerinin önce şehadet sonra şuhud olduğunu söylüyor.

Kur'anda ***şahit*** kelimesi için şu iki ayet çok önemli iki veridir:

*"Şu inanmayanlara deki: Hiç düşündünüz mü? Ya bu Kur'an Allah'ın katından ise ve siz onu yalanlıyorsanız?! Beni İsrailden (dindar medeni milletten) bir şahit (âlim) onun benzerini gördüğü ve ona inandığı halde, siz kibrinizden dolayı inanmıyorsanız?!"(*Ahkaf, 10)

"Kadının (maddi yapıların) ehlinden bir şahit (gözlemci âlim), eğer Yusuf'un gömleği arkadan parçalanmış ise kadın yalan söylüyor; Yusuf ise doğru söylüyor." (Yusuf, 27)

Bütün Peygamberler için Kur'anda hem *şahit* hem de *şehit* kelimeleri kullanılmıştır. Yani peygamberler, bizzat yaşayarak örnek olmaları gereken işlerde ***şehittirler.*** Fakat henüz yaşamaları gerekmeyen ahiret hayatını ve kâfirlerin başına gelecek azabın gerçekliğini ilmî delillerle ve şuhut ile bildirmeleri açısından onlara *"şahit"* deniliyor.

"Bütün yer ve göklerin askerleri Allah'ındır. O isterse size azap indirir. O azizdir (sonsuz güç sahibidir.) Fakat hikmeti gereği azabı tehir ediyor. Ey Peygamber, biz seni şahit (yani) müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Fetih, 7–8)

"Ahirette, müminler Rableriyle buluşunca birbirilerine selam ve esenlik dilerler. Rableri onlar için çok yüce bir ücret hazırlamıştır. Ey Peygamber, biz seni şahit yani müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Ahzab, 45)

Peygamberin şehitliği için ise şu iki misal çok önemlidir:

"Ey Sahabe Cemaati, sizi orta bir ümmet yaptık. Ki siz diğer insanlar için şehitler (yaşayan numuneler) olasınız. Peygamber de sizin için şehit (yaşayan numune) olsun." (Bakara, 143)

"İbrahim'in dinî pratikleri olan İslam ibadetleri konusunda Peygamber size şehit (yaşayan örnek) olsun, siz de diğer insanlara şehitler (yaşayan örnekler) olasınız." (Hacc, 78)

Herkesin şâhit olarak çevirdiği ticaret ve hukuktaki şahitlik için dahi, Kur'an şahit kelimesini kullanmıyor. Bu mevzuların geçtiği üç-dört yerde, özellikli bir şekilde *"şehit"* kelimesini kullanıyor. Çünkü İslamda şahitlik bir nevi kefalet ve sorumluluk taşır. Ve sırf kadınlar bu sorumluluk ve kefalette ezilmesinler, diye onların bu şehitlik yükünü yarıya indiriyor. Yoksa bu konu, onların kişiliğini yarım sayma manasına asla gelmiyor. Ve: Eğer sorumluluk ve kefalet manasını taşımıyorsa yani normal bir alışveriş şahitliği ise, Kur'an *"Kâtibin ve şahidin zarar görmemesi gerekir."* diyor. (Bakara, 282)

Kur'an, istisnasız 18 yerde Allah için ***şehit*** kelimesini kullanmıştır. Çünkü Kur'anın tarif ettiği Allah, ötelerde bir Teo değil; her şeyde, her olayda, kudretiyle, ilmiyle ve iradesiyle gerçekleri yaşayarak görüyor ve bize gösteriyor. Bu 18 yerde bu kelime şahit olarak çevrilirse (ki bütün meallerde öyle çevrilmiş) ne kadar büyük manaların kaybolduğunu siz düşünün…

Sadece iki yerde o da çoğul kipi ile "*Ben de siz insanlarla beraber bu işe şahitlerdenim"* diyor. (Enbiya, 76 ve Al-i İmran, 81) Bu da şu demektir: Ben bütün her şeyde kudretimi, ilmimi, irademi yaşıyorum. Fakat imtihana tabi olan insan ve cinlerin özgürce yaptıkları tercihlerini onlara bırakıyorum. Ben bu iradî işlerde sadece şahidim; sorumluluk ve yaşamak hakkını onlara bırakıyorum. Nitekim:

"Her şey bana bağlıdır, bana ibadet ediyor. Yalnızca insanlar ve cinler serbesttirler. Fakat ben, onların da istekleriyle bana bağlı olarak serbestiyetlerini kullansınlar, diye onları yarattım. Çünkü eğer bana bağlanmazlarsa yok olurlar." (Zariyat, 56)

Evet, sonsuz olan Allah bu şekilde nisbî de olsa, farklı benleri yaratıyor. Ve bu sayede ayrıca sonsuz, hakkaniyetli manalar üretiyor.

Şehit sıfatında görüldüğü gibi; kudret, ilim ve irade sıfatlarında da durum aynıdır. Kur'an tekrarla *"Allah her şeye kadirdir, her şeyin ilmi, bilinci ve ruhudur. O daima iradesiyle faaliyettedir."* diyor. Eğer iş henüz yaşanılıp yapılmamışsa "Allah bu işe kadirdir." Mesela *Allah ölüleri diriltmeye kadirdir.* Yani böyle bir iş, Onun kudretini aşmaz, diye ***kadîr*** değil de ***kaadir*** sıfatı Kur'anda yedi defa kullanılmıştır.

Kur'anda 13 sefer; *Allah, âlim-ül gayb ve şehadettir,* deniliyor. Bunu nasıl anlayacağız? diye sorulsa; şu iki bilgi ile sorunun cevabı anlaşılır, deriz.

a) Allah'ın ilmi soyut bir yazılım ve mukadderat tarzında tecelli ediyor. Onun ilmi biz aciz insanlar gibi uzaktan projektör şeklinde değildir. Gerçek varlık ilim ve yazılımdır. Bunlar da varlığın özü ve yaşanılan hali olduğundan ilim konusunda ism-i fâil kullanılmıştır; alîm yerine "âlim" denilmiştir.

b) Bizim *"âlim"* olarak okuduğumuz kelimeler Resm-i Osmanî olan orijinal hatta *"ilim"* olarak yazılmıştır. Bu takdirde ayetlere ***"Allah gayb ve şehadet âleminin ilmidir***." diye meal vermek gerekir. Evet, dağılmaya ve heyula olmaya müsait olan güç ve ener-

jiye form veren, nesne ve eşyayı var kılan, varlığı somut olarak gösteren temel özellik ilim ve yazılımdır. Ki, eskiler buna "faal akıl" demişlerdir.

Enerji, yazılım ve evrimin, başka bir tabir ile kudret, ilim ve iradenin izahı şöyledir: Newton'dan beri madde ve kütlenin çekim gücü keşfedilmişti. Bu güç ve enerjinin maddeden kaynaklandığı biliniyordu. Sonra Einstein geldi, bu enerjinin maddeden değil de bizzat uzay denilen gerçekliğin kendisidir, diye söyledi. Yani madde ve kütle uzayı eğdiği için biz bu eğimi kütlenin çekimi olarak algılıyoruz… Einstein'dan sonra negatif, pozitif güçler, elektromanyetik alan gücü ve benzeri birçok enerji türü tespit edildi. Ayrıca bu enerji türlerinde sonsuz bir bilincin faaliyeti gözlemlendi. Bu sefer sicim teorisi, yani bu enerjiler yerine göre sızıntı şeklinde paralel başka evrenden geldiği iddia edildi.

Aslında gerçek Varlık birdir; sonsuz ve soyuttur. O sonsuz varlık, kudretine, ilim ölçülerine ve yazılımına göre biçim ve şekiller verir; sonsuz ve bilinçli bir sanatla manalar yüklenerek görür ve gösterir. Daha sonra başka bir döngüde, kullandığı somut enerjiyi asla israf etmeden geri dönüşüme veriyor.. Fakat materyalistler ilmi, bilinci ve iradeyi kabul etmediklerinden işi şaşkın bir şekilde sırf enerjiye ve maddeye veriyorlar. Manayı ve soyutu görüp Allah'a inanacaklarına paralel evrenler gibi hayali şeylere inanıyorlar.

Hâlbuki Kur'an kudret kavramıyla bu tükenmez ve çok çeşitli enerjiye öncelikle dikkatleri çekiyor; ilim gerçeğiyle de adeta sonsuz bilinçli ve sanatlı varlık çeşitlerini gözlere gösteriyor. Daha sonra mutlak ve sonsuz yetkinliğinin ifadesi olan iradeyi bildiriyor. Bütün varlığı, bütün çeşitleriyle, geçmiş ve geleceğiyle yönetemeyen bir zihin, Allah'ı gerçekliği, manayı inkâr etmemeli, diyor. Bu konuyu fazla uzatmadan, Kur'anın şehadet, ilim, bilinç, denge ve düzen ile ilgili iki ayetinin manasını verip, güzel bir son ile bitirelim.

"Allah sonsuz, soyut varlık olmakla ve dengeyi ayakta tutmakla kendisinden başka tapılmaya layık hiçbir şeyin olmadığına şehitlik ediyor. Melekler de bilinçli, dengeli yazılım dosyaları ve varlıklar olarak yine şehitlik ediyorlar; âlimler de ilimleriyle bu varlığa ve dengeye şehitlik edip bildiriyorlar ki; varlık birdir ve sonsuzdur; sonsuz, izzet ve yetkinlik sahibidir. Fakat hikmeti gereği, bazen sınırlı ve somut şeyler yaratır. Bu üç farklı şehitler, Allah katında (gayb âleminde) din ve düzenin sadece denge demek olan İslam dini olduğunu ilan ediyorlar. Aslında kendilerine kitap, bilgi ve yasa verilen herkes bu konuda müttefiktir. Fakat kıskançlıklarından dolayı farklı fraksiyonlara bölünmüşler…" (Al-i İmran, 3/18–19)

Hulasa: Varlığın her çeşidine malik olan Allah her yerde, her şeyde kendi özgün ve kutsal sonsuz değerlerini yaşıyor. O, insanların çoğunun sandığı gibi varlıktan ve oluştan ayrı ve uzaklarda bir gözlemci değildir. O'nun mükemmel sisteminde yokluk yoktur.

Sonuç: İki sene önce varlığın kudret, ilim ve irade denilen üç sacayağını ve varlığın özü olan ruhu ve bunların yanında sadece zihinsel bir kavram olan yokluğu şöyle özetlemiştim:[26]

[26] Aslında gerçekte yokluk yoktur. Bizim duygu yanılgısı sonucu olarak yokluk dediğimiz şey, aslında soyut varlığın ta kendisidir. Ki, fizik ilmi de mutlak yokluğun olmadığını, her yerde kendine özgü bir enerji ve maddenin varlığını bugün ilmen gözlemleyebiliyor.

1) Enerji + Yazılım + İrade (gelişim)

Evet, bütün varlık sahasını kaplayan, bin bir rengi ve şekli olan, dini terminolojide "*sonsuz ilahî kudret*" diye tanımlanan; bilgi, yazılım ve gelişme iradesini taşıyan, gözle görülecek kadar net olan bir enerji, kuvvet ve kudret kesin olarak vardır.

Bu enerji ve onun evrimleşmiş hali olan maddenin sayısız versiyonları daha önce sınırlı olarak var kabul edilirdi. Fakat sonra anlaşıldı ki; kara madde ve kara enerji gibi görünmeyen binlerce çeşidi daha vardır. Yani insanoğlu eğer kuantum fiziğinin özelliklerini ve uzayın yapısını ve soyut değerleri tam bilse, birçok konuyu net bir şekilde anlar, kendini laedrilikten ve laedriliğin çağdaş ifadesi olan nihilizmden kurtarır.

İslam âlimleri, tevhid gereği ve gözlem sonucu olarak diyorlar ki; kudret (enerji), ilim ve iradeyi de tazammun eder. Yani sonsuz bir enerji var; sonsuz bir ilim ve yazılım ona biçim veriyor. Ve sonsuza doğru olarak, bu varlık, gelişme iradesini gösteriyor. Maalesef başta Kilise olmak üzere dindarlar, bu temel nitelikleri birbirinden ayrı, kopuk ve sınırlı olarak düşündüklerinden, son 200 yıldır dinsizlik ve materyalizm, bilim ehli için tek çıkar yol olmuştur. Ve her taraftan yapılan iletişim bombardımanı sonucu ortalığı öyle bir bilgi kirliliği kaplamış ki, insanlar kimin haklı, kimin haksız olduğunu kestiremiyorlar.

2) Adem (yokluk)

Evet, ne fizikte, ne dinî literatürde, ne de işin mahiyet ve gerçeğinde yokluk diye bir şey yoktur. *Her şey zıddıyla bilinir* ilkesi gereği; yokluk, sadece insanın varlığı bilmesi için zihninde ön kabul olarak oluşturduğu bir kavramdır. Çünkü varlık başta soyut ve somut olmak üzere binlerce çeşidi ile uzayın, mekânın, geçmiş ve geleceğin ve diğer bütün boyutların sonsuz sahasını kaplamıştır. Yani varlık –ki Allah'ın en birinci ismidir– sonsuzdur… Olan ve görünen durum ise, sadece o varlığın çeşitli yansımaları ve yoğunluklarının farklılığıdır.

Mantıkçıların deyimiyle varlık evrenin zatî (öznel) özelliğidir. Ve bir şey eğer zatî ise onun zıddı, onun içine giremez. Mesela nisbi bir örnek olarak; insan insaniyet olarak ya vardır veya yoktur. Yani yarım insan, çeyrek insan olamaz. Varlığın somut ve şekil alan kısmına halk ve mahlûk denilir.[27] Varlığın soyut ve manevi olanına da *ilim*, *mukadderat* (plan), *yazılım, ruh ve sanat* denilir.

Buda'nın *Nirvana* dediği hiçlik sahası, bizim kavram olarak mutlak yokluk dediğimiz bir şey değildir. Tam tersi varlığın maddi ve katı kalıplarından kurtulup ilim ve ruhun sonsuz soyut sahalarına çıkmaktır. Hint-Avrupa dillerinde kelime olarak da Nirvana, *erilliğin yani manevi aktifliğin ve manevi egemenliğin dünyası,* demektir.

Evet, madde ve ruhun izahında değişik makalelerimizde ispat etmişiz ki madde; sınırlı, somut, kırılgan bir kaburgadır. Ruh; egemen, aktif, bilgili bir âdemdir. Her kadın ruhu ve kişiliği ile âdem olduğu gibi; her erkek de bedeni ve maddesi itibari ile kırılgan bir kaburgadır; insan bu kaburgaya kanıp, ebedî ve ruhanî varlığını, insanlığını, âdemiyetini kaybetmemelidir.

---

[27] Elit kesim kendilerini halktan saymazlar. Çünkü halkın şekli, biçimi bellidir. Onlarınki ise, soyut, sonsuz, adeta her türlü biçime girebilen bir şeydir. Yani kendilerini böyle kabul ederler.

Kur'ân her sahada mucize olduğu gibi; varlığın tarifinde de yine mucizedir. İşte Kur'âna göre varlık bir tanedir; haktır ve ona *Hakk* (gerçek) denilir. Ayrıca Kur'ânda "*yokluk*" kelimesi geçmediği gibi, *varlıklar, haklar, icad ve mevcudat* (vücud verilmiş şeyler) gibi deyimler de geçmiyor. Bunlar sadece Ortaçağ kelam literatürüdürler. Bizim mevcudat dediğimiz şeyler Kur'ânda "*Allah'ın şüunatı*" olarak ifade ediliyor.[28] Ayrı birer varlık olarak onlara bakılmıyor.

3) Ruh

Ruh; rüzgâr, nefes, koku, rahatlık manalarına gelen "RWH" kök maddesinden türemiş bir kelimedir. Batı dillerinde soul (temel varlık,) psişe (hareketli varlık,) anima (canlı varlık) şeklinde ifade edilmiştir. Kur'ânda *vahiy (gizli ve süratli bilgi*), *emir* (komut) ve *nefis* (can) şekillerinde de kullanılmıştır.

Ontolojik olarak ruh, maddi varlıklara şekil ve hareketlilik veren yazılım ve form demektir. Bu soyut form ve yazılım yüksek seviyedeki canlılarda o kadar çok yoğunlaşır ki; ışık türleri olarak somut bir varlığa dönüşür. Yani ışık ve enerji türleri, ruhun somut bir yansımasını gösterse de; ruhun aslı, yazılım ve ilim olduğu için soyuttur. Allah'ın bir emri ve devam ettirdiği kanunudur. İşte ruhun varlığı soyut ve kanunî olduğundan İbn Arabî gibi zatlar, ruh mahlûk değildir; yani şekil almamıştır, demişler. Diğer Ehl-i Sünnet âlimleri ise "*Ruh soyut da olsa, mademki sınırlıdır ve tanrılık (vücûb) makamında değildir; dolayısıyla mahlûktur.*" diye şirk kapısını kapamışlardır.

Fakat maalesef tartışma burada kalmadı. Dindarlar, Allah'ın varlığını ve ruhu yanlış olarak somut birer nesne olarak algıladıklarından, somuttan ve maddeden başka değer tanımayan materyalizm, dindarların bu yanlışını kullanarak, kuru, kıt ve maddi epistemolojilerini ilim dünyasına egemen kıldılar. İnsanlığı edebî ve dinî alanda birçok krizlere sürüklediler.

Bu çarpık yapılanmanın ve çarpık çatışmanın getirdiği deprem yetmezmiş gibi, mistikler ve Spiritüalistler, insanın psişesi içinde cereyan eden ve genellikle sübjektif kalan ve emprik (tecrübî) olarak ispat edilemeyen bazı verileri, etkin ve müstakil birer realite olarak insanlığa dayatıyorlar. Fakat ekranlarda her seferinde materyalistler kazandı gibi izlenimler ediniliyor.

Bu gibi kafa karıştırıcı durumların çaresi ancak şu gibi temel ilmî kurallar olabilir:

a) ***Saf soyut olmadığı gibi, ruhsuz, manasız, yazılımsız hiçbir somut da var olamaz. Mantık ilminde soyut mahiyet ve somut hüviyet birleşince ona hakikat denilir.***
b) ***Mistik ve sübjektif bilgiler hiçbir zaman dinî bilgi sayılamazlar. Çünkü vahiylerde ve semavi dinlerde, soyut-somut, gizli-açık, maddi-manevi farkı yoktur.***
c) ***İnsan, bütün varlığın ve evrenin kapsamlı bir çekirdeği olduğundan, iç derin duyguları açılmış bazı seçkin insanlar, bilinç dehlizlerinde gördükleri gerçekleri evrensel ve kâinat çapında realiteler sanıyorlar. Hâlbuki o hakikatler sadece küçük birer numunedirler.***

---

[28] Rahman, 29

Evet, bu değerli zatların bu müşahedeleri, hayal ve derin arketip bilinçlerinin iç dünyalarında gördükleri kişisel ve lokal bazı sezilerden ve duru görülerden başka bir şey değildir. Ve bu mistik işler, materyalizmi kıracağına –maalesef– strateji yetersizliğinden onun güçlenmesine sebep oluyor. Bu yanılgının farkına varan ve soyut ile somutu, zahir ile batını bir gören Mevlana Celaleddin Rumi bunu şöyle tarif ediyor:

"*O hayaller ki evliyalara tuzak olmuştur. Onlar, Allah'ın güzel bir bostanı olan evrendeki ay yüzlü hakikatlerin yansımasından başka bir şey değildir.*"

Demek epistemolojik olarak vahiyden ve tecrübî ilimlerden başka şeyleri, bilgi ve inanç olarak kabul edenler, dinsizlere mağlup olmaya mahkûmdur. Evet, gerçek çare; birlik ve bütünlük taşıyan din ve bilimdedir. Yani soyutu somutu; dili dini; geçmiş ve geleceği; ruh ve bedeni bir görmektir ki; güzelliğin zirvesinde olan varlık hurisinin sonsuz ve ölümsüz güzelliğini görebilelim; aşk ve iman ile ona yönelelim; tek kanatlılığın getirdiği yıkılışlardan kurtulalım.

Şer ve Kötülük Yenilecektir

Sağlıklı akıllar, kesin olarak biliyorlar ki; yaradılışta hayır ve iyilik asıldır; şer ve kötülük dolaylıdır. Hayır, evrensel ve geneldir; şer ise bireysel ve lokaldir. Şöyle ki;

Herkes görüyor ve biliyor ki, âlemde her bir varlık türüne yönelik bir bilim dalı kurulmuş ve kurulmaktadır. Bilim dalı ise, evrensel ve her yerde geçerli kurallardan ibarettir. Kuralın evrenselliği ise, konusu olan varlık türündeki son derece mükemmel olan düzenin güzelliğini keşfeder, gösterir… Demek bütün ilimler ve fen dalları kâinatta güzel bir düzenin varlığına tam isabetli bir şahittir, bir belgedir. Evet, evrensellik ve genel geçerlilik hali, düzene delildir. Çünkü bir şeyde düzen yoksa onunla ilgili yasalar evrensel ve sürekli olmaz. Birçok istisnalarla o kanunlar yırtılır, perişan olur.

Evet, her bir bilim dalı bir şahittir. Ve bu şahitlerin doğruluğunu gösteren bilim ve realitelere dayanan felsefenin ve tümden gelim şeklinde giden istatistik bilgilerin belgeleridir. Fakat her zaman düzen, gözle görülmeyebilir. O düzen ve onun kurallarının alanı gözün görme sahasından daha geniştir. Zihin onu tamamen kuşatamadığından ve fotoğrafını çekemediğinden o emsalsiz tablo, her zaman kendini gösteremiyor.

İşte buna dayanarak denebilir ki; bütün fen ve bilim dallarının şahitliğiyle, bütün saha araştırmalarının delilleriyle sabittir ki:

“Kâinatın yaradılışında asıl hedef, temel varlık ve genel geçer yalnız güzellik, hayır ve kemalattır… Şer, çirkinlik ve batıl ise dolaylıdır, yenik durumdadır ve ancak serpiştirilmiş bir vaziyettedir… Bazen egemen olsa da egemenliği geçicidir. ”

Ayrıca kesin olarak denilebilir ki:

“Varlıkların en üstünü insanoğludur. Onun yetenekleri ve icatları bunu gösterir. Ve insanların en şereflisi, gerçekçi ve adil müminler ve Müslümanlardır. Hak dinin mucizeli gerçekleri, buna şahitlik ettiği gibi; gelecek zamanın kaliteyi esas alan vukuatları da bunu tasdik edecektir.

Ve icraatları ve ahlakıyla sabittir ki, en mükemmel mümin Hz. Muhammed’dir. İnsanlık dünyasının araştırmacıları, bunu tasdik ediyorlar. Düşmanları dahi bunu kabul ediyor.

Madem gerçekler zinciri böyle akıyor. Acaba insan türü ahlaksızlık ve günahları ile o fenlerin ve bilim dallarının şahitliğini bozabilecek mi? O araştırmaları kırabilecek mi? Allah’ın güzelliği esas alan meşietine ve iradesine karşı inat edebilecek mi? Hayır; asla edemez ve edemeyecektir.

Sonsuz adalet ve hikmetler sahibi olan Allah’a yemin ederim ki; insan türü, şerri, çirkinliği ve yanlışı zahmetsiz, cezasız bir şekilde sindiremeyecektir. Ayrıca her tarafında İlahî hikmet döşenmiş olan kâinat buna müsaade etmeyecektir, ona yol vermeyecektir.

Evet, kâinatın genel hukukuna karşı cinayet işleyen affedilmez, ona yokluk yolu açılmaz. Evet, binler sene şerrin -siyaset dünyasında- galebe etmesi, en az bin sene mutlak mağlubiyetini netice verecektir. Ve ahirette hayır ve iyilik, kötülüğü ebedî idam ile mahkûm edecektir.

Yoksa kâinatın düzenli, mükemmel ve Allah'ın evrensel emirlerine itaat eden diğer tür varlıkları ve diğer mahlûkat, bu perişan ve mutsuz insan türünü kendileri içinde kabul etmeyerek, onu var olma hakkından düşürecek, onu yokluk karanlıklarına sürgün edecektir, yaratılmışlık görevinden atacaktır.

Bu durum varlık ülkesinin zorunlu bir prensibidir ve en çok dikkat edilen görevidir (seleksiyon).

Böyle bir ceza ise, insanoğlunun yaradılışına ve yeryüzünü yönetecek kadar gelişen yeteneklerine aykırıdır. Çünkü bu durumda bu mücevher yetenekler israf edilmiş olacak, hayat absürt olmuş olacak.

İsraf ve absürtlük ise, varlığın özüne, ilme, felsefeye, her biri bir değer olan Allah'ın esma ve sıfatlarına ve Hz. Muhammed'in getirdiği düzene aykırıdır.

Evet, gelecek zaman insanların bu suç davalarının bir kısmını tasfiye edecektir. Fakat genel tasfiye ise, ahirette ve başka âlemlerde görülecektir.

(……..)

"İnsanın öz varlığı çok değerlidir, mahiyeti çok yüksektir; cinayet ve suçu da çok büyük oluyor. Evet, sonsuzluğa aday olan çok önemlidir. İhmal edilemez, israf ve abes olamaz, sınırsız yokluk ile mahkûm edilemez, kâinat şehrinden kaçamaz; Cehennem ağzını; Cennet dahi nazdar göğsünü açıp insanoğlunu karşılamayı bekliyorlar. "

Muhakemat

9. Mukaddime

1911

MUHAKEMAT'TAN

"Müslümanların Cahil; Dolayısıyla Geri Kalmasının Sebepleri"

1) *"Mariz bir asrın, hasta bir unsurun, alil bir uzvun reçetesi. Veya Saykal'ul-İslamiyet.. Veya Bediüzzaman'ın Muhakematı…"* [Bu vecizede cehaletin üç önemli sebebine işaret ediliyor:]

a) İslam dünyasında başta Arapların, sonra Türklerin, sonra Kürtlerin ilmî ve kültürel açılardan cahil kalması, en birinci sebeptir. Mariz, Arapça; hasta Türkçe, alil Kürtçe olmak üzere üçünün de manası aynıdır.

b) İslamiyet pırlantalarını cilalamak (saykal sürmek) demek olan müceddidlik müessesesinin çalıştırılmaması.

c) İlim ve usul (metod) kurallarına dikkat edilmemesi. Yani Muhakemenin olmaması; başka bir tabir ile Muhakematın anlaşılmaması. Başka bir tabir ile şu gelen sual ve cevabın masadakı olmak. Şöyle ki:

Eğer sorsan: Senin bu Muhakemat kitabında çokça telaş etmen, herkesçe bilinen ilimler için güçlü deliller getirmen, nedendir? Zira fikirlerin birikimi ve deneylerin keşfiyle bedahet sahasına çıkmış olan meseleler için, güçlü delil getirmek malumu ilamdır. Bu da senin gibi bir âlime yakışmaz!

Cevaben derim: Maalesef benimle beraber bu asırda ortak yaşayanlar, gerçi şeklen 20. asrın insanıdırlar. Fakat fikir ve kalkınmışlık seviyesi itibarı ile, Ortaçağın bu çağa gönderdiği harika hatıralardır. Adeta çağdaşlarımız, 9. asırdan ta 20. asra kadarki zamanın bir karışımı veya numuneleri veya melez bir toplulukturlar. Öyle ki, bu asrın bedihi bilgileri dahi, onlarca vehim kabul ediliyor.

2. Sebep: Kur'an gibi kudsi ve ilim dolu metinleri anlamamalarıdır. Bunun da iki sebebi vardır. A) Dil ve dil mantığını kaybetmişlerdir.. B) Mevcud fenni bilgiler kabul edilmiyordur. Başka bir tabir ile *"Akıl ve nakil çeliştikleri zaman, akıl (ilim) esas alınır, nakil tevil edilir."* prensibi uygulanmıyor. (1. Mukaddimenin Hulasası)

Buradaki bilgi, Üstadın Habbe Risalesinin Zeylinde söylediği *"Sakın aklı nakle tercih belki tevil ile tahrif etme!"* sözüne aykırı değildir. Çünkü Muhakemat'taki tavsiyesi, kuvvetli iman sahibi olup da, takvasından dolayı müsbet ilimleri kabul etmeyen dindarlar içindir. Mesnevideki ikaz ise, imanın zaafından dolayı dinin tekâlifinden ve emirlerinden kaçan, moderniteyi esas alan zaiful-itikad kişiler içindir. Çünkü bunların tutumu aklı ve ilmi esas almak, dolayısıyla nakli tevil etmek değildir. Dinî metinleri yanlış anlamamak için tevil etmekten ziyade, dini tahrif etmektir.

3. Sebep: Tekâmül kanununun biyolojik, sosyolojik ve dinî yönünü bilmek şöyle dursun; o kanunun hiçbir hakikatini nazar-ı itibara almamaktır. [Bakınız, Vehhabiler Risalesi, 13. Lem'a 9. İşaret, 29. Söz, Remizli Bir Nükte.] (2. Mukaddimenin Hulasası)

4. Sebep: Müslümanların, Yunanın eski kokuşmuş felsefesini ve izahlarını İslam felsefesi sanıp, onun dışına çıkmamalarıdır. Yahudilerden de gelen dinî bilgiyi alez-zahir, mesned ve doğru kabul edip tahkik kuvvetinden düşmeleridir. (3. Mukaddimenin hulasası)

5. Sebep: İlmi gerçeklik ve doğruluk mihengi ile değil de; kişinin şöhretini mesned yaparak bazı bilgileri almalarıdır. Ayrıca şöhretin gasbiyle büyük zatlara yalandan isnad edilen bilgileri, doğru kabul etmeleridir. (4. Mukaddimenin hulasası)

6. Sebep: "Mecaz, kinaye, istiare gibi edebiyat boyutlarını bilmemek yanında, gaybi literatürü tarihi literatür sanmalarıdır." [24. Söz, 3. Dal] (5. Mukaddimenin ve 2. Meselenin Hulasası)

7. Sebep: Müslümanlar, ilmin muhtelif dallarında mütehassıs yetiştirmedikleri gibi, dünyadaki diğer ihtisas yapmış zatlara da değer vermiyorlar. (6. Mukaddimenin Hulasası)

8. Sebep: İlim ve hakikatten ziyade, hissiyatı esas alıp, dinî bilgileri mübalağa ve taassup gibi zaaflar ile ele alıp, dinin ve ilimlerin dengesini bozmalarıdır. (7. Mukaddimenin Hulasası)

9. Sebep: Ortaçağı ve Ortaçağın hissiyatını esas aldıklarından, fikirde ve ilimde fakir kalıyorlar. (8. Mukaddime)

10. Sebep: Bedbinlik, karamsarlık gibi gözlüklerle bu asra bakıp, başarı umutlarını yitirmeleridir. Kâinatı ve hayatı çirkin ve kötü görmeleridir. (9. Mukaddime)

11. Sebep: Sekiz adet zaafı içeriyor:

a) *"Özü bulamayan kabukla uğraşır."*

b) Kur'an'da değişik hikmetlerden dolayı bir arada zikredilen konuların, aynı zaman ve aynı mekânda olduğunu sanmak.

c) "Kur'anın nazm-ı maanisini bilmemek."

d) "Kâinattaki mevcud nizamın mucizeliğini bilmediklerinden hayali ve çirkin bir varlık anlayışı tasavvur etmek."

e) "Sünnetullahı adeta beğenmeyerek, daima ve her şeyi mucizeli görmek istemeleri."

f) Bir şeyin olabilirlik ihtimali trilyonda bir dahi olsa, o şeyi olmuş gibi kabul etmek. Üstadın tabiriyle *imkanatı vukuata karıştırmak*.

g) Ve bu mümkünlüğü, sonsuzda bir ihtimal iken (yani sadece zatî bir İmkân iken) kesin bilgiye ve delillere muhalif ve aykırı olduğunu kabul etmek.

h) Vehmi ve zannî şeyleri usul olarak algılamak. Ve konuşmalarında delil ve bilgiden ziyade "*belki, bir ihtimal, şüphelidir*" gibi deyimlere dayanmak.

12. Sebep: Bilgilerin siyak sibakını, ne maksatla söylendiğini, modern tabir ile bağlamını bilmiyorlar. Bilginin derecelerini ve hangi çağın malumatı olduğunu ayırt etmiyorlar. (10., 11. ve 12. Mukaddimeler)

Eymen Mollaalioğlu'nun İtirazları

Selamun aleyküm: Mariz asır: Yani 19. asır, komple yaralıdır. Araplarla ilgili değil. Hasta unsur: Osmanlıdır. Çünkü unsur Türkler olsa, onun uzvu, Kürtler olamaz. Hasta Türkçe bir kelime değil. Farsça'dır.

Alil uzuv: Kürtlerdir. Üstad Külliyatta, alil için, "kötürüm" izahını veriyor. Kürtler kötürüm olmuş diyor. Alil, illetli manasında Arapçadır. Hatta devamlı sakat kalanlar için "ma'lulen emekli" denilir.

Ayrıca Üstad, başta Muhakemat ve Münazarat olmak üzere eski eserleriyle dini savunma tarzının yanlış olduğunu ve yeterli sonucu vermediğini belirtir. Hem 16. Mektub'da Avrupanın müsbet dediği fenlerin temelsiz olduğunu, tabiat dedikleri dayanakların hayali bir hurafe olduğunu ve bunu ispat ettiğini belirtiyor. 23. Lem'a'da her şeyi tabiatla izah etmeyen, dinle izah etmeye çalışana mütecaviz bir tavırla "hurafeci, yobaz" dediklerini, fakat kimin hurafeci ve yobaz olduğunu isbat edip aynı ifadelerle Üstad kullanıyor. Avrupan'ın asla anlayamayacağı ve kâinatın anahtarı olan "Necisin, Nereden geliyorsun, Nereye gidiyorsun?" 3 sorusunun cevabını sırasıyla 24. Mektub, 29. Söz, 30. Söz'de anlatıyor.

"Akıl ile nakil tevil edilirse, akıl esas tutulur" kısmını nakletmişsin. Fakat devamını da almak lazım... "Fakat o akıl, akıl olsa gerektir." Yani ayet ve hadis metnini asla reddetmeyip, dini bir rivayet için "Anlamasam dahi mutlaka bir manası var" deyip, Onun mucizeliğini göstermeye çalışmalı. Üstad bunu Muhakemat'ta Kafdağı meselesinde kullanıyor, Sevr ve Hut bahsinde kullanıyor, Zülkarneyn bahsinde kullanıyor...

Hem Muhakemat'ta hurafe diye kızdığı ve nakledene hiddetlendiği "Gıybet, katl gibidir" ifadesinin aslında hadis olduğunu 24. Söz 3. dalda anlatıyor. Aslında o hadis, ayet tefsiridir. Muhakemat'taki ifadeye göre, hadis-i sahih, Kur'an'ın ilk tefsiridir.

Tekâmül, *dini ilimlerde* geçerli değildir. (2. Mukaddime) Üstadın dediği gibi, dar delikten geçmek gibidir. Herkes istidadı nisbetinde, kendi çalışmasıyla yol alır. Maddi fenler gibi değildir. Hem fenlere yoğunlaşan, manada ahmaklaşır. Manada yoğunlaşan, maddeye ihtiyaç hissetmez. Hükümleri ayrıdır. 20. Söze göre de hakiki ehl-i fen, ancak dindarlardan çıkar. Hakikati bulup, maddiyata hakikatin tahakkuk dairesi nazarıyla bakan kişi hakiki ehl-i fendir, arif-i billâhtır. Üstadın dediği gibi, fenler Esmaya dayanmazsa bir kabuk olarak kalır, hakikatsiz bir surettir. Tarih gösteriyor ki, Batı maddiyatta ve fennî maarifde ilerlemiş, Doğu maneviyat ve hakikat ilminde ilerlemiş. Bu kaderin remzidir. Kemal-ı hal ise, hakikat ile sureti, mana ve maddeyi bu âlemde görerek yaşayarak hakkı hakk olarak görmektir. İslam, budur. Birleşmezlerse Doğu âlimliğini kaybetmez; ama Batı hakikat nazarında hurafeci kalır, bizim fen aşığı nazarımızda yüksek gözükebilir. 19. Sözün 14. Reşhası bu tenkidi yapar.

4. Sebebe "Kur'an'ın mucizeliğinin kaybolması ve anlaşılmaması" diye ekleme yapmalısın.

"Evet, herşeyi zahire hamlettire ettire, nihayet zahiriyun meslek-i müteassifesini tevlid etmek şanında olan meylü't-tefrit ne derece muzır ise, öyle de, her şeye mecaz nazarıyla baktıra baktıra, nihayette batınıyunun mezheb-i bâtılasını intaç etmek şanında olan hubb-u ifrat dahi çok derece daha muzırdır. *Hadd-i evsatı gösterecek, ifrat ve tefriti kıracak yalnız felsefe-i şeriatla belâgat ve mantıkla hikmettir." (5. Mukaddime)*

Bu ifade çok mühim... Her şeyi mecaz ve gayb dili görmek de yanlıştır. Kur'an yaşanılmış, yaşanılan ve yaşanılacak olandan bahseder. Hayallerle hakikati anlatmaz. Anlatsa hurafeci olur. Üstadın 20. Söz'de ve 25. Söz'de 20 yerde dediği üzere Kur'an yaşanmış, tahakkuk etmiş, cüz'î bir hadiseyi alır, onu küllî bir hakikatin sembolü yapar. Karun misali... Aslında Karun dahi o sembolü olduğu hakikatin aynasıdır. En iyi ayna o olduğu için temsilci o oluyor. Şimdi Karun gayb dilidir, yaşamamıştır demek yanlıştır... Kur'an'ın o kıssadan kast ettiği sadece odur demek de yanlış. Zahirilerin fikri bir nebze doğrudur, çünkü olanı söyleyip, külliyi cüz'iye indiriyorlar. Batıniler ise, haktan -hakikat demiyorum- kopuk bir fikri, külli hakikat olarak gösteriyor. Olmayan bir Karunla, bir hakikati ifade etmeye çalışıyor. Bu daha da zararlıdır. Kur'an'a bu gözle bakılırsa Zeyd bin Harise, Hz. Zeyneb de yaşamadılar, aslında o ayetler de mecaz. Aslında Hz. Muhammed de yaşamadı. İşte Hz. İsa'nın tarihte yaşamadığını iddia etmek bir cihette bu batıniliğin eseridir. Üstad Hakem ve Adl ismine mazhardır; zahire zahir; batına batın der... Derken de delillerle der...

3. Mukaddime ve 6. Mukaddime beraber okunsa şöyle bir hüküm çıkar: "Şu anki fenlerin tesbitleri, Kur'anın tasdikinden geçerse, ancak tefsire konulmalı. Yoksa ileriki asırlarda gelecek insanlara köstek olur. Fenler, ancak masadak amaçlı olmalı. Kur'anın hükmünün dayanağı olmamalı. Yani ayet, fenlere göre yontulmamalı. Bilakis fenler ayete göre yontulmalı veyahut ayetin verdiği derinlikle fenler şerh edilmeli."

Şahsi kanaatim, bu kısa özeti yazmaktansa, bu 12 Mukaddimeyi şerh etsen veyahut daha detaylı yazsan ve Üstadın hükmünün dayanaklarını ve köklerini göstersen daha güzel olurdu. Fakat bu haliyle de hizmet eder. Tercih senin... Selam ve dua ile…

Eymen

***

Pek Değerli Eymen Kardeşimin İtirazlarına Cevap

Evvela kendi işi gibi bizim bu yazılara sahip çıkması ve muhakeme ile katkıda bulunduğu için çok teşekkür ederim. Sıra ile gidersek, Muhakemat'ın ismi olan cümleye verdiğim mananın doğru olduğuna en açık delil: Bu Muhakemat kitabının adeta ikizi olan Münazarat'ın ismi olan cümledir. Şöyle ki:

"Azametli bahtsız bir kıt'anın (Asya'nın)
Şanlı tali'siz bir devletin (Osmanlı'nın)
Değerli sahipsiz bir kavmin (Kürtlerin) Reçetesi…"

İkinci olarak, Türklük bir medeniyet ve bir kültürel yapının ismidir, insanlık âleminin önemli bir unsurudur. Burada ırk kastedilmiyor. Medeniyet, din ve tarih olarak da Kürtler Türklerin bir uzvu yani organı olmuşlardır.

Üçüncü olarak: Bir kavim, bir toplum herhangi bir kelimeyi nasıl ve ne manada kullanıyorsa o kelime o dilin aslından sayılır. Dolayısıyla *"hasta"* kelimesinin kökü Farsça da olsa, bu Türkçede yerleşmiş bir kelimedir. Kürtler *"alil"* kelimesini hasta manasında kullanıyorlar. Başka bir bölgede bu kelimenin "kötürüm" manasında kullanılması, o kelimenin Kürtçe olmadığına delil olmaz. Türkçede *istiklal* ve *istismar* kelimeleri, Arapçada *azalma* ve *yatırım yapma* manasına geldiğini hatırla. Alil kötürüm manasında dahi kullanılmışsa, yine bizim verdiğimiz mana doğrudur. Çünkü o isim cümlesinde *"mariz"* kelimesi de *"hasta"* kelimesi de normal hasta manasında değil de "kronik" hasta manasında kullanılmışlardır.

Dördüncü olarak: Araplar eskiden ilimde çok ileri gittiler. Fakat bu 20. asırda bütün medya imkânlarına rağmen ilimde ve kültürde marizdırlar. Osmanlı ve özellikle Kürtler, Ortaçağ medrese birikiminin ötesine çıkamadılar. Bu Muhakemat kitabının yazılışının üstünden tam yüzyıl geçmesine rağmen, medrese çevreleri ve onlara dayanan dinî cemaatler maalesef halen aynı durumdalar.

Beşinci olarak: Eski Said ile Yeni Said ilim edinme usulünde; modern tabir ile epistemolojide aynıdırlar. Aradaki fark, Eski Said'de siyaset, dünyanın ıslahı gibi değerler ön plandadır. Yeni Said'de ise, daha çok iman, ahiret ve bunların temel dayanağı olan dini yaşama önce gelir.

7. Mukaddime'de Üstad, senin söylediğin *"gıybet katl gibidir"* hadisinin sıhhatini eleştirmiyor. Tamim ve teşmilini ve vaizlerin dengesiz anlatmalarını kınıyor. Ki sonra 1918'de Sünuhat'ta ve daha sonra 24. Söz'de bu hadisin tevilini ve muhakemeli, dengeli manasını veriyor. Evet, Kur'an Maide suresinde: *"Kim bir insanı öldürürse o bütün insanları öldürmüş gibidir"* mealindeki ayeti, üç vecihle tefsir ediyor. Demek bazılarının bu gibi ifadelerin meal-i zahirisini esas almaları, Eski Said'de de, Yeni Said'de de yanlış kabul ediliyor. Çünkü bu bilgiler, zahir mealleriyle avamı dahi şaşırtacak kadar dengesiz görünüyorlar.

Altıncı olarak: Üstad, her iki döneminde de fen bilgilerini esas alıyor. Enerjinin bin bir kural ve kanununa *"Kitab-ı Mübin"* diyor. Biyolojiye *"İmam-ı Mübin"* olarak bakıyor. Kimyevi reaksiyonlara Kalem-i Kudretin titreşimi, diyor. Tabiata *"Sıbga-i Rabbani"* (geliştirici ilahî bir boya ve yazılım) diyor. Demek Üstadın karşı olduğu durum, fenler değildir. Tam aksine

materyalizm, pozitivizm, nihilizm yani hikmetsiz hikmetler (anlamsız felsefeler) gibi, yanıltıcı ve insanlığı mahvedici yaklaşım ve değerlerdir. Ki bütün fenler öz yapıları ve kanuniyetleri itibarı ile bu negatif değerlere düşmandırlar.

Evet, Eski Said'de bu deccalane kavramlara karşı koyacak yeteri kadar Kur'anın mucizevî bilgileri yoktu. Fakat usul ve prensip olarak her iki Said de Muhakemat'taki kuralları kabul ediyorlar. Ki sen o kuralların dördünü 5. Mukaddime'den aktarmışsın; şöyle ki:

a) Şeriatın mucizeliğine aykırı olmamak.
b) Vahyin dili olan Arapçaya ve belagat kurallarına aykırı olmamak.
c) Mantık ve Muhakeme ilmine aykırı olmamak.
d) Hikmete (fen ilimlerine) aykırı olmamak.

Senin ilave etmek istediğin *"O akıl akıl olsa gerek"* cümlesinin manası da bu **d** maddesidir. Yani nev-i beşerin aklı olan ilimler ve nakil çatışırsa, akıl esas alınır, nakil onlara göre tevil edilir. Yoksa heves ve hevaya göre tevil edilmez, demektir.

İşte bak medrese de, ilahiyatlar da, Nur Cemaati de bu dört kurala bağlı kalmadıkları için insanımız beşe bölünmüştür:

a) İlahiyat, medrese ve cemaat Ortaçağ'a geri döndü.
b) Bilimin materyalist ve pozitivist felsefesine yenilen aydınların % 90'ı toplumdan adeta kopmuştur.
c) Nihilizme ve anarşizme kayan önemli bir grup, sosyal hastalıklara sebep oluyor.
d) Eski köylülük kültüründen bile aşağı düşmüş genel kitle, yağmalanan başka bir tabir ile istihmar edilen bir halk haline dönmüştür.
e) Benim gibi sayıları anka kuşların sayısını geçmeyen perişanlar.

Siz tassupla cemaati tutacağınıza bu beş grubun haline çare arayın. Zaten bu kitabın ve bu yazıların tek amacı da, cemaatleri uyandırmak; binnetice diğer grupların imdadına koşmaktır. Eğer siz bir miktar fenni tetebbuatta bulunsanız, gösterdiğiniz o dört Risalenin özellikle 16. Mektup'un bizim bu konu ile asla alakasının olmadığını anlarsın. Ayrıca Fen İlimleri dindar ve değer tanıyanların malıdır. Öz malınızı kaybetmişsiniz; sahip çıkın. Bu asırda fen ilimlerine sahip olmayan bir Asya, bilgelik şöyle dursun; tamamıyla bir bataklık olur.

Yedinci olarak: Üstad'ın Kaf Dağı, Sevr-Hut ve benzeri 5–10 misalde gösterdiği gibi; dini literatürü gaybî, kanunî ve şumullü olarak göstermek, gerçek bir izahtır. Ve doğru bir tefsirdir.
Üstadın kasdettiği aşırı batıni yorumlar ise, İbn Arabî'nin derlenmiş tefsirinde görüldüğü üzere; karinesiz ve gaybî manadan ziyade zoraki tevillerdir. Mesela o zat yaklaşık 3000 ayetteki zıt ve mütekabil manaları sadece ruh-nefis-madde-mana olarak tefsir etmiştir. Ki, karine yok, nazm-ı maaniye aykırı ve gaybî (arketip) yönü de yok sayılır. Buna rağmen Kastamonu Lahikasında Üstad *"Ümmet bu gibi tefsirlere ilişmemiştir"* diyor. Anlaşılan sen, *Gaybî ve Kanunî* manaları hayalî ve mecaz ile karıştırıyorsun.

Sekizinci olarak: Biz Kur'anda anlatılan eşhasın hiç maddi numunesi yaşanmamıştır, demiyoruz. Biz 28 temel mana, tüzel kişilik ve gaybî, arketip, hükmî şahıs var; 124 bin lider insan

gelmiştir; ve o 28 çeşmeden kovalarını doldurmuşlardır. Fakat bu 124 bin yaşanmış numune, kutsal kitaplardaki o isimlerin kanun ve evrensel olduğuna mani değildir. Evet en tipik bir misal Mehdi ve Deccalın kanun olmalarıdır.. Çünkü her asrın kendine has mehdisi ve deccali olmuştur. İşte böyle geniş bir sahaya çıkmaktan korktuğun için, farkına varmadan zahiriliği; dolayısıyla Vehhabiliği savunuyorsunuz.

Dokuzuncu olarak: Hz. Peygamberin beşeri ismi Kur'anda dört kere geçiyor. Burada yine bireysel bir bilgi yok. Peygamberlerin bu kutsal görevlerine karşı beşeriyetlerinin kanuniyetine vurgu vardır. Bu dört yere karşı, belki bin yerde *"Resul"* (elçi) *"Nebi"* (vahiy alan) ve Sahabe cemaatinin sahs-ı manevisi olarak geçiyor. Hatta Kur'anda anlatılan o 28 hükmî şahsiyetin anlatılmasının asıl maksadı dahi, bu kanunları Hz. Muhammed'in hayatında göstermektir. Dinin mücerred değerlerini O'nun müşahhas hayatında gözlere göstermektir. Hulasa: Kur'anda esas olan kanunî bilgileri anlatmaktır. Üstad'ın, kanun-u küllinin ucu dediği kısmın gaybî mi, tarihî mi olduğu net değildir. Metinlerden anlaşıldığı kadarıyla o kanunların birer numunesi olan anlatımların, tarihî kısmından ziyade gaybî boyuta baktığıdır.

Onuncu olarak: Zeyd meselesinin ise, dört cevabı vardır:

a) O ayetin hemen ardında bunun da peygamberler tarihinde bir kanun (sünnetullah) olduğu vurgulanıyor.
b) Peygamber Hz. Muhammed'in dahi imtihana tabi ve abd olduğu anlatılıyor.
c) Hoşuna gitmezse de şeriatı bizzat kendisinin yaşaması gerektiği söyleniyor.
d) Hz. Muhammed'in başından geçen olayın da evrensel bir yasa olduğunu her çağda bir numunesi bulunduğunu ifade ediyor. Bizim Tefsirlerde Ebu Leheb ve diğer Mekke olaylarının (özellikle Tevbe ve Enfal'da geçenlerin) nasıl evrensel kanunlar olduğunu görmüşsün.

Mesela Enfal, 35. ayette anlatılan: *"Müşriklerin Ka'bedeki namazları ıslık ve alkıştan başka bir şey değildir"* mealindeki bilgi, bütün çağların müşriklerinin temel ve evrensel bir özelliğini vurgulamak içindir; o da şudur:

"*Müşrik insan ve müşrik toplum somut ve maddi düşündüğü için, onların Kabedeki (sosyal hayattaki) namazları (temel değerleri) ıslık ve alkıştan (şöhret, reklâm ve nefsanî, maddi karizmalardan) başka bir şey değildir."*

Hatta rivayette var ki *"bu Mekke müşrikleri çıplak olarak tavaf ederlermiş."* Evet, müşrikler o delice şöhrete ulaşmak için, her şeyi maddeden ibaret bildikleri gibi, teşhirciliği de kutsal bir görev sayıyorlar. Bu sayede bütün varlıklarını ve değerlerini ölümlü, fani, hastalıklı bedenlerine indiriyorlar. Bu durum öyle bir zulüm ve dengesizliktir ki, acı ve ateşten başka onu rehabilite edecek hiçbir şey bulunmaz.

Onbirinci olarak: Dinin ruhanî ve manevi yönü olduğu gibi; bilgiye, hayata, hatta maddi kâinata bakan yönü de vardır. Ve bu yön daha önceliklidir. Ben *"Müslümanlar tekâmül kanununa riayet etmiyorlar"* derken bu ikinci yönü kastettim.

Evet, sonsuz manevi değerlerde zaman ve mekânın tesiri yoktur. Fakat hayat ile madde ile biyoloji ile ilgili binlerce ayet ve dini izahlar var. Hayat dualitelidir, ve diyalektiktir. Yani her

şeyin bir zıddı var; ve o şeyin kemale ermesi için zıddıyla mübareze etmesi lazımdır. Yoksa mana olarak zaten her şey vardı; yani maddeyi, zamanı süreçleri yaratmaya gerek yoktu.

Onikinci olarak: İşte biz Müslümanlar ve Kilise de bu evrensel boyutu kaybettiğimizden, cemaatlerin kodamanları 4'er 5'er saat TV'lerde programlar yaptıkları halde ilimden, hakikatten bir tek mesele bile anlatamıyorlar. O esintili saatler, menkıbelerle, duygusal ifadelerle, reklâm ve şöhret tahrikleriyle bitiyor. Bir materyalist asistan çıkıp beş muhterem ve ehl-i salah profesörümüzü yenebiliyor.

Hulasa: Dünya hayatının ziraatçılık ve balıkçılık üzere kaim olduğunu, ayrıca gayb âleminde dünya küresinin öküz ve balık suretinde iki meleğin sırtında taşındığını bildikten sonra her halde uzaya çıkıp dünyanın herhangi bir yerinde somut bir öküz ve balık araman anlamsız olur. Fakat eğer evrensel düşünürsen, dünyayı ayakta tutan beş milyar öküz ve 10 trilyon ton balık görebilirsin. Evet, bir kanunun herhangi bir asırda yaşanılması için somut bir deftere ve kaleme ihtiyaç var. Fakat kanunlar okunurken ve uygulanırken, defterin ve kalemin kalitesini ve hattın şemailini söz konusu etmek, büyük bir yanılgı olur. İnsanlığa şefkat et! Dar noktalarda boğulma. Selam ve hürmetlerimle…

Bahaeddin Sağlam

Eymen'in İkinci İtirazı

Üstad'ın ifadesini aktararak bir söz söyledim. İtiraz ettin. Onun sözlerini oku:

"Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden manevî mücahidin-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?"

Elcevap: Eski Said ile mütefekkirin kısmı, felsefe-i beşeriyenin ve hikmet-i Avrupaiyenin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fünun-u müsbete suretinde lâyetezelzel teslim ediyorlar; o suretle, İslâmiyetin hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Adeta, kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyeti aşılıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyetin kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim. Hem bilfiil gösterdim ki, İslâmiyetin esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır. Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati bürhanlarıyla ispat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiyeyi zahirî telâkki edip, felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki felsefenin düsturlarının ne haddi var ki onlara yetişsin?"

Dikkat et, İslamiyetin esasları derken ister epistemoloji de, ister hikmet de, ister marifet de ne dersen de, felsefe bu konularda acizdir, fen acizdir, çözememiş, çözemez zaten der... Aynı ifade 18. Mektub'un 3. Meselesinin başında ve sonunda da var. Ki, 24. Mektub'un ilk halidir. Üstad tarzımı değiştirdim diyor, başka söz ve tevile gerek yok. Hem zaten 29. Sözü hiç bir arif, ne doğuda ne batıda anlayamaz. Tamamen Kur'anın özüdür.

Üstad döneminde ve halen insanlar tabiat deyince ilim-irade-kudretin birlikte haline o ismi veriyorlar. Yani bir kavram kargaşası var. Epistemolojik hatadır. Üstad kudreti ayırarak epistemolojiyi düzeltiyor. Tabiat, sünnetullah denilen, ilim ve irade tecellisi kanunlardır. Kudret ise, madde değildir. Fenciler kudreti maddeye indiriyorlar. Oysa kudretiğn iki tarz tecellisi var: Atomlar (Nisbeten sabit tecelli) ve Kuvvet (Akışkan Tecelli)... Atomları hareket ettiren ve eşya arasında akan öz bu kuvvettir. Kuvvet (enerji) kelimesiyle, maddenin özü olan aciz ve münfail atomları halen karıştırıyorlar. Atom ve kuvveti ayırıp, hatta kuvvetin dahi bir cilve olmasıyla edilgen olmasını gören bir akıl, doğrudan doğruya kudrete çıkıp Tevhide ulaşabilir. Yoksa materyalist olmaya mahkûmdur. Tabiata takılan, determinist olur. Maddeyi faal addeden materyalist olur. İşte bu şekilde hayali bir tabiata fenciler ilim-irade-kudreti verince ayrı bir İlaha ihtiyaç kalmıyor. Üstad tabiatın en fazla sünnetullah, şeriat-ı fıtriye-i İlahiye, sıbğa-ı Rahmaniye olabileceğini belirtiyor. Barış'ın tesbiti ile böyle natüralist ve materyalist biri bu kafayla dindar olsa Pantesit (Vahdet-i Mevcud ehli) olur. Spinoza gibi...

Hem Arap-Türk-Kürt şeklindeki izahın maalesef tutarsız.. Bariz bir dayanağı yok. Yani görmek istediğin için görüyorsun. Yoksa görünmüyor. Hem alil kelimesine yazdığım mana "Üstad Külliyatta bu kelimeyi bu manada kullanıyor" demektir. Çünkü o manayı kendisi vermiş. Lahikalarda var. Evet, Üstad bu iki kitabı Kürt âlimleri ve halkı için yazmış. Bunu kabul ediyorum. Çünkü çok net.. Fakat Arap-Türk-Kürt bağlantısı görünmüyor. Çok mühim ol-

mayan bir detay.. Yazdığın gibi de kalabilir. Ama itirazım, Üstadın açık ve herkesçe anlaşılabilir ve görünür böyle bir kasdı yoktur. Şahsi kanaatin olabilir. Ona karışılamaz.

Hadisle ilgili yazdığım sözü geri alıyorum. Dikkat etmediğim için hata etmişim. İkazın için teşekkür ederim.

Ayrıca zahirperest değilim. Hakperestim. Yazdığımı dikkatli okumamışsın. Üstadın verdiği tahkik tarzını anlatmıştım. Bir de bunu numunelendirdim. Bunu kabul ettiğimi belirtmişim. Zaten izahım açıktır. Sadece yazdığım bir detaya sinirlenmişsin. Oraya takılıp kalmışsın.

Diyorsun ki, "Biz Kur'an'da anlatılan eşhasın hiç maddi numunesi yaşanmamıştır, demiyoruz. Biz 28 temel mana, tüzel kişilik ve gaybî, arketip, hükmî şahıs var; 124 bin lider insan gelmiştir; ve o 28 çeşmeden kovalarını doldurmuşlardır. Fakat bu 124 bin yaşanmış numune, kutsal kitaplardaki o isimlerin kanun ve evrensel olduğuna mani değildir. "

Oysa yeni yazdığın Yusuf suresi tefsirinde tam da yapmadım dediğin şeyi yazmıştın. Oraya bir bak... Evet, Üstadın tarzı en muvazeneli.. Yaşanmış cüz'î bir hadiseyi baz alıp onun teatisi ve mümessili olduğu kanunu tesbit edip onun göründüğü diğer zaman ve mekanlardaki mümessillerini tespit etmek. Deccal-Mehdi meselesi gibi...

Kur'anın derdi, külliyeti anlatmak. Külliyeti anlatanın yolu, önce cüziyeti müşahhas bir misalde göstermek. Sonra zihni önce mekâna sonra zamana o gözle baktırmak. Böyle bir külliyete ulaşamayan Vahdette kalır, ehl-i tevhid olamaz.

Üstadın fenleri, şu anki hikmeti, karine yönünden ve tefsire masadak olması noktasından tercihi hayrının çokluğudur. Dinde bir şeyin hayrı şerrinden çoksa hayırlıdır hükmüne girmesine binaen O da fenlere hayırdır diyor. Fakat her mevzusu da hayırdır demiyor. İhtisası olan, ihtisasını da ilim, hakikat ve hak için yapan; ideolojik kusmukları ona katmayan hakiki fen adamları ve eserleri itibara alınabilir. Mesela Jung böyle biridir. İstifade mümkündür. Ama her şeyi değil. O cihetten Kur'anın süzgecinden geçmeli. Nerede kaldı diğerleri... Hele hele Marks, Nietzche gibileri... Selam ve dua ile.

Eymen

***

İlginiz için teşekkürler... İnşaallah bu yazışmalar müzakere hükmünde ilmî bir ibadet sayılır. Yalnız şu kadar ilave edeyim: Vahdetül- mevcud tehlikesi saf materyalistler içindir.

Nur talebeleri gibi saf soyutu, nirvanayı, maneviyatın asıl varlık olduğunu, ruhun en soyut seviyesini bilenler için tehlike olmaz. 2. olarak felsefe ile fenni iltibas etmeyin. Ayrıca konumuz Marks ve Nietzche gibi mutlak materyalist ve nihilistler değildir. Sakın ruhu ve İlahî vücub mertebesini somut yani mahdud ve müşahhas olarak düşünmeyin.. Yoksa hizmet alanınız sürekli avam tabakası kalır.

Teizm, teşbih ve tecsim mertebesinde kalmak, sizin gibi riyaziyat (zihin sporu) yapmış, maneviyatla hemhal olmuş birisine yakışmaz. Senden Müslümanları uyandırmış, arkasına almış, bütün cihanı ve bütün varlık mertebelerini tenvir eden bilge bir kardeşimiz olmanı bekliyoruz... Binler selam, saygı ve dualarla...

Risale-i Nur'da Mehdiyet Haritası

Risale-i Nur'da; 5. Şua, Kastamonu Lahikası, Emirdağ Lahikası, 1. Şua, 14. Şua, 24. Söz, 15. Mektup dışında Mehdiyetle ilgili en geniş ve stratejik işaretler içeren bu 29. Mektup'un 7. Kısmıdır. Bu kısım üç sualin cevabı olarak yedi işarettir. Birinci sual mehdiyetin lüzumunu izah edip gerekçelerini gösteriyor. Yani "*ümmetin fesadı hengâmında mehdiyet, içtimai bir hakikat olarak tecelli eder"* mealindeki ifadede geçen "fesad"ın ne demek olduğunu açıklıyor. Burada dört işaretle ümmeti ifsad edenleri susturmaya çalışırken aslında anahtar kelimeler ile bu fesadın sebeplerini ve ıslah çarelerini anlatıyor.[29] Bu kısmın başına konulan iki ayette de bu fesadın ıslahı için 10 adet çareye işaret ediliyor. Bu notların sonunda bunları tefsir etmeye çalışacağız.

Hemen hatırlatalım ki; bu mehdiyet meselesini yani ümmetin fesadının sebeplerini; müsbet ve güzel bir şekilde o bozulmayı gidermek çarelerini bilmek, ciltlerce kitap ve araştırma ister. Onun için biz burada müstakil bir yazı veya şerh yazamayız. Sadece bu 7 İşaretin anahtar kavramlarını bir miktar açmaya çalışacağız. Ki Müslümanlar bu karanlık ve karışık dönemde yanlış yollara ve yöntemlere başvurmasınlar. İşte Birinci İşaretin Anahtar Kelimeleri:

1) "Şeair-i İslamiyeyi tağyir.." "Şeair" insanın geçmişini, kültürünü, sağlam inancını bilinçli ve doğal olarak ona hatırlatan ve yaşatan ritüeller, mabedler, kelime ve kavramlar gibi yüzlerce sosyal, dinî ve kültürel hakikati içeren geniş bir hakikattir. Bunların hiçbiri tarihte yapay olarak oluşmamıştır. Bunlar sosyolojik, psikolojik realiteler olarak gayet doğal verilerdir. Karşı düşman taraf, önce hedef aldığı toplumdan bunları kaldırmaya çalışır; beceremezse değiştirmeye veya içlerini boşaltmaya uğraşır. Böyle bir bozulmanın sosyolojik ismi *"yabancılaşma"*dır. Yabancılaşan biri varlığının can damarı olan o şeairi kendine düşman ve zararlı olarak görür. Pusulasını kaybetmiş asker gibi düşman tarafa katılır. İşte bu bahsin ikinci kelimesi bu yabancılaşma hastalığının ifadesidir.

2) "Bütün olumsuzluklarda yabancıları körü körüne taklid etmek."

3) "Şeriat yabancı memlekete dar-ı harp, der." Yani İslamiyetin yaşanmadığı, İslam şeairinin olmadığı memleket dar-ı harptir. Yoksa bazılarının sandığı gibi dar-ı harp ille de kendisiyle savaşılan memleket demek değildir.

4) "Diyar-ı İslam.." Diyar, dar kelimesinin çoğuludur. Yani İslam memleketi bir tane olmak zorunda değildir. Farklı İslam devletleri olabilir.

Hulasa: Yabancılar için dinî metinler sonuna kadar tercüme edilebilir. Çünkü onlar o kelimelerin kutsallığını bilmediklerinden onlara o kutsal kelimelerin manaları gerekir. Fakat şeairin yaşandığı müslüman toplumlar için o kelimelerin kutsal ritüel özellikleri, bin kat o kuru tercümelerden daha önce gelir ve daha faydalı olur. Burada Bediüzzaman böyle diyor. Fakat son Lahika mektuplarında, Türkiye'nin yabancılaştığını; dindar bir ailenin çocuğunu

[29] 29 ve 4 sayıları, maddi bilimleri gösterdiği gibi; 7 sayısı da sosyal ve siyasi hadiselerin sisinden dolayı insanların dinin gerçek manasını kaybettiklerini, kesret ve maddiyat içinde boğulduklarını sembol ve remiz diliyle hatırlatıyor. Bu yedinci kısmın isminin de "İşarat-ı Seb'a" olması, insanların materyalizm ve dağılmaktan dolayı stratejik davranamayacaklarını bildiriyor.

imana getirmek, bir gayr-i müslimi imana getirmekten daha çok zorlaştığını söylüyor. (Emirdağ Lahikası)

5) Bu 7. kısmın 2. sayfasında şeairin bir kısmı izah ediliyor: *"İslami gelenek, İslam Tarihi, mabetler, mezarlar, ibadet ve inanç ile ilgili konuşmalar (Gündem.)"*

6) Yine bu sayfada yanlış yabancılaşmanın önemli bir şeklini veriyor: *"Basit bir dünyevi gelir için her gün Fransızcadan[30] elli kelime ezberleyen ve elli sene ömründe namazın kutsal kelimelerinden beş tanesinin manasını öğrenemeyen, insanlıktan çıkmış kadar yabancılaşmış bir hayvandır."*

7) Böyle bir ortamda o kutsal lafızları tercüme etmek, ya tahriftir (yani yanlış anlamalara sebep olur) veya tehcirdir (yani o kutsal kelimeleri toplumdan sürgün etmektir.)

Toplumu imha eden bu ve benzeri saldırıların iki ana sebebi vardır:

a) Toplum içinde dinsizlik akımı var. Bunlar kendilerini açıklayamadıklarından bu şekilde dine saldırıyorlar. İlmini dünya ile satan bazı hocaları kullanıyorlar. Kuru ruhsuz mealler sunuyorlar.

b) Irkçılık insanda tahripkârlığı doğurduğu gibi, imanı da zayıflatır. Ayrıca kendi kimliğine yabancı gördüğü Arapçaya karşı da düşmanlık besler. Böyleler kültür ve ilimden ziyade İslamî literatürü dışlamak için tercümelere girişiyorlar.

İkinci İşaret:

Birinci işaretten anlaşılan şudur: Toplum ve ümmetin fesadı, önce kültürel ve literal olarak gerçekleşiyor. Bunun da iki temel sebebi var. a) Gizli dinsizlik; b) Irkçılık. Bu ikinci işaretin ***gösterdiği sebep*** ise, Avrupa'daki bozulma ve fesadın İslam dünyasına yansımasıdır. Meselenin özü şudur:

Avrupa'da Kilise sosyal hayatın, bilimin ve özgürlüklerin önünde beş yüz sene boyunca engel oldu. Halk, fakirler, bilim adamları ve en mühimi de bu kesimleri organize eden Mason locaları Avrupa'yı önce sekülerleştirdiler, sonra laikleştirdiler. Sonra mutlak bir materyalizm ortalığı kavurdu. Bu akım iki sefer büyük dünya savaşının çıkmasına sebep oldu. Yani Avrupa 1789 tarihli Büyük Fransız İhtilalinden ta 1920'lere kadar böyle bir süreci yaşadı. Bu süreç, bu tarihten sonra, önce İslam Dünyasını sonra Uzak Doğu'yu, daha sonra 3. Dünyayı sardı.

Üstad Bediüzzaman, bu dalganın İslam Dünyasını sarmasının sebebinin, İslam dinini Hristiyan dinine kıyas yapmaktan kaynaklanan yanlış bir uygulama olduğunu söylüyor. Ve farklılık noktalarını açıklıyor. Fakat bunu izah eden hakikatleri anlatırken, meselenin izahından şöyle bir netice çıkarabiliyoruz: *İslam Dünyası, kendi elindeki zengin kanun ve prensiplerin manalarını bilmediğinden veya kullanamadığından, Kilisenin içine düştüğü bütün yanlışların içine düşmüştür. Neticede insanlık âleminde deccal görevini gören bu emperyalist, materyalist*

[30] O zaman Fransızca moda idi. Veya Avrupa dilleri demektir.

ve dinsiz akım, İslam Dünyasını da yutmuştur. İşte bu çok başlı deccale karşı Mehdiyetin uygulayabileceği şifre kavramlar şunlardır:

1) İslamiyet, avamı ve fakirleri ezmemeli idi. Ki İslamın özünde asıl olan da budur. **2)** Bilime ve düşünceye sonuna kadar kapılarını açmalı idi. Ki Kur'anın emri budur. **3)** Benliğe, üst sınıfların oluşmasına, burjuvaziye müsaade etmemeli idi. Ki Peygamberin hayatının yani sünnetinin amacı budur. **Hulasa:** İslamiyet pratikte Katolikleştiği için bu gibi sorunlar onun da başına gelmiştir. Ve eğer bu yanlışını düzeltmezse galiba mehdiyet, ya hiç gelmeyecek veya gelirse de başarılı olamayacaktır.

Üçüncü İşaret: Bu işaretten anlaşılan; anarşizm, dinsizlik ve kanunsuz yaşamak asla doğal değildir. Doğa ve ilahî sistem son derece düzen ve kaliteye dayanır. Dolayısıyla bu gibi geçici hastalıkları bir gün mutlaka dışlayacak veya sistem ölecektir. Küresel sermaye dahi bu gerçeği fark ettiğinden artık yasal yaşayan dindar medeni tüketiciler istiyor. Dolayısıyla dünyamızda büyük zararları olan ve geçen 200 yüzyılda etkin olan dinsizlik, despotizm ve ahlaksızlık mutlaka ya temizlenecek veya mağlup duruma getirilecektir. Demek Mehdiyet ve ıslah meselesi alâküllihal hangi şekilde olursa olsun mutlaka gerçekleşecektir. (Bu 3. İşaretin metnini kitaptan okuyun!)

Dördüncü İşaret:

1. İşaret kültürel yönden gelen fesad ve bozulmayı anlattı. 2. İşaret siyasi yönden gelen ifsad akımını gösterdi. 3. İşaret ekonomi ve kalkınma uğruna başımıza gelen manzarayı bildirdi. Bu dördüncü işaret ise, sosyolojik yönden gelen kırılmayı gösteriyor. O da şudur:

Uzun bir dönem yaşayan medeniyetlerde, din bir kuru araç ve vasıta haline gelir. Toplumsal bir yaşlanma ve cehalet görülür. Böyle bir toplumda bir kısım insanlar, cahil ve dindardır. Ama onun için millet ve medeniyet dinden önce gelir. Yani dini milliyetine feda eder. Böylelere "Mümin-i gayr-ı Müslim" denilir. Bu kısım, dünyacı hocalardan ve cahil sofilerden oluşur. İkinci kısım insanlar ise, bilgili ve dinsizdirler. Fakat bunlar sosyolojik ve medeniyet olarak dinin fonksiyonunu çok iyi bilirler. Dini, milliyete ve medeniyete bir araç olarak sever ve ona göre bakarlar. Yani inandıkları için değil; sadece ihtiyaç olduğunda dine sarılırlar. Bunlara "Müslim-i gayr-ı mümin" denilir. Bunların çoğu, ırkçılık adrenalini ile sarhoş olmuş siyasilerdir. Bu iki akım, din için tahripçi oldukları gibi, toplum için de asla kapanmayacak şekilde bölünmelere sebep olurlar.

Bu 4. bölümde temel bir kavram olarak vurgulanan ***"bid'alar***" zahiren güzel, gerçekte yapay ve sahte olan meseleler ve işler demektir. Ve din özellikle İslamiyet alternatifi olmayacak bir şekilde evrensel, doğal bir hakikattir. Bu gibi yapay meseleler onun yanında bölücü ve tahribatçı (yıkıcı) olmaktan öteye geçemezler.

Seksen sene önce yazılan, Türkiye'nin bugünkü bölünmüşlüğünü haber veren bu işaretteki uyarıları bugün gözlerimizle görebiliyoruz. Çünkü samimi dindarlar mehdiyeti ve ıslah hareketini oluşturacak niteliklere henüz gelemedikleri gibi; çoğunlukla da bu milliyetçilik hastalığından kurtulmuş değiller.

2. Sual: Bu gibi bozulmaları önleyecek mehdiyet ve ıslah hareketi nasıl gerçekleşecektir?

El-Cevap: Beşinci İşaret: Bu beşinci işarette 15 anahtar kavram var; şöyle ki:

a) "Fesada girmiş âlemi ıslah edecek Mehdi…" Demek ahir zamanda bozulma sadece âlem-i İslama has kalmayacaktır. Bütün dünya, dinî ve manevî değerlerinden soyunmaktan dolayı bozulmuş olacaktır. Mehdi sadece Müslümanlara değil; bütün dünyaya hitap edecektir. Onun için 19. sure olan Meryem suresinde Hz. Zekeriya (bugünkü İslamiyet) kemiklerinin (maneviyatının) ve saçlarının (bilim birikiminin) çok çok zayıfladığından dolayı kendine bir varis ister; bana (dine) ve Al-i Yakuba (insanî birikime) varis olsun; diye dua eder. İşte bundandır ki; Mehdi'ye Halifetü Resulillah değil de Halifetullah denilir. (Meryem suresi ile ilgili tefsirimize bakabilirsiniz.)

b) "Mehdi hakkında birçok sahih rivayet var.." Peki, buna rağmen neden bazı hocalar ve bir kısım muhaddisler, Mehdinin geleceğini inkâr ediyorlar. Cevap şudur: Emevi sultanları bu gibi rivayetler karşısında bir nevi deccal gibi göründüklerinden bu rivayetlerin yayılmasını yasak ettiler.

c) "Cemaat-ı beşeriyenin büyük ifsatları…" Yani olumlu veya olumsuz ahirzamanın bütün akımları bütün beşeriyeti kuşatacak şekilde yayılacaklar ve lokal kalanlar eleneceklerdir.

d) "Mehdinin bütün işleri harika (mucizevî) olsa hikmet-i ilahiyeye aykırı olur.." Demek her yönden harika bir Mehdi tasavvuru dinî ve ilmî olamaz; avamî bir hurafe olur; ehl-i ilmi ve ehl-i hakikati umutsuzluğa sevkeder.

e) Mehdinin vasıfları: *"En büyük bir müçtehid, en büyük bir müceddit, hem devlet adamı (hâkim) hem manevî bir mürşit, hem Mehdi…"* Yani iki açıdan bu vasıflar gereklidir. Çünkü ümmet ve insanlık hem çok büyük bir bozguna uğramıştır. Hem de bu yıkılışı önlemek için ıslah niyetiyle fakat çok daha zararlı hareketler ortaya çıkmıştır. İşte bu iki nevi temizlik için bu vasıflara sahip bir mehdiyet zorunlu, sosyal bir ihtiyaçtır. Ayrıca ümmetin moral bulması için umut kaynağı ve manevî bir çaredir.

• ***Müçtehid*** demek, yeni bir hukuk anlayışı ortaya koyacak demektir. Bu vasıf, Emirdağ Lahikasında *"mürur-ü zamanla zedelenmiş olan şeriat-ı Muhammediyeyi ihya edecek*" ifadesi ile geçiyor. • ***Müceddit..*** Yani dinî literatürü ve dinî anlayışı yenileyecektir. • ***Devlet adamı*** (hâkim) olması, yeni bir siyaset anlayışı getirecek demektir. • ***Mürşit,*** arınma ve maneviyat alanında yeni bir yol ve yöntem gösterecek demektir. • ***Gerçek Mehdi...*** Yani yeryüzündeki bozguncu hareketleri temizleyebilmeli...

Demek eğer bu beş temel vasıf birisinde yoksa o Mehdi değildir. Veya bu vasıfları icra edecek olan mehdi, şahıs değil de bir cemaat olacaktır. Ki bu 5. İşaretin başındaki sorudan da bu anlaşılıyor. Maalesef Ortaçağın skolâstik bataklığından çıkamayan birçok zevat Mehdiyet iddia etmekle dünya büyüklüğündeki bir meseleyi kirletmiş oluyorlar.

f) "Mehdi Al-i Beytten olacak…" Ya neseben veya manen.. Yani İslamiyet ailesi içinden, İslama çok yakın bir çevreden olacaktır.

g) "İsmi Muhammed Mehdi olacaktır." Yani Hz. Muhammed gibi başta ilim ve inanç olmak üzere bütün zıtları istikamet ve denge dairesinde birleştirecektir. Ve bu sayede yani bu mucizevî tılsım ile âlemin ifrat ve tefritini yani fesadını izale etmiş olacaktır. Yoksa zahiren ismi "Muhammed Mehdi" olsa, bu da hikmet-i ilahiyeye ve imtihan sırrına ters olur.

h) "Mehdi hakkında hiç rivayet yoksa da esbap dairesi açısından onun gelmesi Allah'ın hikmetinin gereğidir." Çünkü kâinatta her zıt mutlaka eşit ayarda zıddını çağırır. Yani eğer büyük bir ifsad olmuşsa büyük Mehdi yani büyük ıslahatçı da mutlaka var olacaktır. Bu gerçeklik, diyalektik sürecin en temel kanunudur. Hikmet-i İlahiye denilen müsbet ilimler, daima bu kanun üzere çalışırlar ve ona göre çerçevelenirler.

i) Sosyoloji bilimi açısından bu realite şöyle gerçekleşecektir: *"Başta seyyidler olmak üzere İslamın yakın çevreleri bu evrensel bozgunculuğa bir gün elbette tepki göstereceklerdir."*

j) Fakat bütün siyasi hareketler gibi bu kutsal birikim ve enerjinin israf edilmemesi için, yani ifrat ve tefrite ve teröre bulaşmaması için, manen onların lideri olan Mehdi, kendisindeki derin ilim, hikmet ve anlayışla, o birikimi ve kutsal kuvveti hak ve hakikat yoluna yönlendirecektir. Diğer menfi güçler genellikle enerjilerini uygunsuz şekilde harcadıklarından *seyyidler cemaatinin* bu müsbet ve yapıcı gücü ile temizleneceklerdir. Yani herkes bencil, hedonist, sarhoş olduğundan ve kuru katı meseleler için uğraştığından, bütün kâinatı dahi kendine hedef için küçük gören, ilim ve maneviyat kanatları ile donanmış az bir kuvvet dahi çok mucizevî işler yapmaya sebep olabilir. Şöyle ki:

Altıncı işaret:

Bu işaret, o kadar kapalı ve özet bir şekilde verilmiş ki, ondaki şifreli bilgileri anlamak için diğer altı işaretin bilgisini ve anahtar kavramlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Şöyle ki: 2. İşarette açıklandığı üzere güzellikleriyle, bozuklukları ile bu asrın yapılanmasının aslı ve çekirdeği olan Büyük Fransız Devriminin (1789) üç ana gücü vardı: İhtilalciler, inkılâpçılar ve feylesoflar (yani bilim adamları.) 5. Şua'nın 15. Meselesinde anlatıldığı gibi, ***ihtilalcilik*** başka bir tabir ile devrimcilik birçok sosyal ve kutsal değeri yıktığından önce Sosyalizme, sonra Bolşevizm'e, en sonunda da Anarşizme vardı. Hıristiyanlıkta Papa Allah'ın vekili olarak toplumun ve devletin başı sayıldığından, başsızlık manasına gelen ***anarşizm***, gerek bu özelliğinden ve gerek materyalizm felsefesinin egemenliğinden inkâr-ı ulûhiyete (yani bütün soyut ve manevî değerleri inkâr etmeye ve dışlamaya) dönüştü.

[Bu kötü sonuç, sol blokta o kadar çok önem kazandı ki, eşitlik, kardeşlik ve özgürlük değerlerine dayanan Fransız Devriminin zerresi bile solcu devletlerde kalmadı. İnsan yığınları dengesiz ve hırsız olan kapitalizmi arar oldular. Onun için 1920'lerde İslam Dünyası için dindar sosyalizmi hoş karşılayan B. Said Nursi bütün gücüyle inkâr-ı ulûhiyet ve küfr-ü mutlak dediği şu deccalane cereyanı durdurmaya çalıştı.]

Bu Fransız Devriminde ikinci büyük güç olan ***inkılâpçılar*** (reformcular) ise, hiçbir sınır tanımayan, ırkçı ve son derece gücü kutsayan liberalizme dönüştü. Bu liberalizm, en sonunda çürümeye yani hedonizme vardı. İhtilalcilerden de eline imkân geçirenlerin son hedefi yine

hedonizm oldu. Çünkü insanoğlu belli bir kutsal inanç ve ideal ile donatılmazsa, nefsin sınır tanımayan isteklerine esir olur. ***Üçüncü grup olan bilim adamları*** ise, gerek Kilisenin çaresizliğinden ve gerek hızlı teknolojik gelişmelerden dolayı mutlak bir materyalizm akımına dönüştü. Marks ve Freud'un felsefeleriyle bu akım daha sonra bütün dünya eğitim kurumlarını sardı. Haliyle soyuta ve sonsuza âşık olan insanoğlu bu materyalizm çukurunda boğuldu. Mason liderler[31] bu üç akımın içinde önemli yerlere sahiptiler. Denilebilir ki, bütün maddi gelişmelere rağmen bugünkü sorunların ve çıkmazların sebebi onlardır. Suç onlarındır, diyoruz. Fakat asıl suç, alternatif oluşturamayan Kilise ve İslam din adamlarınındır.

Bediüzzaman bu 6. İşarette; evrensel, çağdaş, başta eğitim hayatı olmak üzere bütün alanları verimsiz ve bozuk bir hale getiren bu 200 yıllık Devrimin tahribatını önce iki yarım ve bir derece lokal iki çare ile tamir ediyor. Sonra 7. İşarette çok köklü evrensel ve gerçek bir çare öneriyor. Daha doğrusu böyle bir çareyi bulduğunu; Müslümanlar ve Hıristiyanların (Mehdi ve Mesihin) bunu geliştirmesi gerektiğini söylüyor.

İşte 1. Geçici Çare:

İslam Dünyasında gerek sol akımların etkisiyle ve gerek materyalist bilimin tasallutuyla ve gerek siyasi gizli komitelerin faaliyetleriyle bütün zamanlara hitap eden İslam dinini ve İslam şeriatını inkâr eden, devletçi ve halkçı geçinen aslında burjuvazice yaşayan devletler olacaktır. Mehdinin kurduğu aydın bir cemiyet, bu devletleri yıkmadan tamir edecek; ihtilalcı, inkılâpçı ve materyalist bilim adamlarından oluşan süfyan komitesini dağıtacaktır. Tamir şu demektir: Devlet dinsizdir. Fakat o aydın cemiyet devlete kutsal değerler katacaktır. Devlet burjuvazi ve süfyaniyete (israfa ve rüşvete) dayalıdır. Fakat o nuranî cemiyet ona adalet ve istikamet verecektir.

Bu 6. İşarette önemli bir kavram şudur: Fransız Devriminin İslam Âlemindeki devamı olan bu süfyanî (israfçı, dünyacı) komite, aslında İslamiyeti değil de İslamiyetin kutsal, semavî, ilahî bir düzen olduğunu inkâr ediyor. Başka bir tabir ile bu komitenin bir kısmı müslim-i gayr-ı mümindirler. Yani kültürel olarak müslümandırlar. Ama kutsal ve gaybi boyuta imanları yoktur. İman olmayınca insanda ve toplumda tek geçerli değer, nefis, bencillik ve hedonizm kalır. Böyle insanlara dinin literatüründe *Yecüc-Mecüc* denilir.

---

[31] Masonlar bugün için eskisi kadar etkin olmasalar da; ekonomide, siyasette ve bilimde onların zihniyeti çok büyük çapta egemendir. Onlar adeta muhteşem yüzyıllarını yaşıyorlar. (Bakara Suresi, 94–106. ayetler hakkında yazdığım tefsir notlarına bakabilirsiniz.) Masonlar Allah'a inanmakla beraber ve kendilerine has bir inisiyasyonları olduğu halde deisttirler. Yani vahye, peygamberliğe ve ahirete inanmazlar. Onun için semavî dinlere karşıdırlar. Bu 7. kısımda bu işaretleri bu şekilde tanzim eden Üstad B. Said Nursi Kastamonu Lahikasında onlar veya benzeri dinsiz komiteler için şu tarifi kullanmıştır:

"Ve aynı senede, perde altında bilinmeyen ve küre-i arzın ekserini ve nev-i beşerin kısm-ı âzamını istibdadı altına alan bir müthiş cereyanın düğümü ve düğmesi ve manen binler başından bir başı ve en müthişi olan o göçüp giden adam, tokat yediği aynı zamanda, daha sene tamam olmadan, o müthiş cereyanın bütün başları ve taraftarları öyle semavî müthiş tokatlara ve şiddetli fırtınalı musibetlere tutulmaya başladılar; kıyamete kadar azabını çekecekler ve çekiyorlar..Ve edyân-ı semaviyeye ve İslamiyet'e ettikleri cinayetlerin cezasını, çok geniş bir dairede gördüler ve görüyorlar. Mimsiz medeniyetin pisliği ile dünyayı mülevves ettikleri için…"

Burada sözü edilen umumi bela ve cezadan maksat 2. Dünya Savaşının yıkım ve tahribatıdır. Burada sözü edilen din düşmanı şahıslar, tamamıyla dinsiz olduğundan, Masonlar ise deist olduklarından 5. Şua'da İslam Deccalı için "Masonları aldatıp onların desteğini alır." ifadesi geçiyor.

Mehdinin bu aydın cemiyetinin elinde *mucizekâr manevî kılıç* var: Bunun da iki muhtemel manası var: 1- Din ve kutsallık, başlı başına manevî bir kılıçtırlar. Gerçek manada alternatifi yoktur. 2- Bu aydın cemiyet, bilim ve dil sayesinde dinin mucizeliklerini gösterip, dini hurafe sanan ve dolayısıyla dine karşı cephe alan çevreleri imana getirecektir. Yani âlem-i İslamdaki gizli dinsizlik akımı durdurulsa, âlem-i İslam ıslah olur. Mehdi gelmiş sayılır. Evet, İslam dini özgün yapısıyla böyle bir yeteneğe sahiptir.

2. Geçici Çare:

"İnkâr-ı ulûhiyet (bütün kutsal değerleri) dışlamak niyetiyle, medeniyet ve mukaddesat-ı beşeriyeyi (başta ticaret, ibadet ve hürriyet olmak üzere 10 bin yıllık insanî birikimi) yıkan komünizmi ve anarşizmi dağıtacak ve onların enkazını temizleyecek şöyle bir hareket Avrupa'da görülecektir: O hareketin ve cemaatin nitelikleri şunlardır:

a) Hz. İsanın din-i hakikisini, (yani şefkati, kardeşliği, ruhaniliği) esas alacak.

b) O din-i hakikiyi İslamiyet'in hakikati (yani başta madde-mana ve ilim-inanç bütünlüğü gibi değerler ile) birleştirmeye çalışacak.

c) Hamiyetkâr ve fedakâr olacak.. (Evet, her şeye rağmen bütün insan hakları örgütleri yine Batıdan çıktı.) d) "Müslüman İseviler" ismine layık. (Yani bunlar Kilisenin hurafeleri dışında olacak.)

e*) Hz. İsanın riyaseti altında.. Yani onların tüzüğü ruhanilik, fedakârlık, antimateryalizm gibi değerlerden oluşacak. Veya Kilise bunları yönlendirecektir.*

Evet, özünde İncil ve İslam medeniyetine dayanan bugünkü olumlu Batı Medeniyeti, insanlığı komünizm belasından kurtarmıştır. Fakat kendi içinde gizli olan aşırı liberalizm ve sözde bilimsel materyalizm deccallerine karşı henüz savaşı kazanmış değildir. Çünkü Batının başta Kilise olmak üzere bütün müsbet kurumları ve İslam dininin önemli yazarları bu iki düşmana karşı savunma refleksinden gerçek cevap ve hamle girişimine geçemiyorlar.

7. İşaret:

Onun için B. Said Nursi, bu savunma refleksini bırakıp, hayat alanında, felsefede ve bilimde bu iki akıma karşı gerçekten alternatif olabilecek Risaleler yazdığını söylüyor. Burada üç Risalenin ismini zikrediyor.. 30. Söz ile Sosyolojide ve Psikolojide (1. Mebhas;) Kimya ve Fizikte (2. Mebhas); 24. Mektub ile Ontolojide ve Teolojide; 29. Söz ile Biyolojide ve Ruh-beden bütünlüğü konusunda birçok çare gösteriyor. Dindarların bunları geliştirmelerini bekliyor. Bu vazife, Emirdağ Lahikasında *"Eğer beşer bütün bütün bozulmazsa ve vaktinden evvel Cenab-ı Hakk bir kıyameti koparmazsa; Mehdi, çok uzun tetkikat isteyen Risale-i Nurun ilmi hazırlıklarını kendine program yaparak nev-i beşeri felsefe-i maddiye ve tabiiyye tasallutundan kurtaracak."* şeklinde geçiyor.

Burada bazı okuyucular ilk etapta kendisinin müsbet ilimleri eleştirdiğini anlayabilirler. Fakat durum kesinlikle öyle değildir. Muhakemat kitabı bu dediğimizin yüzlerce delilini gösteriyor. Bu 7. İşarette eleştirilen Avrupa'nın materyalist felsefesidir. Ve haksız olan bu felsefeye müsbet ilim nazarı ile bakıştır.

Evet, maalesef Avrupa Kilisesi de İslam Diyaneti de Evrim, Sosyoloji ve Antropoloji ve madde-ruh konusunda henüz materyalist Batı felsefesine alternatif oluşturacak bilgi ve veri tabanına sahip değiller. Alternatif bir varlık ve bilim anlayışını bilmiyorlar. Mağlubiyet psikolojisi içinde sadece savunmaya girişiyorlar. Hâlbuki Avrupa biliminin hiçbir verisini feda etmeden, dinin anlattığı bütün değerleri o çerçevede gösterebilirler. Savunma yerine bütün dünyayı ıslah edecek bir aydınlanmaya sebep olabilirler. Fakat dil, fen ve özgürce düşünce olmadığından, taassuptan kurtulamıyorlar. Çare bulanları da sapık ilan ediyorlar. Hâlbuki tek bu bakış açısıyla kısa bir zaman içinde bütün dünya aydınlanabilir. Onun için rivayetlerde Mehdi çok küçük bir hareketle bu ıslah işini becerecektir, denilmiş.

Bütün bu belirsizliklere rağmen son dönemlerde Ekolojide, DNA'da ve Kuantum Fiziğinde dindarların işini kolaylaştıracak sonsuz bir bilinç keşfedilmiştir. Fakat dindarların kendine has epistemolojik bir altyapıları ve birikimi henüz yoktur. Eğer bu handikap aşılırsa dünya yeni bir çağa girmiş olur.

Bahaeddin Sağlam

29. SÖZ' ÜN ANAHTAR KELİMELERİ
(Ruh ve Melek Gerçekleri)

1) "***Besmele***" *Allah'ın ismi*, onun sonsuz ve soyut varlığının, somut nokta yansıması demektir. O da *Rahman* demektir. Yani *Allah kelimesi*, O'nun sonsuz ve soyut varlığını gösterirken, *Rahman kelimesi*, O'nun somut ve sayı olarak yine bir derece sonsuz varlığı demektir. Ki, bu somut varlık, tabiatın yasaları ve varlıkları olarak görünür.

Rahim ise, Allah ile Rahman arasındaki, yani sonsuz soyut ve somutların ara türü varlıklar demektir. Ki, olağanüstü ve özel bütün yansımaları içerir.

Peygamber efendimiz (a.s.m.) buyurmuş ki, "*Kâinat, Rahman'ın nefesidir.*" Yani üfürmesidir. Evet, kâinat, bir ceviz tanesi kadar bir enerji idi. İçine Allah'ın somut yönünü gösteren Rahman'ın yazılımı, yasaları (üfürüğü) girince bugünkü galaksiler, güneşler ve dünyalar var oldu. Fakat tez-antitez ve sentez gibi, soyut sonsuz varlığın ve somut sonsuz varlığın ortasında ara–geçiş olarak, *Rahim* ismi giriyor. Gerçek canlılığın ve başarının ve en güzel varlığın odak ve dengeli noktasını gösteriyor.

2) "***Melekler ve ruhlar âlem-i şehâdete (görünen âleme) zorla inerler. Onların bu inişi Rablerinin izniyledir.***"[32]

Evet, melekler ve ruhanîler, geçmiş ve geleceği içine alacak şekilde birer bilinç ve yazılım ve bir nevi süreç olduklarından bu âlem-i şehâdetin üç boyutlu görüntüleri içine girerken zorlanıyorlar. Çünkü onlar geçmiş ve geleceği içine alan 4. boyutun varlıklarıdırlar. Fakat âlem-i şehâdetin anlık varlık skalasının gelişmesi ve yetişmesi için zorlanarak da olsa, Rahimiyet gereği olarak, o melekler ve ruhanîler bu âleme inerler.

"***Ruh, Allah'ın Rubûbiyet'inin (geliştirmesinin) bir yönetimidir.***" [33]

Evet, kozmosta, tabiatta yasalar olduğu gibi; yasalar üstü, olağan üstü gerçekler de var. Hatta o mevcud yasaların, düzenli ve verimli olmaları için yine o yasalar, ekstra bir emir ve yönetime muhtaçtırlar. Mesela, beynimiz vücudumuza göre bir derece olağan üstü kalıyor. Onun her davranışı kurala bağlanamıyor. Ve atmosfer, toprağa göre yine bir derece olağan üstü kalıyor. Teşbihte hata olmasın, fizik dünya ve bedenimiz, parçaları sabit olan bir makine gibi farz edilse; beyin ve atmosfer ve çağlar üstü süreçler, onların yazılımı ve ruhu veya kollektif manevi bilinçleri (melekleri) sayılırlar.

3) "*Meleklerin ve ruhların varlığı, insan ve hayvanın varlığı kadar kesindir.*" Yani, nasıl ki biyolojik dünyada gelişme sonucu olarak hayat, bitkilerden hayvana, oradan da insana yükselmiştir; işte bugünkü ekolojik düzende hayvanların ruhları, geliştirilerek ölümlerinde birer ruhanî varlık oldukları gibi, insanların ruhları ve kader yazılımları da bir nevi melek gibi oluyorlar. Haliyle kötü insanların ruhları ise şeytanlar oluyorlar. (13. Lem'a.)

---

[32] Kadir sûresi..

[33] İsra sûresi..

Yani kâinatta asla israf yok. Varlık ve kozmos daima gelişme içindedir. İşte eğer insan, insanlık dünyasındaki soyut değerleri inkâr etmiyorsa elbette bilir ki, bu değerler ve bu sonsuz bilinç bir üst seviyeye çıkınca melek gibi olur. Allah'ın halis bir kulu olur. Yani umumî sistem ile entegre olup ebedî bir hayatı kazanır. Hayvanlar ise, soyut değerleri olmadığından onlarda gelişme olmaz. Sadece ruhları kalır. Fakat onların da türleri, ekolojik bilince ve soyut bir kısım yasalara sahiptir. Onlar, tür olarak dirilip ebedî kalıyorlar. Onun için B. Said Nursî 17. Lem'ada "*İnsanın her bir ferdi hayvanların bir türü gibidir. Onların tür olarak ve madden yaşadıkları geçmiş ve geleceği, her bir insan ferdi akıl ve bilinç ile manen yaşıyor. Dolayısı ile insanın ferdleri, hayvanların türleri gibi, ebedî kalacaklardır.*" diyor.

4) "*Hakikat ve hikmet bunu ister.*" Bu *Hakikat* kelimesi Osmanlıcadır; bugünkü karşılığı "*Ontoloji*" kelimesidir. Evet, varlığın somut vücûtta görünmesi için mutlaka bir yazılıma, bir plana ihtiyacı vardır. İşte o yazılımların, o kader planlarının dindeki ismi *Ruh ve Melekler*dir.

Bu mesele şöyle özetlenebilir: "*Eğer varlıkta bir hakikat, bir realite varsa ki, insanların % 99'u var diyor; işte o hakikat ve realite, yazılım ve süreçteki gelişme sayesinde oluyor. Ve dini geleneklerde bu gerçeğin ismi, melek, ruh ve cindir.*"

Bu hakikati, yani ontolojik gerçeği şöyle de özetleyebiliriz: "*Nerede fizikî varlık varsa, mutlaka onu var kılan, bir yazılım, bir hayat, bir program vardır.*"

"*Hikmet*" kelimesi ise, burada kimya, fizik gibi "*fen ilimleri*" demektir. Yani nasıl Ontoloji, meleklerin ve ruhların varlığını gerekli görüyorsa, fenler dahi onların varlığını yine gerektirir ve gözlere de gösterir. Hikmet kelimesi, Osmanlıca'da, fen, mantık, felsefe ve bilimsel sistem ve yararlılık manalarına gelir. Burada ise sadece fen manasında kullanılmıştır. Bir kısım dinî sözlüklerde bu kelimeye başka manalar verilse de, bunlar ilmî bir izah sayılmazlar, tam tersine duygusal yakıştırmalardır.

Bir gün dindar bir doktora şöyle bir evrensel tespiti anlatmıştım. Demiştim ki;

"*Değil bu çetrefilli ve binlerce yazılım programlarını içeren bu kâinat, belki bir atomda dahi ruhu, ilmi, iradeyi gösterebilirim. İşte bir atomun enerjisi,* ***kudret****tendir. İçinde çok çok bilgi isteyen plan ve yazılımı,* ***ilim****dendir. Ve o atomun asla yerinde durmayıp ve gittikçe gelişme gösteren evrim ve gelişme yönü de,* ***iradeyi*** *(gelişme isteğini) gösteriyor. Bediüzzaman Said Nursî, çağımızdaki insanların sağlıklı bir bilgi edinebilmesi için; kudret, ilim ve iradeye bin sayfa ayırdığı halde, Nurcular, bu gerçeği bilmiyorlarsa, kendilerini ve gelişmemişliklerini kınasınlar.*"

Evet, kimya, fizik, biyoloji ve astronomi fennen, varlık içindeki canlılık ve bilinçliliği bize gösteriyorlar. Ayrıca, mikro âlemde değil de, makro âlemde, termodinamiğin 1. yasasının tersine çalıştığını bize bildiriyorlar. Mesela, fizik kurallarına göre, kozmos ve içindeki enerji, gittikçe zayıflar, entropiye uğrar. Fakat uzayda ve biyolojide, bu yasa tersine işliyor. Şöyle ki:

Uzayın sıfır çekimli bir alanında, enerji ve toz bulutları dağılmıyor. Üst üste tortulanıp yeni bir yıldız ve yeni bir güneş oluşturuyor. Bir kaç yüz yılda bitmesi gereken madde, yeni bir

atom santrali oluyor. Ve adeta sonsuza dek var kalıyor. Çünkü o güneşin ömrü bitse de, patlayıp dağılsa da, yine bu sefer ondan yeni gezegenler ve daha birçok ürün elde edilebilir.

Biyolojide de, eğer beynimizdeki "*yaşlan*" emri ve yazılımı olmasaydı, insanoğlu ebediyen yaşayabilir, denilebilirdi. Çünkü fizik, enerjiyi dağıtsa da; biyoloji, onun tam aksine enerjiyi geri topluyor. Demek fenler dahi kâinatın içindeki yazılımı, kaderi ve ruhu görebilirler.

5) "*Şeriat bunlara melekler, ruhlar ve cinler diyor.*"

Burada şeriattan maksat, hukuk, fıkıh ve yasa demek değildir. Dinin geleneği ve terminolojisi demektir. Evet, gelenek ve dinin kendisi değişmez. Fakat yasaları, şeklî hukuku zamanlara göre değişebilir. Hz. İsa'nın (a.s) "*Ben şeriatı değiştirmeye gelmedim, onu yaşatmaya geldim*" sözü de, bu gelenek manasındadır. Yoksa o bir takım Tevrat yasalarını değiştirdi.

Evet, fizik dünyanın bilinçli bir yazılımı olduğu; insan bedeninde özellikle beyninde hayatı ile ilgili binlerce yazılım ve program olduğu gibi, toplumların da bir ruhu, bilinçli bir planı olur ki; din buna şeriat (akışkan, verimli kanun ve gelenek) diyor.

6) "*Ara sıra boşaltılan dünya.*" Bu ifadeden iki doğru mana çıkartabiliriz:

a) Yeryüzü, her sene ve her 100 sene veya her 1000 senede üzerindekileri boşaltıp değiştiriyor.

b) Veya 1 milyar yıl ömre sahip olan biyolojik dünya ara sıra kesintiye uğrayıp yeniden biyolojik gelişmesini tamamlıyor. Dinozorların devrinin bittiği gibi..

7) "*Burçlar sahibi olan süslü saraylar.*" Bu sözde müellif, meleklerin ve ruhların varlığına delil olacak 2 temel ve olağan üstü sayılabilecek gerçeğe işaret ediyor: *Burç*, *kalenin savunma siperleri,* demektir. Evet, varlıkta, özellikle biyolojik dünyada sonsuz bir bilinci gösteren savunma mekanizmaları gözlerle dahi görünüyor. *Süslü saraylar* kelimesi de, kâinattaki sonsuz güzellik bilincini bize gösteriyor. Hicir ve Saffat surelerinde "*gök*" anlatılırken bu 2 yasa özellikle vurgulanmıştır: ***Savunma yasası ve güzellik yasası.*** Bunun bir izahı şudur: "*Eğer farz-ı muhal dünyamızdan başka biyolojik bir gezegen yoksa dahi, uzayda gözlenen bu 2 yasa galaksilerin varlığının hikmeti olarak yeter.*"

Bu bilgiye şöyle bir ilave yapsak;

a) Varlık, özellikle ateşli, güneşli küreler, yokluk âlemlerini temizliyor. Ve kendine has güzellikler içeriyor.

b) Saf somut olmadığı gibi, saf soyut da olmadığından, uzaydaki bütün fizikî yapılar, soyut meleklerin binekleridirler. Veya şeytanların yuvalarıdırlar. Ki, o şeytanların kirli bilinci, meteorlarla taşlanıyor. Yani bir nevi savunma var.

c) Ve bu savunmaya ilave olarak da, sonsuz güzel manzaralar var. Ayrıca biz uzayın milyonlar sene önceki halini görüyoruz. Yani bizim için oraları bir nevi metafiziktir.

8) "*Varlık nurunun nuru olan canlılar...*", "*Canlıların ziyası olan zî-şuur.*"

Ziya, *direkt gelen ışığın* ismidir. *Güneşin **ziyası*** denilir, güneşin nuru denilmez. **Nur** ise *dolaylı gelen ışık* demektir. *Ay'ın **nuru*** gibi.. (Yunus suresi: 5)

Burada müellif demek istiyor ki, vücut ve varlık, Allah'tan dolaylı olarak bize gelen bir güzel realitedir. Ve bu varlık, ikinci planda bize canlılık nuru olarak yansıyor. Bu canlılık nurundan da şuurlu varlıklar direkt olarak geliyorlar, görünüyorlar.

9) "*Kâinat bir kitaptır, bir saraydır; okunması, bilinmesi gereklidir. Bu iki temel görev de ancak sonsuz melekler ve ruhlar tarafından yapılabilir. Sadece insanın gücü buna yetmez.*"

Bu cümlelerin manası açıktır. Fakat bu mana dışında bir kaç nükteyi daha çağrıştırıyor. "*Kitap*" (Yani bir varlığın eğer manası varsa, metafizik boyutu varsa, kitaptır.) Demek kâinatın içinde kader, yazılım, bilinç, melek ve ruhlar varsa, kâinat vardır. Yoksa kâinat yok sayılacak. Kâinatı böyle tanımayan kâfirlerin, sonsuz bir yokluk acısını çektikleri gibi; *Saray* kelimesi de meleklerin kâinat sarayında yaptıkları bilinçli işleri çağrıştırır. Onların dünyasında dahi nisbî bir hiyerarşinin varlığını hatırlatır. Ayrıca Hz. Süleyman'ın (a.s) kitap ve saray (güç) ile cinleri ve ruhanîleri çalıştırdığını çağrıştırıyor. (Neml sûresi; Süleyman kıssasına bakınız!)

Evet, ruh ile bedeni, madde ile manayı, dünya ile ahireti sentezleyerek tam ve son derece güzel bir bilinç ve yönetim sahibi olduğundan, Kur'an, *ilk olarak Besmele'yi, Süleyman kullandı*, diyor. Çünkü Besmele, soyut ile somutun sentezidir.

10) "*Hüsn-ü san'at; gıda-yı ervah, kut-u kulûb.*" Burada meleklerin ve ruhların varlığına hem ontolojik, hem de ekolojik bir delil getiriliyor. Bilindiği gibi ekolojide hiç bir hayvan veya bitki türü boşuna yaratılmamıştır. Bütün bunlar bir gıda zinciridir. Ve her nevi bitki ve hayvanın varlığı, onunla beslenen başka bir türün varlığına delildir. İşte aynen bunun gibi; kâinatta son derece güzel sanatlar, son derece besleyici manevî değerler, bilgi ve bilinç katmanları, bilinçli insanların, meleklerin ve ruhların varlığını gösterir ve gerektirir.

11) "*Nur denizi, karanlıklar okyanusu*." Demek nasıl toprakta ve suda onların şartlarına göre sürekli canlılık oluyorsa, evreni dolduran ışıktan hatta karanlıklardan da -çünkü o da siyah bir enerjidir- nice bilinçli melek ve ruhlar yaratılmıştır.

Bir not: "*8000 metre okyanus derinliğinde bizim şartlara göre canlılık olmamalıdır. Fakat yeni yeni keşfedildi ki, orada 5 milyona yakın tür canlı yaşıyor. Bunlar ışık görmedikleri için elektrik ve termal enerji ile yaşıyorlar. Ve onlara sürekli bir şekilde karbon karı şeker ve gıda olarak yağıyor.*"

12) "*Vücudun kemali (zirve hali) hayat iledir*." Yani nerede varlık varsa, mutlaka orada gelişme vardır. Ve nerede gelişme varsa, orada hayat ve bilinç vardır. Demek melekleri ve ruhları inkâr etmek, bütün uzayı ve içindeki küreleri inkâr etmek demektir.

13) "*Hayat, mevcudatın keşşafıdır*." Yani maddî parçacıklar ve maddî atomlar arasındaki datalarda bilinç ve canlılık mutlaka vardır. Ve gerçek bilinç ve varlık, o kuantite parçalar değil de, aralarında oluşan bilinç ve bilgidir; yani onların birbirini algılamasıdır.

İşte hayat dediğimiz realite budur. Ve bununla ancak varlığa varlık diyebiliriz. Yoksa kozmos tamamıyla karanlık, sağır ve dilsiz bir madde yığını olarak kalır. Bu da, Sartre gibi feylesofların midesini bulandırır.

Hayat birliktir, bütünlüktür, varlığa monadları ile ebediyet verir. Sonsuz olan Allah'ın (bütün değerlerin) göründüğü bir noktadır. İşte bunun içindir ki, hayat, sadece maddî bir takım reaksiyonlarla izah edilemiyor.

14) "*Dağ ve arı kıyaslanması, nisbet içindir*." Yoksa dağın da -ileride anlatıldığı gibi- bir kişiliği, bir benliği, kollektif bir bilinci ve meleği vardır. Onun camit sayılması, arıya oranladır. Evet, bir arı, bir saat içinde yaklaşık olarak 100 trilyon bilgi-işlem gösterir. Demek hayatta, öyle bir bilinç ve ruh ve ışık var ki, azı-çoğu fark etmez. Bu sonsuz uzayda sadece dünyamızda dahi biyolojik hayat olsa, yine bütün kozmosa göre yetecek bir nur, bir bilgi, bir ürün elde edilir.

15) "*İnsan aklı ile metafizik ve yüksek âlemlere çıktığı gibi; o âlemler de, onun ruh aynasına misafir olarak gelirler*." Yani bazılarının sandığı gibi, insan ruhu bedenden ayrılıp o âlemlere gitmiyor. Böyle bir şey, ruhu nesnelleştirir, maddîleştirir, kıymetini öldürür. Sadece insan, ruhunun bir fonksiyonu olan akıl ve hayaliyle oralara gider. Onlar da, sonsuz bilgi-işlem hacmine sahip olan insan ruhuna yansırlar. Bu şekilde insan, kendisinin oralara gidip gezdiğini sanır.

16) "*Hayatın en aşağı tabakası olan bitkiler ve en üst tabakası olan insanlar...*" Demek Bediüzzaman, biyolojik evrimi kabul ediyor. Yoksa bu orantılamayı yapmazdı. Ayrıca, 28. Mektub'un 6. Risalesi'ne, Muhâkemât'ın 2. Mukaddimesi'ne, 16. Söz'ün 2. Şuası'na bakın. Göreceksiniz ki Üstad, sadece tesadüfü reddediyor. Tekâmül ve gelişmeyi biliyor ve aynen bildiriyor.

17) "*Zaman-ı Âdem'den beri embriyonun nasıl gelişip büyüdüğü bilinmemiştir*." Burada *Zaman-ı Âdem*'den maksat, insanların dil ve ilmi öğrenip çevresindeki varlıkları incelediği dönem demektir. Yoksa tarihin başında bir âdem var oldu. Nesli sonra vahşileşti, demek değildir.

Bedîüzzaman bu sözleri yazdığında, DNA, mutasyonlar, embriyo hücresinin dönemleri tam bilinmiyordu. Ve o gün için hayat gerçekten bir muamma idi. Ondan sonra, epey şey keşfedildi. Fakat onun kullandığı ve "*ukde-i hayat*" dediği kök hücrenin gelişimi bugün dahi muammadır. "*7 günlük ve birbirinden asla farkları olmayan bir yığın kök hücrenin, nasıl olur da, bir kısmı göz, bir kısmı kulak, bir kısmı kalp, bir kısmı beyin oluyor, henüz bilinmiş değildir. Galiba tam da bilinemeyecektir. Çünkü o kök hücrelerde 1 milyar yıllık bilinç, tecrübe yani sonsuz bir yazılım, olduğundan bizim daracık bilgimize girmiyor*."

18) "*Hayat, ruhun ziyasıdır. Şuur, hayatın nurudur*." Yani canlılık dediğimiz realite, bir ruhun, bir yazılımın maddeye girip, onu organize edip, birlik içinde yönlendirmesidir. Eğer bu bilgi ve yazılım ona girmezse, o madde asla canlı olamayacaktır. Hayat ışığı, maddenin karanlık yüzünü aşıp bize görünemeyecektir. Ve şuur ise ruhun maddî beyinden nesnelere yansıyan bir fonksiyonudur. Nesnelerin ve olayların farkına varmaktır. Evet, şuur, beynin soyutlama ve duyma fonksiyonlarının işlevidir. Fakat eğer bu beyin, 1 milyar yıl içinde yasalaşan ruh kanununa temel bir yazılım olarak dayanmazsa beyinde birlik ve hayat olamayacağı gibi, şuur da olmayacak. Hayvanlarda şuur yani farkına varmak var. Fakat soyutlamayı yapamadıkları için, akılları ve düşünüp karar verme yetenekleri yoktur.

19) "*İtkan-ı Muhkem... İnsicam-i ahkem*." Yani kozmosta ve varlıkta son derece bir kalite olmak ile beraber, son derece bir akışkanlık ve ilerleme var. Bu iki temel özellik de gösterir ki, varlıkta asıl olan ruh ve bilinçtir. Yoksa kör ve sağır maddeden bu kadar kalite çıkamaz ve bu bilinçli akışkanlık olmaz; işler tıkanır, durur.

20) "*Nâr nuru yakmaz.*" (Yani ateş ışığa ve ışığın bilincine zarar vermez.) Evet, bizim biyolojik varlığımız, ağırlıklı olarak karbondan olduğu için, bilincimize en çok zarar veren veya başka bir tabir ile en çok bize acı veren şey ateştir. Onun için, kâfirler ve bilinçsizler için Kur'anda çokça ateş kelimesi kullanılmıştır. Fakat helyum ve hidrojenden oluşan güneşteki canlılık ateşten zarar görmediği gibi, bilakis oradaki ateş, nura ve nurun temsil ettiği canlılığa destek ve medet verir.

Evet, 5 milyon °C'ye sahip olan güneş, bir insan gibi, ateşte şarkı söylüyor.

21) "*Manalardan da melekler ve ruhlar yaratılır*." Mesela, soyut olan hıyanet manası, o âlemde yılan olarak gözükür. Sevgi manası → Çiçek olarak, Zina eylemi→Alev olarak, Haram mal→Domuz eti olarak, Çekiştirme→Çiğ et olarak gözükür. Bu misalleri bine kadar çoğaltabiliriz.

22) "*Hem şu perişan bir hane gibi olan dünyadaki hayat şartları o yıldızlarda bulunmuyor.*" Evet, karbon ve oksijen eksenli canlılık, galiba sadece bizim gezegenimizde var. Fakat bu durum, o âlemlerde başka canlılık şekillerinin olmadığını göstermez. Eğer dense, melekler ve ruhlar 4 boyutludurlar. Onların 3 boyutlu maddeye ihtiyaçları yok. Cevaben deriz ki, boyutlar ve varlık katmanları birbirinden tamamen kopuk değiller. Ayrıca yazılım ve bilinç olarak soyut olan melekler ve ruhlar, yine de varlıklarını tamamlamaları için somut ve aktif kürelere ve maddî oluşumlara muhtaçtırlar. Evet, hayat hayattır, fakat yine de yapısal farklılıklar vardır.

23) "*Bitki yerine börek, balık yerine baklava yerler...*" Evet, börek bir bitki olan buğdaydan ve ıspanaktan oluyor. Ve baklava buğdaydan olduğu halde, çok daha lezzetli ve balık fiyatına bir gıdadır. Fakat bu son ikisinde değişik bir yapılanma vardır. Yani varlık, her yerde aynı varlıktır; hayat her yerde hayattır, birliktir, bilinçtir; sadece yapısal farklılıkları vardır.

Demek köyünden başka yerleri görmeyen dolayısı ile padişahı ve orduyu inkâr eden bedevî gibi cahilce davranıp, realiteleri inkâr etmememiz lazımdır.

24) "*Bit-tecrübe madde asıl değildir...*" Yani edilgendir, pasiftir, kırılmaya, dağılmaya elverişlidir. Onun bu durumu, deneylerde de açıkça gözüküyor. Demek maddeyi madde yapan, ona birlik ve düzen veren, mana ve ruhtur. Eğer denilse, madem ruh ve mana bu kadar güçlü ve değerlidirler. Neden madde yaratıldı?

El-Cevap: Ruhun ve mananın tekâmülü için. Evet, madde Züleyhası, Yusuf'a âşıktır. Fakat Yûsufu kuyunun derinliklerinden çıkartan ve ona Mısır ülkesinin azizliğini verdiren de, Züleyhâdır. Fakat meşru olmak şartı ile...

25) "*Madde, yönetici olamaz*." Yani, işçileri ve parayı, bilginin ve projenin yerine koyan şirketler, batmaya mahkûmdurlar.

26) "*Madde, bir köpük ve bir surettir*." Yani kâinat çalkalanmış; yüksek ısılar meydana gelmiş, ondan atomlar ortaya çıkmıştır. Buradaki "*suret*" kelimesinden maksat, mananın somut bir şekli olan fotoğraf demektir. Yoksa Aristo'nun heyulaya karşı kullandığı suret (form) ise, nesnelerin özü, manası, ruhu olan yazılım demektir.

27) "*Madde, tenteneli bir perdedir*." (Başta geçmiş ve gelecek olmak üzere diğer âlemleri örtüyor.) Evet, bir atomu bir top kadar büyütsen, elektron ile protonun birbirinden uzaklık oranı İstanbul ile Yalova kadar olur. Ayrıca bu aralarda, saf bilinç ifade eden ve her bir parçası ayrı bir imzayı gösteren daha nice parçacıklar var.

28) "*Eski feylesoflar, her türün bir mahiyeti, (ortak bilinci ve meleği) var, demişler*." Evet, bu, gerçekten övülecek bir tespittir. Çünkü ekoloji ilminin araştırmalarından çok sonra her türün evrensel bir bilinci ve değişen hayat şartlarına karşı, o bilinç ile direnmeleri, veya değişmeleri ve gelişmeleri var olduğu anlaşıldı.

29) "*Bazı feylesoflar da meleklere **On Akıl** ismini vermişler*." Bu ***On Akıl kavramı***, insanlık düşünce tarihinde epey problem olmuş bir iddiadır. Benim anladığım kadarı ile bu feylesoflar, bu kelimeden şunu kastetmişlerdir: "*Kâinatta, edilgenlik, etkenlik, ilinti, bağlantı, konum, zaman gibi 10 temel bilinç ve yasa var. Maddî dünya onların üzerine yaratılmış ve şekillenmiştir. Ve tasavvuf tabiri ile kâinatta bilinç, mana, birlik, aşk, güzellik, **Nur-u Muhammedî** gibi değerler, önce yaratılmışlardır.*"

Her ne ise ikisi de kâinatta bilinç, hayat ve metafizik yönlendirmenin esas olduğunu gösterir. Hatta İbn-i Rüşd gibi bazı feylesoflar, insanların derin bilinçlerini çalıştırdıklarında, *kâinatın logosu ve mantığı olan **Akl-i Faal*** ile irtibata geçileceğini ve bu mertebenin de, bir nevi peygamberlik olduğunu söylemişler. Ve manada, fikirde, bilinçte fakir olan materyalist feylesoflar da, bu gibi etkinliklere "*Kuvâ-yı Sâriye*" (kinetik enerjiler) demişlerdir.

30) "*Kâinatta geçerli olan tabiat yasaları tamamıyla soyut olduklarından, onları temsil eden ruhanî ve melekî güçler olmadan varlığı yönetemezler*." Çünkü saf soyut ve somut yoktur. Ve bu kanunlar, tamamıyla soyutturlar. Demek, melekler -ki, kelime ve kavram olarak güçlü varlıklar demektirler- Allah'a asla isyan etmezler. Onların iradesi yok gibidir. Ruhlar ve cinler ise, meleklere göre bir derece irade sahibidirler, serbest hareket edebilirler. Demek eğer metafizik, yani geçmiş ve gelecek boyutlar inkâr edilmeden, bir hoca çıkıp bitkiler, bulutlar,

dağlar, çiçekler birer melektir, dese yanlış dememiş olur. Müellif de, 2. Şua'da, "*Kâinat bana, büyük ve cismanî bir melek olarak göründü*" diyor.

31) "*Bütün insanlar bir ümmettir, vahye muhataptır. Melekler de, bir ümmettirler. Tekvini vahye muhataptırlar*." Birinci ümmet, isyan edebilir. Fakat diğerleri, kerim kullar oldukların-dan, asla isyan etmezler.

32) "*Bu melek bilinci ve varlığı, binlerce defa insanlara gözükmüştür*." Eğer biz bu şahitliği inkâr edersek, pozitif bilimleri de inkâr etmemiz gerekir. Çünkü bu olaylar, birer zorunlu ilke ve tespittirler. Bilimsel veri olarak kabul edilebilirler. Carl Jung gibi, 80 sene maddî ilimlerde çalışan bir pozitivist adam dahi, bu müşahedeleri inkâr edememiştir. Bu gerçeği ayrıca dene-mek için bütün Afrika ve Hint bölgeleri'ni yıllarca gezmiştir. Eğer bu meseleyi onun termi-nolojisi ile izah etmeye çalışırsak, teknik ifade şudur:

"*Ekolojik dünyada sonsuz bir bilinç ve şuur olduğu gibi, insanın beyninde de, bütün geçmiş ve geleceği içine alacak şekilde bir yazılım ve bilinç vardır; zamanın akması ile çağlar ötesi olaylar arasında da bu şekilde bir bilgi ve bilinç gerçekleşir. Ve insanın duyularına -rüyada olduğu gibi- somut bir kişilik (mesela Hızır) olarak gözükür. Bunlar, bu yansımalar maddî dünya kadar, belki daha fazla gerçektirler.*"

33) "*Cüz'iyat (bireysel nesneler) gibi, külliyatın da (kollektif tüzel benliklerin de) manevi bir kişilikleri vardır...*" Yani ne kadar data o kadar bilinç... Ve ne kadar organizasyon, o kadar bil-inç, benlik ve kişilik. Dolayısı ile bu manada, her devletin, her dağın, her kayanın bir bilinci, bir kişiliği var. Mircea Eliade'nin tesbit ettiği gibi; insan, derin bir bilince sahip ise, bunlarla konuşabilir ve onların selamını alabilir.

Bu külliyatın 4 şahsî varlığının ismi şöyledir: *1-* ***Cebrail*** (Allah'ın sisteminin bilgi işlem ve aktarma memuru.) *2-* ***Mikail*** (Allah'ın bitkiler ve hayvanlar üzerinde müekkel olan çobanı.) Müka, ıslık demektir. Dolayısıyla Ona çaban dedik. *3-* ***Azrail*** (Ruhları koruyan görevli.) *Azrâ*, *Koruyan*, *İl de Allah* demektir. *4-* ***İsrafil*** (Allah'ın emri ile kıyametleri ve dirilişleri gerçek-leştiren meleği.)

34) "*Varlık, birdir ve Bir'e döner. Fakat gelişmek ile manalar üretmek için, ikiye ve ikililiğe, yani dualite ve diyalektiğe, yani kanun-u tegayyür ve tekâmüle girer, görevini bitirir, yine bir-liğe döner*." (İnce Remizli Bir Nükte'nin özeti..) İşte Marksist bazı insanlar, gelişmedikleri için bu dualiteyi esas ve gerçek varlık sanıyorlar. Ve akılları gözlerine indiğinden, somut maddeden başka bir şey göremiyorlar. Ve kalkıp Hz. Ali'yi de kendilerine kıyas ediyorlar. Hâlbuki Hz. Ali, tevhidin zirvesinde ve soyut değerleri algılamada o kadar büyük bir makama sahiptir ki, Emevîler'in bütün maddî saltanatlarına beş para değer vermedi.

Ayrıca o büyük manevi önder, metafizik ve manevi âlemleri de, fizik dünya kadar açıkça gördüğünden bir rivayete göre "*Gözlerimle görmediğime inanmam*" diyebilmiştir. Evet, onun bu asrı gördüğüne bir delil de, onun Celcelûtiye ve Ercûze kasideleridir. İsteyen bu iki kapı-dan o âlemlere girebilir, Kur'anın binler ayetinde girilebildiği gibi.

***

29. Söz'ün kelimeleri ile ilgili üç önemli soru

1) Ben bu kelimelerle ilgili notları yazdıktan sonra, bir hoca kardeşimiz, *Üstad, "Beden ruhun evidir, elbisesi değildir. Ruh bedenden çıkınca, yeni ve latif bir elbise giyer." dedi. Bu sözü aç, söyledi*. Cevaben dedim ki;

Evet, ruh'un bedenden ayrı, nurani, sinir sistemi içinde bir bedeni var. Ölümde ruh bu bedenden çıkar, yeni astral (necmi, nurani) bir elbise giyer… Teşbihte hata olmasın: Bilgisayar, yazılımın bedeni değildir, evidir. Yazılımın bedeni bir disk veya silikondan yarı şeffaf bir maddedir. Ayrıca Üstad bu ifade ile gayet evrensel, ilmî bir meseleye ışık tutar. Şöyle ki:

"*İnsanın ruhu, onun barındığı ev ile bölge ile coğrafya ile hatta kâinat ile bir ilişki ve bilgi alışverişi içindedir."* İnsan rüyalarında, evini özellikle çocukluk dönemindeki barınağını, köyünü, çağını görür. Bu, ruhun aslının ilim ve yazılım olduğunu, zamanla zenginleştiğini, kâinatta saf maddenin olmadığını bize bildirir.

2) Yaklaşık yedi bin yıldır insan, hayatın mahiyetini merak edip araştırıyor. Fakat İslam maneviyatçılarından başka hiç kimse sağlıklı bir cevap verebilmiş değildir. İşte bu büyük beyinlerden birisi de Bediüzzaman Said Nursi'dir. O diyor ki: *"Hayat bir cilve-i vahdettir."* Yani kâinatta bilgi ve birlik esastır. O bilginin ve birliğin sonsuz yansımalarından biri de, trilyon atomları birleştirip hücre yapıyor. Trilyon hücreler, yine bir birlik ve plan içinde birleşiyor, beden oluyor; ve yine trilyon canlılar birleşir, ekolojik canlılık meydana gelir. Bunun büyük bir modeli de (kitab-ı kebirde) trilyon yıldız birleşip, serapa canlı olan kâinat dediğimiz huridir. Zaten bu büyük ve canlı beyinler, canlı ile cansızın arasında ayrım yapmazlar, hayat umumidir, derler. Bediüzzaman Said Nursi, Sünühat kitabında *"Küremiz canlıdır, yumurta kadar küçülse âsâr-ı hayat görülür."* demiştir. Evet, dünyamız nispeten, iletişim ve ulaşım olarak bir köy kadar küçüldü. Ve nispeten özellikle ekolojik olarak canlı olduğu ortaya çıktı.

3) *"İnsan, fikren ve aklen o muhtelif âlemlere gittiği gibi, o âlemler de onun ruh aynasına misafir olarak gelirler*."

Evet, insanlık tarihinde en büyük bilişim ve ruhanî seyr u sülük olan miraç hakikati dahi, böyle olmuştur. Yani Hz. Muhammed, (a.s.m.) bedenen ve ruhen bütün geçmiş ve geleceği aynel–yakin yaşadı. Daha önce aldığı vahiyleri ve namaz gibi farzları da yine bu sefer aynel–yakin yaşadı. Üç boyutlu âlemde hiçbir yere gitmeden, miraç –bütün varlığın geçmiş ve geleceğiyle– gerçekleşti. Bu hakikatin Risale-i Nur'da beş delili vardır:

a) "Mirac'ın aslı velayettir. Seyr u sülüktür. Metafizik âlemin ahalisi olan meleklere gösterilmiş bir mucize-i Ahmediyedir." (Demek üç boyutlu dünyada bir iş ve eylem değildir.) (31.Söz)

b) *"O gerçekten işiten ve bilendir. (17/1)* ayeti Hz. Muhammed'e de (a.s.m.) bakar." (O bu hakikatleri tam işitti ve gördü) demektir.

c) *"O kamervari olarak bu âlemleri gördü, yaşadı."* (Yani nasıl kamer, kendinden ışık vermiyor, ışığı alıp veriyor. Hz. Muhammed de (a.s.m.) bu gaybi âlemlerin nurani işlerini, ayna-i ruhunda yansıttı. Yani onları gördü ve yaşadı… Yoksa üç boyutlu âlemde fizik olarak o kadar iletişimi görmesi yani gezmesi, fıtrata da, akla da, Sünnetüllaha da, mucize kanununa da aykırı olur. Anlaşılmaz bir hurafe olur.

d) Ruhanî insanlar ve melekler, yaşanmış geçmişi geri geri gidip yaşayabilirler. Fakat Hz. Muhammed (a.s.m.) geleceği de, ahireti de bu mirac gerçeğinde yaşadı gördü. Ruhanî âlemde de mucizeliğini gösterdi.

e) 31. Söz'de devamlı olarak *"külli mirac"* deniliyor. Evet, Hz. Muhammed (a.s.m.) bütün peygamberler, bütün evliyalar, bütün abidler, bütün insanlık hatta bütün varlık namına, geçmiş ve geleceği ve eşyanın künhünü gören gaybî bir seyr u sülük seyahatini yaptı. Varlığın ve her şeyin değeri birden binlere çıktı. Bu konu için mirac suresi olan 17. sureyi ve 31. Sözü okuyun. Siz de değerinize değer katın.

İşe miracın aslı velayettir. Ve velayete yani Allah'a kurbiyet ve yakınlığa göre, günde elli farz namaz da kılsak yine azdır. Fakat Musaya (**şeriata**) göre ancak beş vakit kılınabilir. Demek bu hadis–i şerif sahihtir. İşte Bediüzzaman bu cihanşümul manayı "*Velayet bir hüccet-i risalettir."* cümlesiyle icmal etmiştir.

Kur’an Sempozyumu Hakkında İlmi Bir Müzakere

Hiçbir müsbet ilmi tesbiti olmayan ve hiçbir ayet-i kerimeyi asrın anlayışı seviyesinde tefsir etmeyen ve kitapları hurafelerle dolu olan Fethullah Hoca Efendimiz kalkıp Kur'an ve Müsbet İlimler diye sempozyum düzenleyebiliyor. Ve Risale-i Nurun müceddidiyet ünvanını kendine takıyor. Sempozyumda Diyanet Reisi, Kur'anda müsbet ilmî veriler aramak abestir diyor. Başka zevat-i kiram çıkıp efendim Kur'anda Kuantum Fiziği bile var, diye tebliğler sunuyor. İşin ilginç yanı Kur'anın adalet, hukuk, ekonomi ve faiz gibi temel konularıyla ilgili tebliğler hiç sunulmuyor. Sunulsa dahi yayınlanmıyor.

Suudiler de böyle bir sempozyumu geçen sene Cevahir Kongre Merkezinde sundular.. Maalesef tebliğler de, tebliğlerin tercümeleri ve tercümelerin tashihleri de bir rezalet idi. Sadece kâğıt ve matbaa lüks idi.

Galiba birileri Mevlana ve diğer İslam büyüklerini tükettikleri gibi bu sefer sıra Kur'ana gelmiştir. Evet, Kur’andan derde deva hiç bir şey anlatmadan Kur’an sempozyumu yapmak kuru bir tüketimdir. Demek dünya hakimiyeti için o kutsal ve semavi sofrayı israf edecekler .. İsraf diyorum, çünkü Kur'an asla tükenmez.

Sakın, bu şikâyetlerimi birilerini veya cemaati eleştiri olarak almayın. Bu bir ağlamanın gözyaşı damlasıdır. Ve belki İslam Âlemi şu perişaniyetten kurtulur, diye bir duadır.

Bu vesile ile dün akşam (14. 5. 2011) Risalehaber için yazdığım, yaratma ile ilgili bir notu siz değerli ağabeylerimle paylaşıyorum.. Herkese selam ve hürmetlerimi arz ediyorum..

Bahaeddin Sağlam

Yaratma

"Bütün ehl-i aklın ittifakıyla yoktan var etmek muhaldir." Onun için Üstad Bediüzzaman 11. Ricada ve 23. Lem’ada Cenab-ı Hakkın yaratmasını önce ilmi kalıba (bugünkü tabir ile form ve yazılıma) dayandırıyor.

Sonra “Cenab-ı Hakk, o ilmi kalıba kudretinin bir cilvesi olan kuvveti (enerjiyi) sürer. O şey de harici (maddi) vücud olarak ortaya çıkar” diyor. Ve 29. Sözde, Allah bu temel varlıkları iradesi ile tekâmüle ve gelişmeye tabi tutar, diye orada yaradılışın beş kanununu anlatıyor.

İşte bunun içindir ki; Üstad Hz.leri Risalelerde 1000 sayfayı İlahî kudret, ilim ve iradeye ayırmıştır.. Üstadın, *Allah yoktan var ediyor,* sözü ***mücerred ilim, irade ve kudretten var ediyor,*** demektir. Ve materyalistlerin dikkatini Allah’ın sonsuz hazineleri demek olan esmasına çevirmek içindir. Çünkü 15. Mektupta dediği gibi, mutlak manada yokluk yoktur. İlimde deyim olarak, yokluk denilen şey, aslında mücerred vücuddur.

Demek eğer biz Üstadın sözlerini bir bütün olarak anlamazsak o zaman biz de, *"Bütün ehl-i aklın ittifakıyla yoktan var etmek muhaldir."* hükmünün altına girer ve haksız olarak ehl-i ilmi dinden soğuturuz. Zaten Avrupa’yı baştanbaşa dinsiz eden şey de budur.

Evet, bugün için küfrü besleyen sebeplerden bir tanesi, çoğunlukla dindarların kendi dediklerinin manasını bilmeyişleridir. Hatta denilebilir ki; Kur'an mucizeli bir şekilde dindarları uyarmak için ***"adem" (yokluk)*** deyimini hiç kullanmamıştır.

Bahaeddin Sağlam

Değerli hocam.. Yazdıklarının tahlili:

1- Fethullah Hocanın kitapları ne kadar hurafe ile dolu ise, bence Risaleler de o kadar hurafelerle doludur... Yani ne Kur'ana, ne de sahih hadislere dayanmayan, yalan ve çok zayıf hadislerle beslenen bir sürü hurafe.

2- Fethullah hoca hiç bir zaman "kendisinin" müceddid olduğunu söylememiştir; ancak talebe ve sevenlerden müceddit olduğunu söyleyen varsa o, onların kusurudur, hoca efendinin değil.

3- "Notta" anlattığınız vecizeye aynen katılıyorum. Ancak sizden önce de pek çok kimsenin dediği gibi (mesela Ahmet Hulusi) Allah'ın sıfatlarının tecellisi.. gibi ifadeler de bence varlığın nasıl yaratıldığını izah etmiyor. Sadece "bilmiyoruz" demekten kaçarak bir şeyler söylenmiş oluyor; aynen Allah'ın varlığı hakkında olduğu gibi.. Yani bin bir dereden su getirerek illa da Allah'ın "nasıl bir varlık olduğunu" izah etmeye kalkışmak gibi.

Hâlbuki İlahi mesaja baktığımız zaman defalarca "O, hem evveldir, hem ahir, hem zahirdir, hem batın" buyuruyor. "Onun gibisi yoktur" diyor; yine "O, tektir" vs. vs.

Yani bütün kâinatın varlığıyla Allah'ın varlığı sabittir; ama bizler, Onun nasıl bir "var" olduğunu bilemeyiz. Biz inananlara düşen "O, bütün âlemlerin şehadetiyle vardır" ama nasıl vardır, onu biz bilemeyiz. Sonuç olarak bu kâinatı yaratan Biri vardır, o kadar...
Selam ve hürmetlerimle...

Şükrü Aslan

Değerli Şükrü Hocam,

Hurafeden kastım müspet ilim verilerine göre idi. Zaten rivayetlere göre olursa böyle bir iddia ne ben söyleyebilirim; ne de siz mihenk olabilirsiniz. Ve bazı ufak teferruat hariç hiç kimse Risale-i Nurda hurafe veya yanlış var diyemez.

Sizin gibi muhterem mollalar eğer sağlıklı bir usul ve biraz tarih ve antropoloji bilseydiniz böyle bir kıyas ve iddiada bulunmazdınız. Mehdilik ve Müceddidlik eğer gazetenizde bol reklâmlarla yayınlanıyor ve siz ses çıkarmıyorsanız bu bir iddianın kabulüdür.

Ve eğer sizin gibi ve Hoca Efendi gibiler biraz müsbet ilim bilseydiniz ve Kur'anın bu konulardaki mucizevi işaret ve beyanlarını anlasaydınız bugün biz, bu sefil durumda olmazdık.. Ve ümmetin enerjisi bu şekilde israf olmazdı. Her şeye rağmen hürmetim size sonsuzdur. Sizi ve Âlem-i İslamdaki bütün mollaları Kur'ana ve müsbet ilme çağırıyorum. Çünkü bu ümmeti mollalar öldürmüştür. Yine onlar diriltecektir. İnşaallah.. Bu vesile ile Kur'anın marifet-i ilahiye hakkındaki mucizeliğine dair iki yazıyı gönderiyorum..

Bahaeddin Sağlam

"Sonuç olarak bu kâinatı yaratan Biri vardır, o kadar" diyen Şükrü Hoca bilerek ya da bilmeyerek insanın ve irfanın seviyesini Amazonlarda yasayan iptidai kabilelerin Allah anlayışına ve hatta daha da altına indirdiğini ve bunu da marifet saydığını fark etmemiş mi acaba?! Selamlar

Seydi

Maalesef bugün için Müslümanların çoğunun seviyesi budur. Ona gönderdiğim iki yazıyı bir daha gönderiyorum.. Bu zat 30 yıl Fethullah Hocamla beraber yaşamıştır...

Bahaeddin Sağlam

Değerli hocam,

1- Fethullah hocanın müspet ilimlere göre söylediği hurafeleri bana anlatırsanız; ben de Risalelerdeki hurafeleri size anlatırım. Çünkü her ikisinin (ve bütün hoca efendilerin) kaynağı birdir: O da illa da yeni gelişmelerin kaynağını ya bir hadiste ya da Kuranda aramak. Bu ise Üstadın kendi beyanına terstir. Çünkü Üstad: Kur'an ne bir kimya ….

2- Benim müsbet ilim okumadığım doğru. Yani tabii ilimlerin hiçbirinde uzman değilim. Ama ansiklopedik olarak her halde okumadığım veya birilerinden öğrenmediğim müsbet ilim yok. Fakat sizin pervasızca iddianızdan anlaşılıyor ki siz bütün müsbet ilimlerde uzman imişsiniz gibi ifade ediyorsunuz ki, benim böyle bir tahsilinizden haberim yok.

3- Usul ilmine gelince: hangi usulü kastediyorsunuz bilmiyorum. Ama hem İmam Şafiinin Usulul fıkhını, hem Hanefi mezhebinin akait ve usulünü, hem Hambeli mezhebinin İbn Teymiye usulünü okuduk ve Hanefilerin en meşhur usul kitabı olan Şaşi'yi özetleyerek kendime sakladım, el yazması olarak bende var. Dilerseniz size için "tarayıp" gönderebilirim. Ama burada size bir şey hatırlatmak istiyorum: Lütfen sizin görüşünüze uygun görüş beyan etmeyen herkesi cahillikle itham etmeyin; bu, ne ehl-i ilme, ne de hak ve hakikate sığar. Sonra birileri de sizin için aynı haksızlıkları yapar, yani bir Molla Kasım meselesi.
Selam ve hürmetlerimle...

Şükrü Aslan

Usulu'l İlim

Değerli Şükrü Hocam, dinî metinlerin zevahirini esas aldığından; tevil ve yoruma ilke olarak karşı olduğundan; usulden maksadı usul-u fıkıh ve usul-u hadis olduğunda; usul'ul–ilmi yani çağdaş epistemolojiyi hiç bilmediğinden; tarihî verileri ön kabul olarak bildiğinden ve müspet ilimlerle ilgili birikimi yanlış ile doğruyu temyiz edecek seviyede olmadığından..

Ben din namına anlatılan hurafelerden hangi numuneyi göstersem reddedileceğimi biliyorum. Maalesef bugünkü İslam Âleminin ilmî epistemoloji seviyesi yanlış ile doğruyu temyizden acizdir. Eğer böyle olmasaydı Suudiler o kadar iğrenç ve yanlış tebliğler sunmazdı. Değerli Hocam, iyi bilin ki Suudilerin seçtiği tebliğlerdeki malumat, Fethullah Hoca'nın kitaplarında da aynen geçiyor. Numune istiyorsan o tebliğlere bakın. Çünkü rivayetin zahirini müspet ilme tercih etmek, siz çağdaş muhaddislerin hepsinde birinci ilkedir.

Evet, değerli Hocam, ben de sizin gibi medrese menşeliyim. Düzenli bir okul tahsilim yok. Fakat tam 30 senedir; başta Kur'an ayetleri olmak üzere eski semavi kitaplar da dâhil bütün dinî metinleri müspet ilimlerle mukayese ediyorum. Ve bu alanda ehl-i fenden gelen bütün sualleri cevaplandırmak ile meşgulüm. Bu konuda 15 kitap ve yüz küsur makale yazdım. Benim tenkitlerim ***mollakasımlık*** değildir. Çünkü ben sizi de Fethullah Hocayı kalben çok seviyorum.

Evet, Bediüzzaman diğer İslam âlimleri gibi, Kur'an ve hadisi esas alır. Fakat eğer ilimle zahiren çelişiyorsa tevil ilmine göre Kur'anı yorumlar. Hadisleri de seçerek alır. Aldığı hadisleri de, eğer bir çelişki varsa yine tevil kurallarına göre yorumlar.. Ve birkaç teferruat hariç, bütün Risaleler ilme ve hakikate tam uyuyor. Ayrıca başta Muhakemat olmak üzere Risalelerde öyle bir ilmî mantık ve ilmî hassasiyet ve ilm-i hakikat var ki, Fethullah Hoca onları hayal bile edemiyor.

Fakat siz çağdaş muhaddisler, Kur'anı ve rivayetleri tevil etmezsiniz. Ve Kütüb-ü Sitteyi Kur'an gibi görürsünüz. Hâlbuki tarih boyunca âlimler hadisleri seçerek almışlardır. Zaten Müslümanlar tevil kapısını kapayınca ve hadisleri Kur'an yerine koyunca ve müsbet ilimlerde asra ayak uyduramayınca biz bu sefalete düştük. Bu sıkıntılı notlarıma katlandığın için ellerinden öper, selam ve hürmetlerimi arz ederim.

Bahaeddin Sağlam

Değerli kardeşim,

Benim hedefim ne sizin ilminiz, ne de tahsil seviyenizdir. Ancak o kapıyı siz açtınız, ben de arkanızdan girdim.

Hadislere gelince: Ben, eskiden beri ehl-i ilim arasında ihtilaflı olan "Akıl mı nakle; yoksa nakil mi akla tercih edilir" konusunda Üstadı rehber ediyorum. Çünkü Üstad, Muhakemat'ın başında bu konuya değiniyor ve "tearuz olduğu zaman akıl nakle tercih edilir." diyor.

Ben hadislerin % 90'nın yalan ve zaif olduğuna inanıyorum. Çünkü bu asrın en büyük Muhaddisi M. Nasıruddin el-Elbani, yaptığı tahriç ve tahkike göre sadece Sünen-i Erbaa'daki hadislerin % 34,4'nün hadis olmadığını tespit etmiş. Nitekim malum olduğu üzere sistematik hadis yazılımı ancak Hz. peygamberden 100 sene sonra başlamış ve bundan dolayı da yalanlarla doldurulmuş. Mesela İmam Buhari, 600.000 hadis topladığı halde sadece 5.000 küsurunu yazmış, diğerlerini yakmış. Bu malumat gibi tam 12 sayfa derlemişim.

Yalanız demek istiyorum ki ben hiçbir zaman hadisi akla tercih etmediğim gibi; Kuran'ı da akla hiç tercih etmiyorum. Fakat sizin beni bununla itham etmenizi nereden ve hangi sözümden çıkardığınıza şaşırdım doğrusu. Benim aleyhinde olduğum ve hiç kabul etmediğim bir şeyle itham etmenizin kaynağını merak ettim doğrusu. Selam ve dua ile..

Şükrü Aslan

Pek Değerli Şükrü Hocam,

Üstad Bediüzzaman Münazaratın başında sizin gibi ulum-u arabiye talebelerine *"Medrese Melekleri*" diyor. Demek medrese ehlinde hile ve hileyi gerektirecek kıvrak muhakeme olmuyor. Evet, sizin son cevabınızda bu iddialarımı teyid edecek iki önemli nokta şudur:
a) "Hadiste asrın en büyük muhaddisi olan Nasuriddin El-Elbaniyi esas alıyorum. Bu zat mevcud hadislerin % 90'nını mevzu sayıyor. Ben de böyle inanıyorum. Dolayısıyla ben Kur'anı esas alıyorum." diyorsunuz. İşte bu cevabî yazıda yine dört fahiş yanlış var:

1) Nasuriddin, Selefi ve Zahirî olduğu için; ayrıca kıyas ve tevile karşı olduğundan onun hadis kritiği yapması, peşinen hatalı olur ve binlerce hata üretir.

2) Hadislerin % 90'nı çöpe atmak büyük, ilmî bir zulüm olduğu gibi, böyle dengesizce bir muhakeme insanı Kur'an talebesi yapmaz.

3) "Ben Kur'an'ı esas alıyorum" diyorsunuz, fakat her ilmî tartışmamızda sürekli *"Bu konuda rivayet ve hadis yok"* diye rivayetlere sarılıyorsunuz. Sadece bir sefer *"O hem evveldir, hem ahirdir, hem zâhirdir, hem batındır."* ayetini kullandınız. Onu da selefiler gibi anlıyorsunuz. Yani *"Başta somut bir ilah vardı. Yaradılışın sonunda yine somut bir ilah kalacak. O gökte bir kral gibidir.."* Cevabınızdan böyle anlaşılıyor. El-Batın isminden ne anladığınızı çıkartamadım. Meyve Risalesi'nde bu ayetin dört- beş vücuhu anlatılmıştır.

4) Daha önceki cevaplarımda anlattığım gibi; eğer siz Zahirî ve Selefî gitmeyip dil, tarih ve antropolojik donanım ile tarihe ve rivayetlere bakabilseniz, rivayetlerin bu kadarının mevzu olmadığını görürdünüz. Fakat Selefilerde tevil kapısı kapalı olduğundan ve mezheb-i zahirî ölçü olduğundan, size uymayan her rivayeti atıyorsunuz.

b) Ben, Muhakemat'taki düstur üzere *"aklı nakle tercih edip, nakli tevil taraftarıyım"* diyorsunuz. Galiba *Fethullah Hocam da böyle düşünüyor..*

Sormak lazım: Acaba şimdiye kadar hangi tevil ve tefsiri yapabildiniz? Sizin değerli şahsınız ve cemaatiniz bir tarafa, diğer Nur cemaatleri de dâhil kaç tane tevil ve tefsir çalışması yapmıştır?

Yanlış anlamayın, ben sizin de Fethullah Hoca'nın da diğer cemaatlerin de muhibbi ve duacılarıyım. Çünkü çok yüksek idealleri ve çok geniş hizmet yelpazeleri var. Fakat eğer bizler sağlıklı ilmî bir usul bulamazsak bütün bu hizmetler başımıza yıkılacak, diye endişe ediyorum. Ve onun için çırpınıyorum. Yoksa kendimi sıradan bir şahıs olarak görüyorum.

Bahaeddin Sağlam

Risale Haber'deki İki Yazı Üzerine

Geçen 90 yıl içinde yetişip de kendilerini Risale-i Nur hizmetine veren bütün Nur Talebeleri ihlâs, uhuvvet, fedakârlık ve âlicenaplığın zirvesinde olan şahsiyetlerdir. Fakat Üstatları olan Bediüzzamanı Bediüzzaman yapan dil, fen ve tahkik mesleğinde çok zaaflar gösteriyorlar. Hâlbuki bu nurani talebeler kendilerini Zehra Üniversitesinin birer öğrencisi olarak görüp, karışık veya değişik bilgileri tasnif ve telif konusunda birer musannif ve müellif olmaları gerektiği gibi; inceleme ve edindikleri bilginin doğru olup olmadığını öğrenme konusunda birer müdakkik ve muhakkik olmaları gerekir.

Evet, 4 Haziran 2011 günü, Risale Haber'de okuduğum iki yazı, bu zatların ilim ve yazarlık mesleğindeki zaaflarını açıkça gösteriyor:

Mesela: M. Ali Bulut Ağabeyim, şöyle bir ***hatıra*** aktarıyor: *Bediüzzaman demiş ki: Bana zulmedenlerin aslını araştırdım; hiçbiri Türk çıkmadı. Çünkü Gerçek Türkler zulmetmezler.* Ve M. Ali Bulut Ağabey, yanlış bildiği bu hatıradan yola çıkarak "Aslen Türk olan kimsenin damarlarında zulüm olmaz" diye Anayasanın değişmez maddelerine bir madde daha ilave ediyor. Hâlbuki Üstad Bediüzzaman'ın sözünün aslı şöyledir: Ve gerçek manası şudur:

"***Türkler, kişiliklerini, medeniyet ve milliyetlerini İslamiyet sayesinde kazandıklarından hiçbir hakiki Türk Kur'ana, İslama ve mukaddesata saldırmaz. Ve ben de bütün ömrümü Kur'ana ve İslama adadığımdan şimdiye kadar hiçbir hakiki Türk bana zulmetmedi."***

Yoksa 300 milyonluk Türk milletinde hiç zulüm olmaz, diye bir manayı anlamak, muhallere imkân vermek gibi olur. Nitekim Üstad Hz.leri, Ayetü'l-Kübrada "Dindar oldukları halde istiklaliyet ve men-i müdahale prensibi uğruna birçok padişah zalimane davranmıştır." diyor.

Gelelim İkinci Hatıraya: (A. Kurucan Hocanın Yazısı)

Üstad Bediüzzaman, Tarihte emsali hiç olmamış bir materyalizm, dinsizlik ve inkâr-ı ulûhiyet cereyanlarına karşı Risalelerde yedi bin güçlü, ilmî ve ikna edici delil yazdı, okuttu ve yayınladı. Fakat zaman ve zeminin namüsaitliğinden bunların çoğunun anlaşılmadığını gördü. Çoğu zaman da bu duruma üzülüyordu. Onun bu üzüntü ve anlaşılma özlemi yüzlerce Lahika mektubunda görünür. Sonra 4. Şuada: "***İnsanların anlamamasına karşı sayısız melekler, ruhani ve zi-şuur bunları anlıyor, diye teselli buldum.. Risalelerim zayi olmuyor, diye sevindim***." diyor.

Daha sonra ölmek için Urfa'ya gittiğinde yolda ***"Beni anlamadılar."*** diye bir cümle söylemiştir. Arabadaki ağabeyler de *"Ankara Hükümeti Üstadımızı anlamadı…*" diye yorumlamışlardır.

Hâlbuki Üstadın gündeminde, siyasi gelişme 4. planda bile değildi. O, dünya bu Risalelerle imana gelse her şey hallolur, diye bekliyordu. Bu tespitime bir delil de Üstadın talebelerinden Mustafa Kırıkçı ağabeyin "Üstat vefat edinceye kadar bizler, Üstadımız, bir gün mutlaka Cumhurbaşkanı olacak, diye bekliyorduk.." sözüdür.

Demek Ahmed Kurucan hocanın yazdığının temeli yani Ankara Bediüzzaman'ı anlamadığı gibi Fethullah Hocaefendiyi de anlamıyorlar, iddiası yanlıştır. Ayrıca Fethullah Hocamın kitaplarında anlaşılmayacak bir şey de yoktur. Tam aksine Hoca Efendi işi avamileştirmiştir. Evet, Fethullah Hocamın anlaşılmayan çok önemli bir projesi vardır. O da şudur: ***"Modern Dünyaya iman, ahlak, barış ve Türk medeniyetini götürmek.."***

Maalesef böyle yüce bir ideal ve girişime karşı o muhterem zata çok iftiralar ve zulümler yapılıyor. Fakat "Beşer zulmeder, kader adalet eder," prensibine göre baksak bunda da bir adalet tecellisi var olduğunu görürüz.. Çünkü Hocaefendinin ilmi ve fikri altyapısı ve kitapları onun o yüce idealine ve girişimine altyapı olacak seviyede değillerdir. Evet, eğer Hocaefendi bu asrın değersizlik ve dinsizlik sanadidlerine karşı hesaplaşabilecek bir seviye yakalayabilse hem bu kadar yorulmaz, hem çirkef siyasete bulaşmak zorunda kalmaz. Ve hem de kısa bir zaman içinde ahir zamanda beklenilen mehdiyet ve iseviyeti tahakkuk ettirir. Ki manen ve cemaat olarak buna layıktır.

Gerisini Nurcuların zekâvetine ve tefekkürlerine havale ediyorum. Çünkü Nurcular gerçekten zeki ve ehl-i fikirdirler. Fakat fart-ı muhabbetten bazen gözlerine perde iniyor.

Katre Risalesinin Mukaddimesi

Ey kardeş; ben kırk yıllık ömür yolculuğunda ve otuz yıllık ilmî hayatımda dört kelime[34] ve dört cümle öğrendim. Risalenin hatimesinde ve zeylinde bunların geniş açıklamaları gelecektir. Burada sadece icmalen onlara işaret edeceğim.

Kelimeler mana-i harfî, mana-i ismî, niyet ve nazar kavramlarıdır; yani:

Sonsuz olan Allah'a nisbeten sınırlı ve somut olduklarından gayr sayılan mahlûkata bakmak, onları incelemek mana-i harfî ile olmalı ve Allah hesabına olmalı! Yani kâinata sebepler çerçevesinde mana-i ismî ile bakmak yanlıştır.

[Arapça dilbilgisinde, bizim edat dediğimiz "harfler" tek başına bir mana ifade etmezler. Başka bir kelime ile beraber kullanıldığında ise, cümleye ve dile çok verimli ve değişik boyutlarda manalar katarlar. İsim ise, tek başına bizzat bir mana ifade eder. Burada demek istenilen sınırlı somut varlıklar, harfler gibidirler; Allah'ın varlığını ve birçok niteliğini gösterirken; onlara etkin ve yetkin varlıklar olarak yani kendi kendilerini ifade eden müstakil isimler olarak bakıldığında bir mana, bir realite ve hakikat gösteremiyorlar. Yokluğa mahkûm nesneler olarak kalırlar.]

İşte her şeyde iki yön var. Birincisi hak ve hakikat olan Allah'a bakan yönüdür. Diğeri ise kâinata ve kendilerine bakan yönüdür. Demek o şeyin kâinata bakan yönüne yönelmek, harf gibi olmalıdır. Allah'a bakan yönü demek olan mana-i ismînin bir ifadesi ve aracı şeklinde olması lazımdır. Mesela kâinatta var olan ve gözle görülen bütün nimetlerin, Allah'ın bağışlamasının ve ikramının somut bir aynası olarak görülmesi gerekir. Bütün araçlar ve sebeplerin, ilahî kudretin işlemesinin aynaları olarak görülmeleri lazımdır.

Bu mana-i harfî ve mana-i ismînin ikilemi gibi; *"nazar ve niyet"*in de iki yönlü bir yapıları vardır. Çünkü bunlar eşyanın mahiyetini değiştiren, günahları sevaplara dönüştüren iki manevî güçtürler. Yani iksir toprağı altına dönüştürdüğü gibi, niyet de normal günlük işleri ibadetlere çevirir. Nazar (bakış açısı) da[35] fen ve tabiat ilimlerini ilahî maarife dönüştürür. Demek eğer sebepler ve vasıtalara bizzat, direkt amaç olarak bakılsa, o bilgiler cehalete dönüşür. (Yani hiçbir varlığa açıklık, aydınlık getiremez; var oluş ve hayattaki güzelliği ve gerçekliği gösteremez.) Fakat eğer o tabii ilimler gözlüğüyle varlık ve hayata Allah namına bakılırsa bütün o fenni bilgiler (dinî kitaplardan daha açık bir ifade ile) İlahî maarif olur.

Cümlelere gelince;

---

[34] Aslında üç kelimedir; çünkü mana-i ismî ve mana-i harfî, bir tek hakikatin iki tarafını ifade ediyor.

[35] Burada Üstad Hz.lerinin kullandığı ***nazar*** tabiri, bakış açısı demektir. 9. Sempozyumda Şener Ağabeyin uzattığı şekilde "bakış tarzı" demek değildir. Yani burada nazar; varlığın ve hayatın manasını incelemek ve araştırmak üzere bakmak manasındadır. Hainane veya şefkatkârane bakış tarzı demek değildir. "Fihi Nazarun" deyimi de bu bahsettiğimiz manada kullanılıyor. Adı geçen bu meseleyi bir daha incelemek gerekir, demektir.

Birinci Cümle:

"Ben kendimin maliki yani yöneticisi değilim." Beni yöneten, bütün kâinatın yöneticisi olan, yücelik ve ikramlar sahibi Allah'tır. Benim kısa bir süre kendimi malik sanmam, bendeki ölçülerle hakiki malikimin niteliklerini hissetmem ve anlamam içindi. Yani gerçekten var olmayan, mevhum ve sınırlı malikiyetimle sonsuz ve gerçek malikiyeti anladım. Haliyle gerçek şafak doğunca, bendeki hayali ışık sönmüş oldu.

İkinci Cümle:

"Ölüm gerçektir." (Yani insanın kendisini ölmeyecekmiş gibi sanması yanılgıdır.) Çünkü bu hayat ve bu beden, üzerlerinde bu büyük dünya sarayının kurulabileceği iki direk olması mümkün değildir. Çünkü bu ikisi yani bu ömür ve bu beden asla ebedi olmadıkları gibi; uzun bir süre yaşayabilecek demir ve taş gibi bir madenden de değildirler. Tam aksine bunlar; et, kan, kemik ve değişik karışımlardandırlar. Ki bu nazik malzemeler, az sayılı günler için bir araya gelmişler; üzerlerinde her an dağılma potansiyelini taşıyorlar. Demek hayal ve kuru arzularla, ömür denilen bu gevşek ve bozuk temel üzerine; bütün dünyayı kuşatan bir saray bina edilemeyeceği gibi; beden denilen bu kurtlu, para etmez direk üzerine de bu saray bina edilemez.

Üçüncü Cümle:

"Beni bu uçsuz bucaksız kâinat içinde terbiye edip geliştiren Rabbim birdir." Evet, herkes için bütün başarı ve mutluluklar, ancak bir ve tek olan Rabbe teslim olmakla olur. Yoksa her insan, kâinattaki varlıklar adedince iç içe karışmış, farklı ve birbirine zıt rablere muhtaç olur. Çünkü insanın yapısının kapsamlılığından dolayı insan binlerce yönden her şeye muhtaçtır; her şeyle ilişkilidir; bilinçli-bilinçsiz tarzlarda her şeyden etkilenir; acı çeker. İşte bu durum, cehennem gibi bir halettir. Demek; bu hayali ve vehmi rablerin tümünün, onun kudreti önünde ince bir perde olduğu Rabb-ı Vahidi (sonsuz ve birlik sahibi olan Allah'ı) bilmek, dünyada bile insana cenneti yaşattırır.

***Dördüncü Cümle**:*

"Hiç şüphesiz ***benlik*** siyah bir noktadır; bir barometredir; yani ölçektir." Bu benliğin başında binlerce bilinçli sanat telleri sarılmıştır. O bilinçli sanatlar sayesinde, benlik denilen o noktanın maliki olan Allah'ın ondan ona daha yakın olduğu görülüyor.

[Burada siyah nokta, enenin bencilliğinin ifadesi olabileceği gibi, sonsuzluğun sembolü de olabilir. Çünkü karanlık ve nokta, soyut ve sonsuzluğun işaretidirler. Bu yönü ile beraber, bencillik içe dönük olduğundan, soyut ve sonsuzluk sahası olan dışarıya ve dış gerçeklere bakmadığından karanlıkta kalıyor.]

Bu üç kelimenin (mana-i harfî ve mana-i ismî ile niyet ve nazarın) ve bu dört cümlenin (kelamın) izahı kitabın sonunda ve hatimesinde vardır.

[Bir Hatırlatma:]

[Üstadın bu dört kelime ve dört kelam ile ilgili izahları burada gayet net ve açıktır. Ayrıca bu Katre Risalesinde, hatimede ve 1. babın sonunda açıkladığı gibi, bütün Risalelerde de tekrarla açıklamalar vardır. Bizim burada ilave bir şerh yazmamıza gerek yoktur. Fakat bütün bu sekiz hakikatte ortak bir noktaya işaret etmek gerekir. O nokta da şudur:

Bu kelime ve kelamların her birisinin, biri yanılgı; diğeri doğru ikişer yönünün olmasıdır. Ve bunların doğru yanının ancak yanılgı yönleri ile beraber elde edilebileceğidir. Daha doğrusu gerçek isabetli yön, bunların iki yönünü beraber ele almak ve beraber değerlendirmektir. Yoksa sadece pozitif doğru yönleri ele alınsa, diğer yönleri terk edilse, negatif yönleri kadar zararlı olmasa da mesele yine eksik kalır; tam, randımanlı, doğru anlayış ve gerçeklik elde edilemez. İşte; mesela:

"Her bir varlık Allah'ın isimlerini gösteren bir harf gibidir." önermesi, iman için yeterli bir yön olabilir. Fakat *"Her nesne her varlık Allah'ın isimlerinin somut bir noktasıdır"*[36] ve *"Her isim bir bilim dalının alanı ve okuludur"*[37] önermelerini tam anlamak ve yaşamak için; mana-i harfî yönünü unutmadan, bu sefer ilim namına, bilimsellik ve nedensellik hakikatlerini isabetli bir şekilde anlamak için o varlıklara mana-i ismî ile bakmak gerekir..

Ve mesela niyet insanın yaptıklarının iyi ve güzel olması için bir ruh gibidir. Fakat bu ruha mutlak bir beden gerekir. Yani burada mana-i harfî ve mana-i ismînin bütünlüğünün gerekliliği gibi; niyetin de mutlaka, iki yönü olan soyut ve somut bir arada işlenmelidir. Yoksa hiç icraat yapmadan niyetin halisiyetine güvenmek ve niyetsiz, ihlâssız ibadetler icra etmek gibi iki yönlü bir çürüme, ortamı çökertebilir.

Nazarın yani maddi varlıklara bakmanın da böyle iki tehlikeli yönü vardır. Biri, her şeyi mucizede arayan, tabiat denilen Allah'ın yasalarını ihmal eden, realite ve hayattan kopuk bir anlayış… Diğeri de her şeyi madde ve enerji ile izah etmeye çalışan, varlıklar ve var oluştaki sonsuz bilinci, yazılım ve düzeni görmeyen kör materyalist anlayış. Demek saadet sadece bu çift tarafların evliliğindedir.

Gelelim dört cümleye;

1) İnsan evrene sahip olmadığı gibi kendi bedenine ve hayatına da tam sahip değildir. Fakat Allah namına, her şeye karışan, yeryüzünün halifesi olan, bir eşref-i mahlûkattır. Demek bazı dinsizlerin, biz tabiata hâkim olduk, biz kendimizin sahibiyiz, iddiaları veya komünistlerin bireysel mülkiyeti reddetmeleri yanlış olduğu gibi, bazı dindarların tamamıyla nirvanaya ve soyuta kaçışları da yanlıştır. Doğru ölçü şudur: Soyuta çıkacaksın, bütün bu kâinatın maliki olmanın ne demek olduğunu göreceksin, sonra dönüp sorumlu bir yönetici olarak bu dünyayı işleteceksin.

---

[36] 32. Söz

[37] 20. Söz

2) İnsanın aciz, zayıf, her an dağılmaya müsait olan hayatını ve bedenini ebedî, ölümsüz görmesi yüzde yüz bir akılsızlık ve yanılgı olduğu gibi; sorumluluk ve memuriyet olarak imarından ve işletmesinden mesul olduğu dünyayı; nasılsa ben ölümlüyüm, deyip terk ve ihmal etmesi de hem tembelliktir; hem de büyük bir yanılgıdır. Hatta denilebilir ki; Cenab-ı Hakk, bu fani ölümlü insana ebediyet vehmini vermesi, bu ikinci vazifenin ifası içindir. Evet, ölümün hakkaniyeti kadar; hilafet vazifesi de haktır; hatta umumu ilgilendirdiği için daha büyük bir haktır, denilebilir.

3) Üçüncü cümlenin izahından da anlıyoruz ki; Cenab-ı Hakkın rububiyetine inanmak; her şeyi ve her hadiseyi Ondan bilmek; başka bir tabir ile tevekkül, teslimiyet ve rıza makamında yaşamak en büyük saadet olduğu gibi; Rahmaniyet ve Rububiyetin bir gereği olan esbap dairesine müracaat; o ilahî rububiyetin kanunlarına ayak uydurmak; insanın kâinatın maddi-manevî harika bir meyvesi olduğunu göstermek de ondan on kat daha büyük bir saadettir.. Bu fark, peygamberliğin velayete farkı kadar büyüktür.

4) Ene ve benlik mevhum ve hiçbir boyutta gerçek varlığı olmayan siyah (içe dönük) bir nokta iken; kafasında ve kalbinde işlenen sonsuz şuurî (bilinçli) sanatlar sayesinde, Allah'ın bir cilve-i ehadiyetidir; Üstadın tabiri ile bir şahsiyet-i ilahiyedir.

Evet, insanın benliği bizzat ve müstakil olarak hiç bir boyutu olmayan bencil bir noktadır. Fakat kul ve abd olarak sonsuza ve soyuta bağlanırsa Allah'ın bir cilve-i ehadiyeti olur. Hadis bu manayı şöyle tasvir ediyor: *Kulum ibadette o kadar çok gelişir ki; ben onun gören gözü, işiten kulağı ve işleyen eli olurum.*]

***

Katre Risalesinin 1. Babının Son İki Parçasının Tercümesi

55. Lisan:

Ve bu 54 lisan gibi; bir şeyin içyapısının dış yapısından daha sanatlı ve daha güzel olması, o şeyin sanatkârının onun dışında ve ondan uzak olmadığını gösterdiği gibi; o şeyin diğer bütün varlıklarla olan düzen ve denge oranlarını koruması o sanatkârın o şeyin içinde de olmadığını gösterir.

[Yani Allah uzaklarda olan bilinmez bir varlık olmadığı gibi; eşyanın içindeki kader ve bilinçten de ibaret değildir. Yani o sonsuz ve soyuttur.]

Demek sanatlı bir şeye, öz yapısını inceleyerek bakmak onun sanatkârının sonsuz bir ilmi ve belli hikmetler için o şeye sınır ve biçim veren sonsuz bir hikmeti olduğunu gösterdiği gibi; o şeye diğer eşya ile beraber bakmak ve onların bütünlüğünü düşünmek ise o şeyin sanatkârının her şeyi işittiğini ve gördüğünü gösterir.. Her şeyin üstünden, o şeyi başkaları ile beraber gördüğünü, o bütünlükler ile belli maslahatlar için belli nakışlar ördüğünü gösterir.

İşte gerçekliği kesin olan bu durum, sanatkârın varlığının gerekliliğini ve bu bildiğimiz bütün varlık çeşitlerinden üstün, yani zaman ve mekândan münezzeh bir üst varlık olduğunu gösterir. O sanatkârın, kâinat içinde olmadığı gibi dışında da olmadığını bize bildirir. O, en iç ve öz olduğu gibi; en üstün ve en açık da odur. (Zahir ve Batın.) Tek bir şeyi temyiz ederek gördüğü gibi, o şey ile beraber bütün eşyayı da ayrı ayrı ve bütün olarak görüyor. Amenna.

Gökkuşağı renkleri ve merkez noktaları bir olan, iç içe daireler gibi birleşik olan bu yirmi hakikat, çok açık ve parlak belgeler ve bilgilerdir. Mutlak manada bu kâinatın bir yaratanının varlığını gösterir.

O Yaratan ki; varlıkları, geliştirmek ve değişik manalar elde etmek için yaratmıştır. O, maddenin ve zamanın niteliklerinden yücedir. (Kadim ve Vacibül-Vücuttur.) Sonsuz ilim sahibidir; (sonsuz bir şekilde yaratmaya gücü yeter.) Fakat hikmetler için eşyaya ve varlıklara belli sınırlar koymuştur. Müridtir (her an, her şeye iradesiyle müdahale edebilir.) Gücü sonsuzdur. Rahmaniyet olarak kâinatı kanunlarla yaratır. Rahimiyetiyle özel şekillerde müdahale eder. Besler, güzelleştirir. (Kerimdir.) Hiçbir şeye muhtaç olmadığı gibi; canlıları ve varlığı ayakta tutandır. Sonsuz bilgi ve maharete sahiptir. Ölümsüzdür. Dolayısıyla ibadete tek layık olan odur. Fizik-metafizik her şey, onun yüceliğini bildirir. Son merci, son sığınak, sadece O'dur. O öyle bir varlıktır ki; bütün bu kâinat, O'nun varlığının zayıf bir yansımasıdır. Onun isimlerinin (niteliklerinin) somut noktalarıdır. Onun icraatının eserleridir.

O, öyle sonsuz bir(Allah)dir ki; sonsuzluğa âşık olan kalpler ancak onunla tatmin olur. Onun bu sonsuzluğundan dolayıdır ki, her şeyin son mercii odur. Rahmetinden ve ikramından cinler ve insanlardan herkese ayrı kişilikler vermiştir. Ki onlar özgürlükleriyle beraber, bu sonsuz sisteme bağlansınlar (ibadet etsinler.) Ki; var oluş ve mana sistemi tamamlansın.

O bu kâinatı kaza (ve icra) kanunları ve kader (bilgi) düzeniyle yönetiyor. Bununla beraber o kâinattan üstün bir varlıktır. (Vacibul-Vücuddur.) Sonsuz olduğu gibi, bütün yetkinliğiyle her yerde hazır ve nazırdır. (Vahid ve Ehad.)

Öz varlığında, nitelik ve işlerinde mutlak kâmildir (yetkinliğin zirvesindedir.) O böyle olduğu için, her şeyi o oluşturuyor; (Latiftir.) Her şeyi biliyor; (Habirdir.) Her şeyi işitiyor ve görüyor. (Semi' ve Basirdir.) [Üstad, burada yirmi ismi saymış oldu.]

Demek bu birleşik yirmi hakikat, ışık ve nur oklarıyla yüzlerce yönden, yüzlerce boyut ve mertebeden dürbün gibi öyle pencereler açıyor ki, insanın kalbine, ani bir şekilde gerçek bir bilgi geliyor. (Hads-ı sadık.) O bilgi, insanı İslam'ın (hayat düzeninin) aydınlığına vardırıyor. O aydınlık ki, insanı peygamberlik tarzına (yaşam biçimine) götürüyor. O hayat tarzı ki insanı şöyle bir imana vardırıyor:

"Ben öyle bir Allah'a inanıyorum ki, O bildiğimiz varlıkların çok üstündedir, Sonsuz olduğu gibi; her yerde hazır ve nazırdır."

Demek bütün kâinat, bu yirmi nağmeli dil ile yüksek bir ses şeklinde şahitlik ediyor ki: Allah sonsuz ve soyuttur; kulluğa layık tek hakikat odur.

***

Bil ki, Allah'ın varlığının ve birliğinin ifadesi olan *"Lailahe illallah"* bütün yazılan bu delilleriyle "kâinatta müsbet-menfi bütün güç ve kuvvetin Allah'tan geldiği ve onunla olduğu" hükmünü; yani *La havle ve la kuvvete illa billahil' aliyyil 'azimin* manasını ispat ediyor.[38]

Yine bu *"La ilahe illallah"* zikredilen bütün bu burhanlarla (güçlü delillerle) Muhammed Allah'ın elçisidir demek olan *"Muhammed Resulullah"* önermesini de gerektiriyor.[39] Çünkü "Muhammed Resulullah" imanın beş rüknünün manasını tazammun şeklinde ifade ettiği gibi[40] aynı zamanda Rububiyet (ilahî geliştirme) vasfının görünme alanı (mazharı) ve aynasıdır.

[Muhammed'in Allah'ın Resulü olması Allah'ın, meleklerin, peygamberliğin, kitapların, ahiretin varlığının ifadesidir. Peygamberliğin rububiyete ayna olması ise, kadere delildir.]

İşte bu sırdan (espriden) dolayıdır ki; iman terazisi içinde *Muhammed Resulullah* cümlesi, *La ilahe illallah* cümlesine arkadaş ve denk olmuştur. Bu çok derin bir hakikattir; bunu iyi düşün! (Teemmel!)

Peygamberlik rububiyetin tecelli alanı olduğundan ve kapsamlı, küllî (kanunî) icraat yaptığından; velayet ise hususi ve cüzi (bireysel) kaldığından, velayetin peygamberliğe nisbeti *"Âlemlerin Rabbi*" vasfının *"Benim Rabbim"* vasfına nisbeti gibi kalır. Arşın, insan kalbinden büyüklüğü kadar olur. Yerden Arşa uzanan, iç ve dış âlemlerden geçen miracın, mümin bir kulun şahsî secdesinde kendine has bir tarzda yaşadığı cüzî miracına nisbeti gibi olur.

Önemli Bir Hatırlatma
(Tenbih)

Yüce bir maksad olan Allah'ın varlığına ve birliğine yönelik olan bu güçlü deliller, merkezdeki noktayı çerçeveleyen bir daire gibidirler. Daireden her bir nokta, kendine özel rengiyle merkez noktaya bakan bir pencere gibidir. Ayrıca bu noktalar arasında öyle bir dayanışma var ki; bazı noktaların hususi zayıflığını gideriyor.

Ve bu burhanların bütünlüğünden bir hads-ı sadık (ani ve gerçek bir sezgi) doğar. Bu sezgi insanı dindarlık aydınlığına götürür. O aydınlık insanı peygamberliğin yaşam biçimine teslimiyete vardırır. Bu da insanı iman aydınlığına götürür. Bu iman ki konumuz olan Allah'ın varlığına ve birliğine olan bilgiyi ayakta tutuyor.

Bu güçlü ve açık deliller (burhanlar) sadece bu sadık sezginin kalbe damlaması için, birlik hasiyetini taşıyan birleşik membalardır. Dolayısıyla bunlardan bir kısmının zayıflığı, aralarındaki dayanışma sayesinde gider. Zaaf gitmese de; delillerden her biri ve o halkadan her bir parça, delil olma vasfından düşmezler; delil olma değerlerini kaybetmezler. Sadece tek başına delil olma ve burhan (açık-güçlü delil) olma vasıflarını yitirirler. Şayet bir delil, delil olma

---

[5-7] Mantık ilminde birincisine mutabakat delaleti, ikincisine iltizam delaleti, üçüncüsüne tazammun delaleti, denilir.

vasfını yitirse de, o delillerin oluşturduğu daire manasını kaybetmez. Sadece o dairenin alanı küçülür. Bu deliller dairesinin hepten iptal olduğunu farz etsek de; o sadık sezgi kaybolmaz. O sezgi gücünü yitirse de, yine sorun yok. Çünkü İslam dini realite olarak ortada duruyor. Bu realiteye ilave olarak peygamberlik gerçeğini kabul etme hakikati asla sarsılmaz. Ona ilaveten de Allah'ın vergisi olan iman nuru tek başına inancı ayakta tutar.

Haliyle bütün burhanların üzerine bina edilen bu maksadımızın gücünü ve açıklığını zihnin dar düşüncesinden dolayı her bir burhandan istemek ve beklemek, nefsin hastalığındandır. O hastalık ki; nefsin yapısal hastalığını arttırır; ona tepki ve inkâr etme melekesini (alışkanlığını) aşılar. Allah bizi korusun!

Demek başta, her bir burhan ile ana gaye olan maksada bakılır. Sonra her bir delil ile gösterilen bu konu ve maksat, burhanların mecmuundan çıkan öz suyu emer; bütün kuşkular o maksattan sakıt olur (düşer.)

***

Bir Hakikat:

Yine bil ki; burhanların bir kısmı su gibidir; bir kısmı da hava gibidir; bir kısmı ise ışık gibidir. Haliyle onları kazanmak için yumuşaklık şeklinde geniş bir bakış ve nazikçe davranış gerekir. Yoksa hırs ile; işin içine dalmakla; taharri parmakları ile casus gibi davranmakla, su gibi olan o delil akar; öbür kısım hava gibi kaçar; ışık gibi olanı da gizlenir.

İkinci Bir Hakikat:

Bil ki; dal budak salan, sayısız meyveler veren bir ağacın canlı olup olmadığını, acı mı yoksa tatlı mı olduğunu ve gücünü bilmek için o ağaca bakmak ve incelemek iki yöntem şeklinde olur.

Birinci bakış ve inceleme, ağacın köküne, kaynağına ve gövdesine bakılarak olur. Buradan yola çıkarak ağacın canlılığını, tadını ve gücünü tanımak; kolay, sade ve isabetli bir yöntemdir.

İkinci bakış ve inceleme yöntemi, ağacın meyvelerinden, dal ve budaklarından olur. Fakat birinci bakış elde olmadan böyle bir araştırma, çok sağlıklı olmadığı gibi; insanı birçok sapıklıklara da götürür. Aynen bu misal gibi; işte İslamiyet ağacının gövdesi göktedir. Dalları kesret ve maddiyat âleminde yayılmıştır; demek bu ağacı tanımak ve onun şemsiyesi altına girmek için iki yol vardır:

Birinci yol:

Aslına bakmaktır. (Yani İslam dininin Allahtan geldiğini bilmektir.) Eğer bu birinci aşamada başarılı olan kişi, İslam'ın gövdesine bakabilirse; o gövde içinde büyük bir havuz görür.[41] Ki o havuzun membaı saf ve soyut olan vahy-i mahzdır. Ve membaı vahiy olan bu havuz, iç ve dış (zahir ve batın) belge ve mucizelerin damlaması ile gittikçe artıyor ve güç kazanıyor, diye

[41] Evet, büyükçe bir ağaç bir havuz kadar su ve canlılık malzemelerini içerir.

müşahede eder. Bu ağacın bütün meyvelerini canlı kılan maddeler ile sürekli beslenmeleri bu homojen olan havuzdandır, diye bilir. Demek bir tek meyvenin canlılığını isbat etmek, onun gibi olan diğer bütün meyvelerin de canlı olduklarını isbat etmeye yeter. Belki de tek bir meyvenin canlı olması, bütün ağacın canlı olduğuna delil olmaya yeterdir.

Hâlbuki bir tek meyvenin canlı olduğunu isbat etmek, çok kolay ve çabuk elde edilir. Sadece o meyvenin doğal bir şekilde o ağaca bağlı olduğunu görmek bu neticeyi bize sağlar. O meyvenin o ağaca ait olmadığını, ondan kopuk ve kurumuş olduğunu isbat etmek ise çok zordur; çok zaman ister. O meyvenin ağaçla olan bağı durdukça hiç kimse o meyvenin kuru ve acı olduğunu isbat edemez; o ağacın aslını söküp atmadan (ki; bu kâinatı yerinden söküp atmak gibi muhal bir şeydir.) Hiç kimse o ağacın canlı havuzundan o meyveye canlılık akmadığını gösteremez.

Bu birinci bakış açısına sahip kişi, şayet meyveler arasında ölmüş, kurumuş bir taneye rast gelse, o meyvenin dışardan geldiğini söyler veya dışardan harici bir illet o meyveye musallat olduğunu bilir. Demek bu bakış açısı, İman ve İslam nokta-i nazarından inanç ağacına bakmaktır; isabetli, kolay ve peygamberlik hayat tarzına itaat eden bir bakıştır. Ya Rabbi bize böyle bir bakış açısını nasip et; ve bizi bunun üzerinde sabit-kadem yap.

İkinci yol:

Bu, sağlıksız bir bakış açısıdır. Bütün sapıtmaların menşeidir; bütün çelişki ve ıstırapların membaıdır. Çünkü bu bakış, tenkit nazarıyla, meyve ve detaylardan yola çıkarak oluşan bir inceleme tarzıdır. Bütün meyvelerin hepsinin birer birer ağaca bağlı olduğunu isbat etmeye ve tatmaya muhtaçtır. Hâlbuki aslın canlılığını nazara almadan, bir tek meyvenin bile canlılığını ve beslenme yollarını öğrenmek, gövdenin canlılığını öğrenmekten daha zordur. Ve o tek meyvenin, o ağaçtan kopması veya ona ait olmamasının ise sayısız sebepleri olabilir; burada en küçük bir tesir, sebep sayılabilir.

Yani bu yolda kişi eğer bu canlı meyveler içinde ölü, kuru bir tane görse, bir tek o küçük meyveye dayanarak, ondan yola çıkarak bütün ağacın ölü ve kuru olduğunu iddia eder; ağaç kuru olduğu için meyvesi de kurudur, der; çeker gider. Allah bizi böyle sakat bir bakış açısından korusun… Velâkin; eğer bu tarz araştırma bakışı, birinci bakış açısı ile beraber olsa, çok güzel düşer ve nefsin imana güvenmesi, itminan bulması için bir sebep olur.

***

Zeyilden Bir Nükte:

Ey kardeş; niyet; mukaddimede anlattığım ve kırk yıllık ömrümün ürünü olan dört kelimeden biridir. Evet, niyet acayip bir iksirdir. Mucizevî özelliğiyle toprak gibi olan alışılmış işleri ve kum gibi kayıp giden hareketleri ibadet cevherine dönüştürür. Bunun yanında niyet, yine ölü haletleri ihya eden etkin bir ruhtur. Bu ruh ile ölü davranışlar, canlı ibadetlere dönüşür.

Ve yine bu iki etkin özellik gibi; niyette öyle bir hasiyet daha var ki; o hasiyet seyyiatı hasenata çevirir; çirkin işleri güzel eder. Demek niyet bir ruhtur. Onun ruhu da ihlâstır. Demek ihlâs (kurtuluş) ancak ihlâs (samimiyet) ile olur. Evet, bu hasiyet nedeniyle, niyet sayesinde az bir zaman içinde çok amel ve sevap elde edilebilir. Yani bu kısa ve az ömürde bu hasiyetin gücüyle cennet satın alınabilir.

Bu üç hasiyete ilaveten; insanoğlu yine niyet ile daimi bir şükür halini yaşayabilir. Çünkü dünyadaki bütün lezzetler ve nimetler, iki bakış açısı ile koparılır:

Birincisi: İnsan niyet ile bilinç ile *"Gayet şefkatli ve ikram sahibi bir zatın eli bu nimeti bana uzatmıştır."* der ve bu bakış ile nimetten inama, oradan da nimet sahibine intikal eder; nimetin kendisinden daha çok bu manevî inamdan lezzet alır.

İkinci Bakış Açısı: İnsan nimetleri yerken; o nimetlerin içindeki bilincin farkına varmaz; sadece nefsin hevesiyle lezzeti arar. Dolayısıyla inamı ve nimet vereni hatırlamaz. Onun gözü sadece somut nimet ve lezzeti görür; hiç minnet çekmeden lezzeti bir ganimet olarak karşılar, sonra onu gasp eder.

Birinci şıkta; lezzet bitince ölür; fakat lezzetin ruhu baki kalır; yani böyle inanan insan, *"Rabbimin rahmeti beni hatırlamıştır, yine beni unutmaz,"* der. İşte bu inanç ve bu hatırlama, kalpte bir bağ ve bir münasebet olarak daima işler ve gerçek bir ruh olur. İkinci şıkta ise, ruhu baki kalsın, diye lezzet ölmez; tam aksine söner ve ardından duman bırakır. Musibet ise dumanı söner; nuru yani sevap ve şifası kalır. Lezzetin dumanı ise onun bitmesi, yok olması ve bıraktığı günahlardır.

Evet, eğer insan iman nuru ile dünyadaki meşru lezzetlere ve ahiretteki nimetlere bakabilirse, onlarda bir devr-i daim görür. Gidenlerin yerine yenilerinin geldiğini müşahede eder. Dolayısıyla nimet ve lezzetlerin mahiyeti sönmez. Sadece somut, bireysel numunelerden ayrılış olur. Haliyle o nimet ve lezzet, ayrılış ve yok oluş (firak ve zeval) acısıyla insanın boğazında kalmaz. İşte iman dairesindeki lezzetler böyledir. İkinci yolda nimet ve lezzeti elde etmek ise böyle değildir. Çünkü:

Bu yönde her lezzet biter. Ve o lezzetin bitmesi acı verir. Hatta o lezzetin bitişini düşünmek bile acı verir. Çünkü ikinci bakış açısında işlerin olması, nimetlerin gelmesi devr-i daim şeklinde değildir: Bu bakış açısında zaman dümdüzdür; var oluş, doğru giden ve giden bir daha gelmeyen bir ölü mal olarak görülür. Dolayısıyla bu ikinci bakışta bütün nimetler ve lezzetler ebedî ölüme mahkûmdurlar.

Bediüzzaman Said Nursi

Tercüme:
Bahaeddin Sağlam
12. 10. 2010

Bilim ve Bediüzzaman

Çağımızın Müslüman bireyleri pozitivist, materyalist ve Darwinist bilgi teorileri ve eğitim sistemleri ile kafaları yıkana yıkana kendi öz referans kaynaklarının sunduğu orijinal anlayış ve kavrayıştan önemli ölçüde uzaklaşmışlardır. Bu uzaklaşmanın belki başka bir nedeni de tabiat ve tabiatın işleyişi ile ilgili akıl, mantık ve hislerini tatmin edecek manevi ve metafizik yorumdan geniş ölçüde mahrum olmalarıdır. Çünkü dinî alanda yazılan kitapların büyük ekseriyeti ya doğrudan ilmihal-fıkıh-ahlak konularına ya da mevcut modern bilim ve teknolojinin dinî yaklaşım ve espriye aykırı olmadığını ispata yönelik olarak yazılmıştır. Oysa çağımız insanının muhtaç olduğu en önemli şey, atom altı dünyadan uzayın derinliklerine kadar objektif bilimin bulgularının "tevhidi" bir çerçevede yorumlanıp bir bütünlük içinde kendilerine takdim edilebilmesidir. Bunun başarılı bir şekilde yapılamamasından dolayı insanlık, aklının ve kalbinin parçalanması ve başta Allah'dan olmak üzere tabiat ve onun metafizik anlamından yabancılaşmış ve derin bir bunalım içine düşmüştür.[1]

Bu çalışmada ilk olarak Batı bilimindeki gelişmeler ve en son gelinen nokta incelendikten sonra kendi bilim tarihimizdeki süreçteki İbn-i Sina'nın tabiat'ı okuyuşu, İmam-ı Gazali'nin bu konudaki yaklaşımı ve en son olarak da Bediüzzaman'ın tabiat ve bilime yaklaşma konusunda getirdiği yenilikler belirlenmeye çalışılacaktır. Batı bilimin gelişme tarihi de konumuzla bağlantısı çerçevesinde "Newtoncu mekanik", "Hume problemi", "Popperyen yanlışlamacılık" ve "Gerekirciliğin sonu" çizgisinde incelenecektir.

Bilim, Felsefe ve Din Arasındaki İlişkiler

Batı dünyasında bilim, felsefe ve din arasındaki ilişkiler bütününe bir göz atarsak bu üç alanın ortak bir temelden yoksun olduklarını görürüz. Özellikle burjuva değerler sisteminin Batı'da hakim olmasından sonra bilimle dinin yüz yüze gelebilecekleri tek alan olan metafizik öğreti ve "marifet" tümden unutulmuştur. Bu yüzden bilgi hiyerarşisi alt üst olmuş, her bir parçanın bir diğeriyle olan organik bağlantısı kopartılmıştır. Felsefe, ya bilime boyun eğip teslim olmuş ya da ona büsbütün karşı çıkmıştır. Teoloji de ya tabiatı ve tabiat bilimlerini hiç dikkate almamış ya da bir senteze ulaşacağım diye bilimlerin buluş ve yöntemlerini adım adım benimsemiştir. Bilim-felsefe-din ilişkisinde Batı'da ciddi bir tabiat felsefesinin gelişmemesi Hıristiyanlığın fizik dünyaya biraz soğuk bakması ve "ruhun kurtuluşu"nu ön-plana almasından kaynaklanmıştır, denilebilir.

Öte yandan yine Batı'da pozitif bilimin objektif bulgularının metafiziği ve dini yorumlarının tutarlı ve mantıklı bir şekilde yapılanmaması, bilimin bulguları karşısında sürekli bir inkâr ve savunma pozisyonunda kalınması modern tabiat bilimleriyle teolojik ve manevi düşünce arasında ardı arkası gelmeyen çatışmalar ve anlaşmazlıklara yol açmıştır. Batı ve uzantısında bunun yansıması ise son derece yıkıcı olmuştur.[2]

Günümüzde ise bu durumun ortaya koyduğu açmaz bütün çıplaklığıyla hayatın her cephesinde belirdiğinden bazı çevreler yeni bir bilim ve tabiat anlayışı geliştirme çabası içine girmiştir. Batı'da yeni yeni seslendirilmeye başlanan "holistik dünya görüşü"nün böyle bir ihtiy-

acın sonucu olduğu söylenebilir. Batı'nın bu noktaya gelmesi sürecini anlayabilmek için Batı teknoloji ve biliminin esas çıkış noktası ve kaynağı olan Newtoncu mekaniğin kısaca incelenmesi gerekir.

Newton'cu Dünya Görüşü

Newton'cu dünya görüşü aslında bizim insanımızın hiç de yabancısı olmadığı bir dünya görüşüdür. Bilim yasalarının kesin ve tartışılmaz olduğu, tek ve en doğru gerçekliğin bilim olduğu, toplumun diğer disiplinlerinin ya kesin olarak bilimin yasalarına boyun eğeceği, ya da varlıklarını sürdüremeyecekleri şeklindeki "katı bilim" anlayışı Newton'cu dünya görüşünün temel çatısını oluşturur. Doğal olarak bize Newton'cu mekaniğin de sadece "vulgar" ve "avamileşmiş" şekli ulaşmıştır. Kozmolojik ve teolojik boyutuyla Newton'cu dünya görüşünün ilk defa son on yıllarda ülkemizde tartışılmaya başlandığını burada hatırlatmış olalım. Newton'cu yaklaşımı Capra'dan özetleyelim:

Newton'cu evrenin sahnesi, bütün fiziksel olayların üzerinde vuku bulduğu Öklidçi geometrinin üç-boyutlu uzayıydı. Bu, içerisinde fiziksel olayların meydana geldiği bağımsız mutlak bir uzay, bir boşluktu. Newton'un kendi sözleriyle: "Daima benzer ve hareketsiz duran, kendi dışındaki herhangi bir şeye bakılmaksızın kendi doğası için de mutlak bir uzay." Fiziksel dünyadaki bütün değişimler, maddi dünyayla hiçbir bağlantısı olmayan ve geçmişten geleceğe şimdi (hal) aracılığıyla pürüzsüzce akıp giden yine ayrı bir mutlak boyuta, zamana dayanarak tanımlanmışlardı. "Mutlak, hakiki ve matematiksel zaman" diye yazıyordu Newton, "kendi başına ve kendi doğası yardımıyla dışındaki hiçbir şeye bakmadan tekbiçimli olarak akar." Bu mutlak uzay ve mutlak zaman içinde hareket eden Newton'cu dünyanın öğeleri maddi parçacıklardı; bütün maddenin kendilerinden yapıldığı küçük, katı ve yok edilemez nesneler, atomlardı. Newton'cu madde modeli atomistikti.. Ama modern atom fikrinden önemli ölçüde farklıydı. Newton maddeyi homojen olarak gösterdi; o iki tip madde arasındaki farklılığı, atomların farklı ağırlık ve yoğunluklarına dayanarak değil, daha az ya da daha çok yoğun atom yığınlarına dayanarak açıkladı. Maddenin temel yapıtaşları, ya aynı "madde"nin bileşiği olması ya da bir nesnedeki maddi töz (cevher)ün toplam miktarının o nesnenin kütlesini vermesi durumları dışında değişik büyüklüklerde olabilirdi.

Parçacıkların hareketi, Newton'un görüşüne göre, bir mesafe üzerinde hemen etkisini gösteren çekim kuvvetince meydana getirilmişti. Maddi parçacıklar ve bunların karşılıklı etkileşiminden bağımsız olarak var olan parçacıkların içyapıları arasındaki çekim güçleri, birbirinden farklı bir yapıdaydılar. Newton hem parçacıkların hem de çekim gücünün Allah tarafından yaratıldığını kabul etti ve böylece daha ileri çözümlemelere gitmekten kurtuldu. Optics adlı kitabında Newton, Allah'ın maddi dünyayı yaratışının nasıl olduğunu tasvir eden aydınlık bir tablo çizdi:

Bana Allah'ın başlangıçta yaratma amacına uygun olarak maddeyi, başka özellikleri yanında büyüklük ve şekillere sahip katı, yekpare, sert, nüfuz edilemez ve hareketli parçacıklar halinde düzenlemesi ve bunun, uzay için de geçerli olması mümkün görünüyor: ve katı halde bulunan bu ilksel parçacıklar. Bunları birleştiren herhangi bir gözenekli cisimden

karşılaştırılamayacak kadar daha serttir; hatta öylesine serttir ki parçalar asla aşınmaz ya da parçalanmaz; Allah'ın yaratışta bir olarak yarattığı şeyi hiçbir doğal güç bölemez.[3]

Newton'cu fizikte bütün fiziksel olaylar, karşılıklı çekimlerin, yani yerçekiminin gücüyle meydana gelen maddi parçacıkların hareketlerine indirgenmiştir. Bir parçacık ya da herhangi bir maddi nesne üzerindeki bir gücün etkisi.. klasik mekaniğin esaslarından elde edilen Newton'un hareket denklemlerine matematiksel olarak tanımlanmıştır. Bunlar, hareket halindeki maddi nesnelere uygun olarak tasarlanmış olan ve fiziksel dünyada gözlemlenmiş bütün değişimlerin nedenini açıklayacağı düşünülen sabit yasalardır. Newton'cu anlayışa göre Allah, başlangıçta maddi parçacıkları, bunlar arasındaki çekimleri ve temel hareket yasalarını yarattı. Böylece bütün evren hareket etmeye başladı ve o gün bugündür değişmez yasalarca yönetilen bir makina gibi işlemeye devam etti. Mekanistik doğa anlayışı böylece bütünüyle nedensel ve belirlenmiş dev kozmik makina anlayışıyla katı bir determinizme sıkı sıkıya bağlanmıştır. Olan biten her şey kesin bir nedene sahipti ve kesin bir etkiyi meydana getirirdi ve sistemdeki herhangi bir parçanın geleceği, eğer durum her hangi bir zamanda bütün ayrıntılarıyla biliniyorsa mutlak kesinlikle önceden tahmin edilebilirdi.

Bu kusursuz dünya-makinası tasviri(??) bir dışsal yaratıcıyı ima ediyordu; ilahi yasasını hükümran kılmak suretiyle dünyayı yukarıdan yöneten monarşik bir tanrıydı bu. Ancak Capra'ya göre fiziksel olayların kendileri, kesinlikle ilahi olan, insan kültürünün anadamarının karakteristiği olan manevi boşluğu ardında bırakarak bilimsel dünya görüşünden bütünüyle el ayak çekti. Doğanın bu sekülarizasyonunun felsefi temeli ruh ve madde arasındaki Kartezyen ayırımdı. Bu ayırımın sonucu olarak, dünya, gözlemci olan insanı asla hesaba katmaksızın nesnellikle tanımlanabilen mekanik bir sistem olarak görüldü ve doğanın bu çeşit nesnel bir tasviri bütün bilimin ideali oldu.[4]

Newton'cu dünya görüşünde sınırlı ve eksik de olsa yine de bir kâinat kitabının manevi okunuşu vardı. Ancak Newton'dan sonra Batı'yı saran materyalist ve pozitivist cereyanlar Newton'un evrenini "Tanrı'sız" bırakacaklardır.

Batı'da ortaya çıkan Aydınlanma, semavi ya da tabiat-üstü dine bilhassa da Hıristiyanlığa karşı yoğun bir akılcı şüphecilik doğurdu. Fakat bu akılcı şüpheciliği kışkırtan en önemli şey, çağdaş buluşlar ve tabiat bilimlerindeki spekülasyonlardı. Çünkü kâinat eğer Newton'cu mekaniğin ortaya attığı gibi tabiat kanununa göre işleyen dev bir makinadan ibaretse o kâinatta tabiat-üstü bir dine ihtiyaç kalır mıydı? Zaten din de tıpkı fizik gibi tabii değil miydi? Newton'un çekim kanununu keşfetmesi gibi, gerçek din de, vahye ve otoriteye başvurmadan insan aklı tarafından keşfedilemez miydi?

Bu görüşün ilk dönemlerdeki şampiyonlarından birisi bir İngiliz soylusu, Baron Herbert'ti. İki incelemesinde Allah'a, fazilete ve ölümsüzlüğe imandan oluşan tabiat dininin, aklın ve sağduyunun emretmiş olduğu şey olduğunu ve dini vahiylerin papazların uydurması olduğunu ileri sürüyordu.

Bu İngiliz şüpheciliğine göre, bir Allah vardı, ama Allah sadece tabiat kanununun ilk sebebi idi. Allah, Bolingbroke göre aklı, tabi hakları ve ilerleme saikını en başta yarattı. Ona göre Allah başlangıçta işleri muhteşem bir tarzda başlatarak faaliyet göstermiş; fakat sonraları in-

sanlar ve yıldızlar için koyduğu tabiat kanunları ile "zincirlenmiş"; mucizeler göstermekten ya da dualar dinlemekten aciz düşmüş; maddi dünyanın çaresiz bir fazlalığı haline gelmeye mahkûm olmuştu. İngilizler, bu tabiat dinine "Deizm" adını verdiler ve 1710'larda kurdukları Hür Masonlukta ona bir çeşit kilise sağladılar. Hür masonluğun da katıldığı Deizm İngiltere'den kıtaya ihraç edildi. Ve özellikle Fransa'da, Voltaire gibi zeki ve velut bir taraftar bularak üst ve orta sınıfların büyük kısmının tam anlamıyla dini haline geldi.[5]
İzleyen dönemde Deizm fideliğinde yoğun ateist ve materyalistler yeşerdi ve bunlar açıktan (Holbache gibi) hiç bir Allah'ın mevcut olmadığını bir tabiat tanrısının dahi bulunmadığını ileri sürmeye başladılar.. Bilimsel yasaların kesin ve genel geçer yasalar olduğuna dair yaygın pozitivist felsefeye ilk ve etkili darbe Hume'den geldi. Hume, mantıki olarak kâinatta hiç bir şeyin kesin olmadığını, dün olanların yarın da olmak zorunda olmadığını iddia ederek tüm materyalist ve pozitivist filozofların canını sıktı. Onun felsefesini belli ölçüde çağımızda K. Popper sürdürdü. Şimdi kısaca bu iki yaklaşımı inceleyelim. Hume ve Popper
Batı'da hâkim olan Newton'cu mekanik ve Baconcu metedolojiye göre kâinatta olayları birer birer sınayarak külli bir yasaya ulaşabiliriz. Bu sürece tümevarım süreci denir. Bu yolla ulaşılan sonuçlar kesin ve genel geçer sonuçlardır. Newton'cu mekanik böyle bir metedolojiyi benimser. Ancak bu anlayışa karşı Hume (1711–1776), rahatsız edici bir takım sorular ortaya atmıştır. Hume, tekil gözlemlerin sayıları ne denli çok olursa olsun mantıkça şartsız bir genel önermeye varılamayacağına işaret etmiştir."Ben bir keresinde A olayıyla birlikte B olayının da meydana geldiğini gözlersem bundan onun her keresinde böyle olacağı mantıkça çıkarılamaz" der.

Ona göre bu sonuca iki gözlemden de yirmi gözlemden de iki bin gözlemden de varılamaz. Hume, gözlemlenen olay ne kadar sık olursa bundan sonraki ilk A ile birlikte. B'nin geleceğini ummaya başlayabiliriz, fakat bu mantıksal değil, psikolojik bir olgu olduğunu ileri sürer. İlginçtir ki Hume burada daha sonra inceleyeceğimiz Gazali'nin aynı olayı anlatırken geliştirdiği "âdet" olgusuna gönderme yapar gibidir. Düşünüre göre bilebildiğimiz her geçmiş günden sonra güneş yeniden doğmuş olabilir, fakat bu yarın da doğacağı anlamına gelmez. Biz, en son düşen taşın yukarıya düşmeyeceğinden yüzde yüz emin olamayız. Güneşin Sydney'de her gün batacağı, taşların yuvarlandıklarında aşağı düşeceği pek muhtemeldir. Dolayısıyla düşünüre göre bilimsel bilgi doğrulanmış bilgi değildir; muhtemelen doğru olan bilgidir.[6]

Batı bilim çevrelerinin bilime yaklaşımı Hume'nin öngördüğü şekilde süratle değişmekte; "katı bilim" anlayışı yerini daha esnek bir anlayışa terk etmektedir. Bu anlayışın en önemli temsilcilerinden biri de K.Popper'dir.

Popper, tümevarım sorununa kabul edilebilir bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Popper'in çözümü doğrulama ve yanlışlama arasında mantıkça bir asimetri olduğuna işaret etmekle başlar: Beyaz kuğuların gözlemlendiği yolundaki gözlem önermeleri nedenli çok sayıda olursa olsun, bunlardan mantıkça "bütün kuğular beyazdır" tümel önermesini çıkarmamızın imkânı yoktur. Ama kara bir kuğunun tek bir gözlemini anlatan bir önerme mantıkça bazı kuğular beyaz değildir önermesini çıkarmamıza imkân verir. Bu önemli mantıksal anlamda, deneysel genellemeler doğrulanamaz, ama yanlışlanabilir.

Popper'in mantığı son derece basittir. Dünyada tek bir kara kuğu görülmüşse, o zaman bütün

kuğuların beyaz olduğu doğru olmaz. Bundan ötürü mantıkta bilimsel bir yasa kesinlikle doğrulanabilir olmamakla birlikte kesinlikle yanlışlanabilir.[7]

Popper'in düşüncesi genel ilkelerden somuta indirgenerek daha anlaşılır kılınabilir. Şimdi pratik bir örneğe bakalım. Diyelim ki çoğumuza okulda öğretildiği gibi su 100 santigrat derecede kaynar. Bu bilimsel bir yasadır. Ancak düşünüre göre suyun 100 santigrat derecede kaynadığını doğrulayıcı deneyler nedenli çok olursa olsun bunu ispat etmeye yetmez. Çünkü önemli olan bu yasanın yanlışlanmasıdır. Bunun için de bu deneyin geçerli olmadığı durumları arayarak bunu sınayabiliriz. Sadece bu yolla yeni olgular ve eğilimler bulabilir, keşfedebiliriz. Bu süreçte hayal gücümüzü yeterince işletirsek çok geçmeden suyun kapalı kaplarda 100 santigrat derecede kaynamadığını keşfederiz. Böylelikle bilimsel bir yasa sandığımız şeyin öyle olmadığını anlamış oluruz. Şimdi bu noktada yanlış bir yola sapabilir, baştaki önermemizi şöylece daraltarak kurtarmaya çalışabiliriz: "su açık kaplarda 100 santigrat derecede kaynar". Ondan sonra bu ikinci önermemizi sistemli bir biçimde yanlışlamanın şartlarını arayabiliriz. Ve böylece süreç sürüp gider.[8]

Burada vurgulanacak çeşitli şeyler vardır. Suyun 100 santigrat derecesinde kaynadığı yolundaki ilk önermemizi destekleyici örnekler biriktirerek doğrulamaya kalkışsaydık dilediğimiz kadar milyarlarca ve milyarlarca destekleyici örnek biriktirmekte hiç bir güçlük çekmezdik. Fakat bu durum önermenin doğruluğunu ispata yetmezdi. Hatta doğruluk ihtimalini de arttırmazdı. Hepsinden kötüsü durmadan destekleyici örnek biriktirmemiz kendi kendine ilk önermeyi bir başkasıyla değiştirmek şöyle dursun ondan şüphelenmek için bile bize bir sebep göstermezdi. Böylece hiç bir zaman ondan öteye ilerleyemezdik. Bilgimizin şimdiki geliştiği gibi gelişemezdi. Meğerki destekleyici örnek arayışımızda rastlantıyla bir karşıt örneğe şahit olalım. Böyle bir rastlantı başımıza gelebilecek en iyi şey olurdu. Bilimdeki birçok ünlü keşfin rastlantısal olması bu anlamdadır. Çünkü bilgimizin gelişmesi, karşımıza sorunlar çıkması ve bizim onları çözme teşebbüslerimizle olur. Bu teşebbüsler mümkün çözümler getirebilecekse var olan bilgimizin ötesine geçmek olan, bunun için de bir hayal gücü sıçrayışı yapılmasını isteyen kuramların öne sürülmesini gerektirirler. Kuram ne denli cesur olursa bize o denli çok şey söyler. Hayal gücü de o ölçüde atılgan olur. Ama aynı zamanda kuramın bize söylediği şeyin yanlış olma ihtimali de o denli büyük olur, bunun için de yanlış olmadığını ortaya koyacak sıkı testler yapmanız gerekir. Bilimdeki büyük devrimlerden çoğu yalnızca üretici hayal gücü bakımından değil, içindeki sezgi derinliği ve bunun gerektirdiği zihin bağımsızlığı ve düşüncenin güvencesiz maceracılığı yönlerinden de nefes kesici bir yüreklilik gösteren kuramlarla olmuştur.

Şimdi Popper'in görüşünde insan bilgisi dediğimiz şeyin tabiatı gereği niçin geçici olduğunu ve her zaman da geçici kalacağını gösterebilecek durumdayız. Hiç bir dönemde bizim o konuda bildiğimizin doğru olduğunu ispat edemeyiz ve her zaman yanlışlığının ortaya çıkması mümkündür. Gerçekten de insanlığın düşünce tarihinin şaşmaz bir olgusu şu ya da bu zamanda bilinenlerin çoğunun doğru olmadığının anlaşılmış bulunmasıdır. Dolayısıyla bilginlerin ve filozofların her zaman yapmaya çalıştıkları şeyi yani bir kuramın doğruluğunun kanıtlanmaya ya da. Bizim bir kurama inanışımızı haklı kılmaya çalışmak büyük bir hatadır. Çünkü bu mantıkça imkânsız bir şeye kalkışmak demektir. Oysa yapabileceğimiz şey bir kuramı bir başkasına tercih edişimizi temellendirmektir. Suyun kaynaması hakkında ardı ardına örneklerimizde hiç bir zaman o andaki kuramımızın doğru olduğunu gösterebilecek durumda

bulunmadık ama her aşamada onun bir önceki kuramımıza tercih edilebilir olduğunu gösterdik. Bilimlerin doğrulukları ispatlanmış olgu kümeleri oldukları yolundaki yaygın anlayış tümüyle yanlıştır. Bilimde hiç bir şey sürekli olarak ispat edilmiş ve değişmez değildir ve apaçıktır ki bilim durmadan değişmektedir. Ama bu, Bilime yeni kesinlikler eklemekle olmamaktadır.[9]

Bilgi arayışında amacımız doğruya gitgide daha çok yaklaşmaktır. Hatta bu yönde ilerlediğimizi de bilebiliriz. Fakat hedefimize erişip erişmediğimizi hiç bir zaman bilemeyiz. "Bilimi doğruyla özdeş tutamayız" çünkü hem Newton'un hem Einstein'ın kuramlarını bilim sayıyoruz ama ikisinin birden doğru olduğuna değil, üstelik her ikisinin de birden pekâlâ yanlış olabileceğine inanıyoruz.[10]

Popper'in bilim olarak sadece sınanabilir ve yanlışlaşabilir olguları kabul ettiğini burada vurgulamış olayım. Popper, metafizik olguların varlığı ve kendi anlamlılığı içinde değerini kabul etmekle birlikte yanlışlaşamaz ve sınanamaz olgular olduğundan bilim konusu içinde değerlendirilemiyeceğini düşünür. Düşünürün bilim felsefesinin geniş ölçüde objektif çizgiler taşımakla birlikte bilimi "hikmet" ve "marifet" boyutundan koparmaya yönelik yanı büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Son derece dürüst ve bilim namusuna sahip biri olduğuna inandığım düşünür her gün değişen ve başkalaşan olguların yanında "değişmeyen" ve "mutlak" olguların da bulunduğunu idrak edebilseydi insanlık çok şey kazanabilirdi düşüncesindeyim.

Bir taraftan felsefi alandaki gelişmeler diğer taraftan da modern fizik alanındaki gelişmeler "gerekirci" ve "katı pozitivist" yaklaşımları derinden sarsmıştır. Gerçekten de mekanistik bilim anlayışının yıkılması uzun sürmedi. İzafiyet teorisi ve quantum fiziği evrende hiç bir şeyin kesin olmadığını; olsa olsa ihtimalin söz konusu olabileceğini ortaya koydu. Yeni süreçte Mekanistik dünya görüşü değil Allah Evren-İnsan ekseninde yapılanan "holistik (bütüncül)" bir dünya görüşü seslendirilmeye başlandı.

Gerçekten de 20. yy fiziğinde meydana gelen en büyük gelişme atomların deneysel olarak araştırılmasının bir sonucuydu. Yüzyılın dönümünde fizikçiler klasik fiziğin terimleriyle açıklanamayan aralarında x ışınları ve radyoaktivitenin de bulunduğu, atomların yapısıyla ilgili pek çok olayı keşfettiler. Atom ve atom-altının bu keşfi bilim adamlarını, dünya görüşlerinin temellerini çökertecek garip ve umulmadık bir gerçeklikle temasa geçirdi ve onları tamamen yeni tarzda düşünmeye zorladı. Fizikçiler yeni gerçeklik karşısında şoke olmuşlardı: Her seferinde atom deneyi esnasında doğaya bir soru yöneltmişler ve doğa bunlara bir paradoksla cevap vermişti. Onlar durumu daha çok açıklamaya çalıştıkça paradokslar daha da keskinleşiyordu. Bu yeni gerçekliği kavrama mücadelesinde fizikçiler temel kavramlarının, dillerinin ve bütün düşünme yöntemlerinin atom olayını tanımlamaya uygun düşmediğinin farkına vardılar. Bunu Werner Heisenberg şu ifadelerle anlatıyordu: "Bohr ile gece yarılarına kadar uzun saatler boyunca devam eden tartışmaları hatırlıyorum; bir akşam tartışma bittikten sonra yalnız başıma yakınlardaki parkta bir yürüyüş için gittiğimde şu soruyu kendi kendime defalarca sordum: Doğanın, atom deneylerinde bize göründüğü kadar saçma olması mümkün müydü?"

Fizikçiler sonunda gerçekliği yakaladılar ve "onlar bir yolunu bulup Quantum kuramının

ruhuna nüfuz ettiler". Quantum kuramı; uzay, zaman, madde, nesne, neden ve etki kavramlarında derin değişimler doğurdu.

Mekanistik Kartezyen dünya görüşünün tersine yeni fizikten doğan bu dünya görüşü organik, bütüncül ve ekolojik gibi terimlerle nitelenebilir. Evren artık çok sayıda nesnelerin bir araya geldiği bir makine şeklinde tasarlanamaz; bunun yerine o, parçaları birbiriyle özden ilişkili olan ve ancak kozmik bir sürecin kalıpları şeklinde anlaşılabilen bölünmez, dinamik bir bütün olarak tasvir edilmelidir.[11]

Gerekircilik'in İflası

Kâinatta kesin ve değişmez yasaların bulunduğu ve bu yasalara uyarak geleceğin şimdiden belirlenebileceğine dair yaklaşım özellikle atom altı dünyanın keşfiyle geniş ölçüde sarsıldı. Bu alandaki gelişmeleri B. Russeldan izleyelim: tarihte ilk kez olarak "gerekircilik"e şimdi bilim adamlarınca bilimsel temellere dayanılarak karşı çıkılmaktadır. Karşı çıkış Quantum mekaniğinin yeni yöntemleriyle atomun incelenmeye başlamasından sonra ortaya çıkmıştır.
Karşı çıkışın önderi Arthur Eddington'dur. Quantum mekaniğine göre belirli şartlar altında bir atomun ne yapacağı bilinmez; atomun önünde bir dizi seçenek vardır. Atom kimi kez bu seçeneklerden birini, kimi kez de ötekisini tercih eder. Bu seçeneklerden birinin hangi oranda ikincisinin hangi oranda tercih ettiğini biliriz. Ama bir tek durumdaki seçmeyi belirleyen bir yasa bilmeyiz. Biz burada tıpkı Paddington demiryolu istasyonu gişesindeki memur gibiyizdir; memur dilerse yolculardan yüzde kaçının Londra'ya, yüzde kaçının Birmingham'a gittiğini tespit edebilir. Ama yolcuların bir kent yerine başka bir kente gidişindeki seçmeyi belirleyen bireysel nedenleri bilemez.[12]

Gerekirciler adına üzüntü verici olan, atomların cilveleri ile ilgili çağdaş öğretide bir başka yanın da bulunmasıdır. Eski fizikte cisimlerin, onların ne yapacaklarını bütünüyle belirleyen yasalara uygun hareket ettiklerini kanıtlamaya yönelmiş sayısız kanıtlar vardı, ya da biz var sayıyorduk. Şimdi ise bu yasaların yalnızca istatistiğe ilişkin oldukları anlaşılıyor. Atomlar belli oranlarda ayrı seçenekleri tercih ediyorlar. Üstelik bu atomlar sayıca o kadar çok ki, eskimiş yöntemlerle gözlenebilecek büyüklükte olan cisimlerde meydana getirdikleri sonuçlar bütün bir düzenlilik gösteriyor. Teker teker insanları göremeyen ve ancak bir milyon insanın bir araya gelmesiyle oluşan yığını görebilen büyük bir dev olduğunuzu düşünün. Bu durumda Londra'nın gündüzleri gecelerden daha kalabalık olduğunu fark eder, ama belirli bir günde mesela Mr. Dixon'un evinde hasta yattığını ve her gün bindiği trene binmediğini kesinlikle fark edemezsiniz. Bu yüzden de sabahları dışarıdan Londra'ya, akşamları da Londra'dan dışarıya akan akının, gerçekte olduğundan çok daha düzenli olduğuna inanırsınız.[13]
Atom-altı dünyanın akıllara durgunluk verecek davranış ve faaliyetlerde bulunması fizikçileri çeşitli yorumlara zorladı. Atomlardaki son derece iradeli, zekice ve hesaplı davranışlar ancak atomların irade sahibi olmalarıyla mümkün olabileceğini düşünen Arthur Eddington sonunda "özgür atom" düşüncesini geliştirdi.[14] Bu konuya aşağıda tekrar dönülecektir.

İbn-i Sina'da Sebep-Sonuç İlişkisi ve "İlk Akıl"

Gerek Batı bilimindeki gelişme sürecini gerekse İslam biliminin temel unsurlarını anlaya-

bilmek için İbn-i Sina'nın özellikle sebep-sonuç ilişkisi ile ilgili yaklaşımını bilmek gerekir. Burada kısaca düşünürün yaklaşımın inceleyelim:

İbn-i Sina'nın felsefesinde yaratılış sürecinde meleklerin önemli bir fonksiyonu vardır. Feylesofa göre melekler yaratılış eyleminde birer araç durumundadırlar. İbn-i Sina Evren'in doğma sürecini "Bir'den veya Birlik'ten yalnızca bir meydana gelir" ilkesi ve "yaratılış "akletme yoluyla gerçekleşir" fikrinden yararlanarak tanımlamaya girişir.

Düşünürde yaratılış süreci veya var oluş yerine ve akıl etmesi süreci aynı şeylerdir, çünkü. Ona göre yüksek gereklik düzeylerinin düşünülmesiyle daha alttakiler meydana gelir.[15]
İbn-i Sina'nın varlıkların yaratılış sürecini nasıl kavradığı konusunu kısaca şöyle özetleyebiliriz: Her şeyin kaynağı olan Gerekli olan Bir Varlık'tan İlk Akıl (el-Akl'ül Evvel) ve Yüce Baş Melek'e tekabül eden tek bir varlık ortaya çıkar. Sonra bu akıl Zorunlu Varlık'ı gerekli. Kendi özünü. Gerekli Varlık nedeniyle gerekli ve yine kendi özünü mümkün varlık olarak düşünür. Bu düşünme yoluyla sırasıyla İkinci Akl'ı, Birinci Göğün Nefsini ve Birinci Göğün cismini doğuran üç boyutlu bilgiye sahip olur. Bu şekilde ortaya çıkan İkinci Göğün nefsini ve cismini doğurur. Bu süreç böyle Onuncu Akıl ve Ay Göğü olan Dokuzuncu Gök (sema) ortaya çıkıncaya değin devam eder. Bundan öte artık Evren'in "cevheri" bir başka gök
daha meydana getirecek saflıkta değildir. Bu yüzden, kalan "kozmik imkânlardan olma ve yok olma dünyası varlık alanına çıkar.

Yeryüzü hayatını çevreleyen değişim dünyası olan Ay-Altı dünyada Onuncu Akıl bir takım temel fonksiyonlar üstlenir. Bu dünyaya yalnızca var oluş kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda maddeyle birleşerek bu yörenin yaratıklarını meydana getiren tüm formları ortaya çıkarır. Bir yaratık doğduğunda Onuncu Akıl onun var oluşunu mümkün kılmak için "form"u salar: yok olup gittiği veya öldüğünde ise "form"u geri kendine çeker. Bu yüzden İbn-i Sina ona formlar verici de der. Söz gelimi, eğer su katılaşıp buz haline gelirse sulu form, Formlar Verici tarafından alınır ve ortaya çıkmış bulunan buzlu form, önceden su halindeki maddeye onu buza çevirmek için eklenir.[16]

Görüleceği gibi İbn-i Sina yaratılış konusunda akıl ve meleklere önemli fonksiyonlar yükleyerek tevhidi yaklaşımı önemli ölçüde zedeler. Oysa Bediüzzaman, meleklerin yaratılış veya tabiatın işleyişi konusunda belli görevleri olduğunu kabul etmekle birlikte bu görevin, Allah'ın gücünün yetmemesinden değil, sadece onların vazife ve tesbihatlarını bu yolla yapmalarını Allah'ın istemesinden olduğuna inanır.

Gazali ve Sebep Sonuç İlişkisi

Gazali empirik bilginin ister istemez nesne ve olaylar arasındaki nedensel ilişkilere bağlı olduğu şeklindeki İbn-i Sina'nın Aristotelestçi yaklaşımına karşı ciddi çıkışlar yapmış ve Eş'ari yaklaşımını savunur. Onun esas amacı tevhid duyarlı bir yaklaşım geliştirmekti. Bunu da geniş ölçüde başardı. Gazali'nin niyeti "sünnetullah" denilen ve Bediüzzaman'ın önemli bir vurguyla ön-plana çıkardığı tabiat kanunlarını ve sebeple sonuç arasındaki ilişkiyi inkâr etmek değil, zorunluluğu inkâr etmekti. Bize göre genel olarak sebep sanılan şeyle sonuç sanılan şey arasındaki bağlantı zorunlu bir bağlantı değildir, diyerek dile getiriyordu. Gazali'ye göre bu iki şeyden her biri kendi ferdiyetine sahipti. O dünyadaki bazı olayların başka

bazı olayları meydana getirdiği, öyle ki bu tür olaylara. İlişkin tecrübemizin dünyada neler olup bittiğine anlam verebileceğimize inanmak için bize iyi dayanaklar sağladığı inancına hiç bir şekilde karşı çıkmadı. Onun tüm karşı çıktığı şey nedensel ilişkinin zorunlu olduğu tezdir. Gazali kendi görüşünü ispat etmek için bir dizi örnek verir. Bunlardan biri ateşle temasa geçirilen pamuk örneğidir.

"Biz yanma olayı gerçekleşmeksizin temasın vuku bulabileceğini mümkün olarak gördüğümüz gibi, aynı şekilde ateşle herhangi bir teması olmaksızın pamuğun küle dönüşebileceğini de mümkün olarak görüyoruz" der.[17]

Gazali nedensel bağlantının bulunduğuna inanmayı haklı gösterecek eldeki tek gerçekliğin tecrübe olduğunu. Ve böyle bir tecrübeye dayanarak iddiada bulunmak için ise çok sınırlı bir hakka sahip olduğumuzu ileri sürer. "Doğrusu filozofların ateşle temas gerçekleştiğinde yanmanın ortaya çıktığını gözlemlemekten başka delilleri yoktur. Ancak gözlem sebep-sonuç ilişkisini değil, olsa olsa birlikteliği ispat eder, dolayısıyla realitede Allah'tan başka hiç bir sebep yoktur" diyerek daha sonra gelecek olan D. Hume'ye öncülük eder.[18] Gazali bu tezini desteklemek için canlı bir örnek verir: Diyelim ki, der, bir insan kördür ve insanlardan gece ile gündüz arasındaki farka ilişkin hiç bir şey işitmemiştir.. Böyle bir kişi eğer kendisine görme imkânı sağlansaydı önündeki görülebilir nesnelerin görünmesine gözkapaklarının açılmasının sebep olduğuna pekâlâ inanabilirdi. Ancak gece bastırınca nesneleri görmenin zorunlu şartının güneşten gelen ışık olduğunu takdir edecektir.[19]

Gazali, her ne kadar biz bazı şeylerin başkaların değişmesine adeta sebep olduğundan söz etsek de, realitede olan ve dünyada görebildiğimiz dönüşümleri mümkün kılan gücün başlı başına şeylerin kendileri değil, fakat nihai olarak Allah'ta bulunduğunu savunur.

Bediüzzaman'ın Bilime Yaklaşımı

Çağdaş insan, tabiatı kendisinden yararlandığı, ama kendisine karşı ayrıca sorumlu olduğu bir saygıdeğer eş gibi değil, bir fahişe gibi görmektedir. Bacon'dan beri modern insanın gözünde tabiat kendisine karşı hiç bir yükümlülük ve sorumluluk duygusu beslenmeyen bir fahişe niteliğindedir. Tabiata bu gözle yaklaşmanın sonucu ise yerkürenin yaşanmaz hale gelmesine neden olmuştur. Aslında pek çok kişinin onun durumundan kaygı duymaya başlamasının nedeni de budur. Toplumlarda dengesiz ve sağlıksız nüfus patlamasının, özellikle kentlerde nefes alacak bir boşluk kalmamasının, kent yaşamındaki pıhtılaşma ve tıkanıklığın, her türden tabii kaynakların tükenişinin, tabii güzelliklerin tahrip edilişinin, çevrenin makine ve ürünleri tarafından yaşanmaz hale getirilişinin, akıl hastalıklarındaki olağanüstü artışın ve aşılması imkânsız bin bir türlü başka zorlukların nedeni kesinlikle tabiata "müşfik bir anne" veya değerli bir eş şeklinde değil de bir fahişe veya cadı şeklinde yaklaşılmasından ve her gün biraz daha boyunduruk altına alınmasından kaynaklanmaktadır..

İnsanla tabiat arasındaki dengenin bozulduğunu pek çok kimse kabul etmektedir. Ama bu dengesizliğin, insanla Allah arasındaki uyumun bozulmasından kaynaklandığını herkes fark etmiş değildir. Şunu hiç unutmamak gerektir ki, ister antik, ister çağdaş olsun modern olmayan insana göre kâinatın temel maddesinin kutsal bir tarafı vardır. Kozmosta olup biten her şeyin bir manası vardır. Kozmosun derin yapısı insan için manevi bir haber taşır. Bu yüzden

"âyat-ı tekviniye" denilen kozmos, dinin kendisi ile aynı kaynaktan gelen bir ayettir. Her ikisi de külli aklın tezahürüdür ve kozmosun kendisi de insanın içinde yaşayıp öldüğü mana âleminin ayrılmaz bir parçasıdır. Modern tabiat biliminin ortaya çıkabilmesi için öncelikle kozmosun özünün kutsal niteliğinden kopartılması, profanlaştırılması gerekiyordu. Modern bilimin dünya görüşü özellikle propagandada kullanılan avamileştirilmiş biçimiyle tabiatın ve tabii özelliklerin laikleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Tabiattaki semboller diğer gerçeklik tabakalarından büsbütün bağımsız birer birim olgu haline gelmiştir. Tek tek bilim adamları tersine inanıyor olsalar bile en azından tepeden tırnağa bilimsel tabiat görüşüne batmış olanlar açısından kozmos saydamlığını yitirmiş donuk ve anlamsız bir hal almıştır.[20]

İslam dünyası bağlamında olayı düşünürsek Batılılara göre Müslümanların biraz daha şanslı olduklarını görürüz. Çünkü Bediüzzaman ve benzeri şahsiyetler tabiat ve işleyişine daha değişik bir perspektiften bakabilmişler, tabiatı sadece fizik cephesiyle değil, aynı zamanda metafizik ve sembolik cephesiyle de yorumlamaya çalışmışlardır. Burada ilk olarak Bediüzzaman'ın bilim ve teknolojiye yaklaşımı üzerinde durulacak, daha sonra da tabiat ve unsurlarını okuyuşu ele alınacaktır.

Bediüzzaman'da Bilimin Değeri

Bediüzzaman'ın bilime ve teknolojiye yaklaşımı son derece ilginçtir. Diğer konularda olduğu gibi bu konuda da anlamlı bir çıkış yaptığı söylenebilir. Bir kere Bediüzzaman bilimin giderek etkinliğinin artacağına, istikbalin bilgi çağı olacağına inanmakta, bütün vurgusunu bu istikamette yapmaktadır:

"Elbette nev-i beşer ahir vakitte ulum ve fününa dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ilmin eline geçecektir."[21]

Bilgi çağının yaklaşmakta olduğunu erken bir dönemde anlayan düşünür, bilginin esas amacının sadece maddi güç elde etmek ve fizik dünyayı fetih etmek olmadığını, meşru çerçevede yüksek teknoloji ile birlikte Allah'a daha fazla "ubudiyet" olduğunu ifade eder.
Bediüzzaman bilimsel gelişmeyle insanın nihai gayesi olan "ubudiyet" arasında bir iç içelik bulunduğunu, bu nihai gayeye ulaşılabilmek için "ulum ve kemalat"ın gerekli olduğunu savunur.

"Cenab-ı Hak insanı ilim ve kemalata öyle bir tarzda sevk ve teşvik eder ki...(sanki şöyle der)..." Ey insan! Şu kâinattaki maksad-ı ala (en yüksek gaye), tezahür-ü Rububiyet'e karşı ubudiyet-i külliyye-i insaniyedir (insanın külli ibadeti). Ve insanın gaye-i aksası (en son gayesi) o ubudiyete ulum ve kemalatla yetişmektir."[22]

Öte yandan düşünür bilimleri kendi arasında farklılaştırarak "dini ilimler" ,"dünyevi ilimler" gibi bölümlemeye gitmez, tersine, hepsini "tevhid" ekseni etrafında birleştirir. Düşünüre göre her ilim doğrudan Esma-i İlahiyye'ye dayanan bir disiplindir:

"Bütün mevcudatın hakâikı, bütün kâinatın hakikatı, esma-i İlahiyye'ye istinad eder. Her bir şey'in hakikati bir isme veyahut çok esmaya istinad eder. Eşyadaki sanatlar dahi.. Birer isme

dayanır. Hatta hakiki fenn-i hikmet (felsefe) (Cenab-ı Hakk'ın) "Hâkim" ismine, hakikatlı fenn-i tıp," Şafi" ismine, fenn-i hendese (mühendislik), "Mukaddir" ismine... (dayanır). Her bir fen bir isme dayandıgı ve onda nihayet buldugu gibi, bütün fünun ve kemalat-ı beşeriyye... Esma-i İlahiyye'ye istinad eder."[23]

Bediüzzaman zamanımızda bile basit bir zihin ve akıl eforu ile insanın mevcut bilim verilerinden tevhid'e yükselebileceği inancındadır. Önemli olan belli bir perspektif ve ufka ulaşmaktır. Bu çerçevede düşünüre göre fakültelerde okutulan bilim disiplinlerinden her bir disiplin doğru bir yorum ve okuyuşla insanı doğrudan Allah'a yükseltecek nitelik ve özellikler taşır. Kendisini ziyaret eden lise talebelerine öğretmenleri değil, okudukları fenleri dinlemelerini, çünkü o fenlerin her birinin Allah(cc)'ı tanıttıklarını anlatır: "Sizin okuduğunuz her fen kendi lisan-ı mahsusu ile Allah'tan bahsedip (onu) tanıttırıyorlar. Muallimleri değil onları dinleyiniz. Meselâ nasıl ki mükemmel bir eczahane ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet kimyager ve hakim bir eczacıyı gösterir. Öyle de kürre-i arz eczahanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki nihayat macunlar ve tiryaklar, bu çarşıdaki eczahaneden ne derece mükemmel ve büyük (ise).. okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla kürre-i arz eczahane-i kübrasının eczacısı olan Hakim-i Zülcelal'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

"Hem mesela nasıl ki, harika bir fabrika ki, binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor, şeksiz bir fabrikatörü ve meharetli bir makinisti tanıttırır. Öyle de kürre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler fabrika bulunan bu seyyar makine ne derece bu insan fabrikasından büyükse, o derece okuduğunuz fenni makine mikyasıyla kürre-i arzın ustasını ve sahibini tanıttırır.

"..Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lambaları her yeri gezerler, yanmak maddeleri tükenmiyor.... Şeksiz bedahetle elektriği idare eden, seyyar lambaları yapan ve fabrikayı kuran... Bir mücizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektirikçiyi... Tanıttırır. Aynen öyle de bu âlem şehrinde, dünya sarayının damındaki yıldız lambaları... ne derece daha büyük daha mükemmeldir. O derece sizin okuduğunuz fenni elektrik mikyasıyla o meşher-i azamın sultanını ....tanıttırır."[24]

Bediüzzaman'ın Batı biliminin metedolojisi, kullanım amacı, felsefi ve kozmik geri-planı ile ilgili tenkitlerini saklı tutmak kaydıyla bilimin tüm disiplinlerinin doğrudan Esma-yı İlahiyye'ye dayandığı sonucuna ulaşması son derece soylu ve anlamlı bir "huruç harekâtı" sayılabilir. Bu felsefi çıkışıyla Bediüzzaman, Uzman İslamı ve Müçtehid İslamı'na bilim alanında son derece önemli bir felsefi meşruiyet sağlamıştır. Profesör Şerif Mardin'in, Bediüzzaman'ın bilime vurgusunu Newton'cu mekaniği kabul ve benimsemesi olarak değerlendirmesi, hatta Batı bilimini değerlendirme konusunda Profesör S. Hüseyin Nasr'la Bediüzzaman arasında zıtlık bulmaya çalışması gerçekte bir acele yaklaşımdan başka bir şey değildir.[25]

Bilimsel ve teknolojik gelişme konusunda da Bediüzzaman ilginç ve orijinal çıkışlar yapar. Düşünüre göre Kur'ana anlatılan peygamber kıssaları sadece birer tarihi hikâye değildir. O kıssaların arka-planında derin anlamlar, işaretler ve semboller vardır. İlk olarak Allah, peygamberlerden bahsetmekle onların hayat ve davranışlarını, ahlak ve mücadelelerini insan-

lığa bir model olarak sunmak ister. Bunun yanında onların mucizelerinden söz ederek de insanlığa o mucizelerin benzerlerinin yapılmasının mümkün olduğunu, hatta insanların onlara benzer teknolojileri geliştirmelerinin gerekli olduğunu anlatır.[26]

Bediüzzaman'ın bilgi teorisi, derinliğine araştırılması gereken bir konudur. Bu konuyu ayrı bir çalışmada daha geniş olarak incelemeyi düşünüyoruz.

Tabiat'ın Tevhidi Okunuşu

Bekleneceği gibi Bediüzzaman düşüncesinin odağına tevhidi yerleştirir. Gerçekten düşünürde `bütün yollar "tevhid"e çıkar'. Sosyal, siyasal, ekonomik, kozmolojik, felsefi, psikolojik, ontolojik.. tüm yorum ve yaklaşımları, doğrudan ve katıksız tevhid hassasiyetli ve tevhid eksenlidir. Tevhid'i bulanıklaştıracak, perdeleyecek, zedeleyecek her türlü felsefi bakış açısı onun düşünce sistemi ve külliyatında savaşılacak bir "zorlu düşman"dır. Atom-altı dünyadan, basit organizmalara, nazik bir çiçekten bahar ve cennete, yerküreden güneş sistemlerine kadar her şey ve her olay tevhid ekseninde anlam ve değer kazanır. Bediüzzaman'ın tabiat olayları ve yasalarına yaklaşımı da bu eksen üzerindedir. Aslında üzerinde bulunduğumuz konu son derece komplike olan, uzun zihin faaliyeti gerektiren, ama o kadar da anlamlı ve önemli bir konudur. Bir kere Bediüzzaman'ı felsefi geri-plan açısından tarihi süreçte nereye yerleştireceğiz? Bir tarafta maddenin ezeliyet ve kıdemini esas alarak Cenab-ı Hakk'ı devre dışı bırakan Aristotelestçi, kartezyen, deist, materyalist ve ateist gelenek: beri tarafta Aristotelestçi yaklaşımın belli unsurlarını alarak İslami vahyle karıştıran ve geniş ölçüde tevhidi yaklaşımı perdeleyen İbn-i Sina, Suhreverdi, Molla Sadra'nın temsil ettiği "yarı-mekanistik" diyebileceğimiz gelenek; diğer tarafta da sembolizmi ön-plana çıkararak belli noktalarda tevhidi zedeler çıkışlarda bulunan tasavvuf eksenli Vahdet-i Vucudçu gelenek.. Aynı şekilde tevhidi duyarlılığı son derece şiddetli Eşari Gazali geleneği. Bediüzzaman'ın külliyatı dikkatle incelendiğinde sözü edilen geleneklerin hemen hepsinden haberdar olduğu, bazılarından önemli ölçüde etkilendiği ve bazılarıyla da derinden hesaplaştığı görülür. Burada şunu hemen vurgulamak gerekir: Bediüzzaman, tevhid duyarlı yaklaşımlarında İmam-ı Gazali ile geniş bir düzlemde buluşmaktadır. Ancak, iki imam da kullandıkları yöntem ve seçtikleri çıkış noktası bakımından belli ölçüde farklılaşırlar. Şerif Mardin hocanın da dikkat çektiği gibi Bediüzzaman'da geleneksel ilmihal ve ahlaki konulara verilen önem azalmakta, fizik dünyaya ve fizik dünyanın unsurlarına yeni bir vurgu görülmektedir. Risaleler, atomdan gezegenlere, çiçeklerden bahar mevsimlerine, yağmur damlasından hava hareketlerine, fizik dünyanın temel unsurlarını konu alan temalarla doludur. Gerçekten de Bediüzzaman'da geleneksel İslami usullerde görülen insan-Allah(cc) ilişkisinin ezici ağırlığı, yerini Allah-İnsan-Tabiat ilişkisine bırakmıştır. Düşünürde tabiatın tüm alt birimleri birer tevhid ayeti olarak ön-plana çıkmıştır:

"Mesela bir çiçek kendince bir nakş-ı sanatı gösterip lisanı haliyle esma-i fatırı (Allah'ın isimleri) zikrettiği gibi küre-i arz bahçesi dahi bir çiçek hükmündedir. (Onun da) gayet muntazam külli vazife-i tesbihiyyesi vardır... Kısaca bir ağacın (da) ubudiyyeti vardır. Nasıl bir ağaç yaprak, meyve ve çiçeklerinin kelimatı ile bir tesbihatı var. Öyle de koca semavat denizi dahi kelimatı hükmünde olan güneşler, yıldızlar ve aylar ile Fatır-ı Zülcelal'ine tesbihat yapar... Mevcudat-ı hariciyyenin her biri sureten şuursuz, camid iken, gayet hayattarane ve şuurdarane vazifeleri ve tesbihatları vardır..."[27]

Aynı şekilde sürekli hareket halinde olan atom-altı dünya da tevhid çerçevesi içinde risalelerde geniş yer alır:

"Tahavvülat-ı zerrat (atom hareketleri) Nakkaş-ı Ezeli'nin (Allah'ın) kalem-i kudreti, kitab-ı kâinatta yazdığı ayat-ı tekviniyyesi hengâmındaki ihtizazat ve cevelanıdır. Yoksa maddiyyun ve tabiyyunların tevehhüm ettikleri gibi tesadüf oyuncağı ve karışık, manasız bir hareket değildir. Çünkü bütün mevcudat gibi zerreler... Mebde-i hareketinde "bismillah" der: Çünkü... Buğday tanesi kadar bir çekirdeğin koca bir çam ağacı gibi bir yükü omuzuna alması gibi... (ağır bir yükü yüklenir). Hem vazifesinin hitamında "elhamdülillah" der: Çünkü bütün ukulü (akılları) hayrette bırakan hikmetli bir cemal-i sanat, faideli bir hüsn-ü nakş göstererek Sani-i Zülcelal'in (Allah cc'nün) medahihine bir kaside-i medhiyye gibi bir eser gösterir."
Bediüzzaman bir taraftan tüm varlıklarda tevhide yönelik nitelik ve özellikleri ısrarla vurgularken diğer taraftan da tabiattaki düzen ve intizama önemle dikkat çeker. Kâinatı bir "fabrika", bir "makinâ" ve bir "eczehane" şeklinde algılaması Şerif Mardin hocanın iddia ettiği gibi Newton'cu mekaniği kabul ettiğinden değil,[28] O ancak başka bir düzlemde kâinattaki "sünnetullah"ın Cenab-ı Hakk'ın "hikmet"ine uygun hareket ettiğini vurgulamak istemesindendir. Düşünüre göre kâinatta akıl almaz bir düzen ve nizam vardır. Hiç bir şey ihmal edilmeden.. Unutulmadan, karıştırılmadan planlandığı şekilde sürekli yeniden yaratılmaktadır. Mesela bir birinden hem şekil, renk ve desen bakımından hem de yapı ve nitelik bakımından farklı yüz binlerce çiçek ve tohum, her baharda yeniden yaratılmakta ve teşhir edilmektedir "...agaç, çiçek ve otların muhtelif tohumlarında bir kabza al...(onları) karanlıkta, karanlık, basi ve camit bir toprak içine... serp. Sonra mizansı ve eşyayı fark etmeyen ve yüzünü nereye çevirirsen oraya giden basit su ile sula... sonra bahar mevsiminde gel, bak!... Nihayet dereced karışık ve (birbirine) karışmış tohumcuklar, İsm-i Hafiz'in tecellisi altında kemal-i intizam ile (Allah'ın) emirlerine imtisal ediyorlar. Öyle... Hareket ediyorlar ki, onların o hareketlerinde bir şuur, bir basiret, bir kasd, bir irade, bir ilim, bir kemal, bir hikmet(in) parladığı görünüyor. Çünkü görüyorsun ki o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirinden temayüz ediyor (farklılaşıyor), ayrılıyor."29

Bediüzzaman'a göre kâinattaki olağanüstü düzenlilik ve intizamın geri-planında Cenab-ı Hakk'ın kudreti, iradesi ve bin bir esması bulunmaktadır:

"Her şey(in), vücudunda... Sıfat ve şuunatında(ki) kemal-i sanat ve intizam, gösteriyor ki: (her şey) bir kudret-i kâmilenin desatiri... ve bir irade-i nafizenin kavanini ile vücud giydiriliyor.
Suretleri tayin, teşhis edilip, birer miktar-ı muayyen, birer şekl-i mahsus veriliyor. Demek o kudret ve iradenin külli ve umumi bir mecma-i kavanini, bir defter-i ekberi vardır ki, her bir şeyin hususi vücutları ve mahsus suretleri ona göre dikilir giydirilir... Felsefenin ahmaklığına bak ki, kudret-i fatıranın o Levh-i Mahfuz'unu, hikmet ve irade-i Rabbaniyenin o basirane kitabının eşyadaki cilvesini, aksini, misalini hissetmişler, haşa, "tabiat" namıyla tesmiye etmişler, körletmişler. İşte... Kaderin hükmü ve düsturu ile kudret-i İlahiyye icad-ı eşyada her biri birer ayet olan silsile-i mevcudatı Levh-ı Mahv-ı İsbat denilen zamanın sahife-i misaliyesinde yazıyor, icad ediyor, zerratı tahrik ediyor. Demek harekât-ı zerrat (atomların hareketi)... Mevcudat(ın) âlemi gaybdan, âlemi şehadete ve ilimden kudrete geçmeleri (sürecinde) bir harekâttır."[30]

Dikkat edileceği gibi Bediüzzaman yukarıdaki izah ve çözümlemesinde iki önemli olguyu vurguluyor. Bunlardan biri, tüm varlıkların Cenab-ı Hakk'ın ezeli ilmiyle bilinip, kader programıyla programlanıp, vücuda gelme zamanında kudret kalemiyle atomlar tahrik edilerek yaratıldığıdır. Buna göre kâinatta hiç bir şey Allah (cc)'ın ilminden, kudretinden ve iradesinden bağımsız değildir. Yani kâinatta hiç bir varlık "otonom" bir yapıda değildir. Külli ilim ve irade her şeyi kuşatmakta ve ihata etmektedir. İkinci nokta ise, yaratılan her varlığın olabilecek en güzel şekilde, formda ve estetikte yaratılmasıdır. Her şey belli bir planda yaratıldığına göre hiç bir şeyde tesadüf, ihmal, savurukluk, abes ve israf yoktur. İlginçtir ki, Bediüzzaman burada tabiat kanunlarına İslami Eşari-Sünni düşüncede daha önce müşahede edilmediği ağırlıkta bir önem atfediyor. Ancak bu kanunların Allah'ın kudretini sınırlayacak şekilde kesin (zorunlu ve vacip) yasalar olmadığını da ayrıca vurguluyor.

"..O Kadir-i Mutlak'ın ne ihtiyacı var ki, aciz vesaiti (sebepleri) rububiyetine ve icadına teşrik (ortak) etsin... Belki doğrudan doğruya müsebbibi, sebep ile beraber halk ederek, cilve-i esmasını ve hikmetini göstermek için bir tertip ve tanzim ile zahiri bir sebebiyet, bir mukarenet vermekle, eşyadaki zahiri kusurlara merhametsizliklere ve noksaniyetlere merci olmak için esbap ve tabiatı dest-i kudretine perde etmiş, izzetini o suretle muhafaza etmiştir.. "[31]

Görüleceği gibi Bediüzzaman da İmam-ı Gazali gibi sebep-sonuç arasındaki ilişkinin sadece bir arada olma olayından başka bir şey olmadığı, bunun ise kudret-i ilahiyyeyi sınırlayıcı ve devre-dışı bırakıcı bir süreç olmadığı konusunda ısrarlıdır.

Bediüzzaman fizik dünya ve unsurlarına vurgusu ile İmam-ı Gazali ve benzeri seleflerinden ayrılırken tevhid duyarlılığında selefiyle adeta rampalanır. Sünni-Eş'ari çizgisini çağımıza bütün anlamlılığıyla taşır. Kâinatta hiç bir şeyin Allah'ın iradesi, kudreti ve ilmi dışında cereyan edemiyecegini haykırır. Newton'cu mekanik fideliğinde yeşeren ve Allah'ı devre dışı bırakan deist düşünceye "Kayyumiyet Prensibi" ile meydan okur. Yukarıda kısaca değinildiği gibi deist düşünce, Allah'ın kâinatı mükemmel bir makina tarzında yarattığı ve rasyonel-değişmez kanunlarla kendi işleyişine bıraktığı anlayışı ekseninde şekilleniyordu. Bediüzzaman ise bu yaklaşıma karşı, bir saniye bile kâinatın Külli İrade ve Meşietten bağımsız kalamayacağını ortaya koyar:

"..Şu kainattaki ecram-ı semaviyenin kıyamları ve bekaları; sırr-ı kayyumiyetle bağlıdır. Eğer o cilve-i kayyumiyet bir dakika yüzünü çevirse... Milyonlarla küreler feza(da) dağılacak, birbirine çarpacak, adeta dökülecekler... O Zat-ı Kayyum-u Zül-celalin madde-i esiriyye (esir maddesi) içinde hadsiz ecram-ı semaviyyeye nihayet derecede intizam ve mizan içinde sırr-ı kayyumiyetle bir kıyam, bir beka, bir devam vererek... Küreleri direksiz, istinatsız, boşlukta durdurmakla beraber, her birini bir vazife ile tavzif edip gayet muhteşem bir ordu şeklinde "Emr-i Kün Feyekün"den gelen fermanlara kemal-i inkıyatla itaat ettirmesi..."[32] yoluyla her an Allah'ın kâinata müdahalede bulunduğunu gösterir.

Benzer olay atom dünyasında da geçerlidir. Mesela bir hava zerresi o kadar anlamlı ve komplike faaliyetler icra eder ki, ya bu zerrenin dünyadaki tüm dil ve aksanları bilmesi, ya da Halik'ının "emirber bir neferi" olması gerekir.

"Evet, nasıl ki bir avuç toprak yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında eğer tabiata ve esbaba havale edilse lazım gelir ki ya o kapta küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince manevi makinalar, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre bütün o ayrı ayrı çiçekleri muhtelif hasiyetleriyle ve hayattar cihazatıyla.. Bilsin; adeta bir ilah gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun. Aynen öyle de: emr ve iradenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve nefes ve tırnak kadar olan "hüve" lafzındaki havada; küçücük mikyasta, bütün dünyada mevcut telefonların, telgrafların radyoların ve hadsiz muhtelif konuşmaların merkezleri, santralleri ahize ve nakileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin.. Veyahut o "hüve"deki havanın belki unsuru havadaki her bir parçasının her bir zerresi, bütün telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar manevi şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda başka zerrelere de bildirsin neşretsin. Çünkü bilfiil o vaziyet kısmen görünüyor ve havanın bütün eczasında o kabiliyet var. İşte ehl-i küfrün, tabiiyyun ve maddiyyunların mesleklerinde değil bir muhal belki zerreler adedince muhaller... Ve müşkilatlar aşikâre görünüyor. Eğer (bu faaliyetler) Sani-i Zülcelal'e verilse hava bütün zerratıyle onun emirber neferi olur. Bir tek zerrenin muntazam bir tek vazifesi kadar kolayca, hadsiz külli vazifelerini Halikının kuvvetiyle... Bir anda şimşek süratinde yapabilir."[33]

Öte yandan atom-altı dünyadaki varlıklarda görülen son derece karmaşık ve hassas hareket ve fiillerin kendi kendine tesadüfen olması düşünüre göre kesinlikle mümkün değildir. Gerçekten de günümüzde atom-altı dünyada atomların çok sayıda seçenekten belli seçenekleri tercih etmelerinin nedenleri kesinlikle bilinememektedir. Bununla birlikte her atom sanki son derece gelişmiş bir irade ve zekâya sahipmiş gibi tutarlı davranışlar sergilemektedir. Atomlardaki bu irade ve ihtiyar belirtisi en sonunda ünlü Quantum fizigini kuran Arthur Eddington'u "atomların iradesi" düşüncesi sonucuna kadar götürmüştür.[34] Bediüzzaman'a göre ise atomlardaki bu irade ve ihtiyar belirtisi, onların irade ve ihtiyara sahip olmalarından değil, her an Allah'ın her bir atoma ilmi, iradesi, kudreti ile tecelli etmesinden kaynaklanır..

"..Hem maddiyyun denilen bir kısım ehli dalalet zerrattaki (atomlardaki) tahavvülat-ı muntazama içinde Hallakiyyet-i İlahiyyenin ve Kudret-i Rabbaniyyenin bir cilve-i azamını hissettiklerinden (ve) o cilvenin nereden geldiğini bilemediklerinden ve kudret-i Samedaniyyenin (Allah'ın kudreti) cilvesinden gelen umumi kuvvetin nereden geldiğini anlayamadıklarından madde ve kuvveti ezeli tevehüm ederek zerrelere ve hareketlerine âsar-ı İlahiyyeyi (İlahi güç) isnad etmeye başlamışlar...İnsanlarda bu derece hadsiz cehalet olabilir mi ki, mekândan münezzeh olmakla beraber, her yerde, her şeyin icadında,her şeyi görecek, bilecek, idare edecek bir tarzda bulunur bir tarzda yaptığı fiilleri ve eserleri; camid, kör, şuursuz, iradesiz, mizansız ve tesadüf fırtınaları içinde çalkalanan zerrata ve harekâtına vermek ne kadar cahilane.. bir fikir olduğunu..(aklı olanın) bilmesi gerekir."[35]

Oysa Bediüzzaman'a göre atomlar irade, ilim ve kudret sahibi olmadıklarından, bununla birlikte hareket ve fiillerinde anlamlı bir kasdın, iradenin ve kudretin eseri apaçık ortada olduğundan, ya camid, şuursuz, iradesiz varlıklara ilim, şuur ve kudret isnad edeceğiz ya da onları bir mutlak kudret, ilim ve irade sahibine isnad edeceğiz.

"Her zerrede hem harekâtında hem sükûnetinde... Güneş gibi iki nuru tevhid parlıyor. Her bir zerre eğer memur-u İlahi olamazsa ve onun izni ve tasarrufu ile hareket etmezse ve ilim ve kudretiyle tahavvül etmezse o vakit her bir zerrenin nihayetsiz bir ilmi hadsiz bir kudreti her şeyi görür bir gözü, her şeye bakar bir yüzü her eşeye geçer bir sözü bulunmak lazım gelir.. Çünkü anasırın her bir zerresi, her bir cismi zihayatta muntazaman işler veya işleyebilir. Eşyanın intizamı ve teşekkülatı birbirine muhaliftir. Onların nizamatı bilinmezse işlenilmez. İşlenilse de yanlışsız yapılmaz. Hâlbuki yanlışsız yapılıyor. Öyleyse o hizmet eden zerreler ya bir ilmi muhit sahibinin izin ve emriyle ve ilim ve iradesiyle işliyorlar veyahut kendilerinde öyle bir muhit ilim ve kudret bulunmak lazım geliyor."[36] Böyle bir düşünce ise son derece saçma bir düşüncedir. O zaman her bir varlığın doğrudan Allah'ın emri, iradesi ve ilmi altında olduğu gerçeğinin kabul edilmesi gerekiyor.

Atom Hareketinin Manevi Anlamı

Bediüzzaman sadece fizik dünyanın maddi hareketleriyle ilgilenmez, aynı zamanda o hareketlerin nihai metafizik amaçlarını da yorumlamaya çalışır. Maddenin göründüğü kadarıyla sadece yakın çevresiyle ilişkili olmadığını, aynı zamanda daha derinlerde metafizik âlemdeki varlıklarla da ilişkili olduklarını vurgular. Ona göre fizik dünyadaki atomların durmadan hareket halinde bulunması onların bu dünyada eğitim ve öğretimden geçerek nurlanmaları ve asıl mekânları ve vatanları olan "uhrevi âlem"deki binalara layık yapıtaşları olabilmeleri içindir.

"..Tahavvülat-ı zerratın ve hayattar cisimlerdeki zerrat harekâtının binler hikmetinden bir hikmeti zerreleri nurlandırmaktır. Ve (onları) uhrevi âlem binasına layık zerreler olmamak için hayattar ve manidar yapmaktır. Sanki insan ve hayvan veya nebatat cisimleri terbiye dersi almak için gelen zerrelere bir misafirhane bir kışla bir mektep hükmündedir ki camid zerreler o cisme girerek nurlanırlar, adeta bir talim ve terbiyeye tabi olurlar. Letafet kazanırlar. Birer vazife görmekle ebedi âleme ve bütün eczasıyla hayattar olan ahiret dünyasına zerrat olmak için liyakat kazanırlar.[37]

Sonuç olarak tabiat kanunu denen düzenlilik Cenab-ı Hakk'ın "Hakim" isminin bir tecellisinden başka bir şey değildir. "Kudret İsmi" tecelli etmek istediğinde irade ettiği şekilde faaliyette bulunması, tabiat kanununun işleyişine geçici olarak ara verip mucize ve keramet gibi fevkalade olayları yaratması mümkündür. Öte yandan tabiattaki nizam ve intizamın ifadesi olan tabiat kanunlarının bilim adamları tarafından irdelenmesi, araştırılması doğrudan Esma'nın araştırılması anlamını taşıyacağından aynı zamanda bir ibadet hüviyetini de taşıyacaktır. Tabiat kanunlarının bu şekilde okunması bilimsel gelişmenin yavaşlaması değil, tersine hızlanmasını doğurabilir. Son olarak Bediüzzaman'ın şu veciz ifadesiyle noktalayalım:

...Tabiiyyunların mevhum ve hakikatsiz tabiat dedikleri şey, olsa olsa ve hakikat-ı hariciyye sahibi ise ancak bir sanat olabilir, Sani olamaz. Bir nakıştır, nakkaş olamaz. Ahkâmdır, hâkim olamaz. Bir şeriat-ı fıtriyyedir, şari olamaz; mahlûk bir perde-i izzettir, Hâlık olamaz. Münfail bir fıtrattır, fatır bir fail olamaz. Kanundur; kadir olamaz. Mistardır, mastar olamaz."[38]

Prof. Dr. Bunyamin Duran
Tuesday, 08 April 2008 16.44

Dipnotlar

1. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Nasr, 1984, s. 39 vd.
2. Nasr, 1991, s. 30.
3. Cabra, 1989, s. 66–67
4. Capra, 1989, s. 63.
5. Hayes, 1995, s. 83 vd
6. Chalmers, 1994, s. 55; Magee, 1982, s. 19
7. a.g.e., s.
8. Magee, s. 22.
9. a.g.e., s. 24.
10. a.g.e., s. 25.
11. Capra, 1989, s. 76 vd.
12. Russel, 1993, s. 104.
13. a.g.e., s. 105-6.
14. a.g.e., s. 106.
15. Nasr, 1985, s. 40.
16. a.g.e., s. 41.
17. Leaman, 1992, s. 104.
18. a.g.e., s. 106.
19. a.g.e., s. 106.
20. Nasr, 1991, s. 30.
21. Sözler, 20. Söz.
22. a.g.e., 20. Söz.
23. a.g.e.
24. Sözler, s. 143.
25. Margin, 1992, s. 321 vd.
26. a.g.e.
27. Sözler, s. 482.
28. Mardin, 1992, s. 330.
29. Lem'alar, s. 51–52.
30. Sözler, Otuzuncu Söz
31. Lem'alar, s. 176.
32. Lem'alar, 30. Lem'a, s. 325.
33. Sözler, s. 146–147.
34. Russel, 1993, s. 104.
35. Lem'alar, 30. Lem'a, s. 323.
36. Sözler, Otuzuncu Söz.
37. Sözler, s. 520.
38. Lem'alar, 23. Lem'a, s. 175.

Yararlanılan Kaynaklar

Alan Chalmers, Bilim Dedikleri, çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul 1994.
Bediüzzaman Said Nursi, Sözler
Bediüzzaman Said Nursi, Lemalar
Bertrand Russel, Bilim ve Din, çev. Hilmi Yavuz, İstanbul 1993.
Bryan Magee, Karl Popper'in Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı, çev. Mete Tunçay, İstanbul 1982.
Fritjof Capra, Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası, çev. Mustafa Arnağan, İstanbul 1991
Carlton J. Hayes, Milliyetçilik Bir Din, çev. .Murat Çiftkaya, İstanbul,1995.

***

Bünyamin Hocamla Bir Müzakere

Değerli Hocam, inşaallah vakit bolluğuna kavuşmuşsunuzdur. Eğer sizler de tasvip ederseniz, 30. Söz ile alakalı bu çalışmayı "Bediüzzaman Epistemolojisi" başlığı altında yayınlamak istiyorum. Tavsiye eleştiri ve katkılarınızı bekliyorum..

Binler selam ve hürmetlerimle..

Bahaeddin Sağlam

***

Bahattinciğim, yeniden tebrik ederim, tefekkür ve taakkul gücünüz takdire şayan. Gönderdiğinizi okudum, mülahazalarım aşağıdaki gibidir:

Arapça biliyor musunuz? Biliyorsanız klasik kaynaklara inme imkânınız var mı?

1- Bana göre bir sıkıntı var; sıkıntı Risalelerde geçen kavramlar, kategoriler ve kanunların tarihi ve felsefi-teolojik geri planının henüz tam olarak ortaya konulmamış olmasıdır. Mesela İmam-ı Mübin–Kitab-ı Mübin kavramlarını ele aldığınızda farklı içerikler buluyor ve heyecanlanıyorsunuz. Oysa o kavramların derinliğine işlendiği teolojik-felsefi ekoller gelmiş tarihte. Ben de tam bu aralar Molla Sadra'nın Esfar'ını okuyordum. Onda çok daha geniş olarak veriliyor. Tabi her kategori kendi felsefi-teolojik ekolünün doktrinleri çerçevesinde anlam kazanıyor. Bediüzzaman sistematik bir teolojik ekole bağlı olmadığı için her ekolün malzemesini rahatça kullanıyor. Çok güçlü bir teolog-filozof Bediüzzaman'ı sistematik hale getirmeli diye düşünüyorum. Öyle bir durumda sizin gibi fart fıtratlar inanılmaz keşifler yapacaklar ve çok verimli sentezlere gideceklerdir.

2- Molla Sadra'nın Esfar'ı acaba Türkçeye çevrildi mi? Şayet çevrildiyse, ya da senin Arapça formasyonun onu anlamaya yetiyorsa şunu tavsiye ederim: İmam-ı Mübin–Kitab-ı Mübin kanunlarını merkeze alıp tüm malzemeleri (atom, atom altı dünya, biyoloji, sibernetik, enerji, quantum vs.) bu merkezi inşa etmek için kullanman gerekiyor. Tabi sistematik bir şekilde...

3- Bu iki kavram çevresinde; İlim, kaza, kader, irade, halk, icad, inşa, ibda' ilh gibi kavramları felsefi-teolojik konteks içinde devreye sokman.

4- Halk ve icad'tan söz ederken; hareket, zaman, form, bilquvve, bilfiil, illet-ma'lül, vacip-mümkin, fail-meful ilh gibi kavramları özellikle İbn-i Sina-Tusi-Molla Sadra ve İbn-i Sina-Gazali-İbn-i Rüşd-Fahreddin-i Razi çizgilerini dikkate alarak Bediüzzaman'la kaynaştırmak ve bu süreçte modern sibernetik ve quantum fiziğinin tüm ilkelerini kullanmak..

5- İbn-i Sina'nın Şifası sanırım Türkçeye tercüme edildi oradan başlayabilirsin.

6- Bayağı zor gibi gözükse de senin gibi enerjik ve hakikat meraklısı araştırmacı için peynir-ekmek gibi geleceğine inanıyor, Rabbişrahliyi çok okumanı diliyorum.

Bu arada senin makaleyi okurken geçen yaz yazdığım ve web'e koyduğum İslam İletişim Teolojisine Doğru (Risale-i Nur perspektifinden) makalesi hatırıma geldi, belki bazı yerleri yararlı olabilir. www.bduran.nl Türkçe makaleler bölümünde.

Selam ve dua ile..

Bünyamin Duran

***

Sonsuz teşekkürlerle hürmet ve saygılarımı sunuyorum.

Arapçam Türkçem kadar var; sözünü ettiğiniz kitaplar da bir kısmı bende mevcud, Şifa ve Esfar'ı da inşaallah temin edeceğim. Şimdiye kadar bu kaynaklardan uzak durmamın altındaki hissi sebep, o kaynaklarda çok tevağğul edenler, Kur'anın, Risalelerin ve çağdaş bilimlerin bakış açılarından kopmalarını birçok kişide müşahede etmemdir.

Ve makalenize hemen başlayacağım.. Bir kaç Arapça yazılarımı da hocama arz ediyorum.. Daha önce Kader kitabımın PDF'ini göndermiştim. Adı geçen konular epeyce tafsil görmüş bu kitapta.. Bir daha gönderiyorum..

Bahaeddin Sağlam

***

Başta Bediüzzaman ve İlim olmak üzere beş makalenizi indirdim, düzenledim, imla ve harf eksiklerini düzeltiyorum.

Bu makalede galiba Einstein'ın zaman ve mekân hakkındaki düşünleri Newton'a isnad ediliyor. Tam emin değilim araştırıyorum.

Ayrıca Gazali'nin Sünnetullah ve emir âlemi hakkındaki fikirleri biraz açıklama ile bu makaleye ilave edilmezse sizin Batı materyalizmini eleştiren o güzelim paragraflar ifadesiz kalır.

Ayrıca; müsellemat-ı ilmiye ile teorileri karıştırmışsınız. Yani ikisini aynı kefede değerlendiriyorsunuz..

Ayrıca gerçek ehl-i fen yerine Voltaire gibi dinsizlere ve Popper gibi bilim anarşistlerine makaleyi dayandırman kıyas-ı maal-farık olur.

Ve ayrıca Risalelerden alınan kısımlar şerh ister; yoksa kuru bir molla iddiaları gibi kalıyor.

Bahaeddin Sağlam

***

Teşekkür ederim Bahattinciğim, gayretiniz için müteşekkirim. O çalışmalarım yaklaşık 15 yıl öncesi çalışmalardı, bir ilk çabaydı, tabii genellikle sağdan soldan alıntılamadan oluşuyordu. Gerçi şimdi de bir özgün epistomolojiye ulaşamadım, uğraşıyorum, acaba İbn-i Sina-Gazali-İbn-i Rüşd, Razi-Tusi-Molla Sadra-Nursi terakümünden bir epistomoloji üretebilir miyim? Ama en büyük eksikliğim fizik bilimlerinin ayrıntısına vakıf olmamam. Bu nedenle senin çabalarını önemsiyorum, fizik ve sibernetik bilgin var. En kısa zamanda Esfarı bulup seçmeli bir şekilde okuma yapman…

Haberleşelim.. Selam ve dua ile..

Bünyamin Duran

Risale-i Nur ve Medya

İnsanlık, medeniyet tarihinin başından ta bu çağa kadar emek ve avlanmakla gıdalarını temin edip mutfaklarda pişirdikten sonra, aileye ve sosyal hayata servis yaptığı gibi; akıl ve kalp mideleri için de kâinat ve insanlık âlemlerinden hakikatleri avladıktan sonra, dergâh ve düşünce okullarında pişirip cemaatler, kiliseler, camiler, statlar ve tekyelerde teşhir edip topluma sunmuştur..

Evet, sosyolojik ve antropolojik bir gözle incelenirse görülecektir ki; cemaatler, kiliseler, camiler, tekye ve zaviyeler bugünün medya organlarından çok daha sağlıklı ve güvenli bir şekilde, dinî ve içtimaî iletişimi sağlamışlardır.

Burada dikkat etmemiz gereken üç nokta var; yani bu kutsal iletişim organlarının bugünkü medya araçlarından farkını anlamak için üç temel farkı bilmek gerekir:

1) Bu iletişim noktaları, peygamberlik ve bilim disiplinlerine tam uygun neşriyat yapıyorlardı. Bugünkü medyatik alanda ise, hiçbir otorite veya epistemolojik kaygı veya yüce değerlere riayet yoktur.

2) O eski neşriyat ortamları, teorilerden ziyade temel kurallar olarak bildiklerini pratize etmeye yönelik idi. Bugünkü medya ise, çoğunlukla insanın uygulayamayacağı haberler ve detaylar üzerinde duruyor. İnsanı manen şizofren yapıyor.

3) O günkü kurumlar, öncelikli olarak dinin ve bilimin egemenliği altında idiler. Bugünkü medya ise, yüzde 90 oranında menfaat, ticaret ve siyasetin emri altındadır. Adeta medya kurumları cami ve kilise olmaktan çıkmış, birer özel harp dairesi haline gelmişlerdir.

Risale-i Nur'un bugünkü medya araçlarına intikali, Üstad Hz.lerinin *"Geniş dairede Nurun fütuhatı"* dediği bir beklenti ise de, biz Nur talebelerinin ihmalkarlığından yedi büyük handikap ile karşı karşıyadır. Şöyle ki:

a) Nasıl ki antik çağda, İskenderiye, Harran, Rey, Atina okulları insanlığı besleyen birer mutfak idi; bin seneden fazla o günün yerleşik medya kurumlarına egemen oldular. Ve nasıl İslam tarihinde Kufe, Basra, Medine, Semerkant, Kurtuba okulları bin sene İslam âlemini doyuran birer mutfak oldular. Aynen öyle de; yedi bin temel meseleyi hall ve fasleden Risale-i Nur'un da ilmi bir okulu ve mutfağı olması gerekir. Fakat asrın getirdiği avamileşme ve diğer birçok engel sonucu olarak Risale-i Nur'un bu ilmî hakikatleri bugün bilinmiyor. Bilinse de ifade edilemiyor. Dolayısıyla medyaya yansıması, gölgesinin gölgesi olarak kalıyor.

b) Cemaat Risale-i Nur'un ilmî hakikatlerini bilmeyince veya ifade edemeyince Risale-i Nur namına ve yerine hatıralar, güncel haberler, şöhret saikalı yazılar gibi değerler, ekranları ve siteleri dolduruyor.

c) Özellikle siyasi haberler ve kesret dolu detaylar, Risale-i Nur'un asıl maksadı olan iman, ilim ve tefekkür hayatına büyük bir darbeye dönüşüyorlar. Kastamonu Lahikasında denildiği gibi; bugünkü siyaset ve medyatik kesret, insanı ya deli, ya dinsiz veya serseri yapıyor..

d) Risale-i Nur'un asıl silahı olan ilim ve i'caz-ı Kur'an yansıtılamayınca, Risale-i Nur namına neşriyat yapan siteler, çok cılız kalıyor. Çünkü bu mübarek siteler, ehl-i dünyanın siteleri gibi nefsanî, şehvanî şeyleri yayınlayamazlar. Bunun yanında asıl sermayelerini de bilmediklerinden, çok tuhaf bir manzara ortaya çıkıyor.. Bu fiilî zaaf, haliyle dış dünyada Risale-i Nur'un özüne mal ediliyor.

e) Risale-i Nur'un iki büyük hizmet sahası var: **1.** Ehl-i ilmi, ehl-i felsefeyi ve ehl-i hakikati doyurmak…**2.** Avam kesimine istinad noktası olmakla onların iman gibi kutsal değerlerini muhafaza etmeye sebep olmak.

Birinci görev, ilmidir. İlim ise ancak okullarda ve enstitüler gibi yüce manevi mutfaklarda olur. Bu görev o kadar yüce ve ağırdır ki, Üstadın tabiriyle farfaralı medya organlarına asla indirilemez.

Her şeye rağmen bugünkü medya ile Nur neşriyatını yapmak, genel kitleleri korumak için faydalı da olsa, birinci ilmî görevi ihmal ettirecek seviyede olmamalı. Nitekim tarihî ilim okullarının müfredatı hiçbir zaman, vaiz ve hutbe makamına inmedi. Fakat vaaz ve hutbenin devamının da tek gerçek sebebi o ilim okulları idi.

Hulasa: Medya sadece duyurmaya yarar. Hâlbuki Risale-i Nur'un eğitimi, okumak ve okutmaya yani mütalaa ve müzakereye dayalıdır. Medya ise çoğunlukla, sessizlik ve dinginlik isteyen bu görevler için vakit bıraktırmıyor.

f) Bugün için dünyada çıkar, materyalizm ve ahlakî düşüş gibi ejderhalar hüküm sürüyor. Bunların da tek çaresi, başta ilimde ve hayatta olmak üzere dinin mucizeliğini ve gerçekliğini bilmek ve yaşamaktır. Bu da çok nezih bir ambalaj içinde sunulmalıdır. Dolayısıyla Risale-i Nur fütuhatını kirli, dünyevî ve çoğunlukla yanlış yayınlara sahip kanallardan beklemek çok büyük bir gaflettir.

Hatta bugün için, radyo yayınları televizyon yayınlarından çok daha faydalı oluyor. Çünkü televizyonların çoğu kirlidir. Görüntü ve gösterişe dayalı olduğundan televizyon yayınları çoğunlukla yapmacık olur.

g) Risale-i Nur'un iki silahı var: Dinin yani kutsalın gücü ve ilmin gücü.. Din de ilim de çok geniş çapta tefekkür ve araştırmalar ister. Cemaat ise bu konuda yeterli hazırlıklara sahip olmadığından, Risale-i Nur'u medyaya yansıtmak, silahsız olarak savaşa çıkmak gibi bir durum olur. Demek medyadan evvel, bize ilmî ve ekol olabilecek özel ve hür bir akademi lazımdır.

Hepinize selam ve hürmet ederim.

23. 04. 2011
Bahaeddin Sağlam

İlim Tarihini Kritik Eden Bir Kitabın Kritiği

Mustafa Akça kardeşimin, Nur cemaatinin aydınlanmasında önemli bir rükün olma ihtimali yüksek olduğundan… Risale-i Nurdaki yedi bine yakın ilmî anahtarın kayıp olmaması için; birilerinin geçmişin istibdat ve cehaletinin çuvallarını başımıza bir daha geçirmemesi için; bu notları yazıyorum. Yoksa Nur cemaatini parti mahfili, mevlit ve hatim okuma cemiyeti haline getirenlerce istiskal edildiğimi biliyorum. İstiskal edilen birinin de eğer şerefli ise böylelerle muhatap olmaması gerekir. Ama yukarıdaki üç gaye için kendimi mecbur hissediyorum. Mecburiyet ve farz kavramı ise şereften önce gelir.

Mustafa Akça kardeşin bu asrımızın materyalizmini ve değersizliğini dile getiren "Modern Zamanlar" ismindeki çalışmasını gözden geçirdim. Üslup gayet akıcı ve güçlü, yani iyi bir cezalet seviyesini yakalamış; üslupta modern ve klasik renkleri birleştirebilmiş.. Fakat kitabın ana konusu olan bu çağımızın bilgilerini bir derece haklı olarak eleştirirken, 20–25 yerde önemli eksikler ve zaaflar içeriyor. İnşaallah Mustafa kardeşim bunları tamamlar ve bu konuda çaresiz olan Nur cemaati için iyi bir nokta-i istinat olur.

İşte bu eksiklerle ilgili kısa notlarım:

1) Üstadın ifadesiyle "Hakikati ve hayatın mahiyetini anlamak için nev-i beşerin duyguları ve casusları olan fenleri" ve fenlerin tespit ettiği birçok gerçeği görmemezlikten geliyor. Mesela birçok yerde mevcut Fizik, Sosyoloji ve Paleontoloji ile alay ediyor. Birkaç kalıntıyı ve köhne tarihi bilmekle gerçekleri mi bileceğiz, diyor. Bir nevi emir âlemi olan Kuantum Fiziğine dayanarak –ki bunlar henüz teoridir- müspet fiziğin sabitelerini hiçe sayıyor. Hâlbuki kuantum emir âlemini gösterirken, mevcut fizik sünnetullahı gösterir. Yani bizler, fenleri materyalizme malzeme yapan Avrupa felsefesine karşı epistemolojimizi henüz kurabilmiş değiliz; sadece yanlış ve zayıf malzemelerle o materyalizm tufanını durdurmaya çalışıyoruz.

2) "Darwin evrimi anlatmakla gerçeği saptırdı." diyor. Fakat Darwin'e karşı dinî metinlerin binden fazla hükmünü hiç tevil etmeden, mecaz ve metaforlarını çözmeden, dinî kitapları hurafe yığını haline getiren din adamlarına hiç değinmiyor. Darwin'in eksik bıraktığı noktaları Müslüman bir bilim adamı olarak tamamlayacağına, Ademiyetin yüzden fazla kanuni hakikatlerini açacağına; din ve fennin verilerinin aynı olduğunu ispat edeceğine sadece eleştiride kalınca; Müslümanlar adeta bilinmezcilik, laedrilik çukuruna düşürülüyor.

Mesela: Bu günlerde çıkan "İlk İnsan İlk Peygamber" kitabı ile Fethullah Hoca Efendinin Çizgimizi Hecelerken kitabında *"Âdemin 60 metre boyu ve 7 metre omuzu hakkındaki rivayeti tevil etmek, bütün Kur'anı ve kâinatı inkâr etmek demektir*" sözü bu trajikomik durumun bir delilidir. Bilim asrında nasıl bir çukur içinde kaldığımızın göstergesidir. Hâlbuki bunlar, Âdem ile ilgili literatürün kanuniyetini bilselerdi, bu kıssanın tarih olmadığını muhakeme edebilselerdi, ne Kur'anda ne hadiste, ne Risalelerde "İlk İnsan İlk Peygamber" deyiminin geçmediğinin tam aksine ilk peygamber Nuh'tur, şeklindeki ifadelerin farkına varsalardı milleti bu cehalet çukurunda bırakmamış olurdular.
3) Bediüzzaman 20. Söz'de *"Her bir isim bir bilim dalının özüdür, manasıdır."* Sözüne binaen yüzlerce fakülte ve kürsü kurmamız gerekirken, Batının alt seviyede dahi olsa bütün çalışmalarını reddediyor; esma-i hüsnayı da sadece Arapça ve Süryanice, manası bilinmeyen

sözcükler olarak anlıyoruz. Üniversiteleri ve bilimler âlemini terk edip, çarşı pazar Müslümanlığıyla yetiniyoruz. Çünkü burada hizmet etmek hem kolay hem de burada daha çok adam var. Ayrıca burada para da var. İlim adamlarının ise açlıktan ağızları kokuyor. İşte Mustafa kardeşin kitabı niyet olarak güzel de olsa netice olarak ancak böyle bir şeye hizmet eder.

4) Mesela yarım yamalak da olsa gerçeği bir derece yakalamış olan bilim adamlarına karşı Hume, Rousseau ve Popper gibi *"Ne ilimlerde, ne de dinlerde hiçbir gerçeklik yok; her şey yanlışlanabilir"* diyen bilim anarşistlerine sığınıyor. Maalesef bu çaresizlik sahasında bütün Müslüman yazarlar aynı davranışı sergiliyorlar ve daima bu hataya düşüyor; kendi ayaklarına kurşun sıktıklarının farkına varamıyorlar.

5) Mustafa kardeşim, materyalizm sıtmasına karşı tam emin değilse de Seyit Hüseyin Nasr gibi çağdaş Müslüman bilim adamlarına sığınıyor. Hâlbuki bu değerli ve dindar zat *"Her şey yanlışlanabilir"* ilkesine dayanarak bu asrın bütün müspet verilerini dışlıyor. Ütopik hayali ve ***gelenek*** dediği bir ontolojik anlayışı kendine kaynak yapıyor. "Bilim ve Hikmet" diye kitap yazıyor. Kitapta hiçbir bilimsel bahis koymuyor. Aristo'nun ve Batlamyus'un kozmolojisini "İslam Kozmolojisi" ismi ile kitaplaştırıyor. Tipik bir skolâstik olduğunu resmen ispat ediyor.

Çok tuhaftır: Bazı Müslümanlar, Avrupa'nın çağdaş fakat deist bilim adamlarının tespitlerini çürütmek için, yine deist ve Avrupalı olan Aristo'nun 2300 yıl önceki bilgilerine sığınıyorlar. Müslüman âlimler, bunları Ortaçağ'da kullandı, diye bu bilgileri İslamî sanıyorlar. Hâlbuki Bediüzzaman bu felsefeye "Hikmet-i Kadime-i Müteaffine" diyor. "Allah'a çok şükür ki, hikmet-i cedide (yeni fenler) insanlığı bu manevi istibdattan kurtardı" diye haykırıyor.

6) Bediüzzaman özellikle eski eserlerinde ve Vehhabiler Risalesinde Tarihi oluşturan faktörler olarak birçok değişik faktör sayıyor. Fakat maalesef, Mustafa kardeşim de dâhil, bize tek faktör olarak sadece din var, diye ezberletmişler. Hâlbuki diğer bütün faktörler de din gibi, Allah'ın nev-i beşerdeki yazılım ve takdiridir.

Mesela: Din ve şeriat yanında Bediüzzaman, müspet manalarıyla medeniyeti, milliyetçiliği, ekonomiyi, siyasi gerekçeleri, hürriyeti, bilim ve felsefeyi de tarihi faktörler olarak görüyor. (Nutuk, Vehhabiler Risalesi, Emirdağ 2 ve sair Risalelerde bunları görüyoruz.)

7) Mustafa kardeşimin kitabı modernizmin manasız zihniyetini eleştirirken gerçekten çok başarılıdır. Fakat detaylarda ve kullandığı bilgilerde çok yanlışlar var. Mesela:

Bediüzzaman, 19. ve 15. Mektupta; *"Evrensel ve diyalektik olan mübareze yasası üzerine Cenab-ı Hakk, İslam Tarihinin başlarını çok bereketli; fakat fırtınalı bir bahar yaptı; onlarca bilim dalı ve milyonlarca evliya ve asfiya yetişti."* dediği halde; mevzu konusu kitap bu dönemi bir herc ü merc, karışıklık ve kaos olarak gösteriyor. İslam dini, özellikle sosyal hayatta çok yönlü bir bilgi ve medeniyete kaynaklık ettiği halde, İslamiyet bu dönemde bir fıkıh medeniyetidir, diyor. Bu dönemde fıkıh, genel bilgi, anlayış ve din manasında kullanıldığını bilmiyor.
Sabiileri, yüzde yüz ruhçu ve maneviyatçı oldukları halde, emprik ve tabii ilimler üstadı olan Aristo ile aynı kefede gösteriyor. (Sh. 39-40'a bakınız.)

Sh. 48'de: Teokrasi denileceğine Teoloji denilmiş.. Çok zayıf bir söylenti olan ve Tarihi arka-planı hiç olmayan Yahuda Iskaryot'un Hz. İsa yerine asıldığını söylüyor.

Kader ve İrade tartışmaları Sahabe asrında bile varken, 150–200 yıl sonra başladı diyor.

Peygamberlik yerine ruhçuluğu ve zühdü esas alan Sabiilerle, Peygamberliğe karşı felsefeyi tercih eden Farabi'yi aynı çizgide gösteriyor.

"Her fikrin bir hakikati var" ilkesinden yola çıkarak tarih bahçesinden güzel güller ve güzel fikirler toplaması gerekirken; modern çağımıza kadar bütün fikirlerin sadece ifrat ve tefriti üzerinde duruyor; mübalağalı bir üslupla hakikat ve tarih kapkara gösteriliyor.

Her ne ise konumuz olan bu kitabın epistemolojik değerlendirmelerine dönüyoruz; işte:

a) Üstad Bediüzzaman, insanın hayatına hizmete vesile olmayan ilimlerle meşgul olmak, onları iman ve amel-i salihi ihmal ettirecek şekilde sürekli gündemde tutmak yanlıştır, diyor. Demek ilimlerin hayatın faydasına yönelik yönlerini ifade eden fayda kavramını eleştirmemek gerekir. Asıl eleştirilmesi gereken ilmi, hakikati arama aracı olma vazifesinden indirip onu sadece zevk ve günlük hayat kapıcılığı seviyesine indirmektir. Fakat kitapta bu ve benzeri ayrımlar hiç yazılmamış.

b) Kur'anda ve Risalelerde sünnetullah manasına gelen determinizmi eleştirmemek gerekir. Çünkü Üstad "Külliyet-i kaide" kavramını hakikatin en büyük delili olarak gösteriyor. 12. ve 13. Lem'alarda dinî ve ilahî düzenin önemini anlatmak için mucize kavramını, imkânın en son noktasına koyuyor.

Demek biz determinizmi ancak, felsefî manasında, yani Allah'ın mutlak iradesini, emir âlemini, sonsuz bilinçli, kevni etkileşimi inkâr edenlere karşı eleştirmeliyiz.

c) Bazı bilim adamları, "Gerçeklik yoktur, varlık sadece bir birlik ve kompozisyondur" derken, biz onların bu sözlerini ağızlarına tıkamamalıyız. "Sizin bu birlik ve kompozisyon dediğiniz şey, dinî edebiyatta tevhid ve maneviyat hakikatleri demektir; bütün konumların ve bütün oluşumların gerçek birer dua olması gerçeğidir" demeliyiz.

d) *Darvincilere* karşı sen soyumuza hakaret ediyorsun yerine; Ademiyet denilen yüzlerce soyut ve evrensel kanunu ve ilahî rububiyeti görünüz, demeliyiz. Maneviyatın sonsuzluğunu ve soyutluğunu göstermeliyiz.

Hemen hatırlayalım ki; soyumuz direkt çamurdan olunca soylu mu oluyoruz? Tekâmül ile evrim kelimelerinin manaları farklı demek, ne kadar, filolojiye ve dile uyan bir iddiadır, diye sormak gerekiyor! Hâlbuki Ali Şeriati'nin ifade ettiği gibi; çamur, insanın manevi ve ruhi asaletine oranla maddi ve hayvani yönünün hakaretini anlatıyor.

e) "Birçok bilim var." demek ne kadar ilmi bir deyimdir. Çünkü birçok bilim yok; sadece bazı detaylarda farklı tespitler var. Ve bilimlerin farklı yorum ve felsefeleri var.

"Gerçek bilgiyi elde etmemiz imkânsızdır.. Tek çıkış yolu hikmet-i cedideyi esas almaktır." demek ne kadar gerçekçi bir İslam kafası olabilir. Bir de eğer hikmet-i cedideyi de açıklayamıyorsan ne kadar gündeme hitap edebilirsin?!

İbrahim Kaygusuz kardeşin Risalehaber'deki son iki yazısı da böyledir:

"İslam denilen bir hikmet var. Gerisi ya hurafeleşmiş hikmetlerdir veya felsefedir. Hepsi de batıldır." diyor. Ve satır arasında "Kendi şahsi anlayışını İslam denilen hikmetin bizzat kendisi olduğunu" gösteriyor.

f) Bilim adamı biraz kuşkulu olur. Özellikle, eskiden laboratuar, istatistik ve emprik deney imkânları yoktu. Şimdi bu ve benzeri zaafları gösterip, hak ve hakikatin en birinci şahidi olan ilim ve bilimsel gelişmelere karşı yaygara koparmak, ne kadar Nurculara yakışan ve ehl-i hakikatçe bir davranış olur? Bu kör dövüş insanlığı Nihilizme ve cehalete itmez mi!?

Ortaçağ'ın felsefesini İslam bilimi diye gösteren, İslamiyeti sadece siyasi bir yapı sanan, İsmail Faruki, Necip Attas gibi zatları bilim adamı olarak takdim etmek, M. kardeşimin epistemolojik değerlendirmelerde henüz çok genç olduğunu gösteriyor. Demek:

"Gerçek bilim adamı dalgıç gibi olmalı, tarihin derinliklerindeki doğruları görmeli; her malumunu bilim, dil, belagat ve mizan-ı şeriat ile tartmalı; her mezhebin, her fikrin dane-i hakikatlerini alıp hayatı ve insanı tenvir eden bir muhakkik olmalı." (Muhakemattan)

Mesela eğer M. kardeşimin tarihi dalgıçlığı olsaydı, Mısırlıların dünya tarihi 6 bin küsur yıldır, Yahudilerin 5 bin küsur yıldır, şeklindeki söylemleriyle alay etmezdi. Çünkü birincisi Mısır Medeniyetinin tarihidir. İkincisi vahiy ile gelen peygamberlik müessesesinin tarihidir. Bu 2. sayı dahi 5 bin küsur iken kitapta yanlışlıkla 3 bin küsur olarak yazılmıştır.

Ve mesela, evrene cazibe yasasına göre; Kayyumiyet ismi ile bakılırsa kâinat bir makine; Biyoloji yasasına göre ve ism-i Hayy ile bakılırsa sibernetik ve biyolojik bir beden; kuantum ve etkileşim yasasına göre, İrade ismi ile bakılırsa, gayet muazzam bir melek gibi görünür.. Demek farklı görüntüler, belli oranlarda gerçektirler. Demek hiçbir ilmî açılımı olmayanların, bilim adamlarını küçük görmeleri yanlıştır.

Ve mesela teknik manada ve usul olarak objektivizm, rasyonalizm, determinizm bir bilim adamı için vazgeçilmez yöntemlerdir. Fakat bir şair, bir sofi, bir yorumcu için kalp ve basireti körelten hastalıklardır. Bir lider ve bir ideolog için insanı sonsuzluktan, soyuttan, manadan koparan takıntılardır.

İşte bu teraziyi kullanmadan, İslam dininin sonsuz enginliğine karşı; M. kardeşin (sh.94) "Akademik bilimlerin sefaleti" ifadesi ne kadar adil ve gerçekçi bir deyim olur, diye sormak gerekir. Gerisi daha çok var… Fakat kitap çıkınca konuşuruz.

Selam ve saygılar.

24. 6. 2011
Bahaeddin Sağlam

Abdülaziz Bayındır Beye

18 Ocak, saat gece 10 civarı idi. Seyrettiğim yedi-sekiz kanaldan biri olan Hilal TV'yi açtım. Abdülaziz Bey, Kur'anın Açılımı programında sohbet yapıyordu. Ben Hilal TV Yayınlarını ve hocalarının bilgilerini beğenmem. Fakat ekseriyetle dinî programlar yayınladıklarından Müslümanların çoğu, bu kanalı izlediği için ben de bazen izliyorum.

Abdülaziz Bey, bu programda Kur'anı tefsir etmeye çalışıyor; bugünkü tarikatların ve dinî cemaatlerin Kur'ana karşı tutumları hakkında eleştirel bir üslupla her üç-beş cümleden sonra Kur'anın, dinlerine gerçek manası ile inanmayan Yahudilere hitap eden ayetlerinden 3-4 ayeti okuyor; ardından bu ayetlerin bugünün cemaat ve tarikatlarını lanetlediğini söylüyordu..

Konuşmasının nirengi noktaları şunlar idi:

a) Fethullah Hoca, Cemaatini Kilise teşkilatına göre organize etmiş. Cemaat olarak Kur'ana ve İslama inandıkları halde kendilerini Hıristiyan ve Yahudilere kaptırmışlar. Bunlar ile bu işi bırakıp İslama dönmeleri için bir antlaşma imzalamak üzere idim. Fakat sonra vazgeçtiler. Kur'anın suçladığı ve lanetlediği insanlar grubuna dâhil oldular.

b) Bununla beraber Fethullah Hoca ve Cemaati, ortaya çıkan sivrisineklerdir. Sivrisineklerle uğraşmaktansa, bataklığı kurutmak gerekir. Asıl bataklık ise, Bediüzzaman'ın kendisi ve onun talebeleri olan diğer Nurculardır. Çünkü Bediüzzaman Said Nursi, *Ahir zamanda Hz. İsa'nın din-i hakikisi hâkim olacaktır,* diyor. *Bütün dünyayı Hıristiyanlara bırakıyor.* Hâlbuki başta bu 3/81. ayet, olmak üzere birçok ayet, İslamın dünyaya egemen olacağını ve İslamın dışında olan diğer bozulmuş dinlerin yeryüzünden silineceğini söylüyor. Bence Hükümet, Fethullah Hoca ve Cemaatiyle uğraşacağına Bediüzzaman ve diğer Nurcular ile uğraşmalı!

c) Tek doğru din İslamdır. Bu konuda Kur'anın ayetleri açıktır. Hıristiyan, Yahudi, Budist, Mecusi vs. bütün dindarlar, İslam dinine girmek zorundadır, dedi. Bu mesele için birçok ayet mealini vermeye çalıştı. Az sonra bu ayetleri nasıl yanlış tefsir ettiğini göstereceğiz.

d) Kur'an bu kadar değerli iken maalesef ne tarihte ne bugün hiç kimse Kur'anı tamamen doğru anlamamıştır. Allah'a binler şükür ki Allah, Kur'anı doğru anlama görevini bana nasip etti. Çok kısa bir zaman içinde bu anlayışımızın bütün dünyaya hâkim olacağını göreceksiniz.

e) Kur'anın onlarca ayetle övdüğü Tevrat ve İncili yerin dibine batırdıktan sonra Hind kutsal metinlerini övdü de övdü. Hindli bir âlim o metinlerde Hz. Muhammed hakkında sayfalarca açık müjdeler bulmuş, dedi. Ardından biz Müslümanlar neden Dinler Tarihini bilmiyoruz, diye söylenmeye başladı. Biz Süleymaniye Vakfı olarak bu noktaya çok önem veriyoruz. Çünkü bu müjdeler anlaşılsa İslam çok kısa bir zaman içinde dünyaya hâkim olacaktır, dedi. Bu da bizim elimizle olacaktır. Mehdi falan gelmeyecek. İsa'nın inişi diye bir şey yok. Son Peygamber Hz. Muhammed iken İsa'nın bir daha gelmesi, saçmalık olmaz mı, dedi.

Aslında bu gibi kuru iddialara cevap vermek yerinde bir şey değildir. Çünkü bu kadar bilinmezleri bir torbaya koyup, her tarafa çattıktan sonra iftira eden ve işte gerçek açıklama,

gerçek tefsir benim tefsirimdir, diye millete kendi benliğini sunan birisine cevap verilmemeli. Fakat Hilal TV'nin samimi seyircileri için bu beş maddede değinilen konuları tek tek analiz edip anlaşılabilir bir çerçevede cevaplarını yazacağız. İnşallah, bu analiz ve cevaplarla İslamı temsil ettiğini söyleyen ve medyadaki yayınları ile İslamı anlaşılmaz kılan; dolayısıyla dinin hakikatini (farkına varmadan) karalayan bu gibilerin tahribatına bir sed oluştururuz.

İşte Analiz ve Cevaplarımız: *(Bunları yedi madde olarak sunmaya çalışacağız:)*

Birinci Madde

Bediüzzaman *ahir zamanda Hz. İsa'nın din-i hakikisi hükmedecek* derken bütün Müslümanlar Hıristiyan olacak, bütün dünya, bu dine girecek, demek istemiyor. Nitekim böyle bir durumun olması hem dinen hem sosyolojik olarak muhaldir. Abdülaziz Hoca'nın bu sözü saptırması ise, art niyetten değildir. Belki dil bilmemekten, dinlerin evrensel mahiyetini anlamamaktan, İslam ve Hıristiyanlık dinlerinin farklarını tefrik edememekten ve Risale-i Nurun tamamını okumamaktan kaynaklanıyor. Bu meselenin ve bu sözün izahı şöyledir:

Semavî özellikle İbrahimî dinler, ruh-beden, dünya-ahiret, madde-mana, kadın-erkek ayrımını yapmazlar. Bunun için hukuku, şeriatı ve sosyal yapılanmayı temsil eden Musa'ya yardımcı olarak Harun görevlendirilmiştir. Tevratta ve Yahudi geleneğinde görüldüğü üzere; Musa'nın şeriat ve hukuku temsil etmesine mukabil; Harun maneviyatı, ilmi, irşad ve tasavvuf görevini (kohenliği) temsil eder.

Yahudi dininin asıl yapısı bu bütünlük iken, Ferisiler denilen şekilci şeriatçılar, o dine egemen oldular. Ruhaniyat ve maneviyatı savunan Essenîleri dışladılar, onları dağlara sürdüler. Allah, bu dengesizliği gidermek için İsa'yı maneviyat, ruhanilik ve mucizeler ile gönderdi. Dinin dengesi yine sağlanmış oldu. İslam dini ise, varlık ve hayattaki bütün uç kutupları dengelemek ve barıştırmak demek olduğundan Peygamberimiz Hz. Muhammed'de bu iki taraf tam manası ile mevcud idi. O (a.s.m) Muhammed olarak Musa'ya benzer, hukuk ve devlet adamı idi.. Ahmed olarak da İsa gibi manevi, ruhanî ve zahitçe bir hayat yaşadı. Demek Buharide geçen *Ahir zamanda İsa nazil olacak, deccali öldürecek,* hadisinin manası ve Bediüzzaman'ın *Ahir zamanda Hz. İsa'nın din-i hakikisi hükmedecek,* sözünün maksadı şudur:

Kıyamete yakın dönemde, dünyada fesad, ahlaksızlık ve materyalizm çoğalacak. Dinin şeriat kısmı zamanla zedelendiğinden;[42] ahlaksızlığı, materyalizmi, deccali (yanıltıcı hayat tarzını) dünyadan temizleyecek tek güç, ancak saf maneviyat, güçlü bir ruhanilik ve fedâkârane bir şekilde icra edilen hizmet tarzı olabilir. Bu mana Hz. İsa'nın din-i hakikisinin özü demektir. Haricî ve Zahirîlere karşı olan ruhanilik ve maneviyata dayalı olan İslam tasavvufunun özü ve manası budur.

Bediüzzaman, ahir zamanda Müslümanlar sağlıklı ve ilmî bir temel üzere güçlü ve şeriatı uygulayabilecek devletler kuramayacakları için ancak ahlak, maneviyat ve ruhanilik tarzında

[42] Abdülaziz Hoca da bu konuda bu kanaattedir. Emekli olduktan sonra kendilerinden fetva verdiği bütün fıkıh kitaplarını dışladı; bunlar Kur'ana uymuyor, dedi.

bir dindarlık olabilir. Ve ahir zamanın katı materyalizmi ve dünyeviliği, ancak bu maneviyat ve ruhanilik ile öldürülebilecektir, demek istiyor. Çünkü kendisi İslam dini için şöyle diyor:

- İslam dini ve İslam şeriatı bütün çağlara hitap edecek kadar mucizevî bir yapıdır.
- İslam dini son dindir; onun yerini dolduracak başka hiçbir oluşum olamaz.
- Hiçbir Müslüman delillere dayanarak başka bir dine girmemiştir ve girmeyecektir. Cahilce ve delilsiz olarak din değiştirenler bahsimizden hariçtir.
- İslamiyet, kıyamete kadar devam edecektir, diye Kur'an ve hadis, hem sarahaten hem işareten haber veriyorlar.
- Fakat İslam şeriatı tarihte bazı darbeler gördüğünden ve İslam âlemi, bu çağa ve bugünkü ilimlere uyacak şekilde yeni bir hukuk ve siyaset düzeni kuramayacakları için, Mehdi de gelse iman, ahlak ve maneviyatın tespiti dışında başka bir şeyle uğraşmayacaktır, diyor.

Nitekim Moğol istilasında İslam âlemi yine bugünkü gibi yıkılmış bir durumda olduğundan Mevlana gibiler, şeriatten ziyade ahlak, tasavvuf, ruhanilik ve maneviyat üzerinde durdular.. Hem ümmeti ihya ettiler, hem Moğolları Müslüman ettiler, hem Osmanlı devleti için sağlam bir zemin hazırladılar. A. Bayındır gibi yüzeysel hocalar, dinin bu boyutunu bilmedikleri hatta inkâr ettikleri için tarihten, siyasetten, stratejiden bihaber olduklarından Mevlana Celaleddin sapık idi; Bediüzzaman, Hıristiyanlığın reklamını yapıyor, gibi hezeyanlarda bulunabiliyorlar. İncilin sürekli olarak lanetlediği, Yahudilerin şekilci, çıkarcı ve ruhsuz Ferisi Mezhebinden yüz kat daha fazla Ferisi oluyorlar. Acaba kendisi, Bediüzzaman'ın mektuplarında söylediği *Dikkat etsinler, Avrupa devletleri Türkiye'yi Protestanlaştırmak istiyor,* mealindeki uyarısını hiç mi görmedi. Yahudilere hitap eden bir ayet var; Bakara ve Nisa surelerinde: ***Onlar dinin bir kısmına inanır; bir kısmını ise ya inkâr ederler veya görmezlikten gelirler.*** Bakın bu ayet ne kadar da Abdülaziz Hocaya uyuyor. Kur'anın şeriat kısmını kabul ediyor; ruhiyat ve maneviyat kısmını inkâr ediyor. Dinsizlere karşı sıkışınca, Risalelerin delillerini kullanıyor. Ardından da Bediüzzaman bataklıktır, diyebiliyor.

İkinci Madde

Fethullah Hoca ve Cemaati, İslam ve Kur'an konusunda son derece samimidirler. Fakat Cemaatin motivasyonu ve yapılanması, yeni bir Osmanlı Devletini kurmak üzere olduğu için; Fethullah Hoca derin devletle ve partilerle yaptığı ittifaklarda sürekli yanlış yaptı. Mesela; takiyye tarzında da olsa; *Yahudi Lobisi ile ve Batının büyük devletleri ile iyi geçinmezsek onlar, T.C'nin varlığına son verirler,* diyor. İşte Türkiye'deki kavganın ve sürtüşmenin aslı bu noktadan kaynaklanıyor.

Bu gibi iç siyasi meseleleri bilmeden, o dindar cemaati, Yahudi yapmak, satılmıştırlar, demek, haindirler, diye söylemek, lanetle ilgili ayetleri onlara tatbik etmek, bence çağımızı, modern dünyayı, siyaseti hatta dini ve usulü bilmemektir. Akıl ve düşüncede sefil olmaktır. Eşyanın tabiatını anlamamaktır. Kur'anın ruhunu, maksat ve manasını fark edememektir. Müfessirlik kisvesi altında ahlaktan yoksun ve kahvelerdeki halkın seviyesi tarzında siyaset yapmaktır. Muhtemelen Fethullah Hoca, çok adam topladı; biz neden toplayamıyoruz, şeklinde süfli bir kıskançlıktır.

[Sakın bu söylediklerimden benim Fethullah Hocanın hizmet tarzını ve ilmî seviyesini beğendiğim manasını çıkarmayın. Ben sadece; Fethullah satılmıştır, Yahudi ve CIA ajanıdır, diyenlere üzülüyorum. Millet olarak bu kadar mı zekâsız, muhakemesiz ve iftiracı olacaktık, diye üzülüyorum. Evet, yetmiş sene boyunca bütün hayatını Türk milletine adayan dindar bir insan, milletine hainlik yapamaz. Belki yabancı güçler ile işbirliği yapmakla yanlış yapmış ve yanılmış olabilir.

Fethullah Hoca'nın Hıristiyan ve Yahudi olmadığına bir delil de, İstanbul'daki Hıristiyanların diyalog denilen toplantılardan dolayı kendilerini aldatılmış olarak hissetmeleridir; Hoca ve Cemaat bizi kullandı, demeleridir.]

Üçüncü Madde

Abdülaziz Hoca, *Dünyadaki diğer dinler, İslama girmek zorundadır. Kur'an böyle söylüyor. İnşallah biz kısa bir zamanda Kur'anı dünyanın başına geçireceğiz,* diyor. Hâlbuki Kur'an böyle söylemiyor. İşte size on adet ayet ve tefsirleri:

Hemen özet olarak hatırlatalım ki: Kur'an birinci planda ehl-i kitabın İslama girmesini şart koşmuyor; sadece dinler arası ayrım yapmamalarını, Kur'anın da vahiy olduğuna inanmakla beraber kendi dinlerinde kalarak dinlerini gerçek manada ve doğru bir şekilde yaşamalarını istiyor. Demek Kur'an, Yahudiliği ve Hıristiyanlığı; Tevratı ve İncili eleştirmiyor. *Siz ey ehl-i kitap! Neden Tevrat ve İncil ile tam amel etmiyorsunuz,* diye onları eleştiriyor. İşte ayetler:

a) *"Tevratı biz indirdik. Onda insana ebediyeti kazandıracak hidayet ve kâinatı aydınlatacak nur var. İslam (denge) üzere olan Peygamberler, ruhani (Rabbani) mürşidler ve derin ilim sahibi âlimler (ahbar) Yahudi kavmi için her konuda ondan hüküm ve yasa çıkardılar. (……..) Demek din böyle çok yönlü, evrensel bir yapıdır: Bütün her şeyi bilen Allah'ın indirmesidir. Dinin bu özelliklerine inanmayanlar, kâfirlerin ta kendileridirler."* (Maide, 44)

b) *"Tevratta hukuk ve adalet için bilgi ve yasalar da var. Bunlar Allah'ın indirmesi oldukları için en adil ve en doğru yasalardır. Kim bu adalet yasalarını uygulamazsa işte onlar zalimlerin ta kendileridirler."* (Maide, 45)

c) *"Yahudi ümmetinden sonra İsa İbn Meryemi gönderdik. Elindeki Tevratı tasdik edici olarak.. (Yani Tevratta ağırlıklı olarak hukuk ve şeriat var. İsa'da ise ağırlıklı olarak maneviyat ve ruhanilik var. Maneviyat ve ruhanilik, batına baktığından (zahiri) hukuk ve şeriatın hakkaniyetinin delilidir.)*

İsa'ya İncili (hikmet ve anlayışı) verdik. Onda insana ebediyeti kazandıracak hidayet ve kâinatı aydınlatacak nur var. İncil, hikmet ve anlayış olduğu için, hukuk ve şeriat olan Tevratın tasdikleyicisidir. Dolayısıyla insanın dünyada da hedefine varmasını sağlar: İncilde kendini (ruh ve kalbini) korumak isteyenler için iyi bir irşad var." (Yani İncile göre yaşanılsa ahirete gitmeden, dünyada bile ruhaniyat ve maneviyat görünebilir ve yaşanabilir.) (Maide, 46)

d) *"Bundan dolayı İncil ehli, Allah'ın onda indirdikleri ile amel etsinler. Kim Allah'ın indirdiği bu maneviyat ve ruhanilik ile amel etmezse işte onlar fasıkların ta kendileridir."* (Maide, 47) [Fasık, yasa dışı, ahlak dışı ve sistem dışı yaşayan demektir.]

e) Müslümanlar Medine'ye taşınınca oradaki bir kısım müşrikler, Yahudi ve Hıristiyanlar, Müslümanlar cennete giremez. Çünkü bu din yeni bir oluşumdur. Yeni şeyler genelde sapık olur, diyorlardı. Bunun üzerine Kur'an indi, cevap verdi ve cevabının gerekçesini de söyledi.

"Ey müşrikler, cennete girip girmemek, sizin ve ehl-i kitabın arzusuna göre değildir. Kim bir kötülük işlese o mutlaka cezalandırılır. Allah'tan başka onu kurtaracak bir yardımcı veya dost da bulamaz.""Kadın olsun, erkek olsun, kim inanarak iyilikler işler ise, onlar mutlaka cennete girecektir. Ve zerre kadar hakları yenilmeyecektir." (Nisa, 123-124)

[Bu mana için Nesefi Tefsirine bakınız!]

[Demek din hakkaniyettir, inanmaktır, samimiyettir, yaşamaktır; eski yeni veya şu isim bu isim demek değildir. Çok ilginçtir ki; bugün Müslümanlar ehl-i kitabı cennetlik saymıyor. 1400 sene önce onların Müslümanları cennetlik saymadığı gibi.. Şu gelen Bakara, 62. ayet, hem dinin asıl öğelerini hem mahiyetini tam olarak açıkladığı gibi, Nisa suresinin geçen iki ayetine de tam bir tefsir oluyor.]

f) *"Müslüman olsun, Yahudi olsun, Hıristiyan olsun, Sabii olsun, kim Allah'a (varlığı sonsuz ve aşkın olan yaratıcıya) ve ahirete (ebedi hayata) iman etse, (temel değerler olarak onları kabul etse) ve günlük hayatında salih (yararlı) işler yapsa, Allah katında (gayb âleminde) onlar için mutlaka ücretleri vardır. (Bu üç temel ilkeyi tam bilenler, varlık ve hayat anlamsız değildir, diyebildikleri için) onlar ne korkarlar, ne de üzülürler."* (Bakara, 62)

g) Yahudilerin, kendi peygamberlerini öldürmek gibi (krallar kitabı) birçok yanlışları vardır. Onun için tarihte birçok cezalar ve musibetler gördüler.

"Fakat hepsi bir değiller. Onlardan öyle bir cemaat var ki, gece boyunca Allah'ın ayetlerini okurlar. Sürekli olarak secdeye kapanıyorlar. Allah'a ve ahirete tam manası ile inanırlar. İyiliği emreder, kötülükleri yasaklarlar. Daima iyiliklerde yarışıyorlar. İşte bunlar, salih (yararlı ve kurtulmuş) insanlardır. Yaptıkları hiçbir iyilik karşılıksız kalmayacaktır. Nitekim sonsuz ilme sahip olan Allah, kimin dindar ve samimi olup olmadığını çok iyi biliyor." (Al-i İmran, 113-115)

h) Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna inanmakla beraber; *Kavm-ı Musa'dan (dinlerini bırakmadıkları halde) hakkı gösteren, adalet ile hükmeden bir cemaat vardır.* (Araf, 159)

i) Allah, ehl-i kitabı İslam dinine girmedikleri için kınamıyor. Dinlerini tam yaşamadıkları için, hatta kendi kitaplarının tamamına inanmadıkları için kınıyor. Evet, İslama girseler onlar için daha hayırlı olur, diyor Kur'an.. (3/110) Çünkü İslam dünya-ahiret, ruh-beden, madde-mana gibi hayatın bütün uçlarını barıştıran ve dengeleyen yani sırat-ı müstakim olan; Allah'ın sonsuzluğunu ve ahiretin hakkaniyetini en güzel bir şekilde ispat eden bir dindir. Bununla beraber gerçek manasıyla kendi kitaplarını yaşadıkları takdirde ehl-i kitabın kendi dininde

kalmalarına izin veriyor. Şu gelen üç ayet detay bazında dahi konuyu o kadar güzel aydınlatıyor ki, Kur'anın bu konuda dahi mucize olduğunu gösteriyor. Şöyle ki:

1) *"Bundan böyle hoş, temiz ve hijyenik olan her şey, sizin için helaldir. Sizler de ehl-i kitap da helal ve harama inandığınız için; onların kestikleri ve pişirdikleri yemekler size helal olduğu gibi; sizin de yemekleriniz onlar için helaldir. Zina yapmayan namuslu Müslüman kadınlarla evlenmek size helal olduğu gibi; ehl-i kitaptan zina yapmayan ve namuslu yaşayan kadınlarla evlenmek de size helaldir: Aranızda sağlıklı bir evlilik akdi olmak şartıyla. Yani onların mehrini (evlilik güvencesini) vereceksiniz; onlar sizin namusunuzu koruyacak. Sizin bu evliliğiniz, yalnızca boşalma (sefh: meniyi boşa dökme) veya dost edinme tarzında olmayacak.*

Bu şartlardan sonra kim ehl-i kitaptaki Allah'a ve ahirete olan imanı, helal ve harama riayet etmeleri hakikatini inkâr ederse, onun bütün amelleri yanar. Ahirette ise, zarar edenlerden olur." (Maide, 5)

[Evet, kim karşı tarafın elindeki dinî değerleri kabul etmezse o kendinde var sandığı değerleri de kabul etmiş olmuyor. Onun imanı isimden ibaret kalır. Evet, karşı tarafın elindeki altının altınlığını inkâr eden, kendi elindeki altının da değerini bilmez. O altına teneke muamelesi yapar; dünyada da ahirette de zarar edenlerden olur. Onun için Kur'an birçok yerde ehl-i kitab İslam dinine girmeseler de Kur'anın Allah'tan indiğini ve Hz. Muhammed'in Peygamberliğini inkâr etmemeleri gerek, diye söylüyor.]

2) Maide, 44-47'de anlatıldığı üzere; Tevrat ve İncil hak kitaptırlar; onlara bağlı olanlar, o kitaplardaki değerleri gerçekten yaşamalıdırlar:

"Kur'an da Allah'ın indirdiği bir kitaptır. Eski vahiyleri tasdik eder; onları (dinsizlerin ve müşriklerin saldırılarından) korur. Sen ey Muhammed, ehl-i kitap muhakemelerinde istersen, Tevrat, istersen İncil, istersen Kur'an ile hüküm ver. Sakın onların keyfine göre hüküm verme. Çünkü onlar din konusunda bölücülük yapıyorlar; kitaplarının bir kısmına inanıyor, bir kısmına inanmıyorlar.

Allah, her bir ümmet için bir şeriat ve metod (yol-yöntem) tayin etmiştir. Allah isteseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat Allah dünyayı imtihan ve gelişme için yarattığından, sizlerin ayrı ayrı ümmetler olmanıza izin veriyor. Demek tek bir ümmet olmaya çalışmak yerine, hayır ve iyiliklerde yarışın. Hepiniz ahirette Allah'ın huzuruna varacaksınız. Allah, ihtilaflarınızın mahiyetini (kimin din için; kimin nefis için ihtilaf çıkardığını) size haber verecektir." (Maide, 48)

3) İmtihan, gelişme ve yarış için farklı dinlerin olması ve Allah'ın buna izin vermesi, Maide, ayet 5'te anlatıldığı gibi; her dinin müntesiplerinin dinî değerlere tam inanması ve dinler arası bölücülük yapmaması şartına bağlıdır. Yok, eğer bir dinin mensupları helal ve harama dikkat etmiyorsa; hakiki inananlara karşı müşrik ve dinsizleri tutuyorsa o artık dindar sayılmaz. O, sadece ismen ehl-i kitaptır. Siz Müslümanlar, sakın böyleleri ile dost olmayın; işte üç misal:

"Bu Yahudiler, Medine'deki Müslümanlarla ortak antlaşma yaptıkları halde Müslümanlara hıyanet ederek gidip Mekke müşrikleriyle işbirliği yapmakla, acaba Tevratın şeriatını bırakıp cahiliyet yasalarının gelmesini mi istiyorlar. Hâlbuki yasa ve hüküm koyucu olarak Allah'tan daha güzel başka hiçbir kaynak yoktur. Fakat bu, hakikati araştıran ve inceleyen bir millet için böyledir." (Yoksa sırf dünyevî ve nefsanî gidenler için mesele öyle değildir.) (Maide, 50)

Artık ey Müslümanlar, dini bırakıp, nefsanî ve dünyevî giden ve dindarlıkları sırf isimden ibaret kalan böyle Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Böyleler size düşmanlıktan başka bir şey yapmaz. Böyleler, sadece birbirinin dostu olurlar. Sizden kim böylelerle dost olursa artık o, onlardan sayılır. Hiç şüphesiz Allah, dinin evrensel değerlerini bırakıp dünyevî ve nefsanî gittiği için varlığın ve hayatın dengesini bozan zalimleri doğru yola iletmez, onları başarılı kılmaz." (Maide, 51)

[Zalim, dengesiz giden demektir. Vicdansız ve hak yiyen adama da zalim denilir; çünkü böyle olanlar, bu davranışlarıyla hak ve hukuk dengesini bozmuş oluyorlar.]

Sadece ismen ehl-i kitap olanların mahiyeti şöyledir:

Allah'ı ve Allah'ın elçilerini inkâr edenler; Allah ile onun elçileri arasında ayrım yapmak isteyenler ile biz bu elçilerin bazılarına inanırız, bazılarını da inkâr ediyoruz diyenler; din ile dinsizlik arasında bir yol tutturmaya çalışanlar… İşte böyleleri gerçekten kâfirlerin ta kendileridir. Biz böyle olan kâfirler için çok rezil edici bir azap hazırlamışız.

Kur'an en son olarak Nisa, 150-151'de, böyleler için şu hükmü vermiştir:

İşte ey Müslümanlar, sırf ismen ehl-i kitap olan (yani) Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve onun elçisinin haram ettiği (zina ve içki gibi) şeyleri haram saymayan; hak dine (hukuk ve adalete) uymayanlar (anarşistçe yaşayanlar) ile savaşın. Ta aşağılıklarını hissederek elden cizye verinceye kadar.." (İstemeden dahi olsa düzene ayak uyduruncaya kadar..) (Tevbe, 29)

[İşte işin aslı bu iken; maalesef yağmacı Emeviler sayesinde Müslümanlar, bu ayeti dindar Hıristiyan ve Yahudilere ve diğer dindarlara uygulamış; onları müşrik saymış; Mekke ve Medine'ye sokmamış.. Nihayet bugün gördüğümüz gibi dinin gücünün dünyadan silinmesine sebep olmuşlardır.]

Dördüncü Madde

Abdülaziz Hoca Allah, bütün dindarlar hatta bütün insanlık İslam dinine girmeli, diye geçmiş peygamberlerden söz almıştır, dedi.. Ve:

Bu konuda 5-10 ayet zikretti. Fakat hepsini de yanlış tefsir etti. Maalesef bu yanlışları ile ekran üzerinden insanların çoğuna: *Din ve İslam dünya gerçeklerine uymayan, tarih boyunca ve şimdi de insanlara hürriyet hakkını tanımayan zorba bir ideolojidir,* dedirtmiş oldu. Biz burada bu konuda sadece üç ayetin tefsirini vereceğiz ki; insanlar böyle yanlış bir bilginin İslamda ve Kur'anda olmadığını görmüş olsunlar. İşte:

Abdülaziz, ***ahid, misak ve ısır*** kavramlarını sürekli olarak dile getirdi. Yukarıda değindiğimiz ***İslam tek geçerli dindir,*** şeklindeki kanaatini tekraren söyledi. Bu üç kavramı ve bu ayetleri kendine delil yapmaya çalıştı. Fakat işin doğrusu öyle değildir. İşte bu üç kavramı çok net olarak açıklayan ve bu konuda bize net bir fikir veren üç ayet-i kerime:

Bu üç ayetin tefsirine geçmeden önce: Kısa Bir Giriş:

Allah tarafından insanlığa indirilen bilgiler demek olan vahiy, varlığın ve hayatın aklı, ruhu ve bilincidir. İnsanlık, bu bilinç ile hayvanlıktan çıkmıştır. Bu bilincin iki dalı vardır:

a) İnsanî, doğal ve sosyal olan bilgiler..
b) Dinî, kalbî ve ruhanî olan bilgiler.

Kur'an birinci kısmı *Âdem* kavramı ile ifade ediyor. Âdem soyut, sosyal değerleri ve bilgileri bilen, düşündüğünün farkında olan insan demektir. Batılılar, buna Homo Sapiens diyorlar. Kur'an, ikincisini ise, İsa (kelam) kavramı ile ifade ediyor. *İsa, Allah'tan bir kelime ve ondan bir ruh olduğu* için *canlı vahiy numunesi olarak İsa eşittir din yani maneviyat ve ruhanilik..* Al-i İmran, 59. ayet bu evrensel ve iki dallı hakikati şöyle ifade ediyor:

Allah katında (soyut ve metafizik boyutta) İsa'nın misali, Âdemin misali gibidir. (Birincisi insanlığın sosyal, soyut, medeni birikim ve bilimlerini temsil eden bir şahs-ı manevidir.) Diğeri ise insanın manevi, uhrevî, ruhî ve ahlakî boyutunu temsil eder. (O da bir şahs-ı manevidir.)

Fakat aralarında önemli bir fark var: Allah Âdemi, insanın sosyal ve beşerî medeniyet boyutunu maddeden ve topraktan yarattı (şekillendirdi.) Sonra ona ol (kollektif bir kişilik ol) dedi. O da sürekli olarak gelişiyor.[43]

İsa ise, maddeden, topraktan ve medeni birikimlerden değildir. O, Allah'ın kelimesi denilen varlıktaki ruh ve bilinçtir. Canlı bir vahiydir. Onun için gelişme söz konusu değildir. O, daha bebek iken (ilk günden) bile konuşur: Doğruyu ve hakikati gösterir.

Yahudi dininde insanlığın bu iki yönlü birikimi, Yakub (İsrail) ve Musa ile ifade edilir. Yakub, önce sıradan bir insandır; fakat Allah'ın sosyal hayata koyduğu açlık, soğukluk ve hastalık gibi yasaları yenince; hem dindar, hem medeni olunca İsrail ismini alır. Musa ise, hukuk, din, devlet ve şeriat demektir. Dinin bu ikili yapısı, Tevrattan ve Kur'andan açıkça anlaşılıyor. Yahudiler nikâh kıyarken *İsrail ve Musa ilkelerine göre evleniyoruz,* diyorlar. Bu evliliğimiz hem insanî değerlere, hem dinî (hukukî) değerlere göredir, demek istiyorlar. Demek vahiy, din ve medeniyet, varlık ve hayat kadar evrenseldirler. Hayatın bedeni, ilacı ve ruhudurlar. Fakat her şeyin yan tesiri olduğu gibi bu değerlerin de iki önemli yan tesiri vardır:

a) Dinler ve medeniyetler, bir peygamberde, bir mürşitte ve bir milletin hayatında somutlaşıp pratize edilince; toplumların çoğu avam oldukları için; yani dinin soyut ve evrensel boyutunu

[43] Yekûnu fiilinin muzari' kipi olması ayete bu manayı verdiriyor.

bilmedikleri için; ***son gerçek, nihai gerçek; bizim din ve peygamberimizdir; peygamberimiz en mükemmeldir; o her şeyi bilir; ondan büyüğü yoktur; o kadar büyüktür ki; ondan sonra başka hiçbir peygamber, hiçbir mürşid gelmeyecektir, diye o soyut, evrensel ruh ve bilinci somutlaştırıp, tek bir numuneye indirip onu manen öldürmüş oluyorlar..***

b) Tek doğru din ve medeniyet, bizim dinimiz ve medeniyetimizdir. Bizimkinden başka diğer dinler, batıl ve yanlıştır; asılları yanlış değilse de sonradan bozulmuşlardır; tahrif edilmişlerdir veya sahte olabilirler.

Küçük Bir Hatırlatma: Abdülaziz Hoca, tarikatçı cemaatleri eleştirirken haklı olarak burada değindiğimiz iki zaaf ve yan tesiri yüzlerce numune ile onların yüzüne vurur. Gerçekten de haklıdır. Fakat sıra İslam dinine, Hz. Muhammed'e ve çağdaş siyasi algıya gelince; diğer dinlerin tabilerinin peygamberleri için söyledikleri sözlerden on kat daha fazla ileri gidiyor. Varsa yoksa İslam ve şeriat diyor. Dinin ve vahyin evrenselliğini, soyut bir değer olduğunu unutuyor. Sadece dinlerin evrenselliğini vurgulamak ve yaşatmak için gelen Al-i İmran, 81. ayete yanlış meal veriyor: *Allah katında tek geçerli din İslam dinidir; en büyük peygamber, Hz. Muhammed'dir; herkes ona inanmak zorundadır,* mealinde tefsir ediyor.

İşin acı tarafı ehl-i tarik, mürşitlerinde büyük maneviyat ve ruhaniliğin varlığını kabul ettikleri halde; Hıristiyanlar ve Yahudiler, peygamberlerinde bu gibi manevi, mucizevî ve ruhanî değerleri eksiksiz olarak kabul ettikleri halde; Abdülaziz Hoca bu değerlerin varlığını Hz. Muhammed için kabul etmiyor; onu sadece hukuk getiren, siyaset yapan, devlet kuran Arap bir lider olarak görüyor..

Hz. Muhammed'in züht, ruhanî ve manevi yönünü kabul eden ve Muhammediyeti yanında onun Ahmediyetini (ruhanî boyutunu) dile getiren Müslümanları şirk ile itham ediyor. Çünkü Abdülaziz Beyin, maneviyat ve ruhaniyatı ve kabir ziyaretini inkâr eden Vehhabilerle çok iyi ilişkisi var.

Kafasında kurguladığı kuru ve siyasi bir lider olarak takdim ettiği bir Hz. Muhammed var. Ona göre 3/81. ayet, sadece Hz. Muhammed'in peygamberliğinin tasdiki için inmiştir.. Fakat aşağıda göreceğiniz gibi bu mana yanlış ve eksiktir. Kur'anın evrenselliğinin ve mucizeliğinin gizlenmesine sebep oluyor. Ayeti hurafe bir manaya dönüştürüyor.. Çünkü 3/81 ve benzeri birçok ayet din, varlık ve hayatın ruhu ve bilincidir; dolayısıyla her çağda, her bölgede, her medeniyette oraya has ve onların ihtiyaçlarını karşılayacak bir şekilde tecelli eder, diye söylüyor. Çünkü Yahudilerin Musa'dan başka şeriat sahibi bir peygamber yoktur; o en büyük peygamberdir, dediği gibi; Hıristiyanlar da İsa, hakikatin son şahididir; Allah'ın oğludur; Allah'ın kendisidir; dolayısıyla ondan başka bir peygamberin gelmesi muhaldir, diyorlar.

3/81 Ayet: *"Allah her çağda[44] peygamberler vasıtası ile onların ümmetlerinden söz aldı ki: Ben din ve vahiy ile size yasa ve anlayış (Tevrat ve İncili) verdiğimde (sakın bunu biricik hakikat olarak görmeyin;) çünkü sizdeki yasa ve anlayıştan sonra yeni bir elçi (resul) gelecek. Elinizdeki yasa ve anlayışı (kitap ve hikmeti) tasdik edecektir. Sizden, ona inanacaksınız, onu*

[44] İz kelimesi geçmiş zamanın tümünü veya zamanlar üstülüğü bildiren bir edattır.

destekleyeceksiniz, diye söz alıyorum. Allah o peygamberlerin ümmetlerine: Bu sözümü kabul ediyor musunuz, bu konudaki sorumluluğu üzerinize alıyor musunuz, dedi. O ümmetler, evet kabul ediyoruz, dediler. Allah o ümmetlerin peygamberlerine sizler, ümmetlerinizin bu sözüne (dini bireysel bir olguya indirmeyeceklerine; evrenselliğini bozmayacaklarına) şahit olun; ben de sizinle beraber şahitlerdenim, dedi. Demek bu sözlerinden sonra ümmetlerinizden kim sözünde durmazsa, işte onlar fasıkların ta kendileridir." (Al-i İmran, 81-82)

Fasık, dinin emir ve yasaklarını yaşamayan, düzen ve sıra dışı giden ve hakikatin dışına çıkan demektir. Evet dinin evrenselliğini bozanlar, dinin mucizevî yapısını anlayamazlar. Dinlerini yaşamadıkları için hukuken fasık (kanun dışı) sayıldıkları gibi; düşünce ve iman olarak da hakikatin ve doğruluğun dışına çıkarlar. Çünkü Allah'ın sonsuzluğunu ve dinin evrenselliğini bilmeyenler *varlık ve hayat absürt değildir,* sözünü söyleyemezler.

Şimdi burada bu 3/81. ayeti tahlil edeceğiz; Abdülaziz Hocanın yedi yerde ayeti nasıl yanlış çevirdiğini göreceğiz. Şöyle ki:

a-a) Abdülaziz Hoca *Allah, peygamberlerden söz aldı,* diyor. Hâlbuki cümlenin tam ve doğru çevirisi *Allah, peygamberlerin ümmetlerinden söz aldı,* şeklindedir. Burada muzaf (isim tamlamasındaki birinci kelime) hazf edilmiştir. Evet, mesele eğer anlaşılıyorsa, muzafın hazf edilmesi gramerde temel bir kuraldır. Burada mesele bedihi olduğundan bu isim tamlamasının birinci kelimesi hazf edilmiştir. Çünkü hiçbir peygamber, başka bir peygamberi inkâr etmez. Ona inanır ve ona yardım eder. Peygamberler değişik çağlarda ve farklı bölgelerde geldikleri için; Allah bunlardan söz alırken hepsi bir yerde mi idi? Dünyada mı yoksa gayb âleminde mi söz aldı gibi tartışmalar klasik tefsirlerde var olduğundan Abdülaziz Hoca muzafın mukadder olduğunun farkına varamamış; ***peygamberlerin sözlerinde durmamasının*** muhal olacağını bilememiş.

3/82. Ayette vurgulandığı gibi neticede bazı peygamberlerin fasık olduğunu söylemiş oluyor. Çünkü Abdülaziz'e göre bu iki ayetten, dolaylı bir mana olarak; *Bazılarının verdikleri bu sözde durmadığı, dolayısıyla fasık olduğu,* manası çıkıyor.

Burada muzafın mukadder olduğuna bir delil de Mü'minûn, 23/51-54. ayetlerdir. Şöyle ki:

"Ey peygamberlerin (ümmetleri!) Hoş ve temiz şeyleri yiyin (pis şeyleri yemeyin!) yararlı işler yapın. Muhakkak ben, sizin yaptıklarınızı biliyorum."

"Bu surede anlatılan peygamberler, (hepsi aynı hakikati söylediği için) tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir. (Sakın dinler arası bölücülük yapmayın.) Din birdir; gerçek manada ümmet birdir. Rabbiniz olarak ben de birim. Sakın bu birlikleri bozmayın. Bozarsanız çok ağır azap görürsünüz. Artık kendinizi bu azabımdan koruyun. Allah'ın bu birlik emrine karşı onlar kendi idarelerini bin bir parçaya böldüler. Her birisi ayrı bir kitaba dayanıyorlar. Hiç birisi, dinin evrenselliği ve mucizeliğini görmüyor; sadece yanlarındaki fikir ve kitap ile sevinip duruyorlar."

[Burada muzaf takdir edilmezse, bütün peygamberlere bölücü, pis şeyleri yiyen, hiç yararlı bir iş yapmayan kişiler demiş oluruz. Maalesef eski tefsirlerde bunun gibi birçok eksiklikler var.]

a-b) Abdülaziz Hoca, Allah'ın peygamberlerin ümmetlerinden aldığı bu sözün manasını açıklayamadı.

a-c) Ağır yük ve önemli sorumluluk manasına gelen "ısır" kelimesinin manasını bilemedi. Sürekli olarak "ısır, ısır" deyip durdu.

a-d) Ayette vurgulanan kitap ve hikmetin manasını veremedi.

a-e) Eski peygamberlerin ümmetlerinin yeni gelen peygamberin peygamberliğine inanmaları ve ona yardım etmeleri hakikatini, *yeni gelen peygamberin dinine girmek zorundalar,* diye anlattı. Hâlbuki ayetten bu mana çıkmaz.

a-f) Bu 81. ayetin tek manasının, Hz. Muhammed'in geleceği hakkında olduğunu tekrarla söyledi. Hâlbuki ayet, tek bir birey hakkında değildir. Bütün semavi dinlerin evrenselliğini, devamlılığını ve ilkelerinin kesintisiz olduğunu vurgulamak içindir.

[İslam, vahiy Hz. Muhammed ile bitmiştir, diyor. (33/40) Fakat İslam dininin devam etmesi, evrenselliğini koruması ve yenilenme (tecdid) görevi, âlimlere bırakılmıştır, diye ilave ediyor. Nitekim Peygamberimiz, *Ümmetimin âlimleri, Benî İsrail peygamberleri gibidirler,* demiştir.]

a-g) İnşaallah Hoca bir daha Hilal TV'ye çıktığında; hangi peygamberin sözünde durmadığını ve bu suçundan dolayı fasık olduğunu bize açıklar.

İlahi Söz ve Misak Hakkında İkinci Yer: Bakara, 40, 41 ve 47:
İşte bu üç ayetin meali:

* *"Ey İsrail oğulları! Benim size verdiğim nimeti hatırlayın. Sizden aldığım ahdi yerine getirin.. Ki ben de size verdiğim ahdi yerine getireyim. Ve sadece benden korkun."*

* *"Elinizdeki Tevratı tasdik edici olarak indirdiğim Kur'ana inanın; onu inkâr edenlerin ilki olmayın. Sakın ayetlerimi düşük bir bedelle satmayın.. Ve gerçek manada benim azabımdan sakının.."*

* *"Ey İsrail oğulları! Benim size verdiğim nimeti hatırlayın; benim sizi diğer insanlardan üstün kıldığımı da hatırlayın."*

[Abdülaziz Hocaya göre; bu üç ayetin gereği olarak dünyadaki bütün Yahudiler, Müslüman olmalı! Hâlbuki bu ayetlerde İslama girme meselesi yok; sadece dindar, medeni ve ehl-i kitap oldukları için Kur'anı inkâr etmemeleri ve ona inanmalarının gerekliliği vurgusu var. Ayrıca bu üç ayet İslam ile ilgili olmayan ve yalnızca Yahudileri ilgilendiren yedi tarihî ve ontolojik hakikati anlatıyor; şöyle ki:]

Bu üç ayetin tefsirinden önce: Kısa Bir Giriş

İnsanlık vahşetten medeniyete, medeniyetten dindarlığa, dindarlıktan şer'i hukuk ve ilkelere göre kurulan önce dindar devletlere, sonra dindar imparatorluklara gelinceye kadar; binlerce sene geçmiş ve çok büyük tecrübeler edinmiştir.

Demek insanlığın en zirve hali, Bakara 47'de ifade edildiği üzere; İsrail Oğulları olmakla, diğer insanlara göre ekstra üstünlükler ve meziyetler kazanma halidir. İsrail Oğulları (Benî İsrail) Yahudilere ve belli bir ırka has özel bir isim değildir. Karen Armstrong'un da belirttiği gibi bu kelime, Müslümanlık ve Hıristiyanlık gibi bir sıfat isimdir. Tam manası ise, dindar ve medeni millet demektir. Hemen hatırlatalım ki; Tevratta ve Kur'anda geçen isimler, tarihî şahıs isimleri değildir. Bu mesele Tarih, Antropoloji, Biyoloji gibi disiplinlerden, Tevratın analizlerinden ve Jung'un arketipler hakkındaki çalışmalarından çok net olarak anlaşılıyor. İşte bu ilkeye göre:

Yakub, yarı sakat (yani biraz eksikliği olan) beyaz insanı temsil ediyor. Onun Edom isminde bir abisi var. İshakın maddi ve manevi mirası, Edomun hakkı iken; küçük bir hile ile bu miras Yakuba geçiyor. Yakub bir gece (karanlık ve eksikleri olan bir dönemde) Allah ile güreşiyor ve onu yeniyor. Bu başarıya ödül olarak onun ismi, artık İsrail oluyor. Yakubun Allah'ı yenmesi, muhal olduğundan ve Sami diller gramerinde isim tamlamasının birinci kelimesi atılabildiği için o cümlenin manası şöyle çıkıyor: *Normal beyaz medeni insan, Allah'ın tabiat âlemine koyduğu bazı eksiklikleri ve sosyal hayata konulan açlık, soğukluk, hastalık gibi* ***yasaları yenince*** *ve bu sayede sakatlığını giderince artık İsrail oluyor.*

Dünya tarihinde din ve medeniyeti ayırmadan ilk olarak yaşayan onlar olduğu için; bu sıfat isim (Benî İsrail) Yahudiler için kullanılmıştır. Tevrattan anlaşıldığı kadarıyla daha sonra bu ismin müsemması, Arab-Abbasi dindar medeniyeti oluyor. Daha sonra Osmanlıların dindar medeniyeti, bu üstün manayı yaşıyor. Şimdi ise eksik ve yarım da olsa Avrupa medeniyeti bu manayı temsil ediyor. Evet, Yakub medeni, beyaz insan demektir. Onun 12 oğlu, 12 büyük milleti temsil ediyor. Mesela; Yusuf, Müslüman Arapları ve İslamiyeti temsil ediyor. Bunun yanında Bünyamin Müslüman Türkleri ve tasavvufu temsil ediyor. Tevrat/Tekvin, 49/27'de, *Bünyaminin alameti kurttur; ganimetle geçinir,* deniliyor. Bu ise, Türklerden başkası değildir. Türkler siyaseten Arapların kardeşi oldukları gibi; tasavvuf ve maneviyat da İslam ve Şeriatın kardeşidir.

Bir Hatırlatma: Bütün insanî medeniyetin ilk aşamalarını Âdem temsil eder. Yine bütün insanlığın genel olarak ilk dindarlığını Nuh temsil eder. Fakat Yahudiler, kendilerini genel insanlıktan üstün gördükleri için; onlar medeni ve insanî birikimlerini Yakub (İsrail) ile dinî ve hukukî medeniyetlerini de Musa ve onun yardımcısı olan Harun ile ifade ediyorlar. Âdem ve Nuh seviyesinde kalan diğer insanları aşağı görüyorlar. Diğer dindarlara Nuhî diyorlar; onlardaki medeniyet ve dini, az gelişmiş olarak görüyorlar.

İşte gelin Bakara suresinin şu üç ayetini, girişteki bu bilgi çerçevesinde okuyalım, Kur'anın bütün tarihi ilgilendiren bir kısım mucizeliklerini görelim:

2/40. Ayet: *"Ey Beni İsrail (dindar medeni millet) başta din, zenginlik medeniyet ve ilim olmak üzere size verdiğim özel nimetimi hatırlayın. İlahî ahid denilen vahiy ile size gelen antlaşmamı yerine getirin. Ben de size olan antlaşmamı (sizi Beni İsrail yani dünyaya lider yapma sözümü) yerine getireyim. Bu üstünlüğün ve liderliğin en önemli sebebi de sizin gerçek manada Allah'ı bilip sadece ondan (onun azabından) korkmanızdır."*

[Sizin tarihî mahiyetiniz ve asıl göreviniz bu yüce kutsal hakikatler iken; sizler hem Tevratı (ahdimi) yaşamıyorsunuz: Yerine getirmiyorsunuz. Hem de elinizdeki Tevratı tasdik eden ve ondaki bilgileri içeren Kur'anı inkâr ediyorsunuz.]

2/41. Ayetin Özet Manası: *(Siz Yahudiler! Dört büyük günahınız, sizi Benî İsrail (dindar-medeni millet) olmaktan çıkarıyor:)*

a) Kâfir ve müşriklere karşı sizi, dininizi ve kültürünüzü koruyan, Tevratı tasdik eden Kur'ana inanmıyorsunuz.

b) Tam aksine diğer milletler içinden en evvel siz onu inkâr ediyorsunuz. Onun imhası için diğer bütün milletlerden fazla siz uğraşıyorsunuz.

c) Bütün kâinat değerinde olan, insana dünyevî ve uhrevî her nevi saadeti temin eden din hakikatini üç beş kuruşa satıyorsunuz.

d) Dünyada bela, musibet, katliam, kıtlık, hor görülme gibi musibetlerin mahiyetini en çok siz bildiğiniz halde, bu gibi musibetlerin bir daha başınıza gelmemesi için hiç sakınmıyorsunuz. Sürekli olarak Allah'a isyan ediyorsunuz.

2/47. Ayet: *"Ey İsrail Oğulları, başta Tevrat ve din olmak üzere tarihte sizlere verdiğim nimetleri hatırlayın (onları yaşayın.) Sizi bu nimetler sayesinde diğer bütün insanlardan üstün kıldığımı da hatırlayın." (Bu üstünlüğün altyapısını ve sebeplerini hazırlayın. Ben, sizi bir daha Benî İsrail yaparım.)*

İlahî Sorumluluk, Ahid ve Misak Hakkındaki Üçüncü Yer: Araf, 155-159

Kur'an, ehl-i kitabın kendi dinlerini bırakıp İslam dinine girmelerini zorunlu kılmadığı halde onların İslama girmesi onlar için daha hayırlı olur; çünkü bu takdirde kendi kitaplarındaki hakikatleri daha güzel ve daha iyi yaşarlar, diyor. (Al-i İmran, 110)

Bu konuda Al-i İmranda Hıristiyanlar için çok açık ve güzel tavsiyeler vardır. Yahudiler için ise Araf, 155-159. ayetleri görüyoruz. Şöyle ki:

"Bizimle buluşmak için Musa, kendi kavminden yetmiş adamı seçti. Onları titreme tutunca Musa: Ey Rabbim isteseydin, daha önce beni de onları da helak ederdin. (Ne yapayım; benim kavmim senin sonsuzluğunu ve aşkınlığını anlayamıyorlar. Seninle buluşunca titremeye başladılar.) Sen, kafaları sonsuzluğu kavramayan bu beyinsizler yüzünden bizi helak mi ede-

ceksin..?! Senin insanları böyle seviye-seviye, değişik-değişik yaratman, imtihan içindir.[45] Sen bu imtihanı hakkaniyet prensibi ile işletiyorsun. Bu hakkaniyetin sonucu olarak istediğini sap-tırıyor, istediğini doğru yola koyuyorsun.

Sahibimiz sensin. Bu imtihanın birinci kanadı olan günahlarımızdan dolayı bizi bağışla ve bu imtihanın ikinci kanadı olan iyilikler için sen bizi başarılı[46] kıl."

Sen dünyada da bize güzellik nasip et; ahirette de.. Biz sana yöneldik, (hudna)[47]dedi. Allah, Dünya ve hayat imtihan yeri olduğu için bazıları kaybeder, bazıları kazanır. Ben, azabımı, kaybedenlerin başına getireceğim. Rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır. Ben bu rahmetimi, kendilerini günahlardan koruyan, zekât veren ve ayetlerime inananlara nasip edeceğim:"

"İşte bu güzelliklere sahip Yahudiler (ve Hıristiyanlar) kendi kitaplarında; Tevrat ve İncilde adını gördükleri bu Ümmi ve Resul Peygambere uyarlar. (Bu peygamberin onlara hiçbir zararı yok. Sadece) onlar için iyilikler emreder, onları iğrenç ve haram şeylerden men eder. Temiz ve hijyenik olan her şeyi onlar için helal kılar. Pis ve zararlı olan şeyleri onlara haram eder. İmtihan ve gelişme için, eski şeriatlerinde var olan ağır yük (aglal) ve sorumluluğu (ısır) kaldırır. Bunlardan kim bu Peygambere inanır, onu destekler, ona yardım eder ve ona inen nura (Kur'ana) inanırsa onlar gerçekten kurtuluşa ererler."

[Evet, bu 157. ayette anlatıldığı gibi; Hz. Muhammed'in şeriatı, diğer şeriatlardan daha güzel bir şekilde bu asra uyar. Gelen 158. ayette de anlatıldığı üzere; onun getirdiği iman ilkeleri ve bilgileri, daha net ve daha anlaşılırdır; ilmin egemen olduğu çağımıza daha güzel hitap ediyor. Şöyle ki:]

"Ey insanlar, ben hepinize gelen, Allah'ın elçisiyim. Allah sonsuz ve aşkındır. Bu görünen varlık âlemi, onun ortağı ve onu sınırlandıran bir şey değildir. Sadece onun mülküdür. Çünkü Allah'tan başka tapılmaya layık hiçbir şey yoktur. (Sadece o sonsuzdur.) Sonsuz olduğu için dirilten ve öldüren sadece O'dur. Ey insanlar, ümmi olduğu halde böyle sonsuz bir Allah'a imanı bilen ve bulan ve her birisi bir bilim dalı demek olan Allah'ın kelimelerini (yasalarını) uygulayan bu Peygambere iman edin. Ve ona uyun gerçek hedefinize varırsınız."

Allah'ın bu ayetleri, sizin için daha iyisini tavsiye etmektir. Yoksa eski dininizi bırakmak zorunda değilsiniz. *Nitekim Musa'nın kavminden (Yahudilik dinini yaşayan:) hakkı gösteren ve adaleti yerine getiren bir ümmet (toplum) vardır.*

***Hulasa:** Bu ayetlerden anlaşıldığı üzere; **ahid,** Allah'ın bir millete vahiy ve din göndermesi; bu milletin de bu dini kabul etmesi şeklinde gerçekleşen antlaşmadır. **Misak,** bu vahiy ve dine muhatap olan milletin dini somutlaştırmak ve sınırlandırmakla onu kısırlaştırmayacağına ve bu dinin yeni peygamberlerle devam edeceğine inanıyoruz, diye söz vermesi demektir. **Isır** ise, ağır sorumluluk demektir. Evet, semavi bir dine inanmak, onun soyut ve sonsuz mahiyetini*

---

[45] Fitne kelimesi burada imtihan manasındadır.

[46] Rahmet Kur'anda, Allah'ın varlıkları yaratması ve insanlara başarı vermesi manasındadır.

[47] Bazı müfessirlere göre Yahudi ismi buradan gelir. Yani Yahudi kelimesi, Allah'a yönelen millet demektir.

anlamak, insana büyük sorumluluk yükler. Çünkü kişinin makamı yükseldikçe sorumluluğu artar..

Beşinci Madde: *Eski Kutsal Kitaplarda Muhammed'in Geleceğini Haber Veren Metinlerin Analizi:*

Al-i İmran, 81. ayetin tefsirinde gördüğümüz gibi; din ve vahiy kâinatın aklı ve ruhu olduğu için, genelde dinî ilkeler ve bilgiler, hem soyut hem sonsuzdurlar. Toplumlarda halk ve avam kesimi bu sonsuz ve soyut hakikatleri, somutlaştırmakla, sınırlandırmakla ve içlerine bencillik koyup, son din bizim dinimizdir, en mükemmel din bizim dinimizdir, demesin, dini ve dinî yaşama bağlı olan dünya hayatını bozmasın diye gelen her bir peygamber, kendilerinden sonra peygamberler geleceğini haber vermişler. Onlardan sonra gelen nesiller, sahte kişilere kanmasın, diye gelecek olan peygamberlerin bir kısım niteliklerine işaret etmişlerdir. Mesela Tevratta Hz. İsa'yı müjdeleyen onun bazı niteliklerine işaret eden birçok yer var.

İşaret diyorum. Çünkü eğer bu haberler ve verilen müjdeler, yüzde yüz açık ve net olsalar, haklı-haksız, ahlaklı-ahlaksız herkes inanmak zorunda kalırdı. İmtihan sırrı bozulurdu. Hz. İsa İncilde dünyanın imtihan için kurulduğunu, hak edip etmemek Allah için önemli olduğunu defalarca dile getirdiği gibi; Kur'anda yirmi yerde geçen *Allah, istediğini saptırır, istediğini doğru yola getirir,* mealindeki cümlelerin tamamı, imtihan ve hakkaniyeti anlatan ayetlerin içinde geçmesine rağmen; cımbızla cümle seçenler, ayetleri söz diziminden ve bağlamından koparanlar, bu cümleleri cebre ve dolayısıyla zulme delil yapıyorlar.. Abdülaziz Hoca ise, ayetlerin söz dizimini ve bağlamını bilecek kadar bir bilgiye sahip olmadığı ve Allah insanlara zulmediyor vehminden kurtulmak için Arap diline ve gramerine aykırı bir şekilde bu ayetlere meal veriyor.

5. Şua'nın Mukaddimesinde; semavi kitaplardaki Hz. Muhammed'in geleceğini haber veren kısımlar, herkesin anlayabileceği kadar açık değiller, işaret tarzındadırlar. Yoksa eğer tam açık olsalar imtihan ve mükellefiyet sırrına aykırı olur, deniliyor.

İşin hakikati böyle iken Müslümanlar bu konuda o kadar aşırı gidiyor; yanlış ve ilgisiz bilgiler veriyorlar ki; ilim namına, din namına, İslam namına; insan utancından yerin dibine batıyor. Müslümanların bu konudaki kitap ve makalelerine baktığınızda nerede ise yüz tane işaret ve ihbar var imiş, diye gösteriyorlar. Hâlbuki 20 yıldır, Tevrat ve İncili inceliyorum. Dedikleri tarzda üç yerden başka hiçbir işaret yoktur. O üç yer şunlardır:

1) *"Yahudiler için kardeşleri arasından (ey Musa) senin gibi bir peygamber çıkaracağım. Sözlerimi onun ağzına koyacağım."* (Tesniye, 18/18-19)

Bu işaretin Hz. Muhammed'e baktığının üç delili:

a) Araplar (İsmaililer) Yahudilerin amcaoğulları yani kardeşleridirler.

b) Hz. Muhammed de Hz. Musa gibi hukuk, şeriat ve devlet adamı idi.

c) Kur'an, Allah'ın sözü olduğu halde; Hz. Muhammed'in ağzı üzerinden söylenmiştir. Fakat binler mucizevî yönüyle Allah'ın sözü olduğu görülüyor.

Hıristiyanlar, bu ayet Hz. İsa'yı haber veriyor, dese de bu iddia doğru değildir. Çünkü bu üç vasıf Hz. İsa'da yoktur. Nitekim İncil ve Kur'anın (4/171) belirttiği gibi; İsa vahiy almadı. Kendisi zaten canlı bir vahiy *(kelimetün minallah ve ruhun minh)* idi..

2) *"Rabb, Sinadan geldi. Ve onlara Sair'den doğdu. Ve Faran dağından parladı."* (Tesniye, 33/2)

Bu ayet, üç cümlesiyle Musa'nın, İsa'nın ve Muhammed'in Allah tarafından gönderildiklerini ve peygamberliklerini haber veriyor. Evet, Faran kelimesinin Mekke ve Arabistan Çölünün ismi olduğunu bizzat Tevrat söylüyor. Faran kelime olarak çok sıcak yer demektir.

3) *"Benim gitmem sizin için hayırlıdır. Çünkü ben gitmezsem Periqlylos (çok övülen= Ahmed) size gelmez. Fakat gidersem onu size gönderirim. O geldiği zaman günah için, salah için, hüküm için dünyayı ilzam edecektir….."* (Yuhanna, 16/7-13)

Hıristiyanlar, Periqlytos, Ruhul-kudstür dese de; bu söylemleri, ayetin anlattıklarına uymuyor. Çünkü Ruhul-kuds, insanları yargılamaz ve cezalandırmaz. Ayrıca geçen 2000 yılda böyle bir şey hiç olmadı. Buna mukabil tarihte ve bugün de din namına insanları ilzam eden yani mükâfatlandıran ve cezalandıran en büyük Peygamber Hz. Muhammed ve onun canlı dini ve şeriatı olmuştur.

Abdülaziz Beyin anlattığına göre Hind kutsal kitaplarından olan Vedalar sayfalarca ve açıkça Muhammed'in geleceğini müjdeliyormuş. Hintli Müslüman bir âlim, bu müjde ve haberleri toplayıp yazdığı siyer kitabına (Rahikul-Mahtuma) koymuştur. İsimlerini verdiği Hind kutsal kitaplarının orijinallerine ulaşma imkânım olmadığından bir şey söyleyemiyorum. Fakat üç itirazımı burada dile getirmek istiyorum:

1) Bu kadar açık müjde ve ihbarlar, imtihan ve teklif sırrına aykırıdır.

2) Eğer bu kadar açık müjdeler o kaynaklarda var olmuş olsaydı; bütün Hindistan şimdi elli kere Müslüman olmuştu.

3) Müslümanların, Tevrat ve İncilde var saydıkları müjde ve haberler hakkında o kadar large, ciddiyetsiz, yanlış ve hatta saptırma olan kitap ve makalelerini hatırlayınca galiba bu sefer, bu gibi ilmî saptırma ve ciddiyetsizlikleri Hind kaynakları üzerinden yapıyorlar, diye bende bir kanaat oluşuyor.

Ben Ulusal Medya Grubuna cevap verirken; Kur'anın haber verdiği üzere; Tevratın muharref olmadığını, gaybî ve metafizik (arketip) konuları anlatan semavi bir kitap olduğunu, Tevratta geçen bilgilerin mucizeliğini, metin analizinden anlayan herkese gösterebileceğimi gördüm. Hz. Muhammed'i müjdeleyen yani gelecek diye haber veren bu üç yerden çok daha açık ve yüzde yüz delil olabilen sekiz-dokuz bap buldum. Tevrat, zamanlar üstü vahiy olduğundan bu

bölümler, biri gelecek, şunları yapacak, nitelikleri şunlardır, demiyor da, konuyu olmuş bitmiş olarak mazi kipi ile anlatıyor.

Tevratın bu bapları, dikkatle gaybî literatüre göre incelendiğinde iki şık önümüze geliyor: Ya bunlar Hz. Muhammed'in yaptıklarının ve özelliklerinin ifadesidirler, denilecek. Veya bunlar anlamsız, mitolojik hurafe ve uyduruk hikâyelerdir, denilecektir. Bu baplar üzerine yaptığım yorumları, İstanbul'daki Hıristiyanlar ile paylaşınca bu tarz izahların olumludur; fakat bizim birden bu anlayışa geçmemiz kolay olmaz, dediler. Evet, yaptığım yorum ve analizler, kabul edilmediğinde, o bapların saçma hikâyeler olduğu ortaya çıkıyor. Bu ise 2000 sene boyunca kutsal kabul edilen bir kitap için söylenemez. Ve söylenmemeli..

Altıncı Madde

Varlığın bilinci demek olan, Allah'tan gelen vahiy ve dinî hakikatler bu kadar güzel, evrensel ve mucize iken; insanların çoğu cahil olduğu için onları somutlaştırmakla, sınırlandırmakla ve içlerine bencillik katmakla o değerleri öldürmüş oluyorlar. Haliyle kaldırılması hiç mümkün olmayan bir cenaze ortaya gelmiş oluyor.

Bu cenazenin kaldırılması mümkün olmayınca dinler, cemaat ve tarikatlar sürekli olarak birbiriyle uğraşıp duruyorlar. O kadar geniş bir cephe açılıyor ki; onda her türlü sözlü silah kullanılıyor. Bütün bu sözlü silahları insan kaleme alsa birkaç cilt kitaba sığmaz. Fakat burada dört tanesine değinip bir miktar analizlerini yazacağım. Şöyle ki:

1) Müslümanlar, sürekli olarak Hıristiyanlar, teslisçi (üçlemeci) olduklarından müşriktirler, düşmanlarımızdırlar; dolayısıyla yemekleri de yenmez, kızlarıyla da evlenilmez, diyorlar. Bu makalede gösterdiğimiz başta Maide 5. ayet olmak üzere yirmi küsur ayeti (bilmeden) inkâr etmiş oluyorlar. Hiç düşünmüyorlar: Kur'anın indiği günlerde de Hıristiyanlar üçlemeci idi. Buna rağmen Kur'an onları ehl-i kitap kabul etti. Fakat manası (İsa'nın söylediği manada) doğru ama yanlış anlaşılan o meseleyi, Maide suresinin dört-beş ayeti ile tashih etti. Şöyle ki:

Kur'anın yüz küsur ayetiyle ve İncilin bu üçleme meselesiyle bildirdiği gibi; eğer inananlar, Allah'ın sonsuzluğunu, varlığın birliğini kabul etmezlerse, helal-haram kavramına tam riayet etseler de imanları, onların cennete girmesine yeterli olmaz. Gerçekten eğer Allah'ın varlığı sınırlı ve somut bir varlık ise veya belli bir mekân ve âlemde ise, böyle bir varlık, Allah (tapılmaya layık tek hakikat) ve Yaratıcı olamaz. Bu mesele o kadar bedihidir ki; varlığı, fenleri ve sonsuzluk kavramını bilen çağdaş ilim adamları, sınırlı bir Allah'a inanan dindarlar ile alay ediyorlar; onları 2×2=7 diyen çocuk beyinli olarak görüyorlar. Allah inancı başarısız bir hipotezdir, diye kitaplar yazıyorlar.

Hz. İsa, bu problemi üçleme formülü ile çözdü; şöyle ki: Varlık, Allah, metafizik âlem (ruhulkuds) ve oğul (mevcud maddi âlem) tarzında algılansa da aslında varlık birdir. Bu sonsuzluğu bilmeyenler, tam iman etmiş olamazlar, dedi. Hıristiyanlar ise, bu derin ve ontolojik meseleyi anlayamadıkları için; kâinatı ayrı bir varlık olarak gördüler; Kâinatı Allah'ın logosu ve yasaları olarak değil de şeytanın içinde cirit attığı bir alan olarak kabul ettiler. Allah'ı, ruhul-

kudsu ve oğul dedikleri (Allah'ın vahyi demek olan) İsa'yı sınırlı ve yarı somut varlıklar olarak algıladılar; bu üçlü ve sınırlı algıyı iman ilkesi yaptılar. Yüzde yüz doğru ve birçok meselenin anlaşılmasına anahtar olan bu bilgiyi, hiçbir şeyi çözemeyen, din hakikatini hurafelere ve asla inanılmaz bir hale sokan bu meseleyi, 2000 yıldır, insanlığın kafasını yoran bir problem yaptılar.

Yeni Papa, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez'i ziyaret edince; Görmez Hoca, İslam ve Hıristiyanlık siyaseten bir araya gelebilir. Ama dinen asla.. Çünkü tevhid ve üçleme bir araya gelemez, dedi. Siyasetten de tevhitten de teslisten de hiçbir şey bilmediğini bildirmiş oldu.

Evet, insan hakikatini ve beynini inceleyen psikiyatrlar da ruh, beden ve bilinç birliğini kabul etmediğimiz takdirde hiçbir şeyi izah edemeyiz, diyorlar. İnsan hakikatinin bu üç boyutunun birliği manasına ilaveten İsa'nın anlattığı manada üçleme meselesinin bir manası daha var: ***Tabiat, din ve insanî değerler birdir.***

Üçlemeden dolayı Müslümanların çoğu, Hıristiyanları düşman ve müşrik kabul ediyor. Fakat kendileri bu ontolojik meselede öyle büyük bir yanlışa düşmüşler ki; insana Hıristiyanların dindarlığı Müslümanlarınkinden daha evladır, dedirtiyor. Çünkü bu meselede Müslümanların kaybı Hıristiyanlarınkinden daha fazladır. Şöyle ki:

a) Müslümanlar Allah'ın sonsuzluğunu ve soyut oluşunu anlatan ayetleri anlamayınca (ki Arapların düşüncesinde soyut ve sonsuzluk kavramları yok) ve sapıklara karşı İslam dinini korumak için Aristo felsefesini tamamıyla esas alınca, Hıristiyanlarınkinden daha zararlı bir teslise (üçlemeye) girdiler. Varlık üç katmandır, dediler.

1) Allah, sıfatlar, isimler ve arş tabakası
2) Ruhaniyat ve gayb âlemi tabakası
3) Tabiat denilen şu fizik dünya..

Demek en sağlıksız üçleme inancı, varlığı bu tarzda üç ayrı tabakaya bölmektir. Maalesef bu bölücü üçleme inancı, Hıristiyanlığı da İslamiyeti de hayatın bütün alanlarının dışına itmiştir.

b) Müslümanlar, bu müzmin, öldürücü fakat görünmez ve bilinmez üçleme moduna girince İslam dinini tabiat ilimlerinden ve insanî değerlerden ayrı gördüler. Din Allah'tan gelmiş bir haktır, tabiî ve insanî normlar ise, şeytanî oldukları için küfürdürler, dediler. Bu bölücü gizli üçleme inancı ile her şey bitmiş oluyor. Çünkü İslamın bütün hakikatleri –doğru oldukları halde- hurafe olarak algılanırlar. Bugünkü Müslüman ve Hıristiyanların varlık algısı, böyle bir sapmanın varlığına açık ve net bir delildir. Evet, tabiat ilimlerine ve insanî değerlere zıt olarak algılanan bir din, (o dinin aslı her şeyiyle hak ve doğru olduğu halde) yüzde yüz hurafelere dönüşür. Evet, hangi din, kendini tabiî ilimlerden ve insanî değerlerden farklı ve onlara zıt görüyorsa; o din, intihar etmiş sayılır. Çünkü bu takdirde hiç kimse varlık ve hayat hakikattir; varlık ve hayatta anlamsızlık yoktur, diyemez. Buna göre Mehdi de gelse, İsa da inse hiçbir şey değişmeyecektir. Hâlbuki Kur'an, ***İslam dini, fıtratın bizzat kendisidir,*** diyor. (30/30)

Evet, buna göre Abdülaziz Hocaya katılmamak mümkün değil. Çünkü ısrarla Mehdi yoktur, İsa inmeyecektir, İsa'nın inmesi Kur'ana aykırıdır, diyor. Fakat dikkatle dinlediğinizde bir şeylerin arada kaybolduğunu görüyorsunuz. Çünkü Mehdi yoktur, İsa gelmeyecektir, derken satır arası bu işi ben halledeceğim. Kur'anı doğru anladığımız için çok kısa bir zaman içinde Kur'anı ve İslamiyeti dünyanın başına geçireceğiz, diye söylediğini anlıyorsunuz.

Müslümanları böyle bir üçlemeden ve eksik imandan kurtarmak için Mevlana Celaleddin-i Rumi ve İbn Arabî gibi büyük düşünürler çok çırpındı iseler de İbn Teymiye, İbn Kayyim El-Cevziye gibi Selefilerin öncüleri, bunlara fırsat vermediler. Şimdi de Allah'ı gökte, tahtta oturan bir varlık olarak gören sözde Selefiler, petrol paraları ile bu akıl almaz meseleyi (inanç tarzını) bütün insanlığa dayatıyorlar; dinin yanlış anlaşılmasından dolayı mağdur olan ehl-i ilmi ve ehl-i fenni din ve maneviyattan soğutuyorlar.

Selefilerin müttefiki olan Hoca, bu ontolojik analizleri dikkat ile okusun, kim muvahhit, kim müşrik, kimin Yahudi uşağı, kimin hain olduğuna; kimin dine zarar verdiğine ve kimin hizmet ettiğine kendisi karar versin. Kendisi 30 sene boyunca fetva eminliği icra etti. Emekli olunca da o fetvalar yanlış imiş; hiç biri Kur'ana uymuyor, diyerek TV'lerde programlar yapıyor.

Hemen hatırlatalım ki; Kur'an yüzer ayetiyle Allah'ın sonsuzluğunu; her yerde hazır ve nazır olduğunu sarahaten söylediği gibi; çoklarının Allah'tan ayrı bir varlık saydığı kâinatın ve benlik sahibi insanların Allah'ın mülkü ve kulları olduğunu; Allah'ın varlık devletinin içinde olduklarını, onun ortağı olmadıklarını söylüyor. Varlığın bu boyutuna gayrullah (Allah'ın dışında olan) diyor. Fakat bir şeyin gayrullah olması, o şeyin sınırlı ve somut olması demektir. Onun için sınırlı ve somut şeylere tapmak putperestliktir; tapılmaya layık yalnızca Allah'tır, denilmiş. Çünkü sadece Allah (ulûhiyet boyutuyla) sonsuz ve soyuttur. Demek manası itibarı ile sonsuz ve soyut olan dini somutlaştırıp bir tek numuneden ibaret bilmek, putperestliktir.

2) Varlığı, ontolojiyi, zamanın mahiyetini, fizik ve metafizik âlemlerin farkını bilmeyen hatta fenleri bilmedikleri için kâinattaki nedensellik ve nasıllık niteliklerini bilmediklerinden maddi sebeplere hakiki tesir veren; Allah'ın mutlak hâkimiyetini, yaratıcılığını ve aşkın varlığını anlamayan bazı zavallıların, kendileri gibi düşünmeyen diğer insanları müşriklikle itham etmeleri o kadar komik, o kadar yanlış; o kadar zalimce bir yargılama ve dayanaksız bir fetvadır ki; ben bir Müslüman olarak dinlerin, cemaat ve tarikatların bu tarz kültürel ve inanç anarşizminden utanıyorum..

Evet, varlıkta bir ilke var: Bir şey ne kadar değerli ise onun zararları yani yan tesirleri de o kadar büyük olabilir. Evet, bu kural din için de geçerlidir. Çünkü varlık ve hayat, imtihan ve gelişmeye yönelik olduğundan her şey iki yönlüdür ve her şey risk içerir. Demek din de ya kaybettirir veya kazandırır. Demek dinde de risk var. Fakat onda bir oranında..

3) Abdülaziz Hoca gibi yüzeysel Müslümanların bir söylemi de Tevrat ve İncilin muharref olduğudur. Evvela bu iddia, Kur'ana aykırıdır. Kur'anda böyle bir ayet yoktur. Tam aksine o kitapları öven yüzlerce ayet var. Burada 20-30 tanesini gördünüz. Kur'anın ***Yuharrifunel-kelime*** gibi cümlelerinin maksadı ise, Tevrat ve İncil değildir. Yahudiler özellikle münafıklar,

Hz. Muhammed'in bazı sözlerini alıp onları saptırıyorlardı, manasındadır. Hasan-ı Basri bu ayetleri böyle tefsir etmiştir.

Ayrıca Yahudiler bazen Tevrattan ayetler seçip kendi keyiflerince yorumluyorlardı. Demek tahrif, kitabı kesmek (ilave ve çıkarma yapmak) şeklinde değil de, saptırma ve yorum tarzında idi. Kırk senedir dil, edebiyat, müsbet fenler ve İslamî ilimler ile meşgulüm. Abdülaziz Hocanın Kur'an üzerinde yaptığı çalışma ve sohbetleri nazara aldığımda birçok yerde bu manada onun da tahrifat yaptığını gösterebilirim. Kendisi Hıristiyanlara, Yahudilere, İslamî cemaat ve tarikatlara ***tencere dibin kara*** diyor. Ama kendisi tamamen kara; sadece dibi değil.

İngilizler, Hindistan'da Müslümanları Hıristiyanlaştırmaya çalışınca, Rahmetullah-ı Hindi, Kitab-ı Mukaddesin muharref olduğuna dair İzharul-Hak isminde bir kitap yazdı. Kitab-ı Mukaddesin tahrif olduğuna delil olarak yüzlerce çelişkiyi tespit etti. Sultan Abdülhamid, Müslümanları, misyonerlerin yoğun telkinatından kurtarmak için bu kitabı Türkçeye çevirtti. Maalesef Said Nursi de İzharul-Hakka dayanarak Risalelerinde Kitab-ı Mukaddesin muharref olduğunu söylüyor.

Fakat Rahmetullah-ı Hindi'nin bütün bu tespitleri, Kitab-ı Mukaddes tarihî malumat olduğu takdirde geçerlidir. Hâlbuki bu makalede bile bir miktar gördüğünüz gibi; bu Kutsal Kitap tarih değildir. Bütün insanlığın geçmiş ve geleceği ile beraber, antropolojik, sosyolojik ve arketipal ifadesidir. Bunun ispatı için 20 küsur makale yazdım.

Bu konuda bana, neden eski büyük âlimlere muhalefet ediyorsun, demeyin. Çünkü Kitab-ı Mukaddesin tarih olmadığı, bütün yönleriyle insanlığın tamamını dile getiren metafizik ve gaybî (arketip) değerleri anlatan semavi bir kitap olduğu meselesi, yeni anlaşılan bir şeydir.

Evet, 1950'lerden sonra bilinen DNA ve Kuantum Fiziği gibi yeni bilgileri kullanan âlimler, bu yeni bilgileri bilmeyen eski âlimlere muhalefet etmiş sayılmadıkları gibi, onlara saygısızlık da etmiş olmuyorlar. Sadece zamanın gereği olarak ilmi tamamlamış oluyorlar.

4) Dindarların en büyük yanlışlarından biri de kendi hakkaniyetlerini, başkasının yanlışına ve batıl oluşuna bina etmeleridir.

* Hâlbuki başkasının yanlışı, onun doğruluğuna delil olamaz. Ne ilmen, ne mantıken, ne de usul olarak.

* Bu tarz saçma iddialar genellikle karşı tarafın söylediklerini araştırmadan, maksadını sormadan, karşı tarafın tüm söylediklerini bir bütün olarak nazara almadan dile getiriliyor. Bu tarz cımbızla cümle seçip onu ağıza sakız yapmak, hem iftiradır, hem ahlaksızlıktır.

Bu dördüncü noktadaki hastalık sadece Müslümanlara has bir şey değildir. İnsanlığın düşünce ve ilim tarihini çürüten bir mikroptur. Bu mikrobu öldürmek için Aristo yedi başlı bir ilim sepeti hazırladı. Birçok kutsal semavi kitap indi. Bu kitaplar sayesinde ilimler avam ve halka bile indi.

İnsanlar eğer bu iki paketteki bilgileri tam kullanırsa ve modern fenleri iyi derecede öğrenip onları düşüncelerine ölçü yaparsa; ilim ve düşünce dünyası bir derece sağlıklı bir yapıya girer. (Modern fenler, diyorum. Çünkü bu fenlerdeki ölçüleri bilmeyenler, Aristo'nun (veya başka feylesofların) sepetindeki çürük elmaları göremezler. Kutsal kitapları dahi yüzde seksen-doksan civarında yanlış anlarlar. Bugün olduğu gibi dinî, dünyevî hatta fenni ilimler yine spekülasyon, iddia ve hurafelere dönüşür. Bazıları merak edebilir; ilimler özellikle kutsal kitaplar, nasıl hurafeye dönüşür.. Evet, burada değindiğimiz ölçülere riayet edilmediğinde, fenler dahi hurafeye dönüşebiliyor. Nitekim bazı ilim adamları, kâinattaki diyalektik özelliği ve sonsuz soyut bilinci çiğneyerek varlık âleminde maddeden başka hiçbir değer yoktur. Soyut ve manevi değerler yanılgıdır, saçmalıktır, diyebiliyorlar. Din namına piyasaya sürülen hurafelerden bin kat daha katı hurafeler üretmiş oluyorlar.

Bununla beraber bu gibi ilmî çürüklerden kurtulmak için; hakikati aramayı, bulmayı ve yaşamayı aşk derecesinde seven bir kısım bilim adamları, iki yeni ilmî disiplin kurdular:

- Ontoloji - Epistemoloji

Ontoloji, ilmül-vücud (varlıkbilim) demektir. Eşyanın mahiyetini, yapısını, varlık sistematiği içindeki yerini inceleyen bilim dalı.. Bu, öyle bir sur ve çerçeve çiziyor ki; insanın bilgileri içine dışarıdan hurafe ve yanlış virüsü kolay kolay giremiyor.

Epistemoloji*,* edinilen bilgileri tahkik edip onları zan olmaktan çıkarma ve o bilgilere kesinlik kazandırma disiplinidir. Tahkik ve kesinlik kazandırma şöyle olur: İlim adamlarının herhangi bir bilim dalından öğrendikleri bilgileri, diğer ilmî disiplinler eleğinden geçirerek o bilgileri kesin bir veri olarak kayıt altına alınca; mesele zan olmaktan çıkıp kesinleşiyor. Kur'an, zan müşriklerin özelliklerindendir, derken; buna mukabil tahkik ve tasdik (îkan) müminlerin özelliklerindendir, diye söylüyor.

Abdülaziz Hoca, metod olarak bu tarz üzere gitmediği gibi; bu gibi kavram ve disiplinlerden de bihaberdir. Buna rağmen TV'lere çıkıp İslamı ve Kur'anı doğru anlayan tek kaynak benim, diyebiliyor. Artık Müslümanların ve dinin halini siz düşünün.

Bu makalede ele aldığım ayetleri, meal tarzında vermedim. Bazen ayetlerin söz diziminin, sentaksının ve bağlamının gösterdiği manaları yazdım. Dil bilenler, ayetlerin bu söz dizimini, gramerini ve bağlamlarını nazara aldığında rahatlıkla bu ayetlerde kastedilen mana budur, diyebilirler. Demek hiç kimse bunlar yazarın yorumlarıdır, diyemez. Lâfzen ayette olmayan verdiğim manaların kaynağını ve gerekçesini birçok noktadan gösterebilirim. Eğer muhatabım grameri, belagati, söz dizimini, kelime seçimini, cümle ve ayetlerin hatta bir bütün olarak Kur'anın bağlamını mana için kaynak olarak kabul ediyorsa..

Evet, Kur'anı küçük düşüren ve sadece kelime bazında çeviri yapan mealler, Türkiye'de dinsizliğin gelişmesinin en birinci sebebi olduğu, istatistiklerce tespit edilmiştir.

Yedinci Madde: Abdülaziz Bey'in Bilgi ve Sosyal İmkânlarının Seviyesi

Dünyada Müslüman olmayanlar, Kur'an ve İslam dünyaya hâkim olacak; bize hayat hakkı kalmayacak, deyip korkmamaları için; Abdülaziz Beyin ilmî ve sosyal imkânlarının seviyesini burada beş madde olarak tespit edeceğiz. Aslında şahsi konular ile uğraşmak istemem. Fakat Abdülaziz Beyin söylediği konular, şahsi meseleler olmaktan çıkıp İslam Âlemini hatta bütün insanlığı ilgilendiriyor.

1. Madde: Abdülaziz Bey, Biyoloji, Antropoloji gibi disiplinleri hiç bilmediği için; ona göre (mecazî manada değil de) hakiki manada çamurdan yaratılan; 40 sene boyunca balçık olarak bekletilen bir Âdem var. Çağımızda bir kısım bilim adamları ve gazeteciler, dindarların bu yanlış bilgilerini bildiği için sürekli olarak ekranlarda onları sıkıştırıyorlar. Siz dindarların ilk insan yaradılışı ve hayatı ile ilgili bilginiz böyle ise; demek Âdemin çocukları ensest ilişkide bulunmuşlardır. Eğer ensest olmasaydı, insanlık nasıl çoğalacaktı, mealinde bir soruyu sürekli olarak hocalara soruyorlar. Bir gün Abdülaziz Bey de bu soruya muhatap oldu. İşi evirip çevirdi. Bir türlü cevap veremedi. En sonunda Âdemin çocuklarının ensest yapıp yapmadığı problemi size mi düştü. Siz kim oluyorsunuz, Allah'ın işine karışıyorsunuz; Kur'ana aykırı olarak soru soruyorsunuz, diye meseleyi kapattı. Bu konudaki onun ve ona benzer diğer birkaç hocanın ilmî çaresizliğini ve komikliklerini görmek için Youtube sitesine girebilirsiniz. Burada bir-iki videoyu izledikten sonra din ve Kur'an hakkındaki korkularınız bitecektir.

2. Madde: Âdemi, yaratılışı ve evrimi tartışmak için bir akşam, Türkiye Bilimler Akademisi Üyesi Prof. Dr. Celal Şengör ile ekrana çıktılar. Kendisi, Âdemin yaradılışı ile ilgili Kur'anın ayetlerini komik ve bilimlerle çelişen bir şekilde anlattı. Bu uzun tartışmanın sonunda fen ilimlerini ve hakikati bilen insanlara: *Her bir cümlesi, başlı başına bir mucize olan Kur'an, bu kadar mı hurafe ve bilimlerle çelişir bir şekilde anlatılır,* sözünü söylettirmiş oldu.

Arada Celal Şengör'e; diğer hocalara bakma, asıl doğru anlayış benimkidir; sen bunu esas al, diyordu. Çok sıkıldım; fakat Yaşar Nuri'nin Abdülaziz'e söylediği şu söz, bana bir derece nefes aldırdı: Yaşar Nuri, bir TV programında Abdülaziz'e; Profesörlerin çoğu sadece bir tek bilim dalını bilirler; diğer dallardan haberleri yoktur; sen de yalnız fıkıh bilirsin, demişti.

3. Madde: Kendisi birkaç yıl önce Bakara, 171. ayet ile ilgili eski bütün tefsirleri ve mealleri yanlışlayan bir makale yazmıştı. Şimdi bu ayetin mealinin tartışmasına girmiyorum. Çünkü ayet hakkında çok farklı mealler verilmiştir. Fakat Abdülaziz Hoca o yazısında ve ardından benim onu uyaran yazıma verdiği cevap yazısında o kadar dil ve gramer yanlışları yaptı ki; insana *Adamın dil seviyesi bu ise, bu hiçbir şey bilmez,* dedirtiyordu. Mesela Arapçada *zehebe* gitti, demektir. *Zehebe bihi* ise, bir şeyi götürdü, demektir.

Aynen bunun gibi Bakara, 171'de geçen *naaka bihi* (çoban sürüsüne haykırdı) manasındaki kelimeyi, karga öttü diye çevirdi. Hâlbuki karganın ötmesi manasına gelen şekli *naaka bihi* değil de sadece *naaka'*dır. Ben onu uyardım; o bu uyarılarımı kabul etmedi. Bana cevaben bir yazı yazdı. Onda da yine birçok yanlış şeyler anlattı. Şimdi onun bu yanlışlarının tamamı hatırımda değil; fakat bir tanesi hatırımda kalmış: Orada görüldüğü gibi kendisi, cümle-i inşaiye ile cümle-i ihbariye farkını bilemiyor. İnşaî cümle *yap, yapma, keşke* gibi geçmişte değil de gelecek zamanda inşa edilecek manaları ifade eden cümledir. İhbariye ise, *oldu, yaptı, ya-*

pacak gibi manaları haber veren cümledir. Kendi sitesinde bu ayet ile ilgili iki yazısını yayınladığı halde benim ona verdiğim iki cevabî yazıyı yayınlamadı.

4. Madde: Abdülaziz Beyin dil ve fen ilimlerindeki seviyesi bu kadar düşük olduğu halde; kendisini her şeyin doğrusunu en iyi bilen ve Kur'anı kısa bir zaman içinde dünyanın başına geçirecek biri olarak takdim ediyor. Hâlbuki fen ve felsefe ilimlerinde hiçbir birikimi, hiçbir makalesi ve kitabı yoktur. İşin acı tarafı, fen ve felsefe birikimi olmadığı gibi; sosyal ve dinî konularda da sağlıklı, hacimli bir çalışması yoktur.

Bir türlü onun mantığını kavrayamıyorum. Evet, bütün bu kıtlıklara rağmen *Biz Kur'anı kısa bir zaman içinde bütün dünyaya hâkim kılacağız,* sözünün mantığını anlayamıyorum.

5. Madde: Başta materyalizm olmak üzere Natüralizm ve Nihilizm gibi dünyadaki insanların çoğunun zihinlerine egemen olan felsefelere ne ile cevap verecektir. Kendi dünyasında hiç fen ve felsefe okumayan, günlük bütün vaktini kim müşrik, kim muvahhit gibi tartışmalarla geçiren bir insan, acaba hangi fikir ve varlık algısı ile modern dünyaya hitap edebilecektir.

Fen ve felsefede hiçbir uğraşısı, birikimi ve altyapısı olmadığı halde siyasette, ekonomide ve sosyal ilimlerde de hiçbir tezi ve hazırlığı yoktur. Abdülaziz Beyin, bilgi ve imkân yokluğunu ona zenginlik ve bolluk olarak gösteren yanlış bir psikoloji içinde bulunduğunu sanıyorum. Çünkü hain ve satılık olmadığını biliyorum.

28. 01. 2015
Bahaeddin Sağlam

Bediüzzamanda Usul'ül-İlim

Bilimsel veriler ve dinî metinlerin zahiri mealleri son 150 yıl boyunca birbiri ile çelişince asrımızda ve ondan önceki asırda insanlık, birçok sancılar çekti ve çekiyor. Başka çağlarda bu çelişki ve çatışma bu kadar ileri derecede değil idi. Çünkü Milattan 500 yıl önce ve 300 yıl sonraki dönemde insanlığın 3000 yıllık birikimi olan Yunan felsefesi, zaman ve zeminin yani alt yapının tam hazır olmamasından dolayı bir yandan bilimsel veriler olarak ele alınıyordu. Aynı zamanda dinî literatür olarak ele alınıyordu. Ayrıca İsevilik, Roma ve Yunanı Hıristiyan edince Kilise o felsefeyi ve onun bütün okul ve kurumlarını yasaklayıp kaldırdı. Onun için Ortaçağda böyle bir çatışma sorunu hiç gözlemlenmedi. Nihayet bu Yunan felsefesi, Hicri 2. Asırda Arapçaya çevrilince bazı Müslüman âlimler dört elle ona sarıldılar. Bir kısım âlimler ve muhaddisler ise haramdır, diye o Yunan felsefesini yasakladılar. Henüz bilimsel veriler haline gelmeyen bu felsefe; ilme, dile ve özgür düşünceye çok önem veren Mutezile ekolünü o günün pozitivistleri haline getirdi. Mutezile fırkasını o günün şartlarında pozitivistleştiren ikinci bir sebep de; tevili, düşünceyi ve kıyası asla kabul etmeyen çevrelerin özellikle muhaddislerin aşırı taassuplarıdır.

İbn Sina, Farabî üzerinden elde ettiği Yunan felsefesini tamamen kabul etti. Bu felsefenin hiçbir meselesi, dinî (İslamî) metinlerin hiçbiri ile çelişmez, dedi; çelişiyor gibi görünen yerleri de tevil etti.

Tarih boyunca devam eden ve çağımızda zirveye ulaşan bu din-bilim çatışması, İslam âlimleri içinde en çok Bediüzzaman Said Nursi'yi ilgilendirdi. O, Yunan felsefesini asla ilim olarak görmedi; eksik ve yanlışlarını söylemekle beraber, İbn Sina'nın o günün felsefesi için yaptığını bugünün fen bilimleri için yaptı. İşte Bediüzzaman'ın felsefe, bilim ve din çatışmaları için söyledikleri ve yaptıkları:

[Bu önemli tesbitleri ve açıklamaları periyodik ve yorumsuz olarak vereceğiz ki; bizim bu çağdaş sorunumuza bir ilaç olsun. Yorumsuz vereceğiz diyorum. Çünkü birçok sorun, şahsi yorumlardan ve nüanslardan kaynaklanıyor. İşte:]

Birinci Problem: Dinî metinlerin mecaz manalarını bilmemekten kaynaklanıyor. Yani meal-i zahiriyi hakiki mana sanmaktır. Hâlbuki hakiki mananın bir sikkesi (mührü, belgesi ve delili) olmak gerekir. O sikkeyi somut olarak gösteren de, şeriatın (din ve Kur'anın) ana maksatlarının dengesinden ortaya çıkan ve hüsn-ü mücerred ile ifade edilen soyut ve manevi güzelliktir. O metinlere mana vermek ise, ancak belagat kurallarının izin vermesi ile olabilir.

Bu iki prensibi yani bu manevi ve dengeli güzelliği ve belağat ilmini esas almayıp, manası mecaz olan metinleri, zahiri meali ile ele almak ve manası hakiki olan metinleri, mecaz (yoruma açık) olarak görmek ve göstermek, cehaletin dinimizi ve milletimizi ezmesine biraz daha destek vermek demektir.

Evet, her metni dış ve zahir manaya yükleyip en sonunda Zahirilik[48] denilen dengesiz ve zalim yolu doğuran meylüt-tefrit (akıl ve bilim konusunda geri kalmayı tercih etmek) ne kadar zararlı ise; öyle de her metne mecaz bakışı ile baktıra baktıra en sonunda batıl bir mezhep olan Bâtıniliği doğuran aşırı meslek, (dini gerçeklikleri inkâra kadar gittiği için) daha zararlıdır..

[Yanlış anlaşılmasın; burada Bâtınilikten maksat, bilimlere göre dini metinleri yorumlamak değildir. Namaz ve oruç Ali'yi sevmektir ve hacc sema' yapmaktır, demek gibi delilsiz yorumlardır.]

Orta yolu gösterecek, aşırılık ve geri kalmışlık çemberini (ifrat ve tefriti) kıracak yalnız *felsefe-i şeriat (dinin uyumlu kanunlarının ahengi ve ruhu) ile belagat, mantık ve hikmettir (fen ilimleridir.) Evet, fen derim; çünkü çoğunlukla faydalıdır. Ve doğrudur. Kötülüğü vardır; fakat cüzidir. (Küçük ve bireysel kalır.) Herkesin kabul ettiği bir kaide şudur: Küçük bir kötülük yüzünden büyük iyiliği terk etmek, büyük bir kötülüktür. Evet, ehvenüşşeri seçmek (ihtiyar) elzemdir.*

Evet, eski Yunan bilim ve felsefesinin iyiliği ve doğru tarafı az idi; hurafe ve yanlışları çok idi. O zamanki zihinler hazırlıksız idi; fikir ve düşünceler taklid (körü körüne bağlılık) ile kilitli idi. Cehalet özellikle avamda egemen idi; onun için selef-i salihîn o hikmeti yasakladılar. Fakat şimdiki fen ve felsefe (hikmet) o eskiye nisbeten maddi faydaları çok; yalanı (yanlışı) az; fikirler ise hür; eğitim ise her kesimde yayılmıştır. Zaten her zaman için ayrı bir hüküm (fetva) olmak gerekir. (Muhakemat, 5. Mukaddimenin Hatimesi)

Bir kitap ve makalenin hatimesi, ondaki ana maksadı gösterir. Demek ilimler ile ilgili bu izah, alıntı yaptığımız bu 5. Mukaddimenin baş cümlesini tam izah ediyor; şöyle ki:

"Manası mecaz olan (yorum isteyen) metinler, ilmin elinden cehaletin eline düşse; (seviye aşağıya inse) o metinlerin zahiri manaları gerçek mana olarak ele alınır; hurafelere kapı açılır."

[Bu kardeşiniz 30 yıldır, bu gibi mecaz metinleri yorumluyor. Ve maalesef insanların çoğu, (% 99'u) bu metinleri zahir manası ile ele alıp onların manasını hakikat biliyor. Ve maalesef belki şaşırırsınız; ama bu nevi metin ve cümlelerin sayısı 10 bini buluyor. Bu mukaddimenin başındaki bu cümlede geçen cehalet seviyesi, dinî metinleri yorumlamaktan aciz kalmak seviyesidir. Başka bir tabir ile dil, fen ve özgür düşünce melekesini bulamayan veya bu üçlü sacayağını bir ve beraber olarak kullanamayan seviyedir.]

Muhakemat, 5. Mukaddimeden aldığımız bu üç paragraftan açıkça anlaşılıyor ki: Dinî metinler özellikle Sami dil grubuna giren Arapça ve İbranice olan Kur'an, İncil ve Tevrat, tevil isterler. Çünkü din ve vahiy dili, gaybî olduğu için ve arketipleri (küllî manaları somut misallerde) anlattığı için tevil isterler. Ayrıca Sami diller, mecaz, istiare, kinaye ve temsilleri

[48] Çok eskiden var olan bu mezhep son elli yılda Selefilik ismini haksız olarak aldı. Haksız olarak diyorum.. Çünkü eski selef-i salihîn her ne kadar her şeyi tevil etmediler ise de, meslek olarak tevil, ilim ve tefekküre karşı değiller idi.

en çok kullanan dillerdendirler. Demek dil, belagat ve fen ilimleri ile mücehhez olan ve taklit bağlarından başını kurtarabilenler, ancak bu dini metinlerin tevilini bilebilirler.

Maalesef, Batıda da İslam dünyasında da din adamları ve dinî kitap yazanların çoğu, bu üç özellikten mahrum oldukları için varlığın ve kâinatın en önemli hakikati olan din, insanlıktan ve hayattan kopmuş; utanılacak bir meta haline gelmiştir. Ve eğer bugün din tamamen elden gitmemiş ise, insanların inanca olan ihtiyacından ve kutsalın insan hayatında en üstün faktör olmasındandır.

İkinci Problem: Bu asrın bedihi olan ilmî verilerini değil de 2000 yıl önceki Yunan felsefesini ilim sayıp; Kur'an ve hadisin mucizevî metinlerini o felsefeye göre tefsir ve şerh etmektir. Evet, Razi de, İbn Sina da, İbn Rüşd de, Tusi de ve nisbeten İbn Arabî de, dini metinleri bu Yunan felsefesine göre yorumluyorlar. Kelam ekolleri ise tamamen bu felsefeyi kullanıyorlar. Öyle ki, bu felsefi bilgiler, genel halk içinde İslam'ın öz malı sayılıyor.

Yunan Felsefesi, İslam'a mal edilmesi için Abbasi Halifesi Me'mun asrında Arapçaya tercüme edildi. Bu felsefe, birçok mitolojik malzeme ve hurafelerin kaynağından çıktığından bir derece kokuşmuş idi. İşte bu kokuşmuş felsefe, saf ve duru olan Arap fikirlerine karıştığında, o saf fikirleri karıştırdı ve esir aldı. Dolayısıyla tahkikten (doğru bilgiyi araştırmaktan) taklide (kayıtsız- şartsız teslime) bir yol açtı. Yani Müslümanlar, doğal ve temiz düşünceler ile saf hayat suyu olan İslamiyet'ten hakiki ilimleri çıkarabilirken, aşılmaz gördükleri o Yunan felsefesine talebelik etmeye başladılar.

[Evet, İbn Sina da Yunan felsefesini esas alan diğer İslam âlimleri de Aristo ve Eflatun'u bir kelime bile geçemediler. Onun için Bediüzzaman, Müslüman âlimler o felsefenin tilmizi (çırağı) oldular, diyor.]

Bediüzzaman, bu ikinci problem için Muhakematın 12. Mukaddimesinde şöyle diyor:

"Ehl-i zahirin (metinlerin dış yüzeysel mealini esas alanların) zihinlerini karıştıran, onların Yunan felsefesine tutulmalarıdır. Onlar ayetlerin tefsirinde o felsefeye, herkesçe kabul gören hiçbir şüphesi olmayan bir kaynak nazarı ile bakıyorlar. (....) (12. Mukaddime, 8. Mesele)

Hâlbuki her şeyin, dört temel element kabul edilen toprak, su, ateş ve havadan olması ve bu elementlerin basit olduğu inancı, Yunan felsefesinden gelen bir bilgidir. Kur'anın ve İslam'ın saf bilgisi değildir. Fakat bu felsefenin yanlışı, eski büyük âlimlerin diline girdiğinden, bu dört element fikri, sağlam ve tartışmasız bir bilgi olarak kabul görmüştür..

Eğer fikren özgür isen, bak bu felsefe, zihinleri esir alıp öyle geriletmiş ki; insanlık için en büyük zarar olmuştur. Yaşasın; özgür olan yeni fenler! Çünkü bu fenler, o Yunan felsefesinin dört duvarını yıkmıştır." (Aynı yer)

İlmî kavramlar konusunda; Risale-i Nur'da ne kadar müfredat (konu ve kavram varsa hepsini toplamak istiyordum. Fakat sağlık durumum ve diğer şartlar müsait olmadığından, bu konuda en yoğun iki yer olan Muhakemat'ın 12. Mukaddimesini ve bu Mukaddimenin 8. Meselesini

bir miktar şerh ile ele almakla yetineceğiz. Tahminime göre Üstad Bediüzzaman'ın bu iki yerde hurafecilere yaptığı uyarılar, eğer tam anlaşılırsa; Risale-i Nur'un çok önemli bir veçhi anlaşılmış olur. O da şudur:

Risale-i Nur, hiçbir asırda var olmayan küfr-ü mutlaka karşı iman hakikatlerini binlerce delil ve hüccet ile isbat ettiği gibi ve Kur'anın hakiki bir tefsiri olarak da 7000 anahtar meseleyi bizim için tesbit ettiği gibi; her bir Risale, her bir meselesi ile her bir nokta ve nüktesi ile usul ilmini ve mantıki muhakeme yöntemlerini bize vazediyor..

İşte Muhakemat, 12. Mukaddimeden:

1. Kaide: Öz manayı bulamayan, mananın kabuğu olan kelime ve lafızlar ile meşgul olmak zorunda kalır. (Çünkü tabiatta boşluk olmadığı gibi; ilim elde etmek isteyenlerin zihninde de boşluk olmaz.)

Yine aynen bunun gibi; gerçek manaları tanımayan (veya tanımak için alt yapıya sahip olmayan) hayallere (aslı olmayan hayalî manalara) sapar. Sırat-ı müstakimi (orta yol demek olan İslamî anlayışı) göremeyen, ifrat ve tefrite düşer. (Ya hiçbir metni kabul etmez. Veya imkân-ı zatî[49] olarak muhtemel olan manaları da bir ilim olarak kabul eder… Dinî metinlerin manalarını (değişik ilimler) terazisi ile tartmayan veya tartı denilen ilmî altyapısı olmayan, çok aldanır ve aldatır. (Fakat farkına varmadan…)

[Bu mesele tek başına, İslam âleminin neden medeniyetini ve ilmini kaybettiğini açıklıyor. Ama biz yine bu önemli kaideleri yazmaya devam edeceğiz:]

2. Kaide: Dinî metinlerin dış anlamlarını esas alanları şaşırtan bir sebep de: Kıssanın (olay olarak anlatılan metnin) hisse (o metinden alınacak dersin manası) ile karıştırılmasıdır.. İkisinin aynı anda olduklarını sanmaktır. Ayrıca mukaddimenin (konuya girişin) ana maksat ile maddeten ve zaman olarak bir ve bir anda olmuş olduklarını sanmaktır.

[Üstad kendisi, bu kuralı Zülkarneyn seddinin yıkılması bahsinde (Bu Mukaddimenin 4. Meselesinde) izah ediyor; şöyle ki: Zülkarneyn ve benzeri liderler ilk çağlardaki vahşete karşı birçok sedler yapmışlardır. Ve bu gibi sedler çoktan yıkılmışlardır. Kur'an bu seddin yıkılışını anlatırken kıyamete geçiş yapıyor. Bununla diyor ki; bu sağlam sedler yıkıldıklarına göre bir gün gelir dünya hayatı da yıkılacaktır. Demek seddin yıkılmasının hemen ardından kıyameti maddeten ve zaman olarak beklemek yanlıştır.

Sonra Yeni Said olarak bu meseleyi değişik Lahika Mektuplarında ve 16. Lem'ada şöyle izah ediyor: Vahşet ve Medeniyet insanlık tarihinin bir kanunu olduğu gibi; vahşete karşı, insanlığın din, dil ve medeniyet ile yaptığı maddi ve manevi sedler de bir kanundur. Fakat en büyük vahşet olan ahir zaman anarşizmine karşı kurulan din ve medeniyet seddi (engeli) yıkıldığında insanlığın başına maddeten veya manen gerçek bir kıyamet kopacaktır.]

[49] İmkân-ı zatî'nin izahı az sonra gelecektir.

3. Kaide: Dinî konuların düzenini bozan yani ihtilalleri doğuran, ihtilafları netice veren, hurafeleri icad eden, aşırılıkları doğuran sebeplerin birisi ve en birincisi, yaradılışta var olan mevcut güzelliğe, büyüklüğe ve yüceliğe kanaat etmemektir. Kendi ferdî zevkleri bozuk olan bir kısım insanların kâinattaki doğal düzeni hafif görmesidir. Hâlbuki akla ve ilme göre her biri Allah'ın kudretinin açık mucizelerinden biri olan kâinattaki hakikatlerde var olan düzenin güzelliği, mükemmelliği ve yüceliği, o kadar harika bir şekilde Allah'ın hikmeti ile dokunmuş ki; bütün hayalperestlerin ve aşırıcıların kafalarından geçen güzellik ile karşılaştırılsa, o hayaller, son derece adi (sıradan) ve (sünnetullah) denilen adetullahın (doğal düzenin) son derece harika olduğu görülecektir..

[Evet, biz kudret, ilim ve irade tezgâhında basılan kâinat kitabını, tam ve doğru olarak okuyamadığımız ve dolayısıyla; kâinatın Arapça bir çevirisi olan Kur'anı yanlış anladığımız için, cehl-i mürekkep cehennemine atılmışız; gözlerimiz sathilik bandı ile kapatılmış; ellerimiz ülfet kelepçesi ile bağlanmıştır. Hâlbuki Kur'anın her bir ayeti, bir ismin tecellisidir. Ve insanlık, bu isimlerin her birisi için bugün bir bilim dalı kurmuştur.]

4. Kaide: İnsan duygularca çok yüksek bir derecede, adeta kâinat kadar zengin olduğundan, fıtrî ve doğal enerjisini kullanmak ister. Bu duygularından biri de, acip şeyleri görmek göstermek; dolayısıyla yeniliğe ve yeni şeyler icad etmeye çok meyilli olmasıdır.

Fakat bu insan, ilim eksikliğinden ve yüzeysel bakışından dolayı, varlıklardaki alışılmış görüntünün altındaki güzelliği ve ruhani gıdayı tadamadığından, kabı ve kapağı yalamaya başlar. Ve bu yalama, zevksizlik yüzünden usanç verdiği için insan, olağanüstülükler ve hayalî şeyleri üretmek ister ki; ondan zevk alsın.

İşte bu yanlış tatminden, yeni bir şey bulmuş zevkini almak veya o yalamasını beğendirmek için mübalağa yapar; meselelere bire on fazla şaşaa ve süslemeler katıp aşırılık yoluna gider. Nihayet bu şişirmeler ve mübalağalar, dağ tepesinden bir kartopu gibi yuvarlanmakla; önce hayalin yüksek zirvesinden dil deresine yuvarlanırken o meselenin gerçekliğinin birçok parçalarını sağa sola dağıtır; her girdiği dilden ve söylendiği her ortamdan bir miktar daha hayal ve mübalağalar toplar; çığ gibi büyür. Öyle büyür ki, değil kalb ve kulağa girmeye; hayale bile yerleşemez olur. Evet, bu mübalağa ve abartma zaafı bütün dinlerde, dillerde ve kültürlerde vardır. Fakat gerçekçi ilmî bir bakış gelir; o meseledeki hayalleri dağıtır; gerçeği çıplak olarak gösterir. ***"Hak gelir, batıl ölür."***

12. Mukaddime, Sekizinci Meseleden:

Birinci Bela: Dinî metinlerin dış anlamlarını esas alanları çamura düşüren bir sebep de, olması mümkün şeyleri, olmuş şeylere katıp; her iki tarz malumatı birbirinden ayırt edememektir.

"Mesela; böyle olsa, Allah'ın kudretine göre mümkündür ve bizim aklımıza göre Allah'ın büyüklüğüne daha fazla delalet eder. Demek bu dediklerimizin fiilen olmuş olması gerekir." derler. Ey miskinler! (ey ilmen fakir olanlar!) Nasıl oluyor da aklınızı kâinata mühendis olarak görüyorsunuz. Bu liyakati nereden alıyorsunuz?! Çünkü sizin küçücük aklınız, sonsuz İlahî sistemin sonsuz güzelliğini kuşatamaz.

İkinci Bela: Dinî metinleri zahiri yönü ile ele alanları şaşırtan bir şey de vehim hastalığıdır. Mesela imkân-ı zâtîyi yakin-i ilmiye zıt görüyorlar. (Yani sonsuzda bir ihtimal de olsa, herhangi bir olabilirliği; o konudaki kat'i kesin bilgilere aykırı görmeleridir.) Dolayısıyla kesin kanaat ettiğimiz sıradan ilmî konularda tereddüt ediyorlar. Laedrilere (varlıkta ve hayatta hiçbir gerçeklik ve doğruluk olmayabilir; hiçbir şey kesin olarak bilinmez, diyenlere) katılıyorlar.

Üçüncü Bela: Mantık ve aklı kullanmamalarıdır. Mantık ve akıl; mahsusattaki (beş duyu ile ve nev-i beşerin duyuları olan fenler ile varlığı bilinen kanunlardaki) ilmî noktaları kesin olarak kabul eder. Bu alandaki vehimlerin geçerli olmadığı hakikatini, aklın bedihiyatından sayar. Demek bedihiyatta vehme yer verenler, hakikatten kopup hayatın kenarına atılmış olan miskinlerdir.. Bunlar yakında yokluk mezaristanına atılacaklardır.

Dördüncü Bela: İmkân-ı vehmîyi imkân-ı aklî ile karıştırmalarıdır. Vehmen bir meselenin hatıra gelmesi yüzünden o meseleyi ilmen de olmuş gibi kabul ederler. Hâlbuki vehmen bir şeyin mümkün olması, hiçbir ilmî veriyi esas almamaktan ve körü körüne taklit etmekten doğar; safsatayı ve tutarsızlığı doğurur. Kesin olan ilmî meselelerde *belki böyle değildir* deyip hakikati kaybettirir.

Bu imkân-ı vehmî, çoğunlukla, düşünememekten, beyin ve kalbin zaafından veya hastalığından doğar. Her meselede obsesyon gibi hiç irade dinlemeden kendini ortaya koyar. Hâlbuki imkân-ı ilmî, muhal ve zorunlu olmayan ve olması ile olmaması için kesin bir delil bulunmayan konularda geçerlidir. Eğer ilmî bir delil bulunsa veya o mesele aklen ve mantıken zorunlu veya muhal ise onda aklî olabilirlik söz konusu olamaz. ***Hulasa***: Aklî ve ilmî açıdan mümkünlüğü destekleyen veya ona kapı açan bir delil varsa o ihtimal nazar-ı itibara alınabilir. Yoksa vehmî ihtimaller tamamen geçersizdir, düşünce platformunda hiçbir yerleri yoktur..

İmkân-ı vehmiye takılanlar şöyle diyorlar: *Bu mesele belki ilmin ve delilin gösterdiği gibi değildir. Zira ilim ve akıl her şeyi kuşatamaz. Aklımız da buna ihtimal veriyor.*

Hayır; ihtimal veren aklınız değil; vehminizdir. Çünkü akıl, delil ve ilme dayanır. Çünkü akıl, gözle görülebilecek derecede açık olan şeyleri tartar. Eğer tartamazsa zaten biz onda mükellef değiliz.

İmkân-ı zatî, zorunlu ve muhal olmayan konularda, meselenin özü itibarı ile zatına sonsuzda bir ihtimal de olsa, bir şeyin olabilirliğini kabul etmek demektir. Mesela böyle bir ihtimal ile Van denizi pekmez olabilir. Ama biz normal ilmî verilerden ve kâinatta en geçerli olan Allah'ın doğal yasalarından kesin bir bilgi ile bunun olmadığını biliyoruz. ***İmkân-ı vehmî*** ise, düşünce ve beyni dinlemeyen bir takıntı olarak işlediğinden muhal veya zorunlu noktalarda dahî insanı kuşkuya sokar. ***Hulasa:*** İmkân-ı zatî, ilmî bir faraziye olabilir. Fakat imkân-ı vehmi sadece bir hastalıktır. Nitekim Üstad bu 12. Mukaddimede imkân-ı zatîye karşı normal ilimleri öne sürer. Fakat imkân-ı vehmîyi sinir ve dimağ hastalığı olarak görür. O hastalıktan kurtulmak için ise, akıldan istifa etmeyi teklif eder.

Beşinci Bela: İlmî ve dinî konularda ifrat ve tefrit yapan zahirilerin ellerinden tutup onları cehalet karanlıklarına atan bir şey de; mecazi olan ifadelerin her cümlesinde hakiki bir manayı aramalarıdır.. Evet mecazda bir dane-i hakikat olması gerekir ki; mecazî manalar o çekirdek üzerinde dallanıp gelişsin. Evet mecazî ifadelerde, hakiki mana kısmı fitil gibidir; mecazî detaylar ise o fitilin ışığını çoğaltan şişe ve lamba gibidir. *Evet, sevgi kalpte; akıl ise beyindedir. Onları el ve ayakta aramak, anlamsızdır.*

[Birinci problem kısmını hatırlayın. İşte o problemin çözümü ve burada anlatılan yanlışın ilacı şu gelen altıncı belaya karşı anlatılan çaredir:]

Altıncı Bela: İnsanın derin ve soyut manaları algılayan aklını kilitleyen, metnin edebî ve belağat manalarını örten bir şey de metnin sadece dış mealini esas almaktır.. Evet din adamları, aklen zahiri mana vermek mümkün oldukça mecazî manalara gitmiyorlar. Gidilse de yine meal seviyesinde mana verilir. Onun için ayet ve hadislerin tercümeleri onların yerini tutmuyor.

Bunlara göre güya mecazın biricik karinesi, o mealin aklen muhal olmasıdır. Hâlbuki o meal-i zahirîyi aklen men'eden mecaz karineleri birçok şeyden olabilir; şöyle ki:

a) Meal-i zahirînin aklen muhal olması o metnin mecaz olduğunu gösterdiği gibi;

b) O metinde anlatılan şeyin dış görünüşü (hissi olarak görünmesi) de o ayetin mecaz olduğuna delil olabilir.

c) Veya sıradan herhangi bir sebep de o metni mecaz yapabilir. Dil kalıpları gibi; üslup gibi.

d) Makam (yani o sözün geçtiği ayetlerin dizaynı) da o ayetin mecaz olabileceğine delil olabilir.

[Hissî ve adî (sıradan) karinenin izahını Sekizinci Meselede ele alınan yedinci belada anlatılan ayetin tefsirinde görebilirsiniz. Mesela; bu ayette anlatılan dağlardan maksat dağlar gibi olan bulutlardır. Çünkü biz, burada ilmen ve hissen atmosferde dağların olmadığını biliyoruz. Üstad, başka bir yerde şöyle diyor: Kur'andaki herhangi bir ayetin diğer ayetlerdeki mecazî manaları karine olabileceği gibi; ilmen (aklen) sabit olan bir mesele de bazı ayetlerin mecaz olduğuna karine olabilir.]

Yedinci Bela: Apaçık bir meseleyi bilinmez kılan (eski tabir ile muarrefi münekker eden) bir sebep de lâfzen ve gramer açısından sıfat olan bir niteliği gerçek bir vasıf sanmaktır. (Eski tabir ile vasf-ı câri ala gayr-ı men huve lehu'yu hakiki bir mana ve sıfat olarak kabul etmektir; hareke (esre-üstün) gibi bir görüntüyü zatî ve maddî bir mana olarak anlamaktır.) Mesela *Babası âlim olan adamı gördüm,* cümlesinde âlimlik vasfını babaya değil de oğluna vermek tarzında *Güneş dönüyor,* mealindeki ayeti üslup ve hissi karineye göre mecaz olarak yani *Dünya dönüyor,* manasında ele almak var iken.. Veya *Dağlar bulutlar gibi geçiyorlar…. ve Her şey hareket halindedir, her yıldız bir yörüngede yüzüyor,* mealindeki ayetleri ve ilmi gerçekleri karine yapıp ancak bu son asırda anlaşılan *Hareket etmeyen, dolaşmayan hiçbir varlık ve yıldız yoktur,* mealindeki evrensel bilgiyi anlamak var iken..

Dünya düzdür, Güneş onun etrafında dönüyor, gibi hurafevarî manaları anlamak, dinin başına gelen en büyük bir beladır. Evet, evrendeki sonsuz ilim ve bilincin ifadesi olan Kur'an hakikatlerini sadece Arapça gramer ve beşerî lisan çerçevesinde ele almak işte böyle bir beladır:. Hakikî elmaları, plastik elmalardan ayırt edememek gibi bir çocukluktur.

Burada bu notlara son verip; daha önce Medresetüzzehra'nın eğitim modeli için numune olarak kaleme aldığım yedi kuralı ve yarı manzum olan Lemaattan ilmin mertebeleri ile ilgili bir izahı buraya alıp; çağlar üstü bir Medresetüzzehra olan Risale-i Nur'u okumaya ve mütalaa etmeye bu nazar ile devam edeceğiz.

Birincisi: *Bir metinde gerçek mana budur, demenin bir belgesi, bir test edicisi olması gerekir. O belgeyi ve o test edici noktayı bize gösteren, dinin ana konularının dengesinden ortaya çıkan soyut güzelliktir. Bir metin için bu mecazdır, diyebilmek için o mecazî mananın, belagat ilminin şartları çerçevesi içinde olması gerekir. Bu iki prensip esas alınmazsa ve bunun sonucu olarak mecaz olan metinleri gerçek mana olarak dayatmak ve hakikat olan bilgileri mecaz diye görmek ve göstermek cehaletin hükümferma olmasına güç verir. (…….) Orta yolu gösterecek, ifrat ve tefriti önleyecek sadece şu dört mihenktir: 1) Dinin temel konularının mantalitesi.. 2) Belagat ilmi.. 3) Mantık ilmi.. 4) Hikmet (fen ilimleri)dir.*

Üstad, Muhakematın 5. Mukaddimesinde bu bilgileri bize verdikten sonra aynı kitabın Birinci Makalesinin Sekizinci Meselesinde ise:

Mecaz için farklı karineler olabilir; mesela bir metnin mecaz olduğuna dair, metnin akıl yönünden muhal olması karine olabileceği gibi; metin dışından başka maddi bir delil veya sıradan bir delil veya metnin bağlamı o metnin mecaz olduğuna karine olabilir.. Ayrıca Kur'anın başka ayetlerinde geçen bazı hakikatler de diğer ayetlerin mecaz olması için karine olabilir" diye söylüyor. *Ve bazen de, bazı ayet ve hadislerin mecaz olduğu kabul edildiği halde tercümede maksut mana esas alınmaz da meal esas alınır. Dolayısıyla mecaz olan o ayet ve hadislerin mucizevî güzelliği ve belagati yine kaybolur,*[50] diye dinî neşriyatın yazar ve yayıncılarını uyarıyor.

İkincisi: İslam âleminde bugünkü bilimlere uygun olarak varlık ve hayat algısı oluşmuyor. Çünkü Müslüman âlimler her bir bilim dalından bir parça biliyorlar. Bilimsel bir fotoğraf ortaya çıkmıyor. Dolayısıyla sağlıklı bir varlık ve hayat algısı oluşmuyor. İşte Üstad bu içinden çıkılmaz sorunu şöyle tasvir etmiştir:

Nasıl ki, başka âlemden bu küreye gelen tasvirci bir nakkaş farz olunsa: Hâlbuki ne insanı ve ne insanın gayrisinin (insandan başka canlıların) tam suretini (fotoğrafını) görmemiş; belki her birisinden bazı âzasını görmekle insanın tasviri veyahut gördüğü eşyanın umumundan bir sureti tasvir etmek isterse; meselâ, insandan gördüğü bir el, bir ayak, bir göz, bir kulak, yarı yüz ve burun ve amame (sarık) gibi şeylerin terkibiyle bir insanın timsali yahut nazarına tesadüf eden atın kuyruğu, devenin boynunu, insanın yüzünü, arslanın başı bir hayvanın sureti

[50] Asar-ı Bediiyye, sh. 211-216

yapsa; nasıl ki imtizaçsızlıkla kabil-i hayat olmadığı için şerait-ı hayat (hayat şartları) böyle ucubelere müsait değildir, diyecekler ve nakkaşı müttehem (ittiham) edecekler.. Şimdi bu kaide, fenlerde (bilim dallarında) aynen cereyan eder (geçerlidir.) Çaresi odur ki: Bir fenni esas tutup sair malûmatını avzen ve zenav (havuz veya havuza akan arklar) gibi yapmaktır.

Yani eğer kişi bir ilmi esas alırsa; esas aldığı ilmi havuz gibi yapmalı; diğer ilimleri de o havuza akan arklar gibi etmelidir. Ve eğer kişi malumatını esas alırsa, o malumat ve bilgileri, her birisi hakikatin bir kanalı olan muhtelif ilimlerden beslenmeli.

Üçüncüsü: İslam âlemi, Ortaçağın kültürel birikimini dinî birikim sanıyor; din ve varlık hakkında çağımıza uygun olarak bilim birikimini ve epistemolojisini oluşturamıyor. İşte Üstad bu sorun için de şöyle bir çözüm öneriyor:[51]

Geçmiş çağların derelerinde egemen olan garaz, düşmanlık ve üstün gelme arzusunu doğuran faktör; duygusallık, arzular ve güç idi. O zamanın insanlarını irşad için şiirsel ve duygusal hitabeler yeterli idi. Çünkü duyguları okşamak, insanların eğilimlerini etkilemek için vaiz ve hatip tarafından iddia edilen konuyu süslü ve parlak olarak göstermek.. Veya gündemdeki o konuyu korkunç göstermek veya parlak tasvirlerle hayale hoş göstermek güçlü ve açık delilin yerini tutar idi. Fakat bu asrın insanlarını o eski insanlar gibi görmek, zaman içinde gerisin geriye gitmek; bu asrın insanlarını o eski asırların köşelerine zorla sokmak gibi bir şey olur.. Hâlbuki bu asrın insanı delil ister; konuyu parlak göstermek ile aldanmaz. Çünkü bu asır ilim asrıdır. İlmin hakikatleri şimdiden geleceğin dağlarına yağmur veriyor. Ve bu hakikatler; özgür fikir ve akıl, hakikat arayışı ve felsefe tarafından daimi olarak destekleniyorlar.[52]

Dördüncüsü: *"Kendinde muhalefet etmeyi gerekli görmek;*
"Soğuk taassup..
"Daima üstün gelme duygusunu taşımak..
"Tuttuğu taraf ve tutunduğu kuruntuya mutlaka bir bahane bulup kendini mazur göstermek..
"Arzusuna uygun olan zayıf tarafı güçlü göstermek..
"Başkasını eksik göstermekle kendinin mükemmel olduğunu ilan etmek..
"Başkasını sapık ve yalancı ilan etmekle, güya doğruluğunu ve doğru yolda olduğunu ispat etmeye çalışmak, gibi sefil ve süfli davranışların kaynağı olan kendini beğenmişlik ve bencillik, ilmî tartışmalarda başkasını yanıltarak öyle ahlakî bir çöküntüye sebep olurlar ki; bunu ancak Allah'a şikâyet etmek gerekir.."[53]

Beşincisi: ***İlmi aktarmadaki ve eğitimdeki istibdad ve anarşizmi kaldırmak..***
Üstad bu problem için de şöyle diyor:

---

[51] Demek Medresetüzzehra'nın müfredatının ilk dersi Muhakemat kitabıdır. Zaten bu kitap Risale-i Nurun mukaddimesi ve girişidir. Cemaatin en büyük zaafı da Muhakematı anlamadan Risale-i Nuru okumalarından kaynaklanıyor.

[52] Muhakemat, Sekizinci Mukaddime

[53] Asar-ı Bediiyye, sh. 191

Bir adam(ın) müstaid (yetenekli) ve kabil olduğu (yapabileceği) şeyi terk ve ehil olmayan şeye teşebbüs etmesi, şeriat-ı hilkate (doğal şeriata) büyük bir itaatsizliktir. Zira şanı (işin gereği) odur ki, istidadı, san'atta intişar ve tedahül (sanatın içine ve özüne nüfuz etmek) ve san'atın mekayisine ihtiram (sanatın ölçülerine saygı) ve muhabbet (kendi işini sevmek) ve nevamisine temessül ve imtisal (o işin ve ilmin kurallarını uygulamaktır;) ***elhasıl,*** *fena fi's-sanat olmaktır. Vazife-i hilkat bu iken, bu yolsuzlukla san'atın suret-i lâyıkasını tağyir eder (o işin ve ilim dalının en güzel şeklini değiştirir) Ve nevamisini incitir (o ilim ve mesleğin kurallarını çiğner.) Ve asıl müstaid olduğu san'ata olan meyliyle, teşebbüs ettiği gayr-ı tabiî san'atın suretini çirkin eder. Zira bil-kuvve olan meyil ve bil-fiil olan san'atın imtizaçsızlığı için (iş ve eğilim uyuşmadığından ortada) bir keşmekeş (yalpalanma) olur.*

Bu sırra binaen, pek çok adam meylü'l-ağalık ve meylü'l-âmiriyet ve meylü't-tefevvukla mütehakkim (zoraki bir sultan gibi) geçinmek istediğinden, ilmin şanından olan teşvik ve irşad ve nasihat ve lûtfu terk edip, kendi istibdad ve tefevvukuna (zorbalık ve üstünlüğüne) vesile-i cebir ve tânif eder (zorbalık ve şiddet aracı yapar..) İlme hizmete bedel, ilmi istihdam eder. Buna binaen (bundan dolayı) vezaif (görevler) ehil olmayanın ellerine geçti. Bahusus medaris (medreseler) bununla indirasa (tamamen silinmeye) yüz tuttu. Buna çare-i yegâne, daire-i vahide (bir tek fakülte) hükmünde olan müderrisleri, darülfünun (üniversite) gibi çok devaire (fakültelere) tebdil ve tertip etmektir (dönüştürüp düzenlemektir.) Tâ, herkes sevk-i insanîsiyle hakkına gitmekle, hikmet-i ezeliyenin emr-i mânevîsini meyl-i fıtrîsiyle imtisal edip (doğal eğilimiyle uygulayıp) kaide-i taksimü'l-a'mâl (işbölümü kuralı) tatbik edilsin.[54]

[Burada sanat, ilim dalı ve o ilim dalı neticesinde ortaya çıkan iş mesleği demektir. Osmanlıcada sanat daha çok sanayi ve meslek manasında kullanılır. Tiyatro ve sinema gibi sanatlara da bedayi' ve edep ilmi denilirdi.]

Bir Hatırlatma: Günümüzde modern üniversitelerde, bundan önceki dört maddede anlatılan sıkıntılar devam ettiğinden maalesef üniversitelerde yine ilmî istibdad var; asistanlar köle gibi kullanılıyor. İlim almaktan ziyade; asistan, hocanın şahsi işleri ile ve bürokrasinin meşguliyetleriyle dünya kadar vakit zayi ediyor. Ayrıca kişi istediği dalı kazanamayınca ve ilgilendiği bilim dalında bir güzellik, sanat ve gerçeklik göremeyince kısa bir zaman sonra ilimden ve eğitimden tiksinir. Üniversite sadece geçim için girilen açık bir hapishane haline gelir.

[54] Asar-i Bediiyye sh. 194

Yeni Said'in Bilimlere Bakış Açısı

Bediüzzaman, ömrünün sonuna kadar, eski eserlerinde planını yaptığı Medresetüzzehra hedefini ve gayesini takip ettiğine göre; onun o eski eserlerde fenlerle ilgili anlattığı ve söylediği bütün kaideler bugün için de geçerlidir; diyebiliriz. Ayrıca Yeni Said'in en önemli eserlerinden biri olan 20. Söz'ün II. Makamında şöyle deniliyor:

"Allah, Âdeme (insanlığa) bütün esmayı (bilimleri) öğretti.." mealindeki acip ayet, insanoğlunun, kapsamlı yetenekleri ile Allah'tan elde ettiği bütün bilimsel gelişmeleri, fenlerdeki kalkınmayı, ve sanayi (teknik) harikalarını, *İsimlerin Öğretilmesi* başlığı altında anlatıyor. Bu ince ve yüce anlatımda şöyle bir işaret var ki:

Bütün gelişmelerin, bütün ilimlerin, bütün kalkınmaların, bütün fenlerin yüce bir gerçekliği var. Bu gerçekliklerin her birisi, Allah'ın bir ismine dayanıyor.[55] Eşya ve eşyayı inceleyen fenler, ilimler ve sanatlar, birçok farklı yansımaları olan o İlahi isimlere dayanmakla tam ve mükemmel hakikatler olur. Yoksa yarım yamalak bir form olarak eksik bir gölge olarak kalırlar.

Mesela: Mühendislik bir fendir. Onun gerçekliği ve zirve noktası Allah'ın Adl[56] ve Mukaddir isimleridir. (…….) Mesela: Tıbb bir fendir. Hem bir ilimdir hem bir sanattır. Onun da nihayeti (zirve hali) ve hakikati (gerçekliği) Hakîm-i Mutlak'ın (sonsuz ilim ve yararlılık ilkesine sahip olan Allah'ın) Şafi ismine dayanıp, eczahane-i kübrası (Allah'ın en büyük eczanesi) olan rûy-i zeminde (yeryüzünde) Rahimane cilvelerini edviyelerde (ilaçlarda) görmekle tıbb, kemalatını bulur, hakikat olur.

Mesela: Hakikat-ı mevcudattan (varlıkların gerçekliğinden) bahseden (söz eden) Hikmetü'l-eşya (felsefe bilimi) Cenab-ı Hakkın İsm-i Hakîminin tecelliyat-ı kübrasını (sonsuz yansımalarını) müdebbirane eşyada, menfaatlarında ve maslahatlarında görmekle ve o isme yetişmekle ve ona dayanmakla şu hikmet, hikmet (gerçek bir felsefe) olabilir. Yoksa ya hurafata inkılab eder (anlamsızlığa ve yanlışlara dönüşür) ve malayaniyat olur veya felsefe-i tabiiye misillü (bütün gerçekleri ve kutsal değerleri inkâr eden tabiat felsefesi gibi) dalalete yol açar.

Bütün bu gerçeklere rağmen, 29. Mektubun 7. İşaretinde anlatılan Yeni Said'ın Avrupa fen ve felsefesine karşı metodunu değiştirdiğine dair parçaya ne diyeceğiz, gibi bir soruya karşı şöyle beş yönden cevap veririz:

a) Bu 7. İşarette anlatılan şey Avrupa'nın felsefesidir; insanlığın mal-i umumisi olan bilimler ve fenler değildir.

---

[55] İbn Arabî, somut olarak yaratılan varlıkların her biri Allah'ın bir ismi (belirtisi) dir, diyor. Yaratan, Rızık veren gibi sözcükler ise isimlerin isimleridir, diyor. (İbn Arabî Ansiklopedisi isim maddesi)

[56] Burada Adl hakikati, adaletten ziyade bütün her şeyin ölçüsünü ve dengesini sağlayan sibernetik yazılımların kaynağı demektir. Ki en büyük denge insanoğlunun ruh ve bedenindeki dengedir. Mahkemeler de sosyal dengeyi sağladıklarından yargıya da adalet denilir.

b) Avrupa, varlık ve hayat algısına bilimler süsünü veriyor; bencil, materyalist ve natüralist hayat prensiplerini müsbet fenler olarak gösteriyor. Yeni Said bu yanıltmaya karşı geliyor; yoksa fenler ve ilimlere karşı asla menfi bir söz söylemiş değildir.

c) Eski Said ve benzeri İslam muhakkikleri önceleri, felsefenin bu yanıltıcı prensiplerini müsellem kabul edip sonra o prensiplerle İslami hakikatler arasını bulmak istiyorlardı. Bu ise İslamiyetin zahiren mağlubiyetini ve geride kalışını netice veriyordu.

d) Yeni Said ise fen ve ilim gerçeklerine uygun olarak Kur'andan re'sen öyle bir hikmet ve bilimsel bakış açısı buldu ki; Avrupa'nın felsefe ve prensiplerinin eli henüz o noktalara yetişememiştir.

Risale-i Nurda Mehdiyet makamını anlatırken şu Yedinci İşareti şerh etmiş idim. Bu münasebetle bu Yedinci İşaretin metnini ve onun şerhini buraya alıyorum. Allah'tan umuyorum ki; Risale-i Nur Talebeleri, hikmette ve anlayışta Avrupa'yı geçtikleri gibi, fenlerde de onları geçsin.

***YEDİNCİ İŞARET**:*

***Diyorlar ki:** Senin eski zamandaki müdafaatın ve İslâmiyet hakkındaki mücahedâtın, şimdiki tarzda değil. Hem Avrupa'ya karşı İslâmiyeti müdafaa eden mütefekkirîn tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden mânevî mücahidîn-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?*

***El-Cevap:** Eski Said ile mütefekkirîn kısmı, felsefe-i beşeriyenin ve hikmet-i Avrupaiyenin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fünun-u müsbete suretinde lâyetezelzel teslim ediyorlar; o suretle, İslâmiyetin hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Adeta, kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyeti aşılıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyetin kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim. Hem bilfiil gösterdim ki, İslâmiyetin esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır. Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati burhanlarıyla ispat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiyeyi zâhirî telâkki edip, felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki felsefenin düsturlarının ne haddi var ki onlara yetişsin?!*

Bu 7. İşaretin İzahı

Evet, Üstad Said Nursi'nin bu savunma refleksini bırakıp, hayat alanında, felsefede ve bilimde bu iki akıma karşı gerçekten alternatif olabilecek risaleler yazdığını görüyoruz. Üstad burada özellikle üç risalenin ismini zikrediyor.. 30. Söz ile Sosyolojide ve Psikolojide (1. Mebhas;) Kimya ve Fizikte (2. Mebhas); 24. Mektub ile Ontolojide ve Teolojide; 29. Söz ile

Biyolojide ve Ruh-beden bütünlüğü konusunda birçok çare gösteriyor. Dindarların bunları geliştirmelerini bekliyor.

Emirdağ Lahikasında, Mehdiyet bahsinde: *Eğer beşer bütün bütün bozulmazsa ve vaktinden evvel Cenab-ı Hakk bir kıyameti koparmazsa; Mehdi, çok uzun tetkikat isteyen Risale-i Nurun ilmi hazırlıklarını kendine program yaparak nev-i beşeri* ***felsefe-i maddiye ve tabiiyye*** *tasallutundan kurtaracak,* şeklinde bilimler konusunda yapacağımız elzem bir görevi bize gösteriyor..

Burada bazı okuyucular ilk etapta Üstadın müsbet ilimleri eleştirdiğini anlayabilirler. Fakat durum kesinlikle öyle değildir. Muhakemat kitabı ve Yeni Said'in ilmî kitapları bu dediğimizin yüzlerce delilini gösteriyor. Bu Yedinci İşarette eleştirilen Avrupa'nın materyalist ve natüralist felsefesidir. Ve haksız olan bu felsefeye müsbet ilim nazarı ile bakıştır.

Evet, maalesef Avrupa Kilisesi de İslam Diyaneti de Evrim, Sosyoloji ve Antropoloji ve madde-ruh konusunda henüz materyalist Batı felsefesine alternatif oluşturacak bilgi ve veri tabanına sahip değiller. Alternatif bir varlık ve bilim anlayışını bilmiyorlar. Mağlubiyet psikolojisi içinde sadece savunmaya girişiyorlar. Hâlbuki Avrupa'da gelişen bilimlerin hiçbir verisini feda etmeden, dinin anlattığı bütün değerleri o çerçevede gösterebilirler. Savunma yerine bütün dünyayı ıslah edecek bir aydınlanmaya sebep olabilirler. Fakat dil, fen ve özgürce düşünce olmadığından, taassuptan kurtulamıyorlar. Çare bulanları da sapık ilan ediyorlar. Hâlbuki sadece bu bakış açısıyla kısa bir zaman içinde bütün dünya aydınlanabilir. Onun için rivayetlerde; Mehdi çok küçük bir hareketle bu ıslah işini becerecektir, denilmiş.

Bütün bunların kilit noktası ise, şu gelen iki kaideyi uygulamaktır:

Birincisi: ***Akıl ve nakil (başka bir tabir ile bilimlerin verileri ile vahyin verileri) tearuz ettiklerinde (zahiri olarak çeliştiklerinde) akıl esas alınır; nakil tevil edilir. Fakat o akıl akıl olsa gerek…*** (Muhakemat, Birinci Mukaddime)

Buradaki dört temel terimin izahı şöyledir: *Akıl* burada insanın kendi ilimleri, mantığı ve müktesebatı ile kat'î olarak bildiği malumat demektir. Bu müktesebatın bedihiliğini sağlayan ve matematik kanunları ile çalışan insan beyninin çalışmasına akıl denildiği için; aklın sağladığı bedihî meselelere de akıl denilmiştir. *Nakil* ise, insanoğlunun naklettiği ve aktardığı İlahî bilgiler demektir. Bu İlahî bilgiler kâinatın aklıdırlar. Gerçek manada bu iki akıl çelişmediğinden biz *tearuz* kelimesini zahiri çelişki diye çevirdik.. Zaten tearuz kelimesi terim olarak, yani tefsir ve hadis usullerinde sadece zahiri çelişki manasında kullanılır. Nitekim *tevil* kelimesi, zahiren görünen bu çelişkiyi giderecek şekilde baştaki temel kurallara dayanarak, ayet ve hadisi baştaki (yani evvelindeki) asıl manasına yönlendirmek demektir.

O akıl, akıl olsa gerek.. O akıl, heves ve hevaya göre değil de mantık ve matematik kuralları ile çalışıyorsa; o akıl, insan nevinin aklı ve duyguları demek olan fen ilimlerine göre işliyorsa; o akıl, insanı hayvanlıktan ve hissilikten çıkaran dil, fen ve özgür düşünce melekelerine sahip ise.. demektir.

[Bazıları, Bediüzzaman'ın Muhakematta söylediği bu kural, Mutezilenin kuralıdır diyorlar.. Fakat yanılıyorlar.. Çünkü başta Fahreddin-i Razî, Eşarî ve Maturidî olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet imamları tevilden yanadırlar ve tevili kullanmışlardır. Tevile karşı olan Ehl-i Hadis, Müşebbihe, Mücessime ve bugünkü Selefilerdir. Evet, her konuda olduğu gibi; bu konuda da Ehl-i Sünnet, Mutezile ile Ehl-i Hadis ortasını bulmuş ve sırat-ı müstakimi esas almıştır.]

İkincisi: ***Bir insan; ilmen sabit olmuş kati bir meseleyi, dinî bilgilere aykırı görmesi, onun ahmaklığına ve aklını kullanmadığına işaret ettiği gibi; imanının da zayıf olduğunu ve henüz iman etmemiş bilinmezcilerden olduğunu bildirir. Çünkü burhan-ı kat'i (kesin veriler ile) sabit olan bir şeyin, hak ve hakikat olan dine aykırı olduğuna ihtimal veren ve dine zarar gelecek diye korkan kişinin, beyninde ya bir bilinmezci gizlenmiş, kafasını karıştırıyor. Veya bir vesveseci kalbine kadar inebilmiş, kalbini kaydırıyor; ruhunu bozuyor. Veya kendisi dine yeniden müşteri olmuş, tenkit ile bakmak isteyen bir yabancıdır.*** (12. Mukaddimenin 1. Meselesi)

İlim ve Bilgi Mertebeleri: *"Beyinde ilim (öğrenme) basamakları, hem değişiktir; hem birbiriyle iç içedir. Beyinde birbiri içinde mertebeler var. Her birisinin hükmü ve neticesi farklı.. İnsan önce hayal eder; buna tahayyül denilir. Sonra, hayal ettiği şeyin fotoğrafını çeker; buna da tasavvur denilir. Sonra karar verme, o şeyin doğru olup olmadığını düşünme aşaması gelir; buna taakkul (akletme) denilir. Akletmeden sonra zihin o şeyin doğruluğunu (eğer doğru görüyorsa) kabul eder; buna tasdik denilir. Eğer o şeyin doğruluğundan tam emin ise bu sefer o şeyin bilgisini kalbine koyar; buna iz'an denilir. Eğer başkasının da o şeyi bilmesini istiyorsa o şeyi bu sefer herkese gerekli görür; buna iltizam denilir.*

Eğer o insanın inandığı şeyin birçok delili varsa ona inanmaya itikad denilir. Delili yoksa ona sadece iltizam denilir. Salâbet itikattan gelir; taassup iltizamdan kaynaklanır; uygulama isteği (imtisal) ise, izandan kaynaklanır. Tasdikten iltizam kaynaklanır; akletmede tarafsızlık olur; tasavvurun hiçbir özelliği (faydası veya zararı) yoktur. Hayal etmede ise, eğer kişinin onu toparlamaya gücü yoksa safsata ortaya çıkar."[57] (Lemeat)

Buradaki tasavvur ve hayal gibi verilere ilmin mertebeleri demek, terim olarak ilim dediğimiz ve ilme'l-yakin, ayne'l-yakin, hakka'l-yakin gibi üç mertebesi olan hakikat ile karıştırılamamalıdır.. Evet, bu üç mertebeye sahip olan ilim hakikati, bu Lemaat'ta izah edildiği şekilde gerçekleşiyor. Mesela bir bilgi önce hayal etmek, bir şeyi hatırlamak, sonra onu tasavvur etmek, yani o şeyin ve mananın fotoğrafını zihinde düşünmek ile başlar.. Bu bilginin ilk basamağıdır. Bakın burada hayal ve tasavvur, terim manaları ile kullanılmamıştır. Çünkü terim olarak hayal ve hayalî şey, aslı astarı olmayan şey demektir. *Tasavvur* da terim olarak bir varlığın temel bir özelliğini ve o varlığa has ikinci bir özelliğini beraber kullanıp o şeye tanım yapmak demektir. Mesela insan için *O düşünen ve konuşan bir canlıdır* ifadesindeki gibi.. Bu gibi tanımlar sadece bilgi verir, tasdik manasında kesin bilgi vermezler. Bu manası ile tasavvurun karşıt manası tasdiktir. Bu ise kıyas ile yapılan muhakeme şekli demektir. Üstad, Mektubat isimli eserinde Risale-i Nur tasavvur değil; tasdiktir, derken bu ıstılahî manayı

[57] Sözler, Zehra Y. sh. 886

kastediyor. Demek ilmin mertebelerini anlatan bu parçada geçen *tasdik* kelimesi de terim manasında kullanılmış değildir.

İşte bu hakikati esas almayan Ali Ünal Bey, hayal ve tasavvuru hiç ilim saymamıştır, Mehmet Akmen kardeşimiz ise, o gibi basamakları hakiki ilim mertebesinde görmek ve göstermek istiyor.

25. 3. 2014
Bahaeddin Sağlam

Bir Hatırlatma: Yirmi senedir; Risale-i Nur'u okuduğu halde kendini klasik anlayıştan tam koparamayan bir kardeşimizle bu konuda yaptığımız bazı mailleri de bu bahse bir ek yapıyoruz:

Mehmet Akmen İle Mailler..

Epistemoloji ile ilgili olan yazı için tavsiye, tashih ve katkılarınızı bekliyorum..

Bahaeddin Sağlam

Selamun aleyküm; Tashih için bir hazırlık yapmıştım fakat bir problem çıktı ve hepsi silindi. O yüzden yazamadım. Fakat yazıyı hazırlayan kişiye de ki: Wordda ABC şeklinde bir yazı kontrol programı var. Onunla yazıdaki lafız tashihlerini rahatça yapabilir. Mana tashihi için uzun yazı lazım. Fakat can alıcı 3 şey diyebilirim: Attas konusunda, tanımadan ve 1-2 cümlesiyle hüküm veriyorsun. Bu da ilmî edebe yakışmaz. Ayrıca "âlim ve müçtehid" hadisi, Asr-ı Saadette "müçtehid lafzı" olmadığı için dediğin doğru gibi gözüküyor. Hadislerde genel ifade "tefakkuh" tur. İbn-i Abbas'a yapılan dua-yı Nebevi

اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِى الدِّيْنِ وَعَلِّمْهُ التَّاْوِيْلَ Şeklinde. Bu da gösterir ki içtihaddan ziyade tefakkuh ve te'vil, nübüvvet noktasında tercih sebebi... Alpaslan Ağabeyin kastı, şu manada olabilir: Bir mevzua hâkim olmadan devamlı o mevzuda içtihad eden, sonra kendi içtihadını kendisi çürüten bir müçtehid ile o mevzuu hakikaten bilen, değişmez bir şekilde semavi bir fetva çıkaran bir âlim kıyaslanırsa elbette böyle hakiki âlim yüz derece o müçtehidden daha kıymetlidir.. Son olarak da şunları diyeyim:

a) İlim ve hikmet farkını anlatmadan Onunla uyuşamazsın. Hem senin de anlattıkların havada kalır; kimseyi tatmin edemezsiniz.

b) Hem bil-kuvve ilim ve bilfiil ilim olan çekirdek-ağaç meseliyle her şeyi sunmazsan yine ikna ve tatmin edici olamazsınız.

c) 7. Şua'nın ilk bölümü ve 19 mertebesine göre "Kâinat, vücub-u vücud ve vahdete ***şehadet kitabı***dır. "İkinci kısım ve 14 mertebesine göre" Kâinat, vahdet ve vücub-u vücud açısından ***müşahede kitabı***dır." 7. Şua'da 2. kısma başlamadan gelen bir ara not var. Oraya bir bak.

d) 23. Söz'ün cep fenerli temsilinin karanlıklı kısmı, keşiftir; aydınlık kısmı, şuhuttur. Keşif, zahirden hakikate geçen bir ârifte olur; hayal gözü ile görmedir. Şuhut ise, hakikate erişen ve hakikati gören bir âlim, ârif ve âşık da olur. Keşif, kalb gözü ile görmedir. O temsile bakarsın.

e) Lemeatta Üstad yeterince ilim hakkında izah vermiş; meseleyi bitirmiş. Hatta o cep fenerli temsili Lemeatı yazarken görüyor. İşaratü'l-İcazda da mükemmel bir kalb tarifi var. O da akıl-kalb bağını yeterince veriyor. Başka tesbite gerek yok.

Sizler Lemeatı ve Risale-i Nur'daki ilim bahislerini şerh etseniz ve Risale-i Nurun ruhuna aykırı fikir işin içine katmasanız, yeter diyorum. Zaten Üstad da Nur talebelerine bu vazifeyi vermiş.

Son söz, göreceksin mana-yı harfî bakışı bütün soruların çözüm ve çıkış noktasıdır. Zahirden hakikate geçmek, mana-yı harfî bakışıdır. Kudret içinde ilim ve iradeyi görmek, mana-yı harfî ve tevhiddir. Vesselam... Selam ve dua ile..

Kardeşin

Mehmet Akmen

Geçen akşam Faris Kaya ağabeyi CNN TÜRK'de Medresetüzzehra bahsinde *fen ve din ilimlerinin mezci (birleştirilmesi),* sadece mana-yı harfi ile bakmaktır, ikisini beraber okutmak değildir, dedi.

Ben ona mailde: *Hayır, ehl-i fen, ilahiyatçılar kadar dini bilmeli, ilahiyatçılar da ehl-i fen kadar fenni bilmeli, ancak bu şekilde hurafeler ve şüpheler önüne geçebiliyoruz, Üstadın hedefi de bu seviyedir,* dedim.

Ceb feneri ise, insanın nefsanî, dünyevi akıl algısı ve tercihidir, düzen ve hakikatin şahitleri olan ilimler değildir. Şühud, şehadet, marifet ve benzeri nüanslı kelimelere dayanarak sağlıklı ve ilmî bir epistemoloji kuramazsın.. Nitekim Üstad bizzat kendisi o şühud ve işhad farkını sadece iki makam birbirinden ayrılsın, diye yazdığını ve arada önemli bir fark olmadığını söylüyor. Evet, birisi müşareke kalıbıdır, karşılıklı bir durumu bildirir; diğeri ise tek taraflı geçişli (mütaddi) bir fiildir.

Tevafuk oldu; ben iki saattir tashih yaptım. Tashihli halini gönderiyorum..
Selam, dua ve hürmet ile..

Bahaeddin Sağlam

Selamun aleyküm..

Faris Ağabeyi eleştirmen yersiz. Çünkü Üstad'ın dediğini dillendiriyor. Kapalı bırakmış olması mesele değil. Detaylıca anlatsa daha iyi olurdu ama belki başka bir taktiği vardır... Onun ifadesi olması gerekenin başlangıcıdır. Senin dediğin ise, kemal seviyesidir. Mükemmeliyetçilik sana bu eleştiriyi yaptırıyor. Mükemmeliyetçi olan kişi, gözü kemalde olduğu için cemali de görse eleştirir. İnşaallah bu eleştirilerin sana oklar olarak geri dönmez.

"Ceb feneri de insanın nefsanî, dünyevi akıl algısı ve tercihidir, ilimler değildir." demişsin. Oysa Üstad bak ne diyor: O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimad eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enâniyet-i insaniyedir... İşte, enâniyetine itimad eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam, o vakıada evvelki halime benzer ki, o **cep feneri hükmünde <u>nâkıs ve dalâlet-âlûd</u>** ***malûmat***la,

Demek ki cep feneri, gerçeği, dışı ve içi ile göremeyen, kuşatamayan, eksik ve yetersiz olan, kişiyi karanlıklarda bırakan bilgi kırıntıları manasına geliyor... Sen nasıl "akıl, akıl olsa gerek "kısmını; aklın getirdiği şeyler de akıl sayılır, diye yorumlamışsın. Hâlbuki Üstad, enaniyeti ve enaniyetin meyvesi olan bilgileri enaniyet ve cep feneri olarak sunuyor.
Meas-selam we'l-hürmet..

Mehmet Akmen

Eğer mesele imanı kurtarmak ve inançlı bir kitle oluşturmak ise, Faris ağabeyin dediği yeterlidir. Fakat mesele Medresetüzzehra ve ilim noktasında asrın ihtiyaçlarına cevap vermek ise, işin hakikati o değildir.

Enaniyet-i insaniye ile hakikatin tespitleri olan ilimleri bir görmen yanlıştır. Her şeyi ehl-i küfre bıraktıran bir tembelliktir. Bu farkı anla.. Gerisi senin dediğin gibi olsun..

Bahaeddin Sağlam

Enaniyet ile meselelerin çözülebileceğini Üstad reddediyor, tecrübelerime dayanarak ben de reddediyorum. Vahye tabi olmayan akıl, hakkı göremez, ihata edemez; fikirleri tahmin, tahayyül, tasavvurdan öteye geçemez.

Şahsen Kur'anın hakkıyla okunması neticesinde haklı ve hakikatli bir irfan, hikmet ve ilim elde edileceğini düşünüyorum. Allah yavaş yavaş gösteriyor da. Fakat sağlıklı bir Kur'an anlayışı için, kudsi hikmet ve ilim için sağlıklı bir kalb sahibi olmak gerektiğini Üstad Katre'de söylediği gibi Kur'anın kendisi de buna işaret ediyor.

Üstad'ın dediği gibi Risale-i Nurlar vasıtasıyla Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyanın daire-i kudsiyesine girmek lazım... Bu da hemen olmuyor. Allah kalemini, kılıç etsin. Selam ve hürmetlerimle..

Kardeşin Mehmet Akmen

30. Sözde; enaniyet ve felsefeye karşı Üstad, Peygamberlik mesleğini ve onun temel yöntemi olan ilim ve tahkik yolunu gösteriyor. Dolayısıyla nev-i beşerin önemli bir mucizesi olan ilmî hakikatlere enaniyet demek hakkımız yoktur. Ayrıca ilmin illa da enaniyet tarzında olması gerekmez.

Kur'an, Karun için ilme rağmen o yolunu şaşırdı, diyor. Ve Ancak âlimler, Allah'ı gereği gibi bilip saygı duyabilirler, diye ilmi tebcil ediyor. Zanna tabi olmak müşrikliğin en birinci özelliğidir. Bugünkü Müslümanların malumatı zann ve tasavvurdan öteye geçemediği için bu ahlakî sefaleti yaşıyoruz. Sakın tasavvurlara ilim deme. Bir de bu tasavvurlar efendim Kur'ana dayalıdır, de deme..

Bu kardeşin de 30 sene boyunca kati olarak gördü ki: Dil, fen ve özgür düşünce olmadan Kur'andan yapılan istihraçlar vehim ve zann mertebesini geçemiyor. İnşaallah bugün ilim ile ilgili bazı müfredatın tanımlarını yazacağım.. Selam ve hurmet ile..

Bahaeddin Sağlam

"Zanna tabi olmak müşrikliğin en birinci hassiyetidir, bugünkü müslümanların malumatı zann ve tasavvurdan öteye geçemediği için bu ahlaki sefaleti yaşıyoruz. Sakın tasavvurlara ilim deme. bir de bu tasavvurlar efendim kurana dayalıdır, de deme.. "

Bu cümlen, mantık olarak yanlıştır.. Çünkü Müslümanların dinî tasavvurları, sağdan soldan girenler olmakla beraber genel olarak Kur'ana dayanır. O yüzden tamamıyla Kur'an dışıdır, denilemez.

Tasavvur, ilmin meratibindendir.. (Lemeat) Fakat mantık usulünce ilim sayılan *tasdik'*ten aşağıdır. Üstad tasavvur seviyesindeki ilme, *marifet* diyor. (7. Şua) Hatırlarsan; Ali Ünal'i, "Tahayyülü ilim saymıyor. Oysa Üstad ilimden sayıyor" diye eleştirmiştin. Şimdi aynı hatayı sen yapıyorsun. Selam ile..

Mehmet Akmen

Küçük bir ilave: İbn Arabici olduğu iddia edilen Attas meselesi için de bir not gönderiyorum.. Diğer itirazlarının cevapları gönderdiğim makalelerde fazlası ile var olduğundan, tekrar ve israf olmasın, diye bir daha yazmıyorum..

Bir Not: *Sen, beni Attas konusunda suçluyorsun.. Fakat Araplarda ehl-i tarik özellikle âlim kesimi, epistemolojide çoğunlukla Selefidirler. İhvanda görüldüğü gibi.. Epistemolojide diyorum. Çünkü siyasi olarak Selefi değiller.. Siyasette onlardan nefret ederler. Yazıyı tashih yaparken bu meseleyi biraz daha açtım.. Bakarsın..*

Bahaeddin Sağlam

Selâmun aleykum… Usul yazısında; lafız tashihleri var… Mana tashihleri de var:

• Aşağıdaki metni şerh edişin, şerhin metinde kastedilen ile uymuyor. Yazdıkların senin anlamak istediklerindir. Üstad "Kıssadan gaye hissedir; hissene bak. Kıssaya odaklanma" diyor. Bu, kıssanın varlığını reddetmez; sadece kıssayı misal olarak gösterir.

İfade edilmek istenen mana için bir model olarak yaşanmış vakayı sunar. Bu demek değildir ki, bunlar yaşanmadı. Madem Kur'an Kitab-ı Mübin'den gelmiş ve madem Kitab-ı Mübin kader değil, kaza kitabıdır. O halde Kur'anın anlattığı meseleler yaşanmamış ve yaşanmayacak demek, Kur'an ve Kitab-ı Mübin bağını bilmemeyi gösterir. Kur'anın olabileceklerle işi yoktur. Kur'an olmuşu, olanı ve olacak olanı anlatır. Yoksa kalplerde itminan hâsıl edemez; insana emniyet veremez. Bu gözle aşağıya bak:

2. Kaide: Dinî metinlerin dış anlamlarını esas alanları şaşırtan bir sebep de: Kıssanın (olay olarak anlatılan metnin) hisse (o metinden alınacak dersin manası) ile karıştırılmasıdır.. İkisinin aynı anda olduklarını sanmaktır. Ayrıca mukaddimenin (konuya girişin) ana maksat ile maddeten ve zaman olarak bir ve bir anda olmuş olduklarını sanmaktır.

• Sayfa 13'te şu paragrafta birçok paragraf içi çelişki vardır: "Çünkü terim olarak hayal ve hayalî şey, aslı astarı olmayan şey demektir. Tasavvur da terim olarak bir varlığın temel bir özelliğini ve o varlığa has ikinci bir özelliğini beraber kullanıp o şeye tanım yapmak demektir. Mesela insan için O düşünen ve konuşan bir canlıdır ifadesindeki gibi.. Bu gibi tanımlar sadece bilgi verir, tasdik manasında kesin bilgi vermezler. Bu manası ile tasavvurun karşıt manası tasdiktir. Bu ise kıyas ile yapılan muhakeme şekli demektir. Üstad, Mektubat isimli eserinde Risale-i Nur tasavvur değil; tasdiktir, derken bu ıstılahî manayı kastediyor. Demek ilmin mertebelerini anlatan bu parçada geçen tasdik kelimesi de terim manasında kullanılmış değildir."

Oysa 7. Şua'da bir mevzuda tanım yapacak seviyede onu bilmeye "marifet" ve "tasavvur" derken; o meseleyi hakikatiyle ispat edecek şekilde kesin bilmeye "ilim" ve "tasdik" diyor. Tasdikin bürhana dayandığını da bildiriyor. Ayrıca madem bu bahis, "meratib-i ilim"dir. Ve madem bu bahis, epistemoloji açısında ilim-dimağ ilişkisini bildiriyor. O halde epistemoloji ilmi açısından ve usul-u ilim ve din noktasından bu bölümdeki her bir tabir bir ıstılahtır ve terimdir. Bunların birer terim olduğunu bilmeyen şu ifadeyi nasıl doğru şekilde anlayabilir: "Hakka iz'an ve hakikati tasdikte" (24. Söz, 2. Dal) Hak ve hakikati ve farklarını; iz'an ve tasdiki ve farklarını terim olarak bilmeyen ve bilemeyen bunları ilmî noktada anlayamaz. Hatta bu ilim mertebesi bahsini Üstad "İman-İslamiyet"e ve farklarına işarette de kullanıyor. "İman, iz'andır; İslam, iltizamdır" diyor. (9. Mektub) Bu şekilde bir izah, dinin ilim üzerine kurulu bir sistem olduğunu mükemmel şekilde bildiriyor.

NOT: Risaleleri 20 senedir okumuyorum. Zaten yaşım 33... Ailem de dinden uzak. Nerden Nur alacağım? Keşke bilebilsek ve okusaydık. Düzenli okumam, 14 senedir. Ciddi okumam ise, 11 senedir.

Yazı Muhakemat'ın genel bir bakış açısını sunmuş. Bu noktadan iyi olmuş. Ufak tefek eksikleri var. Onlar da düzelirse Allah'ın izniyle iyi hizmet edebilir. Allah razı olsun. Kalemin kılıç olsun. Muhakematın her bölümüne bakıp okuyamadım. O yüzden tashih mükemmel şekilde olmadı. Bu da böyle olsun.

Selam ve hürmetlerimle
Kardeşin
Mehmet Akmen

Tashihler için sonsuz teşekkürler..

Fakat üç noktada sana bir tashih gerekiyor.
Evvela: Ben bu yazıda kıssaların tarihi yönüne hiç değinmemişim. Dolayısı ile itiraza gerek yok.. ***Saniyen:*** Istılah bir yerde bir sefer kullanılmak ile oluşmaz. O uzun zaman içinde belli ilimler için kullanılmak ile kendi kendine oluşur. ***Salisen:*** Bakacağım ama tilmiz, burada çırak demektir, en azından Üstad o manada kullanıyor. yani mutlak taklid manasında.. Selam, dua ve hürmetler.

Bahaeddin Sağlam

Selamun aleykum..

Istılah noktası için, mantık ilmine göre tasdik ve tasavvur, birer ıstılahtır. Üstad 7. Şua'da bunu söylüyor. Bu aleni bir hadise... Ta'likatta da bu var. Mantık ilminin ilim mertebeleri bahsi var. Bu mertebelerin hükümleri kısmı da var. Bunun en bariz delili "Vesvese Risalesi"... Üstad, meratib-i ilim ile vesvese meselesini, usul noktasında çözmüş ve halletmiş. O yüzden Lemeattaki tahayyül de tasavvur da, tasdik de, iz'an da birer ıstılahtır. Faraza bu ıstılahi yön bilinmiyor olsun. Yine sorun değil. Çünkü bir çok ıstılahi tabir, Jung'un "arketip" tabiri gibi, kâşifiyle başlar ve yayılır. Üstad da demiyor mu, "Risale-i Nur yüze yakın din tılsımının kâşifidir." O halde bize düşen, bu ıstılahları, Külliyatta kullanıldığı manaları ile tarif edip, sonra da Üstad'ın keşfini yaptığı ve hallettiği meseleleri şerh etmektir. Selam ve dua ile..

Kardeşin
Mehmet Akmen

Üstadın tasavvuru marifet olarak kullanması, zaten mantıkdaki ıstılaha göredir. Çünkü bu ıstılaha göre tasavvura, tarif yani hadd denilir. Dolayısı ile tasavvur marifet olur. Ama Lemeattaki yerde ise sadece sözlük manası ile kullanılmıştır. Yani bir şeyin suretini ve fotoğrafını çekmek manasında... Dikkat et, sen zekisin bu nüansı görürsün.. Demek ıstılah kavramı ile ilgili tekellüflü izahın yersizdir..

Selam ve hürmet ile..

Bahaeddin Sağlam

Mal ve meta tabirinin bilinen lügat manası var. Fakat bu manası ile mal ve meta, İktisad ilmi noktasında birer ıstılahtır. O yüzden, İktisadda önce mal tanımı yapılır, sonra "dayanıklı, dayanıksız" mallar gibi mal çeşitleriyle mal tasnifleri yapılır. Onların hepsi de, İktisad ilmi noktasında birer ıstılah olur.

Hatta bilirsin bazen bir kelime farklı yönleri ile farklı ilim dallarında birer ıstılah da olabilir. Mesela "inzal"... Tıp ilminde, felç; fıkıhta, cima sonrası hal; kelam ilminde, vahyin gelişi gibi manaları bize bildirir... Hepsi de ıstılahtır. Bu noktadan kelam ilmi ve mantık noktasında, tahayyül-tasavvur-taakkul-tasdik-iz'an-iltizam-itikad birer ilmî tabirdir ve ıstılahtır. Bunu Üstad söylüyor. Vesvese Risalesine bakınca bu rahatça görünüyor.

Dikkat edersen Üstad, faraziyeyi ve tevehhümü ilim mertebesi olarak hiç saymıyor. Fakat tahayyülü ilk adım olarak gösteriyor. Yani bir mevzuda hayalinde herhangi bir şey yoksa sen o mevzuda zifiri karanlıktasın diyor.

Mehmet Akmen

Istılah manası genelde kelimenin sözlük manasından farklı olur. Ve bir ilim dalında birçok insan tarafından aynı manada kullanılır. Arketip de böyle oluşmuş. Sadece Freud ve Jung farklı olarak izah getirmişlerdir. Fark da sadece alan itibarı iledir.

Burada yani Lemeatta ve Vesvese Risalesinde ise, bu tasavvur kelimesi, zaten yüzde yüz sözlük manası iledir.

Bahaeddin Sağlam

Allah
Kâf-Nûn Fabrikasında
Yaratıyor

Kaf-Nun, Arapçada emir kipi olan ve *'ol'* manasına gelen *'kün'* kelimesi demektir. Demek Allah kelimeler ile yaratıyor. Fakat Allah'ın kelimeleri, insanın fonetik sesleri gibi kelimeler değildir. Allah'ın kelimeleri başta enerji, yazılım (program) ve süreç gibi gerçeklerdir. Nitekim 'kün' kelimesindeki *kâf,* 'kevn'i temsil eder; kevn ise varlık ve enerji demektir. *Nun* ise, (bütün sembolizm geleneklerinde bilindiği gibi) bilgi ve bilinç demektir. Modern tabir ile yazılım ve program manasına gelir.

Bilindiği gibi varlığın ve varoluşun üç sacayağı var.

1) Enerji
2) Yazılım (program)
3) İrade (yönetim)

Din bunlara kudret, ilim ve irade diyor. *Kün* kelimesindeki enerji ve ilmi karşılayan harfleri yani kâf ve nun'u gördük. İrade ve yönetimi ise *'kün'* kelimesinin kendisi temsil ediyor. Çünkü *kün (ol)* bir emir kipidir. Emir ise iradeden gelir.

Bu fabrikada olan işlerin iki tarzı var. Biri sıfırdan (halkın tabiri ile) yoktan var etmektir. Yani Allah kudretinin bir cilvesi olan enerjinin içine ilmini koyar veya ilmiyle tayin ettiği bir kalıba enerjiyi sürer; o şey de var olur. Buna ihtira (sıfırdan yaratmak) denilir. (26. Lem'a, 11. Rica ve Tabiat Risalesinin sonu)

Bir de inşa var; Allah mevcut düzen içinde bir şeyin var olmasını dilediği zaman ona ol der; yani bütün sistemini o şeyin olması için yönlendirir; o şey de oluverir. Buna inşa denilir. Demek inşa, bütün sisteme egemen olmayı gerektirdiği için o da ihtira gibi bizim açımızdan zor ve önemlidir, denilebilir. Dolayısıyla herkes her zaman her ihtiyacını Allah'tan bilmeli, diye Kur'an emreder. Aslında bahar mevsiminde birçok şey, bütün ahval ve nitelikleri ile yeniden yaratılıyor.

Allah ismi, ihtira'a bakar; Rahman ismi, inşa'a bakar. Rahim ismi ise ikisinin ortasına ve olağanüstülüklere bakar.

Demek Allah'ı, varlığı, dini ve hayatı anlamak için üçlü sistemi bilmemiz gerekir. Mesela kudret, ilim ve irade; mesela enerji, yazılım ve süreç (tekâmül süreci.) Mesela kış, yaz ve bahar; mesela Musevilik, İsevilik ve İslam; mesela kader, irade ve ibadet ve mesela finans, idare ve proje..

Besmelede işaret edilen bu sistemi tanımak ve ondan istifade etmek için Besmelenin başındaki ba harfine ve isim kelimesine dikkat etmek gerekir. **Ba** ile demektir; nedenselliği bilmemizi emreder. Yani neden ve sebep, bir harf kadar zayıf da olsa onu bilmemiz gerekir.

İsim, her birisi Allah'ın yetkinliğinin somutlaşmış şekilleri olan bilim dalları demektir. İsim 101 eder. Ba ise 2 eder. Bilimlerdeki ve nedenselliklerdeki diyalektik ve sibernetik yapılara bakar.

Demek Besmeleyi anlasak ve ona yapışsak; o bizi, ilmin ve hayatın zirvesine (arşına) çıkartır. Demek Besmele ile işlere başlamak ve esma ile Allah'tan bir şeyler istemek hurafe değildir. Yeter ki işler sözde kalmasın; icraata geçilsin. Eğer icraat yapacak gücümüz yoksa bazen bir harf bile başarı için bir neden olabilir.

Bir Ek:

Başarının bir sırrı, Besmele hakkında olan Birinci Sözde iki nedene bağlanmıştır:

1) Bir ism-i İlahiyi eline almak.

2) Acz ve kuvvetteki, fakr ve rahmetteki diyalektiği (cem-i ezdadı) bilip gereğini yapmak. Şöyle ki:

a) Mesela; bu dünyada kim Allah'ın birer ismi olan bilim dallarından birine tam yapışsa dünya hayatını kurtarır. Ve mesela kim sonsuzluk, ebedilik ve bekanın ismi olan Allah manasını bilse ve kendine hayat şiarı yapsa o ölüm ve yokluğu yener.

b) Fakat insan gibi sınırlı düşünen bir varlığın bu makama çıkması için cihad yani cem-i ezdattaki zorluğu yenmesi gerekir. Cem-i ezdad, Birinci Sözde şöyle sıralanmıştır:

Şakilerin şerrinden kurtulmak → Muhtaç olduğu şeyleri elde etmek
Düşmanlar → İhtiyaçlar
Gurur → Tevazu
Acz (zillet) → Kuvvet
Fakr (rezalet) → Rahmet ve başarı

Başka bir veçhe ile:

Nişan (açıklık) → Vird (gizlilik)
İbrahim (iman) → Musa (şeriat)
Bitkiler → Taşlar
Hararet → Salâbet (sertlik..)
(Hararet katı şeyleri ya sıvılaştırır veya buharlaştırır.
Dolayısıyla hararet ve salâbet zıt sayılırlar.)
Her şeye dayanabilmek → Her şeyi yapabilmek

Besmele tevhid işareti olduğu için tevhidi elde eden bütün zıtları birleştirebilir; aczini kuvvete, fakrını zenginliğe dönüştürebilir. Demek zıtları bir yapıp insanî arşa uçmak gerekir.

Yoksa atomların fırtınasına maruz olan bu dünya çölünde kör ve perişan oluruz. Allah hiçbirimize bu mühim imtihanı kaybettirmesin.

Son Bir Hatırlatma:

Cevher, Araz, Mal

Başta yaratmak yerine imalat demeyi düşünmüştüm. Fakat imalat AYN harfi ile Allah için uygun bir tabir olmaz.. Ama mal kelimesinin kökü itibarı ile düşünüldüğünde uygun olduğu görülür. İmalat mal üretmek demek olur. MVL kökünden gelir. Mal, gerçek varlık değildir; eski tabir ile arazdır; yeni tabir ile fondur. Araz ve fon demek tek başına var olamayan başka cevherî (gerçek) bir varlığa dayanan şeydir. Kur'an, *Dünya hayatı bir arazdır; bir fon ve renkliliktir. Gerçek hayat ve varlık ancak ahiret hayatıdır,* diyor.

Kadim Yunan felsefesinde kendi başına var olamayan ve var kalamayan varlıklara (renkler gibi) araz denilirdi. Metal ve taş gibi kendi başına var olan eşyaya da cevher denilirdi. Daha öncesinde ise, metallerin de ölümlü ve ebedi varlıklara göre fani oldukları bilindiğinden cevher kelimesi, asıl olarak ruh, melek ve manalar için kullanılırdı.

Kur'an, eski manaya atfen ve yeni manayı tashihen şöyle diyor:

"De ki: Bedenleriniz ister taşlardan, ister demirden olsun veya yıkılmaz büyük sandığınız başka şeylerden olsun, sizler mutlaka öleceksiniz. Bu takdirde onlar, 'Bizi kim diriltecek' diyecekler. Sen de ki: O bedenleri ilk sefer, kim denge üzere (fıtrat olarak) yarattı ise o diriltecektir.

Sen bu cevabı verince onlar, başlarını eğecekler ve 'Ne zaman?' diyecekler. Sen de ki: çok yakında dirileceğinizi umuyorum. Allah sizi çağırdığında Onun kemalatını göstererek dirileceksiniz. Ve çok az kaldığınızı sanacaksınız." (İsra, 50-52)

1. 12. 2014
Bahaeddin Sağlam

Prof. Dr. Alparslan Açıkgenc'in Metodolojisine Göre Bilimler

Kur'an, ondalık sistemin basamaklarına ve Arap Alfabesinin harf sayılarına denk gelen 28 özel tarihî ismi zikreder. İnsanların çoğunun özel isim sandığı bu 28 kelime; aslında isim değiller; tarihî kişilikler değiller; zamanlar üstü olan evrensel, ontolojik ve sosyal kavramların ifadesidirler. Bu kavramlar insanlık hayatında somut datalar olarak her yerde ve her zaman var olduklarından tarihî bilgiler sanılmıştır ve özel isimler olarak ezberlenmişlerdir.

Kur'anın bu ondalık sistemi seçmesi ve her birini bir temel disiplinin ifadesi ve açılaması olarak anlatması, başlı başına mucizevî bir nükte olduğu gibi; bu 28'den üçü için tam isabet eden manasında ***sıddık*** kelimesini kullanması da yine derin, ince mucizevî bir nüktedir.

Kur'an kıssalarını inceleyen birçok mütefekkir ve yazar, bu 28 prototip üzerinden aslında Hz. Muhammed'in anlatıldığını görmüşlerdir. Evet, Hz. Muhammed, bu 28 kavram ile anlatılan hakikatleri aynen yaşamıştır. Kur'anda kendilerine ***sıddık*** denilen İdris, İbrahim ve Meryemi ise, tamamen ve bütün yönleri ile yaşamıştır. Müslümanlar için canlı bir vahiy olan İsa, Kur'andır. Hz. Muhammed'in kalbi ve bilinci *kelimetün-minallah ve İlahî bir ruh* olan vahye hamil olmuş ve aynen Hz. Meryem gibi iftiraya uğramıştır.

İdris, çok ders alan ve ders veren manasına geldiği için, ilimlerin simgesi olmuştur; ilimler ise sıddıktırlar; tam isabet ediyorlar. İbrahim çok büyük ölçüde diyalektik süreci yaşadığı ve her meselede testten geçtiği için yine tam sıddık oluyor. Meryem ise insanlığın maddî altyapısı ve gücünü temsil ettiği için o da tam isabet eder. Evet, ekonomi ve teknoloji hata kaldırmaz.

Demek İslam dininin misyonu bu 28 hakikat ve öncelikli olarak sıdk denilen bu üç hakikat olduğundan İslam eşittir ilimler, diyebiliriz. Bediüzzaman bu hakikate işareten ve tarihî sürece atfen; ***İslamın ilimlerle çelişmesi şöyle dursun; İslam, ilimlerin babasıdır ve efendisidir,*** diyor.. (Muhakemat, Giriş) **Fakat buna istinaden "İslam eşittir ilimler" diyemeyiz, şayet "ilim"den bilimi kast ediyorsak. Ama "*ilimlerin babasıdır ve efendisidir*"** diyebiliriz. Çünkü bunlar farklı şeyler, din ayrı bilim ayrı, ancak bu onların çelişmesi gerekir anlamına gelmez. Bizim çabamız daha ziyade İslam'ı tekrar bilimlerin efendisi yapmaktır. Evet bunun için güçlü bir epistemolojiye ihtiyaç vardır; lillahilhamd bu epistemolojinin âcizane belkemiğini "Bilgi Felsefesi" adlı kitapta tesis ettiğimi düşünüyorum. Ama ayrıntılarını da dünyagörüşü kavramı çerçevesinde geliştirmeye çalıştım ancak yine tamamlanmadı, çünkü çok zor bir konuya takıldım henüz çözemedim: Bu da "duygular epistemolojisi" diye adlandırdığım epistemolojinin en çetin kısmıdır. Aslında dinin temelinde yatan epistemoloji budur. Bunu herhalde en güçlü bir şekilde tesis eden İbn Arabî'dir. Ancak felsefi açıdan çok farklı bir dille anlattığı için yorum (tevil) ve tefsire ihtiyacı var. Bu da zaman alır. Risalelerden meded umuyorum ama Üstad da bu hususları çok derin ve zorlu işlemiş.

Fakat bu evrensel algı yerini cehalet ve taklide bıraktığı için; İslam fen ilimleri ile bir türlü bağdaştırılamıyor. Müslümanlar 200 yıldır çare arıyor; ama temel-altyapı olmadığı için yine sonuç yok ve galiba bugünkü anlayışla olmayacaktır. Bediüzzaman, yetmiş yıl boyunca altyapı olabilecek birçok kural verdi; fakat anlayan ve kullanan olmadı.

Son elli yılda, Attas, Farukî, Serdar, Seyyid Hüseyin ve başka birçok kişi bu meseleye çözüm getirmeye çalıştılar ise de sonuç yine yok.. Alparslan Açıkgenç Hocamız, bütün bu birikime sahip olduğu ve Avrupa'da yıllarca eğitim aldığı ve Risale-i Nur'u adeta ezbere bildiği halde; ayrıca bu sorunu çözmek için üç kitap yazmasına rağmen işin çözümü için netice yine yeterli değildir.

Ben bu ağabeyimin çalışmalarını inceledim, hermenötik ve tevil ilmini kullanmadığı için ve bilgilerini epistemolojik olarak test edemediği için başarısız kaldığını gördüm. Bu raporda bu sorunu görmek ve göstermek için, ağabeyimizin bir kısım tespitlerini kritik edeceğiz. Belki yukarıda değindiğim o evrensel, ontolojik ve epistemolojik sorunu çözmeye yeniden teşebbüs eder. Çünkü bugün İslam dünyasında bu sorunu çözebilecek en donanımlı kişi yine kendisidir; hem dil açısından; hem konum açısından; hem de çevre ve imkânlar açısından.

Kendisi incelemem için, *Bilginin İslamileştirilmesi*, *Bilgi Felsefesi* ve *İslam Medeniyetinde Bilgi* ismindeki üç kitabını bana verdi. Ben küçük bir kardeşi olarak belli pasajları alıp tahlil etmeye bakacağım. Ve işlerin nerelerde tıkandığını göstermeye çalışacağım. İşte:

Sh: 19-21 (Bilginin İslamîleştirilmesi kitabından)

I. İslamilik Kavramı

Büyük İslam medeniyetinde "İslâm'ın belirli şeylere ve özellikle de bazı mefhumlara sıfat olarak kullanıldığına rastlanmaz. Bundan dolayı, İslâmî bilim, İslâmî ekonomi, İslâmî bilgi kavramı gibi kurgulamalar önceleri pek işitilmiyordu. Fakat bugün bu sıfatın kullanılması artık genel bir uygulama halini aldı. Özellikle de belirli faaliyetlerle birlikte kullanılır oldu. Ancak bugün bu kullanımların artmasının bazı sebepleri vardır ve en önemlisi de bu tür faaliyetlerin çoğunun belirli bir kültürden ithal edilmesidir. Söz konusu kültür, Batı kültürüdür. Bu kültürden İslâmî kültüre bir takım bilgi ithali yapılmaktadır. Oysa bu iki medeniyet arasında zihniyet bakımından, daha doğrusu dünya görüşleri açısından, büyük bir farklılık vardır; bunun sonucu olarak bazı Müslümanlar böyle bir ithale karşı çıkmakta ve İslâmî kültürle uyumlu olan çözümler önermektedirler. Varılan fikir ise "İslâmî" diye adlandırılmaktadır. Bu terim şimdiye kadar Attas dışında hiç kimse tarafından ciddi olarak tanımlanmadı. Attas'ın tanımı ve teklifi ise, aşağıda incelenecektir.[58]

"İslâmî" aynı zamanda Kur'an'a ve Hadise dayanan diye de anlaşılır. Fakat bu durumda bir sorun ile karşılaşmaktayız: Kur'an'ın ve Hadisin bazı öğretilerinin yoruma ihtiyacı var; ne var ki, aynı âyet veya hadisin farklı yorumlanması mümkündür. Bu durumda şöyle sorabiliriz: Hangi yorum İslâmîdir? Denebilir ki, şayet yorumlamalar gerçekten Attas tarafından ileri sürülen ölçütlerden ortaya çıkıyorsa onlar birbiriyle çelişmemeli ve birbirlerinden farklı olmamalıdırlar. Diğer taraftan her iki yorumlama da Attas'ın önerdiği ölçütleri karşılasa bile bu istenmeyen durum, yine ortaya çıkabilir. Bu durumda tek çözüm, söz konusu sınırların

[58] Diğer taraftan Prof. Fazlur Rahman İslamîliğin tanımını İslam'ın temel kaynakları açısından sunmaktadır: "Bir doktrin ya da kurum Kur'an ya da Sünnetin öğretisinden çıktığı ölçüde İslamîdir." Zannederim bu tanım da bu çalışmada izah edeceğimiz İslamî dünya görüşü kavramıyla birleştirilebilir. Bk. İslam ve Çağdaşlık: Fikrî Bir Geleneğin Değişimi, çevirenler Alparslan Açıkgenç ve M. Hayri Kırbaşoğlu, 2. Baskı (Ankara: Yeni Ankara Okulu Yayınevi, 1996)

arasında fikir farklılıklarına müsamaha etmektir. İslâm tarihinde bunun örneklerinin olduğunu biliyoruz: Mesela Şafiî okulu, Hanefî okulu, Eş'arî ve Maturidî okulları gibi. Bu sebepten ötürü, dünyagörüşü açısından İslâmîliği tanımlarken böyle değişik yorumlamaları da tanımımıza dâhil etmek istiyoruz ki, İslâmîlik şemsiye teriminin şümulüne dâhil olabilsinler. Aslında bu, Attas'ın aşağıdaki ifadelerinde açıkça görülebilir: "Farklılık ve değişim her ne kadar dünya görüşü çerçevesinde olsa da, örneğin hukuk okullarında, kelamdaki, felsefedeki, metafizikteki ve gelenek, kültür ve dil gibi diğer alanlardaki farklılıklar ve değişmeler temel unsurların işlevini ve mahiyetini asla etkilemezler.

O halde dünya görüşü olarak tezahür eden üst sistem asliyetini muhafaza etmektedir."[59] *Biz bu durumda ne tür faaliyetin ve mefhumun, ne tür öğreti ya da fikrin İslâmî olduğunu belirleme açmazı ile karşılaşmaktayız. Sarahate kavuşması bakımından "İslâmî" sıfatından bir isim türeterek buna "İslâmîlik" diyelim: Bu durumda biz bu kavramı kuşatan sorunları "İslâmîliğin açmazı" olarak değerlendireceğiz.*

Muhakkak ki; İslâmî bilimin tanımına girişmeden önce İslâmîlik kavramının kendisinin sarahate kavuşturulması gerekir. Biz bunu yaparken Attas'ın önerdiği İslâmîleştirme bağlamı içerisinde bir tanıma ulaşmaya çalışacağız. Bazı yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için Attas'ın "bilginin İslâmîleştirilmesi" ibaresini hiç kullanmadığını belirtmemiz gerekir, çünkü bilginin kendisi zaten İslâmîleşmiştir. Bunun yerine, "çağdaş bilginin İslâmîleştirilmesi" ibaresini kullanır. Çünkü ona göre bu bilgiye Batı'nın seküler dünya görüşü nüfuz etmiştir. Onun için Attas, böyle bir gayretteki epistemolojik süreci, Peygamberimizin (a.s.m.) vahyin rehberliğinde ilk kez tesis ettiği İslâmîleştirme sürecinde olduğu gibi algılamaktadır. O halde önce, bu anlayışa göre bir tanımlama yapmaya çalışalım.

Bu ve benzeri paragraflarda Alparslan Hocamız, bilimin yapısına ve epistemolojik ilkelere zıt, açık veya dolaylı yedi önermede bulunuyor:

1) İslamî bilim deyiminin doğru olmadığını söylemekle beraber, her üç kitabı boyunca böyle bir kavramın oturtulması için onlarca paragraf ile ve onlarca bilgi değerlendirmesi ile gayret gösteriyor.
Maalesef doğru. Ancak başka çaremiz de yok. Konuyu açıklayabileceğimi düşünerek bu yola başvurdum.

2) Bütün kitaplarında özellikle bu üç sayfada; bilim, kültür, dünyagörüşü felsefî yaklaşım kavramlarını bir arada ve hepsini bir manada kullanıyor. Hâlbuki kültür, dünya görüşü ve felsefe, bilim değillerdir. Ancak birileri çıkıp, bu üç kavramın tarihçelerini, ana ekollerini, oluşumlarının nedenlerini, alan taraması ile ve istatistikler ile kitaplar yazarsa bu kitaplar bilim olur, denilebilir. Bu kavramları aynı manada kullanmıyorum. Ancak böyle bir intiba uyandırdıysam bu yerleri bana gösterirseniz inşallah düzeltirim.

3) Alparslan Hocamız, bilimin İslamîsi, Avrupaîsi, Doğulusu, Batılısı olmayacağı prensibini dışladığı için her üç kitabındaki bütün analizler, ilmîlikten düşüyorlar. Ben bu fikri savunuyor

---

[59] *Prolegomena to the Metaphysics of İslâm: An Exposition of the Fundamental Elements of the Worldview of İslâm* (Kuala Lumpur: ISTAC, 1995), 37.

olsaydım o zaman artık "*Kavram ve Süreç Olarak Bilginin İslamîleştirilmesi*" kitabını yazmama gerek kalmazdı. Perviz Hudbhoy gibi bu fikrin aleyhine bir kitap kaleme alırdım. Sizin üzerinizde nasıl böyle bir intiba uyandırdığımı tam anlayamadım. Yani benim tam savunduğum fikir bu: "bilimin İslamîsi, Avrupaîsi, Doğulusu, Batılısı olabilir. Evet, bu üç kitaba dikkat ile bakılsa ilmî tespitlerden ziyade bir uzlaşma teklifi ve inancı savunma gayreti gibi oldukları görülür. Maalesef dindarlar, tevil edemedikleri dinî metinler yüzünden çatışmaya girdikleri bilimsel konulara alternatif diye, hurafeler dahi olsa; kendi Ortaçağ anlayışlarını çağdaş bir dizayn kılıfında gösterip işte bizim bilimlerimiz bunlardır. Avrupa'nın bilimleri ise cehalettir, dinsizliktir, diyerek güya bir çare bulmuş oluyorlar.

4) Böyle bir yaklaşım ve tasnif ve böyle olan kitaplar, tamamen rivayet ve nakil olan literatüre dayandığı için.. Ve bu nakiller, epistemolojik çerçevede ve usul ilimleri açısından gözden geçirilmediği için; peşinen işte biz dindarız ve Avrupa'nın onlarca testten geçen ilmî verilerini kabul etmiyoruz. Onlar bize düşman olduğu için bu bilgileri bize kasıtlı olarak ithal ettiler, şeklinde bir demagoji ortaya çıkıyor. Haliyle demagoji, ***loji*** olamadığı için biz Müslümanlar, mantık, muhakeme, bilimsel veriler ve bunlardan doğan teknolojik güçler tarafından varlık sahasından silinip, cehalet ve adem karanlıklarına atılıyoruz. İnşallah benim kitaplardan böyle bir demagoji çıkmıyordur. Çünkü ben böyle bir fikri savunmuyorum. Benim savunduğum fikir şudur: Bilim nerede güçlü ise herkesin yüzü oraya döner. Bilimin güçlü olduğu yerde sanat, kültür, medeniyet ve eğitim vs her şey güçlü olur. Onun için bilimin gücünde câzibe vardır. Biz de bu câzibeye kapılıp Batı'nın peşinden gitmeye çalıştık ama geçmişimizden gelen güçlü bir medeniyet kimliğimiz olduğundan dedik ki "biz de Batı kadar güçlüyüz. O zaman Batı'dan ilimleri alırsak yine eski şaşaamıza kavuşuruz. Fakat heyhat ilim ithal ile gelmiyor, içerden yeşeriyor. Bunu anlamakta güçlük çektik. İçerde yeşerdikten sonra Batı'dan artık daha rahat alabiliriz, tıpkı geçmişte eski Yunan'dan aldığımız gibi."

5) Mesela: "Sh. 20'de geçen *İslamî ilimler Kur'an ve hadise dayanır,* cümlesi der ki;

- Bu adam din ile bilimin farkını bilmiyor. Hani az önce yukarıda zaten sen bu farkı kaldırdın ya: "İslam eşittir din" dedin… Yalnız benim bu cümleme dikkat etmen gerekir: "*İslamî ilimler Kur'an ve hadise dayanır"* çünkü burada "*İslamî ilimler"* derken fen bilimlerini değil tefsir, hadis, fıkıh vs gibi dinî ilimleri kast ediyorum.
- Bu adam sahih kabul edilen ama yanlış olarak rivayet edilen binlerce hadisten hiç birinin zaafını bilmiyor.
- Bu adam hermenötik ve tevil ilmini bilmiyor. Bilse, Kur'anın yorum istediğini anlardı.
- Ve eğer bir şey yorum ise, o şeyin ilim olamayacağını bilmiyor.
- Ve bu gibi hadislerin, Kur'anın o hermenötik izahlarına yani yorum ile ortaya çıkan mucizevî manalarına yüzde yüz aykırı olduğunu bilmiyor. Çünkü ehl-i hadis evet hepsi, tevil ve yoruma karşıdırlar. Nitekim Alparslan Hocamızın, *İslam'ın ilme verdiği değere, bir örnek olarak* (Sh.92) naklettiği hadis, bu dediğimizin apaçık bir delilidir. Darimî'den naklettiği hadis şudur:

"Âlimin müçtehitten üstünlüğü yüz derecedir."

Alparslan Hocamızın, ihtimal olarak da olsa fark ettiği gibi; burada ***âlim,*** akıl ve düşünceyi kullanmayı reddeden hadisçi demektir. Müçtehit de metinlerin anlaşılmasında aklı ve düşünceyi kullanan Ebu Hanife gibi *ehl-i rey* zatlar demektir.

Tarihteki tartışmalardan ve Darimî'nin birçok muhaddisin ideologu ve üstadı olmasından anlaşılıyor ki; bu söz, hadis değildir. Ehl-i hadisin bir ilkesidir. Nitekim üslup olarak da Hz. Muhammed'in sözlerine hiç benzemiyor.
Eğer biz sadece Darimî'nin muhaddislerin ideologo ve üstadı olmasına bakıp bu sözün hadis olmadığına hükmedersek çok hata etmiş oluruz. Hadisin ben râvîlerini incelemedim. Bu açıdan da bir şey söyleyemeyeceğim. Ancak sadece hadisin metnine bakınca "ilim" kavramının Kur'an ve diğer hadislerdeki kullanımına uymasından sahih hadis olacağına hükmettim. Çünkü üslup tam olarak Efendimizin üslubu; zira burada "âlim" ehl-i hadise işaret etmiyor. Vahiy yoluyla gelen bilgiye işaret ettiğinden "âlim" veraset yoluyla Peygamberden ilmi devralan Üstad gibi zatlara işaret ediyor ki şayet Peygamberden verasetle ilim almadığını düşünürsek o zaman bunlar elbette Ebu Hanife gibi müctehidlerden üstündür.

Bir Ara İzah: Burada dinî metinler bilimsel veri değiller, demekten maksadımız, bir inanç, salt inanç olarak veya dinî metinler, insanlığın bilimsel birikimi olan fen, sosyal ve edebiyat açısından yorumlanmadan, tahkik edilmeden bilimsel veri olamazlar, demektir. Yoksa eğer bu insanî eleklerden geçse ve epistemolojik prensipler ile desteklense vahiy ile sabit olan Tevrat da, İncil de Kur'an da ve peygamberlerin diğer önemli sözleri de bugünkü bilimlerden daha öte gerçekleri gösterdikleri görünüyor.. Bu konuda birçok misal verebiliriz.

Nitekim bir kısım müfessirler, Kur'anda geçen "bi-gayrı ilmin" Allahtan gelen bilgi olmadan insanlar sadece şahsi görüşü ile iş yaparsa yanlış yapar, diye çeviriyorlar. İlk üç asırda da muhaddisler, sadece rivayetleri ilim sayıyorlardı. Yunandan tercüme edilen felsefe ve hikmeti ilim saymazlardı. Ki zamanla nisbeten haklı çıktılar. Çünkü bugün için o eski felsefenin yüzde doksanı yanlışlandı. Çünkü o zaman bilimsel alt yapı tam yoktu. Zaten biz o hikmete bilim değil de felsefe diyoruz.

6) Alparslan Hocamızın birinci derecede kaynak aldığı Attas, (alıntılardan anlaşıldığı kadarı ile) selefi bir zihniyete sahiptir. Çünkü kendisi, *İslamî ilim* ifadesi, büyü ve kehanetle gelen bilgileri dışlar ve yalnızca Kur'an ve sünneti esas alan bilgiler bilimdir, diye söylüyor. Aslında Attas böyle bir şey söylemiyor. Kendisi çok koyu bir İbn Arabi taraftarıdır. O açıdan selefi zihniyete sahip olması da mümkün olmadığı gibi kendisi ile yaptığımız birçok muhaverede Selefiliği eleştirmiştir. Ayrıca böyle bir şey de söylemiyor: "*İslamî ilim* ifadesi, büyü ve kehanetle gelen bilgileri dışlar ve yalnızca Kur'an ve sünneti esas alan bilgiler bilimdir." İstersen Attas'ın tercüme ettiğim paragrafını aşağıya tekrar alayım ve birlikte okuyalım:

> İslamîleşme, insanın öncelikle İslam ile çelişen sihirsel, mitolojik, animistik, milli-kültürel gelenekten ve daha sonra da onun aklı ve dili üzerindeki seküler kontrolden kurtulmasıdır. Müslüman kişi, aklı ve dili sihir, mitoloji, animizm ve İslam ile çelişen onun milli ve kültürel gelenekleri ve sekülerizm tarafından artık kontrol edilmeyen kimsedir. Böyle birisi hem sihirsel ve hem de seküler dünyagörüşlerinden kur-

> tulmuştur. Biz islamîleştirmenin mahiyetini özgürleştirici süreç olarak tanımladık. İslamîleştirme özgürleştiricidir çünkü insan hem maddi ve hem de ruhani bir varlık olduğundan özgürleşme onun ruhuna ilişkindir. Böyle bir insan, gerçek bir insandır; bütün önemli ve manalı olaylar nihai olarak ona râcidir... İslamîleşme orijinal özün geliştirilmesinden çok orijinal öze dönüş sürecidir; insan, ruhu itibariyle zaten mükemmeldir, fakat insan kendini maddi bir varlık olarak gerçekleştirdiğinde gaflete, cehalete ve zulme duçardır, böylece -bu haliyle- o behemehal mükemmel değildir... Biz aynı zamanda islamîleşmeyi önce dilin islamîleştirmesini içerdiğini de ifade ettik ve bu gerçek, Kur'an Araplara ilk indirildiğinde Kur'an'ın kendisi tarafından sergilenmiştir.

Sh. 21'de, *Attas'ın ilim anlayışı, Peygamberin tesis ettiği İslamileşme şeklindedir,* mealinde bir cümle geçiyor. Kitabın tamamından anlaşıldığı üzere; Attas bu gibi sözleri ile: *İslamiyet öncesi bütün bilgiler, yanlıştır. Hz. Muhammed'in bu bilgilerden İslamileştirdikleri hariç.. Ve başta Avrupa olmak üzere diğer bütün milletlerin bilimleri de tamamen yanlıştır. Kur'ana ve hadise uyanlar hariç...* Demek istiyor.
Aslında Attas bunu demek istemiyor ama biraz fazla bu noktaya vurgu yaptığı için insanın üzerinde öyle bir intiba bırakıyor. Ben bunu kendisine söylediğime reddetti. Diğer taraftan elinden gelse Batı'ya olan kızgınlığından öyle de diyecek ama bunun yanlış olduğunu bildiğinden söylemek istemiyor.

Attas, selefi olduğu için yoruma karşı olduğundan yani görüldüğü kadarı ile İslamî metinleri yorumsuz olarak ele aldığından; galiba İslamî metinlere yani selefilerin anlayışına zıt olmayan başka hiçbir beşeri bilgi, bunların bilim tanımları içine girmez, diyebiliriz..
Yukarıda belirttiğim gibi, Attas çok katı İbn Arabi takipçisidir, böyle biri selefi olabilir mi?

7) Alparslan Hocamız, İngiltere, Amerika, Malezya ve birçok ilim merkezinde çalıştığı için; ve son derece imanlı, ahlaklı ve mücahid bir ruha sahip olduğu için; ve Risale-i Nur gibi, İlim-din çatışmasını yüz yıl önceden bitiren bir esere şakirt olduğu için; onun Attas gibi selefilerin gölgesinde kalmasının tek sebebi var; o da şudur: Bu eseri ben yazdığımda Attas üniversitenin rektörü idi ve bu eseri duyunca çok yakından ilgilendi. Birlikte okuyup epey değerlendirdiğimiz için Attas'ın müdahelesi biraz zorunlu olmuştur. Zaten bu konuları birlikte çok tartıştık ve hâlâ devam ediyoruz. Malezya'da olmam sebebiyle kendisini evinde ziyaret edip epey sohbet ettik. İki haftada bir Teknoloji Üniversitesinde, Yüksek İslam Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsünde konferans veriyor. Oraya dinlemeye gidiyorum. Epey bunlar üzerinde duruyoruz. İnşallah bir netice çıkar ama Attas kesinlikle selefi değil, çok yanlış bir tespit olur bu.

Başta Âdem ile ilgili literatür olmak üzere Kur'an kıssalarını bugünkü Batı Arkeolojisi, Antropolojisi ve Biyolojisiyle bağdaştıramadığı için böyle zoraki yollara başvuruyor. Hâlbuki bu kıssaları, tevil ve tefsir ilmine göre okuyabilse, böyle dolambaçlı ve zor bir yola girmesine ihtiyaç kalmaz. Evet, Hıristiyan'ı da Müslüman'ı da bu dinî kıssaların tevilini bilmedikleri için çağımızdan kopuyorlar.

Nitekim Batının fizik ve kimya gibi bilimsel disiplinleri, bu dinî kıssalar ile çatışmadığı için bu dindarlar bu iki alandaki ilmî verilerle hiç çatışmıyorlar. Hatta o disiplinleri dinden uzak olan insanlardan daha çok kullanıyorlar.

İşin acı tarafı; bu kadar birikime sahip bir Türk profesörü ve onun kitaplarını basan iki büyük İslamî yayınevi[60] ile Diyanet Vakfının kurduğu İSAM gibi Müslümanların yaslanabileceği üç kurum, bu üç kitabı sanki bir kurtuluş çaresi olarak neşretmeleridir. Neşrettiklerine göre içlerinde bi iznillah Müslümanların işine yarayacak çok şey vardır. Bu kitaplara sadece İslam-bilim sorunları tartışması olarak bakmak yanlış olur. Özellikle Bilgi Felsefesi kitabının amacı bu değildir. Tam anlamıyla günümüzde Müslümanların diğer bilimlerde istifade edebileceği bir epistemoloji geliştirmektir. Zaten bunu 5. Bölümde görmeniz gerekirdi.

Sh: 22

İnsanın bütün davranışlarının nihai olarak bir dünya görüşüne isnad ettiğini ileri sürmek istiyoruz. Bu çıkarım kendi başına dünya görüşünün bireysel ve sosyal hayatta ve hatta bilimsel faaliyetlerde ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bu çıkarımla biz dünya görüşünün bizim fiillerimizdeki önemli rolünü vurgulamak istiyoruz, aksi halde insan davranışında, ya da fiili işlemesinde bireyin psikolojisinin, fiziksel ve sosyal çevresinin etkilerini küçümsemek istemiyoruz. Fakat bütün bunların ötesinde, epistemolojik açıdan, insan davranışında dünya görüşünün önemi diğerlerinden çok daha fazladır, çünkü insan aklının içinde bilgi edinmek için işlediği tek çerçeve dünya görüşüdür.

Bu alıntı gibi, her üç kitapta da son derece gayretle taranmış, düşünülmüş bine yakın cümle ve paragraf var. Fakat epistemolojik değer olarak; üzerinde düşünüldüğü zaman, dünyanın en büyük sorunu olan bilim-din çatışması için bu paragrafların ve bu cümlelerin hiçbirisinden ilin-din çatışmasını önleyecek sağlıklı bir çare çıkmıyor. Mesela bu 22. sayfadaki paragraf, epistemolojik açıdan hiçbir ilmî değeri müfid olmadığı gibi; İslamın emrine ve İslam tarihine de aykırıdır. Yukarıdaki cevap bunun için de geçerlidir zannedersem.

1) Evvela: *İlim Çin'de de olsa, gidin alın*. Ve *İlim (hikmet) inananın malıdır; nerede bulursanız alın,* mealindeki emirlere aykırıdır. Çünkü iman doğruluk ve gerçekliktir. İlim de doğru ve gerçek olmaktan başka bir şansa sahip değildir. Çünkü ilim veya bilim diye iddia edilen malzeme, eğer gerçeklik testinden geçememiş ise yani doğru ve gerçek değilse, o ya felsefedir veya başka bir literatürdür. Böyle şeyler asla ilim olamaz. Kur'an yanlış bilgiler ile iş yapanları *bi-gayrı ilmin (yani kesin bir delilleri olmadan) iş yapıyorlar,* diye tarif ediyor.

Burada özellikle şuna dikkat etmek lazım: Acaba "ilim" kelimesi bu yukarıda zikredilen hadislerde ve aslında bizzat Kur'an'da ne manada kullanılmıştır? Eğer "bilim" manasında kullanılmış ise sizin dediğiniz doğrudur. Ama kullanılmamış ise ki ben böyle anlıyorum, o zaman sizin bakış açınız yanlıştır. Peygamber Efendimiz zamanında henüz İslam âleminde bilimler doğmadığından bu kullanımlardaki "ilim" kelimesinin "bilim" manasında kullanıldığını söyleyemeyiz. Zira kitabımda da belirttiğim gibi "bilim" manasını düşündüğümüzde o devirlerde bu manaya en yakın kelime "fıkıh" idi. Nitekim

[60] Nesil Yayınları ve İnsan Yayınları.

Sa'âlibî'nin "fikhu'l-luğa" adlı eseri ve bundan önceki kullanımlarda geçen "fıkıh" kelimesi, İngilizceye bile "science" (bilim) olarak çevriliyor. O halde Efendimiz (a.s.v.) "ilim Çin'de de olsa alınız" derken "bilim Çin'de de olsa alınız" demiyor. Buradaki ilim kelimesi o zamanın ıstılahatına göre "vahiy veya vahiy kaynaklı bilgileri ihtiva ediyordu. Yani vahiyle özdeşleşmişse onu alın yoksa almayın" diye bir yorum getiriyorum. Aksi halde tamamen nazariyeden ibaret olan ve insanın bakış açısına dayanan dolayısıyla yanlış olma ihtimali de olan bilimsel bilgiler bu bağlamda değildir. Ancak biz bu kelimenin manasını bilimsel bilgilerden de istifade edelim manasında genişletirsek o zaman bu tür bilgileri alırken dikkatli olmamız lazım gelir ki, alınan bilimsel bilgiyi doğru çerçeveye oturtalım. Mesela, D. M. Danlop diye bir ingiliz müsteşriki var. Farabi'nin *Siyasatu'l-Medeniye* adlı eserini İngilizceye çevirmiş. Öğrencilerle İngilizcesinden bu kitabı okuyorduk. Bir yerde şöyle bir tabir var. Türkçe olarak söyleyeyim: "Tabiat bunu yapar" şeklinde gidiyor. Tabi öğrenciler birden şaşırdılar. Dediler ki, "hocam Farabi Müslüman. Nasıl böyle söyler? Allah yaratıyor bunu, tabiat yapar diye bir şey olur mu?" Dedim ki, bakın Farabi bunu söylemez. Çok iyi biliyorum. Çünkü zihni öyle şekillenmemiş. Buradaki kelimeyi Müsteşrik "nature" (tabiat) diye çevirmiş ama tabiat değil bu. Gerçekten Farabi burada kitabın Arapça aslına bakınca gördük ki *tab'* kelimesini kullanıyordu; *bit-tab'* yani "fiziksel yapısı itibariyle bu böyle oluyor" diyor. Fiziksel yapıyı da Allah yarattığı için Aristotales'in tabiat kavramını atmış, fiziksel yapı koymuş. Onun yerine *tab'* kelimesini koymuş. Böylece Aristoteles metafiziğinde etken olan "tabiat" kavramını Farabi kendisinin algıladığı ifade olan "edilgen" bir yapıya büründürmüştür. Böyle dikkat ettikten sonra elbette diğer medeniyetlerin bilimsel bilgilerinden istifade edebiliriz. Buna rağmen hatırlarsan Üstad Muhakemat'ta diyor ki, "İsrâiliyatın bir taifesi ve hikmet-i Yunaniyenin bir kısmı, daire-i İslâmiyete duhul etmeleriyle, din süsüyle görünerek, efkârı ihtilâle verdiler. … Hem de, vaktâ hikmet-i Yunaniyeyi Müslüman etmek için Me'mun'un asrında tercüme olundu; fakat pek çok esâtîr ve hurâfâtın menbaından çıkan o hikmet, bir derece müteaffine olduğundan, safiye olan efkâr-ı Arabın içlerine tedahül ettiğinden, bir derece efkârları karıştırdığı gibi, tahkikten taklide bir yol açtı."

2) İslam tarihinde bilimsel bakış açısı ancak Mutezile ile gerçekleşti. Mutezilenin de epistemolojisi; nakil ve rivayetlerden ziyade; akıl ve hikmet dedikleri Yunan felsefesi idi. Alparslan Hocamız, bunu bildiği halde Mutezilenin bakış açısını İslamî ilimler diye uzun uzadıya yazıyor. Bundan daha da acı bir durum, Mutezile ile ehl-i hadisin ilim anlayışlarını karıştırarak İslam dinini o karma malumat ile savunuyor. Bilginin İslamileştirilmesi ismindeki kitabının 85-95. sayfalarına bakılabilir.

Bu konuyu inşallah geniş bir şekilde birlikte tartışalım. Mutezile gerçekten bilimsel açıdan çok güçlü idi; keşke üzerine kaba kuvvetle gidilmeseydi. Diğer taraftan Mutezile fen bilimlerinde ne kadar güçlü idiyse aynı şekilde ters orantılı olarak dinî ilimlerde de o kadar güçsüzdü. Yanlış anlama Bahaeddin Hocam, bunu söylerken Mutezile'nin dinî ilimleri az bildiğini söylemek istemiyorum. Herhalde ben onların dini ilimlerindeki bilgisinin bugün ancak %10'una sahibim. "Güçsüzlükleri malumatta değil aksine üretimdeki zaaftadır." Dini ilimlerde bilgi nasıl üretilir konusunda maalesef çok zayıflar, çünkü epistemolojileri yetersizdir. Bunu Kant gibi bir Batılı filozof bile göstermiştir. Bunun sebepleri var ama çok uzun bir tartışma olduğu için şimdilik sonraya erteleyelim.

Alparslan Ağabeyimin bu üç kitabında eleştirilecek yüzlerce nokta olmasına rağmen, tebrik ve takdir edilecek bir o kadar da ilmî tesbit ve çalışma verileri vardır. Demek umutsuz olmamız için bir gerekçe yoktur. Mesela; İslam dini sayesinde; insanlığın çok karanlık bir dönemde yaşamasına rağmen gayet sağlıklı ilmî bir perspektifin, ta Hicri birinci asırda bile oluştuğunu tespit etmesi ve bu perspektifi delilleri ile tanınmış kişilerde ve bilinen olaylarda göstermesi, çok önemli bir noktadır.

Evet, İslam, orta yol ve diyalektik süreç demek olan İbrahimî geleneğin devamı olduğundan ve din olarak doğruluk ve hakikat üzerine kurulmuş bulunduğundan; ve hayalî, yalan ve hurafe bilgileri en büyük günah saydığından; insanlık Ortaçağın karanlıkları içinde sinmiş ve sönmüş iken, onlarca ilmî tespite ve kuruma ve gayet net bir bakış açısına imza atmıştır.. İşte bu gerçekliğin tespitinde Hocamız son derece başarılı olmuştur.

İlmî birikimler ve perspektifler ancak belli dünya görüşleri çerçevesinde olabilir, şeklindeki tespiti (ki kitaplarının yarısı bu konu üzere gidiyor.) haklı da olsa; *İslamî dünyagörüşü dışında oluşan diğer ilimler, yanlıştır; bunlar mutlaka İslamîleştirilmeli*, mealindeki iddiası, çağlar ve milletler sayısınca yanlış şeyler doğuran taassuplu bir söylemdir. Ben böyle bir şey söylemiyorum. Burayı tamamen yanlış anlamışsınız. "İslami dünyagörüşü dışında oluşan diğer bitin ilimler yanlıştır" demek ancak mantıksız cahil bir adamın söyleyebileceği bir sözdür. "Mutlaka İslamileştirilmeli" diye bir notumun olduğunu da hatırlamıyorum. Bu kanaatiniz yanlıştır. Böyle bir şey söylemem. Ancak dünyagörüşünün bilim adamında nasıl bir bakış açısı oluşturduğunu açıklamak için söylediğim açıklamaladan bu sonuca nasıl vardınız anlayamadım. İlim konusunda kendine güveni olmadığını ve fen ilimlerinin mahiyetini bilmediğini gösteriyor. Bu sözleri söylemediğime göre bu sonuç ta yanlış olur.

Umumi bir Not: Bahattin Hocam, bu kitaplardaki gayemi anlamaya çalışırsanız çok iyi olur. Özellikle bilimsel süreç, dünyagörüşü, bilim epistemolojisi, insan bilgi sisteminin anatomisi gibi konulara yoğunlaşın daha iyi. Bu kitaplarda İslam ile bilimi bağdaştırma çabası yoktur çünkü bu gereksiz bir çabadır. İslam zaten bilimlerin efendisi olduğuna göre bilimlere ters düşmez. O halde bizi ilgilendiren diğer önemli sorunlardır ki bunlara da ayrıntılı bir şekilde olmasa da epey işaret ettim.

Bir Hatırlatma

İstişhad ve delil olarak gösterdiği ayetlerin yaklaşık yüzde otuzu değindiği konular ile ilgili değildir. Ve bu ayetlerin meallerinin yüzde doksanı, eksik veya yanlış verilmiştir. Mesela gayb kavramı ile ilgili ayetlerin çoğu, Hocamızın değinmek istediği konu ile ilgili değildir. Ayrıca bu gayb kavramı ile ilgili tanımı da ontolojik ve irfanî değildir. Kendisi, izin verirse yani bu çalışma devam ederse bu mealleri ve kavramları alternatif meal ve yorumlar ile liste halinde yazacağım..

Bu çok iyi olur. Bu hususta değişik görüşlerim var ama bunlara şimdilik değinmeyeceğim. Yani bir konuya ilişkin zikredilen ayet ve hadislerin konu ile ilişkisini ayrıca ele almak gerekir. Özellikle konu felsefi bir konu ise..

Şimdilik burada bu değerlendirme raporuna son veriyorum. Eğer kendisi izin verirse, her üç kitabından yüz paragraf alıp epistemolojik değer olarak tek tek tahlil edeceğim. Bu yazıyı İslam'ın önündeki tıkanıklığı aşmak ve kendisine olan hürmet ve muhabbetimden yazdım, hatırlatmakta fayda var. Çünkü şahsen benden üstün bir insandır. Ve onunla boşuna tartışmak için hiçbir neden yok. Ve kendisi eğer yayınlatmazsa veya bu konuları müzakereye açmaz ise, ben bunu hususi tutacağım, diye söz veriyorum..

18. 02. 2014
Bahaeddin Sağlam
Kırmızı yazılar: Alparslan Açıkgenç
5 Mart 2014

İman Hizmetinin Selameti İçin
Müthiş Bir Müdebbiriyet
(Gül ve Nur Fabrikalarının Farkı)

3. 4. 1977

Bediüzzaman Said Nursi 1923'ten itibaren dünyanın yeni bir döneme girdiğini, dinin devre dışı bırakıldığını, bunun telafisi için sonsuz bir ilmi çalışma, şefkat ve maneviyat gerektiğini gördü. İşin tamirinin eski metotlarla, hilafet, saltanat ve siyasetle ve maddi imkânlarla olamayacağını anladı. İşte bunun için 125 talebesiyle değişik imtihanlar geçirdi. Hem onlara, hem 125 mahkemeye kendi amacının siyasi, maddi bir hedef olmadığını anlatabilmek için 38 sene cendereden geçti, saf iman hizmetine zarar gelmemesi için adeta nefesini tuttu, küçük dilini yuttu. Ve gelecek nesillere sonsuz bir miras bıraktı. Onun o mahkemelerle ve 125 talebesiyle geçirdiği büyük imtihanı biz burada anlatamayız. Bir kısmı için 4–5 cilt kitap yazılmıştır.

Şimdilik burada, büyük Ağabeyimiz Hüsrev Hoca ile geçirdiği maceranın sadece 5–6 maddesini yazacağız. Diğer 200 küsur vakıa buna kıyas edilsin. Ki Üstadın iman hizmetinin selameti için ne kadar sabrettiği görünsün. Üstad Hazretleri Isparta'ya sürüldüğünde çok çeşitli meşreplerden insanlarla iman hizmeti için tanıştı. Bunlar genel hatlarıyla ikiye ayrıldılar.

a-) Gül Fabrikası Hüsrev ve ekibi, İslam saltanatını ve hilafetini sürekli olarak ha geldi, ha gelecek diye bekleyen grup; Bediüzzaman'ın sırf manevi hizmetini anlamayan grup. Sürekli rüyalarla amel eden grup…

Bediüzzaman onların bütün bu heveslerini kırmadı. Onları hizmete yönlendirdi. Onlara Gül Fabrikası sahipleri, dedi. Onların Muhammedî bir sistem aradığını anladı. Biliyorsunuz, Gül Hz. Muhammed'in sembolüdür.

b-) Diğer grup ise Nur fabrikası. Risale-i Nur'u iyi anlayan ve ilmi yönünü takdir eden grup. Bunların da başında, Hafız Ali gelir. Tahiri Mutlu ile devam eder. Onlar, Risale-i Nur'un bütün ilmî yönünü anlamasalar da Risale-i Nurun hedefinin siyaset ve maddi hizmet olmadığını, Nur ile aydınlatmak olduğunu bildikleri için Üstad onlara Nur fabrikası ismini verdi. Ve bu iki fabrika diyalektik sürece girip yarıştılar. Hizmet gelişmiş oldu.

İşte bu temel üzere Üstad'ın Hüsrev ağabey ile ilgili ilginç değerlendirmeleri ve sabretmesinin ilginç örnekleri:

1-) Üstad ta başta saf ilim olan Osmanlıca 30. Söz'ün başında bu Söz, Hüsrev'in imanını kurtarmış, demekle o büyük talebesinin dikkatini maddiyattan ziyade ilme yönlendiriyordu.

2-) Üstad ona hizmetin sahibi, dedi. Onu büyük bir rükün kabul etti. Ve bu kabulünde yanılmadı. Fakat Bediüzzaman'ın düşmanları 'O Kürt'tür, sen Türksün; o Şafiidir, sen Hanefisin' diye Hüsrev ağabeye çelme atmak istediler. Üstad epey yoruldu; fakat Hüsrev ağabey'i kurtarabildi.

3-) Hüsrev Ağabeyin hattı çok güzel olduğundan ve meşreben zahiriyata müptela olduğundan Risaleleri kendi malı sandı, değiştirmeler yaptı. Fakat Üstad, razı olmadığı halde, iman hizmetine zarar gelmesin, diye sesini çıkarmadı. Ve bunun yanlış olduğunu has talebelerine söyledi. Hatta o mübarek zat, zevahire meftun olduğundan ve beklentisi hilafet ve İslam siyaseti olduğundan Latince hurufata –Üstad'a rağmen– razı olmadı, el yazı ile bugüne kadar sistemini devam ettirdi.

Hâlbuki Üstad Hazretlerinin, hükümetin, hatt-ı Kuraniye sahip çıkıp İmam Hatip ve İlahiyatları açtıktan sonra hatt-ı Kuranî vazifesinde ısrar etmesinin bir anlamı kalmamıştı. Tam tersine iman hizmetinin yayılması için değil Latinceye, İngilizceye ve diğer dillere bile izin verdi.

İşte bu sade iman hizmeti anlayışı, siyasi fütuhat bekleyen Hüsrev Ağabeye çok ters geldiğinden Üstadına muhalefet edebildi.

4-) Yine onun hattının çok güzel oluşundan dolayı tevafuklu Kuran hattını kendi icadı ve malı sandı, Üstad'tan habersiz olarak Ankara'da basmak istedi. Ve bunun için Ankara'ya telgraf çekti.

Üstad ise hizmete ve imana zarar gelmesin, diye sesini çıkarmadı. Fakat Üstad, onun haber vermeden Ankara ile haberleşmesini araştırıp bana bildirin, diye merak edip Isparta talebelerinden bilgi istedi.

Fakat ileride Âlem-i İslam'da Husrevin hizmeti çok olacak, diye de onu müjdeledi. Ve Husrev'in bin hatası dahi olsa onu affediyorum, dedi. Kimsenin onun aleyhinde bulunmasına izin vermedi.

Evet, o ağabeyimizin hilafet ve siyasi fütuhat beklentisinden dolayı, 1973'te Erbakan ile parti kurdular sonra hayal kırıklığına uğradılar. İşin gereği, siyasetle değil de, nur ile olabileceği anlaşıldı. Fakat onun talebeleri yine anlamadılar, onu bu sefer büyük Mehdi yaptılar, sonra vefat edince yerine başka mehdiler geçirdiler ve halen de bu gibi rüyalarla amel ediyorlar.

5-) Ve o mübarek Ağabeyimiz bir ara 1937'lerde bu beklentilerini Risale'de göremeyince hizmete ara verdi. Fakat Üstad onun gideceği başka bir yer olmadığını bildiğinden dolayı sabretti. Ve sonra iman hizmetine devam için Risalelere dönmesini büyük bir sevinç ile karşıladı.

Ve eskiden beri bazı talebelerinin bu gibi yanlış beklentilerini karşılamak için, *İşte Isparta, Şam-ı Serifin yerini almıştır. İslam dünyasının kalbi burasıdır,* diye teşvik ifadelerini kullandı.

Evet, Isparta ve Şam mübarek şehirler idi. Fakat yöneticilerinin Emeviler gibi zalim olduğunu, talebeleri düşünemedi. İslam hilafeti ha bugün, ha yarın geliyor, diye hep rüya gördüler; ilmin ve maneviyatın gücünü anlamadılar. Mahkemeler de, bu gibi şeylere kanıp 200'e yakın dava açtılar. Fakat Bediüzzaman 28 sene boyunca nefesini tuttu. Bir bebeğe, bir çiçeğe bakar gibi iman hizmetinin akışını bozmadı. Hâlbuki Eski Said bir saat bile sabredemezdi.

Meçhul Bir Risale-i Nur Talebesi

Güncel Beş Önemli Mesele
(Kader, Ehl-i Sünnet, İsbat, Darbe ve Cemaat..)

30 yıllık yazı hayatımda 300'den fazla makale, risale ve kitap yazdım. 3-4 makale hariç, siyasi konular hakkında hiç yazmadım. Güncel meseleler ile ilgili hiçbir şey yazmış değilim. Çünkü siyasi ve güncel konularda, ister istemez, sosyal hayatta sivrilmiş kişi ve kurumların isimleri geçer. Bu ise insanı gerçekliğin ifadesi olan evrensel ve ilmî konu ve kanunların engin âleminden alıp duygusal dedikodular çukuruna düşürür.

Fakat bu sefer Âlem-i İslam'ın geleceği için beş konuda güncel beş noktaya değineceğim. Aslında bu beş konu, özünde kader-irade; Ehl-i Sünnet-Mutezile; ilim-isbat, siyaset-iktidar, hizmet ve siyaset konuları hakkındadır; bu gibi meseleler için yazılan her şey ilim ile teması vardır; dolayısıyla siyasidir, denilmez. Bununla beraber bu beş konuda meselelerin özünün anlaşılması için mecburen bazı şahıs ve kurumların ismi geçecektir. Mecburen diyorum; çünkü zihinler bu beş noktada kilitlenmiş, Âlem-i İslam adeta felç olmuştur. İşte:

Birinci Mesele: Soma'da Meydana Gelen Olay ve Kader

Birçok çevre ve yüzlerce medya kuruluşu, *Eğer Soma'da tedbir alınsaydı; bu ölümler olmazdı,* şeklinde bir haftadır, devamlı olarak yayın yapıyor. Nihayet bir Nurcu kuruluş, kader ve irade hakkında olan 26. Sözden bir kısa söz naklettiler. Dediler ki: *Tedbir alınsaydı; bu ölümler olmazdı söylemi Mu'tezilî bir söylemdir. Toplum farkına varmadan Mutezileleşmiş...* Bu pasajın internette yayınlanması üzerine iki noktanın izah edilmesi gerektiğini ve Soma olayının kaderden ziyade sebep sonuç ilişkisi denilen determinizmi ilgilendirdiğini gördüm.

1) Mutezile, İslam Âleminde ilmin egemen olması için sünnetullah denilen doğal kanunların egemenliğini savundu. Eğer sebep varsa, mutlaka sonuç olur; sebep yoksa sonuç asla olmaz, diyerek determinist oldular. Fakat bu noktada o kadar ileri gittiler ki; asırlarının pozitivistleri oldular. Allah'ı kendi koyduğu yasalara mahkûm gördüler. Onun kudret ve iradesinin aşkınlığını ve yetkinliğini bir derece görmezden geldiler.

2) Mutezileden ayrı ve karşıt bir ekol olan Ehl-i Hadis ise tamamen cebri (bir şeyde sebep yoksa da mutlaka kaderin gerçekleşeceğini) savundular. Bu konuda, irşat: tergip ve terhip için söylenen bazı hadisleri su-i istimal ettiler.

Bu iki ekolden sonra ortaya çıkan Ehl-i Sünnet ve Cemaat bu iki tutumun ortasını savundular; eğer söz konusu olan sebep yok ise, sonucun olacağını veya olmayacağını söyleyemeyiz, dediler. Sebep-sonuç ilişkisini ve sünnetullahı dışlamadan Allah'ın yetkinliğini gördüler. Çünkü Kur'anda yasalar ve buna dayalı olaylar anlatıldıktan sonra *illa ma-şaallah* (Allah'ın dilediklerı hariç..) kaydını görüyorlardı.

Bununla beraber Ehl-i Sünnet, Allah'ın yetkinliğini kalplerde oturtmak istedikleri; ayrıca cebri savunan hadis rivayetlerinden kendilerini kurtaramadıkları için; zamanla ilmî perspektifte emre (yetkinlik icrasına) göre daha öncelikli olan sünnetullahı unuttular.. Gazali, Kur'anda asla değişmez denilen sünnetullah tabirini *adetullah* ile değiştirdi.. Determinist felsefeciler ve

Mutezile bakiyesine cevap vereyim derken, Müslümanlar içinde artık her şey, ilimler üstü, harika ve mucize olarak algılandı. Nihayet Âlem-i İslam, İslam dinindeki ilmî perspektifi, Avrupa'ya kaptırdı. Ve bugün dahi bunun sancısını çekiyor.

Bediüzzaman, 26. Sözde Ehl-i Sünnetin kader anlayışını tercih ediyor; Allah'ın yetkinliğine öncelik veriyor. Fakat birçok risale, sünnetullahın mucizelerden önce geldiğini, sünnetullah içinde bilinç, aşkınlık ve hikmetler, mucizeden daha fazla olduğu için peygamberler, çok zor durumda kalmadan mucizeye mazhar olmadıklarını söylüyor. (19. Mektup, 26. Mektup)

Ayrıca 24. Mektupta mealen diyor ki*: Kâinatta sünnetullah şeklinde cereyan eden umumi bir dua var. Bu duanın kabulünün ölçüsü de içtima-i esbaptır. Yani 4-5 sebep bir araya geldiğinde o dua, sünnetullah olarak gerçekleşir. Dua müsbet tarzda olduğu gibi, menfi tarzda da olabilir. Mesela; karbon, azot, hidrojen ve oksijen bitkilerde bir araya gelir; beşinci bir sebep olarak ışık, fotosentez ile onları şekere çevirir.*

Bu olumlu bir içtima-i esbaptır. Bunun bir de olumsuz şekli var: Mesela; İnsan kanında yağ, protein, vitamin, şeker olmadığı zaman insan ölüme varır; eğer mineraller verilirse, geçici olarak dirilir. Galiba içtima-i esbap genellikle 5'li olarak gerçekleşiyor.

Bakın; bu menfi dua durumunun bir benzeri, Somada olmuş: **1)** Gaz sızıntısı var; alarm verilmiş. Kimse işi ciddiye almamış. **2)** İşçiler tekrar ile yönetimi uyarmış; yine kabul görmemiş. **3)** Teftiş raporları su-i istimal içeren şekilde hazırlanmış. **4)** Madenciliğin vazgeçilmez acil-durum sistemi yok; **5)** Devlet, ilgili kanunları eksik çıkarmış.

Demek sünnetullaha göre burada determine bir durum söz konusudur. Çünkü 5-6 sebep bir araya gelmiştir. Dolayısıyla bazı Nurcuların Bediüzzaman'ı realitelerden koparacak beyanlar yayınlaması ve İslam Âlemine ilim yolunu kapatacak dersler vermesi, yerinde ve mukteza-ı hale mutabık bir irşat değildir. On senedir uyarıyorum: Türkiye hızla Ortaçağa doğru iniyor, diye..

İkinci Mesele: Ehl-i Sünnet Âlimlerinin Diyarbakır Toplantısı

Bu toplantıya katılan muhterem zatların çoğunu tanıyorum. Çok fedakâr, hassas ruhlu, imanlı ve kendilerini toplumlarına adamış, değerli zatlardır. Herhangi bir konuda onlara ders vermem haddim değil. Fakat yine Âlem-i İslam'ın selameti için üç noktayı bu değerli üstadlarıma arz etmek istiyorum.

1) Ehl-i Sünnet ismini kendilerine tahsis etmeleri yanlıştır. Çünkü bugün İslam dünyası zaten bu isimde bir nevi ittifak içindedir; dolayısıyla isim tahsisi, inşikak-ı asayı netice verir. Ayrıca eğer şefkat ile medeni bir tarzda ilmî meseleler müzakereye açılsa, diğer fırkalardaki çok değerli ilim adamları da bu mübarek heyete katılacaktır.

2) Çok iyi biliyorum; bu değerli hocalarım birinci meselede anlattığım sünnetullah konusunda Gazali gibi düşünüyorlar. Ayrıca bu hocalarımın çoğu, çağdaş fenleri tam incelemedikleri için; hem bu meselede, hem başka birçok konuda asrın ihtiyaçlarına tam cevap veremiyorlar.

3) Mesela Üstad Bediüzzaman, *Bu asırda kitle imha silahları var; dolayısıyla maddi cihad; her iki taraftan da binlerce masumun kanının heder edilmesine sebep olduğu için; Kur'an bu asırda bizi maddi cihattan menediyor. Eskiden maddi cihad mecburiyetten kaynaklanmış idi. Çünkü kültürel ve siyasi başka çareler yoktu. Bu asırda ise, onlarca başka çare var olduğundan ve bu asrın asıl ihtiyacı siyasi iktidar olmak değil de; kalplere dinin mucizevî bilgilerinin yerleştirilmesidir,* dedi. Ve onlarca mektupta bu söylemini tekrarladı. Ayrıca 100 yıldan beri bilim ve din çatışmaz, diye sesleniyor. Maalesef, bu Ehl-i Sünnet hocalarım, bu gibi önemli meseleleri hiç dile getirmediler. Çoğunlukla siyaset konuştular… İnsanları, hatta Müslümanların çoğunu ötekileştirdiler.

Üçüncü Mesele: Risale Akademinin İsbat Seminerini Organize Etmesi

20'den fazla Nurcu cemaat ve oluşum var. Hepsinin birinci önceliği sayılarını çoğaltmak iken, bunlar içinde Risale Akademi Risale-i Nurun anlaşılması için izah ve isbat seminerlerini düzenlemesi şayan-ı takdirdir. İsbat semineri davetiyelerinde üç nokta bana çok önemli geldi.

a) Çağımızın ikna ve irşadı için Ortaçağ metodunun ve mevcud literatürünün yeterli olmadığı gerçeği.

b) İslam tarihi boyunca kullanılan Kelam ve Mantık ilimlerini bugüne uyarlamak…

c) Bu asrın varlık ve düşünce algısına uygun yeni ilmî tesbitler yapmak..

Evet, eğer İslam Âlemi bu üç noktada yığınak yaparsa 20-30 sene içinde insanlık âleminin dertlerinin çoğunu çözebilir. Ve bu konuda ona rekabet edecek başka hiçbir kurum da yoktur. Fakat maalesef dinî hizmet ve eğitim verdiğini iddia eden kurumlar, bu üç gayenin gerçekleşmesi için hiçbir alt yapıya sahip değiller. Bu konuda hiç bir ciddi projeleri de yoktur.

Mesela: Klasik mantığın onlarca konusundan üçü, *delalet, tasavvur ve kıyas* hakikatleridir. Yüzlerce okul ve kurslarda bu hakikatler mantık ilminin ABC'si olarak verildiği halde –otuz yıl boyunca yaptığım gözlemime dayanarak söylüyorum- öğrenciler bunları ya öğrenemiyor veya öğrense de kullanamıyor. Hâlbuki ***delalet,*** kök olarak yol göstermek demektir. Bir kelimenin açık veya kapalı olarak bir manayı (somut bir varlığı ve olayı) göstermesi demektir. Yani o mananın muhatap tarafından tahayyül edilen şekli değil de, somut ve nesnel bir hakikati göstermesi demektir. Bu delaletin birçok çeşidi var. Mesela tetabuk, tazammun, lüzum, mecaz, hakikat ve Muhakemat, Belagat Unsuru, 6. Meselede anlatılan başka çeşitleri var. Ben burada bu kavramın en birinci şeklini ve aşamasını kast ediyorum.

Mesela, bütün Müslümanların her an kullandığı *Sübhanallah, El-hamdülillah* ve *Allahu Ekber'in* manası çoğunlukla bilinmiyor. Mecbur kalıyorum bunların manasını halk dili ile veriyorum: *Sübhanallah,* Allah çirkin ve yanlış iş yapmaz, demektir. Kelimenin kökü duru su içinde yüzmek manasına gelir. Duru su ise paklık sembolüdür. *Elhamdülillah:* Allah bütün kemalata ve onların gereği olan nimetleri vermeye sahip tek merci demektir..

[Sübhanallah'a Allah'ın sisteminde eksik ve yanlış iş olmaz, manası verilince zihin "Bu tek başına yetmez. Varlıklara nimetler ve kemalat da lazım" diye bekler. Cevaben Elhamdü lillah

kelimesi gelir; bütün kâinat sonsuz bir okyanus gibi sayısız nimetler ile doludur, der. Elhamdü Lillah, Allah'ın kemalatını ve nimetlerini haber veren bir cümledir. *Allah'a hamd olsun,* manasında inşa cümlesi değildir.]

Peki, Allah bir tek zat olduğu halde bu imtihan dünyasının dar âleminde nasıl bu gibi harika işleri yapabiliyor, diye zihin sorar: ***Cevap,*** *Allahu Ekberdir*. Bunun bugünkü dildeki tam tercümesi, Allah sonsuzdur. Evet, sonsuzluk olmadan, bilinmeden ve ibadet ile ona entegre olunmadan, dünyamızda çirkinlik, sıkıntılar, acılar hiçbir zaman bitmeyecektir.

Mantığın ikinci bir kavramı tasavvurdur. *Tasavvur,* meal olarak bir şeyin mahiyetinin fotoğrafını hayalde çekmek demektir. Mantık ilminde ise bir şeyi tanımlayan tarif (had) demektir. Tarife had demişler; çünkü tarif, bir şeyin hududunu ve varlığının sınırlarını çizer.

Tarif, tarifi yapılan varlığın, cinsini ve nevini, tanım olarak kullanmak ile olur. Mesela insan için ***"O, natık (düşünen ve bu düşüncesini ifade eden) bir hayvandır."*** denilir. Eğer cins değil de mesela uzak bir araz olan *varlık* kullanılsa ve temel bir özellik olan *natık* yerine *gülen* kelimesi kullanılsa, Mesela; *insan natık bir varlıktır*. Veya *insan gülen bir hayvandır.*. Dense; o zaman ona tasavvur (fotoğraf) değil de resim denilir.

Ben birçok derste Allah'ın ilmi, kudreti, iradesi denilince sizin zihninizde nasıl bir tasavvur oluşuyor, diye soruyorum; hiç cevap alamıyorum. Çünkü burada birinci aşama olan delalet yok ki onunla delaletten sonra bu üç hakikatin mahiyetini düşünüp tarifini yapabilsinler.

Mecburen devreye giriyorum. Allah'ın kudreti şu gördüğümüz bütün madde ve enerji âlemleridir. Onun ilmi bu varlıklara güzel nitelikler ve özellikler veren sonsuz yazılım ve programlardır. Onun iradesi ise, varlıkların sürekli gelişmek isteyip bugünkü güzel vaziyetlere gelmesi demektir. Nitekim 29. Sözde, Tekâmül varlıkların Allah'ın iradesinden gelen emirlere itaat etmesidir; aşk ve iştiyak ile kemalata doğru yükselmeleridir, deniliyor.

Hemen hatırlatalım ki; tarifler, sadece tasavvurdur; kıyas tarzında mantıkî bir isbat değildir.

Üstad, Risale-i Nur tasavvur değildir, tasdiktir, derken aklî kıyaslar ile yapılan isbattır, demek istiyor. Fakat muhatap, eğer kelimelerin delaletini anlamıyorsa ve kelimelerin gösterdiği manaların mahiyetini ve tarifini bilmiyorsa; yani birinci aşamayı geçemiyorsa onun için isbat ve kıyasa kavuşmak muhal olur. Evet, Risale-i Nur, tasavvuf değildir. Çünkü tasavvuf, kıyas ile isbat olmadığı gibi, tasavvur ölçüleri ile elde edilen bir marifet de değildir. Sadece dinî hakikatlerin rüya gibi insanın kalbinde resmedilmesidir. Evet, keşif ve rüya, mantıkî tasavvur yani ilim değiller, ancak resim olabilirler.

Bununla beraber eski mantıkta tasdik denilen kıyas yöntemiyle meseleleri isbat etmeye çalışmak, bugün için her zaman netice vermiyor. Çünkü eski mantık insan duyularının algısına göre şekillenmiştir. Hâlbuki bugün fenler ve diğer araştırma ürünleri, yepyeni bir varlık algısı doğurmuştur. Onun için bu asırda ispat, yeni varlık ve bilimsel algılar üzerinden yapılmalı. Ayrıca başka bilim dalları ile desteklenmelidir. Onun içindir ki; Bediüzzaman, bazen aklı kalbe yardımcı yapar; bazen de kalbî sezgiyi aklî verilere destek yapar. Ki Kur'andaki isbat bu minval üzere gitmiştir. Onun için sırf aklı esas alan Kelam ilmi ve sırf kalbi esas alan

Tasavvuf, Kur'an gibi başarılı olamıyorlar. Her ne ise; Nurculuk da tarikattır, mealinde bazı yazıları neşreden Risale Haberin, isbat ve izah konularını seminerler olarak ele alması çok büyük bir gelişmedir.

Dördüncü Madde: Mısır'daki Darbe

Bu darbe tamamen haksız ve zalimane oldu. Fakat ehl-i hamiyet Müslümanlar, iki noktayı görmezden geliyor:

a) Üstad Bediüzzaman tekrar ile kardeşlerim, biz mahkûmuz, diyor. Ama İslam âlemi kendini gülistan içinde sanıyor. Dikkat ile bakılırsa, bu darbenin dış çevrelerin tazyik ve zorlaması ile yapıldığı görülecektir. Nitekim Mısır Hükümeti, Refah Sınır Kapısını her açtığında Umreciler için açtık, diye Batıya mesaj veriyor. Merak etmeyin, biz Hamas'a yol vermeyiz, diyor.
b) Ayrıca İhvan-ı Müslimîn, bütün samimiyetlerine rağmen, bu çağa ayak uydurabilecek; ilmî siyasî ve kurumsal niteliklere sahip değiller. Ben bir saat boyunca onların lideri olan Bedii Efendinin bir mitingini dinledim: Dünya ve insanlara kendi program ve ilkelerini anlatacağı yerde; konuşmanın %80'i, dua ve beddualardan oluşuyordu. %20'si de hissi konuşmalar idi.

Beşinci Madde: Ak Parti ve Cemaat Kavgası

Beş ay boyunca o kadar çok enerjimiz boşuna harcandı ki; bu israf, başlı başına bize bir azap oldu. Ben bu konuda konuşmak istemiyorum. Fakat bu mesele, dünyanın zihnini kilitledi. Şu kilitlenmeyi çözmek için beş cümle olarak beş bilgiyi hatırlatıyorum.

1) Fethullah Hoca milletine hainlik yapacak bir insan değildir. Çünkü bütün milliyetçilerden daha çok milliyetçidir. Fakat Hükümet ile günlük siyaset ile bu kadar fazla uğraşması, yanlış oldu; hem kendisine, hem davasına, hem hizmetine leke oldu.

2) Hoca, bu konuda kendisini mecbur bildi. Çünkü onun için devletin bekası, her şeyden önce gelir. O, Erdoğan'ın siyaseti, Türk milletine varlık-yokluk riskini yaşatır, diye inanıyor. Bunu önlemek için, ilmen ve başka çare bulamadığından bu yanlış yola başvurdu.

3) Cemaatin Silivri ile Balyoz ile ve daha sonra Hükümet ile kavgası bir iç kavgadır. Yani hiçbir taraf hain değildir. (Bunu Gazeteci Orhan Miroğlu deklare etti; bu kavgada biz Kürtler taraf olmayız dedi.) Hoca, Türk Devleti Batı Dünyasıyla barışmak ile ancak kurtulabilir, diyor. Karşısındakiler ise, hayır biz bize yeteriz, diye inanıyorlar. Hoca ve Cemaat, bu derin gerekçeleri dile getiremediğinden, yolsuzluk ve darbeler gibi yapay ve gerçek manada aslı olmayan şeyleri gerekçe gösteriyorlar. (Değerli Gazeteci Ruşen Çakır bunu kaç sefer TV.'de anlattı..) Neticede Türk toplumunun çoğu, Müslümanların yarısını hırsız, diğer yarısını yalancı olarak algıladı. İş böyle devam ederse, yeni gelecek olan genç nesillere din hakikattir, realitedir, doğruluktur diye hiç kimse bir şey anlatamaz. Maalesef iktidar ve milli duygular uğruna dinî hakikatler kurban edildi.

4) Fethullah Hoca böyle bir yanlışı yapacak bir insan değildir. Bütün dünyayı değiştirmek azmindedir. Fakat ilmen ve fiilen Türkiye'yi ve dünyayı değiştirecek yeterli bir alt yapıya sahip olmadığından tepeden inme yoluyla insanları düzeltmek istiyor. Kendini insanlığa

adamış olan Hoca, ilmen bu adağını yerine getiremediği için bunu siyaseten gerçekleştirmek istiyor. Çünkü tabiatta boşluk yoktur.

5) Hoca Efendi, diğer Nurculardan ayrılıp ta 1978'den beri el altında siyasiler ile çalıştığı için; siyaset dışında başka alternatifler bulamadı. Hâlbuki kendi Üstadı Bediüzzaman'ın, *Bu asırda siyaset ile hizmet olmaz. Siyaset çok kırılgan ve kirli bir yoldur: Bu asrın siyaseti, maneviyat ve kutsal davalar ile bağdaşamaz,* mealindeki uyarılarını esas alsaydı daha başarılı olurdu. Henüz Güneş Batıdan doğmuş değildir. Samimi kutsîlerden oluşan Cemaat, ilme yönelse yine dünyaya onlar yön verecektir. Çünkü gerçek manada kendini insanlığa adamışlar çok azdır.

21. 05. 2014
Bahaeddin Sağlam

Kürdistan Medreseleri ve Bediüzzaman

Medrese ders okutulan yer demektir. Arapça olan bu ders kelimesi, kök manası (etimolojisi) ile *kişi, okuduğu şeyi o kadar güzel öğrenmeli ki; öğrendiği konuda onun için hiçbir pürüz kalmamalı*, diye dersin gerçeğini hatırlatıyor. Bunun edilgen kalıbı (infial babı) olan münderis kelimesi ise yerle bir olan şey demektir. Çünkü bir şey yerle bir olunca artık ortada hiçbir pürüz kalmamış olur. Bediüzzaman'ın ***Kürdistan'daki medaris-i münderise ihya olacak*** sözü, yerle bir olmuş medreseler diriltilecektir, manasına gelir.

Bu sözün söylendiği tarih 1908'dir. Eğer o tarihte bu medreseler yerle bir olmuş ise; bu geçen 107 senede biz ne yapabildik? Ve medreselerin bugünkü durumları nasıldır, diye kendimize sormamız lazımdır. İşte gelin, beraber medreseler arasında bir seyahat yapalım:

İslamiyet Ashab-ı Suffa döneminden beri eğitime önem vermesine rağmen Selçuklu Sultanı Melikşah'in Veziri Nizamü'l-Mülk dönemine kadar İslam dünyasında kurumsal bir eğitim olmadı. Daha önceleri genellikle camilerde hususi değişik ilimler okutuluyordu. Yani gramercilerin, hadisçilerin, fıkıhçıların, tefsircilerin, kelamcıların ihtisas okulları vardı. Bu ekoller genelde cami ve mescidlerdi. Buralarda ihtisas eğitimi alanlara ekol denilir. Mesela hadis ekolü, kelam ekolü gibi.. 12. asra gelinceye (Hicri 4. asrın sonuna) kadar İslam dünyası o kadar çok ve kaliteli âlim verdi ki; o yoğunlukta ilim ve eğitim alanlar sadece Yahudi ve Hıristiyan ümmetlerinde var olmuştur. Bu ekollerin iki özelliği vardı:

a) Belli bir konuda ihtisas yapmak..
b) Dünyanın her tarafında o ekolün temsilcilerini bulundurmak. Ve onlarla iletişim kurmak..

Ekol kelimesi Batıda başta bu manada kullanılıyordu. Fakat daha sonra gruplu ve topluca eğitim verilen yerlere de ekol ve okul denildi. 12. Asra gelindiğinde ihtisas bittiği gibi; ekol tarzında belli ilimleri dünyaya yayma faaliyetleri de nisbeten durdu. Selçuklu ile başlayan bu yeni dönemde âlimler artık belli ilimlerde ihtisas yerine her ilimde söz sahibi olmaya kalktılar. İmam Süyutî'nin her ilimde eşit şekilde kitap vermesi, bu yeni dönemin tipik bir örneğidir.

Önce Selçuklu ve Osmanlı daha sonra Safevi devleti ile devam eden ve Arap olmayan bölgelerdeki medreselerin işi, İmam Süyutî modeli kadar kolay değil idi. Çünkü Arap olmayan bu çevrelerin önce dil ve belagat öğrenmeleri lazımdı. Daha sonra asıl maksad olan ilimlere ancak geçilebiliniyordu..

Bu dönemde dil engelinin tam aşılamaması ve alet ilimlerinin çokça şerh ve haşiyeler ile zihinleri zapt etmesi, medreseleri epeyce yordu. Çok nadir insanlar artık kelam, hadis ve tefsire vakit ayırabiliyordu.

Hulasa: Alet ilimleri engelinden ve ihtisas yapmamaktan ve zihinler, taklid ve ilmî istibdad ile kilitlendiğinden ***medreseler münderise oldu.***

Bugün Kürdistan'daki medreseler bütün gayretlerine ve dine hizmet aşklarına rağmen bu üç

engeli aşamıyor. Bu engeller yanında bir de dış dünyaya kapalı bir toplum içinde olduklarından ilmî çalışmaları takip edemiyorlar. Onun için bugün medreselerde okuyan talebelerin en zirve hayalleri Molla Halil-i Siirdî ve Şeyh Fethullah-ı Verkanisî gibi olmaktır. Hâlbuki bu iki zat manen, ruhen ve kalben çok büyük ve değerli olmalarına rağmen fıkıh ve gramer dışında bir eser verememişler. Molla Halil'in telif ettiği Basîratü'l-Kulûb, Tefsir Ekolü yanında çok küçük bir yeri olan Nesefi Tefsirinden bile geridedir.

Hele şimdi kendisi hayatta olan bir hocanın tefsiri ki; büyük bir cemaat tarafından işte Türkiye'den de müfessir çıkıyor, diye propagandası yapılan bir kitap, ilmî değeri açıdan tam bir fiyaskodur. Fiyasko derken ilmî açıdan kast ediyorum. Yoksa tefsirin müellifi muhterem olduğu gibi kitabın içindekiler de çok mübarektir.

Medreselerin bu münderisliğinin (silikliğinin) şu beş sebebini burada kaydedebiliriz:

1) Bugünkü medreselerin resmi yani ekonomik bir yapısı ve payeleri yoktur.

2) Pekiyi derecede Sarf- Nahiv öğrenmelerine rağmen, bu gramer bilgilerini yüksek ilimlerde icra edemiyorlar. Dolayısıyla yüksek ilimler üzerinden toplumda etkin bir yere sahip olamıyorlar.

3) Çok önemsiz ve gereksiz müfredat, ders programında okutuluyor.

4) Zihinlerin soyut manaları algılaması için önemli iki çare olan fenlerden ve medeni dünyanın zihnî yapısından mahrum kalıyorlar.

5) Bugünkü medreselerde o kadar çok taklid ve baskı var ki; zeki insanlar ya mekteplere kaçıyorlar. Veya inkişaf etmeden çürüyüp gidiyorlar. Bu beşinci noktayı biraz açarsak hastalığın fenni (psikolojik) sebebini bulabiliriz; şöyle ki:

İlk insanlar, nisbeten tufuliyet çağını yaşadığı için zihinleri soyut ve manevi şeyleri tam algılamıyordu. Fakat insan zihni, somut algı tarzında da olsa çok büyük şeylerin büyüklüğünü (gerçekten veya nisbi olarak) algılar. Çünkü Allah bütün insanları bir yaratana inanmak üzere yaratmıştır. Demek eğer insan zihni, açılmamışlıktan dolayı sonsuz yaratanı soyut (vacib'ülvücud ve maddeden mücerred) olarak algılamazsa bu sefer somut (müşahhas) olarak onu tasavvur eder. Tasavvur edemediğinde ise, onu meçhule atar. Yine ruhunda bir büyük dayanak var kalır.

Fakat insanoğlu, büyüklüğü algılama veya güvenilir bir noktaya dayanma seyr u seferinde giderken önüne aşılmaz, onun gibi asla olunmaz insanlar çıkar. Bu yolcu insan başta akide tarzında olmazsa da o büyük zatı önce kendine nokta-i istinad yapar; sonra milletçe propaganda yapıla yapıla o büyük zat, bir nevi ilah yapılır. Yani meçhul de olsa İlahî varlık ikinci planda kalır. Çünkü insanın bütün duyguları, kendine nokta-i istinat yaptığı gözüyle gördüğü müşahhas insana kilitlenir. Haliyle ilim yolcusu o insan zeki de olsa daha yeni şeyleri öğrenemez. Çünkü o yolcu bu makamda taklid halindedir. Taklid ise, kafayı kilitler.

Bu tehlike, bütün duygusal ve kapalı toplumlar için geçerlidir. Mevlana Celaleddin ve İbn Arabî bu tehlikeye karşı tasavvufun terbiyesini çare olarak görmüşlerdir. Bediüzzaman, dinî ilimler ile fen ilimlerinin beraber okutulmasını çare olarak görüyordu. Önemli ve ukde-i hayatiye olan bu noktayı tahakkuk ettirmek için Medresetüzzehra projesinin gerçekleşmesi için yetmiş yıl uğraştı. Fakat zaman, ona yol vermedi.

Ayrıca Kürtler neticede bir Asya milletidir. Bediüzzaman'ın ifadesine göre Asya insanı duygusal olur; akıldan ziyade kalbi ile düşünür. Evet, duygu ve kalb algısı güzeldir, ama aklın rehberliğinde olmak şartı ile.. Yine Bediüzzaman'ın ifadesi ile: *Akıl tek başına yeterli değildir. Dolayısıyla insan nevinin duyguları olan fen ilimleri ve medeni imkânlar ile ortaya çıkan* ***küllî akıl*** *üzerinden düşünmek gerekir.*

Kürtlerin ve dolayısıyla Kürt medreselerinin bir sıkıntısı da Kürtlerin Türkiye Devleti ile tam entegre olamamalarıdır.. Bu kopukluktan dolayı kollektif bir eğitimleri ve medeniyetleri oluşamamıştır. Hâlbuki Bediüzzaman 105 yıl önce Münazaratta: ***Kürtler çeşme olmalı, Türkler havuz olmalı*** dedi. Fakat her iki taraf da şu gerçeği bugün bile tam anlamış değiller: *Havuz güçlendikçe ve yükseldikçe çeşmenin lehinedir. Ve çeşme güçlendikçe ve özgürce aktıkça havuzun hesabına geçer.*

Sakın birileri bu yazıdan bir hakaret veya siyasetle uğraşıyor manasını çıkarmasın. Eğer böyle yanlış bir anlaşılma olursa ben yine Üstadım Bediüzzaman'ın dili ile cevap verir: *Medreselerdeki talebeler, melekler kadar masumdurlar,* derim. Onun şu sözünü de hatırlatırım:

Kürtlerin tabiatında ilme ve hakikati öğrenmeye o kadar yüksek bir istidad var ki; bu istidad, fıtrat diliyle parmağını kaldırıp, fenleri öğrenin, eğitimin zirvesine çıkın, fıtratınızdaki o istidadı meyveli kılın; yoksa çürüyecektir, diye emrediyor.

(İki Mekteb-i Musibetin Hatimesi, Dördüncü Hakikat.)

İki Hatıra ve Bir Hatırlatma

1) Yetmiş üçte, Siirt'te medresede Şerhul-Muğni okuyordum. Derste Hocam, kuyu sularının yazın neden serin ve kışın neden sıcak olduğunu bana sordu. Ben bir an durakladım. Fakat kafamda su ve havanın dereceleri kavramı vardı. O kavram ile tahmini olarak, kuyu suyu dört derecededir. Sıcak ve soğuk, yerin altına (kuyunun dibine) tesir etmediği için 4 derece kışın -20 dereceye göre sıcak hissedilir. Yazın 25-30 dereceye göre ise, soğuk ve serin hissedilir, dedim. Hocam:

"Hayır, Baycuri fıkıh kitabında deniliyor ki; yazın geceler kısa olduğu için güneş yerin altında az durduğundan kuyu suyu tam ısınmıyor; kışın ise geceler çok uzun olduğundan, güneş fazlaca yerin altında kalıyor; onun için kuyu suyu kışın sıcak oluyor." dedi.

Bu hatıra, medreselerdeki Orta Çağ eğitimi ve medreselerin tıkanıklığı ile ilgili önemli bir fikir veriyor.

2) Yetmişli yıllarda ben el-hamdülillah küçüklüğümden beri caminin iyi bir müdavimi idim.

Cemaat namazdan sonra caminin kenarındaki dut ağacı gölgesinde güzel şeyler konuşur, sohbet ederdi. O gün sohbette çok değerli iki hocamız vardı. Birinci hoca sigarasını yaktı; elindeki çakmaktan çıkan alevin yapısını izah etmeye başladı.

Yanındaki diğer hoca itiraz etti, hayır öyle değil, sen mantık okumamışsın; bunun izahını bilemezsin, dedi. O hocaların alevle ilgili izahlarını hatırlamıyorum. Fakat sonra kimyanın genel mahiyetini görünce o hocalarımın izahlarının yanlış olduğunu yüzde yüz öğrendim. Çünkü Allah rahmet etsin, biri vefat etti, diğeri sağdır; o iki hocanın ne atomu ne de karbon-oksijenin tutuşmasını bilmediklerini biliyorum. Ayrıca mantık ve kimya ilimlerinin birbiriyle ne ilişkisi var? Hala bilmiş değilim. Galiba medrese ehli, insan mantık bilince bütün bilimleri bilir, sanıyorlar.

Hatırlatma: Üstad Bediüzzaman bu gibi sıkıntıları ta 1900'lü yıllarda gördü. Kalktı bir usul kitabını kaleme aldı. İçinde 300 ilmî kural ve kaideyi tek tek ve uygulayarak yazdı. Bu kitabı, medreselerde okutulması için hem veciz ve metin üslubu ile hem Arapça olarak yazdı; ismini ***Reçetetü'l-Ulema*** koydu. Ayrıca medresedekiler hem Türkçeyi öğrensin, hem de o metni şerh etmeye kalksın, diye o kitabını Türkçe olarak da Muhakemat ismi ile yeniden yazdı. Fakat yüzyıldır o reçete henüz uygulanmadığı gibi birkaç sefer, müellif Bediüzzaman'ın tekfir edilmesine sebep oldu. Çok ilginç bir tevafuktur ki; Bediüzzaman bu kitabında geçen iki konuda tekfir edilmiş. Biri dünyanın yuvarlaklığı; diğeri de elementlerin sadece 4 adet olduğu meselesi. Demek eğer bu Muhakemat yüz yıl önce medreselere girmiş olsaydı, o iki acıklı hatıra başıma gelmezdi.

Eğer, İlahiyatlar, tamamen modern dünya standartlarına göre eğitim alıyorlar; yine de bir şey çıkmıyor, diye sorarsanız.

Cevabımız: İlahiyatların müfredatında ve ders programlarında asla bir eksiklik yok. Fakat iyi bir ilahiyatçının yetişmesi için, hem üç sahada tam yetkin olması lazım, hem de o üç sahayı bir ve beraber kullanabilmesi gerektir:

1) Arapçada kitap yazabilecek kadar ***dile hakim*** olmak..

2) Tıp amfisinde ***fizik, kimya ve biyoloji*** derslerini takip edebilecek kadar fen ilimlerini –detay bazında olmazsa da- ana şema olarak bilmek.. (Çünkü kâinatın sistematiğini bilmeyen bir insan, dinî literatürü sağlıklı anlama şansına sahip olamaz.)

3) ***Özgürce düşünmek..*** Bu özgürce düşünmek geçmiş büyüklere karşı saygısızlık olmadığı gibi; onların bizlerden beklediği bir sonuçtur. Evet, maalesef, ilahiyatçılar bu üçüncü dalda çok ileri olmalarına rağmen; diğer iki sahada yetersiz olduklarından iyi ürünler çıkmıyor. Medreselerde ise, her üç sahada da mahrumiyet ve kıtlık vardır. Tarihteki büyük âlimlerin hayatını inceleyin; göreceksiniz ki onları ilimde zirve yapan şey, bu üç sahada yetkin olmaları ve bu üç aleti bir ve beraber kullanmalarıdır. Bu çağımızda dil, fen ve özgür düşünce bir araya gelmeyince; ilim adamları özellikle ilahiyatçılar, aldıkları bilginin doğru olup olmadığını test edemiyorlar. Bediüzzaman'ın Muhakemat ve Münazarattaki tabiriyle mümeyyiz olamıyorlar, meleke-i tufeylanede kalıyorlar. Bu acı durumu tam ifade edersek bugün din adamları, ilimde mümeyyiz olmayan çocuklar gibidirler. Yani hem yanlış bilgiye karşı savunmasızdırlar.. Hem

de dinî hakikatleri çizgi film tarzında algılıyorlar.

Batı dünyası bu çocukluğu gidermek için; önce fenleri tam okuttular; yetmedi epistemoloji diye bir disiplin kurdular. Fakat yine de çözüme ulaşmış değiller. Çünkü dinî literatürü, günlük ve sokak dili ile anlamaya çalışıyorlar. **Hulasa:** Batı dünyası gaybî literatür konusunda ve Doğu dünyası fenlerde meleke-i tufeylane seviyesinde olduğundan insanlık maddeten ve manen büyümeye çalışırken çok sancı çekiyor.

Ben bu notları yazıyorum; ama bir netice çıkmayabilir. Çünkü medresedekiler, kapalı bir toplum içinde; kafalar soyut kavramları hiç görmemiş; ayrıca taklid ile kilitli ve şahıs büyüklükleri ile meşguldürler. Yani medreselerde özgürce ilim öğrenme yerine ilmî ve psikolojik istibdad var.

Galiba Muhakemattan önce Münazaratı okumaları gereklidir. Çünkü istibdadın olduğu yerde güller asla yetişmez. Evet, maalesef, devletin, partinin ve yerel partilerin siyasi istibdadı ile beraber her bir müderris de kendini yetkin olarak gördüğünden diğer insanlara ilmî ile istibdad yapıyor. Her şeye rağmen bütün müderrislerin ve küçük büyük bütün talebelerin ellerinden öpüyorum; kızmamalarını rica ediyorum. Çünkü biliyorum ehl-i medrese imanda ve gayrette üstün insanlardır. Biliyorum: Modern dünyanın ilimlerini almakta riske giremiyorlar. Hâlbuki eskiden bu medreselerden mezun olan dört zat riske girdi; dünya çapında ilimde isim yaptılar. Dine olan hizmetleri bütün dünyada etkin oldu.

a) ***Mevlana Halid-i Bağdadî***.. Bu zata Zül-Cenahayn denilir. Çünkü tarikat ve medrese ilimlerini kendinde birleştirebildi. Riske girdi, Hindistan'a gitti; riske girdi Osmanlı eğitim ve tarikat sistemini değiştirdi. Onun tarikati 93 Harbinde beş milyon mürid ile Ruslara karşı savaştı. Bu zatın (r.a.) ekolünden çok büyük âlimler çıkmakla beraber onlarda tarikat daha çok ön planda olduğundan ilmî yönleri bilinmiyor. Mesela Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi gibi..

b) Mevlana Halid'den önce yaşayan ***Ahmed-i Hani,*** büyük bir âlim, edip ve feylesoftur. Onun türbesinin üst eşiğinde yazılı olan şu beyit onu özetler:

Saf hayır ve iyilik olan yaratmak, Ahmed'in elinden gelmiyordu.
Ahmed çok şey hedefledi. Fakat yüce padişah (Cenab-ı Hak) onu muvaffak etmedi.

Bu beytin ilk mısraı, onun felsefesini özetliyor. İkinci mısraı ise, çağındaki sosyo-politik yapıya işaret ediyor.

c) ***Ahmed-i Cezeri..*** Bunun divanını anlayarak okuyanlar; onun aşkta ve irfanda İbn Arabî ve Mevlana ayarında biri olduğunu görür. Kürtçenin çok derin meseleleri anlatmak için yeterli olduğunu da gözlemler.

d) ***Bediüzzaman Said Nursi..*** Doğuyu ve Batıyı eşit ağırlıklı olarak öğrendi. Varlığın mahiyetini anlamak ve Kur'anın anlaşılması için 6000 sayfa kitap yazdı. Bu kitapların içinde imanî terapi ve irşad dışında 7000 bilgi kuralını ve prensiplerini özet olarak araya serpiştirdi. Serpiştirdi.. Sepiştirdi, diyorum. Çünkü zaman ve zemin izaha müsait değildi. Bediüzzaman çok geçmeden anlaşılmadığını anladı; beni ancak 300 yıl sonra gelecek olan nesiller anlar,

diye yazdı. (Münazarat) Vefatına yakın söylediği son cümlelerinden biri de ***Beni anlamadılar*** sözü olduğunu yakın talebeleri aktarıyor.

Kürt medreselerinin bir benzeri, daha etkin hem de resmi olarak; hem İran'da hem Afganistan ve Pakistan'da vardır. Afganistan ve Pakistan'dakiler, tamamen Sarf-Nahiv ve Orta Çağ Hanefi fıkhı fetvalarına kilitlenmişler. Ve bu kilitlenmelerini politik tavır ile de dünyaya dayatıyorlar. Bunlar birde Selefiler ile ittifak kurunca ucube bir yapı ortaya çıkıyor. İran'dakiler ise, Skolâstik Orta Çağ şekliyle Aristo felsefesi artı İbn Arabî ekolünün bir miktar irfanî bilgileri ile kalb ve kafalarını dolduruyorlar. Buna bir de politik tavır ilave olunca yine ikinci ucube bir yapı ortaya çıkıyor.

Bütün bu gibi sorunlara karşı eğer Türk ilahiyatları, yukarıda bahsettiğim gibi; dilde, fende ve düşüncede yetkin ve her üç alanı beraber kullanabilen âlimler yetiştirebilse, Türkiye değil sadece İslam dünyasına Batı dünyasına da öncülük eder. Çünkü maalesef; 400 yıl geçmesine rağmen Hıristiyanlık ve Yahudilik henüz Batı bilimleri ile hesaplaşabilmiş değildir. Demek çarenin adresi, yine İslam dünyasıdır. Her ne ise sorunları çözmek çok zor.. Çünkü varlık sonsuzdur. Beynimizin kapasitesi, her ne kadar sonsuz da olsa biz hepsini çalıştıramıyoruz.

***

Meşhur Kürd Hoca
İfadesine Düşülen Bir Not

Meşhur Kürd Hoca, Said El-Kürdî, Bediüzzaman gibi ifadelerin literatür (ıstılahî) ismi, lakab veya lakab manasını yani meşhurluğu ifade eden nisbet sığasıdır. Lakab, bir insanın bulunduğu şehir veya toplum içinde ne ile meşhur olduğunu gösterir. Özel isim veya lakaptan hangisi çok meşhur ise, imzada o önce yazılır.[61] Molla Said veya onun muhalifi ve muarızı olan Said Molla gibi.. Demek lakab, tanınmaya ve meşhur olmaya bağlı bir şeydir. Dolayısıyla her önüne gelenin istediği lakabı kullanması doğru bir şey değildir.

Bediüzzaman, altına bu imzayı attığı Hürriyete Hitap nutkunu İstanbul'da yayınladığı zaman Said Nursi veya Bediüzzaman olarak tanınmıyordu. Kürd Hoca olarak meşhurdu. Onun için ilk yazısı olan Hürriyete Hitap nutkunda Meşhur Kürd Hoca lakabını imza olarak kullanmıştır. Yaklaşık sekiz ay sonra Bediüzzaman Said El-Kürdî olarak meşhur olunca artık imza olarak bu isim ve lakabı kullanır oldu.

Cumhuriyet dönemine gelince, o günün kadroları El-Kürdî imzasını bölücülüğe yordular ve millete öyle propaganda yaptılar. O da bu yersiz, yanlış ve haksız propagandayı akim bırakmak için El-Kürdî imzasını En-Nursî olarak değiştirdi. Bununla beraber eskiden beri kullandığı El-Kürdî lakabının da yanlış olmadığını söyledi. 1932'de yazdığı 13. Mektupta ifade ettiği gibi…

Bu ikinci noktayı bilmeyen tarihçiler, birçok yanlış anlama ve anlatmalara girdikleri gibi; birinci nükteyi de bilmeyen doğulu bazı hocalar meşhur olmadıkları halde *Eş-Şafii, El-Eş'ari,*

[61] Mu'cemu Mustalahati'n-Nahwi, Lakab maddesi..

El-Batmani, Es-Seyyid, Eş-Şeyh, El-Molla, El-Müderris, El-Tillowî, El-Bicarmanî, gibi beş on lakabı birden kullanıyorlar. Gülünç bir duruma düşüyorlar.

Cumhuriyetin verdiği soyadlarının yüzde 90'ı ise; Kızılot, Karataş, Yücevarlık, Öztürkçü, Öksüz, Biçkin, Zerdali gibi insan için anlamsız kelimelerden oluştukları gibi; insanı geçmişinden koparan, hiçbir sosyal meşhurluk realitesini taşımayan ve çoğu zaman utandırıcı olan ve insanı cemadat ve hayvanat ile özdeşleştiren yapay bir kuyruk olarak saldırı silahı gibi duruyorlar..

Bahaeddin Sağlam

Muhakemat Hakkında[62]

İskelet Olarak:

Muhakemat, muhakeme kelimesinin çoğuludur. Bu da birçok bilgiyi ve birbirinden farklı konuları delillendirerek, o bilgileri bir diğeri ile test ederek onlar hakkında hükme varmak; yani şu şey doğrudur, şu da yanlıştır, şeklinde hüküm vermek demektir. Muhakemat kitabı, başta İşaratül-İ'caz tefsiri olmak üzere Risale-i Nurun girişidir. Telif literatürü olarak bizim *giriş* dediğimize Arapçada *mukaddime* veya *medhal* denilir. Muhakemat kitabının uzun bir ismi var, o da şudur: *Mariz Bir Asrın, Hasta Bir Unsurun, Alil Bir Uzvun Reçetesi veya Saykalül- İslamiyet veya Bediüzzaman'ın Muhakematı..*

[Aynı manaya gelen mariz, hasta ve alil kelimeleri ile Araplara, Türklere ve Kürtlere işaret ediyor.]

Bir kitabın girişi, onun hangi şartlarda ve hangi çerçevede nasıl anlaşılacağını anlatan ve bir derece delillendiren ilk bölümü demektir. Yani Muhakematı bilmeyen, onu usul olarak esas almayan kişi, Risale-i Nuru ve Risale-i Nurun hakiki bir tefsiri olduğu Kur'anı tam ve doğru olarak anlayamaz. Çünkü mukaddime basamak demektir. Ve basamaklar olmadan hedefe ve maksada çıkılamaz.

Muhakemat kitabı, üç makale yani üç bölümdür. Hakikat, belağat ve akide denilen üç temel konuda Bediüzzaman'ın makalesini (söylemini) dile getiren bir kitaptır. Bu makalelerin bir ismi de ***unsur,*** mesela *unsur'ul-hakikat, unsur'ul-belagat, unsur'ul-akidedir*. Unsur kelimesi, temel ana malzeme demektir. Burada şu manaya gelir: *Birinci Makaledeki prensip ve kuralları bilmeyen, asla hakikati elde edemez. 2. Makaledeki yöntem ve kuralları bilmeyen, asla edibane ve beliğ sözleri saçma ve boş sözlerden ayırt edemez. Üçüncü Makalede geçen izah ve delilleri bilmeyenler, asla sağlıklı bir imana sahip olamazlar. Olsalar da karşı tarafa asla imanî hakikatleri anlatamazlar.*

Hakikat gerçeklik diye çevrilir. Bu da terim olarak orta yolda ve sırat-ı müstakimde gitmek demektir. Çünkü gerçeklik ve gerçek hayat, iki zıddı birleştirip birlik yapmak ile yani orta yolda gitmek ile ancak elde edilir. Çünkü hayat denilen yolculukta sadece üç şerit var: İfrat, tefrit ve orta yol: Aşırı uçlarda hayat ve hakikat olmadığına göre bu, sırat-ı müstakimde hakikat vardır, manasına gelir. Mesela ruhçu olmak, insana hayatın gerçekliğini kazandırmaz. Maddeci olmak da öyle.. Demek hakikat, ruh ile maddeyi bir bütün olarak görmek, onları bütünlük çerçevesi içinde yaşamak demektir. Bu orta yolun bir ismi de sırat köprüsüdür.

Sırat köprüsü kıldan ince kılıçtan keskin olmakla beraber insanların önemli bir kısmı onda yürür. Çünkü ifrat ve tefrit şeritlerinde yaşamak bir nevi azaptır. Ve çünkü hakikat, kıldan ince kılıçtan keskin de olsa, onun delilleri çoktur ve onu gerektiren şeyler de çoktur. Evet, hayat denilen hakikat, biyosfer dediğimiz çok ince bir tabakada vardır. Ama hayat her şeydir, hay-

---

[62] RisaleAkademi ve RisaleHaber Muhakemat kitabı üzerine seminerler düzenleyecekleri için benden Muhakemat hakkında bir yazı istediler. Ben de sipariş üzerine bu çalışmayı kaleme aldım. Demek başkası, başka bir garaz aramasın. Evet, üslubum net ve sert olduğundan bazıları bir saldırı varmış gibi sanıyor. Hâlbuki insanları aydınlatmak ve imana hizmet etmekten başka hiçbir amacım olmadığı gibi; ne maddi ne manevi hiçbir beklentim de yoktur.

atın dışında olanlar adeta yok gibidirler.

Hakikat, belagat ve akide denilen bu üç unsur, aynı zamanda insanlığı oluşturan çimento, demir ve kum gibidirler. İnsanlık teknolojide ve maddi keşiflerde 10 bin kat ilerlemesine rağmen, eğer bugün bütün çağlardakinden daha çok mutsuz ise bu mutsuzluk, insanın bu üç unsur alanında adeta iflas etmiş durumda olduğundan dolayıdır.

Zaten dinlerin birinci amacı, insanı hayvanlıktan çıkarıp *Halife-i Ru-yi Zemin* yapmaktır. Denebilir ki; İslam âlemi bütün manevi zenginliğine rağmen eğer bugün Batıya karşı mağlup ise, elinde bu üç unsurun olmaması veya anlaşılmamasıdır. Bunları anlamayacak, bilmeyecek ne var, demeyin. Çünkü Bediüzzaman bu 160 sayfalık kitapta 300 küsur sefer, *işaret, remiz, tenbih* kelimelerini kullanmıştır. Bununla diyor ki:

Bu kitaptaki meseleler o kadar derin ve o kadar gizlidir ki; ancak öncelikli olarak uyanık olup şifreyi çözer gibi bakarsan anlarsın. Tenbih uyandırmak demektir. Bu da diyor ki; sen ey okuyucu, bu gibi konularda uyku içindesin. Eğer tam uyanırsan ve işaret dilini anlarsan ancak bunları anlayabilirsin.

Hulasa: İnsan ancak soyut manaları bilirse ve farklı zıtları hakikat çizgisinde dengelerse ve bilgilerini bütün ilimler eleğinden geçirip test ederse varlıkta ve hayatta bir anlamın olduğunu görebilir. Yani bu aşamaları geçtikten sonra Kur'ana muhatap olabilir. Çünkü Kur'an hakikati anlatan temel eserlerden en birincisidir, denilebilir.

Beden olarak:

Kitabın ilk bölümleri, varlığı ve hayatı özellikle insanın hayatını ve insan hayatı içindeki dinin yerini anlatan 1. Mukaddimeden.. Geçmiş zaman ve gelecek zamanın farklarını gösteren 2. Mukaddimeden[63].. Saf vahyin ve zamanla birikmiş olan kültürlerin farkını anlatan 3. Mukaddimeden.. Bir kişi gibi olan sosyal hayatın yanılgıları ve çocuksu algıları ve bunun en zeki insanı dahi çocuk seviyesine düşürdüğünü anlatan 4. Mukaddimeden..

Çocuksu toplumsal dil seviyesinde kalanların; yorumu, soyutlamayı bilmeyen insanların karanlık dünyasını tasvir ettikten sonra, sembolik dil ile gelen din dili konusunda ne kadar cahil kaldıklarını anlatan 5. Mukaddimeden..

Kültürlerin, toplumların ve bireylerin iç içe yaşamasından dolayı ortalıkta bir malumat çorbasının ortaya çıktığını ve bu çorba içinde kaybolan hakikatin mahzun halini anlatan 6. Mukaddimeden..

İnsanlığın din, dil, sembol, mecaz ve benzeri mallardan oluşan servetinin ayrı ayrı raflarda satılması yerine; bu servetlerin dökme pazar malı haline gelmesinden dolayı kaybolan hakikat pırlantasını anlatan 7. Mukaddimeden..
Ortaçağda din vardı, diye o çağın bütün ilkelliklerini bu çağa dayatan anlayışı ve istibdadın 40

[63] Evet, çağların farkını bilmeyenler, Fahreddin-i Razi ve İbn Sina gibi dâhilerin, bugünkü çocukların dahi yapmayacağı hataları nasıl yaptıklarını anlayamaz. Onların o çocuksu hatalarını ***ilim imiş, din imiş*** gibi koynunda ve kalbinde saklar, çağdışı kalır, hayattan selekte olup gider.

çeşidini anlatan 8. Mukaddimeden[64].. Umutsuzluk bulutları içinde, fen ve medeniyet desteğinde gerçek ortaya çıkacaktır, diye müjde veren 9. Mukaddimeden[65].. En basit, dil deyimlerini ve temsillerini dahi gerçek manada anlayan dindar bir toplumun, hakikatin önünde nasıl engel olduğunu gösteren 10. Mukaddimeden.. Hükümlerin, dinî meselelerin, ilmî konuların derecelerini, özelliklerini ayırt edemeyen çocuksu dindar bir toplumun, nasıl ya hep ya hiç dayatması ile dinden uzaklaştığını anlatan 11. Mukaddimeden.. ***Oluşur…***

12. Mukaddime ise, mollaların nasıl dini yanlış anladıklarını gösterir. Bediüzzaman, bu mukaddimeye tam 40 sayfa yer vermiştir. Hâlbuki diğer mukaddimelere iki üç sayfa yer veriyordu.

Bu mukaddimede yaklaşık 40 meseleye temas edilir. Bunlardan en çok yer alan konu dünyanın yuvarlaklığı meselesidir. Burada Kürt mollalarının, dünya yuvarlaktır, dediği için Bediüzzaman kâfir olmuştur, şeklindeki ithamlarına kapalıca işaret ediliyor.. Böyle bir iddia, kırk yönden Kur'ana aykırıdır, diyen mollalara karşı Bediüzzaman'ın yılmadan dört yüz cümle ile cevap vermesi, çok büyük bir şefkat ve gayreti gösterdiği gibi; bizim toplum olarak hakikatten ne kadar uzak olduğumuzu gösteriyor.

Hulasa: Birinci Makale olan bu On İki Mukaddime, birinci planda dindar Müslüman topluma özellikle mollalara hitap ettiği için, bu durum bize diyor ki; hakikatin anlaşılması önünde en büyük engel dil, fen ve özgür düşünceyi bir araya getirmeyen mollalardır.

İkinci Makaleye geçerken; Kur'anın mucizeliğini ve dolayısıyla hakikati görmeyen İslam camiasının dışındakilere diyor ki; birinci makaleyi oluşturan bu 12 mukaddimede gösterilen engelleri bilin; onları bir kenara çekin; sonra bu İkinci Makalede anlatılan belagat özellikleri ile Kur'ana bakın; göreceksiniz ki; Kur'an, kâinat büyüklüğündeki meseleleri ilmî ve gerçekçi bir şekilde anlatmakla mucize olduğu gibi; bu konuların ambalajı olan Kur'anın üslubu da başlı başına bir mucizedir.. Tıpkı doğal meyveler gibi.. İçlerinde hakikat çekirdekleri olduğu gibi kabukları da gıda ve şifadır; aynı zamanda bir sanat harikasıdırlar.

Bütün bu izahlara rağmen ben fen ve ilim adamıyım; her şeyi ölçüp biçtikten sonra ancak inanırım. Ben Arapça, belagat ve tefsir bilmem, diyen Japonlar gibi yabancılara da, Üçüncü Makale ile cevap veriyor.

Bu makalede (unsurda) gerek Allah'a iman etmeyi ve gerek peygamberlik ve vahiy hakikatlerini kabul etmeyi ve gerek imanın ikinci bir rüknü olan ahirete iman meselesini bu sefer laboratuarda isbat edercesine; fizikten, kimyadan, sosyolojiden, psikolojiden, retorikten ve benzeri onlarca alandan deliller getirmek ile akideyi ve inanç sistemini anlatıyor.

---

[64] 8. Mukaddimede Orta Çağdan kalma kırk tane hastalık anlatılıyor. Bunların içinde en çok hakikati imha eden şudur: *Başkası yanlış yolda olduğuna göre; demek ben doğru yoldayım. Başkası eksik olduğuna göre; demek ben mükemmelim…* İşte bu kopuk ve kısır kıyas, hakikati gösteremiyor. Çünkü başkasının yanlış yolda olması, senin doğru yolda olduğuna asla delil olmadığı gibi; başkasının eksik olması da seni mükemmel yapmıyor. Ayrıca sen bu sözü kullandığından dolayı sana bakıyoruz: Sen aklı ve mantığı dışladığın ve hissi gittiğin için değil doğru yolda olmak; insanlıktan bile çıkmışsın.

[65] Burada İslamiyet ilim ve medeniyet dini olduğundan ilim ve medeniyetin egemen olduğu bu asırda İslamiyet diğer dinlerden daha şanslıdır, deniliyor. Fakat başka bir risalede: *Eğer Müslümanlar kızıp fen ve medeniyeti ihmal ederse; başkaları kurnazlık yapıp fen ve medeniyete sahip çıkacaktır, o iki silah ile Müslümanları imha edecektir,* diyor.

Laboratuar deyince bu gibi bilgiler konusunda biçare olan bazı Müslümanlar, efendim dinî bilgiler laboratuara giremez, diye itiraz ediyorlar. Evet, dinî bilgiler çok geniş adeta sonsuz bir alanı kapladıklarından laboratuara girmezler. Fakat Bediüzzaman'ın kullandığı laboratuarın biri bütün fizik dünyasıdır; diğeri bütün kimyasal evrendir, diğeri sosyolojidir. Yani Bediüzzaman, geçmiş ve geleceğiyle kâinatı, hayatı ve toplumu bir laboratuar gibi kullanıyor. Onun diğer bir laboratuarı, vicdan denilen ve bu kadar bilimsel gelişmelere rağmen dibi henüz tam görünmeyen bilinçdışı dedikleri âlemdir.

Ruh olarak:

Muhakematta 300-400 arasında bilimsel kanun ve prensipler geçer. Bu prensipler sadece teori olarak geçmiyor. Bediüzzaman, bu kuralları bu kitapta geçen konular içinde pratize ediyor; senin onları nasıl kullanacağını gösteriyor. Bütün bu kuralları, izahları ile ve örnekleri ile yazmak, müstakil bir kitap ister. İnşaallah yakın bir zamanda böyle bir çalışma yapacağım. Şimdilik küçük bir numune olarak; bu kaidelerden sadece yedi kuralın basit bir tercümesini sizinle paylaşıp Nur Cemaatinin üniversite okuyan kesiminin Medresetüzzehrada okuyan muhakkik âlimler olmasına dua edelim. Yoksa 12. Mukaddimenin başında geçen şu kural, Nurcularda da işlemeye başlar: ***Özü bulamayan, kabuk ile uğraşır; gerçeği tanımayan, hayalî hurafelere sapar.***

Evet, Cemaatin okumuş kesimi, ya muhakkik birer âlim olacak. Veya tevil ilmini yasak etmekle İslamiyeti yokluk kenarına getiren sözde selefiler gibi olacaktır.

Sözde selefi diyorum. Çünkü eski büyük imamlar, eğer tevil etmeyi yasak ettiler ise, o zamanın zihinlerinin hazır olmaması ve fen ilimlerinin gelişmemesinden idi. Yoksa doğru yol demek olan Ehl-i Sünnetin en birinci prensibi anlaşılmayan veya yanlış anlaşılabilen metinleri tevil etmektir. İmam Fahreddin-i Razi tefsiri bunun en bariz bir örneğidir. Hatta diyebilirim ki Eş'arileri Ehl-i Hadisten farklı kılan en birinci özellik Eş'arilerin tevili esas almalarıdır ve Ehl-i Hadisin tevili yasak etmesidir. Maalesef, Risale-i Nur dairesinde önemli hizmetleri olan bir Hoca Eefendi, hadisçilere fazlaca meyilli olduğundan, Buharide sahih bir rivayet olarak geçen; *Âdemin altmış zira boyunu ve yedi zira enini* anlatan hadisi tevil etmek, bütün Kur'anı ve içindekileri inkâr etmek demektir, diye bir kitabında yazabilmiştir. Demek böyle olmamak için size şimdilik şu yedi altın kural yeterlidir.. Yazının ekinde bu konularla ilgili, sekiz sene önce kaleme aldığım iki kısa yazıyı da bir müzakere dersi olarak ilave ediyorum.

Birinci Kural: *Akıl ve nakil (başka bir tabir ile bilimlerin verileri ile vahyin verileri) tearuz ettiklerinde (zahiri olarak çeliştiklerinde) akıl esas alınır; nakil tevil edilir. Fakat o akıl, akıl olsa gerek…*

Buradaki dört temel terimin izahı şöyledir: Akıl burada insanın kendi bilgisi, mantığı ve müktesebatı ile kat'i olarak bildiği malumat demektir. Bu müktesebatın bedihiliğini sağlayan ve matematik kanunları ile çalışan insan beyninin çalışmasına akıl denildiği için; beynin sağladığı bu gibi bedihi meselelere de akıl denilmiştir. Nakil ise, insanoğlunun naklettiği ve aktardığı İlahî bilgiler demektir. Bu İlahî bilgiler kâinatın aklıdırlar. Gerçek manada bu iki

akıl çelişmediğinden biz, tearuz kelimesini zahiri çelişki diye çevirdik.. Zaten tearuz kelimesi terim olarak yani tefsir ve hadis usullerinde sadece zahiri çelişki manasında kullanılır. Tevil kelimesi ise, zahiren görünen bu çelişkiyi giderecek şekilde, temel kurallara dayanarak, ayet ve hadisi baştaki asıl manasına yönlendirmek demektir.

O akıl, akıl olsa gerek… O akıl heves ve hevaya göre değil de mantık ve matematik kuralları ile çalışıyorsa; o akıl insan nevinin aklı ve duyguları demek olan fen ilimlerine göre çalışıyorsa; o akıl, insanı hayvanlıktan ve hissilikten çıkaran dil, fen ve özgür düşünce melekelerine sahip ise…

Bazıları, Üstadın Muhakematta söylediği bu kural, Mutezilenin kuralıdır diyorlar; fakat yanılıyorlar.. Çünkü başta Razi, Eşari ve Maturidi olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet imamları tevilden yanadırlar ve tevili kullanmışlardır. Tevile karşı olan Ehl-i Hadis, Müşebbihe, Mücessime ve bugünkü Selefilerdir. Evet, her konuda olduğu gibi; bu konuda da Ehl-i Sünnet, Mutezile ile Ehl-i Hadis arasını bulmuş ve sırat-ı müstakimi esas almıştır.

İkincisi: *Bir metinde gerçek mana budur, demenin bir belgesi, bir test edicisi olması gerekir. O belgeyi ve o test edici noktayı bize gösteren, dinin ana konularının dengesinden ortaya çıkan* ***soyut güzelliktir****. Ayrıca bir metin için bu mecazdır, diyebilmek için o mecazî mananın, belagat ilminin şartları çerçevesi içinde olması gerekir. Bu iki prensip esas alınmazsa ve bunun sonucu olarak mecaz olan metinleri gerçek mana budur, diye dayatmak ve hakikat olan bilgileri mecaz diye görmek ve göstermek cehaletin hükümferma olmasına güç verir. (.....) Orta yolu gösterecek, ifrat ve tefriti önleyecek sadece şu dört mihenktir:* ***1) Dini konuların mantalitesi.. 2) Belagat ilmi.. 3) Mantık ilmi.. 4) Hikmet (fen ilimleri)dir."***

Bediüzzaman, Muhakematın 5. Mukaddimesinde bu bilgileri bize verdikten sonra aynı kitabın 12. Mukaddimesinin 8. Meselesinde ise:

Mecaz için farklı karineler olabilir; mesela bir metnin mecaz olduğuna dair metnin akıl yönünden muhal olması, karine olabileceği gibi; metin dışından başka maddi bir delil veya sıradan bir delil veya metnin bağlamı ve nazm-ı maanisi o metnin mecaz olduğuna karine olabilir.. Ayrıca Kur'anın başka ayetlerinde geçen bazı hakikatler de diğer ayetlerin mecaz olması için karine olabilir, diye söylüyor.

Ve bazen de, bazı ayet ve hadislerin mecaz olduğu kabul edildiği halde tercümede maksut mana esas alınmaz da meal esas alınır. Dolayısıyla mecaz olan o ayet ve hadislerin mucizevî güzelliği ve belagati yine kaybolur, diye dinî neşriyatın yazar ve yayıncılarını uyarıyor.

Üçüncüsü: İslam âleminde bugünkü bilimlere uygun olarak varlık ve hayat algısı oluşmuyor. Çünkü Müslüman âlimler her bir bilim dalından bir parça biliyorlar. Bilimsel bir fotoğraf ortaya çıkmıyor. Dolayısıyla sağlıklı bir varlık ve hayat algısı oluşmuyor. Üstad bu çıkmaz sorunu şöyle tasvir etmiştir:

Nasıl ki, başka âlemden bu küreye gelen tasvirci bir nakkaş farz olunsa: Hâlbuki ne insanı ve ne insanın gayrısı (insandan başka canlıların) tam suretini (fotoğrafını) görmemiş; belki her

birisinden bazı âzasını görmekle insanın tasviri veyahut gördüğü eşyanın umumundan bir sureti (taployu) tasvir etmek isterse; meselâ, insandan gördüğü bir el, bir ayak, bir göz, bir kulak, yarı yüz ve burun ve amame (sarık) gibi şeylerin terkibiyle bir insanın timsalini; yahut nazarına tesadüf eden atın kuyruğu, devenin boynunu, insanın yüzünü, arslanın başını (toplayıp) bir hayvanın sureti yapsa; nasıl ki imtizaçsızlıkla kabil-i hayat olmadığı için şeraitı hayat (hayat şartları) böyle ucubelere müsait değildir, diyecekler ve nakkaşı müttehem (ittiham) edecekler.. Şimdi bu kaide, fenlerde (bilim dallarında) aynen cereyan eder (geçerlidir.) Çaresi odur ki: Bir fenni esas tutup sair malûmatını avzen ve zenav (havuz veya havuza akan arklar) gibi yapmaktır.

Yani eğer kişi bir ilmi esas alırsa; esas aldığı ilmi havuz gibi yapmalı; diğer ilimleri de o havuza akan arklar gibi yapmalı. Ve eğer kişi malumatını esas alırsa, o malumatını, her birisi bir kanal olan muhtelif ilimlerden beslemeli.

Dördüncüsü: İslam âlemi Orta Çağın kültürel birikimini dinî birikim sanıyor; din ve varlık hakkında çağımıza uygun olarak bilim birikimini ve epistemolojisini oluşturamıyor. Üstad bu sorun için de şöyle bir çözüm öneriyor:

Geçmiş çağların derelerinde egemen olan garaz, düşmanlık ve üstün gelme arzusunu doğuran faktör; duygusallık, arzular ve güç idi. O zamanın insanlarını irşad için şiirsel ve duygusal hitabeler yeterli idi. Çünkü duyguları okşamak, insanların eğilimlerini etkilemek için vaiz ve hatip tarafından iddia edilen konuyu süslü ve parlak olarak göstermek.. Veya vaizdeki o konuyu korkunç ve parlak tasvirlerle hayale hoş göstermek, güçlü ve açık delilin yerini tutar idi. Fakat bu asrın insanlarını o eski insanlar gibi görmek, zaman içinde gerisin geriye gitmek; bu asrın insanlarını o eski asırların köşelerine zorla sokmak gibi bir şey olur.. Hâlbuki bu asrın insanı delil ister; konuyu parlak göstermek ile aldanmaz. Çünkü bu asır ilim asrıdır. İlmin hakikatleri şimdiden geleceğin dağlarına yağmur veriyor. Bu ilmî hakikatler; özgür fikir, akıl, hakikat arayışı ve felsefe (hikmet) tarafından daimi olarak destekleniyorlar.

Beşincisi: *Kendinde, muhalefet etmeyi gerekli görmek; soğuk taassup; daima üstün gelme duygusunu taşımak; tuttuğu taraf ve tutunduğu kuruntuya mutlaka bir bahane bulup kendini mazur göstermek.. Arzusuna uygun olan zayıf tarafı güçlü göstermek; başkasını eksik göstermekle kendinin mükemmel olduğunu ilan etmek; başkasını sapık ve yalancı ilan etmekle, güya doğruluğunu ve doğru yolda olduğunu ispat etmeye çalışmak gibi sefil ve süfli davranışların kaynağı olan kendini beğenmişlik ve bencillik, ilmî tartışmalarda başkasını yanıltarak öyle ahlakî bir çöküntüye sebep olurlar ki; bu durum, ancak Allah'a şikâyet etmekle giderilebilir..*

Altıncısı: İlmi aktarmada ve eğitimde istibdad ve anarşizmi kaldırmak.. Üstad bu problem için de şöyle diyor:

Bir adam(ın) müstaid (yetenekli) ve kabil olduğu (yapabileceği) şeyi terk ve ehil olmayan şeye teşebbüs etmesi, şeriat-ı hilkate (doğal şeriata) büyük bir itaatsizliktir. Zira şanı (işin gereği) odur ki, istidadı, sanatta intişar ve tedahül (sanatın içine ve özüne nüfuz etmek) ve sanatın mekayisine ihtiram (sanatın ölçülerine saygı) ve muhabbet (kendi işini sevmek) ve nevamisine temessül ve imtisal (o işin ve ilmin kurallarını uygulamaktır;) ***el-hâsıl,*** *fena fi's-sanat olmaktır. Vazife-i hilkat (doğal görev) bu iken, bu yolsuzlukla sanatın suret-i lâyıkasını tağyir eder*

(o ilim dalının en güzel şeklini değiştirir) ve nevamisini incitir (o ilim ve mesleğin kurallarını çiğner.) Ve asıl müstaid olduğu sanata olan meyliyle, teşebbüs ettiği gayr-ı tabiî sanatın suretini (çerçevesini) çirkin eder. Zira bil-kuvve olan meyil ve bil-fiil olan sanatın imtizaçsızlığı için (iş ve eğilim uyuşmadığından ortada) bir keşmekeş (dağınıklık) olur.

Bu sırra binaen, pek çok adam meylü'l-ağalık ve meylü'l-âmiriyet ve meylü't-tefevvukla mütehakkim (zoraki bir sultan gibi) geçinmek istediğinden, ilmin şanından olan teşvik ve irşad ve nasihat ve lûtfu terk edip, kendi istibdad ve tefevvukuna (zorbalık ve üstünlüğüne) vesile-i cebir ve tânif eder (zorbalık ve şiddet aracı yapar..) İlme hizmete bedel, ilmi istihdam eder. Buna binaen (bundan dolayı) vezaif (görevler) ehil olmayanın ellerine geçti. Bahusus medaris (medreseler) bununla indirasa (tamamen silinmeye) yüz tuttu. Buna çare-i yegâne, daire-i vahide (bir tek fakülte) hükmünde olan müderrisleri, darülfünun (üniversite) gibi çok devaire (fakültelere) tebdil ve tertip etmektir (dönüştürüp düzenlemektir.) Tâ, herkes sevk-i insanîsiyle hakkına gitmekle, hikmet-i ezeliyenin emr-i mânevîsini meyl-i fıtrîsiyle imtisal edip (doğal eğilimiyle uygulayıp) kaide-i taksimü'l-a'mâl (işbölümü kuralı) tatbik edilsin.

Burada sanat kelimesi, ilim ve o ilim dalı neticesinde ortaya çıkan iş ve meslek demektir. Osmanlıcada sanat daha çok sanayi ve meslek manasında kullanılır. Tiyatro ve sinema gibi sanatlara ise, bedayi' ve edep ilmi denilirdi.

Yedinci Kural: Vahiy kâinatın aklı ve bilincidir. Soyut evrensel bilgilerdir. Bu bilgiler, geldikleri çağın sembollerini, dil özelliklerini, hayat sistemini ve olaylarını kendine ambalaj ve elbise yaparlar öylece ortaya çıkarlar. Demek tarihte birçok din geldiği gibi o dinlerin de her çağda birçok açıklaması yazılmıştır. Açıklama demek, o eski çağların ambalajını (üslübunu ve elbisesini) açarak o metinlerin içindeki vahyin öz manalarını görmek ve anlamak demektir. Bediüzzaman, bir tefsir girişi olan bu Muhakematta bu unutulmuş meseleyi şöyle dile getiriyor:

Bu Mukaddimeden maksadım, efkâr-ı umumiye bir tefsir-i Kur'ân istiyor. Evet, her zamanın bir hükmü var. Zaman dahi bir müfessirdir. Ahval ve vukuat ise, bir keşşaftır. Efkâr-ı âmmeye (kamuoyuna) hocalık edecek, yine efkâr-ı âmme-i ilmiyedir; ehl-i ilmin umumi kanaatidir.

Bu sırra binaen ve istinaden isterim ki: Müfessir-i azîm olan zamanın taht-ı riyasetinde, her biri bir fende mütehassıs, muhakkikîn-i ulemadan (gerçekçi âlimlerden) müntehap (seçilmiş) bir meclis-i meb'usan-ı ilmiye (bilimler akademisini veya senatosunu) teşkil ile meşveretle bir tefsiri telif etmek ile sair tefasirdeki (diğer tefsirlerdeki) münkasım (bölünmüş) olan mehasin (güzel bilgileri) ve kemâlâtı (yetkinlikleri) mühezzebe ve müzehhebe (arındırılmış ve asra uygun bir libas giydirilmiş) olarak cemetmelidirler..

Evet, Meşrutiyettir; her şeyde meşveret hükümfermâdır. Efkâr-ı umumiye dahi didebandır (gözlemcidir, yanlışları ayıklar.) İcma-ı Ümmetin hücciyeti buna hüccettir. (Ümmetin bir asırdaki âlimlerinin bir meselede oybirliğine varmasının şeriatta bir delil olması, bu iddiamın geniş ve geçerli bir delilidir.)

Evet, İslam âlemi, bu asırda bu görevi yapmadığı için; yani ilmî bir senato ve herkesin itimad edeceği bir ilmî müessese veya umumi ilmî şurayı kurmadığı için; bugün bu kargaşayı ve se-

faleti yaşıyor ve hükmen dinsizlere karşı mağlup oluyor.

Bahaeddin Sağlam

ÖNEMLİ BİR STRATEJİ

Bediüzzaman'ın iki düşmanı vardı:

1) Dinsizlik
2) İstibdad

Birincisi için *Muhakemat'ı* yazdı.
İkincisi için *Münazarat'ı* yazdı.

***Onun iki de gayesi vardı*:**

1) Kuran'ın anlaşılması..
2) Osmanlı ve Âlem-i İslam içinde kalmak şartıyla Kürtlerin cehaletten, sefaletten ve adavetten kurtulmaları..

Yine birinci gaye için *Muhakemat'ı* yazdı.
İkinci gaye için *Münazarat'ı* yazdı.
Yani Osmanlı âlim bilginleri çift dikişli gidiyorlardı.

Risale-i Nur Külliyatını ise Asa-yı Musa gibi onlarca amaç için yazdı.

Bir Not:

Osmanlı son döneminde iki büyük âlim vardı. Büyük idiler. Çünkü din ile bilimi birleştirebilmişlerdi. İkisinin de hakikatin ifadesi olduğunu dile getiriyorlardı. Bediüzzaman ve Filibeli Ahmed Hilmi..

Gizli dinsizler Ahmed Bey'i zehirlediler; kırk yedi yaşında vefat etti. Bediüzzaman'ı da öyle yapacaklardı. O zamanın Emniyet Genel Müdürü olan Saadettin Paşa ona haber verdi. Galiba Bediüzzaman'ın çok yakın bir dostu olan Enver Paşa onu kurtardı.

İşte kaderimiz. Ves-Selam.

Bahaeddin Sağlam

Risale-i Nur'da Hakikat ve Ehl-i Hakikat Kavramı

Orta Çağda Kilise, dini yanlış anlamaktan ilim adamlarına karşı büyük bir mücadele veriyordu. Dolayısıyla hayat nehrinin önüne aşılmaz bir sed oluşmuştu. Dört yüz yıl devam eden kavgalardan sonra hayat nehri bu seddi yıktı. Yıkamadığı bir kaç yerde ise, o dinî kalıntıları kenara çektirdi. İşte laiklik bu kenara çektirme işinden başka bir şey değildir.

Tabiatta boşluk olmaz, ilkesi gereği din, gündemden çıkınca toplumda dinin otoritesini almaya çalışan dört fikir akımı ortaya çıktı:

a) Materyalizm.. **b)** İspirtizm.. **c)** Naturalizm.. **d)** Bilimle dini, madde ile manayı, ruh ile bedeni bir gören ve onları birleştiren gerçekçiler veya gerçeği arayanlar. Bu yolda başarılı olmayanlar ise nihilist oldu.

Bilindiği üzere son 150-200 yıl boyunca Avrupa'da ortaya çıkan bütün akımlar şöyle veya böyle Osmanlı topraklarında bir yansıma buluyordu. Evet, bizde bu dört akımın temsilcileri yüz elli yıldır var. Yüz otuz yıl önce Osmanlı topraklarına giren materyalizme cevap vermeye çalışan Ahmed Midhad Efendi, bu dört akımı Osmanlıca isimleriyle şöyle zikrediyor:

a) Maddiyun.. **b)** Ruhaniyyun.. **c)** Tabiiyyun.. **d)** Hakikiyyun.

Üstad Bediüzzaman gençliğinde özellikle İstanbul'a geldikten sonra bunlarla tanıştı. Ve hakikiyyun grubu içinde yerini aldı. Çünkü materyalizmde hiçbir değer kalmıyor. Ruhanilik hayattan ve ilimlerden kopukluk getiriyor. Tabiatçılık bir miktar bilimsel gitse de dinî değerleri, ulûhiyeti ve ahireti inkâr ettiğinden sakat ve yarım yol olarak kalıyor.

Üstad Bediüzzaman Kızıl Îcaz mantık kitabında şöyle özet, güzel, ontolojik bir izah veriyor:

"Eşyanın içyapısına mahiyet denilir. Çünkü bir şeyin içyapısı onun özünü oluşturduğundan, o şey için söylenilen o nedir? (ma hiye?) sorusuna verilen cevap, o şeyin özünü gösterdiğinden öze mahiyet denilmiştir. Hüviyet de bir şeyin dış görünüşü demektir. Çünkü kimdir o? (men hüve?) sorusuna onun dış görünüşü demek olan hüviyetiyle cevap verilir. Ve mahiyet artı hüviyet eşittir ***hakikat.****"*

Demek dinin özellikle İslamiyetin mucizeliği ve başarısı bu bütünlüktedir. Onun için Üstad Risalelerde binden fazla *hakikat ve ehl-i hakikat* tabirini kullanıyor. İlmi esas alan Mevlana gibi zatlara ehl-i hakikat derken; Kilise erbabına Ruhanî Hıristiyanlar ismini veriyor.

Hayat ve iman âleminde hakikatin tam tarifi şudur: *Din ile ilim, ruh ile beden, dünya ile ahiret, zahir ile batın gerçekte birdirler. Farklılıklar sadece nisbi, göreceli ve lokaldir.*

Tahminime göre bugün Müslümanların özellikle Nurcuların en büyük sıkıntısı bu bütünlük ve birliği zihinlerinde ve yayınlarında kuramayışlarıdır. Evet, eğer İslam âlemi, bu birliği bilip hayata hâkim kılmazsa Kilisenin başına gelenler onların da başına gelir. Zaten Avrupa'nın bazı akımlarının Müslümanlara laikliği dayatmasının ve aklaksızlığı yaymasının en birinci

sebebi, bizim bu perişaniyetimizdir. Evet, beşer zulmeder, fakat kader adalet eder.

Çünkü biz İslamiyetin en temel vasfı olan birliği ve tevhidi yaşamıyoruz. Değerlerimizi sadece sloganlarda bırakıyoruz. Asr-ı Saadetin zihniyetinden ve hayat anlayışından koptuğumuz gibi; bu asrın modern bilimlerine de ayak uyduramıyoruz. Orta Çağın skolâstik anlayışlarını bu asrın aydın insanlarına dayatıyoruz.

İslamiyetin ikinci asrına kadar *mahiyet, hüviyet ve hakikat* deyimleri kullanılmıyordu. Yunan Felsefesi Arapçaya tercüme edildikten sonra bu tabirler İslamîleştirildi..

Bu kelimelerin yerine zahir, batın, tevhid veya hakk deyimleri vardı. Bazen de ***islam ve hanif*** kelimeleri bu bütünlük ve birlik manasında kullanılıyordu. Ki sırat-ı müstakim ve tevhid manasında olan bu çizginin diğer iki ucu ise, zahiriliği ve şeriatin şeklini esas alan Yahudilik ile ruhu ve özü esas alan Hıristiyanlık idi.

Bediüzzaman birçok yerde mealen; *Hakikati bulamayanlar, sofestai ve abesiyyun (absürtçüler) fırkasına dâhil olmak zorunda kalacaklarını,* söylüyor. Nitekim bu çağımızda dindarların da aşırı derecede dünyacı olmalarının sebebi, samimiyetsizlik veya hıyanet değildir. Hayatın, ilimlerin ve bütün varlığın ruhu ve bilinci olan bu birlik hakikatini bilemeyişleri veya onu yaşamayı beceremeyişleridir.

Cenab-ı Hak, hepimizi ehl-i hakikat yapsın. Âmin..

Bahaeddin Sağlam

RİSALE-İ NUR ve İLİM
(İki Nur Talebesi Arasında Yapılan Bir Müzakere)

Selamlar. Ders uzun sürdü, eve yeni gelebildim. İlk okuduğum yazıdan hareketle şimdilik birkaç satır karalamak istedim.

Öncelikle bir düzeltme: "Biyolojide de, eğer beynimizdeki 'yaşlan' emri ve yazılımı olmasaydı, insanoğlu ebediyen yaşayabilir denebilirdi" yerine "yaşardı" demeliydiniz bence. Zira Üstadın 28. Söz'de ima ettiği gibi; yaşlanma genetik emrin gereğidir, mecburi istikamet değil. Size katılıyorum yani.

Sanırım geçmişte de bana bir-iki yazınızı göndermiştiniz. Aklımda kalan izlenimlerle çakıştı okuduklarım zira. Allah vergisi bir muhakeme yeteneğiniz ve ciddi bir merakınız olduğu ortada. Sorun, çıkarımlarınızı herkesin anlamasının mümkün ve şart olmadığı. Bu durumda "Şaz fertlerin ne yapması gerekir?" sorusunun cevabını iyi düşünmek gerek. İpuçlarını ise Üstadın hayatında bulmak mümkün.. Onun ilminin nasıl bir umman olduğu malum. Ama o (aynı Kur'an gibi) avamın da rahat anlayacağı, havassın ise içinde işaretler bulacağı bir tarzı tercih etmiş eserlerinde. Havassa münhasır kalacak bir yol izlememiş. Ve çoklukla çobanlar, çiftçilerden oluşan bir cemaat ile geçirmiş ömrünü. Vasiyetinde ismi geçen ağabeylerin içinde kaçı yüksek öğrenimlidir, tam bilmiyorum ama rahmetli Bayram Ağabey'in epey sohbetinde bulundum. Risalelerle ilgili sorduğumuz derin bir suale, "ben âlim değilim, Üstadın şoförüyüm kardeşim" demişti. Demem şu ki, Risalelerin yeterince irdelenmediği tespitinize katılıyorum ama bunu isyansı bir şekilde dile getirmenizi, ne Resulullah'ın (a.s.m.) sünnetine, ne de Üstadın tarzına oturtamadım.

Benim de bazı konularda cemaatin umumi telakkisine zıt kanaatlerim var. "Hz. İsa henüz gelmedi. Son Deccal de. Hatta son mehdi de. Hepsi önümüzdeki on yıllar içinde gelecek." dediğimde, sanki Kur'an ile sabit bir nassa muhalefet ediyormuşçasına tepki alıyorum. Ama insanların anlamamalarını anlıyor ve onlara kızmıyorum. Demek ki zaman, bunu kaldırabiliyor ancak diye düşünüyorum. *Leyse fi'l imkani, ebdeu mimmâ kâne,* sözünün insanlık âlemi için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Hatta teker teker her bir insan için dahi.. Umarım anlatabildim.

Selam ve dua ile.

Ufak bir ek yapayım. İlminize büyük saygım var. Tespitlerinizden istifade edeceğimi tahmin ediyorum. Uygun zamanda hepsini okuyacağım inşaallah. Başka eklemeleriniz olursa beni de listenizde bulundurun lütfen. Ama arada kontra sorular sorabilirim tabii. Mesela İhlâs Risalesindeki İkinci Prensip hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mehmet Tüzün

Değerli Mehmet ağabeyim, ben bütün Nur talebelerini manen kendimden yüksek biliyorum, özellikle ihlâsta, uhuvvette, sadakatte... Sadece Risalenin ilmî boyutundan uzaklaştıkları için,

başta bir kaç kitap ve makale, destek için yazdım. Ve kimseyi de tenkit etmedim. Biliyorum iman hizmeti esastır. Fakat bu çalışmalarımdan dolayı tekfir edildim. Ajan, mürted, diye propaganda yaptılar, benim İşaratü'l İ'caz tercümemi bir vakıf kardeş başkasına hediye etti, diye Üstadın bir talabesi bir hafta boyunca kavga çıkartmış. Ve sair… Kızgınlığım şahıslara değil... İslam ve Risale heder ediliyor, diyedir. Selam ve saygılar.

Bahaeddin Sağlam

Muhterem ağabey.

Ben İslam ve Risalenin heder edildiğini düşünmüyorum. Daha doğrusu bu dinin sahibi, onları heder etmeyecektir, etmiyor da zaten. Sadece 1930'larla günümüzü kıyaslamak bile, yeterli ipucu veriyor bu konuda. Ve hemen şimdi, hayallerimize göre bir inkişaf beklemek, zamanın şartlarını hesaba katmamaktır bence. Bu zamanın esas meselesi ilim veya tasavvuf değil iman olduğu cihetle, Risalelerle milyonların imanının kuvvetlenmiş olması, şimdilik yeterli bir neticedir. Üstadın rüyada söylediği "imanlarını kurtarıyorlar ya, bu şimdilik yeter." ifadesi de bu bakış açısı ile çakışıyor zaten.

Ama inşaallah önümüzdeki dönemlerde sizin gibi muhakkik ağabeylerimizin ekecekleri tohumlarla Talikat, İşaratü'l-İ'caz, Mesnevi gibi eserleri de tam anlayacak, hatta İşaratü'l-İ'cazı tekmil edecek düzeyde, İslam âleminin Eflatunları, Aristoları da çıkacaktır.

Muhakkak ki zamanının biraz ilerisinde gidenler, genel kamuoyu ile çatışma yaşarlar. Sizin tarzınız benim de çok hoşuma gitti ama çoğunluğu biraz rahatsız edebilir. Buna da kızmamak lazım. Zira o kızdığımız kalıplar ve tabular, diğer yandan ehl-i tahkik olmayan nicelerini korumaya yarıyor.

Ben sizin gibi muhakkik bir âlim değilim. Ama özellikle ahir zaman hadisatı ile ilgili tespitlerde vardığım noktalar, geçtiğimiz yıl benimle de Cemaat arasında bir elektriklenme sebebi oldu. Ve düşündüm. Eğer Üstadım yaşıyor olsaydı ve bu durumu ona havale etmiş olsaydım ne cevap verirdi diye. "Aferin Mehmet, her doğruyu söyle. Uyandır şunları" mı derdi, yoksa "Aman tesanüdü bozmayın. Şahs-ı maneviden ayrılmayın. Her doğru herkese söylenmez. Fayda vereyim derken tahribat yapabilirsiniz" mi derdi acaba? Sizce?
Muhabbetle.

Mehmet Tüzün

Size katılıyorum, sadece ilimle meşgul olanlarla meşgulüm. Fakat ölüme terk edilmek kolay geçmiyor. Gönderdiğim dosyaları okursanız çok şeylerin heder edildiğini siz de göreceksiniz... Allah'ın muradı içinde muvaffakıyet yok.. Sadece imtihan edilme yani hakkaniyetin tecellisi var. Ve biz bu yolda kaybettik. Dosyaları okumanı bekliyorum. Selam ve saygılar.

Bahaeddin Sağlam

Dosyaları birer birer okuyorum zaten. Anlaşılabilirlikle ilgili sorun vardı eskiden okuduklarımda. O sorun biraz azalmakla beraber devam ediyor maalesef. Belki bu bahisleri birkaç kişinin müzakere edip yeni baştan kaleme almaları çok daha faydalı olur. Hem Üstadın özellikle vurguladığı "ilmî heyet" hakikatinin bir küçük nüvesi tecelli eder, hem de icma-yı ümmet hücceti elde eder, az da olsa.

Ve böyle bir şey yapılmasa bile, sadece şu hali ile dahi ve faraza sadece melekler okuyor olsa bile... Üstadın hasbiye bahsinde Risalelerle ilgili olarak ifade ettiği gibi, bu yazılanlar eğer rıza-yı ilahiye nail olmuş ise, O'nun nazarına arz edilmiş olması bile yeter.

Sizce?

Mehmet Tüzün

Yıllardır öyle bir heyet bekliyorum. Orhan Bey gibi zatlara teklif ettim. Fakat hedef siyasi olduğu için bir sonuç çıkamadı.. Artık bu duayı size bırakıyorum... Selam ve saygılar.

Bahaeddin Sağlam

İfadelerinizde yeis kokusu alıyorum. Sizin gibi müdekkik ve gayretli bir insanın yeise düşmesini beklemem gerçi. Size dua edeceğim inşaallah. Allah tüm kabiliyetlerinizi nur havuzunda eriterek hizmete vesile etsin.

Bu arada havale talimatını bugün verebildim. Yarın hesabınıza varır inşaallah.

Selam ve dua ile.

Mehmed Tüzün

Üstadın ***"her bir türün bir evvel-babası vardır"*** fikri hakkında ne düşündüğünüzü merak ettim ağabey.

Mehmed Tüzün

Sorunuzun cevabı şu beş bilgi çerçevesinde anlaşılabilir.

1) Eski Said, Yunan felsefesinin temel ilkelerinden olan ***cevher araz olamaz; araz cevher olamaz*** (inkılab-ı hakaik olamaz) ilkesini esas alıyordu. Bu söz o ilkeye göre söylenmiş bir savunmadır. Çünkü o günün dinsizleri bu ilkeyi kabul ediyordu.

2) Üstad zamanında genler, DNA ve sonsuz İlahi ekolojik bilincin yönlendirici bir fonksiyonu olan mutasyonlar bilinmiyordu, eğer o zaman o bilgi olsaydı, Sekizinci Sözdeki hayatın bilinçli tenevvüü cevher- araz çerçevesi içinde olmadığı anlaşılırdı...

3) Evet o gün türün özgün niteliği, cevheri sabit bir şey kabul ediliyordu...

4) İnsanın babasından ayrılması, yeni bir ev kurması, yeni bir baba olması 25-30 sene gibi bir zaman ister. Fakat bu ayrılma ani olarak düşünülse saçmalık olur.

5) Üstadın o sözünü sadece tesadüfü red manasında anlayabiliriz.. Ki bu manada yüzde yüz doğrudur. Ona göre *kâle* hafiflik için değişim geçirdiğidir, çünkü o kelimenin aslının *kawele* ve *kayele* olması, neticeyi değiştirmez. Dolayısıyla ehl-i fenni dinden kaçırmanın bir manası ve faydası yok.. Evet, Üstadın ve Kur'anın gayesi sonsuz olan kudret-ilim-iradeyi göstermektir, detaylar önemli değildir. Muhakemat'ın Birinci Unsurunda buna benzer cevaplar çok var. 20. Söz de (ki Yeni Said'in ilmi daha derindir) sizin sorunuza tam bir cevap olur. Ve Muhakemat'ın ikinci mukaddimesi sizin için temel bir cevap olur. Selam ve hurmet ederim.

Bahaeddin Sağlam

Size bir mail hazırlamış ama sonra göndermekten vazgeçmiştim. Orada bir cümle vardı: "Bu mantıkla bakarsanız, Risalelerde bile tashih edilecek çok hatalar bulursunuz." Doğru tahmin etmişim :)

Selam ve dua ile.

Mehmed Tüzün

Üstad hazretleri Barla Lahikasında açıkça: Üstadınızı teferruatta layuhti bilmeniz, hatadır... Fakat esas meseleler la-yetezelzeldir... Zaten İslam Âlemi ve Cemaat, teferruat ile esasatı birbirine karıştırdığından bu sıkıntıları çekiyoruz. Selam ve saygılar.

Bahaeddin Sağlam

Açıkça vurgulanmış evvel-baba kavramı; teferruat ama mutasyon denilen kör tesadüfün teşekkül-ü enva illeti olduğunu düşünmek, la-yetezelzel sayılıyor. İlginç! Konuyu kapatıyorum. Allah'a emanet olun.

Mehmet Tüzün

Değerli Mehmet Ağabeyim.

Evet, kâinatta tesadüf olmadığı Risalelerde önemli bir esastır. Ayrıca Risalelerin isbat ettiği sonsuz ***kudret, ilim, irade ve şuur***, tesadüfün olmadığını açıkça gösteriyor... Üstad Hazretlerinin "Kör tesadüf" dediği, "kâfirlerin hayalinde var olan tesadüf" demektir. Hakikatte asla tesadüf yoktur.

Mutasyonlarda gerçekleşen müsbet kısım (ki doğal değişimlerin hepsi müsbettir) yine sonsuz ilim, kudret ve iradeyle oluyor. Yani kâinat sonsuz bir bilinç ve birlik ile yönetiliyor. Ekoloji

ile ilgili bir miktar inceleme yaparsanız; kâinatın adl ve hikmet ile sonsuz bilgiişleme sahip bir bilgisayar gibi çalıştığını göreceksiniz. Selam ve saygılar.

Bahaeddin Sağlam

Risale-i Nurda İsbat, Tevhid, İrfan ve Muhabbet

GİRİŞ

Bu isimler aslında anlam ve gerçekliği elde etmenin üç aşamasının ifadesidir. Aralarında sadece göreceli bir fark var. Evet, dördü de bir kelime sayılır. Bu kelimelerin oluşturduğu ortak deyim, varlıkta ve hayatta gerçeklik (hakikat) ve güzellik var mı yok mu, arayışlarının birleşik ismidir. Altı bin sene boyunca insanlığın birinci gündemi olan ve hakkında altı milyondan fazla çalışma yapılan, yüz binlerce kitap yazılan bir konudur. Bu konuyu elbette bir makaleye sığdıramayız. Bizim burada yazacağımız tek şey şudur: Risale-i Nur isbat, tevhid, irfan ve muhabbet için yazılmış altı bin sayfalık bir külliyattır. Biz bu külliyatın bu konuda ne dediğini anlamaya çalışacağız. Çünkü Risaleler bu konuda çok büyük öneme sahiptirler. Evet, geçmiş altı bin yıllık tarihî birikim içinde Risale-i Nur külliyatının önemi şu üç noktadan oluşuyor.

a) Risale-i Nur isbat, tevhid, marifet ve muhabbet için inen bütün semavi kitapların en kapsamlısı olan Kur'ana dayanıyor olmasından..

b) Fen bilimleri açısından 20. Yüzyılın açılımları, insanlık tarihinin bütün bilimsel verilerinin toplamından daha fazladır. Risale-i Nur Kur'ana dayanmakla beraber bu bilimsel verilerin hiçbiriyle çelişmez oluşundan.. Ayrıca bütün bu ilmî verileri en azından onların mantığını ve bilimselliğini kendisine delil yapmasından..

c) Bu çağımız, bütün tarih kadar veriler ve gelişmeler gösterdiğinden; hiçbir çağda olmayan bir materyalizme ve diğer değersiz cereyanlara cevap verebildiğinden..

Demek biz Risale-i Nurun bu konudaki gücünü deşifre edecek bir kısım temel yöntemleri gösterebilirsek; insanın hakikati arayış serüveninde önemli bir kaleye bir bayrak dikmiş oluruz. Bu kardeşiniz bu yolda; imanını kurtarma ihtiyacı içinde 35 yılını verdi. Bu konuda birçok kitap ve makale yazdı. Fakat burada bütün o çalışmalarımı ve Risale-i Nur hakkındaki o derin analizlerimi yazamam. Sadece Risale-i Nurdan yeni öğrendiğim altı şifreyi vereceğim. Beni okuyan ve epistemolojik dayanaklarımı bilen insanlar, bu altı şifre ile hem varlığı hem dini hem tarihi hem vahyin mahiyetini hem Risale-i Nuru hem bugünkü bilimlerin yapısını kendiliğinden öğrenecek; kendi öz imkânları ile bu sonsuz sahrada nice vahaları kendisi tesbit edecek. Ve anlayacaktır ki; dünya denilen bu sahra, başka birçok amaç için çöl olmuş.. Varlık ve varoluş aslında çöl değildir; vücud ve varoluş sonsuz bilinç ve manalar içeren bir cennettir.

Birinci Şifre: *Muhyiddin İbn Arabî, Fahreddin Er-Razi'ye mektubunda demiş: Allah'ı bilmek, onun varlığını bilmekten başka bir şeydir.* (26. Mektup, 2. Mesele)

Bu sözün bugünkü ifade ile söylenişi şudur: *Allah'ı tanımak (irfan-marifet) sadece yaratan olarak onun varlığını isbat etmekten başka bir şeydir*. Bediüzzaman bu ifadeyi açacak dörtbeş hakikati bu 2. Meselede izah ediyor. Bunları biz bugün şöylece özetleyebiliriz:

a) Eskiden Kelamcılar -ki Fahreddin Razi Kelam ekolünün ileri gelenlerindendir- Allah'ın varlığını, hudus, imkân ve ilk neden (teselsülün muhal olması) delilleri ile isbat ederlerdi. Hudüs, başta madde olmak üzere varlıkların sonradan oluştukları gerçeği demektir. İmkân, bir şeyin durumu eğer olmak ve olmamak arasında eşit ise ve o şey var olmuş ise; onu var kılan başka bir sebebin varlığının gerekir olması demektir. İlk neden ise esbap için de ayrıca başka sebepler gerektiğinden bu gördüğümüz sebepler zincirinin mutlaka varlığı kendiliğinden olan bir ilk nedene dayanıyor olması gerekliliği demektir. Buna Kelam ilminde teselsülün muhal olması delili denilir. İbn Arabî diyor ki: Siz Kelamcılar bu gibi nazarî deliller ile ancak Allah'ın varlığını isbat edersiniz. Bu ise kuru bir isbattır; böyle bir isbat, Allah'ı tanımayı ve onu sevmeyi netice vermez. Allah'ı isbat onu tanımak demek değildir.

Bediüzzaman, İbn Arabî'yi bu noktada haklı görüyor. Ve Risale-i Nurun bu marifet sorununu iki yönden çözdüğünü söylüyor. 22. Sözü ve 32. Sözü referans veriyor. 22. Sözde, Kelamcılar gibi ilk nedene yani varoluşun başına gitmiyor; bütün her şeyde, her zaman ve her yerde gösterdiği sonsuz şuur (bilinç) inayet ve diğer isimlerin tecellileri ile Allah'ı isbat ediyor. Ayrıca bu isbat içinde sırası geldikçe marifet ve muhabbeti de anlatıyor. 32. Sözde ise isbat, marifet ve muhabbeti ayrı birer bölüm içinde işliyor. Bilindiği gibi 32. Söz üç mevkıftır. Birincisi isbatı, ikincisi marifeti (tanımayı) üçüncüsü ise İlahî muhabbeti işliyor. Önce onun varlığını isbat; sonra bu varlığın mahiyetini bilme ve tanıma; sonra onu sevip onunla ebedileşme.. Bu üç aşamalı yolculuk diğer birçok risalede de vardır. Az bir dikkat ile insan bunların farkına varabilir.

Hulasa: Bediüzzaman, Kelam ilminin yol ve yöntemini eksik gördüğü gibi; İbn Arabî tarzı marifet ve tanımayı da eksik görüyor; şöyle ki: İslam Tarihi; 5. Hicri asırda değişik kültürler ile bütünleşince Kur'anın soyut ve sonsuz bilgileri kayboldu; yani anlaşılmaz oldu. Bir yandan Allah'ı gökte müşahhas bir varlık olarak algılayan Haricî akımlar, öte yandan Yunan felsefesi ve gnostik akımlar Müslümanları şaşırtmış idi. Demek felsefe ve gnostik akımlar çokça yayıldığı için gökte oturan somut bir varlığa inanmak zihinlere oturmadığı gibi; felsefi akımlardan gelen inkâr eğilimleri de Müslümanlar tarafından tam cevaplanamıyordu.. Bu iki başlı belaya karşı tasavvuf akımları kollarını sıvadılar; irfan ve muhabbeti işlediler; isbatı ikinci derecede tuttular. İbn Arabî ise irfan ve muhabbeti işlemekle beraber isbatı da üzerine aldı. Çünkü bu şekilde irfan ve muhabbet daha iyi oturuyordu; hem dinsizlere bu şekilde cevap verilebiliyordu.

İbn Arabî Allah'ın varlığını görür gibi anlamak, onu tanımak ve onu sevmek demek olan irfan ve muhabbet söylemi ile bütün bu kozmosun Allah olduğu gerçeğini dile getiriyordu. O bu farklı tezi ile yukarıda anlatılan bütün sorunları gideriyordu. Fakat bir sorun kalıyordu: Kur'an bu görünen kozmosa *gayr (Allah'tan ayrı şey).. min-dunillah (Allah'ın dışındakiler)* diyordu. İbn Arabî bu iki tabirin altında ezilmemek için bu sefer ***La-mevcude illa Hu*** dedi. Tek bir varlık var; o da Allah'tır; insanların başka isimler ile bildiği diğer varlıkların varlığı hayal ve vehimdir, dedi. Puta tapanlar yine gerçekte Allah'a tapıyorlar, diye söyledi. İbn Arabî'nin bu cevabını beğenmeyen diğer Sufi ekoller, *La mevcude illa Hu* demediler; eşyanın da kendine göre bir varlığı var; fakat biz Allah'tan başka bir şey görmüyoruz, mealinde *La-meşhude illa Hu* dediler. Bununla beraber bu iki söylemin ontolojik ve psikolojik üç nedeni daha vardı:

a) Allah, sonsuz bir varlık olarak ele alınmadığında; ulûhiyet ve aşkınlık hakikati elden gider. Varlık ve Allah ilişkisi hiç anlaşılmaz olur; anlaşılsa da kalbe oturmaz.

b) Tasavvuf ekolleri genelde kalb ve gönül ile gittikleri için; Allah'tan başka bir varlığı kabul etmek ve gözlemlemek onların psikolojisini bozuyordu. Evet, âşık insan aşkından başka bir şey görmez.

c) Allah'ın sonsuzluğu, temel bir bilgi olarak ele alınmadığı zaman; başta haşir olmak üzere dinî hiçbir mesele isbat edilemez ve kalplere oturtulamazdı. Hemen hatırlatalım ki Allah'ın mahiyeti, sonsuzluğu, isim ve sıfatların ayn mı gayr mı gibi sorunlar, bugün bile devam ediyor. Bunları çözmek için bazıları teşbih de tenzih de caizdir formülünü öneriyorlar. Bazıları gönül açısından her şey ayndır, akıl açısından her şey gayrdır, diyorlar.
İbn Arabî ve Bediüzzaman kâinatın Allah'tan başka şeyler yani gayr olma meselesini varlık mertebelerinin değişik olması gerçeği ile izah ediyorlar. İbn Arabî hazarat-ı hams var, varlık beş kategoridir; bu kategoriler göreceli olarak birbirinden ayrı da olsalar, sistem ve varlık olarak beşi de birdir diyor. Bediüzzaman ise zihnî, misalî, mümkün ve vacip varlık mertebeleri var diye bu sorunu çözüyor. Bazen kalbî gitmekle beraber genelde aklî gidiyor. Bu asırda umumun imanını kurtarmak ile görevliyim, diyor. Uzun felsefi araştırmaları buna engel görüyor. Ben bütün bu tarihî tartışma ve sorunları, Kur'anın mucizevî beş nüktesi ile çözdüm. Bunun için 350 sayfalık Marifet ve Velayet isminde bir kitap çıkardım. Beni buraya yönlendiren yine Risale-i Nur oldu. Çünkü Risale-i Nur, Kur'anın ve Hz. Peygamberin mucizelerini anlatırken; marifetullah yani Allah'ı bilme ve tanıma konusunda zirvede bulunduklarını ve bu konuda bütün diğer ekollerden daha yüksekte olduklarını tekrar ile söylüyor. On yıl boyunca bu zirve oluşun hangi kriterlere dayandığını araştırdım. Bu 350 sayfalık kitap ortaya çıktı. Hulasatul-hulasası şu dört prensiptir:

1) *Allah;* bilinç, ilim ve vacip (soyut ve sonsuz) varlıktır. *Bu Varlık,* potansiyel olarak bütün aşkınlık ve yetkinliklere sahiptir. Bu yetkinliğini Rahmaniyet ve sünnetullah denilen kanunlar üzerinden gösteriyor. Sayıları binlerce olan bu kanunların başında nedensellik ve bilimsellik gelir. Besmeledeki **be** ve **isim** bu iki hakikate bakar. Bu kanunların temeli ise Risalelerde *cem-i ezdadın işletilmesi* ile ifade edilen dualiteli-diyalektik yaradılıştır. Rahman ismi buna bakar. Fakat nedensellik, bilimsellik ve yasalarla beraber Allah'ın yetkinliği ve aşkınlığı sonsuz olduğundan Allah bazen; ihtiyaç olduğunda ***Rahimiyeti*** ile özel müdahalede bulunur; bazı şahıslar ile özel olarak ilgilenir.

2) Varlık, soyut ve somut boyutları ile sonsuzdur ve gerçek manada birdir. Diğer varlıklar, matematikteki türevler gibi o bir'den çıkarlar. Mesela iki sayısı iki adet birin toplamıdır. Yaradılış bazında 0-1 sistemi, bu hakikatin teknik yönünü bize gösterir.

3) Bu sistem içinde ne ki somut ve sınırlı ise, o Allah'tan başka bir şeydir; gayrdır. Varlık mertebesi olarak aşağıdadır. Çünkü Allah sonsuz ve soyuttur. Dolayısıyla sınırlı ve somut şeylere tapanlar, putperesttir. Barla Lahikasında anlatıldığı gibi; putperest, kesin bilgi yerine zanna tabidir ve dolayısıyla korkaktır. Kur'an ve Risale-i Nur tekrar ile diyorlar ki: ***Allah'ı sonsuz olarak bildiğinde yani iman-ı tahkiki sahibi olduğunda, sende korku ve üzüntü olmaz..*** Demek eğer bizde korku ve üzüntü oluyorsa bu, bizim Allah'ı henüz tam tanımadığımız; Onun sonsuzluğunu ve aşkınlığını bilmediğimiz manasına gelir. Nitekim Hz. Muhammed

Miraca çıkıncaya kadar üzülüyordu. Fakat Miraç ile geçmiş ve gelecek her şeyin mahiyetini öğrendi; sonsuzluğu anladı.. Miraçtan önce sadece nebi (vahiy alan) ve veli iken Miraç ile resul (şeriatı uygulayan elçi) oldu. Yunus suresi, özellikle 62-65. Ayetler, bu gerçeğe delil olduğu gibi; Bediüzzaman'ın ***Onun velayeti miraç ile zirveye çıkıp risalete inkılâp etti,*** sözünü de tefsir ediyor. Evet, Risaleler Kur'anı tefsir ettiği gibi Kur'an da bazen Risalelerin anlaşılmasına sebep oluyor. Nitekim Kitabı Mukaddesi iyi ve doğru bilmek, çok güzel bir şekilde, Kur'anın anlaşılmasına altyapı olabiliyor.

Sakın miracı füze gibi bir yerden bir yere gidiş gibi algılamayın veya sırf ruhen gitti iddiasında bulunmayın. Miraç bir yerden bir yere fizikî veya ruhanî bir gidiş değildir. Miraç, bütün geçmiş ve geleceği ile varlığın Hz. Muhammed'e ruhen ve bedenen yaşatılmasıdır. Zaman üstü olduğundan ruhanilere gösterilen bir velayet mucizesidir.

Allah'ın sonsuzluğunu ifade eden sadece iki kelime var: ***Allah ve Hu***. Allah kelimesi sonsuz ve ibadete sadece kendisi layık olan varlık manasına geldiği için.. Hû zamiri ise mutlaklık (aşkınlık ve sonsuzluk) manasını taşıdığı için.. Bunun delili de *La-ilahe illallah* veya *illa Hu'*dan başka bir şekilde kelime-i tevhidin söylenmemesidir.

Hulasa; eskiden Allah'ı bilmek ve marifet sorunu vardı. Allah'ın varlığını isbat etmek diye bir konu yoktu. Maalesef materyalist ve deccal asrımız, marifet (Allah'ı bilmek) konusunda tamamen mahrum olduğu gibi insanların yarısından fazlası Allah'ın varlığı konusunda yine sıkıntı çekiyor. Binlerce kitap sadece Allah'ın varlığını isbata yönelik yazılıyor. Müslümanlar da dâhil insanlık, bu sorunu aşıp maneviyat ve irfan sahasında seyr u sülûk yapmadığı için sayısız maddî ve hayatî nimetlere rağmen çağımız en bedbaht çağ olmuştur.

İkinci Şifre: Tarihte İsbat Ekolleri

İnsanlık vahşet dönemini geçtikten sonra Âdemiyet ile ifade edilen başta utanma ve giyinme olmak üzere bir kısım soyut değerleri öğrendi. Bu bizim hayatımızda 3-7 yaşlarına tekabül ediyor. Sonra iyi ile kötüyü öğrenmek ile düşünceyi öğrendi. Sonra ergenlik, evlilik ve cinselliği ve mülkiyeti öğrendi. Tevratın ifadesi ile cennette üç ağaç vardı. Varoluş ağacı, iyi ile kötüyü bilme ağacı ve hayat ağacı.. Allah âdeme (insana) hayat ağacını yasak etti. Çünkü insan (Âdem-Havva) eğer hayat ağacından yerse çocukluk (tufuliyet) cennetinden atılacak idi. Bu hayat ağacı (cinsellik) böyle bir tehlike içermekle beraber insanın soyunu devam ettirdiği için nispeten onu ölümsüzleştiriyordu. Evet, ebedilik, mutluluk, bilgi gibi değerler, göreceli ve paradoksaldır. Çünkü sınırlı-somut yaradılış kendi özünde paradoksal bir şeydir. Nitekim sınırlı varlık ve benlik, gerçek ve sonsuz olan varlığı sınırlandırır; cinsellik (hayat ağacından yemek) ise, ebedî olan ruhanî hayatı unutturuyor.

Hemen hatırlatalım ki; başta musibetler olmak üzere hayattaki bütün paradoksal durumlar, sonsuzluk ve mutlaklık istihale makinesinde hayra ve doğruya dönüşür. Kaderin hayrı da şerri de Allah'tandır, hükmü bunun ifadesidir. İşte insanlık Âdemiyet ile birçok değer öğrendi. Fakat sonsuzluğu yine bilmiyordu. Onun için Âdem olmuş bütün klan ve kabileler, varlıkta ve hayatta olağanüstü bir bilinci keşfetmelerine rağmen her bir varlık kategorisindeki bilince ayrı isimler olarak tanrılar dediler. Denizler tanrısı, hava tanrısı, bitkiler tanrısı, yağmur tanrısı gibi.

Önemli bir nokta şudur ki; varlığı ve yetkinliği sonsuz olan Tanrıyı kabul eden semavi dinler, vahiyler olarak insanlığa geldiğinde eski insanların bu bilgisini reddetmediler. Sadece bunlara tanrılar değil de melekler dediler. Evet, sonsuz bilinç ve hakikat âleminden gelen bu vahiyler, Allah'ın sınırlı ve somut olamayacağını çok açık olarak bildiriyor.

Evet, bugün yazılım gerçeği gösterdi ki; organizasyonlarda ve oluşumlarda birçok data ve veriyi şuurlu bir şekilde kullanan bir bilinç ve ruh vardır. Organizasyon ve birlik başlı başına bir ruh ve bilinçtir. Evet, bilinç ve ruh varlığın soyut görünümüdür; ilme ve iradeye dayanır. Madde ve enerji ise, varlığın diğer bir görünümüdür; kudrete dayanır. Demek bilinç ve ruh maddenin kendisi kadar hakikattir. Ayrıca bilinç ve ruh soyut yani ölümsüz olduklarından başka bir tabir ile entropiye tabi olmadıklarından maddeden daha öz ve daha önemlidirler, denilebilir. Bediüzzaman sosyal, biyolojik ve ekolojik organizasyonlar içindeki bilince, şahs-ı manevî ve melek diyor. Bu bilinç, gayb (metafizik) âleminde, bu dünyada temsil ettiği varlık suretinde görünür.

Allah'ın Batın ismi ile ifade edilen bu sonsuz bilinç ve kuvvet, Tevratta varlığın bilinci ve hafızası manasında *mamre* kelimesi ile ifade edildi. Yunan felsefesi söz, mantık ve kelime manasında ona logos dedi. Sonra Hıristiyanlık dini geldi. Havariler, bu logos hakikati, dinin vahiy dediği gerçekliğin kendisidir; o da somut olarak İsadır, dediler. Kur'an 4/171. ayette İsa Allah'tan bir kelime ve ondan bir ruhtur, diye bu iddiayı hem kabul etti, hem tashih etti. Vahiy Allah'ın kelam sıfatıdır. Fakat Allah'ın sıfatı, aynısı değildir, dedi. Müslümanlarda bu derin mesele, Kelamın zor bir konusu olarak Kur'an mahlûk mudur, değil midir şeklinde tartışılmıştır. Ehl-i Sünnetin son kararı olarak İlahî vahiy (aktif ilim) ne ayndır, ne gayrdır, denilmiş. Bediüzzaman da bu ince sırra atfen Risale-i Nura Sözler ismini koymuştur.

İyiyi ve kötüyü bilme ağacı: Tevrattaki bu mucizevî deyim, insan düşüncesinin nasıl oluştuğunu teknik olarak bildirdiği gibi; varoluşun paradoksal mahiyetini de gösterir. Evet, iyi ile kötü beraber bilinip mukayese edilmeden ve dualiteli, diyalektik süreç çalışmadan insan âdem olamaz, soyut ve manevi değerleri bilemez. Melek gibi saf kalır veya şeytanlaşır. Evet, Bediüzzaman, Muhammed İkbal ve Ali Şeriatî gibi mütefekkirler, eğer dinin mucizeliklerini gösterebilmişler ise bu onların Doğuyu ve Batıyı, maddeyi ve manayı eşit ağırlıklı olarak bilmelerindendir. Sartre'ın ben inanmıyorum; fakat eğer inanırsam Ali'nin dinine inanacağım demesi bundandır. Evet, Müslümanlarda önemli bir kemiyette dindar aydınların olmasının ve Batıda dindar aydınların yok denecek kadar az olmasının sebebi, burada andığımız bu şahsiyetlerin imana ve İslama yönelik faaliyetleridir.
Evet, Batıda dindar aydınlar var. Fakat bunların çoğu sekülerdir; din ayrı, bilim ayrı diyorlar. Geri kalanı ise, dinin zahirî metinlerini esas alıp bilimsel verileri tamamen reddediyorlar. Hâlbuki çağımızın bilimleri bugün için dört önemli gerçeği, dine uygun olarak tesbit ediyorlar**:**

a) ***Sonsuzluk esastır ve yokluk yoktur..*** **b)** ***Varlık ve varoluş, enerji + yazılım + gelişme sürecidir***. Sonsuz bir enerji var; ilim ve yazılım o enerjiye biçim veriyor.. Bu ikisi bir bütün olarak varlıklar şeklinde ortaya çıkıyor. Sonra mükemmelliğe doğru gelişmeye devam ediyor.

c) Varlığın ve hayatın özü olan aktif bilinç, bu üçün bir bütün olarak iç içe bulunmasındadır.

d) Bütün galaksiler, bütün canlılar hatta bütün atomlar ve hatta bütün parçacıklar bir bütün teşkil ediyorlar. Kâinat sadece sanal değil; 11 boyutu ile sonsuz bir bilgisayar gibi çalışıyor. Eşyanın çeşitliliği ve çokluğu bu bilgisayarın işletim sistemine zarar vermiyor. Çünkü hepsi de o bilgisayar içinde küçük birer dosyadır.

Bu gibi ilmî konuları tesbit eden modern ilim dünyasını takip etme imkânına sahip olmadığı halde; Bediüzzaman'ın bu ilmî verileri, benzer ifadeler ile dile getirmesi ve Risalelerinde bunları ilim dünyasına sunması, ayrıca dikkate değer bir noktadır. Şöyle ki:

a) Allah'ın sonsuz isimleri ve yetkinlikleri vardır. Bunlardan kudret, ilim ve irade en başta gelirler. Kudreti görüp de ilim ve iradeyi görmemek, insanı materyalist yapar. Kudret ve ilmi (bilinci) görüp de iradeyi görmemek insanı tabiatperest yapar, mealinde bizi uyarıyor. 24. Söz ve 23. Lem'a bu gibi yanlışları düzeltmek için yazılmıştır. ***b)*** Kudret, ilim ve irade birbirinden ayrılmaz, diyor. (Katre)

c) Kudret, ilim ve irade ile yaratılan ve insan âleminin binbir ilim dalı ile incelenen bu kâinat, Kur'an tarzında Arapça olarak ifade edilmiştir. Kur'anda da ilim, kudret ve irade iç içedir, diyor. (20. Mektup ve 28. Lem'a) Burada hemen şu dört kısa ara bilgiyi vermek gerekir. Yoksa vahiy ve Kur'an denilen bu bilinç, sonsuz olduğundan sınırlı bir makale ile anlaşılmayacaktır.

• Evet, Kur'an kıraat kökünden gelir. Bu ise küçük parçaları birleştirip önce kelime sonra cümle sonra kitap olarak okumak demektir. Yani imtihan ve manaların üretimi için ortaya konulan dualiteli ve diyalektik varlık filmini birlik ve tevhid çerçevesinde okumak, hayatın ve yaradılışın gerçeğidir.

• Logos (söz ve mantık) manasına gelen ***kelime'nin*** ebcedî değeri 95'tir. Bu ise 19'un beş katıdır. 19 sayısı ise, zirve durumların sembolüdür. Nitekim Kur'an 114 suredir. Kayd ve sened kelimeleri de 114 (19*6) ediyor. Evet, Kur'an hakikat ve bilincin varlığının senedi ve Arapça olarak kayıt altına alınmasıdır.

İnsanın bedeni kudretten, bilinç ve nefsi ilimden, ruhu ise iradedendir. Bu hakikate işareten, Allah ruhtur, Allah zamandır, denilmiş. Bunun anlaşılması için de Whitehead, Süreç Teolojisi isminde bir kitap yazmıştır. Yani maddî, anlık zamandan ziyade; Allah'ın bilinçli müdahalesi demek olan iradesi zamanlar üstü olan süreç içindeki koordinatlarda daha net görünür. Evet, insan ruhu, aslen soyuttur ve soyut değerlere dayanır; onlarla beslenir; onun için insan birey olarak da diriltilecektir. Yani saf soyut ve saf somut olmadığından ruh denilen soyut hakikat, varlığın her aşamasında kendi ortamına uygun bir elbise giyer.

• Yukarıda değindiğim gibi yokluk yoktur; insanların yokluk dediği şey saf-soyut ve asıl bilinçli varlıktır. Nitekim 'adem kelimesinin sayısal değeri 114 ediyor. Bu sayı, insanların bu kelimeyi yanlışlıkla yokluk manasında kullandığına işaret ediyor. Ayrıca bütün hakikatlerin ve varlığın ifadesi olan Kur'anda bu kelime geçmiyor. Mevcudat ve mahlûkat kelimelerinin geçmediği gibi.. Evet, varlık bir ve sonsuzdur. Soyut olarak sonsuzluğunu anlıyoruz. Somut olarak da varlık sisteminin sonu olmadığından ve süreç itibarı ile kesintisiz olduğundan yine

sonsuzdur, diyebiliriz. Bu görünmez hakikati gösteren Arabî Şemme Risalesinde geçen şöyle bir söz var:

Ey Said, eğer cesaret edip, 'adem denilen ummana atlayabilirsen, gerçek varlığın ve saadetin orası olduğunu anlar ve tadarsın.

• Peki, eğer, bunlar neden daha önce bilinmedi, diye sorulursa?..

Cevap: Bilenler çok oldu. Fakat altyapı ve iletişim imkânları bunların umuma yayılmasına müsaade etmedi. Ayrıca eskide insanların büyük çoğunluğu avam idi. Avam ise ilmî ve soyut hakikatleri anlamaz. İşte çok uzun süren bu mahrumiyetin rivayet bazındaki ifadesi şudur:

Âdem (ilim, mana, eril değerler) ve Havva (maddî hayatın malzemeleri) gayb cennetinden yeryüzüne inince 40 bin sene (çok uzun bir dönem) birbirinden ayrı kaldılar: Âdem Arafat (irfan) dağına düşmüştü. Havva Cidde (çalışma ve gayret) şehrine düşmüştü. Nihayet Hz. Muhammed geldi; Ahmediyetini ve Muhammediyetini bir yaparak onları birleştirdi. Allah ve bütün melekler onların nikâhına şahit oldu. Sonra öldüler, Ebu-Kubeys (meşale ve aydınlık) dağında (devletinde) defnedildiler. Evet, hakikati isbat için bütün zıtları ve zıt süreçleri tevhid potasında evlendirmek gerekir.

Âdem ve Havva ile ilgili bu gibi rivayetler için M.E.B İslam Ansiklopedisine bakabilirsiniz.

Üçüncü Şifre: Fatiha Suresinde ve Risale-i Nurda İsbatın Üç Yolu:

Fatiha suresinin ilk yarısı, bütün yönleri ile bütün boyutları ile hakikatin ifadesidir. İkinci yarısı, hakikate ulaşmaya çalışan üç ayrı yolun izahıdır. Hakikatin benzersiz bir izahı olan 30. Sözün Birinci Mebhasının sonunda bu üç yol izah ediliyor. Biri maddenin karanlık yapısı içinde hakikate ulaşma yoludur. (Dünya küresinin içinden geçip öte taraftaki hakikat güneşini görme yoludur.) İkincisi, sebepler sistematiği içinde hakikati arama yoludur. (Dünya küresini yüzünden dolaşıp güneş gören öteki tarafa geçmek yoludur.) Üçüncüsü ise, son derece kolay ve ucuz bir araç ile bulutlar üzerine çıkıp hakikat güneşini görüp maneviyat nesimini teneffüs etmek yoludur.

Bazı tefsirlerde birinci yolda gidenler, Hıristiyanlardır, ikincisinde gidenler Yahudilerdir. Üçüncü yolda gidenler Müslümanlardır şeklinde bir bilgi var. Bu bilginin manası ise şudur: Hıristiyanlar, fizikçilerin maddeyi anlamada boğulmaları gibi İsanın mahiyetini anlamada boğuldular. İsanın bedeninde saplandılar. Veya ruhaniliğe saplanıp kaldılar. Hayat konusunda tefrite düştüler: *Dallin oldular*. Yahudiler müteşebbis bir millet oldukları için sebeplerde boğuldular, başta para olmak üzere sevdikleri sebepler kendilerine fırtına gazapları olarak geri döndü. Hayatı sevme konusunda ifratta bulundular. *Mağdubu aleyhim oldular.* Müslümanlar ise sırat-ı müstakimi yani ifrat ve tefriti bırakıp orta yolu tuttukları için nimete mazhar oldular.

Bir uyarı: Buradan anlaşılıyor ki; Müslümanlar, maddeyi incelemeyi reddetmemeli, sebeplere teşebbüs etmeyi ihmal etmemeli.. Çünkü tevhid ve sırat-ı müstakim nuru ile yani ifrat ve tefrit ortası denilen sırat-ı müstakimi esas almakla ancak nimete mazhar olunur. Nitekim Kur'an ve İslam, ruh ve bedeni, madde ve manayı, dünya ve ahreti barıştırmak; onları bir görmek ve

göstermek olduğundan ***mahiyet ve hüviyetin toplamı olan hakikat ortaya çıkar***. Evet, fenleri kullanacağız; fakat materyalist olmayacağız. Madde ve enerji içindeki kutsal kudreti, ilim ve iradeyi göreceğiz. Dünyanın binbir belasını ve sosyal yükünü taşıyacağız; ama bunun imtihan hikmeti için olduğunu anlayacağız. Evet, sosyal hayat ve fen bilimlerini birleştirip dünyayı kemal asrına yükselteceğiz. Üstadın ***Hz. Muhammed, insanlığın kemal (olgunluk) yaşındaki Üstadıdır*** sözünü pratize edeceğiz. Nasıl ki ilk 500 yılda bu hakikat o asırların seviyesine göre pratize edilmiş idi. Evet, hakikat güneşi, maneviyat nesimi, birlik ve bütünlüktedir. Bunları anlamak ve yaşamak ise sonsuzluğu bilmek, varlığı tanımak ve yokluğun olmadığını anlamak iledir. Demek terk-i hayatı, terk-i ilmi, terk-i medeniyeti maneviyat sananlar yanılırlar. Çünkü böyleler sonunda dallîn olurlar.

Hulasa: *Kur'an Fatihadadır, Fatiha Besmelededir, Besmele Ba harfinin noktasındadır,* mealindeki sözün izahı olarak önceden kaleme aldığım kısa bir yazıyı buraya alıyorum. Hemen hatırlatalım ki; nokta sonsuzluğun sembolüdür.

Besmelenin Tefsiri Olarak Dokuz Nükte:

1) Evrensel vahiy dışında insanın metafizik duyularına dayalı oluşan bütün yol ve metotlar, sınırlı ve lokal olarak düşündüklerinden lokal olmaya mahkumdurlar. Lokal oldukları için sonsuz olan gerçeği görmek uğruna dünya ve ahireti, ruh ve bedeni, bilim ve inancı ve Allah'ın iki eli sayılan diğer zıtları birbirinden ayırmak zorunda kalırlar. Dolayısıyla bu yollarda giden insanların hayatı ve düşüncesi, varlığın tümünü kuşatamaz; kuşatıcı ve canlı olamaz.

2) Kur'an ve Peygamber yolu ise bütüncül olduğundan ve zıtları barıştırdığından o yolda sonsuzluğu ve realiteyi görmek çok kolay ve herkese nasip olabilir. Ayrıca tasavvuf, olağanüstü bir eğitim gerektirdiğinden çok az insana nasip olabilir. Bu yolda yetişenler dahi Sahabeler kadar gerçekleri göremiyorlar. Onun için en küçük (fakat gerçekten sahabeden olan) sahabî, en büyük veliden daha büyüktür diye Ümmet kabul etmiştir. (27. Söz ve Eki)

3) Kur'an bu somut âlemdeki madde ve hayat içindeki ruhu ve bilinci gösteriyor. Dolayısıyla ruhun varlığını ve ölümsüzlüğünü ispatlamaya gerek kalmıyor. Ve bu yolda bütünlük ve gerçeklik olduğundan insanın geçim için yaptığı kavgalar bile camide yaptığı itikâftan daha sevaplı olur.

4) İslam dininde ilim kaynağı, 5 duyu verileri ve icmadır; yani bilimsel gerçeklik, ihtisas ehlinin genel kanaati ve beş duyunun tesbit ettiği yasal veri ve mucizelerdir. Fen bilimleri ise, insan nevinin beş duyusu gibidirler. Tür ve tarih çapında oldukları için birey olarak insanın duyuları yanılsa da o fenlerin yanılma payı çok azdır. Demek metafizik keşif ve kerametlerin ölçüsü tutturulamadığından, onlar epistemolojik kaynak olarak kabul edilmiyorlar. Onun için Sahabe yolunda keramet az olur. Ayrıca Kur'anda binlerce mucize denilebilecek bilimsel veriler var. Demek keramet, bilimsel veri ve mucize seviyesinde olamayacağı gibi sofiler de Sahabe seviyesinde olamıyorlar.

5) Hayatımızın maddi-manevî bütün ihtiyaçları Kur'anda mevcuttur. Dolayısıyla dışarıda çare aramak yanlıştır. Kur'an Fatiha'dadır. Fatiha besmelededir. Besmele de şu demektir:

a) **Bi** ile demektir. Yani Müslüman kişi, her şeyi Allah'tan bilmekle beraber her şeyin bir sebebi olduğunu ve kendisinin bu sebebe başvurması gerektiğini bilir. **b) İsim** belirlenen, adı konulan, sınırı çizilen varlık ve hakikat demektir. Bu manada somut-soyut her şey Allah'ın bir ismidir. Dolayısıyla varlığın bazı kısımlarından uzaklaşmak ve onları mutlak kötü görmek yanlış olur. Kur'an kötü kabul edilen şeyleri tevhid ve sonsuzluk dairesi içinde çalıştırmamızı ve onları birleştirip barıştırmamızı yani Müslüman olmamızı emrediyor. Demek Müslüman şu üç hakikati her zaman hatırlamalı:

Hayatlarının şiarı olan besmeledeki be nedenselliği, isim bilimselliği bildirdiği gibi; hayatlarının tüzüğü olan İslam kavramının sözlük ve ıstılahî manası da farklı zıtları ve farklı boyutları; mesela ulûhiyet ve rahmaniyeti birleştirmek ve barıştırmak yani ikisini bir görmek demektir.

c) Allah.. Yani soyut bütün değer ve maneviyat; bizim öz varlığımız ve dayanağımız. Bu varlık boyutu, ölümsüz ve sonsuz olduğu için bu noktaya dayanan kişi hayatında ne korkar ne de üzülür. (Bakara, 62)

d) Rahman.. Yani Allah ile ifade edilen bütün değerlerin sonsuz örneklerle somutlaşması; yani kâinat; yani somut olan her şey.. Onun için Kur'an çoğu yerde insanı Rahmana yönlendiriyor. Evet, kâinat ve varoluş diyalektik yapıya dayanır. Kâinattaki bütün yasalar ve kurallar Rahmaniyetin iki eli gibidir. Bunlar asla kötü değildir. Sadece gelişmek ve üretmek için bir miktar sıcak ortam oluşturur. Bu fırına dayanmak için ise, sabır tavsiye edilir. Ki dinde sabır imanın yarısı kabul edilir. Rahman kelimesi 298 eder. Sabur kelimesi de 298 eder. Çok ilginçtir ki, esma hadisinde Sabur, Allah'ın en son ismi olarak rivayet edilmiştir.

e) Rahim.. Yani ilahî ekstra rahmet, inayet ve şefkat… Yani insan bu maddi hayat ve düşünce serüveninde yani Rahmaniyet fırınında çok pişerse veya zor durumda kalırsa, bu sefer Rahimiyetin ekstra tecellilerine ve esintilerine mazhar olmak için yalvarır, yakarır, dua eder, keşif ve keramet arar. Yasalar üstü bir tecelli bekler ve görür. Demek tasavvuf hakikati bu beş realiteden sadece Rahimiyet tecellisinin bir kısmıdır. Ki Kur'anda bu boyut dahi vardır. Yani Kur'an Allah'ın yasalarına dayanır. Allah'ın yasalarının yaşanmasını tavsiye eder ve insanın kendi akıl ve yetenekleriyle bunu bilmesinin gerekliliğini bildirir. Fakat vahiy ve özel inayetlerle, insanlığa ekstra bir destek olduğunu söyler. Konusu vahiy olan Meryem suresi Rahmaniyet çerçevesi içinde vahiyler tarzında gelen İlahî ekstra şefkat ve inayetleri anlatıyor. Rahmaniyet ile beraber Rahimiyetin de işlediğini bildiriyor. 19. sure oluşuyla 19 harflik Besmelenin bir tefsiri oluyor. ***Hulasa:*** İslam, Kur'an ve Hz. Muhammed'in yaşam biçimi, bu dokuz madde gibi binlerce realiteye dayanır; onun için son din olmuştur. Ve İslam âlemi, bu dokuz maddeyi ihmal ettiği için geriliyor ve bazen de çamura düşüyor.

Dördüncü şifre: İsm-i Âzamı Bilmek.. Önce üç temel bilgi:

1) Eskiden beri işitiyoruz; kim ism-i âzamı bilirse, o her şeye her bilgiye her imkâna kavuşur.

2) İbn Arabî, Allah'ın isimleri bu görünen yaradılış âlemidir. Arapça veya Süryanice veya başka bir dildeki kutsal sözcükler ise, isim değiller, isimlerin ismidir.

3) Bediüzzaman bu manada, 32. Sözde ve İşaratül-İ'cazda eşyanın hakikati esma-i ilahiyedir; Ehl-i Sünnete göre isim ve müsemma birdir, diyorsa da; genel olarak Allah'ın isimleri birer manevî hazinedir; bugünün tabiri ile Allah'ın isimleri sonsuz yetkinliklerdir, diyor. Allah'ın isimlerini soyut olarak görüyor. Bununla beraber o, başta haşir olmak üzere dinî hakikatlerin anlaşılması, ism-i âzamın tecellisini bilmeye bağlıdır; İbn Sina eğer cismanî diriliş hakkında şüphe içinde kalmış ise bu eksiklik, o dâhinin, hakikatin en büyük tecellisi olan varlık, hayat ve maddenin mahiyetini marifet seviyesinde bilmediğindendir, diyor. (Haşir Risalesinde)

Yıllarca neden ism-i âzama bağlıdır, diye kurcaladım. Sonra Kur'anın ve Besmelenin marifet ile ilgili mucizeliklerini anlayınca, gördüm ve hissettim ki; eğer varlık varsa ve eğer bu varlık ağacının meyvesi insan ise, Allah'ın varlığını tartışmak anlamsızdır. Evet, varlık ve yaratılış vahidiyet tecellisi olarak ism-i âzamdır; insan da ehadiyet tecellisi olarak yine ism-i âzamdır. Bu iki hakikati, varlık ağacını ve meyvesini tanıdıktan sonra Allah'ı görür gibi inanıyorsun; fizik-metafizik, sosyal ve maddî her şeyi çözüyorsun. Huzur-u tammı kazanıyorsun: Diyorsun ki: Eğer varlık varsa ve eğer dünya ve hayat varsa mutlaka haşir ve ahiret olacaktır. Bu bilgi, matematik olarak eğer sayı diye bir gerçeklik varsa, sıfırdan sonsuza basamaklarının mutlaka var olduğunu bilmek gibidir. Bu sonsuz sayıları sayamazsak da sayı mantığını ve gerçekliğini biliyoruz. Sakın acele etmeyin; ism-i âzamı bilmek Arapça birkaç kelimeyi bilmek ve ezberlemek değildir. Hele virt olarak bazı kutsal kelimeleri tekrarlamak hiç değildir. Çünkü Bediüzzaman, tarih boyunca insanlığın (Âdemin) öğrendiği bilim dallarının her birisi Allah'ın bir ismidir. Bunların başında Allah, Rahman ve Rahim gelir. Bunlar içinde Hakîm ismi çok önemlidir. Çünkü hikmet, maddî ve manevî bütün bilimleri bilmek; onları Hz. Muhammed gibi istikamet dairesinde dengelemek demektir, diyor.. (20. Sözde ve başka Risalelerde.)

Hikmet kelimesi Risale-i Nurda dört manada kullanılmıştır: **1)** Felsefe.. **2)** Hikmet-i cedide deyimi ile fen ilimleri. **3)** Varlığın, olayların ve eşyanın faydalı yönleri. **4)** İlim, inayet, fayda ve nimet çerçevesinde Allah'ın yarattığı kâinattaki en belirgin nitelik.

Kur'anda hakîm ismi, genelde alîm ve azîz isimleri ile beraber kullanılır. Bu beraberlik der ki: Allah, ilmi ile azizdir; sonsuzdur. Hiçbir şey onu kayıt altına alamaz. Fakat hikmeti gereği, müşahhas varlıkları sınırlı ve somut olarak yaratıyor. Zaten hikmet kelimesinin etimolojisi, sınırları belirlemek demektir. Bu sınırı da ya bilimsel bir nükte veya bir fayda veya imtihan gibi bir hakikat veya bilmediğimiz başka bir mana sağlar. 24. Sözde her isim sonsuz olarak tecelli etmek ister; fakat diğer esmanın muktezayatı onları sınırlar.

Bediüzzaman, vahyi ve Kur'anı kâinatın ve hayatın aklı ve ruhu olarak algılıyor.. Rahman isminin tecellisi olarak görüyor. Nitekim Rahman ismi ve Kur'an kelimesi Kur'anda 57 sefer kullanılmışlar. (19×3) Demek sünnetullah çerçevesinde yaratılan kâinat ve bunun Arapça bir tercümesi olan Kur'an, Rahman isminin tecellisidir, diyor; Mektubat'ın bir çok risalesinde..

O, vahyin bu evrensel ve yasal boyutu ile beraber Kur'anın Hz. Muhammed'e verilmesini, Rahim ismine bağlar. Çünkü bu ilimlerin bu bilinç ve feyzin Hz. Muhammed'e verilmesi ekstra İlahî bir inayet ve ikramdır. Bunun bir numunesi olarak Risale-i Nur, ism-i hâkim ve rahim tecellisidir. Risale-i Nur tamamen bilimsel bir eserdir; yasal hikmet ve ekstra bir şefkat çerçevesi içinde yazılmıştır. Risale-i Nurun benim gibi bir müflise verilmesi ise, ekstra İlahî

bir inayettir; keramet değildir; ikramdır. Çünkü keramete mazhar olan kişinin liyakati var olur; ikramda ise liyakat şart değildir, diyor. (9. ve 28. Mektuplarda..)

Hikmet kavramının bu manalarını bilmeyen bir yayınevi, sözlüklü külliyat yayınladı. Üstadın Avrupa felsefesi için kullandığı *hikmetsiz hikmetleri* deyimini *faydasız faydaları* diye çevirdi. Hâlbuki felsefe, anlam ve amaç araştıran bir ilim dalıdır. Fakat Avrupa'nın bugünkü felsefesi, hiçbir anlamı kabul etmediğinden önce materyalizm sonra bilinçsiz natüralizm sonra anlamsız absürtlük ve nihilizm oldu. İşte o yayınevi bu kadar önemli bir cümleyi Avrupa'nın faydasız faydaları, diye çevirebilmişti.

Beşinci Şifre: İnsanlık Hakikati

Bugün bütün sosyal ve fen ilimleri, dinin 6000 sene önce söylediği, varlık bir ağaçtır, insan onun meyvesidir, bilgisini belgelemiş duamdadırlar. Evet, adeta zaman üstü bir şekilde sonsuz bir enerji Big-Bang dedikleri patlama ile uzayda son derece hassas ölçüler ile dağıldı. Çorba haldeki bu enerji, birkaç saniye içinde yine sonsuz hassas dengeler ile parçacık oldu. Bu parçacıklar çorbası, madde ve anti-madde olarak düzene girdi.

Fakat kemalata doğru gelişim devam etsin, diye bu düzen yıkıldı. Madde anti-maddeyi temizledi; kendi varlığını Hidrojen yani bir elektron bir proton ve bu beraberliğin desteği olan bir nötron olarak büyük gazlar olarak devam ettirdi. Sonra bu gazlar küçücük müdahaleler ile yoğunlaşmaya ve ardından güneşler oluşmaya başladı. Bu güneşler milyarlar yıl çalıştıktan sonra varlığın gelişmesi ve güzelleşmesi için patlayıp ölüyorlar. Bu güneşlerin maddesi bu patlamalar ile diğer 110 elemente dönüşür. Bu zengin enkaz uzaya dağıldıktan sonra uzaydaki güneşler etrafında gezegenler oluşturuyor. Bunlardan biri de dünyamızdır. İlk patlamadan dünyanın oluşumuna kadar belki beş milyar şartlar ve ihtimaller daima varlığın devamına ve güzelleşmesine yönelik gittiği gibi; dünyanın hayata mazhar olması ve bu hayatın insan ile neticelenmesi için de yine 5 milyar sefer ekstra müdahaleler oldu. İşte insan bu serüvenin bir meyvesidir. Dolaysıyla tarihte hiçbir insan grubu, varlığı ve insanı anlamsız görmedi. Fakat 19. asırda maddî bilimler ortaya çıkınca dinî metinler ile zahiren çeliştiler. Bu çelişki ise, dil bilmemekten; dolayısıyla dini yanlış anlamaktan ve bilimsel verileri yanlış yorumlamaktan kaynaklanıyordu. Evet, bu yanlış ve haksız anlaşılmalar sonucu din ve kutsal değerler hayatın her sahasından dışlandı. Her şey manasız, kuru bir madde sanıldı; varlık ve hayat anlamsızlaştı. Onun için sadece bu çağda Allah'ın varlığının isbatı gerekli oldu. Bu cehalet ve yanılgı devam ettiği için bugün de ihtiyaç oluyor.. Evet, eskiden varlık anlamlı bilindiğinden sadece Allah'ın birliği ve nitelikleri tartışılıyordu.

Fakat bu son iki asırda Avrupa'nın maddi (profan) bilimleri, materyalizm ve natüralizm cereyanlarını doğurdu. Bu iki felsefe ise varlığın ve dolayısıyla insanlığın absürt ve anlamsız olduğu algısını netice verdi. Bu anlamsız algının propagandasını yapanlar, farkına varmadan kendi kendilerine hakaret ediyorlardı. Sonra Sartre gibi bazı zeki insanlar çıktılar. Hayır, varlık anlamsız ise de; insan anlamsız değildir. Çünkü insan beni, kendini anlamlı olarak var edebilir, dediler ve varoluşçuluk ismi ile yeni bir akım başlattılar. Fakat bunun yeniliği yine işe yaramadı. Çünkü bu fikirde sonsuzluk ve kutsallık değerleri olmadığı için yine tutmadı; insanlar bu sefer, hedonist ve madde bağımlısı oluyor.

Bu kısa izahattan şu üç önemli neticeyi anlayabiliriz:

1) Mutasavvıfların vahdetül-vücud (varlığın birliği) ve insan-ı kâmil (hümanizm) tezleri ile çağdaş varoluşçuların tezleri, dünyalar kadar birbirinden farklıdır. Bunları ***Sadece İnsan*** kitabımda gösterdim.

2) Bediüzzaman en büyük insan-ı kâmil Hz. Muhammed'dir. Çünkü o, bütün ilimleri ve bütün değerleri denge ve istikamet içinde yaşadı; hiçbir şeyi anlamsız ve hikmetsiz görmedi. Denge ve ilimler ile hayatı sırat-ı müstakim içinde yaşamakla sonsuzluk ve ebedilik için hakikati gösteren ve asla kapanmayan pencere ve kapılar açtı. Dolayısıyla Kur'an ve Hz. Muhammed en büyük ism-i azamdırlar, diyor. Evet, bu ifadeleri tekzip edecek hiçbir delil olmadı ve şimdi de yoktur. Fakat Müslümanlar iki yanlış davranışta bulunuyor:

a) Dengeyi ve sırat-ı müstakimi hiç esas almıyorlar.

b) Allah'ın ism-i âzamının bereketini ve sağlıklı sonuçlarını kazanmak için ilimleri özellikle fen ilimlerini kullanmadıkları gibi bazen karşı bile çıkıyorlar.

Bir Ara Not: Sakın Müslümanlara çok çatıyorsun, demeyin. Ben Müslümanlara kızmıyorum; onlara nefret etmiyorum; tam aksine onlara çok şefkatim var. Benim bu gibi serzenişler ile demek istediğim şudur:

Birileri çıkıp eğer bu yazdıkların doğru ise neden Müslümanlar bu kadar sefildirler, demesin. Ve demeye hakkı da olmaz. Çünkü Avrupalılar sosyal ve siyasi hayatlarından dini ruhu dışlayınca nasıl önce materyalizme ve daha sonra absürtçülüğe girdiler. Müslümanlar da Hz. Muhammed'in en büyük mucizesi olan dengeyi ve sırat-ı müstakimi kaybedince zihnî, sosyal ve kültürel anarşizm çukuruna düştüler. Maalesef çıkışın birinci yolu sadece ilim iken; herkes siyasete sarılıyor. Hâlbuki siyaset o fikrî ve dinî anarşizmi daha çok ajite ediyor.

İnsan Hakkındaki İzahatın 3. Neticesi: Anlamı, sonsuzluğu ve soyut değerleri inkar eden her insan farkına vararak veya varmayarak kendine anlamsız ve absürt varlık diyor. Nefsi bunu kabul etmese de.. Çünkü varlıkta ve hayatta ne varsa insanda da vardır. Ve eğer insanda bilinç ve değerler varsa varlıkta ve hayatta daha çok vardır, diyebiliriz.

Hulasa: Milyonlarca ilim adamları insan hakikatini araştırmış ve birer kitap yazmışlardır. Ama bunların içinde Bediüzzaman'ın insan tarifi en kapsamlısıdır diyebiliriz. İşin güzel tarafı, bu konuda tek bir sayfada bir cilt kitap kadar manaları gösterebilmesidir; şöyle ki:

Hem madem gözümüzle (somut olarak) görüyoruz ve aklımızla (soyut olarak) anlıyoruz ki:

İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli (kapsamlı) meyvesi..
Ve hakikat-ı Muhammediye (logos ve mantık) cihetiyle (yönüyle) çekirdek-i aslîsi,
Ve kâinat Kur'ânının ayet-i kübrası (en büyük realitesi..[66])
Ve İsm-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsîsi (Allah'ı en büyük çapta gösteren belge..)

---

[66] Yani eğer insanlık olmazsa varlıkta ve hayatta hiçbir realite kalmaz. Ve eğer insan realitesi kabul ediliyorsa, ister istemez her şeyde realite vardır, diye kabul etmek zorunlu olur.

Ve kâinat sarayının en mükerrem (değerli ve kendisine ikram edilen) misafiri..
Ve o saraydaki diğer oturanlarda tasarrufa mezun (işlemeye izinli) en faal memuru..

Ve kâinat şehrinin zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında, varidat ve sarfiyatına (gelir ve giderlerine) ve zer' (ekilmesine) nezarete memur.. Ve yüzer fenler ve binler san'atlarla teçhiz edilmiş en gürültülü ve mes'uliyetli (sorumlu) nâzırı (bakanı..) Ve kâinat ülkesinin arz memleketinde, Padişah-ı Ezel ve Ebedin gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı..

Ve cüz'î-küllî (küçük-büyük) harekâtı (yaptıkları) kaydedilen bir mutasarrıfı (valisi..)
Ve semâ ve arz ve cibâlin (dağların) kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı (özgür akıl ve benliği) omuzuna alan (sorumluluğu üstlenen..) Ve önüne iki acip yol açılan, bir yolda zî-hayatın (bütün canlıların) en bedbahtı ve diğerinde en bahtiyarı..

Çok geniş bir ubudiyetle mükellef bir abd-i küllî.. Ve kâinat Sultanının ism-i âzamına (en geniş ve büyük yansımasına) mazhar ve bütün isimlerine en câmi (kapsamlı) bir aynası, ve hitabât-ı Sübhâniyesine (aşkın konuşmalarına) en anlayışlı bir muhatab-ı hassı.. (Özel anlayışa sahip dostu..) Ve kâinatın zî-hayatları (canlıları) içinde en ziyade ihtiyaçlısı (en çok muhtaç olanı..) Ve hadsiz fakrıyla ve acziyle beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihayetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir biçare zî-hayatı (canlı..) Ve istidatça (yetenekçe) en zengini,.. Ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi (en çok acı çekeni) ve lezzetleri dehşetli elemlerle âlûde (bulaşık..)

Ve bekaya (ebediyete) en ziyade (en çok) müştak (arzulu) ve muhtaç ve en çok lâyık ve müstahak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekaya karşı arzusunu tatmin etmeyen..
Ve ona ihsanlar eden (iyilikler eden) zâtı perestiş derecesinde (taparcasına) seven ve sevdiren ve sevilen çok hârika bir mu'cize-i kudret-i samedâniye (hiçbir şeye muhtaç olmayan aşkın İlahî gücün ortaya çıkardığı zirve bir mucize..) Ve bir acûbe-i hilkat (benzersiz, harika bir varlık..)

Ve kainatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihazat-ı insaniyesi (donanımları) şahitlik eden, böyle yirmi küllî (evrensel ve sonsuzluk içeren) hakikatlerle (gerçeklerle) Cenâb-ı Hakkın Hak ismine bağlanan: İNSAN.. (Meyve Risalesinden..)

Hak, realite ve hukuk demektir. Realite ve hukuk ise, güzellik ve adalet dediğimiz denge demektir. Bu da başta sonsuzluk ve ebedî hayat olmak üzere bütün soyut ve manevî değerler demektir. Hakk ismi etimolojik olarak, gerçek ve gerçekleşen varlık demektir. Bunun zıt anlamı batıl kelimesidir. Bu da gerçek olmayan ve olamayan yanlış şey manasına gelir. Buna işareten Üstad 10. Sözün 11. Hakikatine *Bab-ı İnsaniyettir; Hakk İsminin Tecellisidir,* ismini vermiş.

Altıncı Şifre: İsbat için İbrahim Suresinin İşaretleri

Büyük mütefekkir Rene Guenon diyor ki; çağını tanımayan sağlıklı bilgi elde edemez. Ve eskiden beri rivayet edilir ki; çağını ve o çağın sorumlu liderini tanımayan cahiliyet ölümü ile ölür. Yukarıda belirttiğimiz gibi menfi-müsbet yönleri ile 19. ve 20. yüzyıllar bütün tarihten

daha fazla işlere meydan oldu. Bediüzzaman bunun farkındadır. Bütün asırlara hitap eden Kur'anın asrımıza özellikle dikkat çektiğini görmüş; bu asır, Kur'an ve iman için çok önemli bir asırdır, demiş. Kur'andan 33 ayetin işarî olarak bu asra baktığını gösteren Birinci Şuayı telif etmiştir.

Bu 33 ayetten biri olan 29. Ayet, İbrahim suresinin ilk beş ayetidir. Bediüzzaman bu surede beş ayrı cümlenin özellikle bu çağımıza baktığını görünce; bu beş cümleyi 29'dan sonra gelen ayetler yerine koymuştur. Diğer beş ayeti Latincede neşretmemiştir. Başka bir mektubunda ise İbrahim suresinin bu asra çok baktığını Risale-i Nurun küfür ve dalalet cereyanlarıyla manevî cihadını teşvik ettiğini söylüyor. İbrahim suresinin sıra numarası 14'tür. Hicri 14. asır, Miladi 20. asra tekabül ediyor. İbrahim suresinin isbata yönelik bütün işaretlerini burada yazmak mümkün değil. Çünkü bu surenin tefsiri İşaratül-İ'caz büyüklüğünde müstakil bir kitap ister. Onun için biz sadece çağımızı tanımaya ve bu çağa göre bir isbat yapabilmeye yönelik 5-6 işareti yine şifreler bazında yazacağız. Şöyle ki:

Birinci İşaret: Bu 14. surenin birinci ayetinde bizim konumuza ışık tutan dört anahtar kavram var: *Kitap.. Zulumattan nura çıkarmak.. Bi-izni Rabbihim.. Aziz ve Hamîd..*

1) Kitap kelimesi der ki: Müslümanların söylemi, düzenli ve ilmî olmalı. Ontolojik ve felsefi konular ile beraber sosyal hayat sorunlarını ve hukuku da içermeli. Çünkü hayata hitap etmeyen bir fikrin tutunma şansı pek olmaz. Kitap kelime ve etimolojik olarak bilim ve hukuk manasına gelir.

2) *Zulumattan nura çıkarasın*. Görev kipi ile söylenilen ve emir manasında olan bu cümle diyor ki: Müslüman'ın söylemi ve isbat yöntemi mukayeseli olmalı. Varlığı, hayatı, hatta dini, kaderi ve musibetleri aydınlatmalı. Demek eğer bir söylem varoluş ve hayatı aydınlatamıyorsa o söylem, İslamî ve Kur'anî değildir.

3) *Bi-izni Rabbihim* kalıbı, varlığı ve hayatı gelişmek ve rububiyet için yaratan Allah'ın izni ile manasına gelir. Demek İslamın isbata yönelik söylemi, sırr-ı imtihana aykırı olmamalı. Bu aykırılık da iki tarzda olur. Söylenilen söz eğer hiçbir ilmî ve iknaî nokta taşımıyorsa o söz gelişmeye elverişli değildir manasına gelir. Veya Allah'ı gösterir gibi çok açık da olmamalı. Ki kişi tercih yapmakla rububiyete ve gelişmeye mazhar olabilsin. Üstadın bu konudaki ölçüsü şudur: Yazılan ve söylenilen her mesele mutlaka bir mucizelik nüktesini içermeli. Eğer mucizevî bir mana içermiyorsa o bilgi doğru da olsa o, bu asırda yayınlanmamalı, diyor. Emirdağ I Lahikasında..

3) Aziz ismi Allah'ın sonsuzluğunu, aşkınlığını ve yetkinliğini bildiren bir kavramdır. Demek eğer dinî söylemlerde anlatılan Allah hakikati sonsuzluk ve yetkinlik manasına sahip değilse o söylemin Kur'anî ve İslamî olmadığı anlaşılır. Bu aşkınlık boyutu ile beraber anlatılan Allah hakikati duygusuz, belirsiz, saf soyut bir kavram da olmamalı. Allah'ın içkinliği yani hamîd oluşu (sonsuz nimetler sahibi ve mükemmel olması) gerçeği de anlatılmalı; gösterilmeli ve yaşatılmalı. Evet, Hamîd ismi nimet ve hayat yönüne bakar.

İkinci İşaret: 5. Ayet, söylenilen hakikatlerin muhatabın kalbinde ve kafasında oturabilmesi için onun anadili ile olmalı diyor. Üstad işarî manada bu ayet Risale-i Nur'un Türkçe olmasını

takdir ediyor ve ileride Kürtçeye çevrilecek diye işaret ediyor, diyor; Birinci Şuada. Evet, dinî hakikatlerin insanlık âleminde oturabilmesi için dil ve iletişim çok önemlidir. Bu noktada insanlık âlemi içinde İslam âlemi daha da önemlidir; bunlar içinde Türkler ve Kürtler daha da önemlidir. Şer cereyanları bu önemi bildikleri için bu iki noktaya çok fokuslanıyorlar.

Üçüncü İşaret: Bu surenin 6-9. ayetleri, Hz. Musa'nın Yahudilere özel bir mesajını anlatıyor. Ey Benî İsrail, sakın dinden uzaklaşmayın, Firavundan yana ise asla olmayın. Maalesef, İslam Âlemi Yahudi milletinin Beni-İsrail (dindar-medeni millet olma) vasfını inkâr etti; onları materyalizm ve natüralizm Firavunun saffına itti. İslam Âlemi çağdaş bir Musa olarak bu yanlışı düzeltmeli. Yoksa dinî mesajların gücü ve isbatı dünyada daima kötürüm kalacaktır. Hz. Musa bu mesajda şükür hakikatine dikkatleri çekiyor. Şükür ise memnuniyet ve lezzet özellikleri ile hakkâktin isbatına önemli bir delildir. Fakat maalesef materyalist medya bunları bozuyor. Çok ilginçtir ki; dünya medyasının çoğu Yahudilerin elindedir.

Dördüncü İşaret: ***Bu 14. Surenin 10. Ayetidir:*** *O topluma gelen elçiler, göklerin ve yerin Fatırı olan Allah'ın varlığı hakkında şüphe mi olur. O Allah ki, dinî sistemi, sizin gelişmeniz için gönderiyor. Yeryüzündeki egemenliğinizi kıyamete kadar uzatmak istiyor, dediler. Peygamberlerin kendilerine geldiği o millet ise, siz elçiler bizim gibi birer beşerden başka bir şey değilsiniz. Ayrıca bizi geçmiş tarihimizden de koparmak istiyorsunuz. Siz bize çok güçlü apaçık bir delil getiriniz; yoksa biz size uymayacağız, dediler.*

Bu 10. ayette bizim konumuz olan isbat yöntemi ile ilgili dört anahtar kavram var; şöyle ki:

a) *Elçiler,* çoğul olmakla işaret eder ki; 20. Asır gibi dönemlerde bireyden ziyade cemaatler bu isbat ve ikna görevini üstlenmeli.

b) *Allah'ta şüphe mi olur*, cümlesinin grameri Allah'ın varlığında şüphe mi olur, tarzında takdir edilir. Asr-ı Saadette Allah'ın varlığı tartışılmadığından bu cümle 20. Asra bakıyor, diyebiliriz.

c) *Göklerin ve yerin Fatırı olan Allah.*. Bu cümlede göklerin ve yerin Yaratanı değil de Fatırı denmesi, şu üç hakikat içindir.

* Fıtrat kavramı varlıkların canlı ve bilinçli olduğunu bildirir. Demek nedensellik yöntemi ile yaratılmışlığı isbattan ziyade varlıkların mahiyetini, canlı ve şuurlu oluşlarını başka bir tabir ile marifeti anlatmamız gerekir.

* *Gökler metafizik, yer fizik* varlığın ifadesidir. Bu dualiteli deyim der ki: Asıl önemli olan zıtların varlığı değildir; Bu zıtları dengelemek ve bu dengeden fıtrat denilen güzel ve canlı bir baharı çıkarmaktır.

***Fıtrat** hakikat ve ilim âleminde hikmet ile ifade edilir. Hikmet bütün ilim dallarını içeren bir kavramdır; der ki: Ey dinî değerlere inanmayan bilim çevreleri, sizin uğraştığınız bütün bilim alanları, Allah'ın fıtrat olarak varlığa sunduğu soyut ve somut sonsuz bir bilinçtir. Bu bilinçli ve anlamlı varoluş bir okyanustur. Siz ehl-i ilim nasıl bu fıtratın sahibini tanımıyorsunuz?! Dolayısıyla materyalizm çölünde susuzluktan boğuluyorsunuz.?!

d) *Allah sizi gelişmeye çağırıyor,* cümlesi inkâr içinde olan toplumlarda ilericilik fikrinin takıntı halinde olduğunu gösterir. *Kıyamete (belirlenmiş ecele) kadar sizin iktidarınızı uzatır*, cümlesi onların devletçilik takıntılarına işaret eder. *Siz elçiler, bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsiniz,* sözleri onların lafta da olsa eşitlikçi olduklarını; haliyle manevî ve ilmî üstünlüğü görmediklerini gösterir. *Bize apaçık bir delil* (*sultan-otorite) getirin,* sözleri onların ilmî analizlerden ziyade otoriteye göre ölçme ve değerlendirme yaptıklarını ve imtihan sırrını bilmediklerini gösterir.

Beşinci İşaret: İbrahim suresinin 24. ve 25. ayetleri, evrensel ve önemli bir temsili açıklıyor.. Şöyle ki:

24. Ayet: *Görmedin mi? Allah nasıl bir misal vermiş: O misal şudur: Çok hoş bir söz ki, çok hoş bir ağaç gibidir. Kökü öyle yerleşmiş ki hiçbir şey onu sökemez. Dalları ise gökyüzünde yayılmıştır.*

25. Ayet: *Bu ağaç, Rabbinin izni ile her zaman ürününü verir. Allah sürekli olarak insanlar için örnekler veriyor ki; mesaj alsınlar.*

Üstad Kastamonu Lahikasında dört-beş delil ile ***kelimeten tayyibeten, ke-şeceretin tayyibetin*** ifadesi Risale-i Nura bakıyor diyor; bunu ebcedî değerler ile isbat ediyor. Nitekim *O ağaç, Rabbinin izni ile her zaman meyvesini verir,* cümlesi 1952 eder. Risale-i Nurun bu tarihte matbuat vasıtasıyla yayınlanmasına işaret eder. Bu cümle tenvin ve iki şedde ile beraber 2034 eder. Bundan 20 yıl sonra.. Demek o zaman Risale-i Nurun anlaşılması daha geniş bir alanda ve daha net bir durumda olacaktır.. İnşaallah..

26. Ayet: *Pis bir sözün de misali pis bir ağaç gibidir: Bu ağaç, hiçbir kökü (gerçeklik yönü) olmadığı ve yerden (sonsuzluk toprağından) koparıldığı için hiçbir yerde durmuyor (hiçbir fayda vermiyor..)*

Kelimetin habisetin ifadesi 1997 eder. *Şecere-i habise* deyimi 2040 eder. *Mesel* kelimesi, 570 (19×30) eder; Mehdi, İsa, Kur'an ve Deccale bakar. *O habis ağaç, yeryüzünden kopuktur, hiçbir yerde durmuyor,* mealindeki cümle, tenvin ile beraber 2026 eder.

Altıncı İşaret: Bu surenin 27. ayetidir; mealen şöyledir: ***Allah, iman edenleri, dünyada da ahirette de kavl-i sabit ile ayakta tutar. Zalimleri ise saptırır. Allah istediğini yapandır.***

Bu 27. ayetin de konumuz ile ilgili birkaç kelimesi var; şöyle ki:

Kavl-i sabit asla değişmez, yanlışlanmaz ve yıkılmaz söz demektir. Bütün rivayetlerde ve tefsirlerde bu sözün ***La-ilahe illallah*** olduğu yazılıdır. Bu *La-ilahe illallah* sözünün bugünkü dildeki manası, sonsuz olmayan hiçbir şeye tapılmaz demektir. Bu mana der ki: Başta Allah ile ilgili olmak üzere dinî hakikatleri sonsuz olarak anlamalı ve anlatmalı. Sonsuz olmayan bir hakikat daima yıkılmaya mahkûmdur. Realite olarak asla isbat edilemez.

Eğer *dualiteli olan bir varoluşta nasıl sonsuzluk olur,* diye sorulursa ***Cevap;*** İslam dini zıtları dengelediği ve eşitlediği için göreceli farklılıklar kalkar; varlık ve varoluş yine sonsuz olur. Mesela Müslümanlar dünya ve ahireti, bilim ve dini, ruh ve bedeni bir gördüğünden onlar dünyada da ahirette de yıkılmazlar. Dengesiz gidenler demek olan kâfirleri ise Allah saptırır. Onları varlığın ana damarlarından koparır. Çünkü varoluş imtihan içindir; bu ise istikamet ve denge ile olur. Allah yasalar koymuş olsa da, sonsuz ve aşkın olduğundan o her şeyi yapabilir.

Bu 27. ayette anlatılan istikamet ve imtihanı kazanmak için 27. Mektup olan Lahikalardaki düsturları esas almak gerekir. Evet, Risale-i Nur dünya denilen bu imtihan meydanında kavl-i sabittir, verimli bir ağaçtır. Dünyayı ve ahireti kurtarır; hurmanın hem meyve hem gıda olması gibi..

Bir gün Hz. Peygamber, bu 27. ayette anlatılan şecere-i tayyibenin ne olduğunu sahabelere sorar; kimse cevap vermez. Genç Abdullah İbn Ömer cevap vermek ister; fakat orada oturan babasından çekinir. Hz. Ömer bunun farkına varır; hayır, oğlum, gel söyle der. O, bu şecere-i tayyibe hurma ağacıdır, der. Resulullah da bu söylemi tasdik eder. (Zemahşeri, Keşşaf..)

İşte bu rivayetin asıl manasını Miraç Risalesi olan 31. Sözde görüyoruz; mealen şöyledir:

Bu âlem-i şehadet bir sahradır; din ve dinin anlattığı hakikatler, o sahra içinde birer vahadır; dini bilgiler, o vahadaki hurma ağacı gibidir; maneviyat o vahadaki ma-i hayat gibidir. Dünyanın çöl olması imtihan hakikati içindir. Yoksa gayb âlemleri sonsuz imkânlara sahip, tükenmez hazinelerdir. Miraç ise bu hazinelerin farkına varılmasıdır. Ve geri gelip bunları insanlığa müjdelemektir.

Son İki Not: 1) *Kavl-i sabit (sonsuzluk) ile isbat yapılır*, mealindeki ***yüsbetû bil-kavlis-sabiti*** sözünün ebcedî değeri 2014 ediyor.. **2)** Bir ağabey bir ay önce bana sen tefsir yapıyorsun. Hâlbuki bize izah, şerh, tahşiye ve isbat lazımdır, demişti. Sonra bu yazıyı hazırlarken gördüm ki; Hicri 4. asra kadar izah, şerh, haşiye ve isbat manaları, tefsir ve tevil kavramı ile ifade ediliyormuş.

05. 06. 2014
Bahaeddin Sağlam

Yedinci Şifre: İnayet Delili İle İsbat:
(Risale-i Nurda İsbat ve Marifet yazımıza bir ektir)

İnayet, itina, mana aynı kökü paylaşan kelimelerdir. İşin sahibinin o iş ile özene bezene olarak ilgilenmesi demektir. Mucize ve kerametlere de inayet denilir; çünkü bunlar, onları kanun üstü olarak yaratan Allah'ın özel ilgi ve alakasının ayet ve belirtileridir. İnayet veya Delil-i inayet kelimeleri Kur'anda geçmiyor. Onun yerine Allah'ın özel inayet ve alakadarlığını gösteren san'at[67] ve ayet kelimeleri geçiyor.

Eski kelamcılar ve felsefeciler, bu inayet delilinden maksat "kâinattaki düzen" demektir, diye söylemişlerdir. Yani: Madem kâinatta bir düzen vardır; elbette o düzeni tesis eden bir müessis vardır; o da Allah'tır. Üstad Bediüzzaman, bu inayet delilini düzen kavramından daha geniş bir şekilde ele alıyor. Kur'anın, eşyanın faydalarından, sanat ve nimet boyutlarından söz eden ve Allah'ın özel kasıt ve müdahalesini gösteren bütün Kur'an ayetleri bu delil-i inayeti dokuyorlar. Bu ayetler içine; kâfirlere verilen özel azapları anlatan ayetler de giriyor. Çünkü o azaplar da, Allah'ın ekstra müdahalesinin göstergesidirler.

İnsan konuşurken veya bir konuyu yazarken, söz ve cümlelerden ziyade mana ile ilgilenir. Mana, ilgilenilen asıl öz demektir. Üstad, 24. Mektupta bütün kâinat ve bütün hadiseler birer tekellümdür, birer kitabettir (birer konuşmadır; birer yazıdır) derken varlıkların ve olayların içlerindeki bu maksut ve hedeflenmiş manaları kast ediyor.

Aslında vücut, varlık ve halk edilmenin en birinci özelliği Yunancada kozmos denilen düzendir. Düzen olmazsa varlık ve yaratmak gerçekleşmez. Evet, varlığın simetrisi ve omurgası, sibernetik sistem denilen dengedir. Bununla beraber, varlıkta kaos yani düzensizlik de arızi olarak bir realitedir. Fakat bu durum geçicidir; daha güzel daha genel bir düzenin kurulması için kaotik durumlar altyapı oluyor.

Hulasa: Bugünkü kâinat ve dünya düzeninin her aşamasında sürekli düşeş gelen bir durum gözlemleniyor. Fakat eğer bu her seferindeki oluşumlarda sürekli du-şeş gelmeseydi de du-çar gelseydi kâinat ve dünyamız karışık ve çirkin olmazdı. Çünkü var olmak, yaratılmak, o du-çar duruma göre düzene girerek yine Allah'ın esmasının hakikatlerine göre olurdu. Ve Allah'ın esması daima en güzeldir. Demek sistem ve varlık kozmos yani düzen olarak kendi öz yapısında her zaman güzellikleri taşıyor. Yani Allah yaratmak ile kendi kutsal ve güzel isimlerini yaşıyor. Demek işler, dışarıdan müdahale tarzında değildir.

Bu hakikate işareten Kur'an, bütün yaratma işlerinde Allah için ***Şahit*** değil de ***Şehit*** ismini kullanır. Şehit, yapılan işi bizzat kendisi yaşayarak yapan demektir. Kendisi bizzat yaşadığı için; hakikatin varlığına sığa-i mübalağa ile delil oluyor. Evet, yokluk, çirkinlik, kaotik durum, varlıkta asıl değildir. Vücud, saf hayır ve güzelliktir; Allah'ın tenezzül edip somut olarak kendini göstermesidir. Demek eğer varlık ve vücud var ise ve realite ise elbette hakikat ve güzellik de vardır. Hakikat ve güzellik, varlığın lazım-ı zatîsidir. (En temel özelliğidir. Nerede

[67] Kur'an münafıkların düzenlediği ince hilelere de sanat diyor. Evet, özellikle Medine münafıklarının yaptıkları hileler, çok özel ilgi ve ince hesaplar ile yapılıyordu.

varlık varsa orada güzellik ve gerçeklik vardır.) Bu sonsuz vücud ve bilinç cennetlerinde gezinip de hakikat ve güzelliği görmeyenlere yazıklar olsun.

***

Allah'ı tam bilmediği halde Müslümanların halk kesimini şirk ile itham eden zahiri-meşrep radikal bazı yazarların ve genel olarak bütün ehl-i imanın sağlıklı bir tevhid inancına varması için şu özet iki notu altı ay önce yazmış idim. Makam münasebeti ile bu iki notu buraya alıyorum.

1) İsa İncilde baba, oğul ve ruhul-kudüsün (aşkınlık âleminde Allah, kelam (vahiy) ve ruhun; âlemimizde tabiat, din ve sosyal değerlerin; insanda bilinç, ruh ve bedenin) birliğini savundu. (İslam, son iki kategoride Allah ismi yerine Rahman ismini kullanır. Çünkü Allah kelimesi; saf soyut ve sonsuz varlığın ve asıl bilincin ifadesidir.) Fakat eski çağların insan zihinleri, maddi âlemin, ruh ve bilincin mahiyetini bilmeyince; sonsuzluğu ve sonsuz birliği kavrayamayınca bu söz, üç ayrı tanrı algısına dönüştü; bin seneden fazla bir sürede bilimler, din ve insanlık parçalara bölündü.

Hâlbuki varlık, sonsuz değerleri ile bir ve beraber olarak, sonsuz bir bilgisayar gibidir. Sonsuz derecede etkin olan bir yazılım söz konusudur. Enerji bu yazılımın somut boyutunu temsil eder. Bu yazılımın sonsuza dek gelişme isteği, sonsuz bir irade demektir. İlim ise bu yazılımın özünü ve gerçeğini ifade eder. Onun için İbn Arabî gibi büyük bilgeler; varlığın özü, Allah'ın en büyük ismi bilgidir, demişler. Kur'an, bu sonsuz varlık cennetini ve onun ruhu olan birliği ***kudret, ilim ve irade*** isimleri ile anlatır. Bediüzzaman, bu üç isim biri diğerini tazammun eder; her bir İlahî isim diğerlerini içerir, diyor. Demek başta insan olmak üzere bilinçli, bilinçsiz hiçbir varlığın, ilahlık dava etme hakkı yoktur. Çünkü insan ve diğer somut varlıklar o sonsuz ve aşkın İlahî ben ve bilinç dosyasının yanında adeta hiç hükmündedirler.

2) Varlık, yaratılış ve Allah birbirinden ayrı değildir; yaratmak, Allah'ın kendini ve isimlerini yaşamasıdır. Kur'an *Allah, her şeyde şehiddir*, derken bu hakikate baktırıyor. Çünkü *şehid*, bir hakikati fiilen yaşayan demektir. *Şahid* ise dışarıdan gözlemleyen demektir. Kur'an Allah'ın şahitliğini sadece insanın yaptığı işlerde dile getirir; diğer işlerde *Allah şahiddir,* yerine *Allah şehiddir,* diyor. Bu önemli nükteyi bildikten sonra; ***dünya ve insan, kâinat içinde bir kum tanesi bile değildir; dolayısıyla sadece dünyamıza ve insana göre dizayn edilen dini literatür gerçek değildir,*** diyenlerin yanlışı ortaya çıkar. Dindarlar da dinî hakikatlerin evrenselliğini ve sonsuzluğunu anlar, varoluşsal kaygıları biter, dünyada dahi cennet hayatını yaşarlar.

Üstad Bediüzzaman 24. Mektupta bu manada, Allah için lezzet-i mukaddese ve memnuniyet-i mukaddese deyimlerini kullanır. Fakat izn-i şer'î (dinî bir metin) olmadığı için biz bunu fazla açamayız, der. Bence burada anlatılan Şahit ve Şehit farkı, bir yarım delil olabilir.

Hulasa: *Varoluştaki bütün enerji, Allah'ın kudreti olduğu gibi, bütün formlar ve olaylar ve eşyanın asıl varlık sebebi olan yazılım ve programlar, Allah'ın ilmidir; yaşamak ve gelişme sürecinin ruhu ise, Onun iradesidir. Dışarıda hiçbir şey ve hiçbir gerçeklik yoktur ki, ateizmin ve dinsizliğin sağlıklı bir değeri olsun. Allah, bu gibi şeylere izin veriyor ki, sonsuz varlık sistematiği içinde insan denilen güzel ve önemli hakikat, özgürlük çerçevesinde gerçekleşsin.*

Bu bütüncül gerçeklik, Ortaçağda din ve bilimin ayrılığından önemli ölçüde zihinlerden kaybolduğu gibi; asrımızın bilim ve felsefesinin öncüleri olan Freud, Jung ve Adler'in ayrılığından da ayrıca darbe aldı. Çünkü Adler, sadece gücü gördü; Jung her şey bir dosya, yazılım ve arketiptir, dedi; özgürlüğü dışladı. Freud ise hayatta tek değer, insanın özgürlüğüdür; dolayısıyla insan kendini, aile ve din obsesyonlarından kurtarmalıdır, diye iddia etti. Evet, bunlar ve bunların öncüleri olan Batılı feylesoflar, iki bin yıl önce İsanın anlattığı birliği göremediler, zihinler şizofren oldu. Bu şizofrenlik daha sonra topluma yansıdı.. Galiba buradan da biyolojiye ve ekolojiye yansıyacaktır. Hayat, gerçekliğini kaybettiği gibi, ruhunu da kaybedip ölecektir. Eğer tevhid ve bütünlük ilacı, sisteme bir ruh olarak üflenmezse.

30. 07. 2014
Bahaeddin Sağlam

Yeni Bir İsbat Modeli Olarak 22. Söz

Bu Söz, iki makamı ile bütün kâinatın ve bütün varlıkların dillerini bize tercüme ettiğinden elbette bu sözün ifade ettiği bütün manaları bugünün dili ile anlatmak bir cilt kitap ister. Onun için burada sadece bir kısım anahtar kelimelerinin şifrelerini vermeye çalışacağız. İnşaallah bu çalışma, hem Risalelerin dilini ve isbat mantığını anlaşılır hale getiren bir anahtar olur. Hem bütün insanî ve kutsal değerleri inkâr eden ve bunları çiğnemeye çalışan dinsizliğe ve materyalizme bir cevap olur.

İşte:

1) ***Bu Sözün sıra numarası:*** Risale-i Nurun sıra numaralarında önemli iki incelik var: Birincisi aynı sıra numarayı taşıyan Risaleler, aynı konuyu işler. Mesela; 10. Söz haşri, 10. Mektup haşir meydanını anlatıyor. Kâinatın *imam-ı mübin* olarak nasıl öldüğünü ve *kitab-ı mübin* olarak nasıl dirildiğini izah ediyor. 10. Lem'a, mahşer meydanındaki cezaları isbat ediyor. Bu Lem'ada mahşer meydanına misal Barla ve Isparta yöresi oluyor. Hizmet noktasındaki eksiklikler ve yanlış yapmalar bu dünyada cezasız kalmadığına göre; dünyada yapılan umumî yanlışları özellikle imana ve Kur'ana olan saldırıları Allah mutlaka dünyada da ahirette de cezalandıracaktır, manasını veriyor. Ve mesela 22. Söz materyalizme cevap olduğu gibi; 22. Mektup ve 22. Lem'a da böyledir. 22. Sözün konusunu burada görüyorsunuz. 22. Mektup materyalizmin getirdiği adavet, bencillik ve hırsı anlatır. Bu asrın bu temel özelliklerinden dindarların da payını aldığını söyler. Dindarların bu ahlakî zaaflarının materyalizme kuvvet yerine geçtiğini hatırlatır. 22. Lem'a ise, asrımızın sözde eşitlik ilkesi sonucu oluşan sosyalist anlayışını ve fazilet gibi manevi üstünlükleri kabul etmeyişini yani ahlakî materyalizmi anlatır.

Bu sayısal şifrelerin ikinci inceliği ise, her sayının sembol bir boyutunun olduğuna dayanır. Üstad Hz.leri bu sayılardaki risalelerin konusunu o sembolizme göre tayin etmiştir. Mesela 18. Söz metafizik bilinç sembolüdür. 18. Söz, 18. Mektup ve 18. Lem'a bu boyuta yani gaybî bilince ve özel bilinç ile gerçekleşen kerametlere bakar. Ve mesela 4 ve 22 sayıları, madde ve materyalizm sembolüdürler. Her ne ise, bu iki özellik bütün Külliyatta hatta bütün Kur'an sure numaralarında geçerlidir. Fakat bu ince bir sır olduğu ve konumuz daha çok belirgin bir şekilde isbat hakikati olduğu için şimdilik burayı geçiyorum..

2) ***Bu Sözün birinci makamının başında iki ayet var.*** Birisinde zikir, diğerinde fikir vurgusu yapılıyor. Zikir mesajı anlamak demektir; fikir ise basamaklar ile bir sonuca varmak demektir. Ve bu iki ayette insanlara sunulan temsillere vurgu yapılır. Bu iki nokta der ki; insan olmayana yani soyut algısı olmayana bir şey anlatılmaz. Ve ona isbat yapılamaz. Bununla beraber, bazı insanlar soyutu anlamasa da o soyut mana, onlara temsil ile somutlaştırılabilir. Buna rağmen eğer anlamazsa artık onunla uğraşılmaz. Her iki ayette temsilin darbedilmesi vurgusu var. Bu da der ki: Her varlık, her nesne ve her olay darbedilen para gibi bir değerdir. Demek eğer bir insan hiçbir değer bilmiyorsa ona bir şey anlatılmaz. Mesela muhatap paraya ve mala sahip olmanın bir değer olduğunu bilse yine ona bir şeyler anlatılabilir. Evet, 30. Sözün başında anlatıldığı gibi insanı hayvandan ayıran ilk nokta, soyut değerleri anlamaktır; ikinci nokta, mülkiyet hakikati ile oluşan benliktir. Evet, sadece soyut algı ve benliği ölçü yapma sayesinde kıyas yapılarak isbat yapılabilir.

3) ***Temsilde geçen iki kişinin kendilerinden geçmesi*** ifadesi der ki: Lezzet ve memnuniyet kavramları üzerinden gerçeklik yine bir derece isbat edilebilir ve anlatılabilir. ***15 gün oldu geleli; artık mesulüz,*** ifadesi ise, başta sorumluluk olmak üzere ahlakî değerlerin, Allah'ın varlığına delil olma gerçeğine işarettir.

4) Bu 22. Sözün Birinci Makamı, burhanlar ile isbat yapar. İkinci Makam Lem'aları gösterir. Burhan, insanı, görmediği ve bilmediği bir sonuca vardıran veri, muhakeme ve deliller zincirlemesi sonucu varılan hakikat ve açık bilgi demektir. Eğer bu yolculuk eserden müessire gitmek ise bu delile burhan-ı innî denilir. Yani eserin inniyetini (varlığının mahiyetini ve gerçekliğini) gösterip onunla eser sahibine varılır. Eğer müessirden eserin isbatına ve eserin mahiyetinin anlaşılmasına varılıyorsa ona burhan-ı limmî denilir. Mesela bir şey anlatıyorsun; karşı taraf neden bu böyledir, diye sorar ise (lime diyorsa) bu kaynağın ve bu nedenin, böyle bir sonucu doğurduğunu anlatırsın.. Bu, limmî delil ile isbat olur.

5) ***Hem koca bir memleketi, bir şehir, bir saray şeklinde yapan ve harika şeylerle donatan,*** ifadesi, isbatta kullanılan delillerin sonsuzluğu, kanuniyeti, kutsallığı ve gerçekliği gerekir, diye bize sistemin yapısını ve temel özelliklerini isbatta kullanmamızı hatırlatıyor.

6) ***Birinci Burhan:*** Birinci burhanda iki misal var. Biri çekirdek yani DNA.. Diğeri bunun açılımı olan ekolojik sistem. İkisinin de manasının bugünkü ifade ile anlatılması, küçük büyük her şeyde sonsuz, gizli bir bilincin işlediğidir. ***Bilincin varlığı materyalizmi susturur; bilinç alanının genişliği ise şirk ve ahlaksızlığı susturur.***

7) İkinci Burhanda milyon yıllar önceden bilinçli bir şekilde altyapısı hazırlanan beslenme ve giyinme gerçeğinin geçmişini, bugününü ve bu iki açık hakikatin mahiyetlerini ve içlerindeki bilinci, amacı ve manayı gösterir. İkinci Burhan, bu iki noktaya dikkatleri çekmekle insanın sıradan ve hiçbir şey öğrenemeyen bir hayvan olmadığını dile getiriyor. Evet, kâinatın bir saray gibi olduğuna delil, tek bir Hidrojen elementinden 110 değerli elementi yaratmak; bir tek hücre ile bütün her şeyi şenlendirmek ve insanı en ala besinler ve giyim ile bu sisteme bir halife yapma gerçeğidir..

8) Kâinat çok büyük olduğundan ondaki manevi yapılar ve soyut özellikler her zaman, herkese gösterilemeyebilir. Fakat her canlı, özellikle insan bütün varlığın küçük bir modelidir. Eğer canlı varlıklarda ve insan hakikatinde tesadüf ve kaos yoksa demek kainatta da yoktur. Bu hakikat şuna benzer: Bir bilgisayarda bilinçli ve manalı bir dosya eğer kendi kendine yazılmamış ise, bu bilgisayarın işletim sistemi de asla kendi kendine olamaz, manasına gelir. Demek ***Üçüncü Burhan*** varlığın ve biyolojinin bu ***evrensel dilinin*** izahıdır.

9) ***Dördüncü Burhan da der ki:*** Her varlık tek başına mükemmel bir dosya, bir mektup ve bir mesaj olduğu gibi; bütün geçmiş ve gelecek ile beraber o kadar mükemmel hareket ediyor ki; adeta bütün evren ve varoluş; bir tek canlı dosya gibi hareket ediyor. Sonsuz bir bilinci ve gerçekliği gösteriyor. Demek dinlerin anlattığı, sonsuz ve aşkın bir Allah var. Yoksa her şey kaotik ve karanlık kalırdı. Belki madde ve sistem ilk adımını bile atamazdı.

10) ***Beşinci Burhan,*** kâinattaki ve kâinat içindeki sonsuz varlıklardaki harika ve son derece güzel sanat hakikatini gösterir. Muhatabına manen der ki: Sen din ve manevi değerlerden an-

lamayabilirsin. Bari bu sanat hakikatini gör; onu anlamsız ve absürt görme. ***Çünkü insanda sanat sevgisi ve seyr-i bedayi, çok evrensel ve gerçekçi bir duygudur.***

11) ***Altıncı Burhan:*** Geçmiş ve geleceği ile sanat, hologram, muhafaza, besleme ve geliştirme sonra bu gelişen verileri ve bu verilerin yaptıklarını kayıt altına alma özellikleri ile varlık sistematiğini ve temel özelliklerini gösteriyor. Bu harika özellikleri ile bu sistem sonsuz olduğundan ve o sistem içindeki bireysel varlıkların hiçbiri sonsuz olmadığından anlıyoruz ki: Sonsuz ve aşkın bir Allah var; o bu sistemi yaratmış ve devam ettiriyor. Demek bu sistemin her bir varlığı ve bu sürecin her bir anı ilk baştaki nedensellik delili gibi Allah'ın sonsuz kudretini, bilgisini ve iradesini isbat ettiği gibi; Onun aşkınlığını ve yetkinliğini idrak sahibi olan herkese gösterir.

12) ***Yedinci Burhan,*** altıncısında anlatılan canlı sistemin tasviri ve zirve güzelliğinin gösterilmesidir. Ekoloji, gıda zinciri, uyum, doğurma, annelik gibi gerçekler çerçevesinde bu sistemin okunmasını sağlıyor. Sinema sanatını çağrıştırmakla bütün kâinatın çok anlamlı bir film olduğunu bildiriyor.

13) ***Sekizinci Burhan***, kâinattaki kimyasal boyutu delil yapıyor. Yedinci Burhanın ağırlıklı olarak Biyolojiyi delil yaptığı gibi.. Dokuzuncu Burhan ise Fizik dilini ve fizik âlemdeki sonsuz bilinç ve kudreti gösteren yapıyı anlatıyor. Evet, Biyoloji, Kimya ve Fizik kâinatın son derece anlamlı ve harika bir kitap olduğunu, dindar dinsiz bütün insanlara gösterebiliyor.. Biyo kelimesi, olmak demektir. Loji bilim ve mantık demektir.. Fizik yazılım ve kanun demek; kimya ise, kutsal alan manasına gelir. Kimya, Fizik ve Biyoloji ortası bir alandır. Sonsuz, çift kanatlı ve bilinçli bir iradeyi gösterir.

14) ***Onuncu Burhanı*** bugünün dili ve terminolojisi ile ifade edersek; buna Ontoloji (ilmülvücud, irfan) delili denebilir. Demek insanoğlu varlığı, varoluşu ve sistemi tanıdığında; isbat sahasında artık eline altın bir bilezik almış olur.

15) ***11. Burhan*** Hz. Muhammedi gösterir. Bu o kadar derin ve parlak mantıklı bir delildir ki; bu konuda Sosyoloji ve Sosyo-psikoloji ilim dallarını yıllarca çalıştırsak, bu delilin izahını bitiremezler. Üstad, bu delilin izahı için Şuaat-ı Marifetin-Nebi, 19. Söz ve 19. Mektubu yazdım; fakat yine yetmedi, diyor.

16) ***12. Burhan,*** Kur'an ve vahyi delil olarak gösteriyor. Bunun mahiyetini anlamak için Psikoloji bilimini, kalbi, ruhu, bilinçaltı ve bilinçdışı dedikleri sonsuz ummanı incelemek gerekir. Başkası Kur'andan belagat, hukuk ve siyasi ilkeler konusundaki mucizeliği anlar.. Ben bu gibi mucizelikleri kabul etmekle beraber Kur'andan vahye geçerim; vahiyden bilinçdışı gerçeğine; oradan Allah'ın sonsuz soyut varlığını anlamaya geçerim. Vahiy denilen, ***Allah'ın ne ayn ne gayr olan kelamının*** varlığa ve hayata nasıl ruh, bilinç ve akıl olduğunu anlarım ve görür gibi inanırım.

22. Sözün 2. Makamının Anahtar Kavramları

Bediüzzaman bu Makamda isbat delillerine Burhanlar yerine Lem'alar diyor. Lem'a parıltı demektir. Demek Allah'ın varlığı ve isimlerinin yetkinliği isbat istemez. Çünkü hayatta ve

insanlık âleminde bunlar güneş gibi parlıyor. Bu ikinci makamın girişinde vurgulandığı gibi; eğer bu parıldamada bir miktar kapalılık kalıyorsa bu, imtihan hakikati içindir. Demek sebepler, Allah'ın sonsuz aşkınlığına ve yetkinliğine sınır getirmedikleri gibi; o izzet ve aşkınlığı yanlış anlayacak olan gözlerden korumak içindir.. Üstad bu İkinci Makamın manasını, Sözler kitabının telifinden 9 sene önce Arabî Mesnevide Lemeat ismi ile yazmış idi. Bu Arabî şekli daha öz olduğundan bu Lem'alar kısmını oradan takip etmeye çalışacağız. Şöyle ki:

1) ***Birinci Lem'a:*** Bu Lem'anın izahına geçmeden önce bu İkinci Makamın başındaki dört ayete bakmamız ve manalarına dikkat etmemiz gerekir. İşte dördünün de ortak vurgusu; varlık sonsuzdur, varlığın kaynakları asla tükenmeyecek kadar boldur. Bu kaynakların başında asıl hazine ilimdir; soyut ve manevi alanlardır. Kudret ve enerji zahiren tükeniyor gibi görünse de aslında o da sonsuzdur. Her ne kadar entropi ile enerjinin tükeneceği sanılsa da hayat ve hayatın özü olan ilim ve bilinç o enerjiyi sonsuza denk yeniden topluyor. Evet ölüm enerjinin dağılması ise, hayat tek kelime ile enerjinin geri kazanılması ve maksimum verim ile kullanılmasıdır.. ***Hulasa: Birinci Lem'a hayat hakikatini izah ediyor.*** Şöyle ki:

Hayat her şeyin üzerine vurulan bilinçli ve sanatlı bir mühür ve tuğradır. Hayat hem varlığın gerçekliğini hem sonsuzluk hakikatini isbat eden ve taklid edilmesi asla mümkün olmayan mucizevî bir hakikattir. Hayatın mahiyetinin izahı ilim ve bilinç ise, mekanik işletim yapısının izahı da şudur: ***Hayat bir şeyi her şey yapar, her şeyi bir şey yapar.*** Mesela Hidrojen gazından 110 elementi ve bunlardan sonsuz denilebilecek kadar kimyasal mekanizmaları yaratıyor: Basit bir sudan milyonlarca canlı türleri, kentilyonlarca canlı bireyleri ve onların farklı ve son derece sanatlı organlarını yaratıyor. Ve mesela insan ister binlerce farklı vitamin ve mineraller alsın, ister sadece ekmek ve peynir yesin, hepsinden de aynı vücut, aynı organlar yaratılıyor. ***Demek 1. Lem'anın özeti: Hayatın kendisidir.***

2) ***İkinci Lem'a:*** Hayat sonucu ortaya çıkan, 5 milyon tür ve onların sayısız bireyleri. Demek bir DNA'dan bu kadar çok ve sayısız örnekler çıkarmak yine sonsuz bir kudret, ilim ve iradeyi gösterir. ***Demek 2. Lem'anın özeti zi-hayatlar demek olan canlılardır.***

3) ***Üçüncü Lem'anın*** konusu ise, hayat vermek demek olan ihya hakikatidir. Güneşin bütün şeffaf şeylerde yansıması ve her şeyde hiç bölünmeden, küçücük bir güneş olarak görülmesi gerçeğidir. ***Maddi- manevi nur hakikatidir.*** Evet, eğer bu canlandırma ve yaşatma gerçeği, sonsuz bir hazineden gelmiyorsa, hiçbir tür ve hiçbir canlı birey bir an bile varlığını devam ettiremez. Evet, Allah tabiat âleminde varlık okyanusunun güneşidir. Risale-i Nurda Şems-i Ezel ve Ebed olarak ifade ediliyor. Demek eğer zamanlar üstü (kadim) aşkın ve sonsuz bir hazine olmazsa kâinat var olamazdı; faraza var olsa da canlılık ve ihya hakikati olmazdı; olsa da devam etmezdi. Risale-i Nurda Allah'a ***Şems-i Ezel ve Ebed*** denildiği gibi ***Sultan-ı Ezel ve Ebed*** de denilir. Bu ise, düzen ve ihyanın sosyal hayattaki yansımasının ifadesidir.

4) ***Dördüncü Lem'a*** açıkça diyor ki: Varlık ve hayat eğer tabiata isnad edilse, sonsuz varlıklar adedince matbaa kalıpları ve harfleri gerekir. Hâlbuki varlık tabii bir şey değildir; sonsuz bir bilinç ve irade ile olan bir yazılımdır. Evet, varlıklar ve olaylar kalem-i kudret ile Allah'ın sonsuz ilmi çerçevesinde yazılan bilinçli mektuplardır; tabiat matbaasından çıkma değiller. Demek her bir şey direkt olarak Allah'ın kudret kalemi ile yazılıyor. Çünkü her şeyin bir seri numarası vardır.

5) Beşinci Lem'a: ***Bir şey kendi varlığını bir açıdan gösteriyorsa, Yaratanının varlığını yüzlerce yönden gösterir.***

Bu veciz ifadenin bugünkü teknik dil ile izahı, varlık holografiktir, şeklinde bir cümle olur. Bilindiği gibi holografik nesne bir açıdan kendini gösterse, diğer sonsuz varlıkları ayrıca gösterir. Holografik yapının izahı şudur: Her şey küçük ve büyük çapta kayıt edilir. Bu kayıtta küçük büyük farkı yoktur. Demek bütün kâinat, bütün varlık bütün yönleri ile yok olmadan, en ufak bir eşya ve en küçük bir olay kaybolmaz. Aslında bugünkü bilimler hayatı, canlıları ve ihya hakikatini tam izah edemiyor. Çünkü insanlık, holografik yapıyı henüz tam keşfedemedi. Demek eğer bu nokta anlaşılsa, hayat ve ihya da tam anlaşılacaktır. Benim kanaatime göre hücre ve DNA sistemi, holografi tekniğinin üç boyutlu bir uygulanışıdır.

6) Altıncı Lem'a, ***birlik sırrıdır. Birlik hem ihyadır, hem hayattır; hem sonsuzluk gerçeğinin isbatıdır; hem ilim ve iradenin somut yansımasıdır.***

Ayrıca birlik demek yazılım ve dosya oluşturmak demektir. Bu öyle bir ism-i azamdır ki; her şeyi isbat ve izah ediyor. Risale-i Nurda en birinci konu bu birlik hakikatidir, denilebilir. Tasavvufun en birinci ilkesinin, çokluk ve kesret içinde boğulmadan vahdet ve birliği yakalamak ve yaşamak olması da bu sırrı gösteriyor.. Kur'anın da en birinci konusu şirk ve dağınıklığa (ahlaksızlığa) cevap vermek olduğundan; birlik, Kur'anın anlaşılması için de en birinci anahtardır, denilebilir. Din ve İslama inanmayan bazılarının meditasyon yapmaları, bu birlik sırrını teknik olarak kendi bireysel hayatlarında yaşamak istemeleridir. Evet, konsantrasyon bir birlik halidir.. İslam'daki ismi zikirdir.

7) ***Yedinci Lem'anın*** bir kelime ile izahı, kâinatın özellikle canlıların ***network ve sibernetik*** olarak çalışmasıdır. Bunun birinci özelliği, varlık sisteminin hem sistem olarak hem bireyler olarak sonsuz bir yardımlaşma içinde çalışması gerçeğidir. Kâinat diyalektik olarak yaratıldığı için paradoksal bir özellik taşır; yani görecelidir, yani varlığı hem var hem yok; Allah'a ve sonsuza entegre olarak var. Fakat bireysel ve sınırlı beni ile yok hükmündedir. Kâinattaki bu paradoksal yapının bir yansıması şudur: Varlıklar ve âlemler, bir yönden sonsuz bir mücadele ve yarış içindedirler; öte taraftan sonsuz bir kerem kanunu çerçevesinde birbirine yardım ediyorlar.. Demek bunun gibi binlerce zıt kanunu, intizam ve ölçü ile çalıştıran bir kuvvet, bir ilim ve irade sonsuzdur ve sadece ona tapılır.

8) ***Sekizinci Lem'anın*** özet ifadesi ise, bütün her şeyin, sonsuz bir kemale doğru tekâmül etmesidir. Bu öyle güzel ve verimli bir kanundur ki; firesi ve istisnası asla yoktur, denilebilir. Demek birçok zıt kanunu irade ve ilim ile dengelemek ve çalıştırmak ile beraber, bütün bu diyalektik sistemi sonsuza dek geliştirmek, sonsuz bir rububiyetin eseridir. Kur'anda Allah isminden sonra en çok Rab isminin kullanılması bu mucizevî yapıyı ifade etmek içindir.

9) ***Dokuzuncu Lem'anın*** tek bir kelime ile ifade edilişi, sistem olarak da, birey olarak da her şeyin, sonsuzluğun varlığına delil olmasıdır. Bu hakikati göstermek ve yaşatmak için 16 sayfalık bir makaleyi bugünlerde yazdım. Risale Akademi'den okuyabilirsiniz.

10) ***Onuncu Lem'anın*** konusu ve isbat materyali şudur: İdare hakikati, insanın hilafeti ve devlet gerçeğidir. Risalelerde varlık sistemi, güneş sistemine ve devlet sistemine benzetilir. Bu iki benzetme aslında doğru ve gerçektir. Fakat varlık sistemini en iyi temsil eden hayat ağacıdır. Onun için ***El-Hayy***, Risalelerde en büyük ism-i azam sayılmıştır. Katre Risalesinde bu ağaç özelliği, hakikatin en açık bir delili olarak anlatılır.

11) ***On Birinci Lem'anın*** özeti düzen gerçeğidir. Demek bu düzen gerçekliği, kaos ve rastgeleliğe asla yol vermiyor ki insan şüpheye düşsün.

12) ***On İkinci Lem'a***, başta ölüm olmak üzere bütün soyut hakikatlerin şehadetini içeriyor.

Evet, tarihte dört şahıs ölümün, hayattan daha çok Allah'ı gösterdiğini söyledi. Buda, asıl eril varlık manasında bu alana Nirvana dedi. İsa yine asıl ve temel değer olarak ona ruh ve baba dedi. Mevlana, bu eril âleme geçişe Şeb-i Arus (gerdek gecesi) dedi. Maddeyi ve bedeni feminen (nazik-nazenin) bir gelin diye gördü. Ebediyet ancak ölüm ile olur diye söyledi. Bediüzzaman, Ölüm bizim için Nevruz (bayram) günüdür, dedi. Hz. Muhammed ise, bu bilgileri tasdik etmekle beraber; O (a.s.m.) maddeyi, dünyayı ve hayatı bir bayram, bir Nirvana, bir düğün olarak gördü ve gösterdi. Bir tekne suyu okyanus yapabildi.

Bu Arabî Lemeat Risalesinde 13. ve 14. Lem'a da var. Fakat bunların izahı Katre Risalesinin tamamıdır. Bu iki Lem'ayı o Risaleye havale ediyoruz. Üstad Bediüzzaman bu Katre Risalesinde varlıkların 55 dil ile Allah'ın varlığını ve birliğini isbat ettiğini anlatır.. Ayrıca bu varlıkların Allah'ın sonsuz esma ve kemalatının varlığına nasıl şehadet ettiklerini gösterir. Abdülmecid Ağabeyin tercümesinde bu 55 dilden sadece 30 dil tercüme edilmiştir; İhsan Kasım Ağabey, Arabî Mesnevide bu 55 lisanı tek tek numaralandırmış.. Abdülkadir Badıllı veya Ümit Şimşek Ağabeylerin tercümesinden bunları okur ve tesbit edebilirsiniz.

Hulasa: 22. Söz, Sa'd-i Şirazî'nin dediği ve Üstadın Yirmi Altıncı Mektubun İkinci Meselesinde aktardığı tespitin gerçekliğini gösteren pratize edilmiş bir derstir. Tespit şudur: ***Uyanık olanın nazarında her yaprak bir kitaptır. Yüce sanatkâr olan Allah'ın marifeti konusunda..***

Evet, Sa'd-i Şirazî kâinatı bir bostan ve gülistan olarak okuyabildi. Her varlıktan ve her olaydan bir kâinat kadar mana çıkarabildi.

Önemli bir hatırlatma: İbn Arabî ve İbn Sina'nın varlık ile ilgili bilgileri bu asra uyarlansa, onlar ile de başta Allah'ın varlığı olmak üzere birçok dinî hakikat isbat edilebilir. Fakat maalesef bu konuda yapılan ve yazılan bütün tezler, o bilgileri günümüze uyarlamak yerine bizi Orta Çağa götürüyor olduğundan İslam dünyasında bir aydınlanma olmadı. Aydınlanma, bilgileri test etme imkânına sahip olma ve varlığın işletim mekanizmasını bilme seviyesi demektir. Bu seviye Batıda materyalize edildiği için erken öldü. Bizde ise hiç doğmadı.. Yani İslam dünyasında yirmi tane Rönesans oldu. Fakat aydınlanma hiç olmadı..

10. 6. 2014
Bahaeddin Sağlam

RİSALE-İ NUR'UN TEFSİR BOYUTU

Tefsir, ilmî bir disiplin olarak Kur'anın açılmasına yani anlaşılmasına sebep olan anlayış tarzı, makale, kitap, şerh ve eğitim metodu olarak gerçekleşebilir. Mesela; Hz. Muhammed ilk olarak Kur'anı yaşayarak tefsir etmiştir. Ve Onun (a.s.m.) bu tefsiri, fiilî sünnet olarak bize tevâtüren intikal etmiştir. (Hacc/78)[68] Bediüzzaman, bu asırda avamın dinî metinlere olan itimadı bozulmasın, diye hadislere ilişmeyi yanlış görmekle beraber; hadislerin beşerî, tarihî, sosyal ve kültürel bazı nakısaları taşıdığını; dolayısıyla Kur'an mertebesinde görülmemesi gerektiğini söylüyor. (24. Söz, 3. Dal)

Fiilî sünnet diyorum; çünkü rivayetler içine zaman içinde bir kısım meslek ve meşrep taassupları girebilmiştir. Mesela ehl-i hadisin, rey ve kıyası tamamen reddetmesi, onların Mutezileye karşı gelişen aşırı taraftarlıklarındandır. Ebu Hanife bu inceliği bildiği için rivayetlerden ziyade fiilî sünneti esas almıştır. Bediüzzaman'ın da, *Benden sonra size Kur'anı ve sünnetimi bırakıyorum,* mealindeki hadisi, *Size Kur'anı ve ehl-i beytimi bırakıyorum*, tarzında değerlendirmesi, ahkâm konusunda tefsir olarak Ümmetin uygulamasını esas aldığını gösteriyor. (4. Lem'a)

Böylelikle onun sünnet telakkisi, Ebu Hanife gibi olur. Ayrıca sahih hadisleri, Kur'andan ayrı bir kaynak olarak değil de Kur'anın bir tefsiri olarak görmesi, onu Şafiilerden ayırır. (Muhakemat)

Kendisi, amelî olarak Şafii olmasına rağmen, bu iki noktada farklı düşünmesinin sebebi, rivayetler içinde Kur'anın i'cazına muhalif birçok malzemenin var olmasıdır. Bununla beraber ahkâm noktasında İbn Cerir-i Taberinin tefsirini genel olarak yeterli görüyor. (29. Mektup, Birinci Kısım)

Başta Muhakemat ve İşaratül-İ'cazda gördüğümüz üzere Bediüzzaman'ın tefsir hedefi şudur: Kur'anın mucizeliği kesindir. İşte eğer yapılan tefsir o mucizeliği yansıtıyorsa demek o tefsir doğrudur. Fakat eğer o tefsir veya Kur'an hakkındaki kitap, i'cazı yansıtmıyorsa demek o kitap, Kur'ana yapıştırılan bir yalandır. (3. Mukaddime)

Üstad Bediüzzaman, bu asrımıza has düşünce seviyesini esas almakla beraber; Ortaçağ müfessirlerinin dirayet yoluyla ve çoğu zaman da belagat, sarf ve nahiv desteğiyle Kur'anı anlaşılır hale getiren kitaplarına önemli derecede değer verir. Kendisinin ifadesi ile sayıları 350 bin olan bu eski tefsirler taranmalı, i'caza ait nükte ve noktalar asrımızın anlayışı ve üslubu ile yeniden yazılmalı.

---

[68] "Allah'ın yolunda ve Allah'ı anlamak için gereği gibi cihad edin. Allah sizi bu iş için seçti. Sizin için dinî emirleri kolaylaştırdı. Bu kolay ve hanîf (orta yol) din anlayışı, babanız İbrahim'in meslek ve yaşayışıdır. O daha önce size Müslümanlar (bütün zıtları orta yolda dengeleyenler) ismini verdi. Bu meslek ve dinî düzeni bilmek ve uygulamak için Peygamber, sizin için, bunları uygulayan bir şahit olsun; sizler de insanlar için yine uygulayan şahitler olun. Artık buna göre namaz kılın; zekât verin; Allah'a iman ile kendinizi aşırılıklardan koruyun; o sizin sahibinizdir. En iyi sahip ve en iyi yardımcı O'dur." (22/78)

[Bu ayet, sünneti inkâr edenler için çok veciz ve mucizevî bir cevaptır.]

Fahreddin-i Râzî'nin Mefatihul-Gayb ve diğer ekol tefsirleri ise, bir miktar çerçeveyi aşıp adeta Kur'anı bir felsefe veya tasavvuf veya fıkıh kitabı haline getirmişlerdir. Bunlardan da istifade edilir. Fakat onların bu zaaf yönünü unutmamak gerekir. Seyyid Kutub merhumun ve benzeri çağdaş edip ve yazarların tefsirleri ise daha çok yönlendirme (tevcih) içindirler. Çünkü bunların hiçbiri, Bediüzzaman'ın tefsirde ana hedeflerinden biri olan din ve bilimin zahirî çatışmasını giderecek bilgi ve kaidelere sahip değildir. Nitekim bu gibi zaaflarını siyasî konular ile kapatmaya çalışmaları, bu yokluk ve iflasın bir delilidir. Fakat bunlar direkt olarak bilgiler vermeseler de, sağlıklı bir anlayışa doğru okuyucuyu yönlendirme noktasında bir derece başarılıdırlar.

Risale-i Nur'un tefsir yönü ise, müellifinin ifadesiyle üç yönlü bir projedir:

a) Kur'anın makasıd-ı asliyesi dediği ana konularının ispatı ve bu konuların gerçek irfanı (bilgisi) şeklinde oluşan tefsir.. Makasıd-ı Kur'aniye dediği tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet, diye dört olarak tesbit eder. İşaratül-İ'cazın ilk tercümesinde ibadetin ilave edilmesi, Abdülmecid ağabeyin bir tasarrufudur ve yanlıştır.[69] Çünkü adalet sadece mahkeme demek değildir. Mukaddimede geçtiği üzere felsefe ve akıl, inanlığa dört soru yöneltiyor. Dolayısıyla cevap da dört oluyor. Adalet burada ne yapacaksınız, sorusunun cevabıdır. Sermayemizi adalet üzere kullanacağız, cevabının ifadesidir. Evet, insan nevi, Allah'a karşı ve varlıklara karşı denge ve düzen ile mükelleftir. Bunun da adı adalettir. Evet, insan ibadet görevini ihmal ettiğinde bütün dengeler altüst olur..

Kendisi Kastamonu Lahikasında bu nokta için; Risale-i Nur, seb'al-mesanî olan imanın altı rüknü ile hakikat-i İslamiyeti tamamen tefsir etmiştir, diyor. Hakikat-i İslamiyeden maksadı İslamın beş rüknüdür. Çünkü kendisi, orada 22. Mektubun zekât rüknünün mucizeliğini göstermesinden bahsediyor. Evet, bu minvalde haşir ile ilgili Risaleler, Kur'anın iki bin ayetini tefsir ediyor. Ve ulûhiyet, tevhid, iman ve marifet ile ilgili 30 küsur Risalesi Kur'anın belki üç bin ayetini tefsir ediyor.

b) Mektubat kitabında geçen *Kur'an bir hazinedir. Risale-i Nur ise, bir anahtardır*, ifadesi çerçevesinde, Kur'anın mucizelik nükteleri ve anahtarları olarak Risale-i Nur tam bir tefsirdir, diye tekrar ile söylüyor. Benim tesbitime göre, bu anahtar kavramların sayısı 7000'i buluyor. Mesela bu 7000 kaidelerden ve bilgilerden bir tanesi şudur: *İnsanların halk kesimi, Kur'anın birinci derecede muhatabı olduklarından, Kur'an mücerred (soyut) ve küllî (evrensel) kanunları müşahhas misaller ile anlatır. Bu tenezzül boyutu ile beraber; Kur'an kıssaları birer kanun-u külli-i meşhuddurlar. O kıssaların hakikatleri, her zaman ve her yerde var oldukları gibi; gözle görülecek kadar yaygın müşahhas hakikatlerdir. Demek Kur'an, tarih kitabı değildir.* (20. Söz)

Başta M. Esed olmak üzere Doğu ile Batı kültürlerini bilen bazı yazarlar, bu kıssaların tarih olmadığını fark etmişler. Fakat Muhammed, bu mitolojik literatürü sırf irşad için kullanmıştır, diyerek vahyin hakikatine, ulûhiyetin şanına, nübüvvetin asaletine ve tamamen doğru bilgi olan vahyin yapısına yüzde yüz zıt bir şey söylemiş oluyorlar.. Gayb âlemine, ulûhiyete ve

[69] Üstad Bediüzzaman, 1911'de telif ettiği Muhakematta ve 1916'da telif ettiği İsârâtü'l-İ'câzda ibadet kelimesini koymadığı gibi 1957'de İşârâtü'l-İ'câzdan yaptığı ve Emirdağ II'de yayınlanan tercüme numunesinde de bu kelime yoktur. (Eymen)

ahirete inanmayan bu çağın aydınlarına prim vermiş oluyorlar. Hâlbuki Bediüzzaman *Kur'an kıssaları birer kanun-u küllî-i meşhuddurlar*, demekle en yüksek, kutsal, imanî, irfanî ve ontolojik bir ders vermiş oluyor; Ortaçağın algısına göre inanan ve dinî bilgileri bu asırda hurafeler olarak ele alan klasik tarzdaki dindar cemaatler ile profan ve materyalist asrımızın varlık ve din algısını ıslah ediyor; dünyanın en büyük tartışma ve mücadele alanı olan bu sahadaki yarayı sulh ve ilim ile tedavi ediyor.. Maalesef dindar çevreler, Kur'anın anlaşılmasında Antropoloji, Arkeoloji ve Biyoloji gibi ilmî disiplinler kullanmadıkları için bilim dünyasında özellikle üniversitelerde dinin önünü tamamen tıkıyorlar.

Bediüzzaman'ın, böyle tıkanıklıkları açmak ve yenilerinin ortaya çıkmasını önlemek için yazdığı 7000 ilmî tespitine, onlarca proje ve hizmetlerine ve *Risale-i Nur mesleğinde kaziyye-i makbule*[70] *geçerli değildir,* demesine rağmen, şimdiye kadar bu gibi konularda yapılan bütün faaliyetler ve piyasaya sürülen yayınlar, kaziyye-i makbule seviyesini geçebilmiş değildir. Çünkü Bediüzzaman'ın söylemini ve fikriyatını tefsir ilmi bazında anlamak için; dil, fen ve özgür düşünceyi beraber kullanmak gerekir.

c) İşârâtü'l-İ'caz örneğinde görüldüğü gibi, Kur'anın belagat yönünü özellikle, âyetin diğer âyetlerle, cümlenin diğer cümlelerle olan mucizevî bütünlüğünü gören, gösteren, uygulatan gerçek tefsir geleneğine uygun bir sermeşk tefsir boyutudur. Ebu Hanife ve Zemahşerî ve Abdülkadir Cürcanî gibi bazı müfessirler bu mucizelik boyutuna dikkat çekmişlerdir.

Nazm-ı maaniyi özet olarak şöyle ifade edebiliriz:

Evvela kelimelerin seçimindeki i'caz, ikinci olarak kelimelerin diğer kelimeler ile olan münasebetleri; üçüncü olarak ayet içindeki cümlelerin birbiriyle olan münasebetleri; dördüncü olarak ayetlerin birbiriyle olan münasebetleri, öyle bir i'caz nakşını dokuyor ki; beşer böyle bir düzeni yapmaktan acizdir, dedirtir. Bu i'caz nakşı ile beraber, o düzen içinde anlatılan manaların birbiri ile olan münasebetleri ise, ayrıca mucizevî boyutları gösterir. Bu manevi i'caz yönlerinin tesbiti ve tahlili konusunda Risale-i Nur benzersiz bir tefsirdir, denilebilir.

Kur'an kelam-ı İlahî olduğundan Kur'an her yönüyle saf şuur ve ilimdir. Demek Kur'anda hiçbir haşiv ve fazlalık yoktur. Eğer diğer tefsirlere göre gidilirse, maalesef Kur'anın % 60'ı haşiv olarak görülür.

Bediüzzaman'ın, müsbet ilimlerin şahitliğiyle delillendirdiği tefsir parçalarına gelince; kendisi o ilmî meseleleri Mısırlı Tantâvî gibi esas almıyor. Kur'anın hakikatlerini ve Kur'anın verdiği bilgileri esas alıyor. Kur'an ile fenlerin kesin bilgileri asla çatışmaz, demekle beraber onun kendine has bir epistemolojisi var olduğundan; *müsbet fen ve ilimlerin eli, henüz bu evrensel (cihanşümul) meselelere ulaşamamıştır,* diyor. (29. Mektub, Yedinci Mesele)

Ayrıca bu tarz desteklemenin ilmî ve irşadî iki faydası daha var:

---

[70] Kişiyi büyük bilip, o sayede söylediği sözleri geçerli saymak; ön kabul (a priori) tarzındaki bilgi demektir. (Emirdağ Lahikası, sayfa 64'e bakılabilir.)

a) Müfessir; varlığı, dini, metafiziği Kur'anın çerçevesinde ontolojik olarak izah ettiği zaman, müsbet ilimlerin bakışını dahi bu ontolojik çerçevede değerlendirmesi lazımdır. Yoksa asrının ilim seviyesini esas almayan bir eser, ontolojik izahlarda biçare kalır.

b) Ayrıca bütün gelenek ve inanç temellerini sarsan bu çağdaki müsbet ilimleri istişhad etmek (fakat ikinci derecede) asrın insanlarını irşad için gerekli dinî ve bilimsel bir metoddur. Bütün peygamberlerin de, asırlarının doğru bilgilerini ikinci derecede irşad malzemesi yapmaları bu tarz söylemin evrensel, dinî bir tebliğ metodu olduğunu gösterir.

Sanırım, Kilise'nin de, İslam Dünyası'nın da bu çağdaki başarısızlıkları, dinin bu evrensel emrini yerine getirmemelerindendir; işi kör bir inada dayatmalarındandır. Ve işin acı tarafı; kısaca değindiğimiz bu 7-8 gerçeğe rağmen; belagatta, irşadda, müsbet ilimde ve hatta edebiyatta bîbehre; siyasetle ve maddiyâtla zedelenmiş bir kısım —sözde— radikallerin kalkıp Risaleleri haksız olarak tenkit etmeleri, dindarların bilim konusundaki iflasını görmemeleri gerçekten bu deccâlâne çağın bir marazıdır veya şöhret deliliğidir veya ahmakça gerçekleşen bir dindarlığın eksik ve cahilce yansımasıdır..

Evet, bu gün inanan insanların elinde evrensel ve kozmik on binlerce atom bombası gücünde, güzel ve gerçekten güçlü ilmî mesele varken, ya hurafeciler veya bilgi anarşistleri yüzünden o bilgiler, on binlerce çürük yumurta haline geliyor. Dinsizler ehl-i fetret olup, kurtulurken; dindarlar gerici, yobaz veya nihilist bir ruh hali içinde kalıyorlar. İnsanlar da şaşırıyor: *Bu dindarlar, neden dinsizlerden daha kötü davranışlı oluyorlar,* diye çokça soruluyor.

Bediüzzaman, Risale-i Nur'dan önce, Kur'anın anlaşılması için usûl ve metod olarak Muhâkemât'ı yazdı. Bu kitapta tefsir ile ilgili 300'e yakın prensip ve metodik bilgiler ve esaslar var. Muhakemattan dört sene sonra *Kur'anın asıl mucizeliği nazmındadır, yani dizilişindedir*, diye Fatiha ve Bakara'dan 33 ayeti numune olarak tefsir etti. İşaratül-İ'caz Fî Mezannil-Îcaz (veciz ifadeler içinde mucizelik işaretleri) ismi ile 1918'de yayınladı..

Onun asıl hedefi, bütün müsbet ve dinî ilimlerde uzman olan bir kurul (heyet) kurup kollektif bir tefsir hazırlatmak idi. Sonra dünyada büyük, kültürel bir deprem oldu. O da böyle bir kurulun, kolay kolay temin edilemeyeceğini görerek, anahtar bazda 6000 sayfalık Risale-i Nur'u yazdı. Bir Nur talebesinin bu anahtar bilgilerle; Muhâkemât ve İşârâtü'l-İ'caz örneğiyle bir tefsir yazacağını temenni ve tavsiye etti. (Rumuzât-ı Semâniye 74. sayfada ve Emirdağ II'de..) Risale-i Nur 1960'larda Latince olarak basıldığı zaman Zübeyir ve Said Özdemir ağabeyler, birileri çıkıp şarlatanlık yapmasın, diye bu temenni ve tavsiyeyi yine bir kurul şartına bağlayacak şekilde bu mektubu yayınladılar. Hâlbuki 1975'te Abdulkadir Badıllı ağabeyin yayınladığı İşaratül-İ'cazın girişinde o bireysel temenni ve tavsiye, eski hali ile duruyor.

Evet, bu kültür depremi, hala etkili ki, onun bizzat talebeleri dahi, onun dilini anlamıyorlar. Siyasî ve dünyevî kesimler ise, bu başarısızlığa bakıp Risaleleri okumadan ve kullanmadan onları eleştiriyorlar. İşte gelin görün, siz hakem olun!

Sakın; bu sözlerimden Bediüzzaman'ın talebelerinin gayretsiz oldukları neticesini çıkarmayın. Çünkü her bir Nur talebesi, Kur'anın i'cazını bütün afak-ı âlemde göstermek ister..

Fakat dil, fen ilimleri ve özgür düşünceden oluşan üçlü bir silah ellerinde olmadığından bu i'cazı, âleme gösteremiyorlar.

Hulasa: Bediüzzaman, Kur'anın yapısal mucizeliğini şöyle özetler: *Vahiy, kâinatın aklı ve bilincidir. Yani saf ve soyut bilgilerdir. Bu bilgiler, geldikleri çağın sembollerini, dil özelliklerini, hayat sistemini ve olaylarını kendine ambalaj ve elbise yapar; öylece ortaya çıkar. Onun için tarihte birçok şeriat geldiği gibi, o şeriatlerin de her çağda ayrı ayrı birer tefsiri yazılmıştır. Tefsir demek, o eski çağların ambalajını ve elbisesini açıp; o metinlerin içindeki öz vahyin manalarını görmek ve anlamak demektir.*. (30. Lem'a; İşaratül-İ'caz)

Risale-i Nuru yazmadan 20 sene önce, Kur'anın bu yapısını; sosyal ve ilmî mucizeliklerini dünyaya göstermek için; bir tefsir mukaddimesi olan Muhakematta şöyle bir teklifte bulundu:

Bu Mukaddimeden maksadım, efkâr-ı umumiye bir tefsir-i Kur'ân istiyor. Evet, her zamanın bir hükmü var. Zaman dahi bir müfessirdir. Ahval ve vukuat ise bir keşşaftır. Efkâr-ı âmmeye hocalık edecek, yine efkâr-ı âmme-i ilmiyedir.

Bu sırra binaen ve istinaden isterim ki: Müfessir-i azîm olan zamanın taht-ı riyasetinde, her biri bir fende mütehassıs, muhakkikîn-i ulemadan (ehl-i hakikat âlimlerden) müntehap (seçilmiş) bir meclis-i meb'usan-ı ilmiye (bilimler akademisini veya senatosunu) teşkil ile meşveretle bir tefsiri telif etmek ile sair tefasirdeki (diğer tefsirlerdeki) münkasım olan (bölünmüş olan) mehasin ve kemâlâtı mühezzebe ve müzehhebe (arındırılmış ve asra uygun bir libas giydirilmiş) olarak cem etmelidirler.. Evet, Meşrutiyettir; her şeyde meşveret hükümfermâdır. Efkâr-ı umumiye dahi didebandır (gözlemcidir, yanlışları ayıklar.) İcma-ı Ümmetin hücciyeti buna hüccettir. (Ümmetin bir asırdaki âlimlerinin bir meselede oy birliğine varmasının şeriatta bir delil olması, bu iddiamın geniş ve geçerli bir delilidir.)

Evet, İslam âlemi, bu asırda bu görevi yapmadığı için; yani ilmî bir senato ve herkesin itimad edeceği bir ilmî müessese veya umumî ilmî bir şurayı kurmadığı için; bugün bu kargaşayı ve sefaleti yaşıyor; dinsizlere karşı hükmen mağlup oluyor. Üstad Bediüzzaman, 1911'de; o zaman az olan ve bugün her tarafı istila eden bu dinî ve kültürel çöküşü, yüzyıl önceden Münazarat kitabında ve İşaratül-İ'caz tefsirinin mukaddimesinde haber vermiştir..

İşaratül-İ'caz tefsirinin 200 sayfalık Arapça metni, yüzlerce dil, belağat ve imanî hakikatleri anlatır ve Arapça üslup olarak gayet selis olmakla beraber son derece haşmetli, mukni ve üstün bir dile sahiptir. İlk olarak 1957'de Bediüzzaman'ın kardeşi Abdülmecid ağabey tarafından tercüme edilmiştir. Abdülmecid ağabey, yüksek seviyede bir din âlimi olmasına rağmen bu şaheser tefsirin birçok nüktesini ya atlamış veya eksik ve anlaşılmayacak şekilde tercüme etmiştir. Çünkü kendisi, göçlerde ve Birinci Dünya Savaşında çok hırpalanmış idi.. Ayrıca ağabeyi Bediüzzaman'ın bir kısım yeni ve kendine has tespitlerini anlamıyordu. Bu iki zaaftan birinci çeşidi, tercümenin tamamında gözlemlenebiliyor. İkinci zaafa misal olarak Bakara suresinden 5. ayetin tefsirinde ehl-i kitap ile ilgili önemli bir atlama göze çarpıyor.

Diyanet bu tercümeyi tahkik ederek bastı.. Fakat henüz elime geçmediği için bu tahkikli baskı için bir şey diyemiyorum.. İkinci tercüme bu kardeşiniz tarafından yapıldı. Üçüncü tercüme Abdulkadir Badıllı ağabey tarafından yapıldı. Abdulkadir ağabeyin bu tercümesi, hem ifade

hem Arapçasına mutabakat hem de dil açısından birçok zaaf içeriyor. Benim tercümem, Arapçasına muvafakat, dil ve anlaşılırlık açısından, Nur talebesi olan bir tefsir Profesörünün ve Cemaatten ehl-i tahkik bir kısım vakıf kardeşlerin tesbiti ile en başarılı tercüme olmasına rağmen; Müslümanlar genel olarak kaziyye-i makbule seviyesini aşamadığı için tercümemiz, rağbet görmediği gibi, belirgin bir şekilde ambargoya da maruzdur.

Her ne ise, tefsir ilminin problemi benim tercümemin beğenilip beğenilmemesi değildir. Mesele İslam Âleminin bu asra uygun bir tefsiri çıkarıp çıkarmamasıdır. Küçük bir sorun daha vardır; harika ve anahtar bir tefsir olan bu İşaratü-İ'caz kitabının Türk okuyucusu tarafından anlaşılmamış olmasıdır.

15. 2. 2014
Bahaeddin Sağlam

Muhakemat İçin

Yüzyıl önce, İslam'ın doğru anlaşılması için yazılan bu metodoloji kitabı, 20. asrın bin bir helaket ve felaketi yüzünden tesirini icra edemediği gibi; kendisini basanlar hatta tercüme edenler tarafından bile tam anlaşılamadığı anlaşılıyor..

15 gün önce bu değerli usul kitabının ana mesajının anlaşılması için ona genel bir çerçeve çizdim. Numune olarak da yedi kaideyi bugünün üslubu ile anlattım. Kitabın içerdiği 300 küsur kaideden seçerek…

Bu 300 küsur kaidenin tamamının ortak hedefi, din ile bilimin çatıştığını zanneden dindar çevreler ile dinden bî-haber çevrelere cevap oluşturmaktır. Seçtiğim yedi kuralın da ortak noktası bu idi. Ve o yedi kuralın birincisi, ***Akıl ile nakil çelişirse akıl esas alınır. Nakil tevil edilir. Fakat o akıl, akıl olsa gerek,*** kaidesi idi.

İşte bu yazı bazılarını endişelendirdi. Din elden gidiyor, diye karşı söylemler geliştirdiler. Tıpkı yüz yıl önce fen bilimleri toplumda yayılınca bazılarının din elden gidiyor, zannetmeleri gibi..

Bu karşı söylemlerin başında çok değerli, ehl-i hizmet, fedakâr İhsan Kasım ağabeyimizin söylemi tebarüz etti. Şimdi önce İhsan Kasım ağabeyimizin dediklerinin anlaşılması için 4-5 noktaya değineceğim. Sonra Muhakemat'ın biraz daha fazla anlaşılması için yine 4-5 kuralını uygulamalı olarak yazacağım. İşte:

1) Değerli İhsan ağabeyimiz, önceleri bu kitabın anlaşılmadığı kanaatinde olduğundan onu diğer Türkçe Risaleler gibi tercüme etmeyi düşünmediğini söylüyor. Sonra Mehmet Birinci ağabeyden bir ders dinledikten sonra kanaatinin değiştiğini aktarıyor.

Galiba İhsan ağabeyin ilk kanaati, yani kendisinin bu kitabı anlayamayacağı kanaati doğru idi. Çünkü Arapçaya çevirdiği Risaleler içinde Arabî olarak en güzel bir üslup ile yazdığı halde çevirisinde kitabın Türkçesini anlamadığı için birçok yanlış nokta var. İnşaallah müsait bir zamanda bunların tashih listesini çıkaracağım.. Fakat şimdilik şu üç misal ile yetinelim:

*"**Birinci Nokta:** Nur-u nazar (düşünce ışığı) ile ilel-i müterettibe-i mütesilsilenin (zincirleme ve birbirini netice veren sebeplerin) meyanında (arasında) olan terettübü (etkileşimi) keşf ederek umum kemalat-ı insaniyenin (insanlık dünyasındaki bütün gelişmelerin) tohumu hükmünde olan; mürekkebatı (birleşik ve komplike şeyleri) besaite (sade ve basit durumlara) tahlil (çözümleme) ve irca etmek (bir daha onları birleşik hale getirmek) ile hasıl olan kabiliyet-i ilim… (öğrenme yeteneği…)"*[71]

İnsanı hayvandan ayıran üç temel özelliğin birincisini anlatan bu önemli parçayı İhsan Kasım ağabey şöyle çevirmiştir:

[71]Muhakemat, Zehra Yay. Sh. 117

*"**Birinci Nokta:** İnsanın eşyadaki sıralamayı idrak ve keşfetmesidir. O sıralama ki hilkatteki zincirleme ve birbirini doğuran sebeplerden kaynaklanıyor. Ve bir de insanın ilmi ve terkibi yeteneği ve bilgisidir ki; insanlığın kemalatının tohumlarının mürekkebatını (birleşiklerini) basit şeylere tahlil etmesinden ve onları aslına irca etmekten hâsıl oluyor."*[72]

Burada çok önemli bir noktaya dikkat etmek gerekir: Üstadın ifadesinde anlatılan hakikat, insanın bütün kemalatının tohumları, insanın tahlil ve terkip yapabilmesidir. Bu tahlil ve terkip becerisinin, insanın bütün gelişmelerinin ilk tohumları olmasıdır. İhsan ağabeyin tercümesinde ise, insanın kemalatının (gelişmelerinin) tohumları, birleşik şeylerden ibaret olmasıdır. Bu durumda anlatılmak istenen hakikat kaybolduğu gibi; mürekkebatın insanın kemalatının tohumları olması da havada ve anlamsız kalır.

İşte eğer bu şekilde anlamadan çevirmeseydi ve kitabın Üstad tarafından yazılan Arapça aslını esas alsaydı daha iyi ve daha faydalı bir mesele anlaşılmış olurdu. Çünkü aynı mesele, kitabın Arapça orijinalinde şöyle ifade edilmiştir:

"İnsan üç şey ile hayvaniyetten çıkıp terakki etmiştir: Hilkatte var olan zincirleme ve birbirini netice veren sebeplerin terettübünü (etkileşim sırasını) idrak etmekle ve o sebepleri tahlil ve açmakla hayvanlardan farklı olmuştur. Bu tahlil ve açma, beşeriyete ilim (öğrenme) kabiliyetini verdiği gibi; insanın o tahlil ve açıklanmış şeyleri bir daha bir araya getirmesi (terkip) ise, insanlığa sanat kabiliyetini vermiştir."[73]

Yine İhsan ağabey, aynı meselenin sonucunu dahi yanlış çevirmiştir:

"Cihet-i ülada (birinci yöne) dikkat et! Bak nasıl sevkul-insaniyet (insanlığın gelişme dürtüsü) ve meyl-i tabiinin (doğal gelişme eğiliminin) adem-i kifayeti (yetersizliği) ve nazarın (insan düşüncesinin) kusuru (eksikliği) ve tarik-i akıldaki (akıl yolundaki) evhamın (akla) ihtilatı (karışması) insan nevini bir mürşide bir muallime eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç eder. O mürşid (de) (ancak) peygamberdir."[74]

Metinde aynen böyle olan bu parçayı İhsan ağabey şöyle çevirmiştir:

"İlk cihete dikkat ile bak! İnsanın tabii meyli ve insaniyetinin sevki, yeterli olmayınca.. Ve bakışının kısalığı ve aklının yolunda vehimlerin karışması.. Beşer şiddetli bir ihtiyaç ile bir mürşid ve muallime muhtaç olmuştur. O mürşid de peygamberdir."[75]

Buradaki yanlış, metni anlamamaktan dolayı cümlenin kurulamayışı yani gramer açısından dağınık kalmasıdır. Fiil ve şart cümlesi içine iki habersiz özneyi (mübtedayı) koymak gibi bir yanlış, ara cümleleri ve fikir zincirlemesini birbirinden koparmıştır. Hâlbuki Arapça aslında

---

[72]Saykalül-İslam, Sözler Y. Sh. 136

[73] Asar-ı Bediiyye, Envar Y. Sh.470

[74]Muhakemat, Sh. 119

[75]Saykalül-İslam, Sözler Y. Sh. 137

her üçü de fiil cümlesi olarak ve şart edatının tekrarı ile yazılmıştır. Ve gayet net olarak anlaşılıyor.

Her ne ise bu detayları bırakalım da sadede gelelim: İhsan ağabey diyor ki; Muhakemat'ı anlamayan, Risale-i Nuru anlayamaz. Hâlbuki kendisi de anlamıyor.

İşte: ***Akıl ve nakil tearuz ederse, akıl esas alınır, nakil tevil edilir,*** kuralını devre dışı bırakmak için 4-5 tane ilave kural getirmiştir. Ki bunların hepsi de yanlıştır. Zaten kendisi, Muhakemat kitabının ana maksadını anlasaydı, böyle zoraki yapay kurallar getirmeye gerek duymazdı.

Mesela: Aklın delaleti ikidir.. Aklın kat'i delaleti ve zanni delaleti, diyor. Evvela, terim olarak zanna, vehme akıl denilmediği gibi; Üstadın cümlesi de böyle bir ilaveden münezzehtir. Çünkü Üstad burada akıl deyince, insan nevinin hasseleri ve duyguları olan fenlerin tespitini kast ediyor. Onun için ***o akıl, akıl olsa gerek,*** diyor.

Ayrıca eğer aklın ve naklin delaleti, zanni ise, o zaman zaten asla tearuz olmaz. Çünkü tearuz matematiksel ve net konularda olur. Eğer mesele zanni ise, neden kendimizi zorlayalım da kutsal metnimizi tevil edelim.

Gerçekten İhsan Kasım ağabey burada selefiler gibi bir yol tuttuğundan ve Risale-i Nura da saygısı olduğundan işin içinden çıkamıyor. O zaman bu tarz çocuksu bir mantık geliştiriyor.

Evvela: Aklın delaleti her zaman kat'idir. Eğer bir bilgi zanni ise ona akıl ve ilim denilmez. Onun ismi teori ve nazariyedir..

İhsan Ağabeyin ***muhkemat*** olan yani asla tevil imkânı olmayan dini ahkâm ile ilgili literatürü (müstehap, sünnet, vacip gibi tabirleri) zamanın ve ilimlerin gelişmesi ile ancak anlaşılabilen ***müteşabihat***a (varlık ve yaratılış ile ilgili ve bir derece kapalı metinlere) uygulaması, A'yı B sanmak ve *Fıkıh ilmi, Fizik ilminin bizzat kendisidir,* demek kadar Muhakemat kitabına ve muhakeme kabiliyetine aykırıdır.

İkinci Olarak: Sarf-Nahiv, Belagat ve Mantık bilenler, bilirler ki; üç çeşit delalet yanında o üç çeşidin türevleri ve onlara benzer delalet çeşitleri vardır. Unsurul-Belagatta 6. Meselede on çeşit delalet izah edilmiştir.

Buna rağmen İhsan ağabeyin delaleti, *Bir sözcüğün okunduğu veya söylendiği zaman beyninde canlanan anlam,* diye tarif etmesi, son derece mükellef ve harika bir sofrayı, kuru ekmek seviyesine indirmek gibi bir şeydir.

Üçüncü Olarak: *Aklın delalet-i kat'isi ile naklin delaleti kat'isi hiçbir zaman çatışmaz,* diyor. İşte bu kural başta Üstadın o söylediği kural ile çelişiyor. Çünkü eğer böyle bir yol olsaydı; Üstadın ve muhakkik ulemanın o kuralı dile getirmesi, anlamsız olurdu.

Ayrıca, naklin delalet-i katisi, ancak hukuk ve şeriatın metinleri demek olan *muhkemat*ta olur, *müteşabihat*ta olamaz. Çünkü müteşabihat birbirine benzer birçok manaya gelir. Ve birçok

mana söz konusu olunca o zaman kat'ilikten çıkar. Ancak zamanla kesin ilmi bir bilgi gelir, beraberinde nazm-ı maani ve başka onlarca karine kullanılır. O zaman mana kat'i olur. Ve sözün muhtemel manaları dışarıda bırakılır.

Hulasa: Ahkâm tevil edilmez. Olsa olsa ve zaman kat'i olarak zorlasa, ahkâm askıya alınır veya onlara sınır konulur. Müteşabihatın konusu olan hak mana ise, asla askıya alınmayı ve sınırlandırılmayı kabul etmez.

Galiba İhsan Ağabey, ne fenleri tam biliyor; ne de Arabiyat ilimlerini..

Mesela: *Allah'ın varlığına ve birliğine açık delillerden (burhanlardan) biri peygamberlik müessesesidir. Bu burhanın suğrası (küçük önermesi) mutlak (umumi) peygamberliktir. Kübrası da (büyük önermesi de) Hz. Muhammed'in Peygamberliğidir,* cümlesini, mantık tabirlerini bilmediği için şöyle çevirmiştir: *"Dediğimi dinle; işte küçükten başlayalım ki, o mutlak nübüvvet burhanıdır.. Sonra büyüğü Hz. Muhammed (a.s.m)'ın peygamberliğidir."*

Hâlbuki eğer *burhan* (kıyas-i kat'i) *küçük önerme ve büyük önerme* tabirlerinin mantık literatürü olduğunu nazara alsa, böyle çevirmeyecektir. Ben şahsen kendisini çok severim. Zaman zaman sohbetinde bulunmuşum. Bir seferinde bana: *Biyoloji,, eski insanların bin sene yaşadığını ispat etti,* diye söylemişti. Hâlbuki böyle bir bilgi yoktur...

Her ne ise biz meseleyi şahsi tartışmadan çıkarıp; Muhakemat'ın ruhuna dönelim: İşte bu gibi konularda bize ser meşk olacak beş uygulamalı kural:

1) ***Dünya öküz ve balık üstündedir, mealindeki hadis, mütevatir ve kat'iyül-metin (dinin ve peygamberin gerçek sözü) olsa da kat'iyüd- delalet değildir, yani mecaz olma ihtimali var. Onun için zahiri manası kesin değildir. Fennin dünyanın yuvarlaklığını tesbit etmesinden başka bu hadisin şu üç ayrı manaya haml edilmesi için dini ve ilmi üç karine vardır. (Muhakemat, 2. Meselede Sh. 52-57 anlatıldığı gibi.)***

İşte Muhakemat kitabı böyle diyor. Hâlbuki kelimelerin ilk olarak beyinde canlandırdığı mana zahiri bir öküz ve zahiri bir balıktır.

2) ***Bu Muhakemat kitabı üç makale ve üç kitaptan ibaret olacak idi. Mukaddime olarak üç makale yazıldı. Fakat kitaplar yazılamadı. Birinci makale hakikati yani dini metinlerin doğru manasını öğretiyor. Bu da genelde onlarca usul ve metodu, özellikle dil özelliklerini bildikten sonra ancak elde edilebilir. İkinci makale belagat ilmini yani yüksek dil seviyelerini öğretiyor. Üçüncü makale iman rükünlerinden ulûhiyet ve nübüvvetin hakikatini anlatıyor. Kitaplar ise ilm'ül-arz, ilm'üs-sema ve ilm'ül-beşer hakkında olacak imiş.***

İşte bu tertipten anlıyoruz ki; yeryüzü, gökyüzü ve insanlık ile ilgili bütün fenleri bildikten sonra ve onları o üç makale kuralları ile algıladıktan sonra ancak dini metinler sağlıklı olarak anlaşılabilir.

Üstad Hz.leri, bu üç kitabı yazamadı. Fakat onların yerine Risale-i Nurları yazdı. Risale-i Nurlarda birinci planda avam-ı müminin imanını kurtarmak esas ise de ikinci planda o üç

ilim alanı ile ilgili çok önemli ipuçları veriyor. Mesela 12. Mukaddimenin 4. Meselesinde anlatılan Zülkarneyn için Kur'anın zaruri ve kat'i olarak delalet ettiği hükmü şudur, denilir:

"Zülkarneyn Allah tarafından destek almış bir şahıstır. Onun yönlendirmesi ile iki dağ arasında bir sed inşa edilmiş; onunla zalimlerin ve barbarların saldırıları önlenmiştir."

Bu kadarı Kur'andan kesin olarak anlaşılıyor, diyor. Hemen devamında; buradaki özne ve yüklemlerin diğer niteliklerinin hiçbiri metinden kati olarak anlaşılmaz. Onlar başka bir içtihad ve araştırmanın sonucu olarak ancak anlaşılabilir, diyor.

İşte bu iki izahatı nazara aldığımızda ve Risale-i Nurda geçen ***Kur'an kıssaları birer kanun-u külli-i meşhuttur*** kaidesi ile ve mehdi ile deccalin birer şahs-ı manevi olduklarını anlatan kural ile diyebiliriz ki: Kur'an sadece tarihi bir olayı anlatmıyor ki Paleontoloji ve Arkeoloji ilimleri, Kur'anın bu gibi evrensel ilkelerine karşı gelsin..

Belki deriz ki: Kur'an burada artı ve eksi kuvvetlerin gerçekliği kadar gerçek ve her zaman var olan medeniyet ile vahşetin çatışması kanununu anlatıyor. Ve insanlık ancak dindar olan krallar, veliler ve peygamberler ile vahşeti ve barbarlığı yendiğini; dolayısıyla din ve imanın insanlık için ekmek ve sudan daha önemli bir ihtiyaç olduğunu vurguluyor.

Benim araştırdığım kadarı ile Kur'anda anlatılan 28 peygamberin hiçbirinin tarihi yönü anlatılmıyor. Sadece onların şahs-ı manevileri ve Batılıların arketip dediği ruhanî ve gaybî boyutları anlatılıyor. Yani peygamberler tarihte olmuş bitmiş varlıklar değil de, kâinatın ve hayatın ana damarları gibi her birisi bir kavramın, bir evrensel hakikatin ifadesi olarak anlatılıyor. Mesela Lokman tıp hakikatinin, Âdem dil ve medeniyet hakikatinin ifadesidirler vs.. Ki bu boyutları ile bunlar her zaman ve her yerde birer evrensel (küllî) ve meşhud (gözle görünen) gerçekler olarak vardır. Dolayısıyla Arkeolojik ve Antropolojik araştırmalar, değil Kur'ana itiraz etmek, o konularda Kur'anın anlattığı o genişlik ve yüksekliğe henüz erişmiş değildir.

İşte yüzlerce ayetin ve onlarca dilbilgisinin ve onlarca insanî fenlerin tespitine dayanan böyle bir yorum, Kur'anın delaletini bozuyor, diye birçok dindar, belki beni tekfir edebilir. Hâlbuki binlerce delile dayanan böyle bir yorum Kur'ana asla aykırı değildir. Olsa olsa meal-i zahiriye aykırı olur. Fakat ne yapalım ki; dindarlar meal-i zahiriyi esas alıyorlar. Hâlbuki Risale-i Nur, *lafız, meale; meal manaya, mana harici (dışta ve gerçekte var olan) manaya engeldir,* diye bizi uyarıyor. (Osmanlıca Lemeat)

İhsan Ağabey gibi ilim ile meşgul olan zatlar ise, değil bu gibi derin meseleleri hiç olmazsa Muhakemat'ta açıkça anlatılan o üç yüz kurala dikkatleri çekmeleri lazım iken; en birinci kaide olan akıl ve nakil kaidesine takıldı, onu da yanlış anladı. Veya o kuralı anlamsız kılacak yapay kaideler koydu. Ta ilk adımda ilmin kapısına kilit vurdu.

Demek Cemaatin dil, fen ve özgür düşünce ile bu gibi kilitleri kırıp, Medresetüzzehra'yı maddeten dahi açması lazım. Yoksa ne hukukta, ne fenlerde, ne de hayatın başka dallarında Müslümanlar asla söz sahibi olamayacaktır. Yol yakın iken herkes düşünmeli, elini taşın altına

koymalı. Yoksa hayatın hızlıca akan nehri, bu hafif ve hakikatten kopmuş nesli süpürecektir. Her ne ise biz kaideleri okumaya devam edelim. İnşaallah bir gün kura bize de çıkar.

3) İkinci Mukaddimeden: ***Tahakkuk etmiştir: (Kesin olarak tespit edilmiştir:) Âlemde (kâinatta) meylül-istikmal (mükemmelleşme eğilimi) vardır. O meyil ile âlemin yaradılışı kanun-u tekâmüle tabidir. İnsan ise âlemin semerat (meyvelerinden biri) ve eczasından (ondan bir parça) olduğundan insanda dahi meyl'ül-istikmalden bir meyl'üt-terakki (soyut değerlerde yükselme eğilimi) mevcuttur.***

Burada üç anahtar kavram var: ***İstikmal,*** mükemmelleşme isteği demektir. Bu kalıp talep ve istek kalıbıdır. Yani her varlıkta bu istek mutlaka vardır. Çünkü varlık kudret, ilim ve iradeden oluşuyor. Kudret bir şeye vücud-u harici (somut varlığı) verdiği gibi; ilim de ona karakter, form ve suret verir; irade ise, o şeyi gelişme sürecine sokar.

Tekâmül ise karşılıklı etkileşim sonucu olarak mükemmelleşme demektir. Bu kalıpta müşareket yani karşılıklı etkileşim manası var. Bu iki kelime bütün yaradılış sürecini bize, Fizik, Kimya ve Biyolojinin izah ettiği üzere açıklıyor. Bilimin anlattığı yaratılış süreci ile dinin çelişmediğini gösteriyor. Bu takdirde anlıyoruz ki; *istikmal ve tekâmül* kelimeleri fizikî, kimyevî ve biyolojik evrimin ifadesidirler. Zaten Muhakemat'ın yazıldığı dönemde kesin olarak biliyoruz ki; bu kelimeler evrim manasında kullanılıyordu.

İnsan varlık sürecinde soyut algıyı beceren tek varlıktır. Onun için ve de insanlık tarihinin diğer biyolojik sürece oranla çok kısa olmasından, insanda biyolojik tekâmül yerine, onda sosyolojik ve psikolojik evrim oluyor. İşte Üstad bu sosyolojik ve psikolojik evrimi bu sefer, tekâmül kelimesi ile değil de ***terakki (kalkınma)*** kelimesi ile ifade ediyor. Ki; o gün için sosyolojik gelişmelere tekâmül değil de terakki (kalkınma) denilirdi.

Demek kelimelerin yerini ve birbirinden farkını bilmemek; metnin manasını anlamamak demektir. Onun için bazı kardeşlerimiz, "Efendim tekâmül vardır" deyip sonra "Her şey mucizevî olarak yaratıldı," deyince Biyoloji ve benzeri ilimleri okuyanları ister istemez küfre itiyorlar.

4) Müslümanlar ilim ve din dilini bilmedikleri için veya fen ilimlerine göre bir varlık algısını ve dünya görüşünü oluşturamadıkları için, dinin yayılması için başka çarelere başvuruyorlar. Mesela: *Üstadımız çok büyüktür, liderimiz çok büyüktür; şeyhimiz çok harikadır; ondan büyüğü yoktur,* diyerek asla aşılmaz ve izlerinde gidilmez devler yaratıyorlar. Haliyle sistem tıkandığında kendi duygusal hislerini bu sefer başka yöntemler ile başkalarına dayatmaya kalkışıyorlar. Neticede olan dine oluyor.

Üstad, Muhakemat'ın Dördüncü Mukaddimesinde bu hastalığa değiniyor. Ve bu hastalığın getirdiği iflas noktasını şöyle özetliyor:

Geçmiş büyük âlimleri insanların gözünde aşılmaz devler olarak anlatan bu Dördüncü Mukaddimeye dikkat et, zira hurafelerin kapısı buradan açılıyor. Tahkik ve doğru bilgi edinme kapısı bundan dolayı kapanıyor. Ayrıca şu üç sermayeyi de çorak toprağa döküyor:

1) Kıssadan hisse alınamıyor. Yani o geçmiş büyüklerin hayatlarından hisse ve ders alınıp uygulanabilecek bir şey kalmıyor.

[Bence bugünkü Hıristiyanların da, Müslümanların da, Kemalistlerin de pratiklerdeki iflasları bundandır. Çünkü kendi büyüklerini tanrı gibi görüyorlar. Ve normal insanın böyle harika olma şansı olmadığından, icraat ve uygulama tamamen tıkanıyor.]

2) Tekâmül kanunu gereği, o öncülerin yaptıklarını temel yapıp, o temel üzere artık hiçbir şey bina edilemiyor. Dolayısıyla toplum subasman seviyesini aşamıyor.

3) O eski büyüklerin miraslarını kullanıp, onda herhangi bir ziyade ve tasarruf yapılamıyor. Dolayısıyla insanlığın mirası ve birikimi, tarihin derin dehlizlerinde kaybolup gidiyor.

Mesela; bu kardeşiniz Risalelerdeki binlerce hakikati; hem de esas ve temel hakikatleri kendine prensip ve esas yaptığı halde; Üstadın farklı maksatlar için ve farklı manalarda –yani şakirtlerin anladığı manada asla değil- kullandığı bazı teferruatta farklı düşünmeyi bile hoş karşılamıyorlar.

İşte bu gibi tıkanmalar için size Muhakemat'tan 5. bir kural:

5) 12. Mukaddimenin Birinci Meselesinden: ***Bir insan; ilmen sabit olmuş kati bir meseleyi, dini bilgilere aykırı görmesi, onun ahmaklığına ve aklını kullanmadığına işaret ettiği gibi; imanının da zayıf olduğunu ve henüz iman etmemiş bilinmezcilerden olduğunu bildirir.***

Çünkü burhan-ı kat'i (kesin veriler ile) sabit olan bir şeyin, hak ve hakikat olan dine aykırı olduğuna ihtimal veren ve dine zarar gelecek diye korkan kişinin, beyninde ya bir bilinmezci gizlenmiş, kafasını karıştırıyor. Veya bir vesveseci kalbine kadar inebilmiş, kalbini kaydırıyor; ruhunu bozuyor. Veya kendisi dine yeniden müşteri olmuş, tenkit ile bakmak isteyen bir yabancıdır.

Hulasa:

Bu Muhakemat kitabının Arabî aslının ismi, Reçetetül-Ulemadır. Bu ise bu asrın âlimlerinin din algısının hasta olduğu manasına gelir. Ve tek çıkar yol da bu kitaptaki 300 küsur kuralı birden göz önünde bulundurup onları istimal etmektir.

Bu 300 kuralın içinde en önceliklisi de, ***Kim söylemiş, kime söylemiş, ne söylemiş, ne ortamda ne maksat ile söylemiş,*** kuralıdır. Çünkü neticede bu kitap da yüz yıl önce yazılmıştır. Ondan sonra Fizikte ve Biyolojide birkaç yeni mesele keşfedildi. Bununla beraber birkaç küçük teferruat istisna edilirse, bu değerli ve yaşlanmaz usul kitabı, sanki bu yıl yazılmıştır, diyebiliriz.

Demek küçük bir kuralı daha hatırlamamız gerekiyor: ***Esasatı ve teferruatı bir görmemek***... İşte Muhakemat kitabının Birinci Mukaddimesinin esas maksadı bu kuralı yerleştirmektir. Ve bunu, Kur'anın anlaşılmasında birinci derecede tutmaktır.

Şimdilik bu kadar..

09. 07. 2013
Bahaeddin Sağlam

Risale-i Nur'da Felsefe Eleştirisi

(Değerli kardeşimiz Prof. Dr. Neşet Toku'nun "Risale-i Nur'da Felsefe Eleştirisi" adlı kitabının sadece yirmi sayfasındaki (85-104) yanlışların tesbiti ve tashih raporudur.)

Sh: 85

1- *Bediüzzaman hakikat tartışmalarına Kur'anî yolu, müstakil ve asıl yol diye dâhil etmesinin gerekçesini şöyle temellendiriyor…* İşte bu sözdeki zaaf ve yanlışlar:

a) *Hakikat tartışmaları* ifadesi yanlıştır. Doğrusu, *Varlıkta ve kâinatta hakikat var mı? Yok mu?"* gibi bir deyim olmalı. Ayrıca Bediüzzaman böyle bir tabiri de kullanmaz. *Hakikat arşına (semasına) çıkan yolların ve miraçların en sağlamı, en kısası Kur'an'dır,* diyor. (Nokta Risalesi)

b) Kur'anın hakikatin şahidi ve belgesi olması, Asr-ı Saadetten beri var olan ve kullanılan asıl bir yoldur. Bediüzzaman ile literatüre dâhil edilmiş değildir.

c) Kur'anî yolun müstakil bir yol olması, anlamsızdır. Çünkü her yol zaten kendine özgü bir yoldur. Ayrıca yazarımız *Akli burhanlar üzerine tesis edilmiş olan Kur'an,* diyor. Demek Kur'an'ın müstakil ve asıl yol olduğunu kendi kendine çürütmüş oluyor.

2- *Kur'an, aslî ilimlerin hayati noktalarını içeren bir özdür. Tezhibirruh, riyazatül- kalb, terbiyetül- vicdan, tedbirul-cesed, tedvirül-menzil, siyasetül- medeniye, nizamatül-âlem, adab-ı içtimaiye, hukuk, muamelat içermiştir.* İşte bu sözde de zaaf ve yanlışlar vardır. Şöyle ki:

a) Kur'anın bu gibi psikolojik ve sosyolojik ilimlerin özetlerini içermesi, hakikatin tesbiti çalışması değildir.. Olsa olsa, Kur'anın mucizeliğinin bir nüktesi olur.

b) Acaba yazar da dâhil, Osmanlıca olan, bu ilimlerin isimlerini gerçek manasıyla, hiçbir Nur okuyucusu biliyor mu? Yazar biliyor ise, neden açıklamadı?

3- *Kur'an-ı Kerimin nazmındaki cezalet, lafzındaki fesahat, manasındaki belağat, üslubundaki bedaat, beyanındaki beraat ve icaz bunun apaçık bir delilidir.* Buradaki zaaf ve yanlışlar:

a) Edebiyat ve belağat özellikleri olan bu ifadeler, acaba nasıl ve ne şekilde Kur'anın, ilimler hazinesi olduğuna delil oluyor? Bu deyimleri, anlatmadan ve şerh etmeden ve anlamadan, hezeyan tarzında, çok önemli bir iddiaya delil olarak göstermek, acaba nasıl bir akademisyenliktir? Bediüzzaman 25. Sözde bu deyimleri kullanırken hiç olmazsa bir cümle veya bir iki kelime ile onları açmıştır. O açıklayıcı kelimeler burada olmayınca iş, kuşa benzemiş oluyor.

b) Bu sözün, yukarıdaki iki kopuk iddia ile hiç alakası olmadığı halde *"Nitekim"* ile başlayan ve sonra kullanılan cümlenin de bu üç iddia ile asla alakası yoktur: Şöyle ki:

1) Nesir ile şiir ortası edebi çeşit, Kur'andan önce de vardı. Fakat hiçbiri Kur'an kadar belirgin değildir. Neşet Bey ise, *O güne kadar bu tarz, ediplerce hiç bilinmiyordu,* diyor. Hâlbuki Risalede böyle bir ifade yok.

2) *Nazmına ait bu mucizevî özellik,* diyor. Hâlbuki nesir ile nazım arası bu üslup tarzı, Bediüzzaman'ın nazımdan kastettiği mana ile alakası yok. Üstad, nazım deyince, *Manaların dizilişini, sağlam bir tanzim ile birbirini takviye etmesini* kastediyor.

3) *Kur'anın nazım ile nesir arası olmasından dolayı hiç kimse onu taklit edememiştir,* diyor. Hâlbuki Kur'anın taklit edilemeyişinin sebebi, bu üslub özelliği değildir; başka yüzlerce lâfzî, ilmî ve manevî özelliklerdir.

4) *Öyle bir ateşten ürkün ki,* cümlesi, *"öyle bir ateşten sakının ki,"* olmalı.

5) Bu sayfada, ayetin mealinden ta paragrafın sonuna kadarki Türkçe ifadeler, adeta anlaşılmayacak kadar rakiktirler. Mesela *Kur'an-ı Kerimin benzerini yazmakta…* İfadesi yerine, *"Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak"* şeklinde olmalı.

Sh: 86

Hakikate müteveccih yollar, ifadesi yerine, *Hakikate varan, hakikati bulan* gibi bir deyim olmalı. Çünkü Üstad, *Hakikate çıkan yollar,* ifadesini kullanıyor.

Bu 86. sayfada, Üstadın Risale-i Nur'un yolunun diğer İslamî ulemanın yolundan farklı olduğunu söylemesi, Neşet Hocanın kitabının asıl konusu olan, Tasavvuf, Felsefe, Kelam ve Kur'an yollarının farklılıklarını anlatmasından farklı bir tahlildir. Üstadın burada eleştirdiği, müspet ilimler veya diğer dini ekoller değildir; materyalize olmuş, pozitivizmi din olarak kabul etmiş olan Avrupa felsefesi ve onlara kanan çağdaş mütefekkirlerdir.

Bu sayfada son paragrafta Neşet Hocanın, *Ehl-i Hakikat,* deyimini, Kelam mensupları ve Mütekellimin diye değiştirmesi yanlıştır. Çünkü Üstad aynı yerde, Celaleddin-i Rumi gibi zatlara da ehl-i hakikat diyor. Ve o zat kelamcı değildir.

Sh: 87

1- *İstiğrak ehlinin akıl gözünü, kelam ehlinin kalb gözünü kapadığı yerlerde…* ifadesi Risalede geçmiyor. Üstadın kullandığı ifade şudur: *Eski Said, İmam Rabbani, Celaleddin-i Rumi gibi, manevi seyr u sülüklerinde akıl ve burhan gözleri açık olarak, bir seyr u sülük yaptı, değişti ve bu müşahedelerini Arabî Mesnevi olarak yazdı. Sonra Yeni Said olarak Risale-i Nurları telif etti.*

2- *Risale-i Nur Külliyatı, bu asırda dâhili nefis ve şeytanla mücadeleye benzer bir biçimde, hariçteki mütehayyir muhtaçlara ve dalalete giden ehl-i felsefeye karşı o geniş ve külli yolun yegâne temsilcisi olmuştur,* diye çok büyük ve önemli bir iddiada bulunmuştur.

Acaba hiçbir insan hatta ilim adamı dahi bu cümleden hiçbir şey anlayabilir mi? Yoksa Nurcular, laf salatasıyla, sadece siyasi propaganda gibi propaganda mı yapıyorlar? Denilir.

Mesnevinin takdimi içinde bu cümlenin asıl ve açık ve anlaşılır şekli şudur:

Yeni Said bu manevi seyr u sülukünde (Mesnevide anlatılan) manevi tesbitleriyle nefis ve şeytanını (dolayısıyla diğerlerinin de nefis ve şeytanını) mağlup edip susturduğu gibi; bu Mesneviden ayrı olarak sonradan yazdığı Risale-i Nur ile de, ehl-i ilhad ve ehl-i dalaleti tam susturmuştur. Demek Arabî Mesnevi, insanın içindeki nefis ve şeytanı susturduğu gibi; Risale-i Nur da, mülhid ve sapıklara tam ve susturucu bir cevap oluyor!

Burada önemli olan şudur: Ehl-i felsefe tabiri geçmiyor. Mülhidler ve ehl-i dalalet tabiri var. Ayrıca Üstad hiçbir yerde ehl-i felsefeye saldırmıyor. Onun saldırdığı şey, materyalize olmuş, tek gözlü Avrupa felsefesidir. Ayrıca Üstad, 30 yıla yakın bir zamanda felsefe ile meşgul olmuştur. Ve Risale-i Nurun tefekkür parçalarının çoğu, Kur'anın mihengi altında yazılan felsefi bahislerdir. Üstad, *Kur'an, nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesidir*, derken felsefenin bu müsbet boyutunu kastediyor.

[Bu üç sayfadan anlaşılan, Neşet Hoca, bu alıntıların manasını anlamadan, kuru ve eksik bir tarzda onları sadeleştirmiş; sonra, bağlantısız ve hatta hezeyan tarzında bu cümleleri harmanlamıştır.]

3- *Eski Said'in bu değişimle hakikate mazhar olduğunu Risale-i Nur Külliyatı açıkça göstermiştir.* Böyle bir ifade Risale-i Nurda yok. Buna benzer bir sözün asıl manası şudur:

Eski Saidin bu değişiminin delili Mesnevideki hakikatlerdir. Bu kitapdaki meşhudat ve malumat aynel-yakin katiyetindedir. Eğer tam izah edilse Risale-i Nur'un bir vazifesini (manevi irşad görevini) yerine getirir. Hulasa: Mesnevi, insanın iç nefis ve şeytanını mağlup edip onları susturuyor. Risale- i Nur da, sosyal hayatta dalalet cereyanlarını mağlup edip, mütehayyirleri kurtarıyor.

4- Bu 87. sayfada kullanılan *Hakikati temsil etme iddiasını taşıyan Kur'an-ı Kerim,* ifadesinin ne kadar zayıf ve ne kadar anlamsız olduğunu ve eğer bir anlamı olsa da, ne kadar yanlış bir mana olduğunu çocuklar dahi bilmez mi?

5- Bu sayfada, Kur'anın tarifi verilmiş; herkesin anlayabileceği kelimeler sadeleştirilmiş. *"muzmer" "kavl-ı şarih"* gibi onlarca anlaşılmayan ve izah isteyen deyim ve kelimeler ise aynen bırakılmıştır.

6- Ayrıca birçok önemli ifadeler atlanmış. Ve metinde olmayan, *ilm-i ezeli cihetinden gelen ilahi hitabenin hazinesi,* gibi ilaveler var. Allah'ın temel özellikleri manasında olan *ilahi şuûn* deyimi *"ilahi tezahür"* diye çevrilmiş. Kitapta *"işin neticesi, gereği, sonucu"* manasında olan bütün ***"şe'n"*** kelimeleri de, *tezahür,* diye çevrilmiştir.

Sh: 88

"Kur'an-ı Kerim eşya ve hayatın izahına dair neler ihtiva ettiği" sorusuna B. Said Nursi şu cevabı veriyor." diyor, hocamız.

a) Bu sayfadan önce, Kur'anın tarifinde onlarca cümle geçti, onlar içinde böyle bir cümle geçmiyor.

b) Risale-i Nurda da böyle bir cümle geçmiyor. Tam aksine, 25. Söz gibi Risalelerde *Kur'an'ın sonsuz bir camiiyeti ve kapsamlılığı var,* deniliyor.

c) Hocanın böyle bir soruya karşı: *Bediüzzaman'ın cevabı, Kur'an'ın temel maksadları olan Tevhid, Nübüvvet, İbadet ve Haşirdir"* şeklinde açıklaması tutarsızdır. Çünkü: Üstadın bu dört maksadı esas olarak göstermesinin gerekçesi daha farklıdır.

d) Bu dört meselenin esas maksat olması, Kur'anın camiiyetine sınır getirmiyor.

e) Hoca bu dört maksadı sayarken *"adalet"* yerine ibadeti koyması da, gösteriyor ki o, bu dört maksadı da anlamamıştır.

f) Bu izahını temellendirirken; azıcık da olsa izah vermediği gibi, açıklama olarak, Risaleden eksik ve yanlış bir şekilde aktardığı temsilde de altı adet yanlış vardır:

1) *Âdem ve Havvanın nesli olan insanlar,* deyimi yanlıştır. Risalede sadece *"Biz Benî Âdem olan insanlar."* ifadesi geçiyor.

2) "Biz Âdem ve Havvanın nesli olan insanlar, büyük bir kafile olarak âlem-i ervahtan gelip, vucud ve hayat sahrasında misafir olup kabir kapısından ve haşirden geçerek ebedi ikamet edecekleri istikbalin asli memleketlerine müteveccihen kafile kafile yürümekteyken kâinat hesabına fenn-i hikmet…"

İşte bu acayip ve mantıksız ifadenin doğrusu şöyledir:

Vaktaki kâinat sahrasında Beni Âdem, acip ve büyük bir kafile olarak, diğer varlıklarla beraber birbiri arkasında, asırlar üstünde, geçmiş zamanın derelerinden şehir ve meşherlerinden sefer edip varlık ve hayat sahrasında yürüyerek, geleceğin yüksek dağlarına doğru, oradaki bağlara göz dikmişken... Yeryüzünün hilafetine mazhariyetleri ve her şeye müdahale etmeleri sebebiyle bütün varlıklar insanlarla ilgilenip, onlar namına felsefe ilmi karşılarına çıkıp şöyle sormuştur…

(Burada en büyük yanlış da dünyada olup-biten Felsefe ilminin insanlığı ve varoluşu sorgulaması, ahiret âleminde olacak bir sorgulama olarak göstermesidir.)

3) Felsefenin (fenn-i hikmetin) sorduğu sualler: 1) *Nereden geliyorsunuz, nereye gideceksiniz?* 2) *Ne yapacaksınız?* 3) *Sahibiniz, sultanınız kimdir?* 4) *Temsilciniz ve reisiniz kimdir?* dört iken; Hoca manayı anlamadığından, sadece *Kimsiniz, nereden*

geliyorsunuz, nereye gidiyorsunuz? şeklinde mana olarak tek bir soruyu vermiştir. Haliyle soru, bir tek olunca cevabı da sadece Haşir olur diye sanmış.

4) Yine Neşet Hocaya sormak lazım: Acaba insanlık kafilesi, kabirden geçip ahirete gittikten sonra, daha felsefenin sorularına ve bu sorulara verilecek cevaplara hiç ihtiyaç kalır mı? Acaba ahirette adalet, ibadet ve nübüvvet müesseseleri var mı?

   Hâlbuki yukarıda yazdığımız gibi, sırası ile bu dört soruya cevap verilse; 1. sinin cevabı *Haşir*; 2. sinin cevabı *Adalet;* 3. sünün cevabı *Tevhid;* 4. sünün cevabı da *Nübüvvet'*tir.

5) Hoca *Hz. Muhammed Kur'an'da şöyle cevap vermiştir,* ifadesini kullanmıştır. Hâlbuki doğrusu, *O, (a.s.m.) Kur'anın diliyle şöyle cevap vermiştir, ş*eklindedir. Herhalde herkes bunun farkını anlar.

6) Kur'anın, cezalet, belağat, bedaat ve beraat özellikleri ile hakikate giden yolların en kısası, en doğrusu, en kapsamlısı olması arasında asıl ve direkt bir bağlantı yok. Bundan anlıyoruz ki; hoca bu temel edebi deyimlerin manasını bilmiyor. Ve bir akademisyenin manasını bilmediği bir şeyi aktarması, onu delil göstermesi çok yanlış bir duruştur. Galiba bunun manası şöyle olmalı: (Nokta Risalesinden anlaşıldığı kadarıyla)

   Üstad, *Marifet ve hakikat semasına çıkmanın dört yolu var; Felsefe, Kelam, Tasavvuf ve Kur'an. Bu dört yol içinde, üslubun güçlülüğü ve akıcılığı (cezalet) yönünden en parlak; mesafe açısından en kısa; açıklık cihetinden herkesin anlayabileceği bir şekilde en kapsamlı yol Kur'an yoludur,* diyor.

7) Üstad, burada bu Kur'an yolunu kullanmanın dört aracı var, diyor. Yani bu dört araçtan herhangi birisiyle gitmek mümkündür. Bu araçlar; *ilham, eğitim, arınma ve tefekkür*dür. Neşet Hoca ise burada iki şeyi eksik yapmış:

   a) Kur'anî yolu kullanmanın şartlarından olan bu dördü birden beraber ve ayrılmaz göstermiş.

   b) Ve bu dördü açıklamamış. Cümleyi öyle devam ettirmiş ki, sanki bu dört araç, Kur'anın dört temel maksadı olan *Tevhid, Nübüvvet, Adalet ve Haşir* ile birebir örtüşüyor.

Sh: 89

1- *Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın varlığı ve birliği esas itibari ile iki delille temellendirilmektedir.* Burada yine önemli bir eksiklik var:

"Çünkü Kur'an'ın tevhide delaletini sadece iki delile dayandırmak, Eski Said'in veciz eserlerine mahsus bir yöntemdir. Yeni Said ise bu iki delili 200 delile çıkardı. Bu fark verilmeyince

okuyucu sadece Eski Said'i görmüş oluyor. Hâlbuki Neşet Hocanın kitabı, bütün Risale-i Nur'u esas alma iddiasındadır."

***2-** Delili inayet; eşyanın gayesini tafsil eden bütün Kur'an ayetleri, bu delili ifade etmektedir.*

Bu cümleden hiçbir şey anlaşılmıyor. Çünkü cümlenin aslı ve manası şöyledir:

"Allah'ın varlığının en önemli delillerinden biri, Allah'ın bütün her şeyle kasten ve irade ile inayet buyurmasıdır. Bu inayetin delili de, eşyadaki sayısız hikmet ve gayeleri insana gösteren Kur'anın ayetleridir."

Üstad, bu gibi ifadelerle Allah'ın varlığını isbat ettikten sonra, Allah'ın birliğini ayrıca anlatıyor. Neşet Hoca ise Allah'ın varlığının delili olan inayet bahsini tevhid delili olarak da kullanıyor. Demek bu iki noktanın farkını bilmiyor.

***3-** "Mevcudatın silsilesindeki halkalarda saklanmaz hikmetleri…"*

Acaba bu cümle bir mana ifade ediyor mu? Acaba kitapta yüzlercesi geçen bu gibi sakat cümleler, kitabın ve dolayısıyla Risalenin değerini yerin dibine batırmıyor mu?! İşte bu ifadelerin aslı şöyledir: (Bugünkü dil ile)

a) *"Evet, düzenin varlığının delili olan bütün fen ilimleri, mevcudatın silsilelerindeki (zincirlerindeki) halkalarda asılmış olan maslahatlar ve faydalı ürünleri göstermek ile beraber, büyük değişimler içinde dahi saklanamaz kadar apaçık olan hikmet ve faydaları göstermekle Cenab-ı Hakkın kast ve hikmetinin kesin şahididirler."*

b) *"Zooloji ve Botanik ilimleri, sayısı iki yüz bini geçen türlerin büyük peder ve âdemleri hükmünde olan ilk başlangıçlarının her birinin hudusuna (sonradan yaratıldığına) şehadet ettiği gibi; vehmi ve göreceli olan kanunlar, kör ve şuursuz olan tabii sebepler ise, bu kadar hayret verici türlerin zincirleme üremelerini ve bu zincirlerdeki bireyler denilen dehşet verici ilahi acaip makinelerin icadı ve inşası için yeterli olmamaları cihetiyle; her bir birey, her bir tür direkt olarak Sani-i Hakîmin kudret elinden çıktıklarını ilan ve izhar ediyorlar.."*

***4-** "İki yüz bini mütecaviz enva…"* Bu sayı Eski Said döneminde fenlerin sayabildiği kadardır. Sonra Yeni Said bu sayıyı Risale-i Nur'da 400 bin olarak anlatıyor. Şimdi de bir buçuk veya beş milyon olarak biliniyor.

***5-** "Delil-i inayet, Kur'an-ı Kerimde mümkün olan bütün yönleriyle ve en mükemmel şekliyle bulunmaktadır."* İşte anlaşılmayan bu cümlenin aslı şöyledir:

"Kur'an'da delil-i inayet, anlatılması mümkün olan vecihlerin en mükemmel vechi (biçimi) ile vardır."

6- Bu sayfada Hocamız, Muhakematta, İşaratül İ'caz'da ve Nokta Risalesinde, farklı farklı geçen ve üç ayrı manayı gösteren üç dört ayeti tek bir manada gösterip, delil-i inayetin isbatı

ve hiç manasını bilmediği burhanut-temanü'ün isbatı ile ilgili olanları birbirine karıştırdığı gibi, delil-i tevhid (birlik delili) ile delil-i inayeti de birbirine karıştırmıştır.. Şöyle ki:

a) *"Üstad, bu üç kitapta delil-i inayet ile ilgili ayetlerin manasını vererek Allah'ın varlığını isbat ediyor."*

b) *"Efela ya'kılûn?"* (*Kâinata bir bakın)* mealindeki ayet fezlekeleriyle Kur'an'ın bu inayet delilini nasıl güçlü bir şekilde gösterdiğini anlatıyor.

c) Sonra yani Allah'ın varlığını isbat ettikten sonra, Allah'ın birliğinin, Kur'andan delilini de *"Kâinatta iki ilah olsa, düzen bozulur"* mealindeki ayetten anlaşılan *"delil-i temanü"* ile yani zıtlaşmanın, tevhide aykırı olduğu gerçeği ile anlatıyor.

Hâlbuki Neşet Hoca:

a) Delil-i temanu'ün izahı için olan ayeti, delil-i inayette kullanmıştır.
b) Diğer ayetlerin fezlekelerinin ne manada kullanıldığını anlamamıştır.
c) Tefekkürü emreden ayeti, (yani delil-i inayetin isbatı olan fezlekeyi) delil-i temanü' için kullanmıştır.

7- Yine 89. sayfada: *Burhanut-temanü'u* yani *"şirkin ulûhiyetin istiklaliyetine zıt olduğu"* delilinin ifadesini maalesef: *"Teselsülün imkânsız olduğunu gösteren deliller"* diye çevirmesi, 2×2'nin 7 ettiğini söylemek gibi bir yanlıştır.

Sh: 91

1- *Şübhesiz fertler de, türler de müteselsilen ezeli değiller,* denilmiştir. Türlerin ezeli olmadığının manası belli de; acaba fertlerin ezeli olduğunu iddia eden var mı ki, hoca bunu da cümleye katmıştır. Cümlenin aslı şudur:

"Hiçbir tür, zincirleme devam edip ezeli değildir. Çünkü bütün türler mümkündürler. (Olmaları-olmamaları eşittir.) Demek onları varlık âlemine çıkarmayı tercih eden bir yaratıcı vardır."

2- *"Sınıfların tahavvulu da hakiki inkılâbın gayridir."* Manasız ve absürt bir ifade… Üstadın ifadesinin aslı şudur:

"Türü tür yapan özellik, hakiki ve cevheri bir özelliktir. Türlerin sınıflara ayrılması, (nisbi bir değişimdir;) türdeki hakiki ve cevherî farkın inkılâbı (dönüşmesi) değildir. Çünkü inkılab-ı hakaik, muhaldir." Tam metin şöyledir:

"İnkılab-ı hakikat olmaz. Ara türün nesli ise devam etmez. Sınıfların değişimi ise, inkılab-ı hakaikten farklı bir şeydir."

3- *"Madde denilen şeyse, tağayyür eden suretlerden ve hadiselerin hareketlerinden tecerrüt etmediğinden yaratılması muhakkaktır."* Acaba Neşet hocanın bu cümlesinden bir şey anlaşılıyor mu?

Doğrusu şudur:

"Madde dedikleri şey, sürekli değişken olan formdan ve belli bir süre içinde gerçekleşen değişik hareketlerden sıyrılamadığı için, ezeli olamaz. Çünkü ezeli bir şeyde, değişim ve hareket olmaz."

4- Yine bir başka anlaşılmayan cümle: *Kuvvet ve suretler, araziyetleri cihetiyle, türlerdeki mübayenet-i cevheriyeyi teşkil edemezler,* İşte bu cümlenin manası şöyledir:

"Enerji ve form, araz (ilinti) oldukları için türler arasındaki öz ve cevherî olan farklılığı oluşturamazlar."

Bu sayfada, ***a'raz*** kelimesini kullanıp da manasını vermemek, Hocanın bu kelimeden bir şey anlamadığını gösteriyor. Çünkü *a'raz, "araz"* kelimesinin çoğuludur. Bu da tek başına var olamayan ilinti ve nitelik demektir.

5- Yine bir harika cümle daha: *Demek ki; türlerin fasileleri ve arazlarının ayırt edici özellikleri, zorunlu olarak adem-i sırftan var edilmişlerdir.* Bunun da doğrusu şudur:

"Bütün türlerin, onları tür yapan fasılları (ayırt edici özellikleri) ve bütün niteliklerinin temel özellikleri, Allah tarafından adem-i sırftan (sıfırdan) yaratılmışlardır."

6- *Lazime-i zaruriye-i beyine olan ezeliyet* deyimini, *mutlak ayırt edici özellik,* diye sadeleştirmek yanlıştır. Doğrusu şudur: *Ezeliyet, ulûhiyetin ayrılmaz, zorunlu bir gereğidir.*

Sh:92

1- *İmkân dairesinin dışındadır,* deyiminin doğrusu, *"mümkün değildir, imkân dışıdır"* şeklinde olmalı.

2- Bu 92. sayfanın başında, *Bu başlangıç ise zorunlu varlık alanının (daire-i vucub) değil; mümkün varlık alanını ifade etmekte olup,* şeklinde geçen bu ifade, bir anlam ifade etmiyor. Etse de çok yanlış anlaşılabilir.

Doğrusu şudur:

"Bir şeyin başlangıcı varsa, yani sonradan yaratıldığı anlaşılmışsa o şeyin "Vacibul-Vücud" değil de mümkinül-vucud olduğu anlaşılır. Mümkünün ise mutlaka bir yaratanı vardır."

3- Huseyin-i Cisri'nin seyidliği Risalede geçmiyor. Neşet Hoca ise bunu özellikle vurguluyor. Kaynak verilse iyi olur.

Sh: 93

"Peygamberler, ubudiyet-i külliye cihetiyle Dergâh-ı İlahiye'nin elçisi oldukları gibi; kurbiyet ve risalet cihetiyle de Dergâh-ı İlahiyenin memurudurlar." cümlesi hem paradoks olmuştur; hem de eksiktir.

Doğrusu şöyledir: *Peygamberler, ubudiyet-i külliye ile Dergâh-ı İlahide insanların temsilcisi oldukları gibi; risalet cihetiyle de, Allah'ın insanlara gönderdiği elçilerdir.*

Sh: 94

Burada ibadeti adalete bedel olarak ve tek başına Kur'anın dört temel maksatlarından biri olarak göstermesi ve Üstadın Bakara, 23. ayetin tefsirinde ibadetin sosyal ve psikolojik faydalarını anlatan makaleyi, Kur'an ayetlerinin meal ve manası imiş gibi göstermenin sathiliğini anlatmak için hiç kelime bulamıyorum. Belki, *çocuksu hissiyat ve çağrışımlar* gibi bir deyim ile özetlenebilir.

Sh:95

1- Neşet Hoca, *Peygamberin Allah ile ilişkisinin delili mucizelerdir,* diyeceğine; yani Risaleden aktaracağına, *Peygamber Allah ile münasebetini ve alakasını göstermek için bir takım delillere muhtaçtır. Bu tür deliller de ancak mucizelerle desteklenir,* diyerek işi anlamsız bir ifadeye sokmuştur.

2- *İnsan ibadet sayesinde nizama ittiba etmesiyle hikmetin sırrı tahakkuk eder. Hikmet Kâinat sayfalarında parlayan sanat nakışlarıyla tebarüz eder.* Acaba hiçbir şey anladınız mı? İşte bu bilmecenin tam manasını Arabî İşaratül- İ'caz'da şöyle bulabildik:

"İbadet, fikirleri Sani-i Hâkim olan Cenab-ı Hakka çevirmek içindir. Ona yönelmek ise; Ona itaat etmeyi netice verir. Ona itaat etmek ise, insanı kâinattaki meşhud ve cihanşümul düzene ulaştırır. O düzene ayak uydurmak ise, kâinat ağacının meyve vermesini gerçekleştirir. Ki varlık âlemi manasız ve faydasız kalmasın. Çünkü kâinattaki mükemmel sanat ve harikalar, varlığın manasız ve abes olmadığını gösterir."

Sh:96

1- *İbadette insanların kusurları ise; umum kâinatın hukukuna tecavüzdür,* cümlesi, Risalelerde geçmediği gibi, mealen aksi cümleler bile var, mesela: *İnsanların kendi ibadetini eksik ve kusurlu bilmesi, ubudiyetin gereğidir,* gibi.

Galiba bu cümlenin doğrusu şöyle olmalı: *"İmansızlık ve küfür, umum kâinatın hukukuna tecavüzdür."*

2- *"İyilikle kötülüğün, çirkinlikle güzelliğin birbirinden tefrik edilmeyecek derecede karışık olması, lazımdır ki insanların dereceleri ortaya çıksın…"*

Evvela Risalelerde böyle bir cümle yok. Ayrıca tefrik edilmeyecek derecede ise insanlar, iyilik ile kötülüğü nasıl seçebilecekler ki imtihan gerçekleşsin.

3- Risalede (29. Söz'de) *"Ey mücrimler, Cehenneme girin!"* hitabı, başta kâfirler olmak üzere bütün şer ve kötülük taifesine ve tarafına yapılmıştır. *"Siz de ebedi olarak Cennete girin!"* hitabı da, müminler ve bütün iyilikler taifesine ve tarafına hitaptır, deniliyor.

Neşet Hoca ise bu iki ayeti ve onların Risalelerdeki tefsirini alıntılarken, sadece kötü insanlara ve iyi insanlara hitap olarak veriyor. O zaman bu ayetlerin, cem-i ezdad ve ahirette o bütün zıtları ayırmak manasıyla ve hikmetiyle bir ilişkisi kalmıyor.

4- Bu sayfada Hocamız: *İnsanlar bu iki kısma ayrıldıktan sonra kâinat da tasfiye ameliyatına uğrayacaktır,* diye yanlış bir alıntı yapmıştır. Hâlbuki insanların ve kâinatın tasfiyesi berabererdir. Belki de kâinatın tasfiyesi, insanların tasfiyesinden öncedir.

Bu sayfanın sonlarında; üçüncü husus olan *tamir ve ihya;* dördüncü husus olan *tamirin imkânı ve vukuu* yer değiştirmiş. Yani 4. sü 3. olacak; 3. sü de 4. olacaktır.

Sh: 97

1- Neşet Hoca bütün kitapta *Kur'an, her yönüyle akıl, ilim ve gerçek deliller üstüne müesses olan bir bilgi kaynağıdır,* diyor. Ve burada, Haşri sadece Kur'an ayetleriyle temellendirmek, totoloji ve paradox olur, diyor. Hoca, bu gibi çelişkilerinde neden paradoxlarının farkına varamamıştır, diye sormak gerek..

2- Bu sayfada: *Haşrin delil-i akli ile isbatı, "Onlar ahirete kesin olarak iman etmiş kimselerdir."* (2/4) ayet-i kerimesinin isbatı ile şu şekilde ifade edilebilir, diyor.

Hâlbuki bu ayetin direkt olarak akli delil ile hiçbir ilişkisi yok. Sadece Üstad, bu ayetin tefsirine gelince ahiretin isbatı için 12 adet delil zikrediyor. Galiba Neşet Hoca Üstadın bu 12'li delil ve muhakemelerini sadece bu ayetten çıkardığını anlamıştır. Hâlbuki Üstad 10. Sözün aslı olan bu deliller için, *Yüzer ayet-i kerimeden süzülen damlalar,* diyor.

3- 96. sayfanın sonunda yine eksik ve anlaşılmaz bir şekilde bir alıntı yapılmış; şöyle ki:

"Bediüzzaman, âlemin harabiyetinin imkân dairesinde olduğunu âlemde carî olan tekâmül kanununa ve bu kanuna tabi olan neşvunema kanunuyla temellendirir…"

Bakın bu ifadesinden hiçbir şey anlaşılmıyor. Ayrıca Hocamız, en rahat anlaşılabilecek kelimeleri sadeleştirirken *tekâmül-kanunu* ve *neşvunema* gibi deyimleri aynen bırakıyor.

Neşet Hocanın dayandığı bu önemli meselenin tam meali şöyledir:

"Şu kâinatın ölmesi mümkündür. Çünkü bir şey tekâmül kanununa (evrim yasasına) tabi ise, o şeyde mutlaka neşvunema (gelişme) vardır. Neşvunema ve büyüme varsa, o şeyin mutlaka fıtri (doğal) bir ömrü vardır. Fıtri bir ömrü varsa, mutlaka onun bir eceli vardır."

Neşet Hoca bu gibi önemli yerlerde alıntı yaparken çok önemli cümleleri de atlayarak yazıyor. Mesela burada, *Gayet kapsamlı bir istatistikî araştırma ve tetebbü (izleme) ile sabittir ki, tekâmül kanununa tabi olan şeyler, ölümün pençesinden kendilerini kurtaramazlar,* kaydını almamıştır.

Sh:98

Üstadın gayet mukni bir şekilde 10. Söz ve 29. Söz'de bütün gerekçeleri ile verdiği bu 12 delili, Neşet Hoca'nın kısa ve anlaşılmaz bir biçimde, 2-3 sayfa içinde sunması ve gayet soğuk bir üslup kullanması ve *Bu 12 delil, saadet-i ebediyenin anahtarı olup, Cennetin kapılarını açacaklardır*, gibi, alay edilecek bir ifade ile özetlemesiyle gayet çirkin bir metod numunesi göstermiş oluyor..

Bu son cümlenin aslı böyle komik bir iddia üslubu ile değildir. Aslı şudur: *Bu İşaratül-İ'caz'da, bu 2/4. ayetin tefsirinde saydığım bu on delil; saadet-i ebediyenin anahtarlarıdırlar ve o cennetin kapılarıdırlar.*

[Yani kim, bunları tam anlasa ve gereğini yapsa ebedi bir saadet ve cennet kapısını kendine açar.]

Sh:98

Bu 97-98-99. sayfalarda ahiret ile ilgili delillerde aktarılan cümlelerin çoğu anlaşılmadan ve gayet rakik bir üslupla sadeleştirilip alıntılanmıştır: İşte birkaç misal:

a) *"Şübhe yok ki insana nisbetle âlem daha komplekstir"* Doğrusu: *"Âlem-i asgar olan insan böyle mükemmel ise, âlem-i ekber olan kâinat ondan geri kalır mı?"*

b) *"Ruh da bedene nisbetle böyledir."* Doğrusu: *Ruha nisbetle ehemmiyetsiz olan cesed böyle ise,* şeklindedir.

c) *"Hücrelerde, cazibe, dafia, mümsike, musavvira, müvellide namiyla her birisi bir maslahat için beş kuvvet çalışmaktadır."*

Acaba Neşet Hoca, neden bunları anlayıp bir açıklama getirmedi? Bu çok önemli ve Risalelerde 5-6 sefer tekrar edilen bilginin izahı şudur:

> *"Hücre, kendisine gerekli olan maddeleri içine cezp eder (cazibe). Kullanılmış fazlalıkları dışarı atar (dafia.) Kendi iç düzenini ve diğer hücrelerle olan ilişkisini sağlamak için yapışkan iki farklı şey üretir (mümsike). Bunun dışında parçası olduğu organın şeklini, suretini oluşturmak için her hücre ayrı bir suret alır (musavvira). Son olarak neslin ve bedenin devamı için, bizim bölünme dediğimiz yeni hücreleri doğurur (müvellide)."*

Sh:99

1- Neşet Hoca bazen uzunca bir Risale pasajından tek bir satırı aldığı ve ilave bir izah vermediği için mana, kayboluyor. Mesela:

a) *İnsanın ruhî cevherine ekilen istidatlar,* ifadesi de manasız kalmıştır. Doğrusu şudur: *"İnsanın ruh denilen öz ve esas varlığına ekilen istidatlar…"*

b) *"Acaba göz önünde apaçık görünen Rahmet-i İlahiye firak-ı ebedinin muhabbet ve şefkat aleyhine hücum etmesine müsaade eder mi?"*

c) *"Kur'an tek başına saadet-i ebediyenin geleceğine kâfi bir delil değil midir?"*

2- *Kıyas-ı temsili, Kıyas-ı adli* gibi deyimler açıklamasız bırakılınca, kitabın hiçbir ilmi değeri kalmıyor. Yani ondan hiçbir faydalı mana anlaşılmıyor.

Sh:103

Bu sayfada Felsefe ile birebir ilişkili olan birkaç deyim yanlış çevrilmiştir:

"Felsefenin ahlaki ilkesi, kişisel menfaattir" deyimi üç yönden yanlış ve eksik olmuştur: Doğrusu şudur: *Felsefenin hayat-i içtimaiyedeki hedefi menfaattir.* Yani, konu kişisel menfaat değildir. Konu bireysel bir mesele değildir, toplumsaldır. Metindeki kelime de, *ahlaki ile* kelimesi değil de *"hedef"* kelimesidir.

"Felsefenin hikmeti" deyimini de izah etmek gerekiyor. Özetle şudur: *"Felsefenin, varlığa bireye ve topluma bakış açısı ve kendince bu üç şeye getirdiği bilimsel anlayışı.."*

Hikmet, Osmanlıca da, *mantık, fen ilimleri, eşyanın faydalı yönü ve ilahi evrensel sıfat,* diye dört manaya geliyor.

Bu sayfada on sefer geçen *bir şeyin gereği ve sonucu* manasına gelen ***şe'n*** kelimelerinin tamamı *"tezahür"* diye çevrilmiştir.. Bu da çok açık bir yanlıştır.

İşte elinizdeki bu rapor, kitabın sadece 20 sayfasından ortaya çıkan yanlışların tespitidir. Bunlara ilaveten; bu bilgiler, 195 sayfalık bu küçük kitapta üç kere tekrar edilmiştir. Bu da telif tekniğinin apayrı bir eksiğidir.

Gayemiz bağcıyı dövmek olmadığı gibi, üzüm yemek de değildir. Asıl gayemiz Dinin ve Risale-i Nur kültürünün sağlıklı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Herkese selamlar..

Bahaeddin Sağlam
21. 03. 2010

Son Dönem Din-Bilim İlişkileri

Ahlaksızlık ve sorumluluktan kaçınmak, kendilerinde tutku ve obsesyon haline gelen fakat insanlık içinde oran olarak çok küçük bir azınlık teşkil edenler istisna edilirse; insanların büyük çoğunluğu iyi niyetlidirler; iyilik yapmak isterler. Varlık ve hayatın anlamsız olmasını ve bilinmezlik karanlığı içinde kalmasını istemezler.

Bu temel tespit ile beraber bugün itibarı ile dünyada ahlaksızlık, sorumsuzluk, anlamsızlık ve cehalet daha baskındır, diyebiliriz. Elbette bu durumun birçok sebebi var. Bu sebepleri sayarsak belki 10-15 neden buluruz. Mesela baskı, fakirlik ve altyapı yetersizlikleri bunların başında gelir. Fakat bu 10-15 sebebin başında din ve bilimin yanlış anlaşılmaları geliyor, diyebiliriz. Din ve bilimin yanlış anlaşılmaları, dünyanın bu kötü durumunun en öndeki sebebi olduğu gibi; bu durumun giderilmesinin biricik aracı da yine din ve bilimin doğru anlaşılması ve dengeli olarak pratize edilmeleridir.

Bu konu elbette bir makaleye sığmaz. Çünkü bu alanda milyonlarca kitap ve makale yazılmıştır. Binlerce sene bu alanda savaşlar verilmiştir. Bununla beraber bu sorunu çözecek bir sonuç henüz bulunmuş değildir. Ben sadece bu temel soruna dikkatleri çekmek için küçük bir numuneyi teşkil eden sınırlı bir kesiti aktaracağım. Numune olarak işleyeceğimiz bu alanda yazanlar ve çalışanlar çok değerli ve iyi niyetli olmalarına rağmen henüz bir sonuca varabilmiş değiller. Birçok cemaat ve sosyal aktivite gösteren yapı ise bu sorunun giderilebileceği konusunda tamamen umutsuzdurlar. Ben, numune olarak işleyeceğim kesimin içinde büyüdüğüm için kırk yıldır dil, fen ve bilim tarihi alanında çalışıyorum. Bu çalışmalarımda benim de biricik amacım, din ve bilimi doğru öğrenmek ve bu sayede hayatımı anlamsızlıktan kurtarmaktır.

Burada yazımızın asıl konusu olan numuneyi[76] aktarmadan önce buna benzer, tarihten üç numuneye daha hatırlatmak tarzında değinsek iyi olur. Çünkü konumuz olan numunenin doğru tanınması için bu üç numune iyi bir basamak olur. Bu dört örnekten anlaşılacaktır ki; bilgi ve malumattan ziyade önce usul, sonra edinilen o bilgi ve malumatı bir bütün olarak göz önünde bulundurmak; daha sonra o bilgi ve malumatı doğru anlamak için zaman ve zeminden arındırılmış olarak test edip onları tahkik etmek gerekir. Batılılar birincisine **Metodoloji,** ikincisine **Ontoloji,** üçüncüsüne ise **Epistemoloji** diyorlar.

Birinci Ön Numunemiz:

Kültürümüzde ve ilmî birikimimizde önemli bir yere sahip olduğu için önce eski Arapların ve İslamiyetin bilgi algılarını ele alacağız; işte: İslam öncesi Araplarda bilgi çok zayıftır. Genellikle falcılık ve kâhinlik bilgi kaynağı olarak iş görüyor.

Falcılıktan da mesela kuşların davranışlarından işlerinin olup olmayacağını sözde öğreniyorlardı. Bu dönem Araplarının Hıristiyan ve Yahudilerden az da olsa bir kısım ahlaki değerleri aldıklarını görüyoruz. Roma ve Bizans'tan da bir miktar medeni tecrübeler aldıklarını biliy-

[76] Bu numuneden maksadımız, Nurcuların din-bilim anlayışıdır. Çünkü son yüzyılda bu konuda en çok hassasiyet ve faaliyet gösteren bunlardır.

oruz. Bu noktalar ile beraber onların bilgi kaynağının başında atalarından edindikleri gelenek gelir. Mesela Arapların gelenekleri içinde şu davranışları tipik bir misal olabilir:

Maide, 103. ayet.. Elmalılı Hamdi Yazır bu ayeti şöyle tefsir etmiştir:

Bundan dolayı müminler bu kâfirler gibi olmamalı, onların mesleğine sarılmamalı, aynı şekilde cahiliye uydurması asılsız, çirkin şeylerden de vazgeçmelidirler. Allah, ne bahire ve saibe ne vasile ne ham, hiçbirini meşru kılmamıştır. Allah'ın şeriatında bunların aslı yoktur. Cehalet devri halkı, bir dişi deve beş kere doğurur ve beşincisi erkek olursa kulağını yararlar ve salıverirlerdi. Artık onu ne sağarlar, ne binerler, ne kullanırlardı "bahire" budur. İkinci olarak: Bir adam, başına bir dert geldiği ve mesela hasta olduğu zaman, "İyileşirsem devem saibe olsun" diye adar ve bahire gibi salıverir, ondan faydalanmayı haram ederdi. Üçüncü olarak: Koyun dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa ilahlarının olurdu. Eğer ikisini birden doğurursa "kardeşine ulaştı" derler. Bu dişiden dolayı erkeğini de kurban etmezlerdi ki, vasile de budur. Dördüncü olarak: Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa, onun sırtını haram sayarlar ve hiçbir sudan ve otlaktan menetmezler "onun sırtı yasaklandı" derlerdi ki "hami" (ham) da budur. ***Bunlar Hakk'ın meşru kıldığı şey değil ve fakat kâfir olanlar Allah'a karşı din, şeriat adına böyle yalan uydurur, iftira ederler.***

Bir de bunlara Allah'ın indirdiği hak şeriata ve Peygamber'e geliniz, denildiği zaman ***Babalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter****, derler. Körü körüne onları, o kâfirce geleneği taklit ederler. Hayret, ataları hiçbir şey bilmez ve doğru yola gitmez olsalar bile mi? Yani geleneğe itibar etmek, atalara, geçmişlere hürmet etmekle onlara uymak gerçi genelde yasaklanmış değil, birçok durumlarda gereklidir bile, fakat bu uymanın cahillik ve sapıklığa değil, ilim ve hidayete sarf edilmiş olması lazım gelir. Uyma ve taklit etme, yalnız ilmi olana bile değil, ancak doğru yolda olan ilmi ile amil kimseye olmalıdır. Daha doğrusu âlimin şahsına değil, onun hak olan ilminedir. Örf ve adet makul ve meşru olmak şartıyla kıymetlidir.*

İlim seviyesinin bu olduğu böyle bir ortamda Kur'an indi. Kesinlik bazında ilim için tek geçerli kaynak vahiydir, dedi. Kur'an, bu vahye ilim ve sultan (otorite delil) dedi. Gerçeklik ve doğru bilgi ancak vahiydir; onun dışında kalan ve ona muhalif olan diğer bilgiler zandır (sanıdır.) Zan ise gerçekliği bulma noktasında insana çare olamaz, (10/36) dedi. Yanlış ve sapkın davranışları *bi-gayr-i ilmin* (bilgiye dayanmayan sırf arzu ve heves ile yapılan işler) diye niteledi. (6/119; 3/116) Allah'ın dışında diğer somut ve sınırlı verilere tapanlar için *Bunlar, Allah'ın bu konuda güçlü, açık bir delil (sultan) indirmediği sanal bazı şeylere tapıyorlar,* dedi.

O gün için bu ayetlerin söylemini destekleyecek bilgi altyapısı yoktu. Sadece Peygamberin üstün ahlakı, ilkeli davranışları ve mucizeleri bu ayetlere delil oluyordu. Fakat yaklaşık 1400 yıl sonra Carl Jung'un bilinçdışı ve arketipler dediği ve bütün evrende saklı olan bir bilinç keşfedildi. Yine Carl Jung tarafından bu bilincin belli ihtiyaç tetiklemeleriyle peygamberlere aktarıldığı söylendi. Carl Jung daha sonra bu söylemini, alan taraması ile ve dini semavi metinlerin tahlili ile de ispat etti.

Hulasa: Bu ontolojik, tarihî, metafizik ve psişik hakikati anlamak için ciltler lazım. Bununla

beraber şu gelen üç meseleyi göz önünde bulundursak meseleyi bir miktar çerçevelemiş oluruz.

Birinci Mesele: Vahyin Mahiyeti

Dinen de bilindiği gibi; Allah'ın özel ehadiyet tecellisinden gelen ve genellikle kişilere özel olan ilham ve keşif (duru-görü) vahiy (Kur'anın tabiriyle gerçek ilim) sayılmaz. Çünkü vahiy umumidir. Kâinatın ve fıtratın içine saklanmış bir bilinçtir; Rahmaniyet (dualiteli somut yaratılış) ve hikmetin (müspet ilimlerin) verileridir. Bediüzzaman bu hakikate şu üç cümle ile işaret ediyor:

a) Bir Nur talebesi eğer Rahman Suresini tefsir ederse, vahyin ve peygamberliğin mahiyetini açmış olur. (14. Şua)

b) Kâinat bilinç, ilim ve kanunlar içeren bir kitaptır. Müspet ilimler, onun dile getirilmiş şeklidir. Kur'an onun Arapçaya çevrilmiş halidir.. (20. Mektup)

c) Vahiy (Kur'an) kâinatın aklı ve ruhudur. (30. Lem'a)

İkinci Mesele: Kur'anda Âlim Kavramı

Kur'anın indiği zaman ve mekânda Fizik, Kimya, Biyoloji ve benzeri hiçbir ilmî disiplin dünyada yoktu. Yunanda bu kavramlar az da olsa bir miktar vardı. Fakat müstakil disiplinler olarak yoktu. Bu ilimler hatta müzik bile felsefe başlığı altında ifade ediliyordu. Bununla beraber Kur'an sadece peygamberler âlim olabilirler, demedi. Âlimler ve ulema ifadelerini peygamberler dışında kalan diğer bilgili insanlar için de kullandı. Üç ayette o kadar güzel ve mucizevî bir şekilde bu ulema kelimesini kullanmıştır ki; o gün de (ki o zaman hiçbir ilim dalı henüz kurulmadığı halde) ve bugün de kim bu ***üç nokta***yı tam işletirse gerçek manada âlim olur.

a) Kâinattaki varlıkların çeşitliliği üzerine düşünmek. Bu varlıkların ve çeşitliliğin nedenselliğini araştırmak.. Çeşitlilikle beraber bütün varlıkların birliğini bilmek ve onların asıl nedeninin sonsuz soyut bir bilinç (Allah) olduğuna inanmak. (34/27-28)

b) Önce Allah'ı sonra vahyi sonra hukuku sonra kozmogoniyi sonra şer problemini bilecek bir bütüncül bakış açısına sahip olmak. Bakın şu gelen ayet ne kadar güzel bir şekilde bu bilgi zincirini dile getiriyor.

Kâinat yasaları olan vahyi sana indiren sadece Allah'tır. (Çünkü o bilincin sana açılması ancak geçmiş ve geleceğiyle beraber bütün kâinata egemen olan bir güç ile olabilir.)

O yasaların bir kısmı muhkemdir (hukuktur; net ve açıktırlar.) Bir kısmı ise birbirine benzer manalar ve yapılardır. (Bunları birbirinden ayırmak için ilmî analiz ve tevil lazım.) Kalbinde kaypaklık olanlar, (imtihanı kaybedenler) karışıklık ve bozgunculuk olsun diye, o kapalı kısma öncelik verenler, doğru mana boyutları varken onları saptırmak isterler. (Kötü tevil.) Hâlbuki o müteşabihatın gerçek tevilini (yorumunu, analizini) ancak Allah ve ilimde kök salanlar

bilir.[77] *Âlimler biz bu vahye (kitaba) inanıyoruz. Hepsinin de metafizik literatür olduğunu görüyoruz, diyorlar. Evet, ancak akıl (öz) sahipleri ilmi ve mesajı algılayabiliyorlar.* (3/7)

c) *Kur'an bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'tan bir indirmedir. (Yani bütün varlık ve âlemlerin bilincidir. İndirilme amacı da rububiyet, terbiye ve geliştirmedir.)* (26/192) *Güvenilir ruh denilen Cebrail onu indirdi.* (26/193) *Kalbine indirdi. (Yani Kur'an Peygamberin derin bilinç katmanları üzerinden insanlığa geldi.) Ki sen (peygamber olarak) insanların yanlışa düşmemeleri için uyarıcı olasın. (Çünkü insan özgür iradeye sahip olduğu için bazen fıtrattaki bilinçten kopuyor; yanlış yapıyor.)* (26/194)

Bu Kur'anın dili ise apaçık bir Arapçadır. Bu Kur'an (bu bilinç) eski peygamberlerin kitaplarında da vardır. (26/195-196) *Bu Kur'anın hak olduğuna dair; Beni İsrail (dindar- medeni milletin) âlimlerinin onu bilmesi, delil ve belge olarak onlar için yeterli olmadı mı?* (26/197)

Bu altı ayette altı önemli ve kilit mesele vurgulanıyor:

a-a) Vahiy, fonetik bir ses ve esinti veya duygulu bir şiir değildir. Bütün âlemlerin bilincidir. Ki çok eskiden beri bu bilinç, peygamberlerin kalbi üzerinden dışa vuruyor. Yarı özgür olan bireysel ve sosyal hayatı doğal hayat gibi canlı kılıyor.

a-b) Bu bilgi ve bilincin en birinci özelliği güvenilir olmasıdır. Yani bilgi kirliliklerinin içine karışmamasıdır.

a-c) İletişim kanalı kalptir; yani sonsuz bilgi işleme sahip olan bilinçdışı üzerinden gelir.

a-d) Sadece bireysel yönü yok; toplumsal yönü de birinci amaçlarından biridir.

a-e) Dili açık ve kolaydır; âlimler de halk da onu anlar.

a-f) Bir insanın başta Tevrat olmak üzere bu literatürün açılımlarını bilmesi, onu âlim yapar.

Birinci Numunenin Üçüncü Meselesi: Müteşabih kavramı, birbirine benzeyen birçok manaya gelebilen ifade ve söz demektir. Büyük çoğunlukla ilk hatıra gelen sözlük mana değil de yorum ve tevil ile ancak anlaşılabilen derindeki mana kastedilir. Tevrat da tevriye kökünden gelir. O da aynen müteşabih manasına gelir. Tevriye kavramı ile ilgili edebiyat kitaplarında önemli açıklamalar var olduğundan bu kavramın izahını o kitaplara bırakıyorum.

Fakat insanların çoğu hatta ulema geçinenlerin çoğu, değil müteşabih ve tevriyeli metinleri anlamak, muhkem ve ahkâm konuları bile yanlış anlıyorlar. Mesela Kur'anda açıkça ve öncelikli olarak cihadın amaçları *fi-sebilillah* (yani hiçbir maddi çıkar beklemeksizin;) *fitnenin bitmesi* (yani inanç ve ifade özgürlüğünün[78] sağlanması (8/29) ve *arınma* (3/141-142) gibi

---

[77] Ayetin Arapça akışı böyle iken eski bir anlayış –ki bugünkü Selefiliğin doğmasının sebebi olmuştur- âlimler de bilir cümlesini değiştirip *âlimler, inanıyoruz, derler* şeklinde çevirmişler; bu ayeti mana mecrasından saptırmışlardır.

[78] Kur'anda fitne kavramı, çoğunlukla; bir insanı zorla dininden caydırma demektir.

değerler iken, ganimetin alınması biricik amaç gibi gösterilebilmiştir. Hâlbuki Enfal[79] suresinin ilk ayeti, *Ganimetler, Allah'ındır: (Ancak kamuya harcanır.) Ve Resulünündür; (yani dini görevlerin gerçekleşmesi içindir.)* diyor.

Daha sonra ganimetler (eğer taşınabilir bir şey ise[80]) beşte biri, kamunun, dinin (Allah ve Resulünün) ve muhtaçlarındır. Geri kalan kısmı mücahitler arasında paylaşılır, diye ayet indi. (8/41)

Hz. Ömer, Kur'anın bu mantığına dayanarak Irak arazilerini mücahitlere vermedi. Çünkü hem onlara maaş veriyordu. Hem de Kur'anın cihad mantığı ganimet değildi. Hem de o bölge nüfusunun gelecek nesilleri tamamen aç kalabilirdi. İşte bu Kur'anî, dinî ve rasyonel işi maalesef bugünkü âlimler şöyle anlıyor:

a) Laik kesim, Hz. Ömer Kur'ana muhalefet ettiğine göre biz de edebiliriz. Çünkü Kur'an tarihsel bir metindir, diyorlar.

b) Dindar kesim ise, Sahabe cemaati Hz. Ömer'in bu işlemini icma ile kabul etmiştir. İcma ise ayet ve hadisi nesh veya ta'lik edebilir, diyorlar. Bazıları da Hz. Ömer maslahat-ı mürsele (geçici gereklilik) ilkesi ile amel etmiştir, diyorlar. Hâlbuki bu üç söylem de yanlıştır. Çünkü Hz. Ömer'in yaptığı iş, tamamen Kur'anîdir ve İslamîdir.

İkinci Ön Numunemiz:

Bu başlık altında antik Yunan felsefe ve bilimine bakacağız. Ve o dönemin inanç, düşünce ve bilim algısını, ana hatları ile görmek için; M.Ö 600'lü yıllardan ta M.S. 200 yıllara kadarki bir kesiti gözlemlememiz gerekir. Belki eski Mısır, Babil ve Sümer kültürlerine ve mitolojik birikimlerine kadar değinmemiz gerekir. Çünkü Yunan felsefesinin ilk kaynağı bu eski medeniyetlere dayanıyor. Ayrıca Yunan felsefesinin altyapısı da o eski medeniyetler gibi mitolojik birikimdir. Çünkü hiçbir toplum, vahşet ve bedeviyet döneminden mitolojik ve belirli inanç aşamalarını geçirmeden felsefe ve bilimsel çalışmalar devrine geçebilmiş değildir.

İnsanlığın, medeniyetin, felsefe ve bilimin bu derin köklerini her yönüyle anlatmak ciltlerce kitap ister. Ayrıca benim bilgi dağarcığımı da aşar. Onun için biz ana konumuz olan din-bilim ilişkilerine ışık tutacak kadar tarihin bu renkli ve derin vadisinin, ana hatları ile haritasını çıkaracağız. Konumuz ile ilgili olan sekiz alanı birer-ikişer paragraf ile açıklamaya çalışacağız. Şöyle ki:

1) Bütün medeniyetlerde özellikle Sümer, Mısır, Babil ve Yunanda felsefi ve bilimsel çalışmalardan önce bilgi olarak sadece mitolojik veriler var. Bu mitolojik veriler için bazıları hayalî hikâyeler; bazıları hurafevari inançlar diyor. Bazıları da bu mitolojik metinlerin gelişmiş parçalarını tarihi bilgi sanıyor. Birçok yazarın Gılgamış ve Troya destanlarını tarih sanması gibi..

---

[79] Enfal, büyük ve çok fazla olan ganimetler demektir. Etimolojik olarak fazlalıklar manasına gelir.

[80] Şeyin'deki nekirelik, min'deki bazıyet ve ganimet kelimesinin kök manası, ele geçirilen şeyin taşınabilir bir mal olduğuna işaret eder.

Benim kanaatim –ki bu kanaatimi ilmî analizler ile isbat edebilirim- bu mitolojik metinler, ne hayali hikâyelerdir, ne hurafevari inançtır; ne de yanlış ve eksik aktarılmış tarihî bilgilerdir. Bunlar, sonsuz bir bilinç ve manalar içeren varlık ağacının; insan kalbi (bilinçdışı duyusu) üzerinden görünüp kaleme alınan insanlık arşivinin ilk belgeleridir. Çünkü insan uyurken veya çocukluk döneminde iken üst kortex aktif olmadığı için; onun bilinçdışı duyusu aktif olur. Bunları net görebilir. Eski insanlarda üst kortex tam çalışmadığı için ve insanlık bir nevi tufuliyet çağını yaşadığından mitolojik veriler denilen bu arketipleri daha net görebilmiştir.

Çünkü insan, sonsuz bilinç ve mana içeren varlık ağacının çekirdeği ve meyvesi olduğundan; o mana ve bilinç katmanları onun DNA'sında ve beyin katmanlarında yazılıdır. Bunlar ihtiyacın tetiklenmesiyle ortaya çıkarlar. Bu bilimsel noktayı bilmeyenler, ilkel insan ve çocuk insan, magic beyne sahiptir; bu gibi şeyleri uydurmuşlardır, diyebilmişler. Gılgamış Destanı üzerine yazdığım yorumlar, bu metinlerin yapısının böyle olmadığını gösteriyor. Bu mitolojik malzeme Sümer ve Babil'de fazlaca var olduğu gibi; Yunanda da zengin bir malzeme vardır. Mesela bu malzemenin binlerce parçasından sadece şuna bakalım:

[Yunan mitolojisinde yüzlerce isim ve kavram var ki; her birisi için bir cilt kitap yazılsa ancak anlaşılabilir; diyebiliriz. Fakat konumuz olan varlığın ve dinî literatürün anlaşılması için beş-altı tanesine değineceğiz. İşte:]

"Önce kaos vardı. (Kaos, karışıklık, şekil almamışlık, sonsuz bir boşluk ve karanlık demektir.)

Kaostan Geia doğdu. Geia mekân, genişlik ve her şeyin dayanağı (içinde var olacağı) alan demektir. Jeoloji kelimesi buradan gelir. Bu kelime somut varlık ve madde manasında da kullanılır. Sonra Eros doğdu. (Eros, aşk yani varlık alanlarının ve parçacıklarının birbirini sevmesi demektir. Bu aşamada Eros çekim gücü manasındadır.)

Kaostan bir de Erebos (karanlık) Ether (mavi ışık veya parçacıklar) ve Hemera (kızıl ışık) doğdu.

Geia (mekân) Uranosu doğurdu. (Uranos, uzay demektir.) Geia ile Uranosun bir araya gelmesinden 12 titan doğdu. Bunlardan sadece birinin isminin manasını biliyorum: Kronos: Zaman.. Evet, zaman, her şeyi ezip geçen bir titandır. Kronos büyük ihtimalle görünürlük manasına gelen diğer bir titan olan Rhea[81] ile bir araya geldi.

Bunlardan Hestiya (varlık) Demeter (Kimya) ve Hera (Biyoloji) isminde üç kız doğdu. Hades (ruhani yeraltı âlemi) Poseidon (su ve deniz) ve Zeus (İlahi tecelli) isminde üç erkek çocuk da doğdu. (Kızlar feminendirler; erkekler ise erildirler.)

Bununla beraber Kronos bütün çocuklarını yutuyordu. Evet, zaman aşımı her şeyi yutuyor. Fakat anası Rhea, Zeus'u (ehadiyet tarzındaki İlahi tecelliyi) Giritte (yaradılış adasında) sak-

[81] Büyük bir ihtimal ile bu literatürün çoğu, Akkadçadan Yunancaya geçmiştir. Mesela karanlık manasına gelen erebo, kırmızı ışık manasına gelen Hemera, iz (parçacık) manasına gelen esir kelimeleri Akkadçadır.

ladı. Kronos onu yutamadı. Bunun üzerine Zeus Hera (biyolojik, feminen yumuşak) dünya[82] ile evlendi. Eril güç feminen güç ile birleşince dünya kurulmuş oldu. Fakat Zeus Heranın kıskançlığına rağmen başka kadınlarla da (diğer feminen güçlerle de) evlendi. En meşhurları şunlardır: Europa, Danae, Leda, Antipo, İo..

Mitolojik metinlerden anlaşıldığı kadarı ile Europa Hıristiyanlık dinini temsil ediyor. Danae ise bilgiyi temsil ediyor. Nitekim Zeus (İlahî tecelli) hayattan ayrı olarak din ve ilim ile ilgilenir. Fakat Hera (madde ve hayat) bu soyut hakikatleri kıskanır.

Zeus'un diğer mitolojik eşlerinin açıklamasını başka bir çalışmaya bırakıyorum.

2) İnsanlığın ilk dersi olan mitolojik metinlerin birçok faydalı sonucu olmuştur. Mesela:

a) İnsanda sağlam bir kişiliğin oluşması.. (Çünkü yüce veya ölümsüz bir O'yu bilen insanda sağlıklı bir ben oluşur; insan bensizlik ve kişiliksizlik veya psikopat olmaktan kurtulur.)

b) Varlığı kutsal bilmek ve dolayısıyla ona değer vermek. (Samilerin her kelimenin önüne İlah manasına gelen ***el*** takısını ve Aryen milletlerin yine Teo manasına gelen ***the*** edatını koyması bunun delilidir.)

c) Bu metinlerdeki açıklamalar sayesinde insanlık basit de olsa nedenselliği ve nasıllığı öğrenmiştir.

d) Ki bunun bir sonraki adımı felsefi ve bilimsel düşünce ve çalışmalar olmuştur.

3) Bu bilimsel ve düşünsel çalışmaların izini Sümer, Mısır özellikle Babil ve Ebla medeniyetlerinde görüyoruz. Sümer birikiminin tamamen Akkadlara geçtiğini görüyoruz.. Fakat Mısır ve Babil İmparatorlukları, devlet ve siyaseti ön planda tuttukları için ve dolayısıyla baskı ve şiddet çok fazla olduğundan bu bilimsel filizlenmeler onlarda tam gelişemedi.. Bize ancak çok azı Yunanlılar üzerinden gelebilmiştir. Evet, Askeriyede ilim olmaz. İlim özgür bir ortam ister.

Ebla devleti, devletten daha çok ticaret ve diyaloga önem verdiğinden onların arşivi diğer imparatorlukların arşivlerinden daha zengin olduğu görülmüştür. Akkadların bir kolu olan İbraniler, yarı göçebe olduklarından yani nispeten özgür olduklarından Akkadların ve Eblanın mirasını bir derece koruyabilmişlerdir. Ayrıca bunlar Suriye ve Filistin'de yaşadıkları için bu aktarmaya çevrenin de faydası olmuştur. İbranilerin amca-çocukları olan Araplar ise daha çok çölde yaşadıklarından; dolayısıyla Akkad alfabesini kullanamadıklarından; Yahudiler gibi o Akkad inanç ve birikimini muhafaza edemediler.

4) Anadolu ve şimdiki Yunanistan yöresi ise; **a)** Hem iklim olarak tam elverişli bir alan olduğundan.. **b)** Hem site devletleri ile yönetildikleri için daha özgür olduklarından. **c)** Hem maddi refah ve iletişimin imkânları arttığından öyle köklü bir felsefe ve bilime tarla oldu ki insanlık hala o birikimi kullanıyor diyebiliriz. Fakat bu birikim birçok yönden Mısır, Fenike

---

[82] Heranın bir ismi de Junan'dır. Bu ise ya Aryen dil grubundaki Jin (kadın/hayat) kelimesinden gelir. Veya Akkadçada yaşayan demek olan yahyadan gelir. Avrupalılar Yahya'ya John diyorlar. Hera ise, yün gibi yumuşak, feminen yapı demektir. Ki maddî biyolojik hayat böyle bir şeydir.

ve dolayısıyla Akkad birikimine borçludur. Yunanistan'daki bu verimli oluşumun başlarındaki ilk büyük kahraman Pisagor'dur. Bu zatın kitapları elimize geçmiş değildir. Fakat onun temel düşüncelerini ansiklopedilerde görebiliyoruz.

Bir Hatırlatma: Mısır, Sümer ve Akkadlarda mitoloji, inanç ve bilimsel veriler bir arada ele alınıyordu. Bunlar Yunanistan'a gelince felsefe, mitoloji ve inançtan nispeten ayrıldı. Zaten felsefe kelimesinin aslı filo-sofia'dır; bilim ve bilgelik sevgisi manasına gelir. Yani Eski Yunanda felsefe ve bilim bir arada idi. Daha sonra Rönesans ve Aydınlanma çağında bunlar birbirinden ayrıldılar. Tıpkı felsefenin mitolojiden daha önce ayrıldığı gibi..

5) Yunan bilim ve felsefesinin başı sayılan Pisagor'un beş özelliği:

a) Pisagor, Yunanistan'da Matematik, Astronomi, Müzik, Fizyoloji ve Tıp ilimlerinin temelini atan bir bilim adamıdır.

b) Reenkarnasyona inandığı için ve matematiksel formülleri Babil'deki bilgilere benzediğinden; onun bunları Mezopotamya ve Mısırdan aldığı tahmin ediliyor. Nitekim Harran'a gittiği söylenir.

c) O, öğrencileri ve okulu Yunanistan'da ve göç ettiği İtalya'da iki sefer iktidarın ve halkın hücumuna uğramıştır. Büyük bir ihtimal ile onun bu bilimsel çalışmaları, halkın mitolojik inancı ile çeliştiği için bu gibi durumlar onun başına gelmiştir. Tahminime göre tarihte ilk bilim-din çatışması budur.

d) Pisagor'un en önemli tezi; varlıkların mahiyetinin sayılar olduğu ve her şeyin matematiksel sayılar gibi birbiriyle ilişkili ve uyumlu olduğu bilgisidir.

Bu bilgi birçok çevrelerce özellikle şimdi İslamcı geçinen siyasal iktidar taliplerince müthiş bir hurafe olarak kabul edildi. Hâlbuki bilgisayar ve yazılım kültürü bilindikten sonra bu meselenin gerçek olduğu artık gözlemleniyor. Nitekim Kur'an 'her şey hesap ve ölçü iledir' dedi. İbn Arabî ve Davud-u Kayseri gibi zatlar, varlık algılarını sayılar yani 1 ve Birin türevleri üzerinden anlattılar.

e) Altyapının kıtlığına rağmen, Pisagor okulu ve ekolü 300 yıl gibi uzun bir zaman ayakta kalabilmiştir.

6) Bu önemli okuldan sonra Yunan düşünce tarihinde ikinci bir köşe taşı Sokrat'tır. Fakat Sokrat bilimden daha çok sosyal konular ve ahlaki değerler üzerinden felsefesini yaymıştır. Ama o da o günün mitolojik inançları ve siyasi iktidar tarafından idam edilmiştir.

Onun öğrencisi olan Platon (Eflatun) bilim ve felsefe için iki önemli temel taşı yerleştirdi. Başta varlığın dualiteli yapısı olmak üzere (ideler ve madde diyalektiği gibi) çok önemli ontolojik bir temel attı. Ayrıca bilimleri kesin ve zan diye iki kısma ayırdı. Yani bize göre çağdaş iki disiplin olan Ontoloji ve Epistemolojinin ilk kurucusu Platondur, denilebilir.

7) Yunan bilim tarihinde önemli bir köşe taşı da Aristo'dur. Aristo, Yunan'ın bütün birikimine

sahip çıktı. O günün materyalistlerine ve sofestailerine (nihilistlerine) karşı başta Mantık, Psikoloji ve tabiiyat (doğa ilimleri) olmak üzere bu birikimi tasnif etti. Belli bir sistem oluşturdu. Büyük İskender'in desteğiyle o günün dünyasına bu ilimler yayıldı.

Aristo'nun bu geniş külliyatı içinde üç kilit kavram vardır:

a) Heyula ve **suret..** Yani saf bir enerji var. Bu enerji ilk ham malzeme gibidir. Hyle (heyula) Yunancada odun yani ham malzeme demektir. Suret yani herhangi bir mahiyet, o malzemenin içine girer; fizik olarak nesneler ortaya çıkar. Büyük bir ihtimalle Physic (fizik) ve Psyche (psik) ya aynı kelimedir. Veya aynı kökten gelme kardeş kelimelerdir.

Ayrıca bu heyula (enerji) ve suret (yazılım: eşyaya form veren öz) bugün de yani 2350 sene sonra bile hala geçerlidir. Mantığın önemli bir bölümü olan tasavvuratta (eşyanın varlığını tanımada) hala kullanılır. Muhtemelen bu suret kavramı Pisagor'un her şeyin aslı sayılara dayanır ilkesinden mülhemdir.

b) Aristo, başta bu iki kavram olmak üzere varlığın anlaşılmasına yarayan birçok ilkeyi de ortaya koydu. İnsanlar genellikle bu ilkelere dayanarak (yani tümden gelerek) tarih boyunca ilim ve düşünce geliştirdiler.

c) Aristo'nun en önemli bilimsel metodu ise **istikra'** yani **tümevarım** yöntemidir. Fakat gerek onun tümden gelimin temelleri olan ilkelerinin bir kısmının yanlışlığı ve gerek altyapı olmadığından tümevarım (istikra) yönteminin başarılı bir şekilde kullanılmaması ve dolayısıyla işlevsiz kalması, bize ve birçok bilim tarihçisine diyor ki:

Aristo, bilime olan katkısından çok daha fazla bilime ve zihinlere kilit vuran ve taklit yolunu açan bir unsur olmuştur. Evet, Avrupa'da Kiliseyi kilitleyen ve İslam dünyasını bugünkü sefalette tutan bu istikra maddesinde anlattığımız başarısızlıktır. Onun için Bediüzzaman, çoğunlukla istikra kavramını, ***müsbet ilimlerin istikra-ı tammı ile*** *şeklinde kullanır. Çünkü tam tümevarım ancak ilim disiplinleri ve evrensel kurallar ile elde edilebilir.*

Maalesef tümevarım (delil-i inni) yöntemi, altyapısızlıktan dolayı işletilmediği için Ortaçağ genellikle tümden gelimi (delil-i limmiyi) kullandığından Ortaçağın eğitim ve ilim tarzı hayal ve spekülasyonlarla gerçekleşmiştir. Skolâstik eğitim çok uzun bir dönem insanlığı karanlıkta tutmuştur.

Bazı Müslümanlar, bizim için Ortaçağ yoktur, derse de; İslam bilimi ve İslam felsefesini gösterseler de bunlar dikkat ile incelendiğinde İslam bilimi ve İslam felsefesi dedikleri şey, başta Pisagor, Hipokrat, Eflatun, Aristo ve Neo-Plâtonculuktan başka bir şey olmadığı görülecektir.
Bediüzzaman bu durum için *İslam Âlemi, Kur'anî ilkler üzere kendine yeni bir bilim kuracağına; maalesef Yunanın köhneleşmiş olan felsefesine tilmizlik yaptılar* diyor; Muhakemat ismindeki metodoloji kitabında..

8) Bununla beraber, Aristo'nun bu birikimi Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd üzerinden Batıya varınca Batıda bir ışığın doğmasına ve Kilisenin baskısının azalmasına sebep oldu. Rönesans

kelimesini doğuş diye çeviriyorlar. Aslında kelimenin kökü ışığın doğuşu demektir. Aydınlanmanın başlangıç dönemi manasına gelir.

Batı bir sefer ışığın doğuşunu yakaladı. Bunu tam aydınlanmaya vardırdı. İslam dünyası ise, Endülüs, Bağdat ve Semerkant ve Hind başta olmak üzere 20 sefer Rönesans'ı yaşadı. Ama hala da aydınlanmaya geçebilmiş değildir.

Eğer Batı Aydınlanmayı yaşadı. Neden işler düzelmedi, diye sorarsanız.

Cevabımız Şudur: Batıdaki aydınlanma materyalize oldu. Sanayi devrimi sonucu gelişen siyasi ve ticari hedefler yanında; perde arkasındaki Kilisenin egemenliği ve işçi hareketlerinin materyalizme ve Komünizme alet edilmesi, gerçeğin görünmesini engelledi.

Üçüncü Ön Numunemiz *(Rönesans ve Aydınlanma Dönemlerinde Din-Bilim İlişkileri)*

Özet Olarak Rönesans Hareketi: Rönesans, Ortaçağ ve Reformasyon arasındaki tarihi dönem olarak anlaşılır. 15 - 16. yüzyıl İtalya'sında batı ile klasik antikite arasında sanat, bilim, felsefe ve mimarlıkta bağın tekrar kurulmasını sağlayan, Antik Yunan filozof ve bilim adamlarının çalışmalarının çeviri yoluyla alındığı, deneysel düşüncenin canlandığı, insan yaşamı (hümanizm) üzerine yoğunlaşıldığı, matbaanın bulunmasıyla bilginin geniş kitlelerle paylaşımının arttığı ve radikal değişimlerin yaşandığı dönemdir.

Bu çağ uzun zamandır geriye düşmüş olan Avrupa'nın ticaret ve Coğrafi Keşifler'le yükselişinin öncüsü olmuştur. İtalyan rönesansı bu dönemin başlangıcı sanatsal ve bilimsel gelişmeyi ifade eder. İlk kez İtalyan sanatçı Giorgio Vasari tarafından Vite'de kullanılmış, 1550 yılında basılmıştır. Rönesans teriminin kökeni Fransızca'dır. Fransız tarihçi Jules Michelet tarafından kullanılmış ve İsviçreli tarihçi Jacob Burckhardt tarafından geliştirilmiştir. (1860'larda). Yeniden doğuş iki anlamı içerir. İlki antik klasik metinlerin tekrar keşfi, öğrenimi, sanat ve bilimdeki uygulamalarının tespitidir. İkinci olarak bu entelektüel aktivitelerin sonuçlarının Avrupalılık kültürünü genelde güçlendirmesidir. Bu yüzden Rönesans'tan bahsederken iki farklı fakat anlamlı yoldan söz edilebilir:

Klasik öğrenmenin ve bilimin antik metinlerin tekrar keşfiyle yeniden doğması ve genel anlamda bir Avrupalılık kültürünün yeniden doğuşu. Raphael Sanzio ve Michelangelo gibi birçok ressam mevcuttur.

Rönesans döneminin yaratıcılığının esas yürütücü gücü tüccarlardır. Bunlar en kârlı ticaretin hangi alanda olduğunu araştırdılar ve bu yoldan sağladıkları zenginlikleri sanat ve endüstri yeniliklerine yatırdılar. Rönesans; Floransa, Venedik, İngiltere, Portekiz, Hollanda gibi büyük kent-devletlerinde ya da metropollerde doğmuştur.

Bu şekilde İtalya'da başlayan Rönesans hareketi kısa zamanda bütün Avrupa'da yayıldı. Rönesans daha ziyade Fransa'da sanat; Almanya'da dini tablo ve resimler; İngiltere'de edebiyat; İspanya'da resim ve edebiyat alanında gelişti. İtalya'daki rönesans hareketinde eski Yunan ve Roma ediplerinden Tacitus, Sophokles, Domosten, Platon, Çiçero ve Virgil'in eserleri tekrar ortaya çıkarıldı. İtalyan fikir adamı ve yazarlarından Machiavelli (1469-1531), Tasso (1544-1595) yetişip eserler verdiler. Machiavelli'nin Hükümdar adlı eseri meşhurdur. Ressamlardan Rafael (1483-1520) aynı zamanda heykeltraş, mimar ve edebiyatçı da olan Leonardo da Vinci (1452-1519), Mikelanj (1475-1564) bu devirde İtalya'da yetişen sanatkârlardır. Fransa, edebiyat ve fikir sahalarında İtalya'yı geçerek; Ronsard (1525-1585), Mon-

taigne (1533-1592), Rabelais (1495-1555), mimarlıkta Louvre Sarayı'nı yapan Pierre Loscot, Tuileries Sarayını yapan Jean Bullant, resimde de François Clouet yetiştiler. Fransız kralların-dan I. François (1515-1547) zamanında Collège de France kuruldu. Almanya'da daha çok din alanında değişiklikler oldu. Almanya'da hümanizm akımında Erasmus (1467-1536), Röklen (1452-1522), Luther (1483-1546), resimde Albrecht Dürer (1471-1528) yetişti. İngiltere'de tiyatro sahasında eserleriyle tanınan ve Hamlet'in yazarı Shakespeare (1564-1616), İsp-anya'da Don Kişot'un yazarı Cervantes (1547-1616), ressam Velasquez (1599-1660), Holland-da'da ressam Rembrandt (1607-1669), Polonya'da ilk defa dünyanın güneş etrafında döndüğünü söyleyen Kopernik'e yetiştiler. Rönesans devrinde yapılan eserler Avrupa'da hala mevcuttur. Ressam ve heykeltraşların tablo ve heykelleri müzelerde bulunmaktadır.

Rönesans'a Götüren Nedenler:

1. Arap eserleri ve Arapçaya çevrilmiş eski Mısır ve Roma (Yunan) eserlerinin tercüme edilmesi ve yayımlanmasıdır.

2. Matbaanın geliştirilmesi çok önemlidir, bu sayede bilim ve düşünce yayılmıştır.

3. Pusulanın geliştirilmesiyle birlikte, coğrafi keşifler sonucunda zenginleşen ve güzel sanat-lar gibi alanlara destek veren, bu alanları koruyan bir sınıfın oluşması (coğrafi keşifleri yapan *Burjuva sınıfının oluşturduğu 'mesen' adlı sınıftır.*).

4. Orta Doğu'ya düzenlenen Haçlı Seferleri (Skolâstik düşünce ürünü dogmaların çökmesi, yeni üretim ve sınaî tekniklerin öğrenilmesi)

5. Endülüs Emevileri'nin kıta Avrupası'na taşıdıkları kültür (Astronomi, devlet-vatandaş ilişk-isi, hukuki ve sosyal haklar, mimari, sanat, bilimsel bilgi ve yöntemler gibi konuların kıtaya taşınması)

Rönesans'ın sonuçları

1. Avrupa kilisenin baskısından kurtulup modernleşme çağına geçilmesinde büyük rol oy-namıştır.
2. Eğitimde çıta iyice yükselmeye başlamıştır.
3. Skolâstik görüş *(Kilisenin dar ve değiştirilemez diye düşünülen görüşü)* yıkılmıştır.
4. Yerine pozitif *(bilimsel)* düşünce hâkim olmuştur.
5. Reform hareketlerini hazırlamıştır.
6. Bilim ve teknikteki gelişmeler hızlanmıştır.
7. Ekonomi alanında yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır.
8. Avrupa'da sanattan zevk alan aydın *(Mesen)* sınıf ve halk sınıfı oluşmuştur.
9. Kiliseye olan güven azalmıştır.
10. Din adamlarının ve kilisenin halk üzerindeki otoritesi sarsılmıştır.
11. Avrupa'nın her yönden gelişmesine ve güçlenmesine öncülük etmiştir.
12. Aydınlanma Çağı'na zemin olmuştur.

Aydınlanma

Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan tarihsel dönem, aydınlanma felsefesinin 18. yüzyılda doğup benimsenmeye başladığı dönemdir. Batı toplumunda 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen, akılcı düşünceyi eski, geleneksel, değişmez kabul edilen varsayımlardan, ön yargılardan ve ideolojilerden özgürleştirmeyi ve yeni bilgiye yönelik kabulü geliştirmeyi amaçlayan düşünsel gelişimi kapsayan dönemi tanımlar.. Aydınlanmaya yol açan başlıca düşünsel gelişmeler Rönesans ve Reform hareketleridir.

Aydınlanmanın ilk temsilcileri olarak genellikle Rene Descartes ve Gottfried Wilhelm Leibniz kabul edilir. Almanya'da Johann Gottfried Herder, Immanuel Kant, Christian Wolff; Fransa'da Denis Diderot, Claude Adrien Helvétius, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire; Büyük Britanya'da David Hume, John Locke ve Thomas Paine Aydınlanma çağının en önemli temsilcileridir.

Aydınlanma felsefesi ya da 18. yüzyıl felsefeleri *genel olarak* insanın kendi yaşamını düzenlemesini yeniden gündeme almış, hem düşüncenin hem toplumsal yaşamın köklü değişimlere uğrayacağı bir sürecin fikirsel/felsefi başlatıcısı olmuştur. Bu yüzyılın sonlarına doğru meydana gelen Fransız devrimi (1789), ve ardından gerçekleşen modernleşme süreçleri, düşünsel anlamda etkilerini ve kaynaklarını aydınlanma felsefesinde bulmaktadır. .

Din ya da Tanrı merkezli toplumsal yapının ve düzenlemelerin yerini bu süreçte akıl merkezli toplumsal düzenlemeler arayışı alır. Geniş ve genel anlamıyla *aydınlanma*, ortaçağ'da hüküm süren dünya görüşüne karşı yeni bir dünya görüşünün ortaya çıkması ve temellendirilmesi olarak belirtilir. Bu yüzyıl yeni bir *ideal* ile tarih sahnesinde yer alır; bu ideale göre, aklın aydınlattığı kesin doğrulara ve bilginin ilerlemesine dayanan *entelektüel bir kültür* egemen olmalıdır ve bu kültür sonsuz bir şekilde *ilerlemelidir*. Böylece ilerleme ideali, insanın geleneğin köleliğinden kurtularak sürekli mutluluk ve özgürlük yolunda gelişeceği düşüncesine dayandırılır. Aydınlanma felsefesinin kaynağı Rönesans felsefesi ve özellikle de 17. yüzyıl felsefesinin ortaya koyduğu ilkelerdir.

Rönesans'tan itibaren düşüncenin tarihsel otoritelerden kurtulması, bilgi ve yaşam hakkında akla ve deneyime dayanmaya başlaması söz konusudur. 17. yüzyıl da bu gelişmeler sistemleştirilip temel ilkelere dönüştürülmeye başlanmış, rasyonalizmin belirginleştiği bu yüzyılda aydınlanma felsefesinin *düşünsel temelleri* bir anlamda hazırlanmıştır. Sekülerleşme aydınlanma felsefesinin ve genel anlamda aydınlanmacılığın her tür girişiminde temel olmuş olan bir yönelimdir.

18. yüzyıl felsefesinde bir yanda rasyonalizmin öte yandan empirizmin güçlenmesi ve bunlardan meydana gelen teorik sorunların yeni bir takım sentezlerle aşılmaya çalışılması söz konu olacaktır. Aydınlanma çağı, aklın ışığında felsefenin de yepyeni bir etkileyicilikle ortaya çıkışına, yaygınlaşmasına, yeni sentezlerle sistematikleştirilmesine etki etmiştir. Bu bakımdan bu yüzyıla "felsefe yüzyılı" denmesi de söz konusudur.

Avrupa Aydınlanmasının Temel Karakterleri

Aydınlanma Çağı, akıl'ı kurucu ilke olarak benimseyerek, tüm toplumsal yaşamın ve düşünüşün buna göre şekillendirilmesine yönelinen dönemdir.

Kant, aydınlanmacılığı, "aklı kullanma cesareti" olarak tanımlandığında, genel olarak Aydınlanma Çağı'nın felsefesini vermektedir. 18. Yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkıp gelişmiş ve *aydınlanma fikriyle* yaygınlaşmıştır. Kant, aydınlanma düşüncesinin kurucu ilkesi olan akıl konusunda şöyle der:

Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedenini de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır Sapere Aude! Aklını kendin kullanmak cesaretini göster! Sözü şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır.

Aydınlanma çağının ana fikri, akıl aracılığıyla doğru bilgilere ulaşılabileceği ve bu doğru bilgi ile de toplumsal yaşamın düzenlenebileceğidir. Öte yandan bilim alanındaki önemli gelişmeler de aydınlanma çağına öncülük eder ve bu çağda ayrıca çok yoğun yeni bilimsel gelişmeler kaydedilir. Daha 15. yüzyıldan itibaren meydana gelmeye başlayan yeni keşifler ve icatlar bu süreci hazırlamış, bunun sonunda da karanlık çağ olarak değerlendirilen Orta Çağ'ın sonuna gelinmiştir. Deney ve gözlem, aklın uygulama araçları olarak bu dönemde bilimsel yöntemin ilkeleri biçiminde ortaya çıkmış ve doğa bilimlerinde önemli gelişmelere kaynaklık etmiştir. Dinde meydana gelen yenileşme hareketleri de, dinsel düşüncenin giderek geriletilmesi ve Aydınlanmacılıkla birlikte kuruculuk ve egemenlik gücünü kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Rönesans ve reformlarla başlayan bu gelişmeler, aydınlanmacılıkla doruğuna varmış ve buradan itibaren Modernite denilen sürecin oluşumunu hazırlamıştır. Bu süreç aydınlanmacılıkta ifadesini bulan köklü bir zihin değişikliği anlamına gelmektedir.

Newton ve Kopernik ile tüm bir evren-dünya kavrayışı değişime uğramış, Descartes ve Kant gibi isimlerle bu değişen zihniyetin felsefi düşüncesi geliştirilmiştir. Avrupa'daki endüstri devrimleri de bu sürecin maddi temelini oluşturmaktadır. Yeni ve bambaşka toplumsal ve ekonomik ilişkiler içerisinde yaşamaya başlayan insanlar, ortaya çıkan yeni düşünce biçimleriyle dünyaya bambaşka gözlerle bakmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda modern yaşamın temelleri atılmıştır. 1789 Fransız ihtilalinin temelinde, Fransız aydınlanmacılığının belirleyici bir etkisi vardır.

Rönesans ve Aydınlanma Ön Numunemizin Değerlendirilmesi

Biz bu 3. Numuneyi Vikipedia’dan aldık. O da BBC arşivinden ve Macit Gökberk Beyefendinin kitabından almıştır. Bu alıntıdaki bilgiler yaklaşık olarak bütün araştırmacılarca bilinen malumatlardır. Ama Aydınlanma dönemi ile ilgili çok az kişinin bildiği beş önemli özellik var ki; biz bunları bilirsek bu alıntı, yazımızın konusu olan din-bilim ilişkisi noktasında bize fay-

dalı olur. Yoksa bu bilgiler malumu ilamdan öteye geçmez. İşte 3. Numunemizin özellikle Aydınlanma döneminin dört önemli özelliği:

A) Rönesans eğer ışığın doğuşu ise aydınlanma tam gündüz aydınlığı olarak kabul ediliyordu. Bu aydınlanmacıların kabul ettiği standart ise, varlığı ve olayları fizik, kimya ve biyolojik olarak anlamak seviyesi idi.

Fakat bu seviye, Ortaçağda Kilisenin karanlıkta bıraktığı bilinmezleri aydınlatacağına bu sefer yeni birçok bilinmezi ortaya koydu. Yani aydınlanma olacağına marifet ve bilgi konusunda iş daha çok karanlıklara sarılıyordu. Nitekim bu karanlıklardan dolayı o dönemin birçok insanı Nihilist oldu. Aydınlanma döneminin düşünce ve felsefede bu başarısızlığına rağmen sanayi, ekonomi, teknoloji ve eğitimde çok büyük gelişmelere sebep oldu. İnsanlık Ortaçağın rahat inanç cennetinden kovuldu; ama ilimlerle dünyevi olarak önemli bir âdemiyet seviyesini yakalamaya başladı.

Bana göre Aydınlanma çağı, sanayi, sağlık, ekonomi ve siyasi reformlar çağı idi. Aydınlanma çağı değil idi. Ancak DNA, Nörolojik Bilimler, İzafiyet Teorisi, Big-Bang, Karadelikler ve Kuantum Fiziği keşfedildikten sonra bir derece bir aydınlanma oldu. Ki bugün dahi insanlığın varlık ile ilgili bilinmezleri, bildiklerinden çok daha fazladır.

B) Aydınlanma gerçekten bir aydınlanma değil de bir ideoloji idi. Bunun da iki kolu vardı. Biri materyalizm; diğeri insanlığın bütün dinî birikimlerinin hurafe ve yanılsama olduğu iddiası..

Gerçi bu konuda sadece aydınlanmacılar suçlu değil idi. Başta Kilise olmak üzere bütün dindarlar da aydınlanmacılar kadar suçlu idi. Çünkü dindarlar bu dönemde insanlığın en birinci mucizesi ve temel özelliği olan bilimsel faaliyetler kervanına katılmıyordu. Arketipal, metafizik ve çoğu soyut kavramlar olan dinî literatürü maddi, somut ve tarihî veriler olarak ele alıyorlardı; yorumlanmasına çalışmadıkları gibi, yorum getirenlere de karşı çıkıyorlardı.

C) Neticede din ve inanç hayatın bütün alanlarından çekilmiş oldu. Pozitivizm, materyalizm ve laiklik, adı konulmamış bir din olarak işlev görmeye başladı. Avrupa bütün enerjisini sanayiye, sömürüye, koloniler oluşturmaya verince ve bunun sonucu olarak insanın ruh derinlikleri sarsılınca yani varlık ve hayat algısı Nihilizme dönüşünce insanlar kapitalizm cenneti yerine Büyük Fransız İhtilalinden önceki feodalizm cehennemini aramaya başladılar.

Veya Auguste Comte (1789-1857) gibi düşünürler eskiyi kötülemekten vazgeçip eski dönemler de güzeldi. Fakat şimdi artık bizim dinimiz pozitivizmdir, demeye başladılar. Tıpkı aslında bir işçi hareketi olan fakat daha sonra materyalizmin hegemonyası manasındaki Komünizmin bir din olarak kabul edildiği gibi..

Kiliseyi kabul etmediği halde Comte gibi zatlara eski teolojik ve metafizik dönem de güzeldi, sözünü dedirten, Büyük Fransız İhtilalinin getirdiği çirkin, kaotik ve anarşik ortam idi. Bugün de din ve maneviyata inanmadıkları halde Komünistlere *din de olmalı* dedirten şey Komünizmin bilimsel, psikolojik, sosyal ve siyasal iflasıdır.

D) Avrupa'daki bu çalkantılar, dünyada öyle büyük bir değişim ve devrime sebep oldu ki insanlık neye uğradığını şaşırdı. Yani Avrupa'da biriken bu enerji birikimi, sanayi, medeniyet, sosyal örgütler, savaşlar, ekonomik değişimler ile insanlık âleminde özellikle dinlerin egemen olduğu bölgelerde öyle büyük çatlaklar meydana getirdi ki; 200 yıldır insanlık onları bir türlü kapatamıyor.

Hulasa: Kilise laiklik ilkesini kabul etmekle siz size, biz bize deyip belli bir alanı kurtarmaya çalışıyor. Ama hayata giremiyor. Hind, Çin ve Japonya, biz bu Avrupa'dan gelen akıma karşı duramayız; fakat gelenek ve kültürümüzden ne kadar kurtarsak kardır, deyip susuyorlar

İslam dünyası ise, kırılma noktasının merkezini teşkil ediyor. Çünkü laiklik İslama uymuyor. Avrupa'daki bu akımların sonuçlarını kabullenmek de İslamiyetin kaybolmasına sebep olur.

İşin ilginç tarafı bu deprem yeni bir şey değildir. 150 yıldır, İslam âlemini sarsıyor. Nitekim Birinci Dünya Savaşının gizli amacı İslam Âlemini Avrupa'ya yedirmek idi. Ama olmadı. Avrupa bu sefer kültür devrimi ile bu işi başarmaya çalışıyor. Fakat yine sarsıntı ve sancı devam ediyor. Çünkü gerçek manası ile Avrupa kendi evinin önünü temizleyememiş ki; İslam Âlemindeki sorunları çözsün veya kendine entegre edebilsin.

Şimdi geldik asıl numunemize:

Nurculuk Cemaatinde Din-Bilim İlişkileri

Katolik Kilisesi, Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde bilimle başa çıkamayınca; *Önemli olan dinî metinler değil de önemli olan papalık makamının aldığı kararlardır. Papa her dönemde meseleleri yeniden gözden geçirip; çağa uygun bir karar alır,* prensibini kullanmaya başladı. Bu karar ile zımnen bilimleri kabul etmiş oldu. (Havier Yakub) Fakat Protestan mezhebi, metni esas aldığından ve yoruma karşı geldiğinden bu mezhepte Aydınlanma Çağının birçok bilimsel tesbiti kabul edilmedi; bugün de kabul edilmiyor.

İslam dünyası da özellikle siyasal İslam, genellikle bu Protestan çizgide gitti ve gidiyor.[83] Fakat İslam dini, tevil ve yorumu usul olarak kabul ettiği için; başta Cemaleddin Afganî, M. Abduh, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi zatlar, İslam ile bilim çelişmez, dediler. Çelişir gibi görünen yerler olsa da bunların mutlaka tevili vardır. Veya bilimlerin tespitleri tam isabetli değildir, dediler. Kendilerince materyalizme reddiyeler yazdılar. Demek İslam âleminin bilimlerle olan sancısı 19. asrın başlarına kadar iniyor. Sonra 20. asrın başlarına geldiğimizde; Ahmed Midhat Efendi, Filibeli Ahmet Hilmi, Bediüzzaman, Mehmed Akif ve Elmalılı gibi zatların bu cephede bir şeyler yazdıklarını görüyoruz.

Ahmed Midhat Efendinin yeterli olmasa da Materyalizme Reddiye çalışması; Ahmed Hilmi'nin Amak-ı Hayal romanı ve benzeri risaleleri ile Mehmed Akif'in bazı makale ve şiirleri önem arz ediyor.

[83] Pakistan Cemaat-i İslamisi, Arap İhvan-ı Müslimini ve Türkiye Milli Görüşü maalesef bu çizgidedirler.

Yazımızın konusu olan Nur Cemaatinin bilim-din anlayışının temellerini atan Bediüzzaman bu din-bilim sorunu ile 1902'de Van'da tanıştı. Onun için Van Valisi Tahir Paşa konağında bu konuda ne kadar kitap ve gazete varsa okudu. Bu çağdaş temel sorunun çözümü için bilimsel ve dinî ilimleri eşit ağırlıklı olarak yani o iki müfredatı bir görerek (mezcederek) ders verecek bir üniversitenin kurulmasının gerekliliğini gördü. Bunun için 1907 Aralık'ta İstanbul'a geldi.

Bu üniversite için Abdülhamid'den[84] olumlu cevap alamayınca dört sene İttihatçıların peşinde dolaştı.. Nihayet 1913'te Van'da bu Üniversitenin temelini attıysa da 1914'te Birinci Dünya Savaşı engel oldu.

Bundan önce yine bu sorunun çözümü için 1911'de Muhakemat isimli usul kitabını yazmıştı. Bu savaşta ise meşhur İşarat'ül-İ'caz tefsirini yine bu gaye için yazdı. 1918'de esaretten İstanbul'a dönünce yine bu minvalde Sünuhat, Nokta, Lemeat gibi eserlerini telif edip bastı. Mesela Muhakematta şu kural çok önemli bir anahtardır: *Akıl ve nakil (başka bir tabir ile bilimlerin verileri ile vahyin verileri) tearuz ettiklerinde (zahiri olarak çeliştiklerinde) akıl esas alınır; nakil tevil edilir. Fakat o akıl, akıl olsa gerek…* (Birinci Mukaddime)

Buradaki dört temel terimin izahı şöyledir: Akıl burada insanın kendi bilgisi, mantığı ve müktesebatı ile kat'i olarak bildiği malumat demektir. Bu müktesebatın bedihiliğini sağlayan ve matematik kanunları ile çalışan insan beyninin çalışmasına akıl denildiği için; beynin sağladığı bu gibi bedihi meselelere de akıl denilmiştir. Nakil ise, insanoğlunun naklettiği ve aktardığı İlahî bilgiler demektir.

Bu İlahî bilgiler kâinatın aklıdırlar. Gerçek manada bu iki akıl çelişmediğinden biz, tearuz kelimesini zahiri çelişki diye çevirdik.. Zaten tearuz kelimesi terim olarak yani tefsir ve hadis usullerinde sadece zahiri çelişki manasında kullanılır. Tevil kelimesi ise, zahiren görünen bu çelişkiyi giderecek şekilde, temel kurallara dayanarak, ayet ve hadisi baştaki asıl manasına yönlendirmek demektir.

O akıl, akıl olsa gerek: *O akıl heves ve hevaya göre değil de mantık ve matematik kuralları ile çalışıyorsa; o akıl insan nevinin aklı ve duyguları demek olan fen ilimlerine göre çalışıyorsa; o akıl, insanı hayvanlıktan ve hissilikten çıkaran dil, fen ve özgür düşünce melekelerine sahip ise…*

Bazıları Muhakematta söylenilen bu kural, Mutezilenin söylemidir, diyorlar.. Fakat yanılıyorlar.. Çünkü başta Razi, Eş'ari ve Maturidi olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet imamları tevilden yanadırlar ve tevili kullanmışlardır. Tevile karşı olan Ehl-i Hadis, Müşebbihe, Mücessime ve bugünkü Selefilerdir. Evet, her konuda olduğu gibi; bu konuda da Ehl-i Sünnet, Mutezile ile Ehl-i Hadis arasını bulmuş ve sırat-ı müstakimi esas almıştır.

Birinci Dünya Savaşında Avrupa medeniyet ve pozitivizmi, bütün dünyaya egemen olunca; Türkiye Cumhuriyeti de Batının bütün değerlerini onlardan daha fazla bir istekle benimsedi. Ayrıca Avrupa'nın bu kültürel depremi sadece Türkiye'yi değil belki bütün dünyayı istila etti.

---

[84] Abdülhamid din ile bilimin ayrı kalmasından yana idi. Koyu dindar olduğu halde pratikte laik idi. Onun için onun şeriatçılığına Bediüzzaman "vehmî ve yalandan şeriatçılık" diyor. (Nutuk ve Makaleler)

Aydınlanmacıların elindeki bu iki silah[85] büyük ölçekte Komünizm ve Masonların desteği ile tam egemen oldu.

Bediüzzaman'ın Eski Said dönemi eserleri bu iki silaha karşı iyi bir savunma sayılırdı. Fakat tam yeterli olmuyordu. Çünkü kendisinin de çözemediği bir takım sorunlar kalıyordu. O, bu din-bilim çalışması sorunu için Ankara'ya gitti. İlk Meclisten hayalindeki Medresetüz-zehra Üniversitesi için bir karar çıkarttı ise de; Ankara'da İngiliz planlarını görünce orayı bıraktı. Van'a gitti. Arınma ve tefekküre başladı. Sonra Isparta'ya sürgün edilince orada 6000 sayfalık Risale-i Nur'un çoğunu yazdı. Geri kalan kısımları da Eskişehir, Kastamonu, Denizli ve Afyon'da tamamladı.

Bu 6000 sayfalık Risaleleri iki başlık altında teşhis edebiliriz:

a) Materyalizmi ve Natüralizmi çürütmek için varlık, Allah, din ve insan ile ilgili ontolojik bilinç ve bilgi fışkıran Risaleler.

b) Dinin hurafe olarak algılanan metinlerinin yorumu; içlerindeki mucizevî manaların deşifre edilmesi. Bu sayede geçmiş dini bilgilerin modasının geçmediğini ispat etmek.. Bu iki karakteri şöyle de ifade edebiliriz:

1) Risaleler başta Allah'ın varlığı, tanıtılması ve sevdirilmesi olmak üzere ruhani, manevi ve insani boyutun izahıdırlar..

2) Müteşabih (yorum isteyen) dinî metinlerin tefsiri ve içlerindeki mucizevî manaların açılımıdırlar.

Bir Ara İzah: Hıristiyan dünyasının bir kısım sosyal aktiviteleri; inancın insan için çok temel bir realite ve ihtiyaç olduğunu gören ciddi bazı ilim adamlarının araştırmaları;[86] Risale-i Nur gibi bir kısım ciddi İslami eserler, Aydınlanmacıların materyalizm denilen silahını bir derece susturmuştur. Fakat bunların ikinci silahları olan ve hurafe olarak sunulan yani yorum isteyen metinlerin çoğu hala ortada duruyor. Çünkü Bediüzzaman gibi âlimlerin yorumladıkları kısımda en fazla yüz misal var. Hâlbuki bizzat Kur'anda 2000, Tevratta 10,000 metin veya cümle yorum istiyor.

Rene Guenon gibi sonradan Müslüman olan gelenekçiler; bu iki sorunu tam çözemedikleri için; bu sorunları dışlamak için kendilerini Hind maneviyatına veya başka tasavvufi ekollere attılar. Her ne ise sadede dönüyoruz.

Bediüzzaman usul tefsir (yorum) ve ontolojik izah altyapıları olarak bu din-bilim sorununu çözebilecek bir sistem ve külliyat ortaya koyduğu halde neden Nur Cemaati bu sahada başarılı olamadı, diye ciddi bir soru sorulabilir.

Bunun cevabı ise şu beş nedenden oluşuyor. Şöyle ki:

---

[85] Yani materyalizm ve dinî metinlerin hurafe oluşu iddiası..

[86] Bunlardan biri Carl Jung'tur. Biri S. Francis Collins'tir. Biri de Muhammed İkbal'dir.

a) Birinci Neden, *Bediüzzaman'ı Bir Bütün Olarak Ele Alamayışlarıdır.*

Mesela: Bediüzzaman Eski Said olarak ta 1911'de usul kitabında (mealen) *İlimler ve bilgi, telahuk-u efkârdan ve tenaküh-u tabiattan oluşur,* dedi. Bunun manası şudur: Beşerî ilimler özellikle fen ilimleri, bir kişi ile bir ömürde elde edilebilecek bir şey değildir. İlim ve fenler geçmiş çağların ve çağımızdaki bütün ilim adamlarının fikirlerinin birbirine eklenmesinden doğarlar: *Telâhuk..* Bu ilimler, tabiattaki ilahi kanunlara uygun olduğu ölçüde doğru olabilir. Yani zamana bağlı olan ilimler bir ağaç ve rahim gibidirler. Tabiat kitabının gerçeklik çekirdeklerinden (tohumlarından) döllenirler: *Tenâküh..* (Muhakemat, 2. Mukaddime)

İşte o bu esası esas aldığı için Yeni Said olarak dedi ki: *Kur'anın kesin bilgileri olan esas konular dışındaki teferruat bilgilerde beni hatasız bilmeniz, hata ve yanlış olur.* Şimdi bu iki kuralı Âdem ve Evrim Meselesi üzerinde uyguladığımızda Nur Cemaatinin neden bilim ve din çatışması sorununu çözemediğinin önemli bir nedenini görmüş oluruz. Şöyle ki:

Eski Said evrim (tekâmül) kanununu tamamen kabul ettiği halde önemli ölçüde Aristo felsefesini kullandığından; *Evrim (tekâmül) vardır. Ama türden türe geçiş yoktur. Ara türler, türden türe geçişin olduğuna delil olamaz. Çünkü ara türlerde üreme olmuyor. Dolayısıyla her türün bir Âdemi (başlangıcı) vardır. Her türün cevheri (öz) bir gerçekliği (hakikati) var olduğundan; türden türe geçişi kabul edersek bu inkılab-ı hakaik (gerçeğin başka bir gerçeğe dönüşmesi) olur. Bu ise muhaldi*r, dedi.

Bediüzzaman bu sözleri söylerken evrim henüz bir teori (hipotez) idi. DNA ve mutasyonlar bilinmiyordu. Ayrıca onun derdi; biyolojik verileri reddetmek değil de Kur'anın Âdem ile ilgili ayetlerinin zahiri manalarını gelen şüphelerden kurtarmak ve materyalizmin dayandığı biricik ilke olan tesadüfü reddetmek idi.

Şimdi bizzat Bediüzzaman'ın Muhakematta söylediği o iki kural ile onun bu söylemini irdelediğimizde şu sonuçlar çıkıyor:

- Türlerin (kişilik ve benlik dışında) biyolojik olarak cevheri (öz) bir sabitesi yoktur. Bütün türlerin biyolojik olarak tek sabitesi canlı (zî-hayat) olmalarıdır. Dolayısıyla biyolojik olarak türden türe geçiş; yani yeni türün beyninde yeni ruhani bir oluşumun (kişilik ve benliğin) gerçekleşmesi, inkılab-ı hakaik muhaldir, kuralına aykırı değildir.

- Ara türlerin tamamı kısır olmuyor. % 80'ine yakını üreme yapabiliyor. Demek Bediüzzaman 1911'de o sözü söylerken bu konuda yeteri kadar alan taraması (istikra-i tam) yokmuş.

- Âdem tarihin başı değil de Bediüzzaman'ın tabiri ile bütün nev-i beşeri (geçmiş ve geleceği ile) temsil eden bir şahs-ı manevidir. O, Yeni Said dönemine geldiğinde bizzat kendisi bunun farkına vardı. (20. Söz, 1. Makam..) Antropolojik, biyolojik ve jeolojik verileri reddetmemiz gerekmez, dedi. (Vehhabiler Risalesi ve Barla Lahikası; vahşet ve ilmül-beşer kavramları..)

İşte Nurcular, Bediüzzaman'a bir bütün olarak bakmadıkları için; yani Eski Said'in Aristo felsefesine dayalı olan o eski iddiasını esas aldıkları için; ta başta ilk adımda din-bilim ilişkisi

kopuyor. Nurcular Ortaçağa doğru savruluyorlar.

Evet, bugün için bir bilim adamına evrim yoktur; antropolojik, biyolojik ve paleontolojik veriler tamamen yalandır demek; ona, onun mesleğine ve ilmî disiplinlere küfretmek demektir. Böyle bir söylem değil din-bilim sorununu çözmesi, mevcut bilim adamlarını dahi dinsiz eder.

Burada dile getirilen yanlış değerlendirmenin bir numunesi olarak 20 yıl Amerika'da profesörlük yapan Yunus Çengel Hocamızın Akademik Platform ve Risale Haber'de çıkan yazılarına bakabilirsiniz. Fethullah Hoca'nın Çizgimizi Hecelerken kitabında geçen, *Âdem'in 60 metre (zira') boyunu ve 7 metre omzunun genişliğini anlatan hadisi tevil etmek, bütün Kur'anı ve içindekileri inkâr etmek demektir,* sözünden de haberdar olursanız, iyi olur.

Hulasa: Üstadın 20. Sözde hadise-i cüziye-i gaybiye dediği Âdemin tekilliği meselesi, tamamen arketipal, gaybî ve metafizik bir hakikattir; asla tarih değildir. Tarih olarak anlatılmasının bir sebebi Âdemiyetin (medenileşmenin) dinlerden önce olmasıdır. Hadisteki altmış zira' altmış senelik ömürdür. Yedi zira ise, insan duygularının genişliğinin ifadesidir.

İkinci Neden, *Hangi Sözün Ne Manada Kullanıldığını Bilmemek:*

Mesela: Safa Mürsel Bey'in bilim-din ilişkileri ile ilgili olan ***Harikalar Asrındayız*** yazısı bunun için önemli bir örnektir. Yazı güzeldir. Ve ilmî olmasına rağmen söz konusu ettiğimiz bütünlüğü göremediği için; konumuz olan bu sorunu çözecek numune bir çalışma olacağına, o da fizikçileri dinsiz edebilir bir nitelik taşır. İşte Sefa Bey'in yazısı:

"Harikalar Asrındayız:

Başlığa aldığım ifadeyi, çağdaş İslam mütefekkiri Bediüzzaman Said Nursi, 1920 yayın tarihli Sünûhat isimli eserinde kullanır.

"Harikalar asrındayız" demesinin sebebi, I. Dünya Savaşının çöküş ve yıkılışlarından hemen sonra başlayan, yeni doğuş ve dirilişleri müjdelemek ve geleceğe ümit aşılamaktı.

Siyasetin zihinleri bloke eden işgalinden bugün biraz uzaklaşarak âleme baktığımızda, müsbet ilimler alanında Harikalar **asrındayız** denmeye değer gelişmeler yaşanıyor. Bir kaç asırdır, bilim adına Yaratıcı'yı inkâra dayanak yapılan yargılar sorgulanıyor ve hatta alt-üst oluyor.

Söz gelimi, çağdaş İngiliz filozofu Antony Flew, (1923-2010) evrenin yaradılışında ve DNA araştırmalarında bir çeşit **zekâ** bulunduğunu seksen yaşından sonra fark etti. Ateist gömleğini çıkardı, bir "Yaratıcı var" dedi. Yaratıcıyı inkâr telkin eden görüşleriyle insanları yanılttığı için özür diledi. Hayatın ve eşyanın var olmasında **zekâ sahibi bir gücün var olduğunu** itiraf etti. Flew'in dili, İlahi kudreti tarife ancak o kadar yetti. **Zekâ sahibi** dediği bu kavramın sahih açılımı, Said Nursi'nin metinlerinde, **"ilim, irade ve kudret sahibi", Kadir-i Mutlak** bir yaratıcı olarak geçer.

Pozitivist düşünce, özellikle 19. ve 20. yüzyılda bilginin kaynağını, tevhidî bağlamından koparıp aklın tekeline verdi. Bediüzzaman'a göre ise, bilgi Allah'ın isimlerinin tecellisinde saklıdır. Akıl, bilgiyi tanıma ve temyiz aracı olmalı idi..

İlmî araştırmalar, tevhide delil olacak vesileleri üretecek ve ona şahitlik edecekti. Bu görüşünü, Mektubat isimli eserinde daha açık dile getirir. **Akl-ı beşer, hakiki fenn-i hikmet kütüphanesini ondan** (kâinat kitabından) **aldı ve ona göre yazdı** der. Yani beşer aklının ulaştığı bilgiler, yaratıcının k**âinat kitabına** koyduğu kanunları, fark ve müşahede etmekten ibaretti. Hatta her bir peygamber mucizesi, Bediüzzaman'ın nazarında, ilmi buluşlara ilham veren öncü göstergelerdir. Her mucize, insanlığa yeni buluşların ipuçlarını verir. İnsana düşen **çalış**mak **ve bul**maktır.

Arşimed, yoğunluğuna göre **sıvıların kaldırma gücü** olduğunu fark etmiş, **buldum** diyerek, milattan üç yüz yıl önce, kâinatta var olan bu **kanundan** ilim dünyasını **haberdar etmişti.**

Newton isminde bir İngiliz, prematüre doğumuyla hayata tutunamasaydı, *yer çekimi* diye bir kanunun varlığını fark etmiş olmayacaktık.

İnsana, bir kurttan ipeği giydiren, zehirli böcekten balı yediren Yaratıcı Kudret, prematüre bir çocuğa verdiği hayat ve taktığı akıl sayesinde, insanlığı yer çekimi kanunuyla tanıştırdı. İnsanlığının bilinen tarihinden bu yana beşer aklı, her an, bilim adına **kâinat kitabındaki** kanunları, istidatları ile arıyor ve buluyor. Sonsuz sırları ve hikmetleri içinde barındıran f**enn-i hikmet kütüphanesi**ni, yani **kâinat kitabını** okumasını bilen insan aklı, bu yöndeki keşif yolculuğuna kesintisiz devam ediyor.

İlim dünyası, **tecessüs meyli sayesinde** pozitivizmin dayattığı varlık- yokluk hakkındaki algı ve ezberleri alt üst eden yeni bulgulara ulaşmaya başladı. Son yıllarda Cern deneylerinde Higgs bozunu ile tanıştık. Pozitivistlerin iddia ettiği gibi kâinatın maddeden değil, enerjiden (nurdan) yaratıldığını kabule doğru güçlü bir eğilim başladı. İlim adamları, Fransız Lavoisier'in 18. yy'da ortaya attığı **Kütlenin Korunumu Kanunu** gereğince**, "var, yok olmaz; yok da var olmaz"** diyorlardı.

Ne var ki**, bazı atom altı parçaların, aynı anda, hem varlık, hem yokluk tecellileri gösterebildiği**, araştırmalarda artık gözlemlenir hale geldi. Yani madde âleminde, hem var oluş ve hem de yok oluşların yaşanabildiği görüldü. **Vardan yok, yoktan da var olmaz** kuralının doğru olmadığı ispatlanabilir hale geldi. Cern deneyi, **yoktan yaratmayı** akıl dışı ve imkânsız (**mümteni'**) görenleri büyük hayal kırıklığına uğratıyor. Günümüz fiziği, kütlesi olmayan atom altı parçacıkların maddeye dönüştüğünü gözlemliyor.

Müspet ilim, atomu ve içindekileri **yoktan yaratmanın mümkün olduğuna**" ilişkin delil yani**"hüccet"**lere şahit oluyor. Çağımızda, bu konularda söyleyecek sözü olanların başında, şüphesiz, Bediüzzaman Said Nursi vardır.

Laboratuardaki **kütle korunumunun** diğer bir ifade ile **Lavosier Kanununun, doğru olmadığını ve bir Yaratıcıyı inkâra dayanak gösterilmesini, seksen yıl evvel yazdığı eser-**

lerinde çok açık eleştirmişti. Risale- i Nur Külliyatı'nın ana omurgasını teşkil eden tevhit, varlık ve yaradılış konularındaki temel ifadelerinden birisi şudur:

Kadîr-i Mutlakın iki tarzda, hem ibdâ', hem inşa suretinde icadı var. Varı yok etmek ve yoğu var etmek en kolay, en suhuletli, belki daimî, umumî bir kanunudur. Bir baharda, üç yüz bin envâ-ı zî-hayat mahlûkatın şekillerini, sıfatlarını, belki kerratlarından başka bütün keyfiyat ve ahvallerini hiçten var eden bir kudrete karşı "Yoğu var edemez" diyen adam, yok olmalı! (B.S. Nursi, Lem'alar, sh:316, Söz Basım)

İlim dünyası, şimdi **var'ın yok, yok'un da var** olabildiğini müşahede etmenin heyecan, hayret ve şaşkınlığını yaşıyor. Hatta bazı ilim adamları, son zamanlarda atomun içinde '**yok'u var eden, 'varı da yok eden** muktedir bir güç ve iradenin, kendileriyle adeta alay ettiğini söyler hale geldiler.

Ol der ve olur, ayetinde belirtildiği gibi, ilim dünyası, ani ve def'i şekilde, hem varlık, hem yokluk tecellilerini müşahede ediyor. Varlığın en küçük birimi olan Atomda bu haller yaşanırken, kâinat geri kalmıyor. Astronomi ilmi, evrenin her an yeni yaratılışlarla, yeni boyutlar kazanarak, büyüyerek ve genişleyerek, artan bir hızla akıp gitmekte olduğunu, tesbit ve müşahede edip haber veriyor.

Akıl, bir yaratıcıya imana mecbur olduğunu kabul yönünde kaçınılmaz bir ıztırarı (zorunluluğu) yaşıyor. Kısaca akıl, imana mecbur kalıyor. Hâlbuki Bediüzzaman, yaklaşık seksen sene evvel, dikkatleri bu gerçeğe çekmiş**, her bir zerre, Kadir-i Mutlak'ın vücub-u vücuduna ve vahdetine şahadet eder** ve **her zerre, hem hareketinde, hem sükûnetinde; bir ilm-i muhit sahibinin izin ve emriyle işliyor,** diyerek aklı, bir Yaratıcı kudretin varlığını kabule davet etmişti.

Bediüzzaman, tefekküründeki sayısız "**tevhit delilleri"** ile Laboratuara sığınan pozitivizmin, *zerre (atom)* kalesine tevhit bayrağı dikerek tesadüfçü inkârı tarihe gömdü. Bu yaptığı, Onun nazarında bir **"infaz"** idi. Onun içindir ki, **Tesadüf, şirk ve tabiattan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâmdan nefiy ve ihracına Risale-i Nurca verilen karar infaz edilmiştir,** demekte hiçbir sakınca görmedi. Zira yazdığı her şey, **Esma** talimiyle Tevhit tecellilerini gösteriyordu.

Onun dünyasında ferdî, kevnî ve tabiî hiçbir olayda **tesadüf'ün müdahalesine imkân yoktu.** Her şey**, ancak bir Hakîmin kasdı ve bir Muhtarın ihtiyarı ve Semî, Basîr bir Mürîdin iradesinin dâire-i tasarrufunda** idi. Başka bir ifadeyle **zaman ihtiyarlandıkça Kur'ân gençleşiyor, rumûzü tavazzuh ediyor**du.

Önümüzdeki yıllarda Doğudan, Batıdan, tabiat perestliğin, bakar perestliğin, her türlü pozitivist ve materyalist kalelerin bir bir çökmekte olduğuna ilişkin haberler gelmeye başlarsa, kimse şaşırmasın. Yukarıda temas ettiğimiz gelişmeler, bunun öncü ve habercisidir. Demişti ki: **Ben rahmet-i İlâhîden ümit ederim ki, mevtim, hayatımdan ziyade dine hizmet edecektir.**

Bilim ve Birlik (tevhid) hakikati hakkında bir asır önce yazdıklarına ve bilimin ulaşmaya çalıştığı hedeflere bakılırsa, vefatından elli beş sene sonra, **mevtinin,** gerçekten **hayatından ziyade hizmet edeceği** bir döneme giriliyor.

Van Kalesine doğru yolu düşen olursa, müsbet ilimlerin elimize vermeye başladığı tevhidin '**bu bahar hediye'**lerinden bir demeti, **Horhor Medresesinin kapısına takı'**versin. Hem 'N**e mutlu size'** diye, sizi kutlayacak, hem ruhu şad olacaktır…"

Bu Yazıdaki Zaaflar: Ne Tevratta ne İncilde ne de Kur'anda hatta Aristo felsefesinde bile Allah yoktan yaratıyor = exnihilo inancı yoktur. Çünkü yokluk yoktur. Sadece soyut ve somut varlık vardır. Fakat yazıda bu mesele vurgulanmadığı gibi *Allah varı yok ediyor, yoğu var ediyor,* yanlış anlaşılmaya müsait göreceli bir söylemdir. Çünkü:

- Kur'an Allah yoktan var ediyor, demiyor. Kudreti ile yaratıyor, diyor. Eğer yaratılan şeyin daha önce bir numunesi yoksa bu yaratmaya ibda diyor. Yoksa yeniden inşa manasında *İade etme* (yüidühû) kavramını kullanıyor.

- Bediüzzaman 26. Lem'anın 11. Ricasında şöyle diyor: *Allah varlıkların ilmî mahiyetlerine kudretinin bir cilvesi olan kuvveti (enerjiyi) sürüyor; eşya harici (maddi) varlıklar olarak ortaya çıkıyor.* Yine aynı yerde şöyle diyor: *Ey dinsizliği seçen insan! Eğer sen Allah'ın sonsuz kudretini ve enerjinin onun bu kudretinin bir yansıması olduğunu kabul etmezsen ya madde ve enerji ezelidir, diyeceksin veya* ***'bütün ehl-i aklın ittifakı ile muhal olan yoktan var oldu' diyeceksin.***

Demek yoktan var etmek, bütün ehl-i aklın ittifakı ile muhaldir. Demek Sefa Mürsel Beyin yazısı bu sorunumuza deva olamıyor. Sadece retorik bir yazı olarak kalıyor. Demek fizik bazında (form ve yazılım boyutunu bundan ayrı tutuyoruz.) *"Yok, var olmaz; var da yok olmaz"* ilkesi doğrudur ve dindarların exnihilo inancı dinsiz yetiştiren bir söylemdir. Zaten İbn Arabî, *Bütün bu kâinat madde ve enerji çeşitleri ile Allah'ın Kadir ismidir; isimler somut olurlar. Kadir, Şafi ve Rezzak gibi Arapça kelimeler isim değiller; isimlerin isimleridirler,* diyor. Bediüzzaman Kelam ilmini esas aldığı için kendisi böyle demiyor. Allah'ın isimlerini soyut realiteler olarak kabul ediyor. Fakat İbn Arabî için *O bir mucize-i ulum-i İslamiyedir,* diyor.

Üçüncü Neden, *Altyapı Yetersizliğidir:*

Devlet uzun dönem Risale-i Nuru yasak ettiğinden yani iyi bir altyapısı olan bir Üniversite tarafından incelenmediğinden Risaleler avamın elinde kaldı. Dolayısıyla sadece zikir, evrad ve irşad kitabı olarak ele alındı. Ayrıca birçok bilimsel meselesi bile hurafeleştirildi. Nitekim Muhakematın önemli bir kaidesi de *ilmi meseleler, âlimlerin elinden cahillerin eline düşünce hurafeleşirler,* bilgisidir.

Bu gibi ilmî konularda iyi derecede kitap yazabilecek kadar dile hâkim olamayan, tıp ve fen amfisinde fizik-kimya-biyoloji derslerini takip edebilecek kadar fen bilmeyen ve teferruat konusunda Üstatlarından farklı düşünebilecek kadar özgür düşünceye sahip olmayan herkes avamdır. Mesela Risalelerde insanların imanını kurtarmak için kullanılmış olan konjonktürel

bazı izahlardan çok daha çözüm getirici 7000 tane anahtar kavram var. Bunlardan bir tanesine burada değinsek belki meselemiz olan bilim-din sorununa bir anahtar olur. Mesela:

"Allah, varlıkları kâf-nûn fabrikasında yaratıyor" sözü Cemaatte şöyle anlaşılmıştır:

Uzaklarda şahıs ve zat olarak bir Allah var. Bu zat, Arapça kün (ol) diyor; varlıklar da oluyor. Hâlbuki bu ol emri fonetik bir şey değildir. Kâf (kevn = varoluş) ile ifade edilen sonsuz bir enerji ve varlık sistemi var. Nûn[87] ile ifade edilen sonsuz bir ilim yani form ve nesne oluşturabilecek bir yazılım var. Allah'ın iradesi ise, her şeye bir itaat ve gelişme arzusu yerleştirmiştir. (29. Söz) Demek Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman; *kâf ve nûn* yani enerji ve yazılımı bir araya getiriyor. İradesi ve emri ile varlık sistemini o şeyi meyve verecek şekilde yönlendiriyor. O şey de sürekli olarak oluveriyor.

Bakın bu izaha bir delil de Bediüzzaman'ın kudret, ilim ve iradeye 1000 sayfa yer vermesidir. Ve *Allah'ın ilmi, kader (yazılım) nevindendir,* sözüdür.

***Dördüncü Neden**, Cemaatin Risaleleri ilim ve eğitim için bir program kitabı değil de slogan ve iddialardan oluşan retorik bir kitap olarak kullanmasıdır.*

Bakın su-i fehim ve su-i istimal sayılan bu algı ve istimal nerede?! Bediüzzaman'ın ilim-din probleminin çözümü için düşündüğü onlarca programdan biri olan şu arzusu nerede?!

Eskiden mail ile paylaştığım bu kısa program izahını buraya alıyorum. Ve işin çözümünü siz değerli okuyucularıma bırakıyorum.

Üstadımız Bediüzzaman çağımızın en büyük sorunu olan fenler ve dini metinlerin çatışmasını ta 1907'de gördü. Bunun ilk çaresi olarak Medresetü'zzehra'yı hedef yaptı. Bu iş olmayınca ikinci bir çare olarak Muhakemat'ı yazdı. Onda bu sorunu çözecek 300 kaideyi dile getirdi.

Fakat bu kitap tam anlaşılmayınca ve bu kaideler pratize edilemeyince ve Avrupa'nın felsefe-i maddiye ve tabiiyesi bütün dünyayı işgal edince; O bu sefer 6000 sayfalık Risale-i Nurları yazdı.

Birinci görev olarak imanı kurtarmayı esas yapmakla beraber; bu müzmin ilim ve din sorununun çözümü için; Risalelerde 7000 ilmi prensip ve hakikati serpiştirdi. İleride Nurcular, Medresetü'z-zehra'yı kurarsa bu hakikatleri şerh ve izah eder, çağın bu müzmin hastalığını tedavi ederler, diye umut etti. Fakat Cemaat Medresetü'z-zehra'yı kuramadı; ilmi bir zemini de oluşturamadı. Dolayısıyla Muhakemattaki 300 kaide ve Külliyattaki 7000 hakikat mühmel kaldı.

Nur Cemaati samimi olduğu için elbette bu müzmin hastalığı piyasada sürekli olarak görüyor.. Fakat çare olarak Üstadlarının hazinelerini alıp kullanacağına, İlimlerin İslamileştirilmesi meselesi için Malezya örneğine sığınıyorlar. Bunun için Alparslan Ağabey 4 kitap yazdı. Risale Haber seminerler düzenliyor.

---

[87] Bütün dini geleneklerde "Nûn" bilinç ve ilim sembolüdür. 68/1. Ayete bakınız.

Hâlbuki Malezya örneği Bediüzzaman'ın çareleri ile asla benzerlik içermiyor. Malezya örneği, Orta çağı ve tevile karşı olan Selefiliği esas almaktır.. Fenlerin bedihiyatını dahi inkâr etmektir. Bu konuda ekte siz ağabeylerime yedi rapor ve birkaç yazı gönderiyorum.

Ve bir daha söylüyorum: Üstad'ın bu konudaki formülü şu üç noktada özetleniyor:

***1)** Fen ilimlerine ve Arabiyat ilimlerine uygun bir şekilde tevil ve tefsir müessesini çalıştırmak.*

***2)** İlimlerdeki nazariyat ve bedihiyatı birbirine karıştırmamak.*

***3)** Felsefe-i maddiye ve tabiiyyeye cevap verebilmek için, fen bilimleri aynasında açıkça görünen intizamı, inayeti, ikram ve rahmeti ve diğer mücerred manaları asrın anlayabileceği bir dil ile ifade etmek... Bu sayede çarşı pazardaki esnaftan daha fazla Risaleleri üniversitelere yerleştirmektir. Risale-i Nur Üniversitenin malıdır, sözünü tahakkuk ettirmektir.*

Beşinci Neden Şudur: *Muhakematta 12. Mukaddimede denilmiş ki:*

a) İnsan hakikati bulamayınca hurafelere sapar.

b) İnsan kendisinden beklenilen işi yapamayınca onu ilgilendirmeyen başka işlerde fani olur.

Evet, Nurcular ilimde mesafe alamayınca bütün enerjilerini siyasette harcıyorlar. Siyaset onlar için kesin olarak yasak iken gündemlerinin % 90'ını siyaset oluşturuyor. Buna bir delil de çıkardıkları kitapların % 95'i siyasi konular ile ilgili olmasıdır.

Nur cemaatleri parti değiller; ama partilerden on kat daha fazla partizanlık ve cemaatçilik yapıyorlar. Nitekim bu sapmanın sonucu olarak, tek suçu ilim ile uğraşmak olan birini Cemaatten attılar. Hiçbir grup onu içlerine almıyor.

Demek bu ilim-din sorunu meselesinde şimdilik bu 22 A4 yeter. Çünkü böyle bir konuda sözün daha fazlası israf sayılır.

Küçük Bir Hatırlatma: Sakın bu adam siyaseti ve sosyal konuları kötülüyor, diye sanmayın. Ben siyaseti dışlamıyorum. Çünkü siyaset de din ve bilim gibi hayatın bir parçasıdır. Benim kınadığım, Türk tipi yani 3. Dünya ülkelerinde geçerli olan siyasettir. Çünkü bunlar önce doğru ve yanlış birçok yöntemle liderlerinin büyüklüğünü kendilerince ispat ederler. Sonra kayıtsız şartsız onu taklit ederler.

Evet, Nurcular % 10 da olsa ilmi ve teknik konuları konuşur ve yazarlar. Fakat bu çalışma ve yazılar Türk siyaseti tarzında gerçekleşiyor. Önce Üstadın kayıtsız şartsız büyüklüğü vurgulanıyor. Sonra bu konuda dediklerini kes-yapıştır, yani anlamadan aktarıyorlar. Haliyle bu durum ilme değil de körü körüne taklide yol açıyor. 15. 04. 2015 tarihli Risale Haber'de yayınlanan Oğuz Düzgün'ün bilim-din ilişkilerini işleyen yazısı bunun tipik bir örneğidir. Yazı güzeldir. Fakat atomlar manasına gelen cevahir-i ferd tabirini parçacıklar diye çevirmesi gibi

5-6 lâfız ve mana yanlışını içeriyor.

Yazıyı sıktığın zaman çıkan mana Bediüzzaman ne dediyse doğrudur. Demek ilim dünyası yanlış yapıyor. Bu ise sadece taklidi doğurur. Hâlbuki Oğuz Düzgün'ün Risalelerden aktardığı bilgilerin bir kısmı, görünen kâinat çapının 14 milyar ışık yılı olmasıyla ve uzayın mahiyetinin izafiyet teorisi sayesinde bir derece bilinmesiyle bugün için geçerliliğini yitirmiştir.

Geçerliliğini yitirmeyen tek söylem Bediüzzaman'ın *Din ile müspet ilimler çelişmez; eğer çelişiyor gibi görünen bir şey varsa; mutlaka sizler onu yanlış anlıyorsunuz,* sözüdür.

Dört İlave Not:

1) İlim kelimesinin normal manası bilgi ve bilim demektir. Etimolojisi, yol gösteren alamet demektir. Hidayet, doğru yolu bulup hedefe varmak demektir. Sadece, doğru yolu bulmak demek değildir. Marifet, bilimleri kullanabilecek kadar onları tanımak demektir. Osmanlıcada ilimleri öğrenmenin ismi ***maarif*** idi..

İlmin kavramsal manası ise, bir şeyin nedenselliğini ve nasıllığını bilmek demektir. Din ve kelam (inanç) ilmi, daha çok nedensellik üzerinde durur. Bilim ve fenler ise, daha çok nasıllık üzerinde duruyor. Hikmet denilen felsefe ise, hem nedensellik hem nasıllık üzerinde duruyor.

İbn Sina, nedensellikten daha çok varoluşun özellikle maddenin nasıllığı üzerinde durduğu için çağına göre onun âlimliği, dindarlığından ve feylesofluğundan daha önde olmuştur. Bu tesbit, Aristo için de bir derece geçerlidir.

2) Şimdi dünyada 380 millet, din ve mezhep var. Bunlardan beşi, çok önde oldukları halde çok gerilere düşmelerinin sebebi, üretim yapıp ilimde ilerleyeceklerine, liderlerinde tıkanıp kalmalarıdır. Onları tüketmeye girişmeleridir. Hakikati, doğru bilgiyi ve sistemi tanıyacaklarına liderlerine takılıp kalmalarıdır. Lider ise sınırlı ve somut bir realite olduğundan; onlara takılıp kalanlar, sonsuz olan sistemin seleksiyonuna uğruyorlar. Bu beş grup şunlardır:

a) Hıristiyanlar, çok az olup da dünya kadar ilim ve irşad yapan Havariler gibi olacağına 'İsa Allah'tır, o bizim için kefaret olarak asıldı. Demek biz peşinen kurtulmuşuz, deyip ilim ve din yerine hurafeyi seçiyorlar. Hâlbuki İsa (vahiy ve din) somutlaşmakla yani pratize edilmekle asılmış oldu.

Çünkü sonsuz bir realite, pratize edilmenin sınırlı somut seviyesine inince bir nevi idam edilmiş olur. Evet, insan aslî günah (hayvani boyut) gereği günahkârdır; eksiktir. İsa gibi ancak dini ve manayı yaşarsa, onları pratize ederse bu doğal eksiklikten kurtulur. Yoksa İsanın asılması sana kefaret olamaz. Sen hakikat uğruna İsa gibi asılmadıkça..

b) Müslümanlar, inançta denge (haniflik) ve pratiklerde denge (İslam) gibi değerlere dayandığı için ilim ve medeniyet için en elverişli bir din iken; bütün ayetleriyle ilme ve dengeye dolayısıyla hayata ve kalkınmaya çağıran Kur'an gibi bir hazineye dayandıkları halde en sefil toplum oldular. Çünkü kibir yaptılar. Peygamberimiz en son peygamberdir. O kadar çok

büyüktür ki; bütün peygamberleri döver, dediler. Kendilerini Fırka-i Naciye sandılar. Hâlbuki Kur'an *Zan, hakikat noktasında insanı doyurmaz,* diyor.

c) Sünni tarikatlar, Gavs (bütün müritlerini bedavadan kurtaran) inancına sahip olduklarından ilim ve medeniyet için pek bir şey yapmıyorlar. Çünkü Gavs zaten her şeyi yapıyor. Hâlbuki şefaat karşılıklı destekleşme demektir. Torpil demek değildir.

Nitekim şef' çift demektir. İki şeyin birbirini desteklemesi manasını verir. Yanlış anlaşılmasın.. Büyük, manevi liderlerin varlığı bir realitedir. Maneviyat ve tasavvuf haktır. Fakat bu tarz tenbelane tevekkül ve işi başkasına havale etmek din, iman ve insaniyet açısından yanlış bir yol tutmadır.

d) Kemalistler, Cumhuriyet ve M. Kemal üzerinden ilim ve modernliği Türk milletine mal edeceklerine onu tanrı yaptılar. Hiçbir şey üretmediler. Harf inkılâbını ve okuma yazma oranlarının yükselmesini ilim, medeniyet ve teknoloji sandılar. Hâlbuki sosyal sistem o kadar ciddidir ki zan ve sanmada kalanları selekte eder. Nitekim T.C. bu haliyle böyle bir sonuca doğru gidiyor. Çünkü din, demokrasi, liberalizm ve hürriyet gibi evrensel değerlere dayanmıyor. Tek bir değerleri var: M. Kemal'in şahsiyeti..

e) Bu yazıda gördüğünüz gibi Nurcular, Bediüzzaman'ın 7000 keşfini program yapıp insanlığı aydınlatmaya çalışacaklarına *Tek silahımız ve sermayemiz ilimdir. İlim her şey demektir,* diyeceklerine *Bediüzzaman büyüktür. Dolayısıyla bizim yeni bir şeyler yapmamıza ihtiyaç yoktur,* dediler; adama iftira ettiler. En âlim cemaat olmaları gerekirken en cahil cemaat olarak siyasi partilerin parazitlerini temizleyen hizmetkârlar seviyesine düştüler.

Bu **beş misalin** literatürdeki ismi **lider tüketmektir**..

3) Dinî Kutsal Kitaplar tarihte gelip geçmiş binlerce peygamberi değil de 30-40 tanesini anlattılar. Bunların da tarihî yönlerini değil de misyonlarını, mesajlarını, şahs-ı manevi denilen kolektif kişiliklerini anlattılar. Carl Jung, peygamberlerin bu boyutuna arketip diyor. Bunlardan 28 adedi Kur'anda geçiyor. Gelenek bu 28 adetten dördünün metafizik âlemde diri olduğunu söylese de bence misyon ve arketip olarak bu 28'in tamamı yaşıyor. Mesela Âdem (dil, kültür ve medeniyet) ve mesela Lokman (tıp sektörü) eskisinden daha canlı olarak yaşıyorlar.

Geleneğin yaşıyor dediği dört peygamber, Hızır, İlyas, İdris ve İsa'dır. İlk ikisi dünya metafiziğinde; diğer ikisi gök metafiziğinde yaşıyorlar. Hızır, yeşillik demektir. Ekolojik bilinci temsil eder. İlyas[88] Allahlık (veli) adam demektir. Maneviyat ve velayeti temsil eder. Dünya şimdilik bu iki değer sayesinde yaşıyor.

İdris gerçek bilgelik ve bilimler demektir. İsa gerçek ve saf-duru dinî mesaj demektir. Bunlar dünyada yoktur. Bu ikisini dünyaya indirsek dünya Altın Çağı yakalayacaktır.

Geleneğin bu 28'den bu dördü seçmesinin sebebi bunların saf-soyut değerler olmasından

[88] S harfi Yunanca dili itibari iledir. Kelimenin kendisinden değildir.

dolayıdır. Yoksa mesela savunma ve şehirliliği temsil eden Zülkarneyn tam manasıyla yaşıyor. Zülkarneynin düşmanı olan yecüc-mecüc (vahşet) nerede ise yoktur. Fakat savunma, maddi olduğundan gelenek o yöne bakmamıştır.

Hz. Muhammed bu 28 misyondan ikisi için şöyle demiştir:

- *"Beni Yunus İbn Mettadan üstün tutmayın.."*

"Beni Musa İbn İmrandan üstün tutmayın.."[89]

Yunus İbn Metta, zamanın oğlu olan insanlık demektir. Musa İbn İmran ise, bayındırlığın oğlu olan hukuk ve şeriat demektir.

Hz. Muhammed burada diyor ki; İslam bilim ve denge (hayat ve hakikat) olmasına rağmen *insanî değerler* ve *hukuk* önce gelir.

4) 21 Nisan gecesi HaberTürk'de bilim-din ilişkilerini anlatan bir program vardı. İlahiyatçı ve felsefeci bir zat ile fizikçi, biyolog ve astronom üç zat daha vardı. İlahiyatçı ilahiyat konularında zayıf kaldı. Ama diğer üç dalda muhataplarına güzel cevaplar verdi. Yani onlardan Fizik Biyoloji ve Astronomiyi daha iyi bildiğini göstermiş oldu. Güzel bir tartışma oldu. Ama hakikatin tespitinde ve varlığın anlamı konusunda taşlar yerine oturmadı. Bilinmezler daha çok arttı. Çünkü varoluşu ve kâinatı, mesajları ve görünümü açık olan (mübin) bir kitap olarak okuyamadılar. Varlık yazılımının 0-1 karakterleri olan soyut ve somut kavramlarını kullanamadılar. Evrenin simetrisi olan enerji+yazılım+evrimi bir ve beraber değerlendiremediler. Her şeyin kanunu var; her şey hakkında bir bilim dalı kuruluyor dediler. Ama bilgilerini epistemoloji eleğinden geçiremediler. Ontolojik izahlar ise hiç olmadı.

Galiba konulara hâkimiyet sayesinde hakikat ve hürriyet hurileriyle olacak olan visalimiz, ikinci bir bahara kalacaktır. Çünkü bizler beyin olarak henüz biraz çocuğuz.

23. 04. 2015
Bahaeddin Sağlam

[89] Bu iki hadis, Buhari, Müslim Sahihlerinde ve Ebu Davud Süneninde geçiyor..

Rahmet Hakikati
(Üç Nükte)

Birinci Nükte:

Önce başta rahmet kelimesinin etimolojik ve kavramsal manası olmak üzere; rahmet hakikati ile ilişkili olan *vicdan, salâvat, selam, şefaat* kelimelerini ve 'Allah rahmet etsin' duasının asıl manasını kısaca yazacağız. Sonra rahmetin en güzel ifadesi olan Bismillahirrahmanirrahim'in kısa bir tefsirini vereceğiz. Daha sonra Kur'an ayetleri ışığında bu rahmet hakikatini incelemeye çalışacağız. Her konuda olduğu gibi bu rahmet hakikatinin izahında da Kur'anın mucize olduğu görülecektir. Şöyle ki:

a) Rahmet kelimesi yumuşaklık özellikle kalb yumuşaklığı demektir. Allah için maddi bir kalb düşünülemeyeceği için; bu kavramın Allah hakkında kullanılmasının mecaz olduğu anlaşılır.[90] Demek nasıl bir insanın kalbi yumuşadığında iyilik yapar; güzel işler görür. Aynen öyle de Allah'ın (sonsuz soyut varlığın) tenezzül edip hakiki varlığa göre yumuşak ve feminen bir yapı olan maddeyi sonra hayatı sonra baharı ve rızkı yaratması, Ona has bir rahmet (yumuşak davranış) biçimidir.

Demek her varoluş bir rahmettir. Varoluş süreci içinde -273 ile 10 milyon ^{o}C'yi dengeleyip cennet gibi dünya küremizi hayata elverişli yapması da bir rahmettir. O aşkın varlık için bir tenezzüldür; başka benliklere bir şefkattir.. Dünyamızda dahi sonsuz diyalektik yapıları ve olayları dengeleyip dünyayı hayata bir beşik yapması, aileyi bir yuva kılması, hayatı bir huri gibi çalıştırması yine rahmettir.

Demek Rahmetin iki çeşit tecellisi var:

- Yasal ve düzenli olanı… Ki Rahman ismiyle ifade edilmiştir.
- Harika ve istisnai, mucizevî durumlar. Ki Rahim ismiyle ifade ediliyor.

b) Vicdan kavramı ise, vücud (varlık) kavramından gelen mübalağa kipidir. Varlığı doğru ve dengeli olarak algılamak demektir. Şefkat ve rahmet manasında değildir. Şefkat ve merhamet manasında kullanılması, ikinci planda olan bir kullanıştır. Çünkü şefkatli insan, varlığı doğru algılar. Veya varlığı ve olayları doğru algılayan kişi şefkatli olur. Ayrıca varlık, saf rahmet olduğundan onu doğru algılamak da bir çeşit rahmettir.

Demek toplumun vicdan kavramının hakiki manasını bilmemesi ve bu kelimeyi sadece şefkat manasında kullanması eksik bilgiden; dolayısıyla dili bilmemekten, varlığı ve olayları doğru algılamamaktan kaynaklanıyor.[91]

---

[90] İşaratül-İ'caz, Fatiha Tefsiri

[91] Vicdan kavramı için Marifet ve Velayet kitabımızın 7. Bölümünü tavsiye ederiz. Orada yedi sayfalık izah var.

c) Salâvat kelimesi etimolojik olarak desteklemek demektir. Tefsirlerde rahmet ve dua manasına gelir, denilmiştir. İkisi de aynı kapıya varıyor. Çünkü rahmet de Peygambere rahmet duası da varlığı ve peygamberi desteklemek demektir. Namaza da salâvatın tekili manasında salât denilir. Çünkü namaz insanı manen ve ruhen destekleyen bir eylem olduğu gibi; insanın Allah'tan daha çok rahmet ve varlık istemesidir. Demek salâvatta ve rahmette ikili karşılıklı bir yapı var. Bakın Kur'an bu hakikati şu iki ayet ile ne kadar mucizevî bir şekilde ifade ediyor:

"Allah (sonsuz aşkın varlık) ve onun melekleri (varlıkların bilinçli ruhanî yapıları) Peygamberi destekler. Ey iman edenler, sizler de onu destekleyin. Ona selam (barış) gösterin:" (Onun mesajına zarar vermemeye bakın.)

Peygamberin bu rahmet boyutundan istifade etmeyenler (yani Allah'a eziyet edenler) Peygambere zarar verenler (yani ona eziyet edenler) için dünyada da ahirette de lanet (mahrumiyet) vardır. Ayrıca Allah onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır." (33/56-57)

"Varlık ve hayat, zıtların karşı karşıya gelmesi ve birbirini desteklemesi demek olduğundan bu konuda denge ve rahmet (başarı) demek olan sabır ve namaz ile yardım alın.[92]" (2/45)

d) Selam, başta irade-i cüziye ile irade-i külliye olmak üzere iki zıddın birbiriyle dengelenip iç içe geçip barış ve esenliği sağlamasıdır.

Mesela; -273 derece ile 10 milyon ^{o}C'nin düşmanlığını dengeleyip dünya gibi somut bir barış yurdunun varlığını düşünün. Ve mesela; insan beninden başka hiçbir realite yoktur, diyen bir kâfir ile sonsuz ve aşkın olan Allah'ın varlığından başka hiçbir realite yoktur, diyen bir muvahhidi düşünün. Bir de ibadet hakikatiyle (entegrasyonla) bunları barıştırmak demek olan İslam'ı düşünün. Demek İslam ve selam Allah'tan gelen bütün semavî dinlerin ismidir. Sadece 1400 yıllık süreç değildir.

"De ki: Biz Allah'a iman ettik. İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve onların torunlarına inen vahye iman ettik. Musa, İsa ve Rablerinden vahiy alan bütün peygamberlere iman ettik. Ve hiçbir peygamberi diğerlerinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuş Müslümanlarız."

"Kim bu İslam'dan başka bir din (yaşam tarzı) arzu ederse; o ondan kabul edilmeyecektir. Ahirette de o zarar edenlerden olacaktır." (3/84-85)

Demek Yahudilik de Hıristiyanlık da diğer dinler de İslam'dırlar. İslam Allah'ın dinidir. Ama bu, selam ve barışı esas almaları ve peygamberler arasında ayrım yapmamaları şartıyladır. Demek ayrım yapanlar, peygamberlere eziyet vermiş oluyorlar.

Müslümanların çoğu, ayrım yapmıyor. Diğer dinlerdeki insanlar da Hz. Muhammed'i kabul etseler; peygamberler arasında ayrım yapmasalar; makbul ve geçerli manada kendi dinlerinde kalma haklarını kazanırlar. Dünyaya geniş çapta bir barış (selam) gelmiş olur.

---

[92] Bu ayetin manasını meal olarak değil de tefsir olarak verdik. Okuyucularımız yanlış anlamasın.

Bu mesele bu 3/84-85. ayetlerden anlaşıldığı gibi; başka onlarca Kur'an ayetlerinden de anlaşılıyor. Mesela; 5/44-48 gibi… Bu konuda 5-6 altı makalem var; isteyene gönderebilirim.

e) Şefaat ve kefaret: Şefaat kelimesi, iki şeyin birbirini desteklemesi demektir. Bu kelimenin kökü olan şef' çift demektir. Evet, Allah varlık sistemini yaratmakla yaratan ve yaratılan ilişkisi bir gerçeklik olmuştur. Ayrıca Allah, sonsuz aşkın benliği yanında insanlara ve diğer şuurlu varlıklara ayrı ayrı benlikler veriyor. Allah bu benleri lütfuyla ve latifliğiyle sürekli olarak besliyor ve destekliyor. (42/19) Bunlardan da onun dinini, sistemini desteklemelerini istiyor. 33/56. ayette bu desteğin isteğini gördünüz. Demek Allah, peygamberler ve melekler, insanların eksikliklerini bu destekleriyle kapatıyorlar. Onlardan da destek istiyorlar. Mesela şu iki ayet bu manayı çok güzel olarak ifade ediyor:

"Eğer siz Allah'a (onun dinine ve sistemine) yardım ederseniz Allah da size yardım eder; sizin yıkılmanıza yol vermez." (47/7) *"Ey iman edenler Allah'ın yardımcıları olun."* (61/14)

Demek şefaat yardımlaşmadır. Kefaret tarafların birbirinin eksiğini gidermesidir. Torpil demek değildir. Evet, torpil zulüm olur. Çünkü istisnası olmayan tek yasa hakkaniyet kanunudur. *Allah'ın sünnetinde (toplumsal ve bireysel suçları cezalandırmada) asla delinme ve değişiklik olmaz*, mealindeki ayetlerin manası budur.

Demek ***Allah falan kişiye rahmet etsin*** duasının şu beş manası var:

- Allah ölümden sonra da onu var etsin.
- Allah onun eksiklerini gidersin.
- Allah ona bağış ve ihsan yapsın.
- Allah ona destek çıksın.
- Allah onu başarılı kılsın.

Bu son mananın delili ise, Arapçada rahmetin zıt kavramı olan hızlan (başarısızlık) ve lanet (mahrumiyet) kavramlarının kullanılmasıdır..

İkinci Nükte, *Besmelenin Beş Kelimesinin Tefsiri:*

Besmele, varlık ve hayatın anahtarı, ipi, asansörü, yolu ve yordamıdır. Şöyle ki:

'Be' ile demektir. Nedenselliğin simgesidir.

'İsim' belirginleşen ve yükselen alan ve değer demektir. Nasıllığın simgesidir.

'Allah' sonsuz soyut varlık demektir. Başka bir tabir ile ibadet edilmeye layık tek varlık manasına gelir.

'Rahman' bu sonsuz soyut varlığın, başta ***ben ve o*** olmak üzere bütün dualiteli varlıklar ve diyalektik süreçler üzerinden düzenli ve kanuni olarak kendini gösteren ve bu sayede kâinatı sonsuz bir rahmet olarak ortaya koyan demektir.

'Rahim' bu düzenli ve kanuni yapının üzerinde ekstra tecellilerle mucizevî lütuf ve ikram ile muamele eden demektir.

Onun için bütün kadim tefsirlerde ***Rahman*** dünyaya ve herkese bakar, ***Rahim*** ise ahirete ve inananlara bakar, denilmiştir. Demek kim Besmeleyi tam anlasa ve onu tam yaşasa sonsuz bir rahmete mazhar olur; en azından sonsuz bir rahmetin ilim yönü olan Kur'anı anlamaya doğru kendine bir kapı açar; ilmen ve manen ebedî bir başarı elde eder; sonsuz bir hayatı hak eder. Demek insan önce ilimlerin öncüsü olan nedenselliği, sonra ilimlerin özü olan nasıllığı öğrenir. Sonra iman gibi soyut manevi değerleri, sonra adeta sonsuz olan kanun ve prensipleri, sonra soyut sonsuzluğu (Rahimiyeti) öğrenir. İlim tarzında Hızır gibi ölümsüzlüğü hak eder. Yani besmele ile saadet-i ebediye kapısını kendine açar.

Üçüncü Nükte, *Kur'anda Rahmet Kavramı:*
Bu hakikatin beş numune üzerinden tefsiri:

Birinci Numune:

"Rahman olan Allah, Kur'anı öğretti. (Yani:) İnsanı yarattı; ona beyanı (anlama ve anlatmayı) verdi." (55/1-3)

Bu ayet bize diyor ki; sonsuz soyut varlık olan Allah, Rahmaniyet niteliği gereği, kâinatı dualiteli ve diyalektik süreç üzere, düzen ve yasalar tarzında yarattı. Kur'an, bu İlahî varlığın ve yaradılış denilen Rahmaniyetin ifadesidir. Allah'ın ve Rahmaniyetin mantığı (kelamı) ve logosudur. Allah başta Hz. Muhammed olmak üzere bu mantığı ve kelamı binlerce insana öğretmiştir. Yani insanoğlu, dualiteli ve diyalektik süreç gereği iyi ile kötüyü öğreniyor. Bu sayede onda başta anlama ve anlatma olmak üzere onlarca bilgi ve yetenek çiçeği filiz açıyor. Bediüzzaman bu meseleyi 20. Mektup'ta çok güzel bir şekilde tasvir etmiştir; şöyle ki:

Sani-i Zül-Celalin âlem-i ekberdeki sanatı o derece manidardır ki, o sanat bir kitab suretinde tezahür edip kâinatı bir kitab-ı ekber hükmüne getirdiğinden, akl-ı beşer hakiki fenn-i hikmet kütüphanesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o kitab-ı hikmet, o derece hakikatle bağlı ve hakikatten medet alıyor ki; büyük Kitab-ı Mübinin bir nüshası olan Kur'an-ı Hakîm şeklinde ilan edildi.

Hem nasıl ki, kâinattaki sanatı, kemal-i intizamından kitab şekline girdi. İnsandaki sıbğası ve nakş-ı hikmeti dahi hitap çiçeğini açtı. Yani, o sanat, o derece manidar ve hassas ve güzeldir ki, o makine-i zihayattaki cihazat, fonoğraf gibi nutka geldi, söylettirdi. Ve öyle bir ahsen-i takvim içinde bir sıbğa-i rabbaniye vermiş ki, o maddi, cismanî, camid kafada manevi, gaybî, hayattar olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. Ve o insan kafasındaki kabiliyet-i nutuk ve beyana o derece ulvi cihazat ve istidat verdi ki, Sultan-ı Ezeliye muhatap olacak bir makamda inkişaf ettirdi, terakki verdi. Yani fıtrat-ı insaniyedeki sıbğa-i rabbaniye, hitab-ı İlahî çiçeğini açtı." (Mektubat, 20. Mektup, 2. Makam)

Bu derin parçayı seviyemiz oranında şöylece şerh ve izah edebiliriz:

Sonsuz aşkınlık ve yücelik sahibi olduğu halde bütün varlıkları çok harika ve çok anlamlı birer sanat eseri olarak yaratan Allah'ın sanatı, bütün evrende o kadar çok anlamlıdır ki: O sanat, kitap tarzında yansıdığından bütün kâinat, çok büyük bir kitap hükmüne girmiştir. İnsan aklı, on binlerce yıldır gerçek bilim ve felsefe kütüphanesindeki bütün kitapları o kâinattan almıştır. Bütün bilimsel kitaplar adeta o kâinatın kopyasıdırlar.

Kâinat denilen bu bilim ve felsefe kitabı o kadar çok gerçekliğe bağlı ve gerçeklikten besleniyor ki; geçmiş ve geleceğiyle, fizik ve metafiziğiyle, bunun başka bir ismi olan kitab-ı mübinin bir kopyası olan Kur'an-ı Hakîm şeklinde bütün bilinçli varlıklara ilan edilmiştir.

İşte Allah'ın kâinattaki sanatı, sonsuz bir düzen ve bilinç içerdiğinden kitap şekline girdiği gibi; küçük bir kâinat olan insandaki sıbğası (boyası) ve bilimsel nakşı da hitap (anlama ve anlatma) çiçeğini açmıştır. [Kâinat bir ağaç; canlılar onun dalları; insanın gelişmiş şekli ise, onun çiçeği. Demek bütün katmanları ile varlık, konuşan bir kitaptır.]

Evet, insandaki sanat, o kadar çok manalı, hassas ve güzeldir ki; insan denilen bu canlı makinedeki cihazlar, fonograf gibi nutka geldi (dile geldi) söylettirdi. Bu İlahî sanat, o kadar güzel bir biçimde insana İlahî bir renk vermiş ki; insanın maddi, cismanî, camit (donuk) kafasında manevi, metafizik ve canlı hitap (anlama ve anlatma) çiçeği açılmıştır. Ve insan kafasındaki bu düşünme ve anlatma kabiliyetine o kadar aşkın donanım ve yetenekler vermiş ki; madde ve mekândan münezzeh, ezeli (zaman üstü) olan Allah'a muhatap olacak seviyede o sanat açılıp gelişmiştir. Demek insanın doğasındaki İlahî sanat ve dekor, Allah'ın sözünü anlama ve aktarma sonucunu doğurmuştur.

Yani bütün varlıklarda özellikle insanoğlunda soyut ve somutun diyalektik yapısı içinde gelişen Rahmaniyet hakikati, bilimsel ve yasal veriler olarak insanoğlunda dillere, edebiyata, medeniyete dönüşmüş. Ve bu Rahmaniyet sonsuz ölçekte vahiy olarak yani İlahî konuşma olarak ortaya çıkmıştır. Demek Rahman suresinin birinci ayetinin tam tefsiri, şerh ve izah ettiğimiz bu pasajdır. Ayet şöyle diyor: ***Rahman olan Allah, Kur'anı öğretti: İnsanı yarattı; ona beyanı (anlama ve anlatmayı) öğretti.***

İnsanı yarattı, ona beyanı öğretti, cümlesi, *Kur'anı öğretti* cümlesinin açıklamasıdır. Demek bütün yaratılış süreci, bir vahiydir, bir tenezzüldür, bir rahmettir. Demek vahyin kâinat içindeki yeri ve fonksiyonu çiçeğin ağaç içindeki yeri ve fonksiyonudur. Bu güzel, manalı oranlar ve bilgileri anladıktan sonra hemen hatırlatalım ki; konumuz olan Meryem suresinde 23 sefer *Rabb* ismi geçiyor. *Rabb*, iki eli hükmünde olan dualiteli yapı ve diyalektik süreç gibi zıtlarla insanları ve mahlûkatı imtihan eden, onları geliştiren ve terbiye eden demektir.

Besmelede Allah ve Rahman isminden sonra gelen *Rahim* ismi ise, bu surede hiç geçmiyor. Çünkü Rahim, Allah'ın ekstra özel ilgisi ile gerçekleşen özel müdahaleler, keramet ve mucizeler kaynağıdır. Bu dizayn bize der ki; Hz. Muhammed'in asıl mucizesi olan ve bütün varlık ve kâinatı bir kitap gibi okuyan ve bu kitabın bilinci olan vahyi, varlığın en son halkası olan insanlık aleminde uygulayan Kur'andır.

Bu Kur'an, sonsuz bilinç içeren yapısıyla, sosyal ve doğal birçok yasa ve kanun içermesiyle ve bunları gerçekleştiren sonsuz İlahî bilinci göstermesiyle öyle sonsuz bir mucizedir ki; başka özel, kişisel keramet ve mucizelere ihtiyaç bırakmıyor. Şöyle ki:

Meryem suresi Kur'anda 19. sıradadır. Bu sayı ise iyi-kötü, cennet-cehennem bütün kâinatın somut boyutunun sembolüdür. Kur'an ve Kur'an vahyi de bu boyutun başka bir ifadesi olduğundan 19 sayısı Kur'anın da sembolü olmuştur. İnkâr edilmeyecek bir şekilde, sonsuz İlahî bilinci gösterir tarzda Kur'anda 19 tevafukları vardır. Bu meseleyi anlatan Müddessir Suresinin Tefsirine bakabilirsiniz. (Müslümanın Varlık ve Hayat Algısı, 4. Bölüm)

İkinci Numune:

"Bir gün gelecek biz, muttakileri (özünü: ruh ve kalbini koruyanları) kafileler olarak, Rahmanın huzurunda toplayacağız. Özünü korumamakla suç işleyenleri ise sel gibi cehenneme dökeceğiz. Rahman olan Allahın katından söz almış olanlar hariç; onlardan hiç kimse bir destek (şefaat) görmeyecektir." (19/85-87)

Bu ayetlerin tefsiri gerçekten çok derindir; dolayısıyla zordur. Fakat Rahman ismi inşallah bize destek çıkar. Şöyle ki:

Bütün Kur'anda Rahman ismi 57 (19*3) sefer geçiyor. On altısı bu 19. surede geçiyor. Yedisi ise bu ayetlerin içinde geçtiği sayfada geçiyor. Daha önce de gördüğümüz gibi; Rahman ismi dualiteli ve diyalektik süreç üzere olan düzenli ve kanunî yaradılışı temsil eder. Bu şu demektir:

Varlıkta zıtlar iki sarmal olarak birbiriyle barışıp dengeli ve canlı olursa; onlarda DNA, cennet ve bahar gibi güzel durumlar gerçekleşir. Yok, eğer varlık tek taraflı yaz ve kış gibi kalırsa; orada yakıcı bir sıcaklık veya soğukluk olur. Çok sıcak manasına gelen cehennem ve hamim kelimeleri 98 eder. Rahman ise 298 eder. Çift taraflılığa ve dengeye işaret eder. Demek Rahmanın huzurunda toplanmak ruh ve maddenin, soyut ile somutun, erillik ile feminenliğin, sıcaklık ile soğuğun, ışık ile karanlığın dengesinden yapılmış olan cennete doğru toplamak demektir. Cennet örten veya örtük varlık ve bahçe demektir. Evet, iki zıt birbirinde eriyince aralarında gizli ve tatlı bir bilinç doğar.. Cennetin asıl tadı bu noktadadır. Cehennem ise, tek taraflı çöl veya içinde hiçbir canlı gelişmeyen zemherir gibidir.

Dünyada imanlı oldukları halde dengesini kaybetmekle muttaki kalmayanlar ise, cehenneme gidecekler. Fakat onların imanı, Rahmaniyet dengeleri içinde alınmış bir söz olduğundan onlar daha sonra şefaat (destek) görecekler. 87. ayet bu karşılıklı oluşu bildiriyor. Arapçası ٨٧ şeklinde yazılıdır. Her ne ise kısa kesmek zorundayız. Yoksa yazının dengesi bozulur.

Üçüncü Numune: *Rahmaniyet sürecinin yapısı, başlangıcı ve sonu şöyledir:*

Bütün zıtları, varlığı ve hayatı geliştirmek için çalıştıran Rabbine (rububiyetine) and olsun! (Yokluğu ve inanmamayı tercih eden) o kâfirleri ve (yokluğun adı olan) şeytanları toplayacağız. Sonra diz çökmüşler olarak onları cehennemin etrafında bulunduracağız. (19/68)

Sonra her gruptan, Rahmana (Allah'ın denge ve düzenine) karşı hangilerinin daha azgın olduğunu ortaya çıkaracağız. (19/69)

Biz hangilerinin cehenneme dayatılmaya daha layık olduğunu biliriz. (19/70)

Evet, sizden hiç kimse yoktur ki; mutlaka o cehennemden geçiyor, olmasın.. Hepinizin bu evrensel cehennemden geçmesi, Rabbinin, terbiye edici isminin kesin olarak gerektirdiği ve asla firesi olmayan kat'i bir hüküm ve kanundur. (19/71)

Sonra biz, kendini zulüm ve dengesizlikten koruyanları kurtarırız. Zalimleri ise orada diz çökmüşler olarak bırakırız. (19/72)

[Burada iki sefer geçen *diz çökmüşler olarak* ifadesi, teslimiyet ve suçluluk manasındadır. Peki, acaba bunlar, bunu hak ediyorlar mı, gibi bir vehme karşı, surenin 73. ayeti cevap veriyor. Asıl cevap ise, bu beş ayette vurgulanan dengesizlik gerçeğidir. Evet, rahmaniyet ile ifade edilen sonsuz İlahî kudret ve irade, rahmet icabı bütün varlıkları dengeye getirmeye çalışır. Ve bu dengelemenin adı azaptır. Çünkü dengeden çıkmış ve mukadder güzelliklerini kaybetmiş insanlar, bir daha varlık ve denge sistemine girince çok acı çekerler; ameliyat ve yeniden yaratma gibi bir işlem söz konusu olur.]

Dördüncü Numune:

"De ki: Kim yanlış yolda (dalalette) ise Rahman olan Allah, onun yanlışını uzatsın. Böyleleri, nihayet vaat edildikleri hakikati; ya azabı veya kıyameti (veya küçük kıyamet olan ölümü) gördüklerinde kimin konumunun daha kötü olduğunu ve ordusunun daha zayıf olduğunu bileceklerdir." (19/75)

Bu ayet imtihan hakikatinin ifadesidir. Ayetin ilk beş kelimesi: (kul men kâne fid-dalaleti) imtihanın öznesini ve yapısını bildirir. Sonra gelen beş kelimesi: (fel-yemdüd lehur-Rahmanu medda) imtihanın dünyadaki sonucunu; diğer cümleleri ise ahiretteki sonucunu bildirir. Şöyle ki:

'Qul' yani vahye dayanarak *söyle* demektir. Ancak vahiy ile bilinebilecek durumlar için kullanılır. Evet, dünyanın imtihan için olduğunu bildiren; vahiyden başka hiçbir bilgi elimizde yoktur. Ayrıca imtihanın kapalılığına işareten de gaybî (metafizik bilgi) olan bu kelime kullanılmıştır.

'Men' kişi demektir. Der ki; size özgürce davranabilen benlikler verildi. Dolayısıyla sorumlusunuz. *'Kane'* yapı demektir. Der ki başınıza gelen, seçimle elde ettiğiniz yapınız sonucudur.

'Fi' (içinde demektir.) Der ki; günah işlememek insanın elinde olmayabilir. Ama dibine kadar aşırı bir şekilde günah işlemek veya işlememek insanın elindedir.

'Dalalet' sapkınlık ve yoldan çıkmışlık demektir. Der ki; bu durumu en akılsız kişi dahi bilebilir. Sizin gibi dünya konumu ve makamı yüksek olan ve ordulara hükmedenler nasıl yanlışı doğrudan ayırt edemeyecek kadar akılsız olabilir.

'Fe' sonuç edatıdır. Der ki 'ben' sahipleri, akıllarını kullanmadığı için Rahman yani imtihandaki iki taraflılık dengesini koruyan Allah da onların o sapıklığını uzatır da uzatır.

Bu uzatma gerçekte onların aleyhine olduğu halde *onun için* manasına gelen *'lehü'* edatının kullanılması bu durumun dünya için çok lezzetli olduğuna işarettir. Veya *hu* imtihana racidir. Der ki: *Onlar yanlış seçimle bunu hak ederler; Allah da onların imtihanını uzatır ki; hakkaniyet kanununda zerre kadar bir bahane kalmasın*.

Son iki cümlede geçen iki kavram: (makam ve ordu kavramları) imtihanı kaybettiren iki noktaya işaret ediyor: Lezzet ve makam sevgisi ile güç ve yönetim lezzeti.

Hulasa: Bu ayette dualiteli, düzenli ve kanunî yaradılış demek olan Rahmaniyet, imtihanın açık ve kapalı iki taraflılığı; kazanma ve kaybetme gibi iki özelliği; Rahman olan Allah ile kul; dünya ve ahiret; lezzet ve azap tarzında tecelli ediyor.

Beşinci Numune:

Rahmaniyet ile ilgili şu iki ayette de ilim açısından çok önemli iki mesaj veriliyor. Şöyle ki:

a) "*Ey Meryem! (Ey vahyin anası!) Eğer dış görünüşten başka bir şey görmeyen insanlarla karşılaşırsan 'Ben Rahman olan Allah'a susma orucunu adadım' de."* (19/26)

[Başta konuşma ve tartışma isteğin olmak üzere dış duyuların dursun ve sussun ki; iç duyuların vahyi duysun ve beslesin.]

b) *"İman edip yararlı işler yapanlar için Rahman olan Allah güçlü bir bağ (vüdd: aşk) yapar. Onlar, o bağ ile ebedi olarak yaşarlar. Biz bu Kur'anın anlaşılmasını senin lisanın sayesinde kolaylaştırdık ki sen muttakileri ebedî bir hayat ile müjdeleyesin.. Ve azgın bir kavmi de uyarasın. Bu kavimden önce nice kâfir kavimleri helak ettik. (Onlara vüdd (aşk) bağı kılmadık.) Sen onlardan hiç kimsenin varlığını hissediyor musun? Veya ayak seslerini duyuyor musun!?"* (19/96-98)[93]

Bu beş numuneden çok net anladık ki: Kur'an (İlahî kelam ve vahiy) Rahmaniyetin kendisidir. Yani dualiteli diyalektik süreç ile gerçekleşen düzenli ve kanunî varlık ve hayatın adıdır.

Bu bilincin Hz. Muhammed'e verilmesi ise, *Rahmaniyet* değildir. Çünkü Hz. Muhammed'in bu konuda hiçbir hazırlığı yoktu. Demek Kur'anın ona verilmesi ekstra rahmet demek olan *Rahimiyet* tecellisidir. Bakın şu gelen beş ayet bu Rahimiyeti ne kadar mucizeli olarak anlatıyor:

---

[93] 98 eden *cehennem* kelimesini hatırlayın. Demek en büyük cehennem yokluktur; yani varlıktan daha az pay almaktır. Yani mutlak manada yokluk yoktur.

"Sana; varlığın ruhu ve şuuru olan vahyin ve bu vahyi getiren ruhul-emin olan Cebrailin mahiyetini soruyorlar. De ki; bu hakikat gaybîdir (metafiziktir.) Size bu konuda çok az bilgi verilmiştir." (Veya sizin bilginiz bu görünen dünyaya göredir. Görünen dünya ise görünmeyen âlemlere göre çok az bir şeydir.) *"Biz istersek sana vahyettiğimiz bu Kur'anı gideriveririz. Ve sen, bize karşı sana sahip çıkacak hiç kimseyi bulamazsın*: (Yani bu Kur'an, senin imkânlarınla olan bir şey değildir.) *Bu sadece seni insanlığın gelişmesi için gönderen Rabbinden ekstra bir rahmettir. Rahimiyet tecellisidir. Hiç şüphesiz Rabbinin sana olan ekstra iyiliği çok büyüktür."* (17/85-87)

[O kadar çok büyüktür ki; varlık ve hayattaki bütün bilinci ve kanunları idrak etmeyen bir kafa onu kuşatamaz. Onu anlamak için gaybi bir kalb lazımdır: Bu nükteye işareten Allah'ın en büyük iyiliği olan Kur'anı anlatan şu gelen ayetin başında Qul kelimesi gelmiştir. Ayetin kendisi ise bu Qul kelimesinin tefsiri olmuştur.]

"De ki (Qul:) Eğer bütün insanlar ve cinler birleşse, bu Kur'anın bir benzerini getirmeye çalışsalar; onun bir benzerini getiremezler. Onların tamamı birbirine yardımcı da olsa..." (17/88)

[Çünkü Kur'an sonsuz bir ilmin ifadesidir. Bunların kapasitesi ise sınırlıdır. Ayrıca şimdiye kadar hiç kimsenin Kur'anın bir benzerini ortaya koyamaması, bu gaybî emrin doğruluğunu isbat ediyor.]

Peki, eğer bu kadar manevi zenginliğe rağmen neden Müslümanlar bu kadar sefildirler, diye sorulursa?

Cevabımız şu üç hakikattir:

a) Allah kendi kemalatını ve fazlını göstermek için Müslümanları muhtaç bırakıyor ki; kimse bu üstünlüğü kendinden bilmesin. Mesela; Asr-ı Saadette hiçbir şey yok iken Allah İslamı diriltti. Kısa bir zaman içinde Kur'anın ilmî gücüyle onu dünyaya egemen kıldı.

Meryem suresinin birinci ayetinde Allah'ın Zekeriya'ya olan rahmeti ve mucizevî yardımı anlatılır: *Sen daha önce hiçbir şey değildin; Allah seni var kıldı,* deniliyor.

b) Zekeriya'nın cevabî sorusunda ise iki önemli tesbit vardır. *Kemiklerim eridi, saçlarım ağardı*: (Yani maneviyatım bitmek üzere; ilmim de tükenmek üzeredir. Kemikler, maneviyatın sembolüdür. Saç ise maddi ilmin sembolüdür. Demek Müslümanlar ellerindeki bu iki silahı kaybetmişlerdir. Rahmet manasında ilim silahını şu 107. ayet vurguluyor:

"Seni ancak bütün insanlara rahmet olarak gönderdik." (21/107)

Evet, bütün peygamberler bütün insanlar için rahmettirler. Fakat İslam, ruh-beden, madde-mana, dünya-ahiret, kadın-erkek gibi bütün zıtları dengelediği için ilim ve gelişmenin biricik yoludur. Onun için ayette *'illa'* hasır yani inhisar edatı kullanılmıştır.

c) Şu gelen ayet ise, gerçekleşecek olan İslam âleminin dirliğini; maneviyat ve birliğini bize hatırlatıyor:

İman edenler sadece birbirinin kardeşleridirler. Kardeşlerinizin arasındaki ihtilafları giderin; onları barıştırın; Allah'ın manevi değerlerini ve yasalarını çiğnemekten sakının ki; rahmete mazhar olasınız (yani Başarılı olasınız.) (49/10)

Rahmet burada başarı manasındadır. *"Bir işi yapıp da onu sağlam kılana Allah rahmet eder."* mealindeki hadiste olduğu gibi.

Evet, iki şeyin, iki cinsin, iki varlığın, iki sarmalın şefkat ve aşk ile birbirinde fani olmalarından çok güzel ve sevimli sonuçlar doğar.

26. 04. 2015
Bahaeddin Sağlam

Tefsir Çalışmalarımla İlgili Dokuz Sorunun Cevapları

1. Soru: *Son olarak gönderdiğiniz makaleniz, (Varlık ve Hayat) bir bütünsellik içinde ele alındığında birçok klişeyi, tabuyu yıkmışsınız. Şu ana kadar, çok farklı meal ve de tefsir okumama rağmen ayetleri sizin bakış açınızla ele alıp değerlendiren sadece **Ali ŞERİATİ**'yi gördüm. Tefsirini yaptığınız ayetlere, bu tarz bir yaklaşımda bulunan ikinci bir kişi bilmiyorum. Elbette ki, Kuran ayetlerinin birçok ilmi disipline bakan yönleri vardır; ancak bana göre ele aldığınız ayetlerin, vermeye çalıştığı ilk mesaj bu olmamalıdır. Sizin tefsirini yapmaya çalıştınız ayetler, çok derin ve de kuşatıcı bir ilmi birikimi gerektirir. Şu ana kadar meal ve de tefsir bazında yaptığım bütün okumalarda, özellikle ölümden sonra diriliş ile ilgili beni en çok etkileyen ve tabir yerindeyse bir 'İman Tazeleme' şeklinde etki bırakan ayetler, tefsirini yaptığınız ayetlerdir.*

Cevap: Birçok makalemde yazdığım gibi; dini ve dolayısıyla Kur'anı iyi anlamak için iyi derecede dil, fen ve özgür düşünce gerekir. İslam dünyasında İzzet Begoviç, Ali Şeriati, M. İkbal ve Bediüzzaman'ın tefsir tarzlarını esas alıyorum. Aslında tarihte bütün âlim insanlarda bu üç temel özellik var olduğu için büyük âlim olmuşlardır.

Elbette ayetlere verdiğim derin manalar birinci katman mana değiller. Fakat Kur'anda birçok mana katmanının var olduğu hem ayetlerde, hem hadislerde anlatılıyor. İslam tarihinde birçok ve değişik tefsirlerin varlığı da buna delildir.

Benim bu tefsir çalışmalarımda özelliğim herkesin anlayabileceği seviyede o derin manaları gösterebilmemdir. Ki sende de bir iman tazelemesine sebep olmuştur.

2. Soru: *Makaleyi, kategorik olarak iki açıdan değerlendirdim. Birincisi benim gibi avam düzeyinde olanların direk ve de düz mantıkla algılaması, ikincisi, sizin gibi ilmi derinliği, birikimi yüksek kametlerin yaklaşım biçimidir. Aslında her iki yaklaşım da Kuranın, işaret ettiği bir mucizevî olaydan söz ediyor. Biri, ilk ve de en temel anlam olarak bakıldığında aslında bir mucize gerçekleşiyor. İkinci bir bakış açısı, (Sizin Yaklaşımınız) birçok ilmi disipline (Tarih, Sosyoloji, Biyoloji, Psikoloji) bakan yönüyle yine mucizevî bir olaydan söz ediliyor. Kuranın, geçmiş-gelecek ile ilgili kesin olarak gerçekleşecek bir olaylar zincirinde söz etmesi, başlı başına bir mucizedir. Ali ŞERİATİ'nin Rum Suresi tefsiri gibi..*

Cevap: Kur'anı düz mantık seviyesinde tutanlar, bunun dışında başka bir mana katmanı yoktur, diyenler, Kur'ana bilmeden hakaret ediyorlar. Çünkü Kur'an kâinatın Arapçaya geçirilmiş şeklidir. Bu ise düz mantık ve sadece avami bir algı ile anlaşılmaz. Sana bunun için Kur'anın mucizelerine dair olan 25. Söz'ü ısrarla okuttum. Bu Söz'de ve Din-Bilim İlişkileri yazısında tekrarla geçtiği gibi; vahiy ve Kur'an gayb dilidir; rüya dili gibi metafizik bir dildir; yorum ve tevil ister. Bilim dünyası bunlara arketipal ve Hermenötik açılımlar diyor.

Geçen hafta sana gönderdiğim Din-Bilim İlişkileri yazısı ile Rahmet Hakikati yazısında da ifade edildiği gibi; Kâinat, varlık ve hayat, Allah'ın sonsuz ilim, kudret ve iradesinin tecellisi olup; insan tarafından sosyoloji ve psikoloji gibi onlarca ilmî disiplin ile inceleniyor. Bu kâinat, varlık ve hayat aynı zamanda Kur'an (vahiy, varlığın logosu ve bilinci) olarak da

peygamberlere aktarılmıştır.

Demek bu ilmî disiplinler iyi bilindikçe Kur'an daha iyi anlaşılır. Bu konu için kaleme aldığım Muhakemat Hakkında yazısını hatırlamaya bak.

3. Soru: *Tefsirini yaptığınız ayetlerin, asıl verdiği mesajın tam olarak bu olduğu noktasında kısmen kuşkuluyum. Bu perspektif, biraz zorlama bir yorum gibi geldi. Açıklamaya çalıştığınız kavramların, hermenötik ve sembolik manasının tam olarak bu şekilde olduğu konusunda çok ikna olamadım. Bir başka yazar, çok daha farklı çıkarımlarda bulunabilir. Elbette ki bir tefsir çalışmasının farklı yorum ve açıklamaları mümkündür.*

Cevap: Bu tarz tefsirlerde şüphen olmasın. Çünkü bunlar kevni hakikatlere uygun oldukları gibi; başta Sarf-Nahiv, Belagat ve Mantık ilimlerine de tam uygundurlar. İnşallah yeğenim vakit bulur; bu ilimleri öğrenince tam kanaat getirecektir.

Hermenötik ve sembolik kelimeleri seni ürkütmesin; çünkü bu kelimelerin bizim kadim kültürümüzdeki karşılıkları; tevil, tefsir, mecaz, istiare ve nazm-ı maani (söz dizimi) kavramlarıdır. Yani Hermenötik ve sembolik dil asıl olarak bizim sermayemizdir.

4. Soru: *Diğer bir husus, varlık-yokluk kavramları ile ilgili aşırı bir biçimde bu iki kavrama vurguda bulunuyorsunuz. Genel itibariyle Sizinle hemfikirim, ancak varlık da, yokluk da kişinin bilgisi ve de farkındalık düzeyiyle ilgili bir konudur. Allah, sonsuz ve de sınırsızdır. İnsan ise sonlu ve de sınırlı bir varlıktır. Sonlu ve de sınırlı olan insanın, sonsuz ve de sınırsız olanı bütünüyle algılaması mümkün değildir. Bin yıl önce mikroorganizmalar varlık sahasında bir yokluğa denk geliyorlarken, bugünün ilmi verileriyle varlık alanına çıkmış oldular. Halen var olmadığını kabul eden çok sayıda kişi olmasına rağmen. Evet, yokluk denen şey, aslında farkında olup olmamayla ilgilidir. Bir ateist için ahiret yoktur, ancak bir mümin için vardır. İnançsız biri inkâr etse de mutlak olan varlıktır. Bilgi sahasına çıkardığımız ve de kavramsallaştırdığımız şeyler vardır. Onun dışında kalanlar bilgi ve de kavram olarak yoktur.*

Cevap: Varlık yokluk, sınırlılık ve sonsuzluk gibi değerleri mana olarak bilmek; onları niyet olarak yaşamak; o değerlerin bütün detaylarını bilmeyi gerektirmez. Bu noktada yeğenimin biraz daha mesafe alması için; 24. Söz'ü özellikle 5. Dalı okumanı diliyorum.

11. Söz'ü de okusan iyi olur. Orada bir hadis-i kudsi geçiyor. ***"Ben yere göğe sığmadım, fakat mümin kulumun kalbine sığdım."***

Yeğenim ilim ve tefekkür ile tam mümin olsun; bu seviyeye gelir; sonsuzluğu ve varlığı bütün mertebeleriyle hissetmeye başlar.

5. Soru: *Dinî metinlere bakış açımız, ağırlıklı olarak dinî literatür ve de yakın kavramsal çerçeve (Arketip, hermenötik, sembolik dil) ekseninde mi olmalı, yoksa farklı disiplinlerin kendilerine özgü literatür ve de kavramsal çerçevesiyle bir bakış açısı geliştirmek mümkün mü?*

Cevap: Biraz önce dedim; arketip, hermenötik, sembolik kavramları ile hadis ve tefsir disi-

plinleri birbirinden farklı değiller. Ayrıca dayının tefsirleri klasik disiplinlere de yüzde yüz uygundurlar ki; 25 senedir; yüzlerce yazar ve ilahiyatçıya okuttuğum halde hiç kimseden red-diye gelmedi. Ayrıca tefsir disiplini özellikle Zemahşeri, en birinci ilke olarak nazm-ı maaniye (ayet ve cümlelerin bağlamına ve kelime seçimine) dayalıdır. Bu nokta için dayının tercüme ettiği İşaratül-İ'caz tefsirini okursan iyi ve ikna edici açıklamaları görürsün.

6. Soru: *Gerek makale, gerekse diğer eserleriniz de kullandığınız dil ne tam dini literatür ne de başka bilimsel disiplinlere ait bir literatürdür. Özellikle bu tarz bir üslubu tercih etmenizin nedenleri nelerdir?*

Cevap: Muhakemat Hakkındaki yazımda da gördüğün gibi; İslam âlemini helakete götüren fennî disiplinlerle medrese disiplinlerini birbirinden ayırmak olmuştur. Bu adı konulmamış bir laikliktir. Laiklik İslam'da olmaz. Çünkü İslam din-bilim, dünya-ahiret, madde-mana gibi bütün zıtları birleştirir; Sırat-ı Müstakim'de çalıştırır.

7. Soru: *Özellikle son makalenizden anladığım kadarıyla dini metinlerin (Kuran, hadis, tef-sir vb.) büyük bir açılıma ihtiyaçları vardır. Aksi halde bu dili kullanım alanı çok dar bir dairede kalacaktır. Böyle bir çalışma var mıdır?*

Cevap: Mevlana, İbn Arabî, Risale-i Nur ve M. İkbal gibi birçok muhakkik âlimin çalış-maları var. Fakat Kur'an için düzenli müstakil çalışmalar yoktur. Üstad Bediüzzaman bu görevin yerine getirilmesini Nur Cemaatinden bekliyor.

8. Soru: *Eserlerinizi, başka uzmanlık alanlarına (Sosyolog, Psikolog, Tarihçi vb.) sahip otorite olarak kabul edilebilecek kişilere okutturuyor musunuz? Onların bakış açısını merak ediyorum.*

Cevap: 150 doktor, profesör ve yazar ile tanışıyorum. Hepsine okutuyorum. Çoğu kabul ediyor. Bir kısmı da nötr kalıyor. Fakat cemaatlerde ilmi istibdat var. Bunun için Kürtlerin reçetesi olan Münazarat kitabını oku… Özellikle ilk 80 sayfasını…

9. Soru: *Dini bilginin, en kutsal ve de güvenilir kaynağı olarak kabul edilen kaynağı (Vahiy Bilgisi) güvenirliliğini ve de geçerliliğini bugünün ilmi birikimiyle ispatlamaya yönelik ciddi bir çalışma var mıdır? Bilim dünyasının büyük bir kısmının gündeminde maalesef din yok!*

Cevap: Tarihte din ve bilim ehli karşı karşıya pek gelmemiştir. İhtilaftan daha çok; varlık ve hayat hakikattir, diye ittifak etmişlerdir. Nihilistleri ve ahlaksızları dışlamışlardır. Bunun birçok örneğini bizim yazılarda gördün. Fakat bu 19. asırdan beri bilim, aydınlanmaya varınca ve Kilise dil yetersizliğinden dinî kitapları yanlış yorumlayınca bu sefer bilim din karşı karşıya geldi. Geçen hafta din-bilim ilişkilerini işleyen yazıyı hatırla. Eğer okuduysan. Yoksa okursun.

Buna rağmen, ilim ve fen ehlinin çoğu gerçeği arıyor; onu bulmak istiyor; yani potansiyel olarak dine karşı değiller. Ki bu konuda bütün altyapı imkânsızlıklarına rağmen % 90'ı ateist ve materyalist değil de agnostiktirler.

Üstad Bediüzzaman, ilim ehlinin bu agnostikliklerine rağmen onları ehl-i kitap sayıyor. Onları Kur'anın "Ya ehlel-kitabi" tabiri içine alıyor.

Şimdilik; inşallah bu kadar cevap yeterli olur.

28. 04. 2015
Dayın B. Sağlam